

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

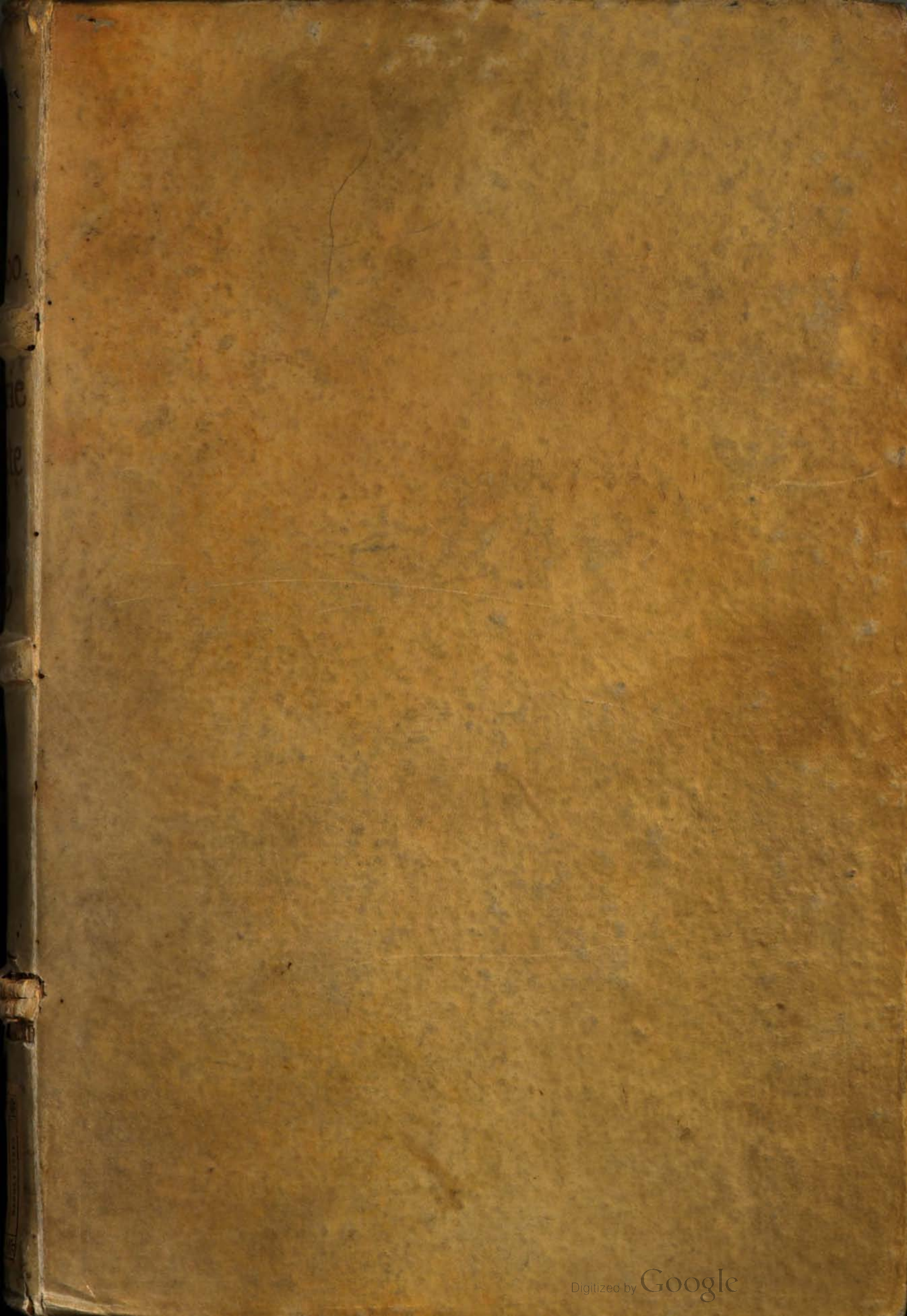
Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

~~1791~~
O. IV. 36.

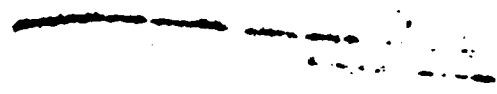
A. J. Diapire. 1799. Giovedì

7.1.80

Ex Codicibus Joannis Baptiste
Cassani. 23.
3

237482
49888

in Venetia alla Stella.

PETRI BEMBI
CARDINALIS HISTO-
RIAE VENETAE
LIBRI XII.

aes.

Torf. et am.

Cum priuilegiis.
VENETIIS M. D. LI.

Iulij III. Pont. Max. Caroli V. Imp. Henrici Gallorum Regis II. Illustrissimi Senatus Veneti, Cosmi Medicis Florent. Ducis II. et aliorum principum, sub quorum ditione libri imprimuntur, privilegij cautum est, ne quis intra annos quindecim, præter eum, cui Carolus Gualterutius mandarit, hosce libros impressioni subijcere, aut ab alijs impressos uenales habere audeat. Qui horum principum auctoritatem hac in re neglexerit, is non solum è christianorum se communitate exterminatum, ac execrationibus appetitum, sed ea etiam pecunia, quæ in singulis illorum diplomatibus continetur, mulctatum cognoscet.

AD ILLVSTRISSIMVM AC

sapientissimum Venetiarum Principem,

Franciscum Donatum,

in historias Petri

Bembi præfatio.

VLTAE sunt artes, Illustrissime Princeps, quod tu minime ignoras, cum ad uitam sustentandam inuentæ, tum ad cultum, aut etiã ad iucunditatem, uoluptatemq; ab hominibus excogitatæ: quarũ in singulis qui excellenti quadam scientia aliquando præter cæteros præstiterunt, magno apud omnes gentes in honore habiti sunt. nec uero iniuria id quidem: nihil est enim præstantius, nihil omnino homini laudabilius, quam de hominum genere bene, quoquo modo possis, mereri; eamq; cognationem, quam à natura habeamus, nostra quoq; opera, hoc est dandis beneficiis, arctius etiam astringere. Quod si harum commoditatum, utilitatumq; effectoribus tantus honos habendus est singulis: quibusnam tandem aut literarum, aut operum monumentis eius gloriam digne illustrabimus, si cuius ars, ac disciplina tanta sit, ut uniuersa illa contineat, ac complectatur? aut si quis harum omnium artium moderator, & tanquam architectus, quatenus quanque, quoq; modo progredi deceat, indicet, atq; præscribat? est enim difficilis illa quidem, & ardua in præclaris nonnullorum hominum ingeniis, cæterarum omnium princeps, ac magistra, minime tibi quidem incognita, facultas quædam; quæ ciuitatum procurationem sibi uindict, & reip. regendæ muneri præposita sit. atq; eam artem ciuilem rationem, eandeq; prudentiam licet appellare. cuius quidem disciplinæ qui compotes sunt, non una modo, aut altera re separatim hominibus commodare, ac prodesse, sed uniuersam eorum gubernationem suscipere uolunt: nec illud efficere solum conantur, illi priuatim ut libere, ut tuto, ut iucunde, sed ut bene etiam beateq; publice uiuant. Quamobrem tanti, ac tam præ-

clari operis artifices, non ut reliquarum artium magistri laudibus solum extollédi sunt, sed etiã, si modo dictu fas est, in deorum immortalium numero, quibus cum humanarum rerum procurationem propemodum communem habeant, uenerandi atq; colendi. atq; horum artificum uestro in senatu maxima omnino facultas est, semperq; fuit: id quod res ipsa declarat: nec enim tanta, tamq; opulenta, ac beata ciuitas uel constitui initio potuit, uel deinceps tantopere augeri, & crescere; nec uero uno, eodemq; statu, & tanquam habitu tot secula, id quod nullis gentibus, ut totius uetustatis memoriam quam longissime repetamus, usu euenit, manere, sine eximia quadam prudentia, sineq; admirabili, ac diuino cum patrum uestrorum, tum uestro, qui nunc eam talem tantamq; tuemini, ac regitis, consilio. Ac uideo equidem pluribus, quã uos, gentibus aliquot annos dominatam olim esse ciuitatem unam, aut alteram. ueruntamen (libere enim dicam, quod sentio) imperium bello partum sæpe feritatem, sæpe uiolentiam, atque iniustitiam, fortunæ quidé certe temeritatem semper habet. at bene domi constituta res, sineq; ullo ciuitatis motu tot seculorum diuturnitate firmata, una, eadéq; reip. ratio moderata & concors, ea uero tota uirtutis est, ac prudentiæ. itaque in bello illæ, atque inter arma cum steterint, in pace, atq; in ocio conciderunt; quippe, quæ non ratione, sed uiribus nixæ erant: nec enim quietis, hoc est parendi uicissim atque imperandi, artes didicerant. uos pacis, id est iuris, atque æquitatis studia, quæ uincula sunt ciuitatis, cum domi coleretis, nihilominus foris belli gloria floruitis. etenim cum ciuilibus illa, quæ modo à me appellata ratio est, duabus contineatur partibus, bellicarum, atque urbanarum rerum scientia, & tractatione: illi, cum bellicam laudem nimio adamasent opere, alteram reip. partem incultam propemodum reliquerunt: uos utranque quidem, sed præcipuam, ut par fuit, maxime adepti, complexiq; estis. ergo ex omni Italia, tanquam è turbulento ac formidoloso mari aliquo, tanta hominum uis ad uos confluit, uestramq; in urbem se se, quasi in portum, refert, uix ut iam capere tantam multitudinem suis illa tectis possit: qui cum è suis ciuitatibus in uestram migrant, protectiores

ab

ab iniuriis fore domi se se uestræ aduenas, quàm suæ ciues, certe confidunt. Maxima igitur laus uestræ reip. uobisq; magnis, clarisq; in ea ciuibus debetur; quæ in eo munere, quod de humanis omnino muneribus longe præstantissimum sit, unâ excel lat plurimum. præstant enim alii aliis uirtutibus populi. uobis autem id unum proprium perenneq; est, rem tueri publicam; hoc est humanum genus animi ratione, non felicitate aliqua, quæ casum habeat necesse est, & uarietatem fortunæ propriam, conseruare. hæc enim & stabilis ipsa est, & diuturnitatem atq; adeo, quoad res humanæ ferre possunt, perpetuitatem, quod uestra est resp. consecuta, parere consuevit. Fortunati igitur ciues tui. Te uero equidem semper beatum, semper gloriatione dignum existimaui: cum propter multas, magnasq; uirtutes tuas, animi magnitudinem, continentiam, suauissimos, eosdēq; castitatis, relligionis, pietatis plenissimos mores, dulcem illam tuam, uberemq; dicendi copiam; tum uero propter diuinam istam animi tranquillitatem, atq; æquitatem. cum enim tot annos in hac post hominum memoriam clarissima repub. summa cum gloria uersatus sis; cumq; dignitatis præstantia quam plurimis semper anteieris: communis iuris æquabilitatem trāfisti nunquam, ac ne cogitasti quidem. quin etiā (memini enim me de hoc ipso Bembo sæpe audire) cum tua te uirtus multos iam ab hinc annos ad summam amplitudinem perduceret; tuaq; præclarissima patria ad istum honoris gradum, quem unū altissimum habet, ipsa te tollere cuperet, atque adniteretur, deq; tua gloria sollicita esset: liberaisti tu eam omni cura, atque aliis quibusdam, in istum locum magna quadam properatione festinantibus, cum anteuertere posses, ultro cessisti. magna uero laus, honorem, tantum præsertim, cuius cupiditate cæteri inflāmentur, tam modice concupiscere. sed eadem tamen ipsa resp. simul ac data facultas est, iandudum tibi debitam, tibiq; reseruatam dignitatem istā ad te scilicet eundē cupidissime detulit. neque tamen, ne sic quidem, æquabilitatem animi tui tu illam ueterem amisisti. atque hoc ipso in honore maximo gerendo, cum grauitatem ac dignitatem sic adhibeas quasi reip. humanitatem, facilitatemq; ut tuam retines. ita nec ciuitatis maximæ

clarissimæq; maiestas desideranda est ; nec optimi , præstantissimiq; ciuis humanitas requirenda . Quid, quòd duarum maxime insignium uirtutum, integritatis, ac prudentiæ tuæ, duos esse certissimos testes uidemus, paupertatem alterius, summam alterius tuam apud omnes gratiam, atque authoritatem? quo quidem ex testimonio intelligere omnes necesse est, ita te in rep. administranda ad octuagesimum usq; annum ætatem contriuisse, ut publicas res sic procurares, ut tuas; sic autem ab ijs manus abtineres, ut ab alienis: ita factum esse, ut, cum tu sic animū induxisses tuum, ut bono ciui gratis reip. seruiendum esse statueres; illa contra egregiæ tuæ erga se uoluntatis tibi præmium, quod habuerit præclarissimum, laudis & gloriæ tribuere cupierit. Ac mihi quidem in te intuenti uerum omnino uideri illud solet, quod à sapientibus traditum est. aiunt enim, homines ferreis alios, alios æreis, quosdam argenteis animis gigni: esse etiã paucos illos quidem, sed tamē nonnullos, quibus aurea animorum natura data est, iisq; seorsum regendarum ciuitatum munus à Deo assignatum: illos alios, quò sua quæque aut duritia, aut uilitas impellat, ferri: at uos ex illo aureo genere natura ipsos per uos locupletes atq; honoratos, ad salutem ciuium, populorumq; incolumitatem, uitamq; omnium quietam, & beatam ortos, nec honores concupiscere, & diuitias contemnere, & generosarum uolucrum ritu cœlum modo spectare, ubi uobis ciuitatum rectoribus, ac conseruatoribus certum locum, ac definitum esse teneatis. Quæ cum ita se se habeant; tam præclarorum hominum maximorum cœtus atque concilii instituta, tam diuurnæ reip. moderationem, tam eximie ciuitatis magistratuum descriptionem, opes, & copias, tum res uestras domi belliq; gestas, à populis gentibusq; alijs audiri, manereq; ad posteros, non iam ad uestram modo gloriam pertinet, sed etiam ad eandem ipsam, in qua uersamini, atque exercemini, hominum salutis curam. habebunt enim exteræ nationes non modo, quod magnopere laudent, quodq; admirentur plurimum, sed etiam quod imitari cupiant, undeq; exemplum petere possint, qualem esse optimam, firmissimamq; repub. ac statum ciuitatis maxime diuurnum maximeq; expetendum, oporteat. Quare re-

rum

rum uestrarum historia hæc, quam P. Bembus Card. uir idem clarissimus, idem scriptor unus omnium politissimus, scripsit, merito & flagitata iam pridem à multis est, & expectata semper ab omnibus. quid enim aut ad delectationem iucundius, aut ad disciplinam (est enim historia uitæ magistra) grauius, constantius ue esse possit, quàm ciuitatis omnium prudentissimæ leges, mores, instituta, consilia, magnarum, uariarumq; rerum casus, atque euenta, de omnium dulcissimo elegantissimoq; auctore audire; eoq; ipso nec in mendacio gratiam querente, nec in ueritate similitatem extimescete? fuit enim Bembi non stylus modo purus & elegans, sed animus etiam syncerus in primis ac simplex. qui cum summa iam senectute patriæ uestræ rogatu, uel iussu potius res uestras gestas scribere aggrederetur, neque ad hanc ætatem, memoriamq; nostram peruenire se se scribendo posse confideret; sæpe mecum locutus est, & quidem crebro te appellans, cum permolestè ferret excludi se se tempore à tuarum laudum, tuiq; similibus commemoratione. qua nos re commoti faciendum nobis esse duximus, ut eius historiam ad te potissimum mitteremus, optimi scilicet senis uiriq; clarissimi, atque hominis disertissimi plenas grauitatis, plenas auctoritatis, plenas dignitatis lucubrationes; ad sanctissimum itidem, è germanoq; illo Platonis auro senem, in clarissima post homines natos rep. principem, ciuemq; unum omnium facundissimum. Accipies igitur tu illam, non à nobis quidè, sed à Bembo per nos tibi missam: patriæq; tuæ utrunq; gratulabere: eadem enim res maxime scripture, ac memoria dignas ad historiam suppeditauit; eadem grauissimum luculentissimumq; suarum rerum gestarum scriptorem, ac testem peperit.

PETRI BEMBI RERVM VENETARVM HISTORIAE
LIBER PRIMVS.

VRBIS Venetæ res annorum quatuor & quadraginta scribere aggredior, non iudicio, aut quod ita mihi libuerit, sed quodam quasi fato, uel certe casu. nam cum, Andrea Nauerio, cui hæc publice cura tradita fuerat, in legatione Gallica uita functo, Decemuiri à me collegii decreto petiissent, ut, quando is moriens sua scripta comburi iussit, ipse ea in re atque munere patriæ meâ opem requirenti ne deessem: pudore uerecundiâq; recusandi ad uariam atque multiplicem, quodq; uere possum dicere, multo maxime operosam scriptionem me contuli annos natus sexaginta: ut, nisi reip. extaret postulatio, merito me homines reprehendant id ætatis ausum tantum onus sustinere. bella enim plurima propeq; continentia atque maxima cum ab Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ populis & regibus, tum à Turcarum imperatoribus excitata, uel terra uel mari gesta, sunt scribenda: quorum quodque iustum potius historiæ uolumen atque separatum posse conficere, quam uno omnia comprehendere atque contineri, nemo non dixerit. Multa præterea domi uel senatus consulta, uel leges, uel iudicia illustria, uel noui magistratus, multi hospitio reges liberaliter accepti, multi honores dijs immortalibus habiti, multæ prodigiorum domi forisq; prædictiones, tempestatum ac syderum miræ uicissitudines, huius temporis memoriâ exemplis innumerabilibus referferunt: quæ colligere & mandare litteris, nec amantis otium animi est, nec minimæ industriæ. Sed nihil est profecto tam arduum, quin id patriæ charitas exuperet, apud eos uiros præsertim, qui præclara in urbe geniti, atque optima in rep. educati, suæ ciuitatis temperationem institutaq; adamauerunt. Ita qui rebus tot atque tantis complectendis nunquam sponte curam & cogitationem adhibuissem: mihi enim post Romanos labores bonæ tandem ua-

A

letudini, quam penitus amiseram, restituto, paterna in uilla fundi Patauini maiorem anni partem requiescenti, satis erat pascere leuioribus tractandis artibus animum; uoluntate in eorum ciuium perspecta facile adducor, ut nihil mihi refugiendum putem, dū eorum studiis satisfaciam. Ab illorum igitur commentariorum fine, quos Marcus Antonius cōscripsit, exorsus; quo ab fine X uiris placuit, ut initium scribendi facerem, continuato rerum filo historiam ad hoc diei, si uita suppetet, perducam. tot enim, quot supra dixi, anni inter illius scripta atque hoc tempus intercesserunt. Ac eo sane tempore quo in statu esset, quam haberet faciem resp. satis est ab illo demonstratum: quæ bello Ferrariensi confecto, fœderibusq; initis, plus biennium soluta oneribus ciuitate, & pacato imperio est usa. Idem autem post hæc & publicæ quietis, & Sabellici librorum finis fuit: pacemq; illam, & tranquillitatem reip. bellum statim Rheticum excepit: neque ei profuit, quod suo se in otii capto iam portu magna perseverantia continuisset. eius belli leuissima de causa initium hoc fuit. Erat nonnullarum cum Rhetorum, & Noricorum, tum earum terræ Germaniæ gentium, quæ sunt his finitimæ, Dux atque princeps Sigismundus Federici Romanorum imperatoris frater, homo non malus, sed qui facile malis hominibus crederet. ei cum senatu Veneto iam inde à maioribus orta necessitudo in tercedebat. itaque uetusta consuetudine homines mercaturæ dediti omnibus ex reip. municipiorum uicinitatibus eius ad oppida libere cōmeabant: mercatumq; imprimis celebrem apud Beurenenses quotannis fieri solito tempore petebant. id cum anno post urbem conditam millesimo sexagesimo sexto fecissent: Sigismundi iussu ipso in mercatu, ad quem fide publica uenerant, comprehensi suis cum rebus, custodiæq; sunt traditi. Et iam antea Sigismundi operæ nostros homines, qui argenti fodinas in alpibus exercebant, fugatos conductis iure gentium secturis, & cuniculis deturbauerant: eosq; cuniculos, quod essent ipsorum uicis, & municipiis uicini, ui, atque armis paruo negotio possidebant. Eius rei causam quærentibus dictitabant Sigismundi clientelas, quæ in imperio Veneto essent in Benaci lacus ripa, suis è finibus expelli: de qua tamen con-

trouersia

trouersia iactari pridem cœpta per interpretes ab utrisque amice disceptabatur. itaque cum eos, qui ex reip. municipiis ad ipsorum mercatum uere inuito uenerant, in uincula coniecissent; omnibus ex eorum oppidis, atque agris, tum ex Lepontiis & Heluetiis coacto iam milite apud Tridentum Germani hominum numero ad x. millia; id enim agere constituerant Gaudentio Amasiano duce in Veronensium fines impetum faciunt. Germanos autem illos diximus, quando nunc quidem omnes eæ ab alpibus nationes, compluresq; aliæ uno nomine Germani appellantur. Flumen est Athesis, ex Arbona monte profluens: quod duobus auctum fluminibus Tridentum fertur: alpesq; reliquas dirimens, uallem plerunque angustam efficit Veronam usque, quam etiam interfecat. eius fluminis leuam ingressi ripam Germani, ac xy. millibus passuum confectis, oppidi Rouereti in alpium angustis laxiore paulo, atque apertiore loco positi suburbanis ædificiis direptis, pugna etiam cum prædianis militibus commissa, defenso municipio ad prædam, & populationem se se conuertunt: eaq; facta, in uicinos oppido pagos tumultuose militem recipiunt. Hac re nuntiata senatus decreuit; ut & ueterani milites, qui in Carnis, & Taurisanis, quiq; in Gallia hyemauerant, omnes ilico Veronam conuenirent; & delectu statim habito noui milites conscriberentur: creatisq; ad id confestim legatis Petro Diedo Veronæ præfecto, Hieronymo Marcello dat negotium, ut ex usu reip. bellum administrarent. Iulium etiam Cæsarem, qui regnum in Camertibus obtinebat, copiarum reip. imperatorem, accersitum ex Umbria eodem contendere magnis itineribus iubet. Interea Germani ad oppugnationem Rouereti iis, quæ bello essent usui, celerime comparatis, & castris ad oppidum positis, tormentorum ui, quibus maxime abundat ea natio, muros quatere atque deiicere instituunt. id cum plures dies labore non intermisso fecissent, ac magnam murorum partem aperuissent; neque Venetus imperator, qui iam eò uenerat, propter Germanorum magnum numerum repellere hostem posset: sæpe oppugnare omni missilium telorum genere scalisq; ad murum positus adorti, sæpe cum clade repulsi, postremo oppidum capiunt.

A ii

eis in oppugnationibus unum eorum teli genus maxime oppidanos terruit: de quo propter nouitatem prætereundum non uideatur. Pilas ferreas non magnopere cohærentes, picis atque bituminis plenas, igne incluso tormentis muralibus impellebant. eæ pilæ muro impactæ infrangebantur, ac plures in partes dispergebantur: quibus ex singulis ignis profliebat acri cum flamma sic, ut quæque earum pars quantumuis parua hominem corripere: pice autem illisa retinebantur, ne excuti, ne ue reici possent. ita fiebat, ut neque in muro consistendi, neque quæ opus essent administrandi, neque se defendendi militibus facultas daretur. quod ubi semel, atque iterum est animaduersum, culcitræ, centonesq; quos habere poterant, aquis immergebant: eosq; pinnis, & fenestris, ex quibus propugnarent, interponebant. iis neque pix adhærescere, neque ignis nocere propter humorem poterat. ita se tandem, compluribus suorum ante absumptis, præmunire ac tueri didicerunt. Sed capto oppido, ut diximus, Nicolaus Priolus prætor, & milites, qui ad defendendum municipium per alpium crepidines missi hostem circumfusum, & sedentem fefellerant, suaq; uirtute, ac fortitudine eorum impetum ad eam diem sustinuerant; in arcem se recipiunt. Veneti, qui omnino in se longe maius, quam initio crediderant, excitatum bellum uiderent; neque in Camerte, quantum oportebat, industriæ, uirtutisq; agnoscerent; à Roberto Seuerinate petunt, ut imperium totius belli unâ cum Camerte administrandi, magna opinione ciuitatis sibi delatum, læto animo accipiat: & quo celerius fieri potest, suis cum militibus, & liberis, claris bello adolescentibus, uia se det, atque in Rheticum, alpesq; contendat. Robertus, qui, posteaquam Innocentius Pontifex maximus eum missum fecit, in agrum Patauinum se contulerat, atque ibi apud oppidum Citadellam, quod ei unâ cum urbanis ædibus, cumq; amœnissimo ac peramplo apud Veronam fundo, & uilla in Ferrariensis belli exitu senatus dono dedit, sine imperio, sine stipendio complures menses commoratus ægre se suosq; milites aluerat; illam ipsam sibi occasionem suæ uel amplificandæ, uel omnino retinendæ dignitatis dari uotis omnibus cupiebat. itaque accepto peropportune imperio ad
bellum

bellum proficiscitur. eò cum uenit, modo in spe, modo in metu Veneti sæpe fuerunt: sæpe Marte ambiguo leuibus præliis est certatum. ponte etiam nauibus imposito, ut & copiæ transmitti, & commeatus ex altera fluminis regione supportari facile possent; utranque ripam coniunxit. Eodem quoque tempore Germanorum militum centuriæ aliquot in Vicetinos, & Feltrinos saltus, atque in Carnorum fines repente immissæ plus terroris, quàm periculi intulerunt: propterea quòd Hieronymus Saornianus, summo in Foroiuliensibus natus loco; cuius proauus Federicus ob singulare, atque præclarum in remp. studium & ciuitate ab ea, & iure comitorum donatus fuerat; cum suis clientibus, & agrestium manu, quam celeriter coegerat, atque armauerat, superatis alpium, quæ adiri non consueuerant, iugis, illos omnia uastantes, ac depopulantes à tergo aggressus ita fregit, atque concidit, ut non nulli timore incitati è montium, in quibus erant, cacuminibus, rupibusq; fugientes se præcipitauerint. qua de re gratiæ illi à senatu actæ, militesq; tercentum attributi: quos Hieronymus Iacobo fratri habendos permisit; cum ipse pacatæ, ac ciuili sese uitæ, quàm militari, mallet tradere. Sed dum reliqua sic, ut dixi, agerentur; Rouereti arce muralibus tormentis propè diruta, Prætor, quiq; cum eo erant milites, deditioem faciunt. Et iam summa æstas præterierat; cum ueteris exempli res utrunque exercitum spectaculo haud magnopere cruento tenuit. Erat Germanorum numero iuuenis acer, & fortis, Georgius Sonnembergus, claro loco natus, qui turmæ equitum præerat. ad hunc cum esset allatum, Antonium Mariam Seuerinatem, imperatoris filium, inter suos iactauisse, si ex hostium copia egregius uir quispiam equestri pugna congredi uelit, se cum illo decertaturum, proq; sua parte ostensurum, quantum belli gloria Itali Germanos antecellant: mittit ad Venetos tubicinem, qui Antonio denuntiet, se paratum esse certaminis fortunam experiri. remissus ad Georgium tubicen refert, expectari cupide illum ab Antonio. itaque die dicta clausum in campum, atque ad id comparatum æquo inter bina castra spatio diuersa ex parte uterque armatus, atque adornatus se se intulit: & parua interiecta mora citatis equis concurrunt.

Antonius hastam in Germani pectus infringit: thorax ægre hastæ impetum sustinet. tum uero equus Antonii iam incitator, neque sat habilis contineri, in trabales campi munitiones ita impedit, ut iis perfractis, atque disiectis, ipso humi prolapsa Antonius seecideret. itaque pedes ex equite factus ubi hostem in equo iam conuersum districto in se gladio uenientem uidet; post tignum trabibus, repagulisque sustinendis solo fixum se se continet. ita Germanum assultantem, atque ictus de superiore loco adigentem, districto item gladio repellebat: quaque ipsum poterat, appetebat: nam equum lege prius dicta ferire Antonius non poterat. sed dum crebris ictibus acriter uterque rem gerit, neque quantum uult proficit; propterea quod galea, thorace, cæterisque ferreis indumentis totum penè corpus protegatur: Antonius iracundiæ plenus; quod iniquam subire dimicationem cogeretur, seque ipse tacite incendens, hosti cupidius ferienti impetu facto gladium aufert. ille ab ephippiis ferrea, quam gerebat, abrepta claua pro gladio utitur. Tum uero clara ad Germanum uoce, **Q**uid tu autem, inquit Antonius, me cogis unum cum duobus depugnare: quorum alteri lex, alteri aliena arma sunt præsidio? si uir es, æquo Marte manum confere. ita Germanus existimationem hominum ueritus, & magno præterea animo, equo & ipse desilit: comprehensaque statim inter se se, atque arte diu luctati, ambo concidunt. erant utrisque magna, & procera corpora, & uires corporibus pares. Germano tamen cadenti paulum superincubuit Antonius: sed eius dexterum brachium a sinistro Germani humero, atque adeo armorum corporisque pondere sic premebatur, ut eo uti non posset. tum Germanus impedito, atque implicito Antonio, ipse manu dextera liber, abrepta sica, quæ scemori Antonii erat alligata, nates ei conuulnerat: ea tantum corporis parte sua illum tegumenta non munierant. uulnere Antonius accepto; cum omnino nullam defendendi se se uiam sibi reliquam, & facultatem uideret; sicque aciem Germanus ictu altero, atque tertio adegisset; uince, inquit, quando ita uoluit fortuna, casu enim non uirtute uincis, gloriam certaminis hosti dedit: quem quidem uictor magno apud se hono-

re plures dies ad exercitū habuit ; curatoq; uulnere , donis etiam additis ad patrem remisit . Post hæc paucis interiectis diebus , cum Germani insolentius , atque laxius uagarentur , Venetiq; eos adoriri ex insidiis statuissent , re ab hostibus per exploratores cognita , ipsi in hostium insidias inciderunt . ita excepti à pluribus pauciores , conglobati uirtute , atque armis se tuebantur , fortiterq; præliabantur : ex quibus Robertus modo uoce imperatoris curam , modo manu militis operam præstabat . uerum crescente hostium multitudine circumseptus iam iamq; tenebatur : cum Antonius filius id conspicatus (non enim longe aberat) in confertissimam hostium aciem se iniecit : fortissimeq; pugnas , aciemq; submouens , patri se recipiendi facultatem præbuit : ipse in hostium potestatem uenit , reliqui fugati paucis captis atque interfectis se in castra receperunt . neque multo post Camers in febriculam incidit : eoq; Veronam delato , rerum & totius belli administratio in Robertum incubuit . Germani autem cum inopia commeatus adducti , qui segniter subministrabatur , tum stipendii fide non seruata indignabundi palam ad seditionem incitabantur : cuius rei periculum eorum præfecti ueriti , inducias ab imperatore Veneto petierunt . sæpius re iactata , non impetratis induciis , nocte intempesta Rouereti arcem incendit ; & prima luce conclamatis uasis omni cum exercitu abeunt , mirum id Venetis uideri : neque satis credere hostem abeundi consilio discessisse : itaque timere insidias , quas etiam essent experiri , sed ubi illos longius profectos ab exploratoribus cognouerunt ; Rouereti oppidum recipiunt . interim Robertus certior factus omnes hostium copias domum discessisse : auxerat enim eam rem , atque affinxerat multa rumor : sibi autem miles ex Raennati , & Piceno , & Umbria per eos dies accersitus animum addiderat : statuit ulterius progredi , Tridentumq; ipsum , si res procefferit , obsidere : ut , qui ultro , ac sine causa bellum Venetis intulissent ; scirent , atque cognoscerent , bellum gerere in eorum finibus & posse Venetos , & audere . eo consilio cum legatis communicato , Lucas Pifanus ætate iam grauior , quem senatus Petro Diedo summiserat , atque illum ad præfecturam Veronensem reuerti iusserat ; existimare se se inquit , è rep. non esse tan-

tam rem eo tempore aggredi. primum, quòd credibile non esset Germanorum exercitum, quem ipsi florentissimum paulo ante uidiissent, ita iam in ultimas Germaniæ terræ latebras se abdidiisse, ut non modo reuocari, atque restitui, sed etiam adaugeri paucis diebus non possit in tam promptis ad arma capienda populis, tantoq; in periculo municipium ad gentes Italas continendas opportunissimum amittendi. deinde, quòd, si tum reipub. ad hostem repellendum copiarum satis fuit: quanquam quis eum reppulit? sua ipse sponte se recepit: sed sit omnino repulsus: ad inferendum tamen bellum, atque in hostium fines irrumpendum, obsidionesq; ducendas, id ipsum non suffecturum: præsertim cum existimandum sit omnem Germaniam, ne tantum dedecus admittatur, eò conuenturam, uiresq; suas in communem utilitatem explicaturam. postremo, quòd, si offensus in aliquo sit, non esset receptui locus circumuentis ab hoste undique mediis in alpium iugis. tum itinerum angustias esse pertimescendas, quas euadere uix pacati possent. præstare autem reip. bellum quoquo modo confecisse, dum oneribus extraordinariis finis imponatur: quàm spe melioris uictoria ipsam periclitari, ciuesq; conflictari tributorum conferendorum quotidie causa. defessam ciuitatem bello Ferrariensi otium inglorium laboribus paulo etiam honestioribus, certoq; cum fructu præponere: nedum ambiguis, & periculosis præferat. Hæc mea quidem, inquit, est sententia: qui fortasse uel meo uitio, uel etiam senectutis, omnia timeo. uos consulite: &, quod optimum factu est, id sequamur. Tum Marcellus factò à collega silentio in hunc est modum loquutus: Nihil sibi dubitationis dari, si ea ita essent, quemadmodum Pisanus dixisset, quin sit ab inuadendis hostium finibus Tridentiq; oppugnatione abstinentum. quæ enim eius regionis pars, quod municipium tanti esset, ut cum eiusmodi conflatione belli, totiusq; Germaniæ irritatione, consensuq; comparetur? uerum habere se rem suo quidem iudicio longe secus. nam neque Germanorum copias sua se sponte dissipauisse: sed cum rei frumentariæ inopia coactas, tum stipendio non persoluto egentes, desperantesq;, domum quenque suam reuertisse: neque qui collectam iam manum,

5
num, prospereq; agentem com meatu supportando alere, stipē-
diisq; repræsentandis retinere, ne diffugeret, non potuerit; eum
nouo conficiendo exercitui stipem, alimenta q; subministra-
turum: multo enim facilius contineri stantia, quàm lapsa, pro-
strata q; subleuari. Neque uero esse uerendum, conuenturam
contra Venetos Germaniam, quos amicos semper habuerit;
ut Sigismundi rebus auxilio sit; qui nullo reliquorum princi-
pum consilio, nulla ipse laceffitus iniuria bellum reip. intu-
lerit: præsertim cum Federicus imperator eius frater neque pe-
cunia, neque milite, neque ulla eum re omnino iuuerit; præ-
se q; potius tulerit, id se nunquam bellum probauisse. qui a su-
is negligatur; eum ab alienis, exteris q; hominibus auxilia impe-
traturum credere, cuius tandem esset timoris? quod si dica-
tur, non iam quidem Sigismundi, aut alicuius priuatim causa
Germanos principes ad arma capienda conspiraturos, sed pla-
ne sua; ne Tridento capto Venetis aditus pateat ad sese: respō-
deri posse, complura esse in alpibus reip. oppida, diuersis ac-
quisita, adiecta q; imperio tempestatibus; quibus ex oppidis
Germaniæ populi adeantur; ab his ipsis non longinquam locis
Feltriam, Belunium, quamq; in Carnis Ciuidalem appellant:
complura præterea itinera uicis, & castellis munita cum hoc in
alpium ad orientem solem tractu, tum uero etiam in Brixiano-
rum finibus ad Moernam atque Licates; in Bergomatium Sebi-
ni lacus fauces, uallemq; uniuersam Triumpiliorum, quiq; ad
Lepontios, Lariumq; lacum saltus, atque angustiarum pertinent.
Neque tamen ullo tempore Germanos principes conspirauisse
eis ab oppidis atque finibus repellendi Venetos causa: neque
nunc, si Tridentum capiatur, conspiraturos: facturos potius
atque affirmaturos, iure id, meritoq; Sigismundo accidisse; qui
amicæ ciuitati bellum temere intulerit. Nā quod ad uiarum
angustias attinet; quantulum esset iter Tridentum usque? id ta-
men ipsum patefieri ante oportere; quæq; sint castella Germa-
norum ipsa in uia, ea esse capienda, ne quid hostile post tergū
relinquatur. Extremum autem quod fuerit in collegæ rationi-
bus, defessam ciuitatem belli oneribus malle quiescere: ad id
respicere ipsos non oportere: Tridento enim capto non eā mo-

B

do pecuniam, quam hanc in belli partem, paucorumq; dierum moram erogari oportuerit; sed illam etiam, quæ toto in bello per tot menses esset infumpta, cumulate sarcitum iri, uel magno potius cum fœnore, magnisq; utilitatibus repensum, & restitutum: uindicatum præterea iniurias ab iniquo acceptas hoste: auctum imperii fines: auctum etiam gloriam, nomenq; reip. clarius factum. quæ quidem omnia nisi tanti esse, quanti æstimanda iure sunt, maiores nostri duxissent; nunquam ipsos tot labores, atque tantos perlaturos; nunquam ullum bellum suscepturos fuisse; ut suam, & reip. gloriam unà cum imperii finibus protenderent. Postremo occasionis esse rem, ut Tridentum capiatur, uel militibus sua celeritate, atque uirtute in oppidum non præmunitum irrumpentibus: uel quòd repentino nostri exercitus aduentu oppidani perterriti, ne deripiantur, dedicationem faciant. itaque ad eos casus, euentusq; tentandos in iis, quas haberent ipsi, copiis satis uirium, atque præsidii fore. id si recte cesserit; ipsum illum suum collegam imprimis imperatorem summis laudibus laturum, qui eius rei consilium inierit. sin se oppidum tuebitur; uastatis finibus, incensis eius regionis castellis, uicisq; incusso magno terrore hostibus, exercitum ultorem reduci oportere. id autem procliuiore omnium hominum uenia posse tum fieri; quam si iam nunc inultum domum redeant. Porro non horis omnibus rei bene gerendæ facultatem exercitibus dari. quare cum datur; ab iis, qui præsumunt, ea esse magnopere utendum: ne lapsæ temere, atque præteritæ recordatione pœnitentiâq; diu atque incassum torqueantur. Hac habita oratione à Marcello, Pisanus in collegæ sententiam se traduci facile passus est. itaque ambo imperatori permiserunt, uti de eo, quemadmodum sibi agendum uideretur, ita statueret. Ille, dimissis legatis, ad rem explicandam maturandamq; se dedit. sed quòd erat in ipsa læua fluminis ripa, qua Tridentum, quâq; Roueretum est, inter utrunque oppidum ter mille ab Rouereto passus castellum Petra loco alto, atque edito, uix imminens sic, ut Petrensibus inuitis ea commeari tuto non posset; Petram in potestatem suam redigere, & itineris, & commeatus causa, & quòd ita Marcellus censuerat, ne quid inimicum

micum post se relinquerent; primum omnium decreuit. Iis constitutis rebus, propterea quod à Rouereto uenientibus ob præcipitem montis, & crepidinum decliuitatem aditus ad Petram omnino nullus erat: ab altera eius montis parte, qua adiri facile poterat, castellum oppugnare instituit. transmissis itaque Athesim per eum pontem, quem initio fecerat exercitu, atque aduerso flumine sesquihoræ itinere confecto, ad Callianum uicum, quod ultra Petram est passus circiter mille, ponte altero nauibus imposito iterum Athesim exercitum traducit; atque in planitie sexcentorum ferme passuum, quæ à montis radicibus ad flumen pertinet, consedit, præmissis equitibus leuis armaturæ, qui præcurrerent, atque, an manus aliqua hostium cogeretur, cognoscerent, sibiq; renuntiarent. equites spretis imperiis prædæ spe uagari, & populationem facere cœperunt. Interim cum Tridentini pontem esse factum cognouissent: non Petrensibus modo, sed sibi etiam, suisq; rebus ueriti, soluto exercitu, oppido non communito, imparati ab rebus omnibus, à Georgio Petræ planæ principe, quod est castellum ultra Tridentum, impetrant, uti cum iis, qui eò se receperant, militibus, coacta celeriter agrestium, & montanorum hominum manu, ire obuiam properet; hostemq; si potest, moretur, dum à Sigismundo auxilia conueniant. ille collectis, quos ei casus obtulit, militibus, & tum suorum, tum eorum, qui Besinum uicum in summis alpium Calliano imminentium culminibus incolebant, raptò agmine ad mille hominum numero, magno cum timpanorum & cornuum strepitu eo de monte se demittere incipit: atque, ut se iugum implicabat, agmenq; partim se ostendebat, partim latebat; magnæ ad speciem esse copiæ iis equitibus, qui prædatum ierant, uidebantur; magnæ succedere, & priores consequi existimabantur. itaque cum propius, maioreq; cum strepitu descenderet; illi in fugam uertuntur; atque in alios incurrentes, eos in fugam uertunt. iamq; permixti passim equites, peditesq; tumultuose reuertebantur. id cum fieret, adessentq; Germani, fuga magis hostium, quam sua uirtute incitati; manus Venetæ, quas ea planitie pars exceperat, retrocedere; ac fugere contendunt; atque in aciem imperatoris, qui acceptis de suo-

rum fuga nuntiis eò properabat, implicantur. tum imperator, quantum temporis exiguitas patiebatur, suos perterritos, fœdeq; fugientes increpitare, atque conuertere, hostem sustinere ac reprimere adnixus, fortiterq; diu pugnans, ingenti cæde utrinque facta, urgentibus Germanis cum suorum globo in flumen deiicitur; ibiq; periit. reliqua multitudo magis magisq; perterita pontem fuga petere contendit. id conspicatus Andreas Burgius præfectus militum, sperans, si pons rescindatur, fore, ut milites, equitesq; ablata fluminis transeundi facultate continerentur; seq; in hostes necessario conuerterent: accurrens solutis retinaculis pontem propulit: quæ res in cõtrarium, atque ipse existimauerat, uertit; propterea quòd timor consilium plerunque non recipit. qui enim semel fugæ se mandauerant, ea spe, ut, si flumen transire possent, in tuto sese crederent futuros; ubi pontem sublatum uiderunt, plerique omnes se in flumen præcipitauerunt; & armis, equisq; depressi, atque impliciti perierunt. pauci ripam tenere potuerunt; quòd flumine maximo, rapido, & uorticoso impediabantur: ut essent omnes, qui ab hostibus pugnâtes interfecti sunt, quiq; ui fluminis rapiente interierunt, circiter mille. unus Guidus Maria Rubeus cum sua equitum turma pugnæ initio per medios hostium cuneos uiam sibi armis & uirtute cum fecisset, atque in campum euasisset; Germanos exultantes in se conuertit: quibus cum dimicans, quid in bello animus, constantiaq; possent, palàm fecit. eorum enim partem cecidit: reliquos disiecit, fugauit: atque ita clariorem sibi uictoriam ex hostibus uictoribus, quod raro fieri assolet, comparauit. reliqui centuriones, equitumq; præfecti, cæteri q; , qui fuga se abstinuerant, per montium inuia, superatis iugis, nonnulli nauiculis excepti ad Roueretum redierunt: ex quibus fuit Rubeus: qui se, atque suos magno labore noctu flumen traiecit. interfecti ex Germanis permulti non incruentam suis eam Venetorum cladem fecerunt. Veneti complures dies reintegrandis copiis consumpserunt. neque interea Germani iis in locis quidquam mouerunt; quando clade non multo leuiore accepta, quam illata, exercitu & ipsis reparando opus fuit. in Vicetinis tamen, & Feltrinis

& Feltrinis alpium iugis, atque in Benaci lacus regione ea manu, quam conficere per occasiones poterant, utrique sæpe congressi, cæde facta, castellisq; aliquot uel captis uel incensis, se se inuicem inferendis cladibus intentos paratosq; tenuerunt. Arcum autem municipium, quod quidem abest tria millia passuum à Benaci littore, magnis & obsessum antea, & expugnatum uiribus; cum propterea, quod ei bello causam dederat inita de finibus altercatione cum uicinis sibi in ora lacus populis, Sigismundoq; ad arma capienda incitato; tum, quod eius oppidi principes Veneti hostes nominis existimabantur; senatus incendendum & diruendum censuit. Burgius interea prodicionis apud Decemuiros accusatus, quod pontem ad Callianum, ut exercitum in fraudem coniceret, dolo malo propulisset; atque in uincula coniectus, Marci Beatiani senatus scribæ, qui ei bello cum legatis interfuerat, testimonio absolutus est, ordinibusq; redditus. Miserat ante eos dies ad Sigismundum Innocentius Roma Paridem Episcopum Auximi, qui eum hortaretur, uti bello finem imponeret: non esse tempus, imminente regno Italiæ, & Romanis rebus Turca, ut duo potentissimi ad illum repellendum populi leuissimis de causis armis inter se decertarent, odiisq; mutuis contererentur: ipso arbitro suarum cum Senatu Veneto discordiarum, si uellet, uteretur: se ei pro rerum æquitate non defuturum. his apud illum Legatus dies aliquot tractandis pacis conditionibus fuit. Venetias deinde cum mandatis est profectus: quibus à Senatu nõ probatis, re infecta Romam rediit de mense Septembri: cum ante Idus Sextiles Severinas imperator interiisset. egerat illud idem etiam cum Senatu Veneto Pontifex per suum apud ipsos internuntium Nicolaum Francnm Episcopum Taurisanorum: qui ciuitatem & hortari, & monere non destiterat: sed nihilo minus irritus omnis eius conatus fuit: quoad fessus belli dispendio Sigismundus (alere enim exercitum non poterat) missis sæpe inter eos legatis fœdus cum Venetis percussit Idibus Nouembris. fœderis conditiones fuerunt, uti bello ablata, quæ antiquitus eorum, qui amisissent, fuerint, restituerentur; & negociatoribus Venetis damna illata sarcirentur: quæ superessent inter eos res;

Lex sumptuaria.

quibus de rebus non conuenerat; de iis Innocentii iudicium esset. is finis bello Rhetico fuit. milites deinde in hyberna sunt deducti: dimissusq; ob remp. segniter gestam Iulius Camers. Roberti uero duo liberi, Gaspar, atque Antonius, in reip. militiam conscripti, sexcentis equitibus præficiuntur; centurionesq; aliquot, qui egregiam operam nauauerant, donis militaribus aucti: quorum uni etiam dos filia numerata auri ternæ libræ. Erantq; iam Sebastianus Baduarius, Bernardus Bembus pater meus, legati ad Innocentium profecti cum aliis de causis, tum ut apud illum de castellis Nomio & Iuano captis à Veneto exercitu, de quibus erat lis, disceptarent. His ita constitutis rebus, quòd exhilarata pacis nomine ciuitas iam etiam ante hoc bellum in omnem luxum domesticum se se effuderat; insequenti anni initio leges sumptuarie reuocantur. itaque cœnis Pauones, Phasianæ aues, lautioresq; epulæ; cubiculis stragulæ uestes ex auro, argento, purpura interduntur: omnis ornatus muliebris decem auri libras excedere non permittitur: ampla delatoribus præmia, seruis insuper libertas decreta. quanquam cauerant etiam patres in Rhetici feruore belli, ne alea, ne uelulo alio præter ludum latrunculorum cum in urbe, tum per xxy millia passuum extra urbis fines in pecunia luderetur, exceptis nuptiarum celebritatibus, & cauponis, & ea fori parte, quæ ad columnas est, atque ipsa fori porticu: edictumq; ne iis in locis lusio auri uncia partem quintam excederet. uiarum etiam urbanarum angustiis prospectum est, sublatis tabernarum pluteis, qui in uias prominebant: pontesq; lignei, quibus uniuersæ propè urbis insulæ aquis interfluentibus discretæ coniungebantur, ex lateribus, & lapide Istrico publice tota urbe fieri cœpti. Atque inter hæc Ioannes Bentiuolus Bononiensis, eius oppidi princeps, uisendæ urbis, & salutandorum patrum causa Venetias uenit: atque à Senatu liberaliter acceptus, cum plures dies ea in re atque studio consumpsisset donatus ciuitate, ac iure comitorum domum rediit. quo quidem tempore infans biceps Patauii natus est; uixitq; horas aliquot. eum nos pueri ad urbem uidimus, cum pro miraculo circumferretur. eorum duorum capitum utrumque suo cum collo, atque ceruicibus à summo

ita pectore suspendebatur, ut toti corpori esse par atque proprium posset: utrique ori eadem species inerat. Post eos dies Regina Datæ, Roma domum rediens, Venetias & ipsa se contulit: acceptaq; regio apparatu, urbe inspecta, suburbiisq; perlustratis, uiæ se reddidit. eo tempore Hieronymus Rhearius; qui Sixti Pont. Max. beneficio duorum in Flaminia oppidorum, Fori Liuii, & Fori Cornelii, regnum obtinebat; suo in cubiculo à suis ciuibus trucidatus, atque in forum de fenestra proiectus, fœdum spectaculum populo præbuit: implicuitq; intestinis, exterisq; bellis, atque incendiis ciuitatem: quæ quidem incédia uix, ægreq; nobilitatis interitus, & multorum hominum consecutæ cædes restinxerunt. Neque multo post Galeotus Máfredus, Fauentiam item obtinens, admissis noctu ab uxore sicariis, suo & ipse in lectulo confossus, oppidum tumultu, & seditionibus impleuit. hæc senatui nuntiata eum à rei maritimæ cura non auerterunt. Erat iam antea sane rumor, classem ingentem, à Baiasete Turcarum Rege comparatam, in mare Aegæum uela facturam. itaque Francisco Priolo classis præfecto designato mandarunt patres, maturaret proficisci: & quoniam existimabant Baiasetem eo quidem maxime tẽpore mentem, atque animum ad Cyprum insulam adiecisse; eo, quo celerius posset, contendere iusserunt. Is mense Aprili conscendens, Corcyram, deinde unà cum Cosma Pascalico legato Methonem adnauigauit. quẽ subsecutus Nicolaus Capellus item legatus auxit earum, quæ Methone erant, longarum nauium numerum. quibus cum nauibus Præfectus; erant autem triremes uiginti quinque, minora nauigia longa plus minus decem; die quinto Cyprum attigit. ea intellecta re Turcarum classis omnis generis longarum nauium, cum à Cypro non longe abesset, mare Issicum præteruecta, sine ullo usu in Hellespontum rediit. Auxerat Cypriam patribus curam; quòd intelligebant Ferdinandum regem Neapolis, in Federici filii sui nuptias regina plecta, occupandæ insulæ occasionem quærere. ea erat Caterina Venetiis oriunda è gente Corneliorum clara, atque illustri: quam Marcus Cornelius pater Iacobo Lusiniانو regi Cyprio in matrimonium collocauerat, numerata regi pecunia dotis nomine auri ad libras mil-

le. Eam rex breui tempore profluuiio uentris sublatus prægnan-
tem reliquit, scriptis tabulis, quibus illam regni hæredem na-
scitura cum sobole instituerat sub Veneti Senatus tutela: quo
à Senatu Corneliam, tanquam reip. filiam, publica interposita
fide acceptam, uxorem duxerat. itaque post mortem patris na-
tus filius anno uertente natali suo diem cum obiisset; nouasq;
res nonnulli eo in regno principes molirentur; classe ad insu-
lam celeriter missa cum legatis, & Cornelio patre, qui reginæ
assiderent, eos Senatus facile tumultus compressit. Tranquilli-
tate insulæ restituta, mulier uidua auctoritate reip. quindecim
iam annos post uiri mortem pacate regnum obtinuerat: cum
per internuntios Ritium Marinum Neapolitanum, qui regi Cy-
prio perfamiliaris fuerat, & Tristanum Cibeleum Cyprium,
cui erat soror è reginæ famulis, Ferdinandus rex clam eas, quas
dixi, nuptias procurabat. ii cum à Rege missi in insulam descen-
dissent, à præfecto classis capti atque in uincula coniecti sunt,
Venetiasq; transmissi. tametsi Tristanus; qui, propterea quòd
post regis Cyprii mortem tumultu excitato Andream Corneli-
um reginæ patrum interfecerat, exulq; factus fuerat, sui pœ-
nas sceleris se persoluturum sciebat; adamante, quem in annu-
lo gestabat, per os in stomachum recepto, aqua insuper, quæ
metalla diuidit, epota, dum portaretur, interiit. iis permoti re-
bus Decemuiui: quanquam quidem non Ferdinandi modo ar-
tes, sed Turcarum quoque insidias, inceptaq; timuerant: neque
nihil etiam ab rege Syriæ propter uicinitatem metuebant: Ge-
orgio Cornelio reginæ fratri dant negotium; uti se ad sororem
conferat; eiq; persuadeat, ut relicta regni procuratione reip. ad
urbem reuertatur; atque in patria malit, interq; suos, quod reli-
quum est uitæ, secure, atque tranquille degere, quàm in remo-
ta, suspectaq; insula alienigenis hominibus se se, uitamq; suam
credere. Cornelius paruulo nauigio, ut celerius iter faceret, par-
te itineris confecta, brumalibus diebus in Cyprium transmisit:
& sorori, quam ob causam uenisset, exposuit. Nouitate rei per-
mota recusare illa; neque sibi persuaderi uelle, uti regnum opu-
lentum relinqueret, mulier regio uictu, regiis honoribus assue-
ta; quæq; sciret, quàm nullo præcipuo iure, quàmq; parce in
rep.

rep. uiueretur: fatis esse dicere, si, se mortua, ea insula in reip. potestatem redigatur. Contra Cornelius niti, rogareq; ne pluris terram. Cypriam, quam natale solum, quamq; remp. faceret: casus humanarum rerum esse incertos: fieri momento horæ posse, ut regno expellatur, tam potentibus regibus quasi obsessa, atque præcincta eius insulæ dominationem affectantibus; quam plurimis etiam Cypriis principibus à fœmina se se regi non obicure indignantibus. His eam casibus, & periculis una modo re, atque consilio pulcherrime ire obuiam posse; suum si regnum, quoniam liberis careat, reip. fidei iam nunc uiuens, florensq; commiserit. Dum insidiarum, & suspicionum tempora non plenissima fuerunt; eam regno suo frui, non permisisse solum remp. sed etiam, uti frueretur adiuuisse; idq; ipsi iucundissimum accidisse. Nunc autem; cum nihil à quoquam tuti sit; cum omnibus à uicinis regibus, atque etiam, à longinquis, & magno se iunctis, atque separatis mari omnes artes adhibeantur, & tanquam retia ei insulæ tendantur, quibus capi & teneri possit: Senatum ad id descendisse, quod unum sibi uisum esset omnium impendentium malorum, & periculorum remedium; quorum si reliqua ipsa nihil timeret; num illud nõ perhorresceret; quòd, nisi præsidio celerrime comparato insulam Senatus firmauisset, æstate illam proxima Turcarum classis occupauisset; atque ipsam uel fugæ se se dare coegisset, uel captam Byzantium duxisset? quod eam casus, aut offensio aliqua compellere, turpiter uti faciat, potest; præstare, id incredibili reip. gratia, suiq; facti summa cum gloria, celebritateq; anteuertisse. Occasionem esse uariam, multiplicem, subitam: non singula hostium cõsilia pro uideri semper posse: non semper homines in tempore adesse. inter intimum Adriatici maris sinum, Cypriaq; littora multum terrarum, multa maria interesse. hæc illi cogitanda, hæc imprimis pensitanda esse. quòd si nulla necessitas urgeat: quid esset tandem aptius, atque commodius ad eius famam nominis sempiternam, quam suæ illam patriæ regnum nobilissimum tradere: ut in annalibus referatur, Venetam remp. à sua ciue Cypri insulæ opulentissimæ imperio auctam, atque condecoratam fuisse? omni eam in regione nomen regium obtenturam. Si op

tio ipsius sit; cum tot annos apud Cyprios uixerit, debere eam cupere suis etiam ab ciuibus aliquando, suaq; in patria se saluari, atque conspici; splendorē suum fratri, sororibus, propinquis, familiæ, demum ei urbi, in qua nata, alitaq; sit, communicare. nullius unquam fœminæ, neque etiam uiri, tam gratum aduentum reip. fuisse, quàm ipsius futurum. quòd si Venetiæ abiectum aliquod oppidulum esset, locoq; aspero, atque ignobili situm: esse tamen eius pietatis, atque humani plane animi, qua in terra nascens cœlum hauserit, reuisere eam uelle, se seq; suis omnibus tanto post tempore ostendere. at cum ea omnino urbs omnes alias urbes, quas sol aspicit, propè excellere omnium hominum consensu prædicetur; atque ipsa in Italia omnium sit eius terræ urbium opportunitissima: quidnam esse causæ posse, quamobrem à Senatu, atque à rep. tanto post tempore inuitata non se eò libentissime conferat? quòd regina sit; quòd multos annos secure, atque feliciter regnarit; gratiam esse Senatui, à quo id acceperit, referendam: eam gratiam pessime relatum iri; si Senatum, se uocantem, omnibusq; honoribus prosequi cupientem, despexerit. postremo cum ipse ei frater sit, atq; is frater, cui multum illa semper tribuerit; si hoc non impetret; non tam, eam adduci non potuisse, ut reip. satisfaceret; quàm se noluisse; omnes homines existimatuos: eoq; se nomine magnam totius ciuitatis inuidiam subiturum, liberisq; relicturum. itaque flecti se sineret: & cum sibi ipsa in præsentia consuleret: tum in posterū respiceret ad suos. nihil esse laudabilius, quàm secunda fortuna moderate uti, neque in summo semper gradu uelle consistere. Deos etiam immortales consueuisse, quibus se diu beniuolos præstiterunt, eos aliqua non iucunda re interdum probare, an se homines esse natos reminiscantur. nullas eam preces posse illis gratiores adhibere, nullam potiore uictimam cædere, quàm eorum uoluntati, atque numini se se præsto esse profiteri. Deorum autem uoluntatem eam esse existimare nos oportere, quæ patriæ sit, optimeq; cõstitutæ reip. Hæc Cornelius cum dixisset, homo apprime eloquens, non doctrina ille quidem, aut sapientiæ studiis, sed naturæ quadã ui liberali, atque munere: regina obortis iam lachrymis, ubi primum fari potuit; si tibi

it; si tibi hoc ita frater uidetur, & mihi inquit uidetur: aut, ut uideatur, meo animo imperabo; sed magis a te patria regnum meum acceperit, quam a me. His dictis, constitutoq; quid facto opus esset, anno insequente iam inito, classis præfectus, legatiq; re diuina facta, in Famagustæ oppidi foro, regina inspectante, atque iubente, reip. uexilla erexerunt: Cypriumq; regnum in prouinciam est redactum. Regina post hæc suppellectili regia imposita, Cornelio cum fratre naues longas conscendit; atque ad portus Veneti angustias æstate media appulit: exceptaq; ab Augustino Barbadico ciuitatis principe, & patribus, qui ei obuiam ierant, ad Nicolai fanum, quod est in portus littore, magna omnium ordinum, atque adeo omnium hominum in cymbis impositorum, prosequentiumq; lætitia, ipsa uecta bucentauro naui, media inter patres, matronasq; nobilissimas ciuitatis, urbem est ingressa: quod ante id tempus Venetarum fœminarum contigerat nulli, lætissimusq; is profecto dies ciuitati fuit: Asulum subinde oppidum in Taurifanis collibus ei à Decemuiris dono datum, atque auri quinquaginta libræ in annos singulos constitutæ pensionis nomine: tum muneris in præsentia decem libræ. superiore anno autem; ut ad eas res, quibus de rebus ante dicendum fuerat, reuertamur; ne ciuitatem onerariarum nauium numerus, prouentusq; deficeret; Senatusconsultum factum est, quæ in nauibus exterarum nationum mercaturæ causa imponerentur; ea fisco deberi, uino Cretico excepto: pro quo tamen portorii nomine Venetis magistratibus pares amphorarum numero auri semuncias mercatores soluerent. tum quicumque nauem magnam onerariam fabricandam institueret; uti ei quæstores de triginta auri libris commodarent, eodem Senatusconsulto continebatur. Post hæc cum Tremezeni rex; quod est oppidum Aphricæ, non longissime à freti angustis contra Hispaniam situm; à Senatu per legatos petiisset, uti ciuem Venetum eò mitteret; qui suis in oppidistribus ius reip. hominibus diceret: Senatus censuit; quo regis postulationi satisfaceret, uti magistratus crearetur, eoq; mitteretur, ad quem centesima mercium omnium, quæ merces eis in oppidis uenderentur, perueniret: estq; ad ea oppida omnium primus Aloisius Pizama

nus missus . eodem tempore Senatus iussu in Idri lacus ripa, loco alto, atque edito; quo in loco Anfo Brixiani agri uicus est: magni arx operis, crebraq; munitiones instituta, ac tertio confecta anno, omne millam oram tutiorem, ac celebratiorem reddiderunt . eodem quoque anno Decemviri legem tulerunt, ne aperte suffragia inirentur: qui secus fecisset, suffragiorum iure, magistratibusq; annos duos careret . De Græcis item equitibus, qui reip. militiam faciebant, lex est lata; qui eorum coloniarum nomine ad insulam Zacynthum ire uellent; uti iis agri publice darentur, imprimisq; Theodoro Paleologo: si eo mittere aliquem suorum uellet; propter eius summum in reip. studium, summam fidem, singularemq; constantiam . Regis etiam Roxolanorum legatio cum præciosarum pellium muneribus ad Senatum uenit; petiitq;: ut ad ipsorum littora reip. onerariæ naues longæ ad mercaturam exercendam mitterentur . ea de re propter longinquitatem itineris, nauigationisq; tedium, atque pericula, quod Meotis erat palus emetienda; nihil est impetratum . Legati, qui duo erant fratres, honorifice accepti, ueste uterque aurea, & auri libra publice donati Romam profecti sunt . In sequente uero anno; de quo paulo ante dicere incepimus: Franciscus Gõzaga, qui Mantuæ regnum à maioribus traditum obtinebat; in reip. militiam conscriptus est: eiq; Senatusconsultum est missum: quo ex Senatus consulto equitibus cataphractis trecentis, sagittariis, qui equo uterentur, quadringentis; militibus ducentis & quinquaginta præesset . Cum autem Mathias Pannoniarum rex, homo rei militaris scientia, atque gloria clarus, bellum Federico imperatori duobus exercitibus intulisset; uno in Carnos, altero in Liburnorum fines immisso: Senatus uicinitate belli adductus per Antonium Bolduum, Dominicum Bolanum legatos, illum ad Federicum, hunc ad Mathiam missos, eorum regum animos iam exulceratos leniit . itaque indutiæ inter eos dictæ . Earum indutiarum tempore solutus belli occupationibus Federicus Tridentum uenit, omnem illum Italiæ tractum; qui à lacu Benaco ad Aquileiam secundum alpes est; si per Venetos liceat, animi causa perlustraturus . ea intellecta re Senatus Hieronymum Barbarum, Dominicum Grimanium; qui postea Cardinalis

dinalis fuit, Paulum Triuifanum, Hieronymum Leonem legatos ad eum misit: qui ei uenienti obuiam Roueretum pro retum profecti sunt; reiꝑ. nomine illum salutatum exceperunt. eaꝑ. postea legatio, quoad is in Italia fuit, ei præsto omnibus in reip. locis fuit: atque uti pro copia locorum quam maximi ei honores haberentur, studium, & diligentiam adhibuit. Federicus Benacum primum inuisens, omniaꝑ. littora biremi circumuectus, eius præsertim oræ, quæ ad meridiem uergit, aspectu atque fragrantia, quod est pomi medici plena, mirifice exhilaratus; tum aquæ perlucidissimæ amœnitate oblectatus, piscationibusꝑ. delectatus est. capitur eo in lacu propè medio, quaꝑ. altissima est aqua, piscis clarus Carpio ab incolis dictus, pedis plerunque longitudine: qui omnino piscis alibi nõ capitur. eum piscem capere, atque cognoscere Federico uoluptati fuit. Veronam deinde, tum Vicentiam, Bassianum, Taurisum, Cornelianum, Forum Iulii, Aquileiam, Portumꝑ. Naronis; qui locus in ipsius dictione est; lento itinere peruenit. E Naronis uero portu tres legatos ad Senatum misit actum gratias: quod per eius loca tam liberaliter, tantisꝑ. honoribus susceptus fuisset; tamꝑ. beniuolam in se se ciuitatis uoluntatem cognouisset. ab Aquileiæ finibus suum in regnum concessit. Eodem tempore ut infantibus uulgo quæsitis; qui publice alebantur, quorumꝑ. magnopere numerus excreuerat; largius uberiusꝑ. esset: in Senatu lex est perlata; ut naualium urbanorum magistratus in annos singulos tritici molita sestaria, quæ appellant, ducenta, uini amphoras duodecim eorum curatoribus darent: iisꝑ. rebus ex reip. horreis syluæ cæsæ ad ignem domesticum carros ducentos eorum præfecti adderent. Terruit non multo post ciuitatem; quod ad diem tertium iduum Sextilis duæ turres omnium, quæ in urbe essent, maximæ, atque altissimæ noctu de cœlo tactæ conflagrauerunt, culminibus incendio late spectabili assumptis: una, quæ in foro est, cuius erat culmen inauratum; altera, quæ est media in urbe ad Francisci. Senatus post hæc legibus aliquot promulgandis operam dedit; quæ leges ad portoria urbis conseruanda pertinerent. etiam in Mariæ clarû miraculis, unde ei nomen est, fanum exædificatum iam eo lucu-

lentiore opere, quo ipsum angustius est, ut eius artificii elegantia, & sumptus aliorum templorum magnitudinem exæquarent; extremo anni die uirgines inductæ sunt. Anno insequente, quod in urbe sæuire pestilentia cœperat, triumuiros sananda ciuitate Senatus creauit: isq; postea magistratus nunquam est creari desitus. eo anno cum increbuisse rumor Baiasetis regis classem non multarum nauium in Aegæum prouehi, ut Nicolaum Sumaripam è Paro insula, quam obtinebat, expelleret, eaq; potiretur: Nicolaus Capellus legatus cum triremibus quatuor Zacynthum contendit ei præsidio, si opus esset, futurus. Sumaripa ubi adesse legatum cognouit; insigne Venetum sustulit, se seq; reip. addixit. neque multo post Ioannes Cernoichius; cuius erat magnum in Illyrico nomé, magna auctoritas; legatos ad Senatum misit: cupere se se; ut Georgius filius suus Antonii Erici senatoris filiam in matrimonium duceret: petere, ut sibi id facere Senatus uoluntate liceret. ea de re consultus Senatus, censuit, uti nuptiæ fierent. Erat eo tempore Antonius reip. nomine Ferrariæ magistratus; qui Prodominus appellabatur. itaque facta potestate ad urbem uenit, Georgio filiam spondet. ea dum per legatos in Illyricum traducitur; pater moriens filio regnum tradit: ita nuptiæ inter lachrymas, & gratulationem cõ celebratæ, clariorem exitum habuerunt. Gvidus Maria Rubeus paulo post Venetiis moritur magno totius ciuitatis dolore; funus ei publice atque magnifice factum: laudatusq; à Sabellico est. eius stipendium, equitumq; numerus duobus eius liberis æquis partibus distributus. Eodem anno tametsi pacata, neque ullo bello implicata esset ciuitas; rei militaris tamen studium nõ neglexit. inualuerat iam in bellis consuetudo, inuento Germanorum nobis tradita; ut milites fistulis ferreis uterentur: quibus fistulis glandes plumbeas magna ui ignis impetu mitterent; atq; hostem è longinquo uulnerarent. eæ erant fistulæ ad formam, atque imaginem eorum tormentorum, quibus muri oppidorũ deiiciuntur: nisi quod illa ex aere fusili sunt, maximiq; sæpe sunt ponderis: ut carris solidissimis, ferratisq; ac magno iumentorum numero egeant; quibus sustineri, atque regi possint. fistulæ è ferro sunt; gestanturq; singulis ab militibus singulæ li-

gneis alligatæ armamentis ; per quæ capiuntur ; & puluere ad ignem celeriter comprehendendum idoneo infarciuntur ; & glâ de immissa humeris sublata in hostem conuertuntur . eo telo qui uti scirent , ut reip . suppeterent ; peritissimos eius rei homines undique conquisitos , accersitosq̃ ; Decemviri suas ad urbes miserunt , qui iuventutem instituerent . atque ut agrestes maxime homines id armorum genus docerentur ; singulis in uicis , pagisq̃ ; uti duo puberes ei artificio assuesierent , edixerunt : atq̃ ; iis omnium onerum immunitatem concesserunt , quo studiosiores , & diligentiores unum ad id munus obeundum reliquis liberati oneribus ac tributis fierent : eosq̃ ; puberes die dicta ad suum quosque oppidum quotannis signo glande feriendo conuenire uoluerunt : qui uicisset , eius toti pago , aut castello uacationem esse munerum annuam , eo excepto munere , quo ad Medoaci fluminis deriuatione tenebantur , imperauerunt . Inter hæc cum antea fures domestici lege antiquitus instituta pœna multo leuiore plecterentur ; quàm ii , qui eandem domum nõ incolerent qua ex re fiebat , uti aucta seruorum , & inquilinorum audacia omnibus penè in domibus furta excercerentur : maioribus in comitiis mense Sextili lex est perlata : qua lege eadem esset in seruos , reliquosq̃ ; fures contubernales pœna constituta , idem ius , qua pœna , quoq̃ ; iure in alienos , exterosq̃ ; fures animaduerrere ciuitatis magistratus consueuerant . at ea , quæ subsecuta est , hie me , tantus , tamq̃ ; perpetuus niuium rigor fuit ; ut omnia urbis æstuarialia congelauerint ; neque pedibus modo , sed in equis etiã homines ex agris ad extremum urbis marginem commeatibus importandis sine periculo uentitarint : magistratusq̃ ; Mestrinus ad Secundi fanum , quod est in mediis ad urbem uadis , curru peruenerit . quibus quidem diebus etiam in media latissimaq̃ ; urbis uia ; per quam unam nauis onerariæ magnæ permeant ; constricto glacie mari , niueq̃ ; superaddita , admissis per ludi speciem equis Græci hastati equites concurrerunt . uini , ficus , oleæ , anni aliquot intra alpes , Athesimq̃ ; atque Padum flumina , exustis super terram arboribus , prouetum angustiore habuerunt . Vere insequente Innocentius Pont. Max. per suos internuntios eiusmodi sententiã Tridenti pronuntiauit : Quod Veneti à Si-

gismundo laceffiti bello Rhetico se defendiffent; impéfasq; magnas eo in bello feciffent: Nomium & Iuanum castella iure ab iis capta atque retenta sibi uideri . à Senatu tamen petiit , uellet ea ipsa Sigismundo ultro reddere ; id se propterea cupere ostendens , ne pax inter ipsos inita ea de causa uiolaretur . Cuius auctoritate moti patres , præfidiis abductis Nomium , & Iuanum Sigismundo restituerunt . Obiit per eos dies mortem Romæ Marcus Barbus Pauli secundi Pont. Max. fratris filius è Cardinalium collegio , uir & doctrina , & probitate , & sanctitate uitæ , & Romanorum ciuium gratia egregie insignis: quiq; comitiis Pontificalibus Sixti morte habitis , parū abfuit , quin à collegio summum locum adipisceretur . eo mortuo Innocentius Patriarchatum , sic enim appellant , Aquileiensem , quem is multos annos obtinuerat , Hermolao Barbaro legato apud se Veneto attribuit . quod ubi ciuitas intellexit : tametsi Hermolaus ad Senatum scripserat coactum se à Pontifice uestem senatoriam mutauisse : quoniam tamen sacerdotiis cooptari ciues Veneti , qui legati Romæ essent , lege prohibebantur ; grauiter tulit ausum illum contra leges patrias facere . auxit eius rei magnopere inuidiā ; quod antea , ex Hermolai literis , quas ad Senatum de Barbi morte dederat , more institutoq; maiorum comitiis senatoriis præiudicium patres fecerant , cuius ipsi ciuis nomen ad id adipiscendum sacerdotium Innocentio commendarent . itaque deceptos in eo se se ac prope delusos querebantur . erat omnino Hermolai propter eius summam in literarum , atque optimarum artium studiis præstantiam , magnum apud exteris nationes nomē , apud suos quidem certe maximum : nam ad doctrinæ singularem opinionem etiam uitæ perpetuam innocentiam adiunxerat . simul is multum patris opibus , & gratia ; qui summo proximum in ciuitate magistratum gerebat ; multum clientelis , necessitudinibus , propinquitatibusq; pollebat . quibus tamen in rebus omnibus satis sibi præfidi non habuit : cum pluris à patribus una legum charitas , maiestasq; , quam ullorum ciuium omnibus aucta nominibus dignitas , atque claritas , fieret . Decemuiiri enim literas ad eum seuerè scriptas dederunt ; mora omni , excusationeq; sublata sacerdotium repudiaret : id si non faceret ; patrem magistratu

magistratu remoturos, & bona eius publicaturos præ se tulerūt. At pater, perspecta ciuitatis uoluntate, omnibus tentatis rebus, cum iam eam flecti, & leniri posse diffideret, ægritudine animi est mortuus. filius non multo post Romæ, editis Plinianis castigationibus, immensi propè laboris opere, priuatus plebeio morbo periit. eum uitæ finem Hermolaus habuit, omnium ex sua ciuitate, qui ante illum nati essent, Latinorum & Græcorum literis planè doctissimus. eo tempore ab Hieronymo Marcello literæ Byzantio uenerunt: erat is Venetus eo in oppido uetere cōsuetudine magistratus: quibus literis Marcellus Senatū certiorē faciebat, sibi ab rege imperatū statim Byzantio discederet: eius rei causam fuisse, quòd rex diceret Marcellum suis de rebus, & consilijs ad Senatū scripsisse: uelle se, atque decreuisse, posthac suo in oppido ei magistratui locum non esse: scēdere tamen, quod cum Venetis haberet, uti antea tenebatur, se se teneri. his de causis Senatus ad regem Dominicū Triuisanū legauit, qui prima ad nauigandum idonea tempestate proficisceretur. neque multo post, anno insequente uix inito, regis legatus ad Senatū uenit: exposuitq; patribus, quas ob causas Baiasetes magistratū eorum Byzantio remouisset: erant autem ferè illæ ipsæ, de quibus ad Senatū Marcellus perscripserat: adiunxitq; illud idem etiam omnibus aliarum nationum magistratibus fuisse denunciatum, quod Rex Marcello imperauisset. iisdem diebus antequam mensis Ianuarius desineret, ornandi eos ciues causa, qui pro patria mortem oppetiissent, Senatus decreuit, uti Damiani Mauri eius classis præfecti, quæ prior bello Ferrariensi Padum flumen est ingressa, hostium castellis aliquot in ripa fluminis uicinis, bellicis ex laboribus mortui duabus filiis dotis nomine quadraginta auri libræ ex publica pecunia darentur; sacerdoti autem nomine, si ei uitæ se dederent, senæ libræ. Post dies paucos, cum esset nunciatum Baiasetem regē classem, & exercitū parare; Senatusconsultum est factum, uti sexdecim triremes naues, alteraq; nauis oneraria magna reip. quæ ad anchoras erat deligata, confestim ornarentur; altera, quæ aquam non tetigerat, deduceretur, atque instrueretur. sed eo tamen anno eis nauibus resp. non est uisa, classis, exercitusq; com

D

paratione à Baiasete penitus intermissa. neque multo post maiorum comitorum lege; quam Lucas Pisanus consiliarius tulit; quadraginta uirale iudicium tertium duobus prioribus est additum. nam sunt in urbe magistratus duo, quos appellare in ciuilibus actionibus licet; unum ab iudicibus urbanis, alterum ab iis, qui publice in oppida, atque prouincias ad ius dicendum mittuntur. ii tamen ipsi per se magistratus nihil statuunt, nisi de minimis quibusdā rebus. sed ante eum diem ad alterum tantum modo eorum duorum iudiciorum quadraginta uiralem, quæ antiquitus sunt instituta, res ab aliis iudicatas deducebant: illi sententias ferebant; quibus aut probarent, quæ deducebantur, aut rescinderent: eas ratas haberi oportebat. alterum iudicium uitæ, necisq; habet potestatem: aliusq; ad eos iudices magistratus causas defert. illud igitur iudicium quadraginta uirum ex duobus, apud quos ex prouocationibus, quæ ad duos illos magistratus fiebant, disceptabatur, cum actionum & causarum multitudini nō sufficeret; tertium simile ita est institutum, ut ueteri illi alteri ab urbanis iudicibus, huic recenti & nouo ab exteris interpositæ iudicibus appellationes proponerentur. ea re prouocantium querelis aditus, & iuris persecutio duplo facilior, & explicatio est facta. aliam etiam magnopere utilem ciuitati legē maioribus comitiis Antonius Tronus consiliarius paucis post mensibus tulit: qua lege ferendorum suffragiorum nimiam creandis magistratibus licentiam, quæ ferri iam non poterat, facile sustulit. porro ante id tempus suffragiorum ferendorum ratio erat eiusmodi. Loculi lignei tornatiles pedis altitudine bini ciuibus per subsellia considentibus, alter prasinus, albus alter, afferebantur. eorum loculorum superiore parte detecta, patulaq; , uti manus inferri posset, media in angustum, atque arctum pars contrahebatur eo usque, ut uni modo suffragio uiam interius daret, extrinsecus ad circumferendum captu multo esset etiam habilior. infima erat pars plurimorum suffragiorum capax: eaq; detrahi, atque reponi poterat. detrahebatur autem numerandorum suffragiorum causa. in eorum loculorum utrum quisque uellet suffragium inferebat. id erat glandula parui pomi cerasi magnitudine ex tela facta, non quidem
solide

folide compacta, atque firmiter, sed confuta leuiter; quòd, in quem cecidisset loculum glans, sentiri posse nolebant. itaque pugno etiam clauso manum lege in utrunque loculum demittebát, ut ea quoque re cognosci non posset, quo in loculo suffragium esset relictum. nam quæ album in loculum gládulæ cecidissent; eæ candidato fauebant: quæ in prasinum essent coniectæ; iis glandulis candidati repellabantur. Hæc cum ita essent antiquitus constituta; ambitio, cui plane locus omnibus in rebus spem per fuit, eò licentiæ creuerat: ut, qui suorum aliquem creari magistratum uolebat; & ipse summis prehensam digitis glandulam album in loculú palàm proiiceret; & qui ei proximi erant, idem uti facerent, postularet. illi candidatorum ueriti inuidiam, non suo plerunque iudicio, sed ad gratiam suffragium aperte ferebant. ea re fiebat, ut indigni sæpe homines, propterea quòd plus aut opibus, aut propinquitatibus, aut omnino clientelis ualuisent, bene de rep. meritis, optimisq; ciuibus anteferrentur, magistratusq; adipiscerentur; boni reiecti ac repulsi iacerét. eam ad perniciem atque malum cum plures latæ leges nihil profuissent, uti è ciuitate tolleretur: una omnino Antonii legis latio salutis atque decori ciuibus fuit. nam qui bini ad eam diem loculi patuli, atque aperti binos erant per ministros publice circumferri soliti; eos & à superiore tectos parte, & unà coniunctos, inter seq; continentes fieri statuit oportere: iisq; ambobus sic connexis, & conglutinatis unum tantummodo in superiori parte laterorsum os dedit: eiq; ori tubum prominentem circumduxit semipalmæ spatio ad interiores loculorum aditus obtegendos: quem per tubum recta utrunque ad loculum manus inferri apte posset. rursus eorum loculorum prior, tuboq; proximus is collocabatur; cuius loculi glandulæ candidatos reiciebant. id ea causa excogitauerat Antonius: ut, si quis aliter, atque ipsi liberet, suffragio ferendo cuiquam fauere cogeretur; is, dum manum per tubi os ad posteriorem loculum protenderet; quòd is esset loculus, cuius suffragia magistratum crearent; apertis clam digitis in anteriore sineret loculo glandulam decidere. ita ciues unum simulando, alterum dissimulando, illud re, quod cuique esset prius, audacter efficerent; neque deprehendi, aut cognos-

sci posset quid fecissent . ea lege post id tempus ciuitas maiori-
bus in comitiis , atque in Senatu , & Decemuirum collegio cre-
andis magistratibus semper est usa : liberumq; illi iudicium ab
gratia , atque inuidia semper fuit . tametsi capitalibus , cæterisq;
omnibus in iudiciis ; uti , si cui non liqueret , is eò deferri posset ;
tertium etiam loculum adhibuerunt : eumq; seiunctum à duo-
bus atque separatum esse uoluerunt . neque uero minus Decem-
uiri ante anni exitum alia ex parte surgentem malorum ciuium
ambitum se uero iudicio represserunt . erat in quadraginta uiris
rerum capitalium iudicibus ; qui omnes in Senatu adhibentur ;
Gabriel Bonus , eorumq; magistrum gerebat . creantur autem se-
mel à collegio magistri numero omnes duodecim . eorum ma-
gistrorum tres bimestre tempus apud Principem omnibus re-
bus præfunt : habentq; cum in Senatu , tum uero etiam maiori-
bus in comitiis ferendi leges potestatem . post eos tres item alii
ex eodem numero tres eodem loci tantundem temporis præfici-
untur usque eò , quoad octo menses abeunt : quod est eius col-
legii temporis uniuersum spatium . eo cum esset in magistratu
Gabriel , Francisco Falerio auctore , Principi , & reliquis ex eius
collegio patribus legem à se scriptam proposuit : qua lege ciui-
bus omnibus ; qui re familiari angusta uterentur ; quadraginta
annos natis auri libra singulatim ex publica pecunia quotannis
daretur : qua se stipe honestius , liberosq; suos alerent : qui in-
tra eos annos nati essent ; annum autem uigesimum quintum ex-
cederent ; ii semilibram eodem nomine acciperent . eam ipse le-
gem ferre ad Senatum maioraq; comitia statuerat . itaque , ut cõ-
sultis patribus ferretur , (id enim fieri aliter non poterat) eis tra-
diderat legendam . Patres ubi legem inspexerunt ; quæ morem
improbi exempli in remp . induceret : ut unus temere ciuis tan-
tum pecuniæ publicæ cæteris ciuibus elargiretur : idq; nulla alia
de causa eum & Falerium esse aggressos animaduertent , nisi
uti ciuium gratiam ad magistratus adipiscendos aucuparentur :
Principi negotium dederunt , ut utroque ad se uocato eos mo-
neret , ne quod amplius ea de lege uerbum facerent . illi cum di-
es aliquot siluissent , multorum autem ciuium , quorum uitæ
lex erat opportunissima , uocibus increparentur ; suam ipsorum
dignitatem

dignitatem ab eis negligi; si legem ferrent, se se, quos uellent, magistratus adepturos, principesq; ciuitatis è uestigio futuros: ut, si quid eius facere possent, experirentur, curam, & studium adhibuerunt. ea re ad collegium delata, Decemuii Gabrielem Bonum, & Franciscum Falerium statim comprehensos, atque in uincula coniectos in Cyprum insulam deportandos curauerunt, pœna capitis adiecta, ab oppido Nicosiensium ullo tempore si emigrauissent. binos autem scribas fisci reip. quibus illi usi fuerant eius legis consultoribus, & tanquam administris, in Cretam insulam exulatum miserunt, eadem eis pœna propostita ab Rhythymna Cretæ oppido diffugientibus. atque hoc omnino Decemuii grauioris animaduersionis esse iudicium uoluerunt, non tam quidem, ut de iis supplicium sumerent, qui legem, tametsi perniciosam, neque dum tamen ad Senatum tulerant, poterantq; per se ab ea re desistere; quàm ut reliqui etiam ciues ab eiusmodi quicquam in posterum cogitandi consilio similis timore pœnæ duorum ciuium exemplo absterrentur. Eiusdem anni uere Laurentius Medices Florentinus, excellenti uir ingenio, qui principatum in sua ciuitate obtinebat, uita functus est: ætate media Innocentius. ille tres reliquit liberos: qui omnes breui tempore & principatu, & ciuitate eiecti exulatum abierunt. huius locum Alexander Borgia Valentinus, opibus, & largitione nixus tenuit. atque hoc plane tempore ciuitas prope quieuit. Insequente autem iam in uer progressu anno, ut firmatis inter se trium maximarum Italiæ ciuitatum rebus tempora etiam pacatiora fierent, ab Alexandro Pont. Max. & Venetis, & Ioanne Galeatio adolescente regnum in Mediolanensibus obtinente, auctore Ludouico patruo, qui ciuitati eius nomine præerat, fœdus in xxv. annos percussum, atque uño eodemq; die ab singulis concelebratum est: quo quisque fœdere ad reliquorum sociorum ditiones defendendas, hostesq; propulsandos teneretur. Et quòd erat ea tempestate Romæ Giemes Sultanus, Baiasetis regis frater, homo magni inter suos nominis; qui ab eo armis regno pulsus Rhodum confugerat: Rhodii, ne bellum in se conuerterent, eum ad regem Galliæ, rex ad Innocentium rogatu eius miserat: itaque is ab Alexandro adhibi-

Anno dñi. 1492. M^o Ap^{ris}

Die. 25. July. 1492. —

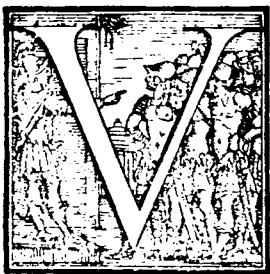
Anno. 1493. —

Anno. 1493. m^o Ap^{ris}

tis custodibus asseruabatur, cum ne fratri renouare bellum posset: cuius rei causa quadringentæ ab eo auri libræ quotannis Pontifici dependebantur, Romamq; mittebantur: tum ut eo nomine Baiasetem à bello christianis inferendo abstereret: est in fœdere additum; ut, si Veneti armis à Baiasete lacefferentur, Alexander eis Gjemem traderet; cuius auctoritate, atque gratia cõtra illum uti possent. ei fœderi Hercules Atestinus, dux, princepsq; Ferrariensium, Ludouico suadente paucis post diebus se adiunxit. his confectis rebus, cum propè omnia spectare ad quietem uiderentur; Leonora Ferdinãdi regis Neapolitani filia, Hercules Atestini uxor cum duabus filiis, altera Ludouici, altera Frãncisci Gonzagæ uxore, atque Alfonso cum filio, & eius uxore Anna Ioannis Galeatii sorore, conscensis ad Padi ripam nauibus secundo flumine in æstuaria, Venetiasq; se contulit, ut urbem læto illo tempore inuiserent. quibus quidem fœminis uti quam amplissimi honores haberentur, Senatus decreuit. itaque & obuiam eis publice itum in Bucentauro nauis: qua in nauis à magna Senatus parte atque à matronis centum triginta, tota penè ciuitate circumfusa, atque ad nauigante, sunt exceptæ: & per eos dies, quos in urbe confecerunt, nullum eis genus publicæ uoluptatis, aut liberalitatis defuit. nam & choreæ electissimarum fœminarum à principum liberis in comitio celebratæ sunt: & bellaria magni, & operosi sumptus data: & ludi tota urbe, certaminaq; multifariam edita. quibus ex omnibus unum nouum ciuitati fuit; ut complures cymbæ, quibus in singulis quatuor fœminæ remigarent, cursu propositis præmiis cõtenderent. quo in certamine propè mira res accidit: quæ à ciuitate animaduersa, diei, spectaculiq; lætitiã, & hilaritatẽ conduplicauit: ut, quemadmodum Leonora duabus cum filiis & nuru aderat, quarum causa ea fiebant; ita cymba, qua in cymba mater cum duabus filiis, ac nuru remos impellebat, uicerit.

16

PETRI BEMBI RERVM VENETA-
RVM HISTORIAE
LIBER II.

Ix eæ mulieres domum redierant; cum ab Carolo rege Galliaë, eius nominis octauo, certus homo ad Senatum uenit; cuius oratio eiusmodi fuit: Quoniam Carolus in Italiam cum exercitu sit uenturus ad regnum Neapolitanum, quod ad se iure hæreditario spectaret, in suam potestatem redigendum: scire eum cupere, quo in se animo ciuitas esset futura: uellet ne, qua in amicitia, & necessitudine adhuc quidem egregia, & constanti secum fuisset, in ea etiam in posterum manere. Ciuitas noua intellecta re, quæq; magnam rebus Italis commutationem esse allatura uideretur; consulto Senatu, ne regis in se inuidiam prima omnium excitaret: præsertim cum fieri posset, uti is uel per se se; ut sunt plerunq; hominum mobiles ad omnem fermè impetum animi; ab incepto desisteret: uel difficultate, atque magnitudine belli gerendi adolescens, neque rei militaris gnarus, absterreretur: uel aliqua interposita mora, atq; à cæteris regibus impedimento explicare se non posse: respondit, se quidem omni tempore pacem bello prætulisse; optareq; , ut & ipse quiesceret; & reges principesq; Italos quiescere permetteret. sed si ueniat, ea de causa nihil moturam, neque ab eius amicitia recessuram. Pero (id enim erat ei nomen) accepta ciuitatis uoluntate Romam abiit. eumq; alii postea regis interpretes duo paucorū mensium spatio cum eisdem ferè mandatis separatim sunt subsequuti: quibus interpretibus idem est responsum datum, quod Pero ante acceperat. sed omnino ad eam belli ab rege capescendi causam, quæ ab illis prædicabatur, quod ei regnum Neapolitanum hæreditatis nomine deberetur; etiam aliæ causæ accedebant: ex quibus una hæc fuit. Galeatio Sfortia, qui Mediolani regnum obtinebat, complures ante annos per insidias interfecto, Ludouicus frater, uxore Galeatii è regni procuratione;

quam illa, ut Ioanni Galeatio filio suo admodum paruulo in fide atque officio ciuitatem contineret, post uiri mortem suscepit; reliquisq; administris paulatim deiectis, ipse se ei rei præposuerat; annosq; tresdecim præfuerat. fratris autem filium, cui se regnum procurare præ se ferebat, ita porro aluerat, iisque moribus instituerat; ut omnem curam uideretur adhibuisse, ne puer ullam ad frugem perueniret. non rei militaris, non literarum studia, non denique artem ullam & disciplinam regiam edoceri illum uoluerat, adhibitis etiam ad puerile ingenium deprauandum corruptoribus; quorum ille conuictu in omnem luxum atque inertiam assueficeret. ei nondum planè puberi Alfonsus Ferdinandi regis filius Isabellam filiam in matrimonium collocauerat: ex eaq; is etiam liberos procreauerat. at regni tamen sui gubernaculum à patruo nullam in partem admittebatur. id cum grauitè ferret non Alfonsus modo socer assiduus propè filiaë literis lachrymisq; permotus, sed multo etiam magis auus Isabellaë Ferdinandus; primo petere à Ludouico cœperunt; uellet pro sua fide, atque iustitia fratris sui filio non adulto modo atque firmo, sed etiam planè iam uiro, atque adeo duorum filiorum patri, aliquando tandem regnum tradere, suiq; illum imperii, suarum rerum compotem facere. ea postulatio cum sæpius interposita nihil profuisset; grauioribus apud illum exostulationibus, & querelis non semel egerunt: postremo eò rem deduxerunt, ut dicerent, se se illum bello persecuturos, ni Ioanni Galeatio, qui cum affinitatem, uti cum rege, contraxissent, regiam potestatem remitteret. horum ille regum minas atque potentiam ueritus; ne tam amplæ ciuitatis principatum, atque imperium ulli tradere cogeretur; quod suum unius efficere, in animo magno opere habebat, filiisq; suis relinquere; cum intelligeret Galliaë regibus in regnum Neapolitanum ius esse; celatis ea de re Alexandro, Venetisq; quibus cum paulo ante fœdus percusserat; ad speciem salutandi regis, legationem maxime celebrem ad Carolum misit hortatum, ut id bellum susciperet: suasq; illi opes, copiasq; pollicetur. facillimum factu esse; modo alpes traiceret, atque in Italiam se ostenderet; eo regno potiri. ea tanti hominis hortatio apud Carolum momenti plurimum habuit. altera fuit eius

eius rei causa in Antonio, qui Salernū à maioribus suis traditum obtinuerat. is cū ob Ferdinādi regis inimicum in se se animum sedibus patriis excessisset; seq̄ in Galliam ad Carolum contulisset; propè quotidianis eum sermonibus admonebat, ut tam propriam regni opulentissimi capiendi oblatam sibi à diis immortalibus facultatem ne prætermitteret. Ferdinandum hominem esse auarum, crudelem, nulla fide, nulla iustitia: omnes eius regni principes, omnes populos illum odisse: nullius esse negotii rem eum regno expellere, præsertim Galliarum regibus; quorum nomen, atque auctoritas illis in regionibus maxime omnium tum uigeret, fueritq̄ semper plurimi. Alexander etiā Pont. Max. moleste ferens Virginium Ursinum eius familiarum principem ausum esse à Francisco Cibo Innocentii Pont. ante se Max. filio oppidum Anguillariam in Sabatini lacus ripa, quod erat in Pontificum Maximorum ditione, abestq̄ ab urbe xvi. milia passuum, nulla facta sibi ab ipso eius rei potestate coemisse: quoniam Virginius à Ferdinando fouebatur, ne quid facere inuitus cogeretur: Carolum & ipse ad id suscipiendum bellum hortabatur, uindicandi se se de aduerso suis rebus, suæq̄ dignitati rege causa. quas ad res omnes etiam illud adiungebatur: quod ex Gallis principibus iis, qui apud Carolum auctoritate, gratiaq̄ pollebant, nonnulli rerum Italicarum, Romaniq̄ Pontificis, qua erat iter faciendum, occasione amplissimis sacerdotii dignitatibus se se iri auctum, & honestatum confidebant: alios exercituum, & regendorum populorum, quos essent subiecturi, spes, & cupiditas incendebat. multi etiam sua leuitate & nouarum rerum studiis mouebantur, ut regem ad profectioem impellerent. interim autumnus mensibus tota ferè citeriore Gallia eiusmodi tempestates, tamq̄ continentes pluuiarum fuerunt, ut in Bergomatium finibus aqua denosquinos pedes præter consuetudinem excreuerit, ædificiisque quamplurimis dirutis, ac pontibus lapideis abreptis, magnum puerorum, & mulierum, magnum etiam uirosum numerum repentino impetu oppresserit. neque in Brixianorum finibus flumina non ingentem stragem ediderunt. Athesis quidem cum Veronæ urbis magnam partem peruasisset, & complures domorum parietes subruisset;

E

etiam pontem firmissimum medio in oppido deiecit. Medoacus & ipse ripas non uno loco transgressus optimam Patauini agri partem illuue, uastitateq; fœdauit. Padus omnino utriusque ripæ uicinitates ita est depopulatus, ut omnia luctu, & mœroribus impleuerit. atque hanc quidem esse quasi Deorum immortalium significationem, quæ Gallorum in Italiã aduentum portenderet, omnes penè homines interpretabantur, & prodigii loco ducebant: erantq; permulti, qui maxime ad Venetos, quòd eorum regionibus & oppidis aquæ magnum detrimentum intulissent, eam rem, atque id prodigium existimabant pertinere. ordo rerum me admonet, ut duo ciuitatis iudicia hoc ipso facta tempore silentio ne obruam. erat in ciuium nobilitate Ioannes Georgius, homo ferox, nullaq; pietate: qui ab Antonio Bernardo Taurisanorum prætore ob maledicta in Deos, aliaq; scelera exul eius oppidi factus fuerat, damnatusq;, ut, si eò rediret, lingua ei amputaretur, manusq; altera præcideretur. is Taurisum alio prætore cum reuertisset, uirginemq; ui adhibita uiolauisset; Decemuiris missis illò suis rerum capitalium ministris atque uindicibus Georgium comprehendi, deq; eo Antonianum supplicium medio in foro sumi iusserunt: eo sumpto Venetias adductum in Cretam deportari mandauerunt. neque multo post Antonius Bolduus Triumuir ex aduocatis reip. Dominicum Bolanum Candiani filium collegam suum accusatum acceptæ eo in magistratu ab reis, & litigatoribus pecuniæ ad Senatum detulit. cum Senatus eum comprehendi, atque ex uinculis causam dicere iussisset; ille autem fuga se iudicio eripuisset: absens damnatus est; ut intra mensem se carceri dederet Caniam Cretæ oppidum exulatum deportandum: quod si non faceret, comprehenso ceruices abscinderentur, bonaq; publicarentur, magnis propositis præmiis iis, qui eum aut uiuum magistratibus tradidissent, aut ipsi occidissent. Post hæc de aduentu Gallorum fama percrebrescete, ac Ferdinando rege exercitum, & classem ad hostes repellendos comparante, atq; omnibus Alexandrum Pont. Max. pollicitationibus, ut suarum partium esset, sollicitante; Ludouicus ueritus, ne, si inter eos conuenisset, Ferdinandus, præmissis in Galliam suis, & Alexandri celeriter copiis, è regni eum

procuracione,

procuracione, atque fastigio ante Caroli aduentum expelleret; ereptamq; filii sui genero dignitatem, atque imperium restitueret: à Senatu petiit, ut, quos haberet milites, equitesq; ad Ollii fluminis ripam, quod est in Brixianorum finibus, iuberet proficisci: uti regem ab eo ineundo consilio abduceret: aut, si id non posset, ipsi flumen transirent, se seq; tuerentur. ea re à Senatu non impetrata, quòd diceret sibi id necesse eius tam firmis rebus non uideri; iterum ad Carolum legatos misit rogatum, ut maturaret alpes transmittere: se se ei de pecunia commodaturum, suasq; copias cum illo coniuncturum, ubi primum terram Italiæ attigisset. Carolus, qui plures iam menses in ea modo prædicatione consumpsisset, uelle se Neapolim armis suam facere; atque iis, qui apud illum plurimum poterant, partim bellum suadentibus, partim dissuadentibus, nihil etiam nunc constituisset, quod pro firmo, atque certo haberetur: acceptis Ludouici tum hortationibus diligentioribus, tum pollicitis; foedus cum Ferdinando, & Helisabeta Hispaniæ regibus percussit, non nullis eis oppidis in Pyrenæo saltu gratis restitutis; quæ pridem oppida Aloisius rex eius pater à Ferdinandi patre pignoris nomine acceperat. deinde ad diem nonum Calendarum Ianuarii adhibitis totius Galliæ principibus, statuit omnibus aliis omnis rebus proficisci. de eo cum esset amicorum literis celeriter Ferdinandus certior factus; primis anni diebus è uenatu lectulum petens acri urgente pituita intra biduum est mortuus: cuius Alfonso maiorem natu filium Federicus natu minor, reliquit; Neapolitani principes regem salutauerunt. Alfonso regno patris inito, per legatū Venetum, qui paulo ante ad Ferdinandum uenerat, insolitisq; ab eo & obuiam itionibus, & aliis honorum generibus exceptus fuerat, à Senatu petiit; ut cum Ludouico ageret, ne is Carolum ad profectiōem incitaret; prædemq; se apud illum constitueret; nihil ipsum ullo tempore moturum, quominus is regni Mediolanensis procuracione, quoad uellet, uteretur. Senatus ea de re cum apud Ludouicum Alfonso uerbis egisset, eumq; esset magnopere hortatus, ne Gallis in Italiam ueniendi auctor, adiutorq; esset; ille autem nihil eiusmodi respondisset, quo se ab eo consilio remoturus uideretur: ne frustra ope

E ii

Anno. 1494.

ram insumeret, destitit; neque amplius eam cogitationem est aggressus. miserat ante eos dies ad Senatum Carolus Philippum Argentonium legatum: si se resp. in belli Neapolitani societatem cum ipso coniungeret; quam uellet eius regni partem sibi deposceret: nihil illum recusatam: id si non uellet; quod pollicita esset se ab eius amicitia non discessuram, in eo perseveraret: iussum se esse apud patres moram trahere; omniaque regis consilia cum ipsis communicare. ad hæc ciuitas ita respondit: tantas esse Caroli regis ad id gerendum bellum facultates, tam præsentem omnium rerum copiam; ut sui auxilii nihil indigeat: itaque se more, exemploque maiorum, qui bella nisi læcessiti non fecissent, quieturam; nec partem sibi eius regni postulaturam; cuius nullum ipsa ius habeat: cæterum, quod aliis regis nunciis dixisset, pollicitaque esset, ab eo non recedere: regisque beniuolentiam se se plurimi semper facturam: ipsum quidem eo nomine & nunc libenter uidisse; & si maneat, eo libentius uisuram, quo erit etiam urbana mora, & quotidianis colloquutionibus familiarior: quæque regis intererunt, pro sua uetere in patrem eius, atque ipsum necessitudine ea in dies, ut ipsi nota sint, curaturam. iisdem propè diebus Senatus Bartholomeo Collioni Bergomati imperatori suo, quod multa bella singulari uirtute, fide incomparabili gessisset, remque militarem superiorum imperatorum negligentia collapsam restituisse; quodque de re: optime meritis, auri libras decies centies ei moriens testamento legauisset; statuam equestrem aeream inauratam in Ioannis & Pauli area ponendam censuit. ea tempestate uita functus est apud Naxios Ioannes Crispus; qui eam ex Cycladibus insulam tresque alias obtinebat, Rhenem, Scyrum, Melum, duobus liberis paruulis ex pellice relictis. is propterea quod auare, atque crudeliter regnauerat; ciuitas concilio coacto statuit reges ulterius non perpeti. erat tum forte fortuna in insulæ, oppidiisque portu Nicolaus Capellus legatus, eò cum sex longis nauibus ad pyratas insequendos profectus. itaque nacti occasione ciues, plebsque omnis ipsis cum natu maioribus, matribusque familias infantes in uulnibus gestantibus, cumque uirginibus, & pueris legatum adierunt: orantesque uti se reciperet; mori enim malle omnes, quam amplius

amplius sub tyrannis esse ; miro se studio reip. dediderunt. Nicolaus principibus eorum liberaliter appellatis , reliquam turbam solatus, ciuitatem in reip. fidem recepit: ciuemq; Venetum, qui præfesset, iusq; diceret, attribuit. Naxii paucis post diebus legationem ad Senatum miserunt ; quæ apud patres sacramentum diceret, se in eius fide perpetuo futuros . ea legatione adhibita Senatus consultum factum est ; uti Naxii, qui sponte in deditioem uenerant, reciperentur : recepti autem non essent ; nisi prius Crispi liberis, & eorum matri alimenta præberentur . itaque omnis insularum earum prouentus illis, quoad uiuerent, dono datus est eo nomine . interea cum inter Alexandrum, quem quidem multis de causis magnopere pœnituerat Carolum regé ad id bellum incitauisse; atq; inter Alfonsum, qui ambo ad Variuicum uenerant, ut ipsi inter se colloquerentur, iis conditionibus esset fœdus, amicitiaq; inita ; ut Pontifex regem in Romanæ reip. fidem reciperet, omniq; illum ab hoste, quâ possset, tueretur ; ille autem Pontifici ob tributi ueteris reliqua auri libras mille se repræsentaturum, in annos uero singulos quadringentas. persoluturum polliceretur ; desponsa etiam filia Giufredo Alexandri filio, ut societas eo pignore firmaretur: utrique se ad bellum cõmunire modis omnibus, explicareq; cœperunt . fuerat ea in re Alexander : ut sunt hominum mutabilia sæpe ingenia, & uoluntates : Virginio ipso usus interprete : qui etiam illum, & Alfonsum lautissime, splendidissimeq; sua in domo tunc suscepit . erat enim Virginii oppidum Vari, de quo diximus, uicus . iamq; Alfonsus classe longarum nauium amplius triginta, onerariarum maximarum duodeuiginti ad Ligustici maris orã infestandam, nauesq; hostium, quæ Genuæ instruebantur, impediendas comparata; equitatu, peditatuq; cogendo, eq; Brutiis educendo, atque in Galliam mittendo distinebatur : cum ob Baiafæ regis novos motus, qui & classem, & exercitum comparabat, resp. & ipsa parare classem instituit . itaque primis comitiis Antonio Grimano classis præfecto declarato naues longas, quas confectas habebat, deduci, atque instrui iubet : quibus cū nauibus Antonius mēse Quintili soluens in Illyricum traiecit . Eo tempore Florentinorum legatio ad Senatum uenit petens ;

propterea quòd Carolus rex à ciuitate postulauerat, ut per eorū fines exercitum ducere sibi liceret; uti Senatus consuleret, quid ipsis esset ad regis postulata respōdendum: tum hac tota in causa atque aduentu regio quid cauere, quid præstare ipsos opus esset, pro sua fide, atque consilio existimaret: magnopere enim se eius prudentiæ tribuere; confidereq; optimum factu id futurum, quod Senatus censuisset. Senatus unum modo existimans fore, ut, quidquid Florentinis consulisset, neque Carolum, neque Alfonso lateret; legatis respondit; nescire omnino se tam ardua in re, tamq; casibus, & euentui proposita, quid præstaret: quòd si se plures in unam sententiam coniecturæ, quam in alia omnia traherent; non tamé id audere ipsis dicere: propterea quòd fortuna plerunque in bellis dominatur; temereq; facta sæpe melius, quam ratione, atque consilio suscepta, ceciderunt: itaque auxilium à Diis immortalibus implorandum: eos unos scire, quid quaq; in re quenque aut sequi, aut fugere oporteat. Antonius Venetiis profectus cum esset in Illyrico; legati ad eum ab Scardona, atque ab Clissa uenerunt: qui dicerent, cupere sua municipia sub reip. imperio esse: orare, ut ab eo reciperentur. Antonius legatos cohortatus, ut reip. uoluntatem expectarent, literas ea de re ad Senatum dedit; Corcyramq; contendit. at Alfonsi classis, cui Federicum fratrem præposuerat, mare Ligusticum inuecta, obiecto Flisco Genuensi non minimæ inter suos auctoritatis, militibusq; ad Veneris portum expositis, atque ab hostibus repulsis, infecta re Triturritam rediit. confecerat autem per eos dies Genuæ Carolus, itemq; Ludouicus classem satis idoneam ad hostem repellendum. itaque & aduerso prælio suorum, & classis hostium timore perterritus Federicus, neque amplius tentandam iis in locis fortunam belli ratus, se se recepit. ea spe lapsus Alfonsus suas cum Alexandri copiis coniunctas copias in flaminiam propere misit: quòd intelligebat Caroli exercitus præmissam iam partem Padum flumen traiecisse. ex cum Ariminensium finibus copiarum appropinquarent; Pandulfi eorum principis rogatu; qui erat in reip. militia, suisq; rebus ueritus tam suspecto, atque ambiguo tempore opem à Senatu postulauerat; Georgius Emus est eò missus: qui auctoritate reip. oppidum finesq;

tueretur . per quos dum i^{is} pacate iter facerent ; Alexander Ioannis Galeatii frater nothus , qui erat in Ludouici partibus , Parma fugiens ad eos se contulit ; ut contra patrum esset . erant in eorum exercitu Ferdinandus Alfonsi filius , magnæ spei adolescens ; Nicolaus Vrsinus , qui Petilianum oppidum in Ferruria obtinebat , belli rebus , atque artibus clarus ; Virginius item Vrsinus , de quo superius diximus , Romanæ factionis princeps ; Iannes Iacobus Triultius Mediolanensis , homo magna inter suos gratia . hos est paulo post Guidus Vbalduſus Urbinas dux , princepsq^{ue} Metaurenſium ad Cesenam conſecutus . atque ii omnes equitum cataphractorum duum millium quingentorum , militum octo milium numerum habebant . ad eos cum præmiſſæ Caroli , atq^{ue} Ludouici copiæ appropinquauiffent : uniuerſi congregari nõ sunt auſi : itaq^{ue} aut oppidi planè firmi , aut fluminis interiectu munitis caſtris complures ſe dies cõtinuerunt . per occaſiones tamen paruulis , minutisq^{ue} præliis , quid utriq^{ue} poſſent , aliquoties periculum fecerunt . at Carolus , qui Aloifiſium propinquũ ſuum , principatum in Genabeniſibus obtinentem , & Iulianum Cardinalem Sixti Pont . Max . fratris filium , & Antonium Salernitanum , de quo ſupra dictum eſt , Genuam cum pedeſtri exercitu miſerat , ut naues iam paratas conſcenderent ; ſuiq^{ue} itineris ratione habitata ſe ſubſequi iuſſerat , ut ingreſſum in regnum Neapolitanum ſuum mari etiam aperiret ; cum reliquo exercitu bene magno , planeq^{ue} paratiſſimo primis Septembris diebus alpes traiecit ; atque Aſtam uenit . ibi illum Ludouicus cum muliebri uxoris Beatricis comitatu , & Ioannes Galeatius fratris filius , Herculesq^{ue} Ateſtinus ſocer obuiam progreſſi uenientem exceperunt : qui cum de rebus utriuſq^{ue} Ludouicus collocutus , cum eiſdem illis , quos adduxerat , Ticinum rediit . ea itio , atque reditio itinerum omnium poſtrema Ioanni Galeatio fuit . profluuium enim uentris , ut uidebatur , lectulo impoſitus ; ut uero creditum eſt , ueneni à patruo dati hauſtu , inſequenti menſe periit . tantum in animis , metibusq^{ue} hominum mala regnandi cupiditas , atq^{ue} ambitio poteſt . Carolus inter hæc Aſtæ cum eſſet , Aloifiſium Genua mutato conſilio accerſiuit : ibiq^{ue} iuſſit eſſe . erat autem Aloifiſii oppidũ Aſta : quod quidem eius auia dotis nomine à patre Mediolani rege ac

ceperat. ipse pustulis correptus est; eoque in oppido commoratus dum conualesceret, itineri deinde se dedit: atque ad diem duo decimum Calendarum Nouembris Placentiam peruenit. processerat eò una cum illo Ludouicus: qui postridie eius diei de fratris filii morte nuncio accepto Mediolanum rediit: urbemque in ueste regia perambulans salutari regem se non modo passus est, sed maxime omnium uoluit: neque ei minus id deliberatum propterea fuit, quòd Ioannes Galeatius moriens duos liberos Franciscum & Mariam superstites reliquisset. Carolus; qui antequam è Gallia proficisceretur, tametsi Florentinis ostendisset se per eorum fines iter Neapolim esse facturum, per Flaminiam tamen ire constituerat; ob eamque rem exercitus sui partem eò miserat: cum Laurentini Medicis Florentini ciuis suasu, qui, cum Petro Medice propinquo suo, cuius erat in potestate ciuitas, magnas atque acerbis similitates exercebat; tum Ludouici; qui eundem Petrum, quòd is uxore ex Vrsina gente ducta in eorum, atque Alfonsi partes se traduxerat, ingenti odio prosequeretur; ire Florentiam decreuit. ea res Florentiam perlata ciuitatem ad nouum, atque subitum capiendum còsiliu perpulit. Rex post hæc Placentia profectus, dextra se per Tari fluminis uallem flectens ad Apuanos, in Appennini radicibus municipium, Legatos Florentinorum obuios habuit: quos ad regem ciuitas, ut cum eo agerent, ne inimico ad se se animo accederet, misit. eius legationis Petrus Medices princeps fuit. is cum regem à se alienatum Laurentini, & Ludouici maledictis, calumniisque comperisset: omnibus illum conditionibus lenire, beniuolumque sibi reddere est aggressus. itaque tria ciuitatis oppida in Appennini iugis, quæ Genuensium antea fuerant, tum Pisas & Triturritam in præsentia regi tradere, certasque quotannis, quoad is in Italia esset, pecunias tributi nomine, atque equitatum pollicitus, cum illo in amicitiam rediit. quibus intellectis rebus ciuitas incitata illum, & Ioannem, & Iulianum eius fratres urbe, finibusque suis expulit, domo eorum opulentissima direpta, bonisque fisco addictis. quorum duo se Venetias contulerunt. Ioannes Petro natu minor Bononiæ primum, deinde in Tifernatibus apud propinquos suos complures se menses continuit: erat tamen è Cardinalium

Cardinalium collegio. Rex Appennini superato iugo Lucam, inde Pisas uenit: idq; oppidum à Florentiæ imperio, ditioneq; remouit; & sui iuris, liberumq; iussit esse. quod quidem ciuitas, plebsq; omnis cupidissime arripuit. Florentiam paucis post diebus est profectus: librisq; auri duodecies centies imperatis, in reip. formam ciuitatem redegit. Pisis libertati restituitis, senatores, reliquiq; ciues concilio coacto magistratus, qui Florétia uenerant, ex oppido, suisq; uicis, & castellis expulerunt: ex se se, quos uisum est, magistratus creauerunt. Leones marmoreos, depictosq; ; quod est insigne Florentinorum; è foro, locisq; omnibus sustulerunt. in exilium qui essent à Florentinis magistratibus missi, ii ut in oppidum, atque in suos quisque lares remigrarent, edixerunt. iisdem diebus ea Gallici pars exercitus, quæ in Flaminiam præcesserat; tribus in agro Forocorneliensium, & Foroliuiensium tum ui, tum ditione captis castellis, Fauentiaq; in suas partes traducta, à Bretinoro uico, qui eos recipere noluerat, & indignantes, oppugnareq; aggressos sustinuerat, Appenninum traicere, atque, ut cum rege se coniungeret, iter facere cœpit. Ferdinandus cum omnino Gallos intercludere, morariq; non posset; suis ducibus, quo itinere uenerat, Romam rediit: at Veneti, ubi Carolum magna cum manu Padum flumen traiecisse nunciatum est; legatos ad eum mittere decreuerunt; qui ei honoris gratia præsto essent: seq; ad omnes casus præmunire constituerunt. missi legati Dominicus Triuisianus, Antonius Lauredanus regé Florentiæ conuenerunt: eumq; postea sunt subsecuti. illis ipsis diebus Ioannes Senogalliam obtinens, Iuliani Cardinalis frater, Baiasetis regis legatum; qui Anconæ nauis expositus Romam proficiscebatur, Alexandro pensionem annuam librarum auri quadrigentarum Giemis nomine dependi solitam afferens; interceptus, ablataq; pecunia dimisit. Carolo Senas urbem transgresso, Alexander Virginium, & Nicolaum Alfonsi exercitus duces, & Ferdinandum regis filium, qui Romæ appropinquauerant, intra mœnia recepit: ut & loca tuta hostibus præripere, & aduersarios cohibere, atque reprimere, & urbem ad Gallos repellendos uelle communire magnopere uideretur. ueruntamen paucis post diebus Carolo Romam recta ue-

F

niente Ferdinandum, reliquosq; duces est hortatus, uti Roma proficiscerentur; neque Gallos, quibus quidem iam nihil esset impeditum, expectarent. illi, quos omnia planè deficerent, Póntifici paruerunt: Tiburq; cum ea, quam habebant, manu se contulerunt. Alexander, qui quidem Gallos ueritus de capienda fuga non semel cogitauerat, demum in Hadriani molem commeatu, & tormentis communitam se recepit. Carolus omni cum exercitu pridie Calendarum Ianuarii Romã uenit. pauloq; post cum inter ipsum, atque Alexandrum Ascanio interprete de pace sermones haberentur; Ascanius autem duras nimium, & seueras condiciones Alexandro imponeret: Alexander eam hominis audaciam comescendam ratus, Cardinalium concilio ad speciem quærendarum ab eis sententiarum coacto, illum, qui ad concilium uenerat, retinuit, nec nisi pace cum rege facta dimisit. Romæ Carolus complures dies commoratus, Alexandrum, quicum fœdus certis conditionibus percusserat, separatim primo, deinde publico in concilio salutauit eius ad pedes aduolutus: solemnibusq; sacris ministrante illo interfuit. post hæc Pontifex Episcopum Maclouensium, cuius unius magnopere consiliis rex omnibus in rebus nitebatur, petente rege Cardinalem creauit. nauesq; onerariæ uiginti commeatum è Gallia prouincia regis exercitui supportantes ad Centumcellarum portum appelluntur. iisdem propè diebus ex tribus Ventorum longis nauibus, quæ publice in Britanniam ad mercaturam exercendam mittebantur, duæ in oceano tempestatis ui absorptæ sunt fluctibus: quibus in nauibus complures ex ipsa nobilitate ciues, reliqui amplius quingenti perierunt: mercium ad quater mille auri libras summa deperdita. quod quidem antea nunquam acciderat; ut eiusmodi naues, terra non tacta, mari, atque undis absumerentur. tamen anno ab urbe condita millesimo decimo sexto duæ item naues longæ onustæ mercibus eo ipso in mari uentorum contumelia impactæ littoribus sunt amissæ. Dum ea Romæ apud Carolum geruntur; Alfonsus suis rebus planè diffidens, Ferdinando filio Neapolim accersito regnum tradit Federico fratre adhibito: eumq; uti Deos immortales uereatur, monet. ea oratione apud filium habita, in arcem, quæ est

quæ est in oppidi littore, & mari undique alluitur, quæ castellum Qui appellatur; noctu se contulit, ut naues longas conscenderet. quod tum facere austro magno coorto uento prohibitus, paucis post diebus nactus idoneam tēpestatem in Siciliam transfmisit: eoq; anno in Panormitano agro priuatus moritur. Ferdinandus, profecto patre, regni principibus quatuor, qui erant in custodia, primum omnium dimissis, oppidum in ueste regia unà cum Federico patruo peregrinauit: salutatusq; rex cum se ad carceris parietem contulisset; reclusis patefactisq; foribus rebelles aliquod, damnatosq; complures & libertati, & municipio restituit: priuatas, publicasq; iniurias omnes remisit; pollicitusq; est se proscriptos quosque reuocaturum. militibus deinde appellatis, eos stipendio donauit: atque oppida nouis præsidiis firmavit. Carolo ad diem quintum Calendarum Februarii Roma profecto, Velitrasq; progresso, Cæsar Borgia Cardinalis Alexandri filius; quem quidem pater legati nomine Carolo dederat, ut obsidis loco apud illum esset; noctu aufugit: ne ue patris uoluntate uideretur id fecisse, non Romam, sed Spoletum se contulit. eodem tempore missi à rege milites, qui ex fœdere Hostiensem, & Centumcellarum, Anxurisq; arces, quoad is in Italia esset, custodirent, repulsi sunt ab Alexandri custodibus. arcem enim Hostiensem; quam Iulianus Cardinalis exædificauerat, præsidiisq; firmauerat; cum is Alexandri Pontificatus initio nihil illi fidens speculatoria biremi se ex ea sustulisset, conscendensq; Fabritio Columnæ, amico sibi homini, & magni, ac erecti animi uiro, illam commendauisset, Genuamq; ac deinde in Galliam esset profectus; Alexander, Nicolao Ursino Petilianorum principe cum exercitu eò misso, acri obsidione cinctam expugnauerat, suiq; iuris fecerat. Rex Velitris profectus Fortini montis oppidum munitissimum; quod quidem capi posse nisi longa obsidione non uidebatur; paucarum horarum spatio cepit; itemq; Ferentinum; quæ utraque in Ferdinandi erant partibus. ea re confecta suum hominem ad Pontificem misit: ni patris, quæ sunt in ipsorum fœdere, steterit; se se primum omnium sua in illum arma conuersurum: quo accepto nuncio Pontifex regis militibus arces tradidit. ferociore regis milites impe-

tu primum in Alfonsi ditione castellum in Cassinate saltu, & militibus, & commeatu communitum, ui captum diripuerunt, pro pugnatoribus incolisq; omnibus ad unum interfectis, quod præmissi ad oppidanos de deditioe nuncii ab iis male accepti fuerant. id castellum sancti Ioannis mōs ab incolis appellatur: tenebaturq; ab Aterni regulo: quo uno nemo erat Ferdinando regi charior. itaque hoc successu rerum suarum Carolus cum exercitu equitum militum numero triginta millium in regnum Neapolitanum ingressus ad Cassinum uenit. quo in oppido Ferdinandus cum esset; haberet autem milites numero ad quatuor mille, equites alteros totidem; oppidanos cohortatus, ne se diripi sinerent, sed fortunæ cederent, seq; in aliud tempus reserua-
rent: oppido profectus Capuam suis cum copiis contendit. Cassinates eo profecto se se Carolo dederunt, ad quem non intermissis itineribus Capuæ appropinquantem Caietæ ciuitas legatos misit, ei se oppidum tradituram, imperataq; facturam. Caieta in deditioem recepta, Capuani & ipsi regi oppidum tradiderunt. Capuam ubi rex uenit, Gimes, quem Roma secum abduxerat, in morbum incidit: cuius sustinere uim non potuit. At Ferdinādus cum Neapolim petiisset; eius exercitu intra mœnia non admissio, ipse cum suo comitatu, equitibusq; paucis est receptus. qui uoluntate ciuitatis intellecta; quæ Gallos expectare, ne diriperetur, nolebat; combustis duabus nauibus magnis ex tribus quas in portu habebat, ne in manus hostium peruenirent; tertia Obiecto Flisco tradita, equos propè trecentos egregie sobolis suis ciuibus, amicisq; distribuit. deinde Neapolitana, quam appellant Nouam, militibus, reliquisq; rebus ad obsidionem sustinendam idoneis apprime communita, cum Federico patruo, & uxore Ferdinandi aui sui, atq; filia in insulam Megarem se se contulit. ex ea insula, quæ est non longe ab oppidi litore, Neapolitani reges arcem munitissimam effecerunt. Carolo recta Neapolim cum exercitu properante, Virginius, Nicolausq; Ferdinandi duces; quod intellexerant ciuitatem legatos de deditioe ad Carolum misisse; Nolam se cum ea, quam habebant, manu receperunt. quos præmissi Caroli equites cum insequerentur; Nolani Gallis portas aperuerunt, retentis, interceptisq;

ceptisq; Nicolao, atque Virginio: qui ambo in Gallorum potestatem uenerunt: tamen iam ante à Carolo petiissent, ut in suam fidem se se reciperet; idq; eis Carolus esset pollicitus. itaque in eo fides est regia desiderata. Carolus intellecta Ferdinandi fuga, Neapolim uenit, præmissis suis ducibus; ne militum, & equitum introitu oppidum egregium, atque opulentum diriperetur. eo potitus, per legatos Venetos, perq; literas Senatui gratias egit; quòd otium sibi, atque beniuolentiam, quam pollicitus fuerat, præstitisset. Ferdinandus suis cum mulieribus, & suppellectili bene magna nauibus longis duodecim ad Aenariam traiecit, insulam & situ & opere munitissimam. abest à Neapoli duo de uiginti millia passuum. Interim fama de aduentu, deq; successu rerum Caroli ad Turcas perlata; propterea quòd rex palàm dictitauerat, Neapolitano regno capto se in Turcas profecturum, eisq; bellum terra, mariq; illaturum; tanta fuit eius rei opinio, tantusq; omnes eas gentes terror inuasit; ut in Illyrico, Epiro, Arcarnania, Macedonia, qui maritimas earum regionum oras, atque portus incolebant, se introrsus reciperent, atque in longinquas à littoribus, & remotas latebras abderent. literæ etiam ab Antonio Grimano ad Senatum uenerunt; cum ad Naupactum Aetoliæ littora nauibus longis præterueheretur, Turcas eâ esse classem Gallicam uerentes, omnes aufugisse, uacuaq; littora custodiis reliquisse. ut quilibet existimare potuerit; si se modo Carolus illis in locis ostendisset, paruo eum negotio omnes eas regiones in suam potestatem redigere potuisse. Baiasetes quidem rex iam inde, cum primum Florentiam Carolum esse ingressum cognouit, ueteres triremes reficere, nouas instituere cepit: militibusq; suis, & equitibus edixit, se cõpararent; ut, cum uellet, sibi præsto esse possent. eodem quoque tempore & naues sexaginta; quibus in nauibus erant militum sena millia, equites sexcenti; ab Hispaniæ missæ regibus, ut Siciliæ præsidio essent, Triturritam appulerunt: & Laurentius Suares, quem iidem reges legatum ad Senatum miserant, Venetias uenit. causa mittendi fuit; quòd timuerant, ne Carolus Neapolitano regno capto in animum induceret etiam Siciliam insulam, quæ aliquando Galliarum regibus paruisset, eodem quo Neapolim iure

uelle suam facere . ii cum suis rebus timerent , Gallorum audaciam , atque potentiam ueriti , existimabant Venetos uicinitate periculi adductos , quòd magnum regem in Italia pollentem uiderent , eodem in timore uersari ; propterea quòd res omnes publicæ , ualidæ præsertim , atque firmæ , suspectæ , ac formidolosæ sunt regibus . itaque Suari mandauerant , ut salutato principe , & patribus , eos certiores faceret ; se se , quo ipsi animo in Carolū essent , eodem esse Venetos existimauisse . quòd si cauere sibi ab illo cuperent ; se paratos esse unā cum ipsis omnem fortunā experiri . scire se , qua prudentia , qua fide Senatus Venetus esset : nemi ne cum rege libentius , quā cum ipso , fœdus percussuros . uenturum in societatem periculi Alexandrum Pont . Max . qui nihil æque cupiat , atque hoc , ut ipsos , & Venetos sibi coniunctos habeat ; quorum armis , si quid durius accidat , se munire ac tue ri possit . eo socio non minimū roboris , atque uiriū , plurimum quidem certe auctoritatis in cōmune accessurum : ut magnopere sperandum sit , si consenserint , omnia prospere , atq; feliciter casura . ea legati oratio gratissima fuit patribus : quos iam Caroli rerum successus circumspicere se se met , & uereri multa cogebat ; quæ ambiguo adhuc euentu belli non æstimabantur . huc accedebat , quòd Ludouicus ipse diffidere Carolo cœperat , cum ob eius literas imperiosiores ad se missas ; quibus eum literis rex Neapolim euocabat : tum propterea quòd Ioannem Iacobum Triultium , quem quidem ipse Mediolano expulerat , exulem q; fecerat , hominem sibi multis de causis inimicum , Carolus suam in fidem apud Neapolim receperat : postremo quòd Aloisium propinquum suum , quem Astæ relictum supra demonstratum est ; inde postea discedere Carolus noluerat . eæ res , quòd nonnullam ostendebant in Caroli animo inesse de Ludouici fide suspicionem , Ludouicum item suspensum animi fecerant , quantum regi esset credendum . de eo ipse apud legatum Venetum questus ei ostendit , libenter se ab Gallis discessurum , fœdusq; cum rep . renouaturum . erāt præterea in urbe Maximiliani regis legati , cuius pater Federicus imperator eo anno mortē obierat : qui Senatum in Gallos incitare non desistebant . eorum oratio , propterea quòd Maximilianus Ludouici fratris filiam

in matrimonium duxerat, eratq; cum eo planè coniunctissimus; ex ipsius ore Ludouici mitti propemodum uidebatur. tamen si Maximiliano quidem ipsi omnis erat ad Gallorum opes, atque potentiam inuisa, molestaq; accessio: quem quidem etiam recès accepta insignis iniuria contra Carolum stimulabat, Margarita filia sua, cum dote plures ante annos ei tradita, cui tamen Carolus propter ætatem puellæ nondum se adiunxerat, repudiata; Annaq; Armoricarum gentium regina, quam Franciscus pater Maximiliano sponderat, sibi à Carolo prærepta, & uxore ducta. interim Neapolitanis arcibus duabus partim ui, partim pretio expugnatis, magna Calabrorum populorum, magna Brutii, magna etiam Apuliæ parte in deditionem recepta; Carolo non iam ea, qua consueuerat, facie, facilitateq; legatos Venetos admittente; nonnihil etiam interdum iactante, breui fore, ut, qui se noluerant in Italiam traicere, Neapolimq; capere, eos suæ maliuolentiæ pœniteret: de fœdere inter eos sanciendo diligentius est agi cœptum per eorum omnium legatos apud Senatum: ad quem quidem Ludouicus eam ob rem nouam etiam legationem miserat. Suares quidem ipse iam ab initio suarum hortationum patribus dixerat, iussum se ab regibus, quancunque fœderis legem Senatus iuberet, in eius uerba iurare. satis sibi fore, si unum modo scirent, Senatum ita statuendum iudicauisse. nam omnino Alexander, qui iam Gallos esset expertus, dixissetq; palàm, si redeant, se Venetias, ne eos iterum uideat, profecturum; cupidissime, auidissimeq; illum ipsum expectabat diem, quo se cum rep. reliquisq; coniungeret. itaque pridie Cal. Aprilis fœdus initum ab iis, sancitumq; est in annos xxv. maiestatem Romani Pontificis, dignitatem, libertatem, iura eorum, ditionesq; omnium tuendi, & muniendi causa. quo ex fœdere equitum triginta quatuor millia, peditum uiginti confecta, parataq; habere uniuersi tenerentur, suo cuique sigillatim attributo numero. is erat equitum quidem Alexandro quatuor millium, Maximiliano sex, Hispaniæ regibus octo, reip. totidem, Ludouico item octo; peditum uero singulis quatuor millium. quem si quis equitum, peditumq; numerum propter longinquitatem itineris, ac rei bene gerendæ celeritatem mittere in tempo

re non possit : ei sit in socios eorum stipendium conferendum auri sexcentenæ libræ : ii exercitum pro illo conficiant . quòd si classis bellum indigeat : quibus adest parandarum nauium facultas ; ii tantam , quanta opus erit , parent ; ab reliquis pro sua cuiusque parte stipendium attribuat . ea lex eius fœderis fuit . quo omnino in conficiendo cum tot adessent legati ; tot ciuibus tractandæ rei adhibitis , toto demum uocato sæpius , & consulto Senatu : tanta tamen fuit iussu Decemuirum in patribus , reliquisq; omnibus continendæ uocis cura ; ut Philippus Caroli regis legatus , cum in curiam quotidie uentitaret , atque ab legatis reliquis appellaretur , nihil eius tamen cognoscere potuerit . itaque cum postridie eius diei , quo die scripta lex est , in curiam uocatus à principe fœdus esse percussum intellexisset , & nomina fœderatorum cognouisset ; mens penè hominem reliquit . tametsi princeps ei dixerat ; ea , quæ fecissent , non propterea esse facta , uti bellum cuiquam inferrent ; sed ut , si inferretur , propulsarent . demum is reuocato ad se paulisper animo , quid , inquit , meus rex in Galliam reuerti non poterit ? tum princeps , ille uero , inquit , poterit ; si redire amicus uolet : nosq; illum rebus omnibus iuuabimus . quo responso accepto discessit : atque ubi , curia egressus , remensis , quas ascenderat , scalis in aream descendit ; ad scribam Senatus , qui eum comitabatur , conuersus , rogo te , inquit , sodes , mihi eum sermonem recenseas , quem princeps mecum habuit : nihil enim iam eius memini . Petierat à Senatu Alexander , antequam de fœdere esset confectum ; uellent patres pro ea , qua semper ciuitas fuerat in Romanos Pontifices pietate , equites leuis armaturæ quingentos , milites bis totidem præsidii ad se causa mittere . ea enim factione , quæ regi se adiunxerat , Romanorum principum , omnia eius consilia magno pere impediebantur . itaque percusso statim fœdere patres iusserunt ; ex illis , qui Rauennæ hyemauerant , equitibus , quiq; ibi adhuc quidem morabantur , is ut Romam numerus celeriter cõtenderet : tum ut Hieronymo Georgio , qui apud Alexandrum legati munere fungebatur , pecuniam quæstores è uestigio curarent , qua is pecunia mille in urbe milites conscriberet . literas ad Ludouicum præterea dederunt ; ipse quoque idem faceret , mitteretq;

teretq; alteros totidem Romam milites, equitesq; : quo fultus auxilio Pontifex dignitatem posset suam facilius, atque honestius tueri. Legati post hæc, qui ad Carolum à Senatu missi fuerāt, domum sunt redire iussi. ipse uero interea Carolus cognito, de quo dictum est, fœdere, ueritus ne, si moram Neapoli traheret, dum ii nouas copias cogerent, exercitusq; coniungerent, ab eis intercluderetur, ne in Galliam reuerti posset; statuit optimum esse quamprimum discedere, sperans, si modo antequam ii omnibus ad bellum rebus instructi, paratiq; essent, proficisceretur, Italiæ itinera sibi ipsum illis etiam nolentibus patefacturum. nam mari tantum exercitum traiciendi nauium ei facultas non erat. quam enim Genuæ parauerat classem; ea maxima coorta tempestate afflictâ, atque in littus ad Populoniam eiecta, nullum ei usum præbuerat: cuius quidem præfectus, & princeps Salernitanorum Antonius pedibus se ad eum contulerunt. interim à Ludouico maxime omnium se deceptum dictitans, auertere ab illius imperio Genuensium ciuitatem summo studio concupiuit. itaque Petro Fregosio Cardinale, qui dux eorum fuerat, suas in partes traducto, eum, & Obiectum Fliscum, & præfectum ex suis Segusianorum principem cum nauibus longis undecim, quas habebat ex sua classe reliquas, eò misit. ipse, equitum & militum octo millibus regni præsidio relictis, ad diem tertiumdecimum Calendarum Iunii cum reliquo exercitu Neapoli profectus uia se dedit. Alexander, ad quem quidem Veneti de Carolo id, quod accidit, opinione existimantes futurum, ut nuncio de fœdere accepto in Galliam redire contenderet, Pontificis timentes rebus iam ante eos dies alteros equites leuis armaturæ quingentos exiis, quos ab Epyro, Laconiaq; accersitos celeritate præstâtissimos habebant, miserant, quibus ad omnes casus uti posset; regem Romæ appropinquantem Cardinalibus, Romanisq; principibus adhibitis non expectare decreuit: septusq; equitum numero duum millium, peditum trium millium quingentorum discessit, atque Urbem ueterem biduo uenit. Illis diebus Carolus certum hominem ad Senatum misit, qui ei diceret: suum regem nulli unquam homini supplicauisse: scire tantum uelle, utrum ciuitas amico in se, an hostili animo esset.

G

ad ea princeps ita respondit: prudentium esse hominum, plañeque sapientium, aliorum interdum uoluntati se permittere, aliorum opem poscere, precari: illud in ipso esse, amicus ne, an inimicus reip. uelit esse. is postea nuncius, & Philippus regis legatus una Venetiis discesserunt. Florentini autem cum intellexissent Venetos cum Pontifice, ac Ludouico, reliquisque regibus consensisse; Carolumque Neapoli, ut in Galliam rediret, discessisse; nouas militum copias celeriter conscribere, se sequi praesidio communitate ceperunt: ut, si Carolus ea uellet iter facere, oppidumque ingredi, repellere illum possent. statuerat enim ciuitas nullis iterum conditionibus esse regem mœnibus recipiendum. Pontifice profecto, Carolus Romam uenit, atque ad Alexandrum legatos misit, uelle se eum alloqui: plurimum utriusque interesse, sibi eius rei fieri potestatem. colloquio non impetrato, Tuscanellam in uia Cassia oppidum, quod quidem magna opposita ruricularum manu Gallos intromittere noluerat, eius milites, itemque Fisconis montem uicinerunt. quod ubi Senatus cognouit, reip. socium, & quidem omnium dignitate principem à Gallis uiolatum, bellique factum à Carolo initium in foederatos; eosque homines, cum intra fines imperii uel reip. uel Ludouici uenissent, à maleficio non temperaturos existimaret: praeter id, quod in Gallia terrestrium copiarum comparabatur, decreuit, uti Antonius ea cum classe, quam ciuitas illis ipsis auxerat diebus, ad Sasonem insulam accederet: ut in Apuliam traiciendi, cum iuberetur, mora ei nulla fieret. optimum enim esse statuerat; si Galli furere inciperent, ea etiam à parte illos laceessere. Carolus relicta Florentia, quae se praesidiis firmauerat, Pisas, deinde Lucam uenit. Pontifex, qui Perusiam erat profectus, equitibus, quos à Venetis, & Ludouico acceperat, reuerti iussis, Romam rediit. Hæc dum agerentur, Aloisius princeps Genabensium, Astæ à Carolo relictus, Salassis adiuuantibus, tum e Gallia transalpina, atque ab Heluetiis milite celeriter accersito, uastatis Ludouici finibus, transmissio furtim Pado flumine Nouariam per proditionem cepit. erat eo in oppido ciuis; cuius fratris fundos ualde quidem fructuosos Ludouicus post eius mortem dolo malo suorum cuipiam addixerat, ipso ad sepulcrum in iudicium

cium sisti iusso . is fraternos ulciscendi manes studio milites Aloisianos reclusis bene mane portis intra mœnia recepit . ita Galli apertius eodem tempore alterius regnum socii reip. inuadere , ac priores bellum gerere cœperunt . illis ipsis diebus patres consulto Senatu decreuerunt , uti quina millia Italorum equitum noua conscriberentur : bina millia ex Epiro , Græciâq; præter illos , qui imperati iam erant , accerferentur . Francisco autê Mantuanorum principi Senatusconsultum prius in annos quatuor renouatum est , stipendiaq; uberiora constituta . tum scriptus unâ Rodulfus eius patruus . scriptus etiam ante eos quidem menses Guidus Vbaldus Feltrius , qui regnum in Metaurensibus obtinebat , cum equitibus quadringentis septuaginta : illis autem diebus Hannibal Bentiuolus Ioannis filius cum quadringentis , & Paulus Manfronius Vicetinus , qui Neapolitano in regno tunc erat , cum ducentis : equitesq; ab Epiro , Acarnaniâq; ad litus Venetum aduecti circiter mille . exercitu deinde lustrato milites , equitesq; in fines Brixianorum iussi procedere : creatiq; legati Malchio Triuisanus , Lucas Pisanus ad exercitum profecti sunt . Senatus etiam scriba Bononiam missus ; qui Ioânem Bentiuolum in officio contineret . itaque cû rex paulo post ad eum misisset , petens ut itineris per eius fines oppidumq; faciendi facultas sibi fieret ; impetrare nihil potuit . auri præterea quingentæ libræ Ludouico petenti mutuo à Senatu datæ , deinde etiam trecentæ . post hæc Senatusconsultum factum est , uti militum in Gallia , & Venetia quina millia imperarentur , ex Heluetiorû pagis bina millia accerferentur : qui autem iam tum pedites , equitesq; conuenissent , ii omnes in Parmensem agrum mitterentur . neque multo post alio Senatusconsulto Franciscus imperator dictus est ; eiq; res militaris permissa . præfectus etiam Græcis equitibus Bernardus Contarenus datus : tum uexillum imperatorium publice Francisco missum . qui facto ad Ollium flumen ponte exercitum traduxit : & firmato munitionibus ponte ab ea ripa , quæ in Cremonensi agro est , alterum pontem in Pado flumine nauibus imposuit ; atque ex utraque ripa fossa , & uallo , aggereq; præalto muniit . tum exercitus in Parmensem est agrum traductus . eius rei literis acceptis , imperator à Senatu

iussus est: si Galli, dum redeunt, ei molestiam exhibeant; ipse autem sine reip. incommodo posse id fieri uideat; in eos impetum faciat: sin res in angusto sit; prælio abstineat; suoq; se loco, atque milites contineat, quòd si pacati iter faciant; nihil eis noceat, sed sinat intactos discedere. eo accepto nuncio imperator ad Tari fluminis pontem ducto exercitu, qui pons abest à Parma oppido passuum millia quatuor, castra posuit. cumq; eò Ludouici equites bis mille, milites totidem Ioanne Francisco Seuerinate duce conuenissent; exercitum traduxit: atque ad Opianicum uicum, quà Gallis erat iter faciendum, in ipsa Tari fluminis ripa, quod pedibus transmitti poterat; neque enim ripas præaltas habebat; consedit nõ omnino pleno exercitu: quòd non omnes, qui expectabantur, erantq; iam in itinere, equites, peditesq; conuenerant. reliquæ Ludouici copix apud Nouariam distinebantur. ad quem quidem à Senatu petètem, ut Græcos equites ei mitteret, quibus eo bello uti posset; Senatus Bernardo Cõtareno præfecto sexcentos misit. Rex Luca profectus per Appennini iuga ad Apuanos Ludouici municipium uenit. oppidani Ioannis Iacobi Triultii suasu se se regi dederunt: quos tamen paulo post eius milites pace fracta diripuerunt, oppidumq; incenderunt. ex eo loco rex Triultium cum prima acie præmisit, qui montano confecto itinere se expectaret, exploratoresq; mitteret; ut, quid hostes molirentur, scire posset. interim imperator præmissis equitibus, atque militibus, quot uisum est, ad Gerulam uicum, qui à Foro Nouii abest passuum millia tria; uti regis itinera cognoscerent, locumq; castris caperent; postridie eius diei mane cum reliquis copiis omnibus eò uenit. erat autem uniuersus exercitus equitum ad duodecim millia, militum propè altera totidem. ibi cum esset imperator; à speculatoribus certior factus est Triultium cum equitum cataphractorum & militum Heluetiorum manu præmissum è iugis in planitiem ad Forum Nouii descendere. ille autem, ut postea cognitum est, uicum illum magnopere oportunum, in quo se regix copix confirmarent, atq; ab Appennini itinere rescicerent, capere uolebat: eoq; partem suorum præire iusserat: ipse cum reliquis se, ut sequeretur, comparabat. ea intellecta re imperator Græcos equites
sexcentos

sexcentos præmisit, qui eos impedirent: ipse cum equitum fir-
 miorum agmine illis præsidio est subsecutus. Græci uelocitate
 sua usi ubi primos uenientes conspexerunt, in eos impetu facto,
 prælioq; commisso uniuersos repulerunt: repulso usque ad ca-
 strorum munitiones consecuti complures eorum occiderunt, cō-
 plures captiuos fecerunt, uno suorum tantummodo amisso: quē
 parui tormenti pila è uallo missa traiecerat. eo mortuo capti-
 uos propè omnes interfecerunt: capitaq; abscissa in castra reuer-
 tentes attulerunt circiter quadraginta. Triulcius sibi, suisq; ueri-
 tus extremum in iugum se se recepit: regemq; ibi triduum expe-
 ctans est commoratus. quo si tempore Venetus illum adortus
 esset; ea se manu defendere non potuisset: quo capto reliquum
 exercitum expugnare, haud maximi negotii fuisset. ea re ab im-
 peratore, atque ab legatis, & principibus iactata; quod existi-
 mabant, si primam aciem prælio uicissent, Carolum, reliquasq;
 copias Lucam reuersuras, seq; in tutum recepturas; ne qua eos
 manus elabi, effugereq; posset, ab illo aggrediendo destiterunt.
 quanquam postea fuere, qui crederent Seuerinatem, qui eius
 consilii princeps fuerat, non eam ob causam, de qua dixi, sed
 propterea quod ex Ludouici præscripto regi magnum fieri detri-
 mentum nolebat; ne ciuitatis ex eo Venetæ nomen, existima-
 tioq; aueretur; summopere in concilio, id ne fieret, obstitisse.
 Ciuitas interea cum intellexisset regem magno animo in Vene-
 tos impetum facturum, quos imparatos adhuc plurimis ab re-
 bus esse audierat; permota, largitiones in sacrarum uirginum
 collegia, precesq; ad omnia templa fieri iussit: uotaq; pro salute
 patriæ publice suscepta sunt. Rex triduum illud tormentis belli-
 cis ex ære magni ponderis impeditissimis itineribus per inuia,
 atque abrupta montium conuehendis moratus non iis modo,
 quæ priore itione secum habuit; sed illis etiam, quæ cū reliquo
 exercitu in Flaminiam præmiserat; cum omnibus copiis Forum
 Noui ante meridiem se contulit. eo die remissi Græci equites
 usque ad regis castra compluribus cum Gallorum capitibus ad
 imperatorem redierunt. è foro autem Noui missus tubicen à
 Philippo Argentonio, qui regis nomine itineris propter castra
 faciendi facultatem ab legatis peteret; ea non impetrata, quod

legati dicerent, nisi rex capta ab se atque suis sociorum reip. oppida restitueret, se id non concessuros; ad regem reuersus spem pacis omnem sustulit. ea intellecta res magnum attulit Gallis timorem: qui è collibus castra Veneta prospexerant in amplissimum tabernaculis porrecta campi spatium: uisumq; eis est tantis oppositis hostium copiis rem ipsorum in angusto esse. itaque uulgo, qui sapientiores erant, tribuni, ducesq; magis magisq; regi, sibiq; uerebantur; grauissimumq; omnibus impendere casum, atque periculum arbitrabantur. qui quidem timor ea, quæ secuta est, nocte auctus, conduplicatusq; est. magnæ enim pluuiæ, ingentiaq; tonitrua, & crebræ, atque terrificæ coruscationes fuerunt: ut cælum propè discedere uideretur; ultimamq; plurimi sibi noctem illam fore ea Deorum immortalium quasi denunciatione moniti crederent. solet autem ferè semper accidere; ut, cum semel uehemens aliquis mentes hominum incessit timor, etiam iis, quæ timenda non sunt, animi eorum magno pere perturbentur. quam ob rem cum parum in somno, multum in consiliis inter se fuissent: orta uix luce; qui fuit dies pridie Calen. Julias; Caroli præfecti aciem instruxerunt; atque iter facere cœperunt. interim consultis legatis, principibusq; reliquis, quid nam esset potissimum agendum; legatis prælium dissuadentibus cum propter Senatusconsultum, de quo supra dictum est; tum uero etiam quòd complures equitum turmæ, militumq; centuriæ neque dum uenerant: nam & Pandulfus Arimnensium, & Ioânes Pisarensum principes, & Paulus Manfronius cum sua quisque cataphractorum equitum copia, innumeriq; milites expectabantur: tandem Gallos aggredi, qui reip. sociorum oppida cepissent, atque incendissent, præliumq; committi placuit. erant Gallorum copiarum tres in acies instructæ: quarum in priore magnam spem duces habebant: quòd eam & numero equitum, ac militum, & robore munierant: eiq; addiderant quatercentos ex cohorte regia eorum, qui sagittis in equo utebantur: quos quatuor millibus Heluetiorum militibus, quibus maxime confidebant, immiscuerunt. in media erat acie rex; eaq; propè omnis Galliarum nobilitas continebatur. ab postremæ læuo latere impedimenta sequebantur: tormenta omnibus acie-

bus erant præposita: eæq; acies non ita magno inter se relicto spatio constipatæ celeriter, uti, si possent, Venetos effugerent, uadebant. interea nuncii ad Venetorum castra, qui pacem ab legatis peterent, fallendi gratia mittebantur. ubi id imperatori nunciatum est; militibus, ut arma caperent, imperauit. ipse deinde armato exercitu, & infessis equis copias omnes ita disposuit, ut ex iis nouem acies efficeret: quarum quinque equitum cataphractorum essent, tres militum, equitum leuis armaturæ una. quæ res impetum exercitus imminuit: nulla enim earum fatis uirium ad hostem propellendum habebat. erat inter utrunque exercitû Tarus, de quo dictum est, flumen; quod ea nocte creuerat: eius autem uallis planities impedita nõ ripis modo fluminis, sed glareæ etiam, grandibusq; saxis; tum & uirgultis, & quod magnæ pluuiæ fuerant, lubrico, & lacunoso cœno; ut inæquabilè, & difficilem transitum daret. Gallorum prima acies cum ante castra Veneta peruenisset; armari milites conspicata, magnum in eos pilarû ferrearû numerû tormētis immisit: quas tamè propè omnes supra militum capita uis ignis, impetusq; abstulit, ne magnopere nocerent: percommodèq; ea in re accidit, quòd tû cœlum erat pluuium: ut sua Galli tormenta, quorum magnum numerum habebant, amplius exercere non potuerint. tum uero imperator moras omnes posthabendas ratus, magno ipse animo, & rei bene gerendæ fiduciæ pleno, quem etiam prouehabat adolescentia; instructo exercitu, constitutoq; quid fieri oporteret, ac permissa patruo reliquas acies submitteendi potestate, signo pugnæ dato, & transmissis pedibus flumine, regis exercitû, qui quidem mille passuum iter, eoq; amplius iam præcesserat, citato gradu insequi cœpit: eumq; propè medium affecutus, in regis aciem, quæ se conuerterat, impetum fecit. prælio acriter cõmisso cum fortissime ab utrisque pugnaretur; Rodulfus acie una maxima, atq; plenissima, cui Antonius Feltrius Guidi Vbaldi frater nothus præerat, iussa consistere, altera castris præsidio esse, neque se loco ambas mouere, donec ipse eas uocet; imperatorem subsequutus, cum secunda acie in Gallorum globum se se iniecit, acerrimeq; pugnâs eum disiecit: neque imperatori modo auxilium peropportune attulit cum illius acie se coniungens;

sed magnum etiam addidit suo aduētū eius militibus animum. itaque ambæ acies paruo temporis spatio magnum Gallorum numerum occiderunt, magnum ex suis amiserunt: rex cum paucis relictus, admonitus à suis pugnantibus se subripuit. eodem ferè tempore acies tertia, cui Seuerinas præerat, primam Gallorum aciem consecuta pedem statim retulit, non ausa, uel potius non iussa progredi. omnibus autem equitum aciebus, quæ ad regis exercitum contenderunt, idem ferè perincommode accidit: ut & flumine transeundo, & ripis superandis, & saxis peruadendis, & uirgultis, ac cœnosa uia conficienda, multa etiam pluuiâ, non solum ordines seruari non potuerint; sed complures prolaberentur; complures se medio itinere cōtinerent; multi aliorsum flecterent: ut parua eorum pars prælio interfuerit. nam milites plerique omnes, exceptis ducētis Genua Veneto duce, paucisq; ex imperatoris comitatu, qui equitibus interiecti eius latus muniebant, pugnam detrectauerunt. at uero Itali equites leuis armaturæ, quos unâ cum Græcis imperator iusserat ab hostium tergo læuam latus montium capere, atque ab latere ad uerso in eos impetum facere; ubi impedimenta conspexerunt, in ea spretis imperiis propè omnes cōuolauerunt; custodibusq; aliquot occisis, ea rapere, atque abducere contenderunt: quos Græci equites imitati idem fecerunt, exceptis eorum ducibus: qui cum paucis ad hostes laceffendos contenderunt. ea res magna ex parte reip. uictoriam interpellauit. nam si in hostium acies ab latere, ut debebant, eratq; eis imperatū, ii omnes impetum fecissent: Galli se pugnæ subducere sine certa clade non potuissent. tamen alia etiam ex parte casus adiumento, atque præsidio Gallis fuit. duæ enim equitum acies; quemadmodum Rodulfus imperauerat, ne se loco mouerent; prælio non interfuerunt, expectantes, quam is in partem eas uocaret. ille autem à Gallis interfectus fuerat. ita qui repulsi atque fracti fugæ se mādare cogitabant; restituto ab reliquis aciebus, quæ regi auxilio uenerant, prælio, se continerunt. pugnatum igitur est acriter, ut ante dictum est, ab utrisque; cædesq; ingens facta: eoq; res horæ spatio deducta; ut, neutris planè uictoribus, defessis potius pugnando, quàm permittentibus Venetis, Galli se celeriter subriperent:

subriperent: ac magna impedimentorum parte direpta, cumq; iis regio tentorio, & cubiculo, & suppellectili sacra, qua rex in templo utebatur, signisq; militaribus aliquot amissis tantum itineris, quantum lassitudine, atque uulneribus confecti poterant, contenderent: noctemq; illam magno cum timore sub dio sine tabernaculis, sine castris exigerent. Imperator sua in castra rediit. desiderati sunt ex Venetis circiter mille quingenti: quorum non minimam quidem partem uel iniquitate loci detentam, & uagam, uel acceptis uulneribus, aut suffossis equis prolapsam, & morantem calones, lixæq; Galli, quorum permagnus erat numerus, qui ab equitatu leuiore disiecti se ad acies referebant, desertos à reliquis militibus plures singulos adorti securibus interfecerant. ex iis, qui fortiter pugnantes interierunt, fuere, præter Rodulfum, imperatoris præfectus militum Ranutius Farnesius Romanus, claro loco natus, uir magna uirtute, Alexandri Farnesii illius, qui postea Pont. Max. creatus, Paulus tertius dictus est, patruelis frater; & familiaris imperatoris comitatus parte plus media; tum præfecti equitum uiri fortissimi duodecim, centuriones quatuor. Bernardinus autem Montonius, multis uulneribus acceptis, equo deiectus, inter cæsorum corpora reperi- tus, per suorum humeros relatus in castra, seruatusq; est. in ipso uero prælio Nicolaus Ursinus; quem Nolæ captum à Gallis dixeramus, & rex custodiri iusserat; pugnantibus omnibus elapsus, ad legatos Venetos contendit; suamq; operam reip. pollicitus, Gallos propè fractos esse; eos, si quæ uis una ipsorum acies insequatur, terga daturus confirmans, contestansq; Deos; id ut legati mandarent, magnopere suadebat: qui, percusso temere exercitu, militibusq; aut dispersis, aut pedem referentibus, eam rem aggredi non sunt ausi. ex Gallis interfecti sunt ad mille, atque ex iis dux uigilum regis, itemq; sagittariorum, & magistratus is, quem ipsi magnum Mareffalem appellant, aliiq; præfecti militum decem: tum nothus Boius, primæ ferè apud regem auctoritatis, & magni inter Gallos nominis, uulnere accepto, duoq; magnorum principum liberi, & sacerdos regius, aliiq; captiui facti: cum eo prælio ex Venetorum exercitu nemo uiuus in hostium potestatem uenisset. postero die rex ante lucem igne

H

plurimo facto, ut eius copiæ ibi esse uiderentur, sine ullo strepitu abiit: celeritateq; usus, quàm lōgissime potuit, antecessit. Veneti mane consequi regem cum uellent; Taro flumine, quod ea nocte creuerat, impediti restiterunt. tum Seuerinas, qui prælio cum suis abstinuerat, imperatori, legatisq; se se obtulit; si sibi equitatum leuiorem traderent, se regem remoraturum, dum ipsi cum reliquo exercitu ueniant, re impetrata, cum equitibus mille quingentis Italis profectus, longiore itinere per occasionem suscepto, quòd flumen creuisset, consequendi regem eo die uolens tempus omisit, quem postea cum esset consecutus; ei dux, ministerq; itineris potius, quàm morator fuit Astā propè usque: ut id, quod petierat ab imperatore, legatisq; propterea uideretur petiisse, ut illum in tuto sisteret, id ab eo de Ludouici sententia esse susceptum ea res indicio fuit; quòd Bernardo Contareno ab Ludouico petenti, uti se cum suo equitatu extremum regis agmen aggredi sineret, Ludouicus nō permisit. eo biduo magnus equitum cōscriptorum, multo maior militum numerus ad exercitum Venetorum uenit. Imperator subsidente flumine cum exercitu profectus, cum rex bidui eum itinere præcederet, consequendi regem facultate amissa, Græcos equites leuissimos sexcentos misit, qui eius agmen carperent, quaq; possent, exercitui nocerent. ii dum iter facerent, multa in uia cadauera Galorum passim iacentia conspexerunt: ut plus etiam, quàm credebatur, exercitui regio esse illatum cædis appareret. atque ii quidem equites postremum regis agmen celeritate consecuti, compluribus interfectis, præda etiam facta ad imperatorē redierūt. eo de prælio à Senatu supplicatio decreta est: gratiæq; Diis immortalibus actæ; quòd ciuitatem, magnopere suspensam tantarum rerum expectatione, fuga hostium liberauissent: Nicolaoq; Ursino auri libræ decem dono datæ. Sed rege Carolo Neapoli profecto; ut paulisper ad superiora reuertamur; Veneti, de clas se regia in Liguriam missa, ut supra demonstratū est, certiores facti, suum hominem cum pecunia Genuam ad naues onerarias; quibus ad mercaturam uti ciuitas priuatim consueuit, habetq; in portu ferè semper multas; militibus, rebusq; omnibus ad bellum propulsandum idoneis celeriter armadas, contendere iusserunt:

serunt : cum Ludouicus item instrui naues longas aliquot ibidem iussisset. pollicitæ præterea sunt procurantibus patribus fœderatorum legationes Genuensium magistratui ; ut libentius cōtra Gallos arma caperent ; se curaturas , effecturasq̃ , uti eis Florentinorum ciuitas Serezanam , Serezanulamq̃ , ac Petram Sanctam in Appennino oppida restitueret : eiusq̃ rei petentibus ipsis Senatus prædem se dedit . fuerant ea oppida complures ante annos Genuensium magistratus ; qui publicæ , priuatæq̃ pecuniæ , quæ in ærario uulgo deponitur , præest ; ob eamq̃ pecuniam dominis ternas centesimas quotânis soluit . sed ab iis , qui ciuitati tum præerant , pignoris nomine ad remp . Florentinorum peruenerunt , tercentum auri libris mutuo ab illa eis datis . ea sibi reddi oppida ciuitas magnopere studebat : erantq̃ illa ipsa , quæ Carolo tradere Petrus Medices pactus fuerat . Regis igitur classis ad littora Genuensium appulsa ; cui quidem etiam ex Appennini iugis rex equites aliquot , peditesq̃ Gallos quingentos auxilio miserat ; totam illam oram , quæ ad orientem solem spectat , in eius potestatem redegit Portu Veneris excepto . ita belli ab Carolo initium ea etiam ab regni parte in Venetorum socios est factum . postremo cum Galli , Paulo , & Obiecto ducibus successu rerum elati , pedibus Genuam aggredierentur ; ciuitas armata illos fudit , fugauitq̃ ; eo ipso die , quo rex ad flumen Tarũ aduerso cum Venetis prælio dimicauit . tum pridie Id . naues onerariæ , longæq̃ ; maiori ex parte reip . instructæ opibus obsessam in portu Rapalo classem Gallicam , Rapaliq̃ ; arcem expugnaerunt , nauibus omnibus cum earum præfecto captis : quibus in nauibus mulieres erant captiue permultæ , uirginesq̃ ; sacræ aliquot suis è Gaetæ fanis abreptæ , atque uiolatæ , aurumq̃ ; item sacrum & argentum ; ac fores æneæ portarum affabre illæ quidē factæ , magnoq̃ ; comparatæ pretio ; quas arci Neapolitanæ Galli detraxerant . pauloq̃ ; post Carretii principes , qui Finarium oppidum à Genuensibus acceptum obtinebant ; Entimilium oppidum , quod ad occidentem solem est , & Galli occupauerant ; recuperauerunt : omnisq̃ ; utrinque ora breui ad Genuenses rediit . atque hæc quidem in Liguribus gesta sunt . cumq̃ ; ad Ludouicũ signa Caroli regis quatuor è Gallorum capta nauibus Genuensis

ciuitas dono misisset: Ludouicus, magno reip. merito id se face
re pronuncians, duo eorum legato apud se Veneto dedit. eodé
quoque Genuenses tépore legationem Venetias miserunt, quæ
Senatui gratias ageret, quòd ea, quæ feliciter contra Gallos ges-
serant, eius liberalitate, atque ductu primo & initium, & incre-
mentum, postremo etiam exitum habuissent. Imperator autem
Clastidii cum esset, regem subsequens; Ludouico postulante
equites, militesq; ad bis mille, Dertonam, Alexandriamq; Sena-
tus iussu præsidio misit. eodem etiam petente, ut resp. legatos
ex principibus ciuitatis ad se duos mitteret, qui secum rebus o-
mnibus tam ambiguo tépore præessent; uti sui ciues, omnesq;
homines cognoscerent, ei se curæ, regnumq; suum esse: Lucam
Zenum, Andream Venerium, legatos Senatus creauit. ab iis le-
gatione propter ætatem renunciata, Marcus Georgius, Benedi-
ctus Sanutus ad id muneris eorum loco Mediolanum sunt ire
iussi. inter hæc Senatus decreuit; ut eorum, qui fortiter, atque
amanter ad flumen Tarum contra Gallos remp. gesserant, uel
uiuentium, uel mortuorum ratio haberetur. itaque imperator
Rodulfi patris equitatu, stipendioq; auctus est; nomenq; ei cla-
rius datum; ut latissime imperator appellaretur: præterea do-
no quotannis auri triginta libræ constitutæ: centumq; in stipen-
dium in præsentia missæ. auctus & Bernardino Montonio equi-
tum numerus ad mille; sexq; auri libræ dono datæ in annos sin-
gulos: quæ quidem etiam nunc ad inutiles seruato annos, ulti-
mumq; senium, & uitam modo producenti pecunia penditur.
Nicolao item Nonio tum equitum Græcorum auctus numerus;
tum uero etiam stipis summa, qua in annos singulos à rep. do-
natus antea fuerat, amplior facta. Rodulfi uero liberi in reip.
fidem recepti; pensioq; librarum auri decem uictus annui nomi-
ne ei data: decretumq;, uti maribus singulis equitum turmæ sin-
gulæ, præfectiq; earum attribuantur, quoad ipsi exercere se per
ætatem possint: fœminis, cum erunt nubiles, dos è pecunia pu-
blica pro earum, gentisq; nobilitate numeretur. Farnesii duobus
liberis maribus equites quadringenti, quos primo à rep. stipen-
dio pater eorum habuerat, cum præfecto dati; dosq; ampla fœ-
minis publice pollicita. Vincentii Corsii liberis patris equitatus
datus

datus: filiæ quam unam reliquit, dos auri librarum quadraginta constituta; intereaq; dum fit nubilus, in uirginum sacrarum collegio uti uictus publice subministretur, Senatusconsulto additum. Alexandri Beraldii Patauini equitatus Francisco fratri, qui cum illo ea in pugna fuerat, uulneribusq; acceptis superfuerat; & pensio annua, quæ ei à Quæstoribus curabatur, attributa. idem in Roberti Strotii item Patauini fratre superstite seruatum. Literæ præterea publice ad legatos datæ; curarent, ne quis, qui bene de rep. meritus esset, ab ipsis præteriretur; quin de eo ad Senatum scriberent. ex eorumq; literis in complures, compluriumq; liberos, fratresq; Senatus pietas, liberalitasq; extitit. at uero interea rex septimo post prælium die Astam ingressus fugæ finem fecit, confecto cum timore ac labore uia, tum commeatus non omnino magna inopia exercitu. nam ut sunt ad conferendas manus, præliaq; committenda Galli omnium propè hominum paratissimi atq; fortissimi: ita ad perferendos paulo diutius labores, in ediamq; tolerandam supra cæteros animus eorum mollis, infirmusq; est: omnisq; illa ardens, ac uehemens breui tempore uirtus elæguescit, atque restinguitur. paucis post diebus edicto magistratum Gallorum Veneti, Mediolanenses, Liguresq; omni è Gallia, quæ in imperio Caroli erat, exules facti sunt, pœna iis, qui recepissent, constituta. itaque Petrus Pascalicus Venetus, qui Lutetiæ Parisiorum philosophiæ studiis, sacrisq; literis operam dabat; seruili ueste se se occultans in Morinos aufugit. deinceps autem cum Ludouicus, legatiq; Nouariam omnes copias adduxissent; hostesq; crebris ex oppido excursionibus eos lacefferent; secundiora cum iis ferè semper Veneti prælia fecerunt: quibus in omnibus Bernardi Contareni uirtus egregia extitit. postea uero quam communi consilio oppidum obsidione cingi placuit; & Aloisius regis propinquus, quiq; cum eo erant in oppido equites, milites ue numero ad millia octo, inopia frumenti laborare, commeatusq; cœperunt: quod ante hostium aduentum eius rei nullam curam habuerant: missi ad eos furtim cum iumentis frumentariis equites regii ab eodem Contareno sæpe intercepti; sæpe unam cum illis ii, qui ex oppido regiiis equitibus subsidio uenerant, cæsi, fugatiq; sunt. neque rex interim nouas copias, ut Aloisium

obsidione liberaret, è Gallia quotidie postulare, accersere scriptis ad suos magistratus, atque ad uxorem literis intermittebat: quas ad literas illa, se iam uiros, qui uelint alpes traicere, omnino nullos habere, regi respondit; fœminas uiduas se permultas habere, quarum uiri in Italia periissent. ab Heluetiis etiam per legatos, atque interpretes idem petebat. sed stipendiorum inopia, ne rem conficeret, impediatur. quin etiam ea de causa ex Heluetiis, quos habebat, milites centum, ex Germanis alteri totidem ad Venetos transierunt. tum uero ab iis suburbana ædificia incensa, tormentaque muralia oppido propius admota: & obfessi modis omnibus acrius premi cœpti: quibus in rebus administrandis Nicolaus Ursinus fistulæ glande plumbea supra renes percussus, pro mortuo sublatus, atque in castra relatus est: neque postea ei bello interfuit. Gallos igitur, qui obsidebantur, magis magisque in dies rerum omnium egestas, atque inopia premebat: ut equis in escam uti cogerentur; compluresque corruptis farinis, aut pane furfuraceo uescentes, tum aquæ potu, quo Galli, Germanique minime omnium uti assolent, interirent. percusserat autem paulo antea nummum æreum Aloisius, cum pecunia eum defecisset; qui pro argenteo polleret. hæc cum crebris occulte nunciis, literisque regi ab Aloisio significarentur: quorum plerique ab hostibus intercipiabantur; nonnulli noctu, magnisque imbribus profecti, diuersis, atque occultis itineribus ad regem perueniebant: seque ille perpaucos posse ulterius dies obsidionem sustinere diceret: deceptum autem, & destitutum quereretur: rex ab hostibus pacem petere constituit. itaque per Argentonium tentare imperatorem ea de re cœpit. ab eo ad legatos, ab iis ad Ludouicum, cuius causa bellum gerebatur, re delata, sæpius deinceps eo libentissimo iactata; qui iam quiescere, quam alendis exercitibus conteri, & bello periclitari, malebat; induciæ primum factæ; deinde Aloisio cum paucis abire Nouaria permisum. demum pax ab rege, atque ab Ludouico circiter Nonas Octobres concelebrata iis conditionibus, ut Nouaria Ludouico redderetur: tum ex libris auri uicies centies, quas ab Ludouico rex in Neapolitanum bellum mutuo acceperat, mille ei, & quingentæ rependerentur, quingentæ regi cederent: Ludouic-

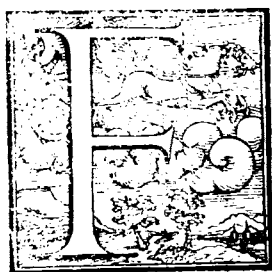
cus autem naues Gallicas in Rapali captas portu nunciis regiis reddendas curaret: & Triultium, cuius bona publicauerat, exulemque ipsum fecerat, ab exilio reuocaret, in integrumque restitueret: ne ue auxilia Ferdinando regi mitteret: & Carolus quantam uellet classem in Liguribus comparare posset: easque ob res Genue arx Herculi Ferrariensium principi uice obsidum traderet; quam ille regis nomine biennium obtineret. quam quidem ad pacem celerius sancendam ea etiam causa regem impulit; quod Heluetiorum multo maior, quam ipse petierat, manus domo tandem egressa, ut regi auxilio eo in bello esset; partim Vercellas ad regem uenerat; partim appropinquare nunciabatur; omnes numero ad uiginti millia. quibus quidem iam stipendium, quod rex pollicitus fuerat, arroganter, ac seditiose postulantes rex persolvere non poterat, emuncta creberrimis, ingentibusque in bellum thesauris regi subministrandis transalpina Gallia; uicinisque regibus ferè omnibus, accepta superioribus mensibus mutuo ab eis pecunia, prorsus exhaustis. itaque cum intellexisset eos unos, qui uenerant, nocturna concilia de se capiendis habuisse; ueritus, ne, si reliqui Heluetii propius accessissent, uim eorum subterfugere non posset; pace statim facta eos sero uenisse ad speciem questus, atque in Taurinos properare abiens, domum, qua conditione potuit, remisit. ea de pace cum rege inuena Veneti ab eius interpretibus, tum à Ludouico sæpe inuitati, consulto Senatu responderunt, se se omnino, nisi de sociorum uoluntate, atque consilio, quibus cum fœdus percussissent, nihil acturos. nam quoniam ex iis, quæ eo in bello gesserat Ludouicus, quantum ei esset credendum, non ambigue cognouerant: nouo se fœdere implicari cum tam infido homine planè uolebant. id ægerrime cum ferret Ludouicus, existimans Venetos alieno ab se se animo esse; questusque apud legatos, Senatum, omnia alia, præterquam de sua salute, cogitare; suis militum præfectis clam imperauit, uti flumina, quæ esset exercitui reip. transeundum, si domum redire uellet, communirent, nauesque abigerent; ne traicere se inuito posset. ea per amicos reip. delata res ad legatos, magnopere eos commouit: quod tantis obiectis fluminibus iter se impeditissimum habituros intelligebant, Ludouici

exercitu munitissimis in locis se opponente. pontium autem efficiendorum facultatem sibi datum iri non uidebant, præreptis nauibus, quibus imponi possent. tum illud etiam timebant; ne, si uis adhiberetur, perfidia Ludouicus sua Gallos sibi adiungeret; ut rerum dominus, & pacis, ac belli arbiter uideri posset. hæc uersantibus legatis, Contareno adhibito, neque satis tutum eius rei exitum reperientibus; ubi omnes paulisper conticuerunt, ego, inquit Contareno, iter uobis domum, si annuitis, patens, atque tutum comparabo. ad ea cum legati, quonam id tandem modo, quo ue consilio esset effecturus, ab eo quæsiuissent: hodie, inquit, ut consueuistis, uos, & Ludouicus unæ eritis communibus de rebus consulturi: aderunt cum illo sui duces, uester uobiscum imperator, præfectiq;: fores claudentur: disceptabitur. tum ego illum, tanquam allocuturus, hoc uobis gladio confossum, atque confectum dabo. ea re patrata, neminem ex eius ducebus ferrum educturum certo scio. quis est enim eorum omni non scæmina timidior? aut quis illum non pessime odit, uno aut altero excepto? qui tamen ipsi ad Carolum legati de pace profecti adesse non poterunt. Ludouici etiam exercitus ipso mortuo ad uos signa transferet, si se receptum iri intelliget, præsertim spe largitionis aliqua oblata. quod si fit; eius quoque regnum uestris in manibus uersabitur. ita ille, ut meritis est, suorum scelerum pœnas pendet: uos reip. iniurias nullo dispendio ulti uestram dignitatem pulcherrime retinebitis. erat Contareno procerum sanè corpus, & uiuidum, solidumq;: uires immanes, uastæq;, ac propè inexuperabiles; animus cum prudens, tum omnium magnarum rerum capax: ut, quod is polliceretur, etiam præstari posse confideres. itaque ea legati cum intellexissent; maximis illum laudibus certatim efferentes, quòd tantam rem agredi pro communi salute non dubitaret; constituerunt, hoc ad extremum reseruato consilio, experiri, num Ludouicus ad fanitatem bonis artibus conuerti posset. ea tamen de re, quam Contareno proposuerat, notis scriptas literas ad Decemuirum magistrum confestim dederunt, postulantes uti rescriberent; uellèr ne, atque permetterent, si necessitas urgeat, eo consilio ipsos uti. qui de collegii sententia rescripserunt, ex reip. dignitate sibi eã

rem

rem non uideri. Ludouicus interea cum legatorum dissimulatione, atque prudentia; qui ea se nescire, quæ ab illo parabantur, ostendebant: tum sua sponte; quòd nihil omnino tuti irritandis legatis in tam noua, suspectaq; dominatione se habiturum uidebat; ab eo per se consilio destitit. iis cõfectis rebus milites obsessi oppido Nouaria emittuntur. oppidũ Ludouico restituitur. Legati Veneti post hæc omni cum exercitu Cremam cū uenissent; militesq; , quos oportuit, dato stipendio missos fecissent; reliquosq; milites, equitesq; in hyberna deducendos curauissent: cum imperatore Mantuam profecti, ludis ab eo dies aliquot habitis, ad urbem reuerterunt. Carolus cupidissimis suis omnibus, multo cupidius ipse traiectis alpibus suum in regnum concessit.

PETRI BEMBI RERVM VENETARVM
HISTORIAE LIBER
TERTIVS.

Erdinandus ubi Carolum Neapoli profectũ cognouit; acceptis Messanæ militibus ad mille, (ibi enim tunc erat) quos quidem ciuitas in uicini, atque amici regis gratiam de pensio trium mensium stipendio ei præsto esse iussit; nauibus longis duodecim in Calabros traiecit: & Rhegium, Crotonemq; recepit: ac secundo cum Gallis pedestri facto prælio, interfectis, captis que compluribus, reliquos cum eorum duce in proximum oppidũ compulit. ad quos cum auxilia undique conuenissent; uictus ab iis ingenti clade cum paucis Rhegium fugiens uni saluti consuluit suæ. idem autem paulatim se se confirmans; cum iam Gallorum imperii plerosque eorum, qui eos lubenti animo exceperant, magnopere pœniteret: nihil enim ferè cuiusquam neque sanctum, neque tutum ab illis erat: cum Hispanæ classis nauibus quadraginta, quam superiore libro missam in Siciliam dixeramus, & suis cum triremibus duodecim Enariã ad insulam,

quæ ab eo non defecerat, uenit. atque illis ipsis quidem diebus res eiusmodi acciderat, quæ magnam inuidiam in Gallos conflauerit. nam cum ii, qui Gaetæ præerant, nauem longam remigibus instruere uellent, municipalesq; imponere; illi se cogi passi non sunt; palamq; prædicauerunt, nolle se contra Ferdinandum regem duci: atque ad arma capienda profilierunt. Galli eos ueriti se in arcem oppidi receperunt; atque ad auxilia proximis ex oppidis euocanda miserunt: quibus adductis magnam ciuium cædem fecerunt; magnam in oppidanos stragem ediderunt, matribus familias, & uirginibus uulgo in seruitutem, atque libidinem abductis. quæ intellecta res Neapolitanorum animos iam ante infensos, & labantes ab Gallis magnopere auerterat. ea cū sic cecidissent; ipse autem Ferdinandus Neapolim non obscuris multorum uocibus, sermonibusq; accerseretur; quem etiam ad uentare intelligebant: spei atque fiduciæ plenus ab Enaria naues soluit: atque ad littus Neapolitanum classe appulsa non longe ab oppido exponere milites cum uellet; impeditus à Gallis, atque reiectus, de tota re desperans, quòd ab oppidanis nihil sibi auxilii emitti, nihil tumulti fieri animaduernerat; ad Enariam reuertebatur. at ciuitas ægre id passa, armis captis Gallos partim eiecit; partim in arces, quæ ab illis tenebatur, coniecit. id à piscatoria nauicula Ferdinando nunciatū spē ei pristinā facile restituit. quamobrē sua cū naui incitatis remigibus statim Neapolim rediens, magno populi consensu in oppidū receptus est. ita paruo temporis spatio sapius modo bonam, modo aduersam expertus fortunam, ac uariis rerum suarū euentis, tanquā fluctibus, iactatus; cum id minime fieri posse consideret, ab eadem quasi tempestate, atque uentis in portum coniectus est. pauloq; post Galli, qui ei arci præerant, quæ Capuana appellatur, se se, atque arcē Ferdinando dederunt. tum naues Gallicæ sexdecim, quæ in portu Neapolitano erant; ueritæ ne interciperentur, egressæ ad insulam Megarem iactis anchoris se continuerunt. Ferdinandi classis ad Baias substitit. iis nunciatis rebus Nolani, Atellani Capuani, aliaq; uicina municipia propenso ad illum studio celeriter redierunt: uidebanturq; reliquæ eius regni ciuitates idem facturæ; si modo rex firma cum manu eodem accederet. ille autem
per se

per se omnibus ab rebus, quæ ad bellum sunt usus, præsertimq; à pecunia planè imparatissimus, magistratum Venetum; qui uetusta consuetudine ea in urbe reip. hominibus iuri dicendo præerat; perhumaniter est allocutus: se se, quòd Neapolim recuperauisset, reip. acceptum referre; quæ fœdus cum Alexandro, reliquisq; regibus iniisset: quod autem superesset, (quod quidem certe magnum, atque perplexum sciret esse, tot municipiis toto in regno, tot munitis oppidis Gallorum imperium secutis) eius se fidei, liberalitatiq; permittere. eo sermone apud illum habito, Federicum patrum cum nauibus longis tribus ad Antonium, quem in Apuliam cum classe uenisse intellexerat, conueniendū, seq; illi commendandum prope misit. Antonius, paulo ante ad Sasonem insulam Senatusconsulto accepto, tantum ut in Apuliam traiceret; Brundisium, quod municipium ad Gallos non transferat, uenit. oppidani Antonium amice, atque beniuole exceperunt: eiq; se dedere uoluerunt: atque, ut insigne reip. in oppidi foro sustolleret, ab eo magnopere petiuerunt. Antonius Brundusinis collaudatis, atque ut in regis sui fide permanerent cohortatus, ibi dies aliquot, dum quid imperarent patres scire posset, est commoratus. illi autem nisi de fœderatorum sententia, Hispaniæq; imprimis regum consociata uoluntate, qui classem paratam habebant, nihil omnino agere constituerāt. itaque à legato regio missi in Siciliam nuncii eius rei euentum tardiorē reddiderunt. accepto tandem altero Senatusconsulto, quo bellum Gallis inferre iubebatur Antonius, biduo scalis, reliquisq; rebus ad oppugnationem oppidorum comparadis consumpto, cum triremibus uiginti, naueq; una oneraria bellica, & altera, in qua erat equitum Græcorum non magnus numerus, ad oppidū Monopolitanorum, quod est in maris littore, à Gallisq; obtinebatur, accessit: præfectumq; Gallorum, uti se dederet, per internuncios cohortatus, ubi illum ad propugnationem paratum uidit; expositis equitibus, qui discurrerent, populationemq; facerent, & aliquid in agris aut uitis, aut oleæ succiderent, tectorumq; incenderent; si ea re ciues ad deditionem cōpelli possent; ubi neque id quidem quidquam proficere animaduertit; tormētis è naue oneraria murum oppidi deiicere aggreditur. id cum

propter longinquitatem parum ex usu administraretur; Hieronymo Contareno legato, præfectisq; triremium, uti naues te-
rent ad ictus cum tormentorum, tum uero lapidum, atque telorum, quæ de muro adigerentur, imperauit: postmodumq; eius diei mane iis, qui primi murum ascendissent, propositis præmiis, nauibusq; omnibus sub conspectum hostium dispositis, oppugnare oppidum multo acrius est adortus: qua in oppugnatione Petrus Bembus nauis longæ præfectus, uir egregia uirtute, cohortans suos pila ferrea traicitur. Antonius cum horas aliquot Gallis, atque oppidanis acerrime propugnantibus suos uulnerari, hostes non defatigari, minus denique rem procedere animaduertisset; oppidum militibus diripiendum proposuit. tum uero prædæ spe milites, remigesq; incitati, cohortatiq; inter se ad murum conuolauerunt: scalisq; positis cum amplius horis duabus continenter, atque fortissime pugnauissent, deiectis, interfectisq; propugnatoribus in oppidum se iniecerunt, diripereq; cōtenderunt: Aloisiumq; Tintum Venetū, qui eo in oppido mercaturam exercebat, imprudentes occiderunt; domumq; eius diripuerunt. Antonius reclusis portis in oppidum ingressus, mulieres, quæ natu maiorum usæ consilio ad aras Deorum immortalium cum infantibus confugerant, a militum iniuria defendit; oppidoq; est potitus: sectionemq; earum rerum, quæ distractæ nondum essent, multo minoris, quàm uedi aliis potuissent, die laxissima oppidanis ipsis uendidit. quibus etiam, quo minore damno amissis rebus suis afficeretur, annos decē omnium munerum, & tributorum leuationem concessit. eo oppido capto nonnulla eius regionis municipia se Antonio dediderunt. atque hæc quidem adhuc ipsa Ferdinando Neapolim recipienti nota non erāt. Antonius Nicolao Cornelio, qui Monopolitanis præesset, relicto; missoq; Pulinianum, quod oppidum abest à littore, eiq; se dederat, Alexandro Pisauo eodem nomine, Sipontum est profectus: quod iam per se se ob Gallorum insolentiam, atque libidinem in Ferdinandi partes oppidum redierat eiectis Gallis; qui se in arcem cōtulerunt. ad quos cum Antonius misisset, uti arcem Ferdinando restituerent: id ni facerent, eos se hostium loco habiturum: responderunt, nihil sibi cum Ferdinando rei esse

esse: ipse si uelit eos recipere, eius se fidei libenter permissuros. itaque acceptis in fidem Gallis Antonius, Federico, qui iam ad se Ferdinandi missu uenerat, arcem reddendam curauit. eodem tempore qui Tranensium arcem tenebant; missis ad illum interpretibus uelle se eius imperata facere Antonio significauerunt. ille, ut Ferdinando se se dederent, hortatus, eos non tam lubentes, quam auctoritate sua compulsos, tanquam de manu Federico tradidit. eidemq; Græcorum equitum dimidiam partem, quorum iam erat numerus ad quadringentos quinquaginta, petenti dedit. Patres, cum intellexissent Ferdinandum Neapolim recuperauisse; decreuerunt, ne quid Antonius oppidorum, ne ue omnino locorum amplius reip. nomine in regno Neapolitano caperet. tum Petri Bembi uxori, liberisq; uictus annuus à Senatu dono datus: duabus quoque filiis dotis nomine libræ auri quadraginta: duabus alteris in sacrarum uirginum collegia iam destinatis, quod ad id satis esset, constitutum. Antonio autem Tinti fratri, ab adolescente me in amici hominis afflictis rebus causa bis apud patres perorata, prouentus est annuus Senatus decreto, & liberalitate attributus: quo se nunc quoque, familiamq; suam senex, oculisq; captus sustinet. post hæc Alexandro à Senatu postulante, ut illam ipsam classem Neapolim ad Ferdinandum auxilio leuandum tã opportuno tempore mitteret; tametsi permagnis Gallici exercitus impensis ciuitas distinebatur, concedendum tamen censuit. itaque Antonius Græcis equitibus centum, & nauibus duabus Monopolitanorum præsidio relictis, Tarentum adnauigauit: quod quidem oppidum, appulso eò cū septem nauibus longis, quas ad eius tres Antonius addiderat, Federico, ad Ferdinandum tamen non redierat. ibi uentris profluuiio arreptus Antonius, nauibus uiginti, quibus Contarenum legatum præfecit, Neapolim ad Ferdinandum iussis contendere, ipse cum reliquis nauibus (aliæ enim nonnullæ ad illum interea naues conuenerant) Corcyram est profectus. eodem anno cellis farinariis urbanis, quæ publice ad Riuum altum antiquitus sunt institutæ, longinquæ plebis, & inquilinorum partium usum incommodiorè præbentibus, alteræ apud forum, reip. q; horrea exædificatæ, Calendis Sextilibus exerceri cœptæ sunt ma

gisfratibus adhibitis . iisdé ferè diebus Florentinis Pisas bello re-
petentibus ; cum per se oppidani contra tantas opes municipiũ
diutius se tueri posse diffiderent , suum ad Senatum interpretem
secreto miserunt : uelle se sub reip . imperio esse : petere , rogare ,
ut reciperentur . res primum noua patribus ; quæ neque statim
reicienda , neque temere suscipienda esse uideretur . deinde ma-
gis , magisq̃ in eorum animos irrepere , pulchrum existimantiũ
augeri imperii fines , atque ad mare Ligusticum protendi . ma-
gnum porro esse Venetum nomen : cui sponte tam longinqua ci-
uitas , tamq̃ nobilis se se dederet : sed factum propè similibus re-
rum euentis : quos si maiores nostri despexissent ; nulli nunc po-
puli eius imperium appeterent . itaque recipiendas esse Pisas ;
quas Dii immortales reip . addicerent . ea cum sententia maiori
patrum numero probaretur ; res in Decemuirum collegio agita-
ri cœpta est ; quo lex occultius ferri posset . tum Marcus Bolanus
sexuir ex iis , qui principi assident , tacentibus reliquis , ac legis-
lationi propè assentientibus , suggestum ascendens ; debere eos
dixit , qui de rebus dubiis agunt ; non tam quid uelint ipsi , aut
cupiant , quàm quid sit utile reip . cõstituere . necesse enim esse ;
si suam modo libidinem sequantur , ut sui eos consilii tum pœni-
teat , cum ea , quæ prouisa ipsis non sunt , magna interdum & for-
midolosa rerum momenta , atque pericula existunt . an me quo-
que , inquit , patres idem , quod uos , & optare maximopere , &
optato frui , cupere non existimatis ? non Pisas modo , de quibus
nunc consulimur , sed reliquas etiam Italiæ ciuitates , oppida , po-
pulos iuris nostri esse ; mareq̃ superum , atque inferum in reip .
imperio contineri ? ego uero ista percupio : mea q̃ morte cum
fortuna paciscar , ut tam prospera reip . sit . sed cum hoc opto ;
tum illud timeo ; ne , si Pisas receperimus , magno cum nostro de-
core , reiq̃p . incommodo eas ipsas breui tempore amittamus .
nam ; quemadmodum quidem sitæ , positæq̃ sunt Pisæ ; ad eas
defendendas auxilia mittere per alienos fines multorum dierum
itinere nos oportebit . quorum populi nostris conatibus si ad-
uersabuntur : aut erunt ipsi bello prius , atque armis subigendi ;
ut , quidquid inter nostros , ac Pifarum fines iacet , pacatum iter ,
atque tutum nostris exercitibus præbeat : aut nobis turpiter ab

incepto desistendum . nam mari tanto circuitu , tam suspectis
 littoribus , tantum exercitum transmittere ; quanto erit opus , ut
 cum unis Florentinis bellum geramus ; qui poterimus ? nullus
 uicinorum Pisis regum , nulla natio est ; quæ non Florentinos ma-
 lit , quàm nos , suæ ditioni finitimos habere : propterea quòd no-
 stram potentiam , nostrasq; opes magis , quàm illorum , uerentur ;
 magis nos , quàm illos , sibi esse metuendos intelligunt . est au-
 tem à natura omnibus animantibus comparatum , atque insitum ;
 ut , quæ eis plurimum obesse possunt , fugiant ; ad ea se applicent ,
 quibus ad nocèdum minus est uirium , & facultatis attributum .
 itaque passerculi gallinas , anseresq; non uitant : cum columbis
 uero etiam nidificant : ab accipitre autem , & ab iis , quæ raptu ui-
 uunt , aibus maxime quidem semper uolatu , latebrisq; se se au-
 ferunt . quamobrem cogitare debemus , etiam Ligures ; quæ una
 quondam natio quàm infesta reip . fuerit , annales nostri testes
 sunt ; quantas à nobis clades acceperit , omnis eius posteritas me-
 moria retinebit ; si suæ spontis sint ; nos Pifarum dominos fieri
 nullis còditionibus concessuros ; sed sua cum Florentinis arma ,
 suas classes , atque opes communicaturos ; ut nos potiri Pisis ne
 permittant . quanquam , ut hòrum temporum mores sunt , ut fi-
 des in plerisque fluxa ; uereor , ne ii etiam , qui fœdera nobiscù
 pepigerunt , qui nobis sua regna se debere profitentur ; ubi nos
 eò usque uelle fines proferre nostros intelligent , nos celeriter de-
 serant ; neque deserant modo , sed arma etiam contra nos capi-
 ant ; cumq; hostibus nostris coniuncti , communi nos bello , at-
 que consilio esse auertendos , & repellendos putent . Maiores no-
 stri Vicetinos , cum à rege Patauino premerentur , se se illis de-
 dere missis ad eos legatis cupientes , atque orantes in fidem rece-
 perunt . quid in illa huic simile deditio fuit ? oppidum uicini-
 tate propinquum , ac propè coniunctum : ut iter impediri , atque
 accessio non potuerit : ipsum liberum , quòdq; Patauini reges
 antea non obtinuissent . itaque remissis cum auxilio legatis faci-
 le defensum , atque retentum est . hostis autem eam ob rem no-
 uus nullus factus : sed cum eo , qui semper hostis reipub . fuerat ,
 bellum acrius renouatum maiores iidem nostri prospere atque
 feliciter gesserunt . quòd si tam facilem rerum statum , paresq;

conditiones in Pisis recipiendis esse uobis propositas hoc tempore uidetis : si non amico populo , & reip. a qua laceffiti nulla re sumus ; ut id , quod uolumus , assequamur , insignis est iniuria atque calamitas inferenda : si non , quæ in animis hominum iam pridem insedit opinio , nos regnandi cupiditate supra cæteros efferri ; eam hoc exemplo sic confirmaturi sumus , ut non sit posthac inficiandi locus : si non etiã Ferdinandi regnum adhuc quidem multo maxima ex parte , Ludouici haud ex minima Gallorum , quos hostes nostros fecimus , præsiidiis , & exercitibus tenentur ; neque quæ finem eæ res habituræ sint , satis consequi coniectura possumus , ut non tam de nouo bello capessendo , quàm de institutis conficiendis , flammaq; illa , quæ optimas , atque pulcherri-
mas Italiæ regiones incedio corripuit , extinguenda , cogitare nos oporteat : legem patres , quam rogamini , decernite : ego ipse meum suffragium ad eam sancendam uolens , ac libens affero . sin uero longe aliter omnibus à partibus se res habet : ante quàm , Pisas esse recipiendas , statuatis ; ea , quæ ad bellum cum positis inter nos , atque Pisas nationibus , cumq; finitimis ei ciuitati populis agitandum erunt usui , comparate . Hac à Bolano dicta sententia , magna est commutatio facta uoluntatum : neque quisquam omnium fuit , cui non Bolanus prudens , ac sapiens uideretur . itaque lex in præsentia reiecta . atque eo quidem tempore Alexander certior factus Carolum regem ad Nouariam obsidione liberandam multa quotidie aggredi , multa moliri ; neque adhuc Neapolitani regni cogitationem abieciſſe illum intelligens ; quod quidem & firmis etiam nunc ueteribus præsiidiis , & nouis comparandis tuebatur : naues enim Genuæ atque Massiliæ complures ad bellum instrui , ornariq; mandauerat : grauioribus eum litteris monuit ; ut intra mensem ex omnibus Italiæ locis omnem belli apparatus abduceret : id ni faciat , se se illi , eiusq; populis aqua & igni interdiciturum . Nouaria deinde Ludouico restituta , paceq; facta , dedit etiam litteras ad Genuensium ciuitatem ; eodem se in eos interdicto usurum , si quid in classem opis Carolo contulissent . atque id ab eo Ludouicum petiisse , nemini dubium fuit ; ut ea se re , si uni fœderis capiti non steterit , Carolo purgaret : quod pluris apud eam ciuitatē Alexandri auctoritas fuerit ,

rit, diuino præsertim iure adhibito, quo plerunque homines magnopere cōtinentur; quàm omnino sua. miserat ad Senatum prosperis reip. rebus cognitis Turcarum rex certum hominem gratulatum; quòd Carolum Galliæ regem Italia suis armis expulisset. is equum egregia forma dono patribus attulit: patres Bernardo Contareno miserunt. interea Ferdinando rebus modo prospere cedentibus; qui etiam Luceriam in Dauniis ui cepit; modo autem relabentibus; cum eum Galli aliquando intra oppidum ad Neapolim compulissent; diuersisq; in locis ei fortuna læta interdum, sæpius tristi se ostendente; ac spe regni sui recuperandi apud illius animum planè labante; Alexander eius precibus, atque periculo permotus à Senatu magno studio petiit, uti exercitus partem aliquam eius, qui Nouaria redierat, ad Gallos expellendos, Ferdinandumq; subleuandum mitteret: securaturum, uti aliquot eius regni oppida, quæ mare attingant, pignoris nomine, quoad, quidquid ea in re Senatus sumpti fecisset, Ferdinandus reponeret, reip. tenenda traderentur. Senatus, nondum decreta exercitus profectioe, inclinatis tamen ad eam rem ciuium animis, Bernardum Contarenum cum Græcis equitibus sexcentis Rauennam præmisit: quo minus ei, cum decerneretur, itineris illò perueniendi superesset. quod postea quàm est Romam renunciatum; Ascanii suasu; qui diceret, Venetos sua sponte bellum suscepturos; non oportere quidquam eis oppidorum sumpti nomine à Ferdinando tradi; res dilata: legatiq; regii; qui iam Venetias ad paciscendum cum Senatu uenerant; rogare tantum de exercitu: nihil ultra polliceri. id ubi Senatus cognouit; & Ludouicum inuidiæ suæ in remp. stimulis impelli, agiq; animaduertit: nihil enim ferè iis de rebus unquam Ascanius, nisi à fratre monitus, iussusq; loquebatur: legatos ab se reiecit, nihil esse confirmans, quod ea de causa in urbe horæ spatium morarentur. Interim cū Fauentini; qui æstate proxima petierant à Senatu, ut, quoniam certorum exulum insidias magnopere timerent, ipse pro sua pietate, oppidiq; uicinitate eius regendi curam susciperet; Hestoremq; plane puerum, Galeoti eius, de quo priore libro sermonem habuimus, filium, cuius erat in potestate ciuitas, auctoritate sua tueretur; postea ro-

gandi, & obtestandi patres ea de re tempus nullum intermiserunt: mense Decembri Senatus decreuit; uti Fauentinorum ciuitas, puerq; princeps in reip. fidem reciperentur: mitterentq; patres eò ciuem Venetum, qui pueri nomine ius diceret: ipse autè puer equites cataphractos centum haberet, stipendiumq; in eos libras auri annuas octoginta. neque non tamen, ante quàm decerneretur, iisdem exulibus Florentinorum adiutis ope in eorù fines irrumpentibus; Bernardus Contarenus, qui Rauénam uenerat, cum Græcis equitibus, militumq; manu auxilio à Senatu missus eos fudit, fugauitq; ac regnum illud puero, quod iam prope amiserat, plane constituit. pauloq; post patrù suffragiis Dominicus Triuisianus, uir grauis, atque prudens habitus, qui puerum Senatus nomine tueretur, oppidanisq; ius diceret; legatus est Fauentiam profectus. atque ante eos quidem dies, uti horologium in foro ex reip. dignitate fieret; cui ædis Marcix procuratores aream darent; Senatus censuit. at Ferdinandi legati cum multos dies patribus placandis cõsumpsissent; pollicitiq; essent, Ferdinandum tria oppida nobilissima cum eorum agris, atque finibus, Tranum, Brundisium, Hydruntum, eo, quo dictum est, nomine, reip. traditurum: anni insequentis initio fœderatorum omnium non approbantibus modo, sed etiam adnitentibus legatis, pacta inita, fœdusq; percussum est: quo ciuitas fœdere traditis oppidis equites cataphractos septingentos, milites ter mille ad Ferdinandum mittere celeriter teneretur: qui una cum ea classe, quam Neapolim Contarenus legatus adduxerat, tam diu eius imperata facerent, quoad bellum esset confectum. capitaq; fœderi sunt addita; uti à quæstoribus urbanis libræ auri centum quinquaginta mutux Ferdinandi legati è uestigio curarentur: uti si parte aliqua Ferdinandus Græcis equitibus, quàm cataphractis, uti, mallet; pro eo cataphractorum numero, quem de summa detraxisset, Græcos sesquialteros haberet: uti ex publicis oppidorum prouentibus, si quid in magistratuum, & præfidiorum stipendia factis impensis superesset, id in accepti à Ferdinando tabulis ferretur: uti quæquam eo in regno uirum principem ciuitas in fidem, nisi Ferdinandi permisso, ne reciperet: uti frumentum, oleum, reliquumue com meatum eis ex oppidis,

dis, & finibus asportari sine solitis portoriis ne liceret: uti Gargani montis saltū, qui à Gallis tenebatur, cū illum Ferdinandus recuperauisset, reip. traderet. quod tamen caput scriptum non est, uoce tantum, atque uerbis fidem fore quod conuenerat facientibus agitatum, atque id omnino fœdus Alexander suis ad Senatum scriptis literis ratum, sanctumq; iussit esse. nam quoniā antiquitus in regnum Neapolitanum Pontifices Maximi ius habent; cauerant cum primis patres, ea ut res Alexandri auctoritate perscripta firmaretur. fœdere confecto, qui oppida reip. nomine à Ferdinando reciperent, missi: imperatorq; Franciscus cū ea, de qua dictum est, manu iussus in regnum sine mora proficisci. iis cognitis rebus, quas porro celerius more, atque instituto ciuitatis fama uulgauerat, quamplurima eius regni municipia breui tempore ad Ferdinandum redierunt. arces autem Neapolitanæ munitissimæ duæ longa obsidione, certisq; conditionibus separatim Ferdinando sunt hos intra menses, pauloq; post reditæ: cum Galli, qui eas obtinebāt, Alfonso Aualum Aterni principem, uirum magna excellentiq; uirtute, ad colloquium uocatum occidissent: quæ quidem planè mors Ferdinando, qui eum impense amabat; aliti enim, educatiq; una fuerant; incredibilem mœrorem, ægritudinemq; attulit. qua tandem excussa, Ioannam Ferdinandi aui sui filiam, Alfonsi patris alia matre sororem, in matrimoniū duxit: easq; nuptias Alexander; quando legibus fieri non poterant; sua indulgentia comprobauit. atque hæc tunc quidem in Ferdinandi partibus agitabantur. at Carolus in Galliam rediens nondum traiectis alpibus Philippum Argentonium ad Senatum misit: existimare se, eodem in fœdere, quod cum Ludouico fecisset, remp. esse comprehensam; propterea quòd imperator Venetus, legatiq; ei fœderi, cum scriberetur, affuissent: quòd si aliter se res habeat; scire se cupere, an uellet ciuitas tum demum comprehendi: petere autem, ut Monopolitanorum oppidum, quod ab suis ui, atque armis classis reip. præfectus cepisset, Senatus restitueret; atque à Ferdinādo auxiliis iuuando abstineret. quarum is rerum neutra impetrata discessit. Carolo in Galliam profecto filius, quem unicum habebat, tres natus annos moritur. qua quidem morte accidit, ut,

cum postea Carolus iterum exercitum coegisset ; quem ad Ferdinandum repellendum Aloisio propinquo suo duce mari Caietā mitteret; Aloisius, cui regnū Galliaē Carolo sine liberis maribus moriente lege Gallorum obueniebat, protectionem respuerit. itaque Carolus, cum alio duce nollet exercitum mittere; rem iam propè confectam distulit: pauloq; post dilapsis cunctando militibus, ea omnino missio magnis impēsis instituta; certissimaq; iis, quos Neapoli reliquerat, ducibus cum uerbis, tum literis, ac nunciis promissa totiens auxilia, interpositaq; regia fides ad nihilum reciderunt. Ludouicus autem Gallici belli metu depositus; cum id, quod Pisarum ciuitas à Senatu petierat, amicorum literis cognouisset; Pisani uero patefacta ipsorum postulatione legatos etiam palàm Venetias eadem de re misissent: ne id, quod uerebatur, accideret, uti ea ciuitas sub unius reip. imperium redigeretur, se se Senatui obtulit; si Pisas esse defendendas existimaret, eius rei socium, & adiutorem futurum: uideri autem sibi, æquissimum esse eas defendi, propterea quòd Florentini fœdus cum Carolo percussissent; cuius ipse fœderis legatum occulte ad Carolum proficiscentem suis in finibus interceperit. re sapius à patribus agitata, Ludouico magis magisq; quotidie adnidente, lex tandem in Senatu lata est fœderatorum omnium legatis approbantibus; uti Alexandri, & reip. ac Ludouici armis, atque opibus Pisas defenderentur: additumq; legi, ut in Liguribus milites bis mille reip. pecunia conscriberentur, Pisasq; mitterentur. id autem uti Ligures permitterent, Ludouicus antea se receperat effecturum. iis intellectis rebus Florentini, ante quàm auxilia cōtra se conuenirent, omni cura, diligentiaq; adhibita sex militū millibus celeriter coactis, non sine spe potiundi oppidi Pisas contenderunt, atque ad portas cum tormentis accesserunt. hostes patefactis portis impetum in illos fecerunt, fortiterq; pugnantes propulerunt, eorumq; tormentis sunt potiti. neque multo post Paulus Vitellius, ex Vrsina Romanorum factione, ac gente, uir fortis, quem Pisani suis copiis præfecerant, eorum stipendio emerito ad Florentinos se se contulit: ac præfectura, quam ei contulerant, inita, cum exercitum decem millium hominum confecisset; Pisas acerrime adortus, in oppidi suburbium se iniecit

iecit : ex quo tamen ob oppidanis ; qui quàm magnam potuerant manum & ipsi coegerant ; reiectus, expulsusq; est . sed illud idem suburbium Florentini postea cum cepissent, retinerentq; ; Petrum Medicem ueriti, qui Vrsinos affines suos secú ducens in ipsorú fines iã iamq; irrupturus dicebatur, Pisis relictis ad sua se tuenda conuerterunt . interim conscriptis per internuncios reip. quingentis Genuæ militibus, Pisasq; missis, Ludouicus Gasparem Seuerinatem cum militibus, ut pollicitus est, alteris totidè; ut re euenit, paucissimis illò misit; qui utrisque præisset. quo quidem tempore Florentinis ab Carolo contendentibus, ut Pisarum arcem, quæ ab eius militibus tenebatur, pretio redimere sibi liceret; Pisani maiore etiam, quàm illi pollicebantur, pecunia partim pollicita, partim iam tradita arcem receperunt; receptamq; diruerunt. eius pecuniæ partem Decemuiri Genuæ curatam persoluerunt libras auri ad quadraginta. uere autem iam aduentante, quòd Dominicus Calbus maioribus in comitiis Bernardino Minoto Petri filio pugnum in os impegerat; Decemuirum Magistri Calbum è comitiis in carcerem duci iusserunt: deinde collegii decreto in insulam Cyprum exulatum deportari mandauerunt. tum, ut urbanorum naualium res multiplices, atque uariæ, quæq; magna, & perpetua indigent cura, diligentius administrarentur: ad reliquos naualium magistratus; qui antiquitus maioribus comitiis creantur; Triumuirum ex principibus ciuitatis ex Senatorum suffragio adlecti sunt, additiq; illis tanquàm magistri. iiq; postea Triumuirum nūquam sunt creati. æstate uero proxima; ne possessores bonæ fidei omni tempore turbarentur: nonnunquam enim accidebat delatorum improbitate, atque audacia, uti de suis rebus periclitari aliquem contingeret, etiam si per multos annos possedisset: legem Decemuirum iusserunt: quarum rerum quis triginta annos in possessione fuisset, earum rerum peti ab eo nihil licere: neque deferri quenquam licere, nisi si Decemuirum magistri permisissent. Ludouicus, cum eiusdem ueris tempore à Maximiliano magnis largitionibus impetrasset, ut eum regem Mediolani appellaret: ea de re gratulatum Hieronymum Leonem, quem antea ad Ludouicum Senatus legauerat, ire patres iusserunt. atque illis etiam diebus à præ-

fecto classis reip. certum hominem Naupliam cum pecunia missum, ut equites quot posset illis in locis conscriberet, nauigiisque imponeret ad urbem deportandos; aduersa tempestate complures Maleæ dies cum detineretur, iterque pedibus facere uellet, accersitis Nauplia equitibus ducentis, qui ei praesidio essent, septum in itinere Turcarum equitatus magno impetu est aggressus numero amplius sexcenti: quibuscum Nauplii equites fortissime pugnantes maiorem eorum partem interfecerunt: reliquos fugæ mandarunt, paucis ex suis desideratis, uulneratis paulo pluribus. Contarenus autem cum Græcis equitibus quingentis petente Ferdinando in eius regnum à Senatu praemissus ubi Suessam uenit; seque cum Federico regis patruo, qui Suessæ erat, coniunxit: oppida quatuor, quæ à Gallis tenebantur, se uti dederent compulit. idem cum ad Gallutianos tentandos cum tercentis equitibus se contulisset; Galli autem, ut eos tuerentur, pluribus ex locis manu coacta impetum in illum fecissent; fortiter pugnans eos sustinuit, prælioque non intermisso interfectis compluribus in fugam uertit, oppidumque cepit. idem etiam paulo post eodem equitum numero in insidiis se occultans, praemissis Frangetium, quo in oppidulo erant Galli, paucis ex suis, qui discurrerent, Gallos paucitatem illorum suam prædā opinantes, infsecutosque, ubi ad insidias peruenerunt, euolans incitatis in eos equis, cum multo illi plures essent, tamen fudit non paruo eorum interfecto numero, atque capto. interim imperatore cum reliquo exercitu aduentante, Philippum Rubeum Guidi filium per syluam Casinatem sua cum equitum turma temere uadentem Ioannes Iuliani Cardinalis frater magna equitum, multo maiore militum manu clamore sublato excepit: quibus cum Rubeus diu pugnans paucis, ex suis interfectis, atque captis, sarcinariis iumentis aliquot amissis, ad imperatorem se recepit. quod tamen detrimentum Contarenus facile sarciiit. nam cum Ferdinandi missu excursionem in Seuerinatum fines usque ad ipsorum oppidum muros, atque portas fecisset: quo in oppido esse Virginium Ursinum, atque Vitellios ab exploratoribus cognouerat: neque quisquam egredi ausus ei se obuiam ostendisset. rediens Troianum Sabellum cum equitibus cataphractis quinquaginta se ad il

los conferentem in itinere deprehensum fudit, parte plus equitum media tum interfecta, tum capta. paulo autem post cum Gallorum exercitus timore; qui erat equitum cataphractorum ad octingentos, leuis armaturæ ad quingentos, militum Heluetiorum ad quatuor millia; rex in oppidum Foliam se cum suo exercitu contulisset, præsertim quod illis diebus Galli septingentos milites Germanos, qui in Rhetis conscripti ad illum se conferebant, interceptos male habuerant; seq; oppidi muro Gallis obsidentibus tueretur: Contarenus, qui cum illo erat, apud eum questus, non esse æquum Græcos equites mœnibus inclusos contineri; petiit, uti se emitteret. qua impetrata re, Gallos sæpe lassendo, sæpe imparatos aggreddendo, sæpe in uigiliis noctem totam continendo, nonnunquam male mulctando, obsidionem relinquere, ac longius recedere, se seq; in tutum recipere coegit. neque multo post imperator Gallis alio conuersis Valacam oppidum cingens, murorum parte tormentis diruta, scalisq; positus ui captum diripuit, interfectis, qui in oppido erant, omnibus: cum milites nec mulieribus, nec infantibus pepercissent: propterea quod ea in oppugnatione centum ex imperatoris exercitu fortes uiros hostes, oppidaniq; interfecerant. eodem impetu imperator multa eius regionis oppida breui ad deditonem compulit. Galli Canusium aggressi, cum ab oppidanis quinquaginta auri libras accepissent, ne oppidum diriperent, ne ue ingrederentur: tamen Helueticis militibus irrumpentibus cædes ingens facta, oppidumq; direptum est. in ea uero regione, quam Basilicam appellant, trium oppidorum populi per se se Gallos, à quibus regebantur, occiderunt; seq; regi dederunt. Contarenus & ipse multa cum præda per Seuerinatum fines ad exercitum se referens, magnam hostium manum oppido egressam, secumq; cõgressam disiecit, militibus equitibusq; septuaginta interfectis, captis nonaginta. tum Consalius Hispanæ classis præfectus, uir magni animi, egregiæq; uirtutis, in Calabria egressus Crotonem, quod fugato pridem rege ad Gallos oppidum redierat, uicinitate cepit: Gallosq; quiq; eorum erant partium, iusto prælio fudit, interfectis centurionibus, præfectisq; equitum septem, militibus, & equitibus ducentis, captis egregii nominis plus uiginti, equis

militaribus, farcinariisq; quadringentis. iis diebus naues longæ sex ex classe reip. quæ in portu Neapolitano erat, Genuam sunt ire iussæ: rumor enim inualuerat, Carolo regi classem in Galliæ prouinciæ portibus comparari: ut, quæ à Gallis administrarentur, inspicerent; & si possent, impedirent; nauesq; incenderent. hæc dum sic agerentur; diuersisq; in locis dispari etiam euentu belli, meliore tamen quam antea fortuna Ferdinandi regnû cædibus, & rapinis arderet: Galli ex euentu rerum timidiore aliquanto facti, Telam; quod à Venusia oppidum duodecim millia passus abest; non magna spe eius potiundi cum eorum duce aggressi oppidanos certis conditionibus se dedentes fide fracta ingressi diripuerunt. id intelligens Ferdinandus Contarenum eò præmisit: qui Gallorum partem prope oppidum repperit in fugam, atque intra muros compulit, equitibus cataphractis plus triginta captis. eum subsequutus rex mille ad oppidum passus loco tuto castra posuit. eodem Cōsaluus è Calabria cum ea, quam habebat, manu; Guidus Vbaldu Metaurésium dux, quem Senatus, fœderatiq; auxilio regi submiserant, è Brutiis uenerunt. aucto exercitu apud Telam rex cum esset; ad molas frumentarias corrumpendas, quibus oppidani utebantur, itineraq; duo intercludenda Cōsalui milites, qui tragulis utebantur, misit; cum paulo ante Contarenum Venusiam misisset, ueritus ne inde hostibus, quorum erat in potestate oppidum, auxilia mitterentur, commeatusq; subministraretur. relinquebatur hostibus iter unum montanum: quo itinere commeatus in iumentis subuehi poterat. idq; magnis adhibitis præsiidiis cum fieret; Cōtarenus congressus præsidium dissipauit; commeatumq; cum iumentis omnibus interceptum abduxit. posteroq; die, centum ex suis uti Venusiam adcurrerent, imperauit. ii præda facta sub oppidum muris cum essent; oppidani autem milites tercentum cum paucis equitibus egressi recuperandæ prædæ spe prælium commisissent: ex illis octaginta occiderunt, captiuosq; complures fecerunt: ex quibus erat Fundos obtinens. Eo tempore Antonio primum anno superiore propter ualeitudinem à classe reip. quæ Neapolim mittebatur, remoto, deinde domum reuocato, Malchio Triuifanus ei suffectus cum nauibus longis aliquot Corcyra in

ra in Apuliam traiecit : atque in Calabros contendens , cum reliqua classe , quam ad se uocauerat , coniunctus , complura in litore , aut uicina mari oppida regis imperium recipere coegit . demum Paulam ueniens ; cum oppidani missis ad eos , qui oppidum regi peterent , deditioem renuissent ; ille autem ad oppugnationem se comparauisset ; uelletq̄ muro succedere : mulieres passis crinibus porta cum infantibus egressæ ad illius se nauem plorantes , ac pacem petentes profuderunt . quibus commotus milites continuit : oppidumq̄ Paulam in regis fidem omnibus incolumibus oppidanis recepit . Ferdinandus ; quo ad Telá Gallos diligentius obsideret , omnemq̄ iis cómeatus facultatem eriperet ; castra propius oppidum admoueri mandauerat . ea re Gallis enunciata , magnum calonum & lixarum numerum , equitesq̄ ; cataphractos , qui eis præsidio essent , centum quinquaginta , leuis armaturæ , qui sagittis utebantur , alteros totidem celeriter portis emiserunt : uti ex uicinis oppido uillis , uicisq̄ , quidquid possent , pabuli colligerent , atque in oppidum comportarent : reliquū omne succenderent ; ne hostes eo uti possent . Imperator ea de re certior factus , cū Philippo Rubeo , equitibusq̄ ; Italis leuis armaturæ , quos circū se habere consueuerat , celeriter insecutus , prælio cum Gallis acriter commisso , cædeq̄ ; facta refugere illos in oppidum compulit . quibus pulsis , castrisq̄ ; regiis propè oppidum positis ; cum Galli commeatu laborarent ; diesq̄ ; complures sine spe leuandæ inopiæ se continuissent ; equitibus præterea , & militibus stipendium deberetur ; neque pecunia suppeteret : missis ultro citroq̄ ; internunciis , ipsoq̄ ; duce cum rege ad colloquium admissis , tertio decimo Calédas Sextiles pacti sunt : uti , si auxilia intra mensem ab rege Carolo ad se se non mitterentur ; quibus auxiliis exire oppido , atque in aperto consistere audeant ; regno Neapolitano cederent , exceptis oppidis Venusia , Gaeta , Tarento : ipsis interim ab rege commeatus copia fieret : cedentibus autem rex suum præsidium adiungeret ; quo Puteolos accedere , nauesq̄ ; in Galliam traiecturi cōscendere tuto possent . eiusq̄ ; rei cum ipsi obsides regi dedissent ; legatum Venetum , quem cum Ferdinando esse intellexerant , ab rege adhiberi uoluerunt ; qui eis ita fore , uti conuenerat , reip . nomine spō

L

for esset . Iis scriptis , firmatisq; conditionibus, Gallorum dux regi est pollicitus ; si sibi centum auri libras mutuo det ; quibus stipendia , quæ debet , exercitui persoluat ; se se triduo cessurum ; oppidumq; traditurum . accepta rex conditione quinquaginta ei libras numerari statim iussit : reliquas alteras quinquaginta Heluetiis militibus ; quibus debebantur ; quosq; sacramentum apud se dicere cupiebat ; quæstorem suum numeraturum recepit . illi à Gallis missi regi lubentes paruerunt ; ad illumq; transierunt . Gallis oppido tradito abeuntibus rex imperatorem Venetum adiunxit : qui cum Græcis equitibus , reliquisq; Italici leuis armaturæ curaret , ne quid eis in itinere noceretur . Contarenius febris permolesta implicitus adesse ipse non poterat : ex eaq; febris paucis post diebus est mortuus , uir ad bella gerenda , atque reip . armis illustrandam , si ei uita suppeditauisset , plane natus . cuius postea matri auri libra annua in uictum à Senatu constituta : duabus autem sororibus alteræ dos auri libræ uiginti , alteræ in sacrarum uirginum collegium ternæ libræ . postea cum rex Salernum , ac nonnulla alia uicinia , nonnulla conditionibus oppida , municipiaq; recepisset ; aliqua etiam sponte ad illum sua rediissent ; Ursinos , Vitellios , qui ex Gallorum erant partibus , fugauisset , planeq; dissipauisset ; ipse autem si qui reliqui essent in eius regno Galli , ab iis nihil sibi magnopere uerendum existimaret : Græcos equites ; quorum opera egregia , & fideli fuerat usus ; quo minus sumpti faceret , primos omnium missos fecit . paucis post diebus imperatori ualetudine tentato omni cum exercitu abeundi facultas data . Metaurensium autem , & Pisaurensium principes , Alexandriq; filium ; quibus stipendium à fœderatis pendebatur ; Prosperumq; Columnam , cum sua quenque manu , nauesq; longas reip . decem , onerarias Hispanæ classis quamplures ; tum Federicum patrum , qui præesset , Gaetam , quod Galli oppidum communierant , misit . atque à Malchione triremes duæ Salernitanorum principi sedibus patriis pulso ; quibus ille in Galliam prouinciam transmitteret ; petente Ferdinando traditæ . acceperat etiam in urbe à Senatu Ferdinandus mutuas auri libras sexaginta . iisdem diebus Vestini legatos de deditioe ad Senatum miserunt ; neque sunt recepti . cumq; in Calabria Ferdinandi nauem

di nauem onerariam Galli, qui illis in locis erant, pace facta Neapolim appulsuri conscendissent, nauæq; cursum eò dirigerent; illi nauis comprehensis nauem aliò conuertere cœperunt. sed cum magna cœhorra tempestate malo infracto antennæ concidissent: nauis ad gubernaculum reuocatis, Neapolitano portu capto omnes in uincula coniecti sunt. Ferdinandus autem cū grauius ex intestinis in Vesuuio laboraret: episcopum Teani, quem habebat in custodia, securi uti percuterent, suis imperauit: addubitansq; eius rei ministros se se ægro dicto audientes non fuisse, episcopi caput in cubiculum ad se afferri iussit: quo inspecto quieuit. pauloq; post Neapolim allatus urgente ui morbi nonis Octobribus excessit è uita. cuius locum Federicus eo ipso die unà cū Malchione Gaeta Neapolim approperans, à regni principibus suffectus tenuit. is regiis acceptis insignibus primū omnium Salernitanorum principi abutum paranti auctor, ne discederet, fuit, regni præfectura, qui magistratus habetur amplissimus, ei tradita, filiaq; sua illius desponsa filio. reliquos deinde uiros, principes: qui cum Ferdinando dissidebant; propè omnes sibi amicos certis conditionibus, atque muneribus reddidit. Nondum autem iis confectis rebus, dum reginas Federicus inuiseret: unam, quæ patris; alteram, quæ fratris filii uxor fuerat. Bislinianorum principis, qui unà cum plerisque in procubiculo regem operiebatur, famulus gladio districto herum percussit geminatis ter ictibus interficere illum cupiens. comprehensus, quæstione habita dixit; id efficere, quod fecisset, se in animo annos tresdecim habuisse, propterea, quòd princeps suam olim sororem uiolauisset: antea patranda facinoris occasionem idoneam sibi nullam datam: tunc rem ad exitum producere uel certo uitæ suæ periculo uoluisse. Paucis post diebus Federicus Malchione omni cum classe dimisso suum Gaetam exercitum adduxit: ac parte suburbiorum, & montis capta tormenta muralia ad portum conuersa collocauit: ut naues, quas habebant Galli, collabefaceret, atque deprimeret. quod quidem illi ueriti ea se conditione dediderunt; si rex eos suis cum rebus omnibus mari discedere permitteret. itaque tribus onerariis conscensis nauibus, oppido tradito, non multis ante brumam diebus sunt profecti.

Accidit autem, ut nauis ea, in qua erat Gaetæ magistratus cum militibus trecentis, magno aduerso impellente uento Terracinæ iniecta littori cum uectoribus perierit. Tarentini uero: qui ad eam diem Gallorum fidem secuti in magna rerum omnium inopia, magnisq; in difficultatibus uersabantur, Cæsare Ferdinandi fratre notho & terrestribus obsidente oppidum copiis, & mari nauibus longis tribus commeatus importari prohibente: præsertim, quòd siquid antea in uillis aut frumenti, aut pabuli circa oppidum fuerat, eo ne hostes potirentur, tectis incensis corruperant ipsi: Ferdinandi morte cognita, concilio coacto quid agendum sibi esset, inter se quærebant. ea re longis disceptationibus agitata, ac tribus dictis sententiis; una ut Federico altera ut regi Turcarum, tertia ut Venetæ reip. oppidum traderent: legem tandem magno studio tulerunt; ut Senatus fidei, & pietati se se committerent. itaque insigni reip. sublato literas ad Aloisium Lauredanum præfectum Monopolitanorum dederunt orantes uti se reciperet. literæ Aloisii ea de re ad Senatum perlatæ, alteroq; post eas literas die legati Tarentinorum cum eisdem mandatis Venetias aduecti, eius rei expectatione ciuitatem erexerunt. atque illis quidem hospitium publice datum est. Patres uocati complures dies sententiis dicendis cõsumpserunt: quarum pars non esse Tarentinos recipiendos; propterea quod in fœdere caput erat, ne dedititios rege non permittente ciuitas acciperet: pars recipiendos censebant; ne obstinatis in Neapolitanos reges animis Tarentini regi Turcarum se se dederent. quod si fieret: nõ illis modo nationibus, Federicoq; imprimis; sed toti etiam Italiæ perniciosum futurum. nullum Senatui cum Federico fœdus Ferdinando mortuo. quod tamen si esset: præstare id uno in capite negligi; quam permittere oppidum natura munitissimum, atque ad exercitus in Italiam transportandos, classesq; continendas oportunitissimum inimico Italis omnibus regi, atque bellicosissimo attribui. uicere demum, quæ neutra earum probata, Tarentum ciuem Venetum mitti oportere, sententiæ censuerunt: qui auctoritate reip. Federico ciuitatem conciliaret, commeatumq; sufficeret. itaque Andreas Zancanius, Senatorum suffragiis, legatus est ad Tarentinos lectus. atque is ante quam nauem conscenderet

deret; Alexandri, atque Hispaniæ regum legati, itemq; Ludouici principem & patres adierunt; eosq;, ne se in causam Tarentinorum insinuarent, ne ue quid agerent, monuerunt. quorum intellecta uoluntate; ne laborem cum inuidia patres sumerét; Andreas Senatusconsulto retentus, neque postea missus est. atque illis diebus Ludouici ad Alexandrũ scriptas literas Ursini propè urbem interceperant: quibus literis Ludouicus ab Alexandro petebat; uti patres commonefaceret, à Tarentinis recipiendis abstinere: ne ue eos augere suas opes, suamq; potentiam nimium quantum iam auctam, permetteret. eas illi Senatui literas miserunt: ut quo esset in ipsos animo Ludouicus, patres inspicerent: qui tantis à rep. tamq; illustribus affectus beneficiis, à suis tamen moribus non recederet. Zancanio retento patres, quod cum Tarentinorum ciuitate illo missio facere decreuerant: id cum eorum legatis ipsimet sunt aggressi; ut illos Federico per eius legatum conciliarent. quod quidem perfecerunt: sponsoresq; Tarentinis fuerunt, regem illos in eum quo antea erant, statum restitutum; neque quidquam, propterea quòd à regibus Neapolitanis desciuissent, ciuitati succensurum. quibus constitutis rebus Georgium Fracum Senatus scribam, unà cum legatis reuertentibus Tarentum miserunt, earum rerum firmandarum causa: annusq; insequens iam inierat. Illi autem intellecta oratorum suorum literis de se se regi pacandis Senatus uoluntate: pri die quam is Tarentum appelleret, aliquanto minus bonis conditionibus, quam illæ erant, de quibus transfegerat Senatus; se Federico dederunt. eum exitum Tarentinorum obfirmatio habuit. iamq; in urbe aduenarum contagione, inuentioneq; syderum morbus peratrox initium acceperat is, qui est Gallicus appellatus: quo genitalibus ante omnia plerunque uitiatis, corpus doloribus afficiebatur. deinde pustulæ, maculæq; prodibant cū in membris reliquis, tum magnopere in capite, facieq;: ac sæpe tumores, & tanquam tubera primum subdura, post etiam saniosa exoriebantur. itaque multi diu uexati membrorum propè omnium doloribus, deformatiq; tuberculis, & ulceribus, ut uix agnoscerentur, miserabiliter interibant. neque quorum medicamentorum pestilentia indigeret noua, insolensq; sciri poterat.

quamobrem annos complures omnibus in reip. municipiis, & finibus licēter peruagata magnum hominum numerum absumpsit; fœdauit multo maximum. sed quoniam eo de morbo Fracastoriani libri tres heroicis uersibus multa cum dignitate, uenustateq; conscripti uulgo in manibus habentur; nihil nos quidem attinet hæc scribentes commorari: præsertim quod eius acerbitas, & uis multo nunc iam remissior, tolerabiliorq; facta; uel inuentis ad ea mala perfugiis, opibusq;, uel cœlo minus in dies fœuiente, plane deferbuit. uerum ad Pisanum bellum, de quo superius dicere cœpimus, reuertamur. quod tamen ipsum impeditum magis, & diuturnum, uariumq;, cum impensæ plurimæ, atque multiplicis; quam usui, aut gloriæ ciuitati fuit. quanquam eius quidem rei culpam omnem Ludouici æmulatio, atque perfidia sustinuit: quæ tamen culpa uno ab illo fonte deriuata paulo post in ipsius caput redundauit. Magnum enim hostem natus; cum resp. sæpius ab illo laceffita, & prodita hominis infidelissimi, atque arrogantissimi societatem semel renuisset; regno expulsus, deinde etiam captus, turpissima in custodia uitam reliquit. adductis Pisas reip. auxiliis equitatus grauioris, leuiorisq; armaturæ per Ludouici fines; qui & ipse suos equites, multo tamen pauciores eodem miserat; tum per Lucensium: quos suscepti à tribus maximis Italiæ populis communi consilio belli fama compulerat, nihil ut eis esse negandum existimarent: conscripti Pisis reip. pecunia milites plus mille; quos ex Umbria, & Piceno, & Corsica prædæ, atque stipendii spes euocauerat, ad eos, qui Genua uenerant milites adiunguntur. itaque spei bonæ plena ciuitas suis, sociorumq; copiis aduicem, qui Pisanus appellatur, eratq; in ipsius potestate, hostium equitatum cæde facta in fugã uertit captis compluribus. Milites, qui tunc ab equitibustria milia passus aberant, cum suis præsto esse non possent, quod inter se, equitesq; interpositum hostem uidebant; eius aduentu non expectato raptim, temereq;, quo cuiq; uisum est, fuga comparata sibi met consuluerunt. Paucis autē post diebus eodem ex municipio emissos pabulatores hostium est manus parua ex insidiis consecuta: ad quos cum ii, qui erant in municipio, equites cataphracti sexaginta, leuiter armati centum, milites minus trecē.

ti, auxilio accurrissent: reliqui se hostes ostenderunt, impetumque in eos fecerunt, equites utriusque armaturæ quingenti quinquaginta, milites ad duo millia. illi se paulatim referentes ad eius loci pontem constiterunt: fortiterque pugnantes; cum aliquot ex suis amisissent, aliquot etiam capti essent; se tamen loco non mouebant, uulneraque, & cædes inferebant. quo in certamine Franciscus Siccus hostium præfectus accepto uulnere prælio excessit: pauloque post est mortuus. eo cedente finis est pugnae factus. atque illa quidem in pugna Veneti cum ad Lucium Maluetium Bononiensem Ludouici legatum, qui non longe aberat, misissent, uti sibi auxilio confestim ueniret; prandere se prius uelle respondit. is; quod ex eiusmodi ludibrio responsi, nec allato celeriter auxilio omnium se uocibus culpari sentiebat; honoris sui causa Pontem sacci castellum Florentinorum noctu adortus, scalisque ad murum positus cepit: cum tamen eo in castello esset Antonii Martiani filius adolescens cum equitibus cataphractis sexaginta; quorum pars in Lucii potestatem uenit. atque illud quidem castellum Florentini decimo post die, quam est captum, iisdem propè artibus recuperauerunt, euestigioque diruerunt. ita utrisque hæc, atque consimilia multa conantibus, aliquot menses abierunt; cum, utri eorum superiores in bello essent, constaret satis nulli. interim cum Pisani commeatus inopia propter anni tempus laborarent; idque patribus significauissent: Senatus ad suum statim hominem, qui erat Genuæ, traiecit pecunia imperauit; uti frumenta coemeret, Pisasque transmitteret. qui cum Senatu celeritate adhibita paruisset: annona subleuata reip. munere ciuitate recreauit. Senatus ubi ea manu, quam Pisas miserat, quamque ibi, atque Genuæ conscripserat, ætatis parte iam præterita parum se proficere animaduertit: quingentos equites Græcos Iustiano Mauroceno præfecto Pisas mittendos decreuit. is ante medium Quintilem mensem omni cum equitatu eò se contulit. tum autem; quod erat iam antea in Alexandri, & Ludouici, & reip. militia Ioannes Bentiuolus; pro sua parte misso ad illum stipendio Senatus, cum etiam Alexander misisset, uti se ad Pisanum bellum compararet, imperauit: simul ab Ludouico petiit, suam Ioanni partem itidem mitteret. id ille negare cum nõ pos-

set; se facturum recepit: neque misit tamen, quinetiam, ne ulla
conditione proposita proficisceretur, clam ab eo impetrasse illū
nemo non credidit. nam Ioannes multa quotidie causari: multa
temere ab Senatu petere: denique diem de die ducere: ut quili-
bet scire posset illudi Senatum callidis, & propinquis ab homi-
nibus Ludouico, & Ioanne. duxerat autem Hannibal Ioannis fi-
lius in matrimonium unam ex Herculis Atestini filiiis notham:
altera, ut ante dictum est, Ludouico nupserat, itaque eam affinita-
tem etiam animis ad improbitatem mutuis, paribusq; congluti-
nabant, qua in mora illud accidit; ut Hercules eam equitum, mi-
litumq; manum, quam tuendo regno habere consueuerat, pro-
pè omnem cum præfectis dimitteret, missi euestigio Florentiam
militatum abierunt: ne cui dubium fieret, qua hæc mente, quò-
ue consilio essent instituta, sed & illud Senatuscōsultum factum
est: ut præfectis tribus, qui erant Pisis, equitum numerus auge-
retur: Iacoboq; Tarsia, qui Rauennæ erat, pecunia subministra-
retur ad milites in Fauentinis finibus conscribendos mille: qui-
bus cum Pisas accederet, cæteris quoque militibus, qui reip. sti-
pendium mererent, eo bello imperaturus. tum missi Pisas præ-
fecti equitum cum sua quisque turma quatuor, iis imperatis re-
bus, ac propè etiam confectis, Heluetii quadringenti, quos Lu-
douicus Pisas miserat, domum discesserunt; cum dicerent sibi
stipendium non subministrari, reliquæ deinde Ludouici copix,
præfectiq; paucorum dierum spatio sigillatim abeuntes idem fe-
cerunt Lucio excepto: qui quidem consilia cæterorum cogno-
scendi, atque impediendi belli causa cum paucis equitibus remā-
sit, ita, quod initio de communi sociorum sententia Ludouicus
sumpserat, ut Pisas unà cum reliquis tueretur; id priuato consi-
lio reiecit, furtim in mediū feruore belli se se subtrahens, sed an-
tequam Heluetii, & reliquæ Ludouici copix discessissent: pro-
pterea quòd multo plus oneris, & uastitatis ciuitati, quàm aut
præsidii, aut emolumentum afferebant; uidebaturq; id unum Lu-
cio deliberatum esse, ut Pisanos conterendo, & maleficiis euer-
teret; ciuitas ad patres misit: se se ulterius Ludouici auxilia per-
peti, sustinereq; non posse: uelle, ac decreuisse, uni Senatui se
addicere, uexillaq; reip. sub tollere: rogare, ut eorum uolunta-
te id sibi

te id sibi facere liceret . Patres Pisanis collaudatis , quòd eo erga
 rep . studio , ea mente essent ; aliud posse tempus accidere dixe
 runt ; cum id & illi tuto facere , & ipsi eis permittere uti facerent ,
 iure possent . nunc uero illud curarent ; ut liberi per eorum fidè
 essent , qui pepigerunt : se in eo suas partes omni diligentia præ
 staturos : bonoq; animo eos esse iussos dimiserunt . Naues inte
 rea reip . longæ sex Neapoli in Liguriam , atque in Galliam pro
 uinciam missæ cum nihil earum rerum , quarum causa ierant ,
 reperissent ; conuersæ ad eas naues Florentinorum insectandas ;
 à quibus ne frumenta , ne ue reliqui commeatus supportari Pi
 sas possent , magnum impedimentum afferebatur ; plurimo usui
 ea in re fuerunt . quibus quidem nauibus aliæ naues longæ com
 plures additæ eundem sanè usum , atque operam reip . præsti
 terunt , hostium nauibus , commeatibusq; , qui Triturritam in
 uehebantur , deinde in eorum castra comportabantur , sæpe disie
 ctis , fugatisq; , sæpe captis . Neque tunc terrestres reip . copix in
 cessatione fuerunt . sed & castella hostium aliquot sunt ab iis ca
 pta : & legatus eorum Petrus Capo interfectus : & prælia non
 nulla secundiõra facta . quo etiam tempore Pisani Librafactæ
 castellum ipsorum , quod ab eisdem Gallis , qui arcem Pisanam
 restituerant , etiam nunc obtinebatur , auri libris triginta præfe
 cto traditis magna hostium inuidia recuperauerunt . omnibus
 autem ex utilitatibus , quas quidem classis , exercitusq; reip . in
 medium eius belli contulit , æ crebriores , neque postremæ fue
 runt ; quæ ab Græcis sunt equitibus profectæ . nam & prædæ sæ
 pe ingentes abactæ ab illis sunt : & plurimi commeatus interce
 pti : & hostium turbata eorum audacia , atque celeritate cõsilia :
 quodq; magis mirum uidebatur , castella quoque ab iis nonnul
 la capta : cædes uero pluribus locis factæ : ut laudari , & bene de
 rep . meriti existimari iure possent . Dum hæc ad Pisas geruntur ;
 è Gallia transalpina nuncii uenerunt , ab rege Carolo reditum in
 Italiam magno studio comparari : ipsum paucis diebus ad Lug
 dunum fore : in uia quidem certè iam esse . quamobrem Ludo
 uicus à Senatu quæsiuit ; uellet ne , si Carolus urgeat , sibi exerci
 tum , & auxilia mittere : nam se promeritum , ne quam sui curã
 resp . sumeret , probe intelligebat . Senatus ei respondit : tametsi

M

Pisano bello implicita ciuitas esset: cui bello quanto studio, quantisq; impensis opus sit, sciret ipse omnium optime: tamen se in eo tuendo non defuturum. simul Marcum Beatianum ad Heluetios misit; qui eis ab rep. stipendium polliceretur; ne ad Carolum se conuerterent. pauloq; post cum Triultius Gallorū manum secum ducens traiectis alpibus Astam uenisset; Ludouicus ad Senatum misit; uideri sibi optimum esse, Maximilianum regem suo, & Alexandri, & reip. stipendio in Italiam accersiri: ut sit, qui regem Carolum & auctoritate sua deterrere, ne alpes traiciat; & si traiecerit, suis, & sociorum opibus, & copiis comprimere facile possit: eiusq; se rei iam apud illum initia & fundamenta iecisse per legatos suos; à qua, ut uidetur, non abhorreat. ea agitata re de Alexandri, & Hispaniæ regum legati sententia celeriter à patribus, sextodecimo Calendas Iunias Senatus decreuit Maximilianum accersiri oportere: cui sit in trium mensium stipendia; tot enim menses satis fore; à rep. quadringentæ auri atque octoginta libræ, à Ludouico alteræ totidem, ab Alexandro parte dimidia pauciores: ducatq; is Heluetiorum secum militum quatuor millia: quibus ipse stipendium numeret singulis mensibus libras auri centum uiginti. ea cum lege, mandatisq; Franciscum Foscarum legatum Senatus ad illum misit. quæ quidem lex eo festinantius est lata, quòd literæ ad Senatum uenerant: Heluetiis; qui se profitebantur nihil eorum, quæ uellet Carolus, esse facturos; nisi prius reliqua, quæ debeat, quæq; permagna sint, eis persoluat; iam ab rege quingentas auri libras esse curatas: quod tamen, ut postea cognitum est, falsum fuit. Beatianus ad Heluetios missus effecit, ut tres eorum pagi reip. sacramentum dicerent: stipendiumq; eis dedit. Maximilianus accepta à patribus pecunia in fines regni sui uenit Comensem agrum uersus. eum Ludouicus cum uxore Beatrice obuiam profectus excepit: pransiq; unà uenatum secum duxerunt, qua commotus fama Aloisius dux Genabensium Astam oppidum communiuit, ueritus Maximilianum eò primum omnium suas copias adducturum. ille autem; ut Philippo filio Belgarum regi ad se uenienti sui conueniendi potestatem faceret; etiam interius in alpes reuersus suspicionem multis attulit. se se amplius in Italiam
non

non uenturum . atque illis ipsis diebus Henricus Britanniae rex inter foederatos est receptus : missique ad Maximilianum legati duo, Antonius Grimanus, Marcus Antonius Maurocenus ; qui uenientem exciperent . Maximilianus conuento filio rediens Comum , quod ei praesto Ludouicus fuit , deinde in agrum Mediolanensem ad Vigeuenum uenit . ibi cum esset ; literas ad Pisanos dedit ; uelle se suum hominem , qui eis consuleret , ciuitatemque regeret , eò mittere . ciuitas ad ea respondit ; unum se ab eius initio belli semper optauisse , diligentissimeque curauisse ; ut in libertate , qua permultos annos caruerant , quamque Dii eis reddiderant , permanerent : si eius praefectum recipiant ; contrariam rem suis studiis facturos , sibi que ipsos dominum imposituros : se uero non consiliorum indigere , sed auxilii . itaque cum paulo post Maximilianus illum ipsum praefectum ad eos misisset ; non est receptus . interim cum de aduentu Caroli rumor , nunciique refrixissent ; Ludouici suasu , qui omnino nihil eorum , quae impedire paulum modo possent , ne Pisa sub reip . ditionem redigerentur , praetermittere ; Senatu non abnuente Maximilianus statuit Pisas accedere ; ut ei bello finem imponeret . itaque Dertonam est profectus cum equitibus , quos secum duxerat , trecentis , militibus Heluetiis duobus millibus , equitibus Ludouici mille . Dertonae res huiusmodi accidit . Legatis Florentinorum duobus , qui ad Maximilianum uenerant , in uia forte obuiis legati Veneti salutem dixerunt . illi eis ne uerbum quidem unum reddiderunt : sed illiberali contumacia ire perrexerunt . postridie autem eius diei iterum obuii cum de uia legatis reip . non cederent , arrogantiusque in eos cum suo comitatu propè conglobarentur : Maurocenus ; cui quidem praecleara , atque mirifica faciei dignitas cum uasta membrorum magnitudine inerat ; alterum illorum ita repulit , ut in luto prouolueretur , disce cedere te maioribus pronuncians . A Dertona Genuam Maximilianus profectus arcem oppidi sibi tradi postulauit . ea non tradita , postridie eius diei oppido egressus in suburbio paranda classe complures se dies continuit . nonis autem Octobribus omni cum sua copia conscendens nauibus longis reip . octo , Genuensium duabus , onerariis item decem , quas Genuae armari , atque instrui curauerat , ad-

uerfa tempestate, quòd in onerariis tunc erat, paulisper est iactatus: postà Dominico Mari petro præfecto classis Venetæ receptus, cum dies aliquot in mari, portibusq; consumpsisset; Arni fluminis hostium ingressus nauicula cum eodem præfecto, priorq; legato reip. (nam recentiores affecti ualetudine domum abierant) Pisas appulit. ibi explorato loci situ, concilio legatorum, & præfectorum, & ciuitatis coacto, Triturrîtæ arcem; quæ mari undique alluitur, & ponte sublicio littori coniungebatur, eratq; hostibus oportunissima; quòd ea una omnes maritimi Pisfanorum conatus, & rei frumentariæ administratio magnopere impediébatur, oppugnare instituit. itaque legatis reip. qui exercitui præerant, iussis in diuersas partes equitatum mittere, ut hostes aliis in rebus occupati morarentur; milites Heluetios trecetos è nauibus cum tormentis, & præfectis suis principibus egressos occupare eum collem, qui è regione arcis est, imperat; ædiculamq; in colle positam capere: ne auxilia iis, qui in uico, atque in arce sint, quòd erat illac transeundum, ab hostibus submitti possint. qua re animaduersa Triturrîtani portis emissi animo ædiculæ præripiendæ in collem euolant. prælium committitur; cædesq; utrinque fit. tum præfectus classis milites è nauibus, remigesq; auxilio laborantibus submittit. ab iis hostes repelluntur. ipsi, & Heluetii fugatis hostibus ad naues reuertuntur. hostes postea eam ædiculam diruerunt. interim naues aliquot è longinquo uisæ sunt eò cursum tendere: ad quas suis cum triremibus præfectus; ut unde, aut cur uenirent, scire posset; & si hostiles essent, ipse eas adoriretur; statuit accedere. naues enim onerariæ, quòd uentus erat aduersus, commouere se non poterant. Maximilianus eius consilio comprobato triremes & ipse conscendit. cum ad naues præfectus appropinquasset; quæ quidem erant sex, omnesq; Gallicæ, ac plenæ commeatus, & armatorum militum à legatis Florentinis Caroli permissu in Gallia prouincia conscriptorum: eas aggredi non est ausus: quarum una erat amphorarum supra mille ducentarum capax: reliquæ plus minus quadringentarum. itaque sine molestia cursum tenentes ad Triturrîtam iactis anchoris constiterunt. sequebatur magno eas interuallo nauis una reliqua longa, uerum non ita uelox, remigioq;

gioq; habilis, ut triremes sunt; sed altior, latiorq;, ac magno ad bellum usui, amphorarum circiter sexcentarum: ad quam præfectus omnibus cum triremibus contendens, eamq; assecutus; ubi se, qui in naui erant, milites septuaginta uelle defendere cœperunt; tormentis æneis pilas ferreas in eos magni pōderis emitte triremibus imperauit. quorum terrifico strepitu audito, conspectisq; ignibus Maximilianus sua cum triremi abiit. cum aliæ quatuor triremes sunt subsecutæ, præfectus cum reliquis in nauem Gallicam facto impetu eam cepit: qua in naui erat frumenti magnus numerus. id nauis hostium maior, quæ in portu iam erat, conspicata, uento paulisper conuerso sublatis anchoris, ut auxilio sociæ nauis esset, uela ad naues Venetas fecit. sed præfectus nauem captam remulco breuiorem in aquâ abstraxit: quam illa terra tacta assequi non potuit. Venerat interim Pisas Hannibal Bentiuolus patris loco cum equitibus septingentis, & militibus ducentis. eum Lucius ueritus, quod erat ex aduersa factione, abiit: neque postea Pisis fuit. is igitur Hannibal, copiæq; reliquæ Venetorum omnes cum legatis instructo exercitu se se ad Triturritam contulerunt: in itinere castellum unum ui ceperunt: alia se duo sponte dediderunt. exercitus castris positus ubi arcem obsidere, ac concutere tormentis cepit; ii sunt imbres consecuti, ut Maximilianus obsidionem reliquerit. itaque suis cū equitibus quingentis, militibus mille trecentis ad uicum Pisanum profectus est. inde propè subirator, seq; deceptum dicitas, nullo loco cōmoratus Ticinum, pauloq; post suum in regnū rediit. at domi; ut, more, institutoq; maiorum, ciuibus ædium suarum incendio damna perpeffis publice subministraretur, quo facilius amissa restituerent; Decemuiri legem tulerunt, ut Petri Molini filiis auri libras uiginti, Hieronymo & Marino Albertis quindecim, quibus utrisque ædes ad Cassiani, & Apollinaris cōflagrauerant; Andreæ Ripæ, cui suburbium in Muriano, alteras totidem; Veneriis, quibus domum cum taberna mercium Indicarum maxime celebri ad Bartholomæi ignis absumpserat, auri libras triginta Quinquuirum sale procurado magistratus daret. neque multo post onerariis nauibus duabus naufragio amissis Pilippo Bernardo, Aloisio Contareno, quorum illæ fue-

rant naues , auri libræ sexaginta æquis partibus Decemuirum ite lege ab eodem magistratu sunt curari iussæ ea conditione , si nauem alteram eorum uterque fabricandam reciperet . Florentini ea re elati , quòd Maximilianus , à quo sibi magnopere timuerat , infecto negotio discesserat ; castella complura , quæ à Pisanis tenebantur , aggressi , partim ui , partim se dedentia recuperauerunt . Legati Veneti exercitu distributo Pisanum ad uicum , & Cassinam , & Butrium , & Librafactæ municipia se in hyberna contulerunt . Græci equites centum , ut commeatus inopiam subleuant ; quòd illis diebus naues Gallicæ quatuor Venetorum naues duas frumentarias Pisas conuehentes interceperant ; hyemandi causa Rauennam profecti sunt insequente anno inito . aliquot etiam eorum , qui remanserant , ad hostes ob stipendia non soluta transierunt . quibus etiam diebus Fauentia arcis præfecto ægerrime ferente oppidum à reip . legato ita regi ; ut sibi , quod antea consueuerat , magistratus creandi , pecuniam publicam auertendi , quidquid collibuisse patrandi facultas non esset ; nouasq; res cum sui similibus moliente , ut legati ius , & maiestas impediretur ; puero etiam delinito , & in suas partes traducto ; Senatus ea intelligens literas ad legatum dedit : quibus literis legatus iubebatur , Hestori puero ciuitate adhibita denunciare : Senatum non ambitionis , aut dominationis causa ciuem suum Fauentiam misisse : sed , cum prius otii , & quietis cupiditate eius hostes , qui illum regno propè deiecerant , suis auxiliis repressisset ; postea & ciuium precibus , & ipsius periculo permotu constanti eius , diuturnoq; rogatu id fecisse : ut esset , & qui oppidanis ius æquabiliter diceret ; & quem eius inimici propter reuererentur : ne is quotidie ob ætatis imbecillitatem , & hostium audaciam suo de regno periclitari cogeretur : illum etiam in suam militiam scripsisse ; stipendio iuuisse , ornatumq; esse uoluisse ; dignitate auxisse ; sua beneuolentia ; pietateq; fouisse : atque hæc illum ab Senatu omnia sine ullo fœnore , tanquam à patre filiū ; impetrauisse ; annumq; integrum his reip . muneribus , & liberalitate usum fuisse : nunc uero ; quando non modo nulla gratia tantis officiis referatur ; sed etiam legati iurisdictione impediatur ; reip . auctoritas labefactetur ; uelle Senatum , & legato iubere , ut sta-

tim decederet: fatuum porro eum esse, qui alteri suo cum dispendio beneficium dat; quod ipse, cui datur, inuitus accipiat. iis literis palam à legato recitatis, puer rogare illum lacrymans, obtestansque cœpit, ne decederet: multique idem optimates frustra fecerunt. nam legatus nihilo secius decedens domum rediit. Inter hæc Carolus, Iuliano Genuæ, ac Sauonis ei deditioem pollicente, Alexandriæ, Dertonæque Triultio, modo ipse reditum in Italiam apparet; Lugdunum uenit. quibus intellectis rebus fœderati trium millium militum numerum in Liguria celeriter conscripserunt: eosque per arces oppidorum & castella distribuerunt: & Ioannem Aloisium Fliscum aduersæ factionis, hominem magna auctoritate; qui tum Genua exulabat, resque nouas moliebatur; ciuitati restitutum, communi stipendio ei tradito, ut quiesceret effecerunt. Crebrescente uero iterum fama, Carolum ad Lugdunum magnos exercitus cogere, Senatus decreuit, ut trecenti equites cataphracti Ludouici auxilio mitterentur: principisque collegium ciuem legeret; qui eis quaestor, & legatus esset. Patres Vincentium Valerium legerunt. pauloque post equites leuis armaturæ alteri totidem Mediolanum sunt à Senatu missi. Triultius cum eo, quæ & secum è Gallia transalpina ducere, & in Salassis, ac Helueticis cogere potuit, exercitu in Ludouici fines ingressus castella quinque haud paulum oportuna, communitaque perceleriter cepit, expulso Ioanne Francisco Seuerinate Ludouici præfecto; qui ne primum quidem hostium impetum sustinuit. alia ex parte cum militibus sex millibus Asta Iulianus profectus Sauonem uersus, præmissis, qui eam ciuitatem pollicitationibus incitarent; cum nihil eo studio profecisset; itinere non intermisso illo uenit: atque in colle apud oppidum castra posuit. Iamque Pisis Sauonem Senatus iussu uenerat classis præfectus cum tremibus reip. septem, onerariis nauibus Federici regis quatuor: ad quas utraque Genuenses duas eiusdem generis addiderant. itaque Lucius, & Seuerinas legati, quos eodem Ludouicus miserat, sua cum manu, & cum equitibus Græcis, militibusque, quos ex hybernis, & Pisano agro Genuam cõtendere Senatus iusserat, adiunctis classiariis prælio cum Iuliani copiis commisso, eas repulerunt. iis repulsis, submotisque, (retro enim ces-

ferant) Nouium oppidum tormentis positis, ut se dederet, compulerunt. classis autem præfectus ea littora percurrēs naues magnas, paruasq; complures commeatu onustas; qui è prouincia cum Iuliano, quem quidem iam Galli oram illam tenere confidebant, tum Florentinis afferebatur; nauiculasq; longas militares aliquot paucis diebus cepit. Triultii autem rebus, successibusq; cognitis Senatus decreuit; ut Nicolaus Vrsinus, cui omnium reip. copiarum præfectura decreta erat; Bernardinus Montonius Mediolanum celeriter contenderent: imperatorq; Franciscus se compararet: ut, si opus esset, ipse quoque eò proficisceretur. legati etiam ad bellum Gallicū lecti Nicolaus Fuscarenus, Andreas Zancanius ire celeriter sunt iussi. tum centuriones militum, tribuniq; delectibus conscribendis, quibus uterentur, ad plura loca missi. ubi Vrsinus una cum altero legato Mediolanū uenit. nam Zancanius in itinere ad Cremam luxato pede restitit. Ludouicus edici frequenti foro iussit: quæ legati Veneti iussissent, mandauissent; iis uelle iubere se, ita omnes homines audientes esse, uti si ea ipsemet imperauisset. Triultio uero; cui, antequam exercitus reip. illuc accessisset, omnia secundiora fuerant; Vrsino, & Montonio, reliquisq; præfectis, & tribunis militum suas ei copias opponentibus, primo ad Castellatiū, quod municipium tormentis concutere instituerat, mille & quingentis Gallis ab equitatu reip. leuis armaturæ male habitis, non leue detrimentum est illatum. deinde cum prælio decertare nō auderet; paulatim se se retrahens, & castella Ludouici capta deserens, apud Astam octo millia passus castra posuit, & communiuit; ante tamen Bergomaschio Ludouici castello de uia ei obuius, propterea quòd se dedere noluerat, ui capto, interfectisq; ad unum, qui in eo erant, omnibus. ex Veneto etiam, & Ludouici exercitu equites, & milites Montis alti municipium, quod à Nouaria tria millia passuum abest, expugnauerunt, simulq; diriperunt, atque incenderunt. Sauone autem, & Genua recte firmatis, cum Pisani commeatus inopia conflictarerent, propterea quòd classis reip. ab eorum littoribus abfuerat, Florentini suis nauibus frumenta in oppidum supportari prohibuerant; pauculosq; se dies sustinere posse ulterius significauissent: reip. classis præfecto

præfecto cum triremibus quinque, nauigiis minutis frumentariis, quibus erat præsidio, supra quinquaginta è portu Veneris Pifas reuertenti, ex omni sua copia Florétini fortissimo quoque milite nauibus imposito Triturrita soluètes occurrerunt. naues erant eorum sex, quatuor biremes, una & ipsa longa, sed triremibus multo uastior, atque procerior, oneraria magna alia, militibus amplius sexcentis, tormentorum, atque missilium omni genere instructissimæ. ex iis ad impediendas frumentarias, ne Arni fluminis hostium ingredi possent, biremes miserunt: reliquæ duæ magnæ, ut in naues triremes impetum facerent, remis, uelisq; propellebantur. id præfectus conspicatus, triremem unã, cui maxime confidebat, commeatu præsidio reliquit: ipse cum reliquis prouectus; tametsi periculosum esse intelligebat cum tã magnis nauibus configere; tamen, propterea quòd uidebat omnem eius belli fortunam in eo commeatu supportando consistere; ad eas conuersus citatis remigibus suæ nauis proram in longæ hostium latus magno animo imprimit. conflictu mutuo ambæ naues concutiuntur, & hostes manum ferream in præfecti nauem iaciunt, eamq; retinent, itaque omni telorum genere comminus acerrime utrinque pugnatur. sed de superiore loco hostium milites tela in Venetos adigentes facile eos uulnerabant. tũ pilas piceas igne succenso in triremem iaciebant. quæ res magnum incommodum præfecto attulit, transtris compluribus, & maiore uelo igne combustis: ut qui proximi pugnarent milites, remigesq; perterrerentur, atque animos, uirtutemq; remitterent. ueruntamen & reliquæ aderant, ut quæque poterat, triremes; & utranque nauem hostium uirtute magis, atque artificio gubernandi, celeritateq; remorum, quàm uiribus, & facultate laceſſebant: & modo hac, modo illac concitatæ inferebantur. at nauis magna hostium pilas ferreas creberrimas tormétis in triremes iaciebat: & si qua ei appropinquasset, saxa & tela in super è carchesiis iaculabatur. pugnatum est acriter ab utrisque continenter horas fermè quatuor: cum interea nauigia commeatum conuehencia unius triremis præsidio, quæ biremes quatuor fortissime pugnando repulerat, hostium Arni fluminis capiunt uno tantummodo nauigio amisso: quod tamen sponte ad Triturritã

N

uēla conuerterat. præfectus id, quod unum maxime cupiebat, assecutus, ut comneatum in tuto sifteret; nauibus hostium, magno & ipsis detrimento illato, uento adspirante se subtrahētibus, interfectis suæ nauis hominibus permultis, uulneratis centum uiginti, ex reliquis nauibus non paucis desideratis, uulneratis parte plurima, hostes discedentes, Triturritamq; conuersos reliquit. Terrestri autem itinere dum reip. milites, & Græci equites Pisa missi reuenterentur: Ceuæ oppidi; quod est supra Sauonē, atque in Gallorum partibus à regulis indigenis obtinebatur; fines ingressi eos percurrere cœperūt. ea intellecta re oppidani per moti cum militibus, quos habebant complures, armis captis ad eos contenderunt. quos illi excipientes uniuersos fuderunt: complures occiderunt: captiuos ducentos fecerunt. deinde ulterius progressi, cohortatiq; inter se in oppidi suburbia bipartito irrumperentes, præda, & cæde facta duabus ex partibus ignem intulerunt. Atque ea propè omnia tametsi ex Ludouici usu, & reip. uoluntate maxime tunc quidem cecidissent: tamē, propterea quòd illis ipsis diebus nuncii crebriores sunt allati, Carolum omnino aut ipsum in Italiam uenturum, aut magnos exercitus missurum; Senatus decreuit, ut imperator cū equitibus octingentis ad exercitum contenderet; copiæq; reip. omnes ad Padi ripas se se sifterent. delecti etiam centuriones decem militibus Brixie conscribendis mille, ad exercitumq; adducendis. ex Rhetis quoque trium millium militum numerus pusilla pecunia conscriptorum aduentare dictus est; ut Brixie solidum stipendium acciperet. Ea per populos opinione de Carolo, timorēq; crebrescente, Trifstanus Saornianus e' Fori Iulii principibus, Hieronymi frater; homo reip. amantissimus, Bernardum Bembum patrem meum Decemuirum magistrum adit. proponit habere se necessarium sibi hominem Epirotam, callidum, & ingenio peracri; nihil omnino ut sit, quod ei non mandari recte possit: huic esse cum propinquo suo, quem Carolus Gallorum rex cubiculi ministrum habeat, magnā, perq; ueterē beneuolentiā, audere illū in Galliam proficisci; & uel propinquo persuadere, ut ueneno, quod secū allaturus est, regē tollat; uel, illo de ea re cælato, ipsum per se regē tollere uelint. si Decemuiri: Epirotæ illi tantæ rei præmiū ali-

quod

quod statuere; sperare se, atque confidere, breui negotium ab eo confectum iri. Bembus, tametsi sciret ea flagitia à magistratibus repelli; more tamen, institutoq; maiorum re cum reliquis Decemuirum magistris communicata, atque ab ipsis ad collegium perlata, Tristano ad se uocato de collegii sententia respondit: eiusmodi contra hostes insidiis ad eam diem nunquã usam rep. fuisse; cum sæpenumero potuerit: neque nunc uelle incipere: magis Deos immortales, quàm humanas opes, uereri: porro uinci ab suamet nequitia illos, qui per scelus alios uincere perq; nefas parant.

PETRI BEMBI RERVM VENE
TARVM HISTORIAE
LIBER IIII.

Is in Italia rebus administratis, Caroli & Hispaniæ regum legati: qui quidem reges ad saltum Pyrenæum exercitibus missis bellum inter se gerebant: sex mensium indutias in Aquitania faciunt: quibus uterque rex indutiis non ab altero modo ipsorum, sed à sociis etiam & fœderatis bello laceffendis abstineat. quamobrem Carolus, ubi id ei nunciatum est, ad Trivultium mittit imperans, ne quam Ludouici rebus indutiarum tempore turbam aut molestiam inferat. ea intellecta re Senatus suas & ipse copias domum reuocat. ita, qua ex parte, quoq; tempore maximi tumultus expectabantur; subitum ocium est allatum. eas ob res Senatus Dominicum Triuisanum, Antonium Bolduum ad Hispaniæ reges legauit: qui procurarent, uti ex indutiis semestribus diuturna pax fieret. quibus profectis Antonius, eloquentia plane singulari, & præstanti uir ingenio, in itinere aduersa ualetudine interceptus Genuæ interiit. eius morte audita Senatusconsultum factum est: cū Antonius Bolduus Andr. F. ex equestri ordine nullum laborem pro rep. refugiens lega-

tionem ad reges Hispaniæ susceptam in itinere mortem obierit; Senatui placere; ut Gabrieli Bolduo eius filio primo quoque tempore in fano Patavino sacerdotium attribuatur: quo se fratresque suos alere commodius atque honestius possit. idque paulo post sacerdotium ab Alexandro Senatu petente Gabrieli est attributum. Miserant illi quidem reges superioribus mensibus ad Senatum per Franciscum Capellum legatum, qui ex Hispania domum redierat, Fortunatarum insularum unius regem dono mediusfidius non spernendo: quando ea porro elementi ora solidi; quæ in oceano Athlantico est circiter decies centena millia passus à continenti meridiem uersus; multis ante patres nostros sæculis ignorata, eorum indagacione ac diligentia tota tum demum reperta, & colonis magistratibusque missis in potestatem redacta, orbi terrarum adiungitur. eum regem publice Patavio enutriri Senatus iussit. Eodem ferè tempore patres certiores facti Franciscum imperatorem stipendio reip. non confecto cum rege Carolo agere, ut se in suam militiam recipiat: illum ad urbem accersitum; ubi morbo, ne uenire posset, impediri se respondit; Decemuirum decreto missum fecerunt. is auri libras ducentas stipendiorum nomine ante tempus acceptorum reip. debebat: falsis autem crediti, neque dum soluti, centum. accidit tamen, ut eo ipso missionis die infrequenti comitatu Franciscus Venetias appelleret, dictitans se à Ludouico eiusque genero Galeatio in fraudem ob inuidiam coniectum: qui literas ab eo conscriptas finxissent, ad patresque misissent; quas ipse nunquam scripserit. eius rei satis magnum argumentum esse; quod ipse in eorum potestatem uenerit. quod si alia etiam pignora patres postulent: arces se sui regni, suosque liberos reip. traditurum: modo sibi purgandi iure criminis facultas ne intercludatur. neque tamen ut sententiam patres mutarent, impetrare potuit. qui ad eum tertio post die miserunt; moram in urbe diutius ne traheret. is etiam, quo ab urbe discessit die, Ioannem fratrem ad patres misit: quibus se ab eo conueniri non est uisum. Post hæc dum indutiarum Aquitanicarum tempus labitur; Hercules ad urbem uenit principem, & patres salutatum, rogatumque; ut Ferdinandum filium suum in equitatu reip. uellent esse. quod quidem ei patres liberaliter concesserunt

ferunt, equitibus cataphractis alendis centum stipendio adole-
 scienti per Senatum attributo. Quod autē ad Pisanum bellum
 attinet; ut eodem sæpius reuertamur; is quidem annus & pro
 parte insequens nihil propè, quod magnopere memoratu di-
 gnum esset, habuerunt. missi ad Florentinos per Triturritam cō-
 meatus in tam magnis nauibus, ut eas aggredi naues reip. non
 sint ausæ. capti ab eorum exercitu milites Veneti centum, & exu-
 ti armis. conscripti ab eisdem equites leuis armaturæ tercentum;
 qui sagittis contra Græcos uterentur: atque ii eorum impetus ad
 modum represserunt. ob id ab Senatu equites ferreis cum fistu-
 lis ad exercitum missi, & item Græci submissi. cataphracti quo-
 que equites conscripti noui, dilapsis ueteribus. qui Pifarum por-
 tas custodiebant; iis addita ab Senatu stipendia; ut studiosiores
 suo in munere obeundo essent: missa etiam ad Senatum Ludo-
 uici noua legatio; quæ ad componendas Pisanorum cū Floren-
 tinis controuersias patres hortaretur: Præstare eos Florentinis
 attribui, quàm bellum diutius alere: omnia in Italia pacis & quie-
 tis plena momento temporis futura; si Pisæ restituantur: ut nō
 tam commutata illius tempore aut euentibus consilia uiderētur:
 quid enim tum noui? quàm semper illum id unum spectasse pa-
 lam fieret; ne resp. eo municipio potiretur. sed nihil plane ul-
 tra. aliis uero de rebus perpauca. nauis reip. longa ex earum
 genere, quæ ad mercaturam proficiscuntur, more institutoq; ma-
 iorum conuehendis iis hominibus; qui aut uoto suscepto, aut
 religione permoti Christi Dei filii sepulcrum, quod est Hiero-
 solymis, adire atque inuisere cupiunt; in Syriam quotannis sta-
 to tempore mitti solita; cum ad Maleam iter faceret; in Turca-
 rum regis classem Arige præfecto incidit. ea erat nauium onera-
 riarum duarum, triremium item duarum, biremium quinque.
 quarum biremes duæ ad nauem reip. præmissæ uela demittere
 iusserunt. mos est nauticus eiusmodi: ut, qui plus aut uiribus aut
 dignitate pollent; uelint, ut quæ sibi occurrerint naues uelifica-
 tionem intermittant, antennasq; demittant cum honoris sui cau-
 sa; tum ut, si quid ab illis quærere aut petere uelint, possint. id
 qui nolunt facere; ius est bello cogere ut faciant. sæpeq; accidit;
 ut ea de causa pugnae maximæ existerent, plurimorumq; homi-

num cædes consequerentur . Aloisius Georgius : is enim erat na-
uis Venetæ præfectus : classem esse illam pyratarum existimans
antennis non demissis cursum tenuit . quod ubi Turcæ conspexerunt ;
ab utroque illum latere suis triremibus cinxerunt ; & sagittarum
magnam vim in eum mittere cœperunt . id cum parum proficeret ;
nauibus suis omnibus illum expugnare contenderunt . eo in certamine
Turcæ naus Venetæ scalam sæpe conscenderunt , aliisq̃ à partibus in
nauem profilierunt : sæpe ignem iniecerunt : quo & plutei combusti ,
& præfecti cœnaculum ipsa in puppi , & maiora uela conflagrauerunt .
sed tanta remigum , & nautarum , atque imprimis aduenarum uirtus
fuit ; ut , cum ab hora diei sexta usque ad quartam decimam pugna-
uissent ; Turcæ receptui canentes , & signo pacificationis sublato
piores pugnam desinerent ; Arigesq̃ missis ad Aloisium ex suis ,
qui salutem illi dicerent , magnumq̃ atque fortem uirum esse testarentur ,
pacē beniuolentiamq̃ cum illo iniit . missi quadraginta milites ex iis ,
quos ianizaros appellant , suis in nauibus interfectos esse Aloisio
significauerunt . ex Veneta interierunt quinque : uulnerati cō-
plures : in his præfectus quatuor uulneribus acceptis : neque tamen
periiit . In Punicis etiam littoribus Bernardus Ciconia eiusdem
generis nauibus à rep . præfectus Perucam Pyratam ingenio magis
quàm uiribus expugnauit . erat uterque ad Tuneta in portu : atque
ille nauem onerariam permagnam habens , ut exirent Veneti ,
expectabat , illos in mari aggressurus : seq̃ id conaturum ,
palàm antea præ se tulerat , multa minaciter oblocutus .
interim Dalmatæ , qui sub imperio reip . debebant , nauem nō
magnam eundem in portum adducunt . id ut est Ciconiæ nunciatū ;
nocte ex suis nauibus homines cōplures in illā imponit :
nauesq̃ aptari ad pugnam imperat . ea re , tametsi furtim fiebat ,
tamen a pyratibus animaduersa , confestim Peruca relictis
ob celeritatem anchoris è portu se se eripit . Ciconia illum cum
triremibus sequitur : tranquillitateq̃ oborta remigum labore
asssecutus , oppugnansq̃ cōminus , ubi propter nauis altitudinem
nihil ferme uirtute militum proficit , & suos facile uulnerari
de superiore loco uidet ; fabros in nauis scapham iubet
descendere : eosq̃ suæ puppis pluteis armamentisq̃ cōtegens ,
ex pyratæ nauis stuppas inter

tigna constipatas paulum sub aqua extrahere imperat. ea re hostibus imprudentibus effecta, implentēq; se naui aqua, Peruca illi deditur. Nostro autē in mari Andreas Lauredanus, nauis onerariæ bellicæ à Senatu præfectus, magna uir uirtute, cum intellexisset à Crotoniatis Petrum Cantabrum pyratham recipi, qui reip. hominibus damna intulisset; eumq; ad Oricellam esse cum nauibus longis quatuor; secum nauiculas, quas appellant Gripas, quæ commeatum aduexerant, duas ducens eò proficiscitur: iactisq; procul anchoris noctem opperiens in suæ nauis scaphis duabus atque in Gripis milites trecentos imposuit, imperans ut ante lucem egressi, turrim ipso in littore, qua in turri esse Cantabrum intellexerat, circumfunderentur; ne is effugere posset; eamq; expugnare conarentur. missi, quòd iter erat longius, orto iam sole in littus descenderunt. Cantaber ubi naues aduenientes è longinquo uidit; coactis non suis modo, sed eius etiam loci copiis equitatus & peditatus; quas Antonius Cétilius, cuius erat in potestate castellum, ut ei præsidio essent, ad illum statim miserat; in eos impetum fecit. Veneti cum sex horas continenter pugnauissent; interfectis compluribus, uulneratis octoginta, Catabroq; ipso, omnes in fugam coniecerunt. fugientes loci castellum recipiens texit. turri deinde expugnata; quiq; in ea erant, propugnatoribus nouem reste suspensis, castellum capere sunt aggressi. bi duo in ea oppugnatione consumpto cum acerrime castellum defenderetur; murorū parte deiecta, uastato agro, tormentis hostiū abductis, uno suorū tantummodo amisso, uulneratis perpaucis pyrathæ classem incenderunt; ad nauemq; redierunt. Superiori uero æstate Ioannes Coruinus, Mathiæ regis Pannoniæ filius, per suum legatū Senatui significauit, cupere se se perpetuo amoris & beneuolentiæ uinculo cum rep. coniungi: itaque petere ut in ciuitatem & ius comitiorum reciperetur. quamobrem maioribus in comitiis ciuitas, & ius comitiorum ei datum. Armenii quoque, qui Venetias uenerant, tabellas testamentarias, Ziani principis tempore ab homine Armenio confectas, ædis Marcizæ procuratoribus ostenderunt: quibus tabellis domum in urbe demortui pecunia emere procuratores iubebantur: quam quidem domum Armenii ad urbem uenientes incolerēt: eamq; po

stea domum cum sacello emptam ad Iuliani fuisse in laternarum uia, quæ tunc à procuratoribus locetur: itaque illam ipsam domum sibi restitui ex testamento petierunt. à procuratoribus intellecta eorum postulatione domus est Armeniis restituta, atque ab iis incolæ cœpta. ipsi à ciuitate comiter & liberaliter accepti, gens tam longinqua, urbi amico spectaculo fuerunt. Vere autem insequentis anni iam medio Ludouicus regni ac dominationis ingenio & natura cupidissimus, eiusq; rei magnopere impatiens, quòd uidebat Pifarum ciuitatem multo reip. amiciores esse, magisq; tribuere, quàm illius uel beniuolentiæ, uel fidei: Lucam oppidum suam in potestatem redigere malis artibus est conatus: quo facilius uel Pifas, si quæ posset, occuparet ipse, suasq; faceret; uel reip. occupare illas cupienti firmiter obsisteret, municipio omnem ad copiam opportunissimo, & uicinitate coniunctissimo suæ ditioni adiecto, ad seq; traducto. itaque compositis, quas intendebat ei municipio, insidiis ire se Genuam simulat: ut Lucenses imparatos aggredi, tanquam aliò properans, improviso possit. sed in itinere dum esset, detecta proditione oppidanum se communiunt. potiundi oppidi occasione amissa Ludouicus, ne simulasse uideretur; Genuam profectus est: ibiq; dies aliquot commoratus domum rediit. Senatus iis Ludouici artibus cognitis, cum in se plane uno positam omnem eius belli rationem & constitutam uideret; Græcos equites trecentos, qui in agro Patauino hyemauerant, Pifas mittere, prioribusq; addere decreuit: militumq; numerum duum millium statim imperare, qui Pifas mitterentur: tum legatum exercitui legere, qui Iustiniano domum redire postulanti succederet. lectus Thomas Zenus uia se dedit. quæ intelligens Ludouicus, palam, ut etiam reip. legatus exaudierit, ea quidem Senatusconsulta, inquit, quò spectent, uideo. uolunt enim patres Pifas potiri: sed eos euentus frustrabitur: nunquam enim potentur. Inter hæc Carolus Galliæ rex moritur. itaque accidit; ut, cum Marcus Lipomanus reip. legatus ab Ludouico peteret, uti Zeno cum Græcis equitibus Pifas eunti iter ad Apuanos Ligures pateret, Ludouicus nihil responderit; tum ipsi in Ludouici fines progressu itineris facultas permissa non fuerit. Senatus iis de rebus certior factus, reputansq; id, quod erat.

erat, Ludouicum nihil sibi amplius à Carolo timentem, propter quod reip. indigeret, spiritus sumpsisse; neque quidquam præterea in Pisani belli administratione reip. concessurum illum existimans; ad Herculem misit, ut equitibus & legato reip. per Mutinæ Regiique Lepidi fines iter daret: qui quidem dedit. Ludouicus autem ea re cognita; tum è Gallia certior factus Aloisium ducem Genabensium, qui in Galliæ regnum Carolo successerat, quem Galli Ludouicum appellabant, iam ad bellum in se se animum & cogitationem adiecisse: Senatui significauit: nihil se de itinere legato reip. negauisse: illum potius perperam ipsius uerba interpretatum: suos fines omni tempore Senatus exercitiis patuisse, neque unquam occlusos fore. quamobrem Zenus ipse per Ludouici fines, quòd iter erat commodius, Pisas uenit: cum tamen equites Pado iam traiecto per Herculis fines antea misisset. Florentini, qui omnino sæpe à Græcis equitibus male habiti eos pessime oderant; edictum proposuerunt; ne quis ex eis captiuus duceretur; sed captus interficeretur. ea intellecta re legatus Venetus edici contra iussit; idem sui milites facerent; neque ulli omnino ex hostium numero parcerent; sed omnes per æque interficerent. statimque in eorum fines Græcos equites educens, excursione introrsus facta, quoscunque in agris reperit, interfecit. qua re cognita Florentini edicto publice rescisso ad morem belli pristinum redierunt. pauloque post Butrium magno impetu aggressi, scalisque ad murum positus repulsi sunt à propugnatoribus detrimento paruo accepto. sed non paruo illis detrimento ea, quæ subsequuta est clades, fuit. Iacobus Sauornianus turmæ equitum reip. præfectus, adolescens impiger, cum suis equitibus centum Græcis quaterceturum in hostium fines Populoniæ uersus è castris prædabundus proficiscitur: multisque millibus passuum confectis ad Castellum; quo in castello halumen proximis è secturis erutum incredibili dominorum lucro plurimarum nationum usui conficitur; accedens, oppidanos ad illud repellendum egressos fugat: ædificia, quæ pro portis sunt, incedit: alias in partes incurfione facta, atque in ea biduo cõsumpto, magna cum pecudum & armentorum præda dum reuertitur; hostes de ea re certiores facti omnibus copiis ad ea loca, quæ per

○

illum iter facturum putabant, contenderunt. alia ex parte Zenus legatus ob Iacobi longiorem moram ueritus ne hostes intellecta re in itinere illum aggrediantur; cum reliquo exercitu obuiam Iacobo proficiscitur, præmisso tibicine, qui eum de suo aduentu certiores faciat. hostes Iacobum nacti impetum in eum faciunt. interim tubicen celeritate usus de legati aduentu eum admonet. ille id intelligens hostium modo impressionem lenite sustinere: etiam cedere interdum: deinde pugnam paulisper redintegrare. id ubi aliquandiu facit; legatus aduenit. hostes pugnantibus à tergo repente aggreditur. tum Iacobus Græciq; clamore sublato acerrime in eos inuehuntur. quod ubi hostes uiderunt; omnes perterriti fugere contenderunt. interfecti exiis plus ducenti. capti ex præfectis Ranutii Martiani frater, Gallusq; is, qui ob uirtutem bellator magnus appellabatur; aliiq; complures; ex equitibus centum septuaginta, ex militibus quingenti: signa militaria quinque relata. Ranutius ipse toti exercitui præfectus equo amisso fugiens uix ægreq; se in proximum oppidum contulit. reliqui aut idem in oppidum, aut in montes atque syluas fugientes se abdiderunt. Florentini clade accepta Paulo Vitellio; qui priore stipendio confecto ad gentiles suos, quibus cum Alexander bellum gerebat, in Romanum agrum se contulerat; imperium totius belli deferunt: Vitellotio eius fratri præfecturam equitum tradunt. ii cum equitibus trecentis in eorum castra perceleriter ueniunt. Caterina Forum Liuii & Forum Cornelii obtinens; Ludouici fratris filia notha, mulier uidua, milites quater mille suis in oppidis atque finibus imperat magna celeritate adhibita. eos, quod nulla haberat causa cur imperarentur; Ludouici iussu cogi omnes homines existimauerunt; ut illos auxilio Florentinis mitteret. Ludouicus ipse Franciscum Mantuanorum principem, quem resp. missum fecerat, imperatorem suis copiis deligit sub Maximiliani copiarum nomine. iis intellectis rebus Senatusconsultum fit; ut equitum præfecti aliquot Rauenam mittantur: ut Vincentius Naldius Fauentinus magna in oppidi finibus auctoritate homines montanos cogat reip. pecunia numero ad mille: ut Antonius Ordelauius Foroliuiensis; cuius pater eius oppidi regnum obtinuerat; quemq; ipsum resp. complures

plures in urbe annos enutrierat; Rauennam proficiscatur, bellū
 Caterinæ, ni quiescat, suorum factione rei; p. opibus illaturus:
 ut Ferdinandus Herculis filius, quem Senatus in suam militiam
 adlegerat; & Ioannes Ripa, equitum præfectus, iter Pisas è uesti-
 gio suscipiant: ut Nicolaus Vrsinus Bernardinusq; Montoni-
 us ad Ollii fluminis ripas se se conferant. post hæc, propterea
 quòd Ludouici legatus eo Senatusconsulto intellecto inter pa-
 tres dixerat, res, quas uellent, alias cogitarent; unum modo, Pi-
 sas se tueri posse, ne cogitarent, ne ue in animū inducerent: adhi-
 bitis fœderatorum legatis Barbadicus princeps eis ostēdit, quòd
 bellum resp. in Florentinos Pisis tuendis suscepisset, factum so-
 ciis quidem omnibus consentientibus, Ludouico autem ma-
 gnopere hortante, ac belli æquam partem in se se recipiente.
 quantas eo bello impensas Senatus fecerit; quātos exercitus eò
 miserit, aluerit, quot triremes naues; ignorare prorsus neminem.
 Maximilianum in Italiam adduxisse quidem & reliquos, sed
 unius Ludouici causa; ut esset, qui illum ab Carolo bellum ei
 primum omnium parante pari auctoritate tueretur. eos tamen
 sumptus omnes unum propè Senatum sustinuisse, largiterq; Ma-
 ximiliano suppeditauisse. annos esse elapsos duos, ex quo bel-
 lum initium habuerit. nunc autem, cum eò res perducta sit; ut,
 si, quam Pifarum ciuitati fidem Ludouicus dedit, etiam præstet,
 illa suam libertatem facile retineat; eum non modo suas domū
 copias reduxisse; sed hostes etiam Pisanorum fouere milite, pec-
 unia, consilio, rebus omnibus: ut, qua ipse perfidia uolens lu-
 bensq; in Pisanos utitur, uelit alios cogere, ut eandem perfidiā
 uel inuiti exercent. is quoniam Senatui animus non est; scire
 eum cupere, quid sibi his rebus Ludouicus postulet. nam si pa-
 cem agere destinat; pacis ei Senatum auctorem fore; dum in fi-
 de, quam Pisanis dedit, maneat. sin bellum gerere mauult; bel-
 lum ei per Senatum non defuturum. earum duarum rerum pa-
 cis belliq; utra ei magis cordi est, eius eligendæ se se potestatem
 illi facere. ipsos autem legatos non tam suæ orationis testes ha-
 buisse; quā ut, si quid durius Ludouico acciderit, sciant me-
 moriaq; teneant iure id meritoq; accidisse. Ea oratione habita le-
 gatus Ludouici tempus se dixit sumere, dum, quid ad illa respō-

deri Ludouicus uelit, scire possit: neque tamen dubitare se iam nunc, quin auri libras quindicies millies Ludouicus habeat: quibus Florétini tanquam suis eo bello uti possint. paucisq; post diebus literæ sunt ab Ludouico ad patres datæ: mirari se se, quã ob causam, ea Senatus mandata nunciari sibi iussisset; qui quidẽ non socius modo atque amicus, sed plane filius reip. semper fuerit. æquissimum sibi uideri, quam pecuniam Pisis tuendis ciuitas erogarit; eam pecuniam Senatui restitui. itaque si uelint, cū reliquis fœderatis rationem patres ineant; quo nam id quidem modo agi commode conficiq; possit: se nihil eius impediturum. Iisdem diebus Decemuri Petro & Hieronymo & Aloisio Bragadenis Andreæ filii; propterea quòd ii Nicolaum Georgium, rationibus publicis præfectum, in eius ædibus dum alloquerentur, uerbis arrogantioribus interiectis minis fuerant usi; ius comitorum & magistratuum adipiscendorum facultatem annos decem interdixerunt: qui quidem ante id tempus nequeant restitui; nisi omnibus collegiis sententiis ea lege absoluatur. idem postea in Vincentio Barbaro seruatum; quòd is Dominico Lamberto magistratus pacis scribæ male dixerit. Florentini æstate incunte per Caterinam, perq; Ludouicum, qui eis pecuniam mutuo dederat, confirmati, nouisq; aucti copiis: militum reip. nõ magnum numerum; qui Lunam, ut eorum locorum dominis præsidio essent, ab legato missi fuerant; cæde facta in fugam uerterunt. deinde, tametsi Senatus cum Petro Duodo altero legato Pisas profecto equitatum, qui sagittis utebatur, eodem misisset; tamen apud Cassinam magna caligine oborta ita, ut conspici non possent, maximam copiarum omnium partem fuderunt Ioanne Gradonico, qui eis præerat, interfecto, captis compluribus. reliqui Sauornianus Tarsiasq; , qui erant Cassinæ, ueritine interciperentur, tormentis abductis se se Pisas contulerunt; atque ad muros castris positos constiterunt. Iis intellectis rebus Senatus exercitu restaurando Guidum Vbaldum Metaurensiũ ducem suam in militiam adsciuit: cui stipendium esset in equites cataphractos ducentos, leuis armaturæ centum, auri libræ annuæ centum septuaginta. Petrum autem Marcellum legatum declarauit; qui Vrbinum accurreret, ut Guido Vbaldo præsto esset,

55

esset, militesq; mille in eius finibus conscriberet. tum, quod Petrus Medices patribus significauerat; quoniam Vrsini propinqui sui pacem cum Alexandro fecissent: si ei pecunia in stipendium subministraretur, illos se omnes, quocunque opus esset, adducturum: Senatus ea de causa Petro Medici pecuniam decreuit; equitesq; Græcos, qui æstiuâ in agro Taurisano habebant, quiq; tum è Græcia uenerant, in Flaminiam mittendos censuit: ut alio itinere Pisas contenderent. nam per Ludouici fines unum modo militem, aut omnino nuncium eò patres mittere non poterant: quando is & itinera clauserat, & omnes tabellarios excutiebat, atque intercipiebat; ne Senatus certior illis de rebus fieret. itaque nihil iam noui Pisis afferebatur; compluresq; dies magna earum rerum ignoratio Senatum tenuit. emanauit tamen hoc: Florentinos cum Genuensibus Ludouico procurante fœdus percussisse: quo ex fœdere Genuenses littora Florétinorum ab reip. classibus tuta reddere tenerentur. neque multo post eorum magistratus Marco Beatiano, quem antea Senatus Genuam miserat, asperioribus uerbis denunciauit; se nunquam passuros, ut in reip. imperium Pisæ redigantur. cui Beatianus respondit; minus iniuste eos & Ludouicum facturos, si semel iniurii in reip. fierent, fœderum & societatis, quam Diis hominibusq; testibus sanxissent, læsæ atque uiolatæ nomine: nunc illos dupliciter peccare atque delinquere; semel in eo, quod infidelitate se polluant; iterum autem propterea, quia reip. ambitionis insimulant: quæ profecto nunquam Pisas sui iuris facere concupiuit, sed tantum libertati restituere: quemadmodum se facturam unâ cum ipsis initio spondidisset. His igitur atque aliis unius Ludouici artibus: nunquam enim quiescebat: cum suum magnopere Florentini exercitum autumnî mēsis amplificauiissent; reip. autem copiæ multis essent partibus attenuatæ: Paulo imperatore Butrium aggressi per deditiōem oppidum capiunt. eo tamē ita capto omnibus tormentorum magistris, ne amplius exerceantem possent. manus dexteræ præciderunt; suaq; cuiusque collo appensa eos dimiserunt. quorum pars ad urbem ueniens se se patribus commendauit. patres, quoad uiuerent, stipendium singulis cum uacatione omnium munerum tribuerunt. illi ma-

nibus ferreis fabrefactis se ad artem redituros, & reip. usui futuros, suasq; iniurias, si Pisas remittantur, uindicaturos, fidem Senatui fecerunt. Auxit patrum curam exercitus instaurandi Butrium captum. itaque Baliones, familiam Perusinam magnopere militarem, antiqua necessitudine cum Vrsina Romanorum gente confociatam atque coniunctam, equites cataphractos centum quinquaginta pollicentem, Senatus conduxit: qui per suos fines & Senarum agrum Pisas proficiscerentur. eo tempore Petrus Medices cum se uia dare uellet, ut in fines Florentinorum contenderet, in febrim incidens substitit. interim Paulus omni cum exercitu ad Pisanum uicum castra posuit oppugnandi oppidi causa. quod cum plures dies tormentis percussisset, atque ad muros milites adduxisset; sæpe cum clade repulsus oppidanis acerrime propugnantibus, tandem oppidum per deditionem capit. eius oppugnationis tempore accidit, ut Veneti quoque castellum Pisanorum, in hostium potestatem redactum, in quo erant milites ducenti quinquaginta, noctu aggressi uno impetu expugnaverint. quo successu incitati paulo post ad castellum Pisano uico proximum item noctu cum accessissent; re per exploratores significata repulsi à propugnatoribus, tum in reditu ab hostibus intercepti magnam cladem acceperunt. Vico capto & clade accepta Senatus censuit, uti Perusiae milites conscriberentur numero ad duo millia: & quod Senarum ciuitas per suos fines iter reip. copiis non dabit; Petrum Medicem Guidumq; Vbaldum in Flaminiam uocauit; ut per Faentinorum fines in hostium agrum irumperent. ea enim de causa cum ad eos Iacobum Venerium legatum misisset: ciuitas concilio conuocato reip. copias sententiis propè omnibus recipiendas censuerat. itaque etiam Hestori puero pœnitentia ducto, quod se per suos malis artibus à rep. distrahi permisisset; pristinum Senatus locum gratiæ restituit cum reliquis stipendii ueteris nouo stipendio tradito. Hostes interea Pisanum uicum, quem quidem murorum parte magna tormentis nudauerant, restitunt. Veneti se in Pisanorum suburbiis uallo cinxerunt. Librafactæ autem in colle, qui è regione oppidi est, castello excitato, classiariisq; septuaginta cum tormentis introductis munierunt. quæ tamen eis cura studiumq; haud multum cõ-

tra Pauli artes profuit. nam cum illi Librafactæ copiis omnibus profecto, diesq; complures castellum oppugnanti parum usui cætera fuissent; cuniculis partem muri iustulit, submissisq; per ruinas militibus, non tamen sine cæde, castello est potitus. eo capto, Librafactæ iam & ipsum tormentis murorum parte nudatum, tridui spatio ad deliberationem sumpto se dedidit. Rebus apud Pisas in aduersum reip. labentibus, & Paulo nihil eorum, quæ ex usu esse possent, prætermittente, Senatus decreuit, ut Guido Vbaldus, Petrus Medices per Faentinorum fines Maratam Crispinumq; municipia natura magis quàm artificio communita, quæ prima eo latere in hostium sunt finibus, aggredierentur: ut illis expugnatis aditus in agrum Florentinorum eis pateret. itaque tormenta ad muros deiiciendos Rauennam patres miserunt; quæ eò supportarentur: Ioannemq; Paulum Gradonicum & in Vbaldi exercitu Quæstorem, & Græcis equitibus, quos ei præsto esse iusserant, præfectum legerunt. Julianus autem Medices Petri frater cum Faentiam prior uenisset, Maratam profectus ab oppidanis libentissimis recipitur. Laurentii enim recollectione, magni clarissimiq; uiri, eorumq; municipio amicissimi; qui ciuitatis principatum multos annos obtinuerat; permoueri se se dixerunt; ut quam beniuolentiam patri, si uiueret, se debere sentiebant, filio præstarent. Maratæ arx summo in colle posita militibus referta se se tenuit. Interim Bartholomæus Liuianus ex Ursina Romanorum gente in Medicum partibus, homo paratissimus, Faentiam & ipse cum equitatus parte præmissus milites centum quinquaginta, quos in Ferrariensium finibus Caterina scripserat, atque ad se uenire iusserat, in itinere aggressus omnes cepit, armisq; exiit. Petrus medio inter Maratam Faentiamq; spatio, ne commeatus intercludi eis posset, Guido Vbaldo relicto, suis cum equitibus militibusq; mille iugū, quod Maratæ arci imminet, capit: tormentisq; in eo iugo positos muros deiicere aggreditur. iis uallo portæ diruto legatus, qui in arce erat, sibi ueritus, ac domum clam recurrens, eius capiendæ occasionem hostibus utique dedisset; si eius fuga cognosci potuisset. ille uero ad arcem defendendam, quæ maximo momento ipsorum rebus esset, ciuitatem incitans, maioris etiam præsidii ce-

leriter eodem submitteudi causam præbuit. qua re effectum est; ut, tametsi in ea oppugnatione complures dies exercitus reip. cōsumpsisset; arx tamen capi non potuerit: quoad Ioanne Francisco Seuerinate Gaspareq; eius fratre cum exercitu ab Ludouico Forum Liuii missis, ut unā cum Florentinorum coniuncti copiis in Vbaldum impetum facerent; Petrus & Iulianus oppugnationem relinquere coacti sese Vbaldo adiunxerunt. Baliones tardi us profecti Rauennæ constiterunt. itaque cū in magna consiliorum inopia patres uersarentur, Paulo modis omnibus Pisanas res urgente, nouo exercitu reip. nihil proficiēte; Franciscus Má tuanus Senatui se obtulit; si ei pristinum locum gratiæ restituat, illi præsto celeriter futurum, ueteremq; suam fidem magno cum reip. usu tam dubiis temporibus præstaturum. re à patribus agitata Decemuiri priore iudicio in Franciscum rescisso, ac lege missionis antiquata, Senatui permiserunt; uti de eo, quod sibi è rep. uideretur esse, id statueret. eo cognito Decemuirum decreto Franciscus equites leuis armaturæ septuaginta, quos ad Caterinam miserat, statim reuocauit, & Rauennæ iussit esse reip. obtemperaturos: & Ioannem fratrem ad urbem misit actum patribus gratias; tum ut militiæ conditionem à Senatu acciperet. Senatus Francisco equites cataphractos ducentos quinquaginta, Ioanni centum attribuit: qui si numerus in tempore expleri ab illis non posset; binos equites sagittarios unius cataphracti loco uterque eorum conficeret: statuitq; ut ex reliquo equitatu reip. tot ad hos cum præfectis adiungerentur; ut essent omnes octingenti; quos Franciscus secum adduceret. itemq; ut milites ter mille magistratus Taurisani, Vicetini, Veronenses, Brixiani, Bergomates celeriter conscriberent; qui Francisco traderētur; ut Pisas uel inuitis iis, per quorum fines iter esset faciendum, peruenire posset: legatumq; ei Nicolaum Fuscarenum declarauit. Senatuscōsulto accepto Franciscus è uestigio ad urbem uenit: principisq; pedibus propè aduolutus tempus dixit sibi exoptatissimum uenisse; ut fidem studiumq; in illum suum, atque amorem erga rep. quem à puero susceptum constantissime semper coluisset, improborum eorundemq; inuidorū hominum maledictis offusum & interpellatum Senatui probaret. Patres ei libras auri centum in stipendii

stipendii partem numerari statim iusserunt : quibus decem dono data adiungerentur. lis Pisas rebus celeriter perlatis ciuitas animos iã propè infractos confirmauit : spemq; cepit fore , ut hostes nō diutissimam ex recenti uictoria latitiam essent habituri : se seq; ad omnem oppugnationem sustinendã , dum auxilia instituta adducerentur , comparauit . neque tamen ea porro fama deterreri Ioannes Bentiuolus satis potuit ; ut per suos uellet fines exercitui reip. Senatu postulante iter dare : quod diceret , sibi apertissime Ludouicum denunciauisse ; si id faceret , exules se Bononiã reducturum , atque illum principatu oppidoq; eiecturũ : tanta tamq; atrox in remp. æmulatio , tam auersa à bonis moribus cupiditas eius mentem atque animum occupauerat . sed fuit ea plaga leuior . uel enim ui contendere Ioannes noluisse : uel copiis multo maioribus exercituq; firmiore per Fauentinos in hostiles iri fines atque irrumpi potuisset . illa grauis ; quod statim Franciscum à suscepti cura muneris nouis pollicitationibus Ludouicus auertit . misso enim ab Senatu Mantuam legato cum ad profectiõnem suscipiendam admoneretur ; quod reliquæ copiæ iam cõuenissent : nolite se dixit proficisci , propterea quod ab Ludouico meliores ei cõditiones proponerentur : quibus quidem conditionibus se addixisset ; quoniam patres , quo se nomine appellarent , nihil dum deliberauissent . itaque libras auri nonaginta ex centum , quas in urbe acceperat , Nicolao restituit : decem , quæ essent reliquæ , se dixit reip. militibus adnumerauisse . conditiones autem erant huiusmodi . Maximilianus bello in Italia gerendo suis illum copiis imperatorem declarauerat ; Ludouicus item suis : Florentini præfectum ipsorum loco . equitatus utriusque muneris magnus ei numerus ab singulis attributus . itaque numi etiã eo nomine missi : sed à Ludouico tantum . Maximilianus enim suam modo unius auctoritatem in commune proponebat : pecuniæ nihil conferebat : Florentini propter belli diurnitatem , quas afferrent , nō habebant . additum etiam conditionibus : ut , si bellum in reip. finibus geratur ; quidquid agri , quidquid oppidorũ in regum Mantuanorum ditione aliquando fuisset ; quod nunc Veneti possideant ; id omne Francisco restitueretur . quibus intellectis rebus legatus à Senatu iussus domum rediit . neque mul

to post Ioānes Francisci frater se ad urbem contulit: uelleq; reip. stipendium facere patribus confirmauit. patres eum missum fecerunt. Verum enimvero cum antea de Francisco restituendo patres agerent; Senatus decreuit; uti is exercitus, qui Marata se receperat, Antonium Ordelaſium in Fori Liuii regnum induceret expulsa Caterina; quæ Florentinis auxilia in remp. miserat. id cum propter municipum in fœminam impudicam & crudelē odium, tum pro Antonii factione posse ad exitum perducī patres existimauerunt. sed prouisis ad eam oppugnationem iis rebus, quarum rerum exercitus indigeret, noua occasio patribus oblata Senatū à sententia remouit. Est in Appennino Metaurēſium proximum finibus castellum Sollianum: cuius castelli ager ad Florentinorum fines pertingit. id castellum Rambertus Malatesta obtinebat. is igitur Rambertus ad Petrum Medicem ueniens ei ostendit posse Venetos per fines suos in hostium, qui sibi finitimi essent, agrum atque uicos penetrare nullo prohibente. facillimum esse docet; propterea quòd nemo id cogitet, nemo uereatur; hostes eo ab latere imparatos adoriri, magnumq; iis terrorem incutere, magnam perniciem inferre; antequam occurri ab eis possit. cupere se se in reip. fidem recipi. non sine reip. usu futurum demonstrat, si recipiatur. Medices explorato ab eo itinere, reliquisq; rebus cognitis ad urbem celeriter uenit; patribusq; rem denunciat. patres Rambertum in reip. fidem recipiūt stipe annua quinque auri libris ei constituta. reuerso in castra Medice, reliquisq; rebus à legato ducibusq; constitutis, Liuianus; cui quidem & item Carolo Ursino Virginii filio Senatus præfecturam equitum tradiderat; ad eam rem tentandam deligitur. is itaque Liuianus castris, quæ in Foroliuiensi erant, magno silentio profectus cum equitibus leuis armaturæ ducentis quinquaginta, militibus octingentis per Cesenæ agrum & Solliani fines noctu itinere confecto ante lucem ad fanū Camaldulense, quod est in ualle angusta magnis montibus circumdata, dum sacerdotes nocturnas preces facerent, peruenit: uocatisq; qui portas aperirent esse se reip. Florētinx milites, qui ad imperatorem mitterentur, patefactis portis fano capto, & quoniam arcis uicē turri præalta parietibusq; solidis præbebat, præsidio in eo collocato

ac

ac refectis cibo potuq; militibus Bibienam oppidum eadē usus celeritate contendit: præmissisq; paucis equitibus Leonis nomen antiqua eorum appellatione conclamantibus (ea est enim significatio Florentinæ ciuitatis; quæ uoce accipitur, & redditur) magistratum itemq; arcis præfectum ad speciem imperatoris iussu ad se uocatos retinuit; oppidumq; cepit. statimq; ad Marcellum, qui rem ei nunciarent, atque ut ocissime cum reliquo exercitu subsequi contenderet, hortarentur, misit. Legatus Carolum Vrsinum & Baliones, qui ad eum aliquando tandem uenerant, auxilio ad Liuianum iussit præcurrere. ille interim aliud ad castellum profectus eo capto Popium uenit celebre municipium, & sibi iam exemplo Bibienensium cauens. quod quidem ad municipium insidiis cognitis Florentini milites ducentos cum legato & stipendio miserant. sed eos Liuianus ex itinere congressus fudit interfectis captisq; compluribus: parumq; abfuit, quin legatus caperetur, stipendiumq; interciperetur. Popio deinde per imperatorem Paulum militibus sexcentis intromissis confirmato, Carolus Balionesq; adueniunt. Guidus Vbaldus recensio exercitu; in quo erat Hannibal Bentiuolus à Senatu in reip. militiam separatim antea sublectus; itineri se dedit. Liuianus auxilio submisso castella hostium quatuor; quorum in uno erant milites ducenti; Popio circumfusa ui cepit. uenerat autem Popium cum militibus ducentis etiam Populoniam obtinens. Guidus Vbaldus eo in itinere tardior, quam cogitauerat, fuit; propterea quod milites ad duo millia singillatim fugientes eum reliquerāt, Hannibale furtim, ut id facerent, per suos cohortante sub nō dati in tempore stipendii querela. eius enim fugæ initium ab iis, qui cū illo uenerant, factum legatus postea quærendo reperit: tum illos ipsos, qui aufugerant, propè omnes ex Bononiensibus fuisse cognouit. quin etiam Hannibalis equites clam se quotidie castris atque turmis subtrahebant. iamq; Gaspar Seuerinas cum equitibus à Ludouico missus ad ea loca peruenerat; Ranutiusq; unā cū illo Martianus: cui, uti Venetis occurreret, Florentini mandaue-
rant. etiam libræ auri centum Florentiam a Ludouico missæ magno eis usui ad celeritatem, cuius res magnopere indigebat, adhibendam fuerunt. Liuianus aliud castellum cepit, uulnere in fa-

cie accepto, ac diripuit. atque illis diebus (hyems autem iam aduenerat) milites ter mille; qui Francisco attribui debebant; Rauēnam sunt, ut ad Marcellum contenderent, missi. dum hæc sic administrantur; Paulus ad Pisas castris positus uerberare muros tormentis cœpit. id cum parum propter murorum firmitudinem processisset: crates in latitudinem quoque uersus pedum denum in altitudinem senum inter se coniunctas noctu muris ad mouit: terraq; iniecta milites uti murum suffoderent tecti cratibus imperauit. Pisani autem, cum in muro consistendi propter tela multitudinemq; hostium potestas esset nulli; fossam intra muros latam atque altam duxerunt, castellisq; munierunt. Paulus turrim oppidi muro cōiunctam deiicit. ea deiecta per ruinas militibus introire iussit, ubi fossam esse obiectā, & Pisanos in aggre circumiectos hostes operiri, ut in fossa telis atque ignibus eos conficerent; & magnū irrupentibus instare periculum cognouit: receptui cani iussit. paucisq; post diebus in hostium captis ab se castellis præsidio relicto castra mouit; ut in Clusentinos saltus cōtra Medices Liuianumq; contenderet. Pisanis obsidione liberatis Græci equites portis emissi castellum Calcem deiecto Pauli præsidio expugnatum diripuerunt. classis præfectus, qui Pauli obsidionem unā cum reliquis sustinuerat; cum classiariis egressus eisdem Græcos equites secum ducens castellum ad Pontem stagni ei appositum itineri, quod Triturrita Pisas ducit, magna ipsum opportunitate tormentis concussum ad deditionē compulit; agrumq; Pisanum eo ab latere satis patentem ad sementes faciendas ciuitati colonisq; restituit. neque multo post ijdem Græci equites; quod intellexerant in Populoniæ fines Clusentinos homines, ut primum exercitus reip. ad ea loca uenerit, sua, quæ potuerant, armenta compulisse: eō celeriter profecti ingentem inde prædam abduxerunt. deinde Volaterranum percurrentes agrum, præda onusti Pisas redierunt. paucis autem post diebus Tarsias unā cum Valerio quæstore & præfectis militum equitumq; Pisis egressus itinere in fines hostium medio fere inter Pisas Florentiamq; spatio ad castellum Montopolim noctu confecto oppugnare portas cœpit. ex cum ab oppidanis, qui clamoribus interea exciti undique conuenerant, portæ defenderentur:

rentur: Tarsias ad aliam castelli partem; quæ, quòd ab eo latere nihil timebatur, propugnatoribus uacua tum quidem erat; milites tacite atque celeriter misit. horum audacissimi atque leuissimi murum per hastas subleuati conscenderunt; aliosq; ut conscenderent adiuuerunt. intromissi portas aperuerunt. ita oppidum captum ac direptum est, nuptiarum apparatu, quas erant illo die oppidani celebraturi, prædæ militum atque direptui addito. Vbaldus cum ad fanum Camaldulense peruenisset: quod quidem fanum eiectò Liuiani præsidio eius regionis homines recuperauerant: prælio aggressus portas irrumpere non potuit. itaque discedens, Popiumq; uersus ducens, Græcos equites, ut præcurrerent, dimisit. ii milites hostium centum; qui molas frumentarias Popianorum muris propugnaculisq; communitas tormentis circum dispositis custodiebant; aquula traiecta in fugam uerterunt: quorum maior pars tum cæsa, tum capta; tormentaq; incensis ædificiis abducta. id Populonium obtinens cum intellexisset; ne intercluderetur, Popio relicto discessit. Vbaldus Bibienam profectus tormenta, quibus Popianorum muros deijceret, à senatu missa expectare constituerat. sed ea propter niues, quorum magna uis itinera impeditißima reddiderat, adduci non potuerunt exceptis leuioribus minoribusq; aliquot: quæ tamen ipsa uix ægréq; sunt perducta. quibuscum nihilo secius Liuianus castellum Orniam obsidens; cui castello milites erant ducenti præsidio; breui spatio cepit. eo digressus ad castellum Qualianum castra posuit. oppidani casu Orniensium permoti se celeriter dederunt. itaque duobus captis castellis, cum pluuie continentes omnia itinera illuue fœdauissent; Bibienam redijt. Tedet me eius belli leuiora conspectari. quis enim legat sine fastidio singula; præsertim si ad rerum exitus, ut plerunque fit, tantummodo properet? sed mihi facile ueniam omnes homines daturus puto; cum scierint illud me assequi hoc scribendi labore uel cum primis cupere; ne cui uidear publice gesta meorum ciuium, quæ nihil habeant dignitatis, silentio dissimulauisse. Hostibus post hæc propter Pauli aduentum ad sese (iam enim is in Clusentinos fines uenerat) magnopere confirmatis, in Veneto exercitu de ducendo bello ducibus diuersa sentientibus, senatus

anni exitu decreuit, uti Vbaldus cum parte copiarum legatoq; Bibienæ in hybernis se cōtineret, reliquam Liuianus partē ad Auerniā hybernorum causa deduceret. is abest uicus à Bibiena septē millia passuum, monti uastæ crepidinis impositus, Francisci in deorum numerū recepti mora atq; domicilio celebr. tum ut militum duo millia in Vbaldis finibus conscriberentur, ad eosq; mitterentur præsidii hybernorum causa, eodem Senatusconsulto cōstitutum. Liuiano etiam, propterea quod equites illius octoginta Orniæ præsidio relictī ab hostibus furtim introductis capti fuerant; pecunia est amissis sarcinendis à Senatu dono tradita. ante autem, quàm hæc ita fierent; Ramberti suasu; qui diceret; si sibi exercitus tribuatur, in Vallem stagni sibi finitimam, quæ in Florentinis esset finibus, se irrupturum; qua capta priorem ad exercitum & commeatus supportari, & copiæ submitti facile possent; Brixia equites tum præfectis septem euocatos, Ioannē Paulum Gradonicum cum Græcis, quibus præerat, equitibus, & militum non magno numero Rauenna profectum Senatus eō mittendos censuit. ii Ramberto duce usi, uallemq; ingressi, castellis hostium quatuor captis, aliud castellum, quod erat communius, tormentis leuioribus adorti, Cyriacum præfectum uirum fortem cum militibus sexcentis egressum prælio cōmisso in fugā coniecerunt: Turcam centurionem cum plerisque occiderūt, castellumq; ceperunt. neque tamen is exercitus propter niues impeditaq; itinera ulli præterea usui reip. fuit. Gradonicus etiam ad uersa ualitudine implicitus Rauennam, deinde ad urbem rediit. Anno autem insequente uix inito ex Caroli Ursini turma complures, qui nondum in hyberna conuenerant, sunt cum castello, in quo erant, capti. captus etiam à Gaspare Seuerinate legati scriba Marcelli ex Vbaldis finibus cum stipendio & commeatu & militibus quatercentis, Græcis equitibus ducentis Bibienam se se conferens; in quos quidem Seuerinas difficillimis in iugis de superiore loco impetum fecerat. pauloq; post cum equites circiter quingenti à Guido Vbaldo in eius fines propter commeatus inopiam missi per angusta loca iter facerent; ab hostibus intercepti sunt; magnumq; nis detrimentum est illatum: quorum plerique fuga capta itinerum ignoratione in manus hostium montanorum

tanorum hominum peruenerunt. His acceptis incommodis Senatus Nicolaum Vrsinum paulo ante ab se stipendio auctum cum equitibus grauioris leuiorisq; armaturæ octingentis, militibus quot contrahi & conscribi possent, commeatu, quem oporteat, Bibienam submittendum Vbaldi auxilio censuit. eius quoque uxor per se se & milites, & commeatus, quod ad uirum mitteret, comparauit. sed is ualitudine tentatus ab hostium ducibus cum peteret, uti medico ad se uenienti iter darent; nihil impetrauit. sibi autem paulo post morbo ingrauescente domum redire cupienti, uti darent, impetrauit. itaque cum paucis suum in regnū discessit. ad hæc intentis patribus cum nuntiis esset crebrioribus allatum, à Turcarum rege classem non spernendam comparari: Andream Zancanum Senatus legatum ad illum misit. Causa mittēdi fuit; quòd timebat Baiasetem in remp. cum aliis de causis incensum, tum propterea, quòd Nicolaus Pisaurus classis legatus nauem onerariam unius ex regis ducibus, quos illi Bassas appellant, æstatis exitu in Aegæo depresserat; bellum facere Venetis instituisse. ea res autem sic acciderat. Dum Nicolaus apud Mitylenem cum triremibus quatuor iter faceret; & naui onerariæ bellicæ militibus, tormētis, reliquisq; rebus omnibus ad pugnandum idoneis instructissimæ amphorarum plus trecetarum, quam uento ferri uiderat, appropinquauisset: uela uti demitterent, uectores admonuit. illi autem non uela modo non demiserunt: sed pilis ferreis tormentis emissis Nicolai præfectum interfecerunt; ac nonnullos ex remigibus sagittis celeriter coniectis uulnerauerunt. quod ubi fieri Nicolaus uidit: arma suis uti caperent imperauit: atque in nauem Thraciam impetu facto eam expugnauit; cumq; omnibus, qui pugnae superfuerant, depressit. erant ea in naui homines circiter ducenti quinquaginta. Zancanum Byzantium profectus magnum quidem classis apparatus institutum cognouit: à rege tamen nullo ostenso in remp. offensi animi indicio liberaliter est acceptus. qui cum reip. bellum facere decreuisset, existimans, propterea quòd ei Ludouicus receperat eodem se tempore bellum in Gallia reip. illaturū, hostibus eo ab latere occupatis omnia sibi prospere atque feliciter cessura: ut magis Venetos eluderet, fœdus quidem cum Zan-

canio renouauit : sed fœderis capita latinis scripta literis ei dedit. est autem in eorum legibus ; ut, quæ suæ linguæ uerbis scripta nō sunt, ea præstari non sit necesse . erat tum Byzantii ciuis Venetus Andreas Gritus ; qui mercaturam ea in urbe annos complures exercuerat ; uir faciei elegantia, corporisq; pulchritudine, qua inter Venetos suæ tempestatis omnes facile præstitit , & morum grauitate ac liberalitate insignis , eiq; nationi apprime atque magnopere charus . is ; quod omnia Turcarum instituta callebat ; ea de re Zancanium admonuit : atque, uti fœdus uerbis Thraciis conscriptum haberet , pro sua in patriam charitate illum est hortatus . Zācanius re tentata cum nihil efficere potuisset ; cum fœdere latinis scripto literis ad urbem rediit : ne ue nihil uideretur attulisse ; id , quod ab Gritto ea de re Byzantii accepisset, Senatui reticuit . ea fœderis tam propensa renouatio magis etiam suspensos patres fecerat , existimantes ea de causa regem sua consilia suppressisse ; ut eos imparatos atq; inermes adoriretur : præsertim quod missæ ad illum à Ludouico atque à Florentinis communi cōsensu paulo ante legationes multa de Senatu questæ , nihil eorum , quæ regis animum in reimp. inflammare possent, prætermiserunt . quamobrem ut muniti ad omnes casus essent ; Senatus decreuit , uti naues onerariæ bellicæ tres confestim ornarentur ; eisq; præfectus legeretur ; lectusq; est Aloisius Marcellus : uti nauis item oneraria magna ; quam Sebastianus Marcellus ædificari sibi curauerat ; quæq; Naupliæ tunc erat ; armaretur , classiq; adiungeretur : literaq; ad illum publice datæ , ut Corcyram nauem adduceret : uti naues triremes triginta deducerentur : quarum nauium decem ipsa in urbe , totidem Cretæ , sex in Apulia , quatuor in Illyrico magistratus Veneti remigibus atque militibus instruerent . pauloq; post decem aliæ triginta prioribus sunt additæ . at Aloisio rege Galliæ salutato ; uti supra dictum est ; legati sunt ad eum ire iussi tres gratulatum reip. nomine, Antonius Lauredanus , Nicolaus Michaelis , Hieronymus Georgius . missæ deinde ab Senatu regi dono Aquilæ in Creta insula captæ sexaginta ex earum genere , quibus in aucupio reges uti consueverunt : pellesq; pretiosiores canis ab summo inter nigrum colorē conspersæ ducentæ . quæ ille munera uultu lætissimo accepit :
egitq;

egitq; de iis Senatu gratias apud legatos, cum iam ii ad illū peruenissent. sed ea dum ad regem legatio proficiscitur; Triultius; qui se Astæ cū equitatu continuerat; Bretolam oppidum; quod quidem illis in finibus fratres duo in Ludouici fidem recepti obtinebant; capit. Ludouicus per legatum ea de re certiores patres facit: eorumq; consilium exquirat. patres molesta sibi esse, quæ intellexissent, legato responderunt: belli. n. initium se se factum uideri: ita se tamen Ludouici prudentia confidere; ut omnibus illum incommodis remedia celeriter adhibiturum esse non dubitent: præsertim cum is tantum auri possideat; quantum paulo ante ipsemet eius legatus exploratu sibi esse palam dixerit. Legatis in Galliam profectis rex proposuit, constitutum sibi esse, Mediolani regnum, quod sibi hæreditatis iure deberetur, ab Ludouico armis repetere: cupere se remp. eius belli sociam habere. illi se ad Senatum ea de re literas daturus dixerunt; eiq; quod Senatus iussisset, renuntiuros. illis autem in literis legati adscripserunt, nihil prætermittere Ludouicum per amicos regios orando, pollicendo; ut se in Regis amicitiam insinuet. patres, re complures dies agitata, tametsi uideret periculosum esse, maximum amplissimumq; regem sibi finitimum in Italiam adducere: tamen, propterea quod existimabant neminem eo in regno perniciosior rem ciuitati esse posse, quam is erat, quem permultos annos habuissent; uerebanturq; si regis amicitiam repudiarent, ne se is cū Ludouico in reip. fraudem coniungeret: quam certe societatem Ludouicus nullis non conditionibus esset accepturus, ut bellum ab se auerteret: ei rei animum adhibuerunt. accedebat ad superiores causas etiam hæc, quod non nihil recentes ac perpetuæ in remp. Ludouici contumeliæ oblata prope à Diis immortalibus facultate ciuium animos ad uindictam expetendam incitabant. nonnullos etiam augendi fines imperii cupiditas, iusto præsertim nomine, iustisq; de causis, incēdebat: ut sunt plerunque homines natura proclinati ad ea propaganda, quæ possident. itaque literas ad legatos dant: regi respondeant; se cum eo consensuros, bellumq; unā suscepturos, atque gesturos: modo is ipsorum ditionem tutam ab se atque tectam uelit esse. ab legatis quærenti regi, quanam id ratione uellent fieri; quod uē septum suis fini-

Q

bus aut propugnaculum exposcerent : responderunt : si Cremonam oppidum reip. concesserit cum eo agro finibusq; omnibus, qui citra flumen Abduam sint ; tutos se fore existimatuos . tum rex concessurum quidem se reip. eam , quam peterent , ex Ludouici regno partem recepit ; quam quidem sciret esse totius regni optimam atque opulentissimam ; Lecco tantummodo excepto ; de quo nulli cedere statuerat : (id est municipium in læua Abduæ è lacu Lario exeuntis ripa) petere autem & ipsum pro iis rebus ab rep. equites in id bellum septies mille , milites sex mille , auri libras mille . ea sibi datum iri si polliceantur ; fœdus se cum illis initurû . His intellectis regis postulatis Senatus legatis rescriptit , se se milites equitesq; , quot rex peteret , in commune adducturos : de pecunia nihil polliceri ; cum propterea quòd tribus gerendis nullo interiecto temporis spatio bellis Gallico , Neapolitano , Pisano , grandem pecuniam insumpissent : tum etiã quia in id , quod ab Turcarum rege in præsentia bellum reip. imminet ; cuius rei fama certioribus in dies nuntiis iam percrebuerat ; ad classem comparãdam satis superq; ciuitas muneris atque oneris esset habitura . ea rex cum intellexisset , in alium diem re dilata , ubi ea dies uenit ; pecuniam nisi dent , nihil se de fœdere acturum legatis renunciauit . id ea causa fiebat ; quòd erant nonnulli magna apud illum Galli homines auctoritate ; qui Ludouici rebus fauebant . ii cum palàm regi obsistere , ne bellum susciperet , non auderent ; existimarent autem Venetos ad conditionem dandæ regi pecuniæ non descensuros : in eo illum ut perseveraret , hortabantur . nonnulli etiam fingi à Venetis , quæ de rege Thracio nunciarent , dictitabant . accidit autem , ut , dũ hæc agitarentur ; literæ ab Rhodiorum magistratu ad regem uenerint : quibus rex literis certior fiebat , Baiasetem classem ingentem comparare ; atque in ea cura dies atq; noctes uersari , ut quã posset maximam atque ornatissimam educeret . ea intellecta re , Venetos nihil fingere ubi rex uidit ; quinto Idus Februarias nulla pecuniæ mentione habita iis , quibus dictum est , legibus fœdus in omne tempus cum legatis percussit ; ea etiam conditione fœderi addita ; ut , si , quo rex tempore in Italiam transmitteret , bello Thracio resp. impediretur , ad auxilia ei danda non teneretur .

retur. isto fœdere: quæ quidem res longe alium, ac sibi Ludouicus persuaferat, exitum habuit: (is enim, cum quis ei suorum contensuros cum rege Galliarum Venetos contra illum diceret; bono es animo, inquebat: nunquam id Senatus decerneret: nunquam Veneti maiorem se finitimum sibi regem statuent esse: itaque in remp. quos uolo, meo iure ludos facio, eius rei non dubius; quin me malit, ita ut sum, quam regem Galliarum mei regni dominum) sed fœdere cõcelebrato Ludouicus sæpe se ipse accusans, qui nunquam id in animum potuerit inducere; Ioannem Franciscum Seuerinatem; quem quidem ad Pisanum bellum bonam manu Florentinorum auxilio mittere statuerat; retinuit: ut Astam uersus; ubi iam Triultium copias cogere nuntiabatur; eum mitteret. interea cum in fines Guidi Vbaldi Nicolaus cum eo, de quo diximus, exercitu peruenisset; neque propter niues difficiliaq; itinera, & hostium copias per angustos montium aditus & castella distributas Bibienam se conferre satis posse tuto confideret; ciuitas uero defessa stipendiis in id bellum erogandis surdior ad tributi uocem fieret, præsertim bello Gallico alia stipendia alias impensas iam deposcente: Senatus Herculi; qui se reip. pridem obtulerat, si uellet, se cum Florentinis curaturum uti bellum pro eius dignitate componeretur; aures tandem præbuit; permisitq; ut ea de re agere inciperet. ille primo per Bernardum Bembum patrem meum, qui Ferrariæ prodominum gerebat; deinde per suos, quos in urbe interpretes habebat ad fallendum idoneos; sat bonis conditionibus propositis effecit, ut Senatus, existimans illum de conditionibus fidem seruaturum; cum de iis ipsis patres omnibus in sermonibus & colloctionibus antea egissent, atque inter ipsos Herculemq; conuenisset; potestatem ei faceret de Pisano bello, quemadmodum sibi uideretur, ita statuendi. potestate ab utrisque tradita Hercules cum legatione, quam ad illum Florentini miserant, cumq; Ludouici legato ad urbem uenit. in urbe cum esset; tres ei ciues Principis collegium attribuit, qui ei præsto essent, si quid petere aut cognoscere uellet; atque ad Principem & patres renuntiarent. scripto autem, neque dum prolato iudicio, cum se id Hercules patribus ostensurum esse diceret; ut, si quid aboleri aut commutari uellet,

Q ij

liceret: Georgius Cornelius unus ex principis collegio patres est hortatus, afferri ad se libellos iuberent, atque inspicerent; ne ignaris ipsis, quid Hercules iudicaturus esset, sententia proferretur. sed is reprehensus à patribus; qui dicerent, non esse æquum data Herculi per Senatum potestate suo arbitrio iudicandi, nunc ei leges uelle imponere; si quæ scripserit, sint improbaturo; si nõ sint, frustra inspicere, quæ non improbantur; conticuit. Hercules octauo Iduum Aprilium sententiam tulit; ut remissis atque abolitis, quæcunque in Florentinos quoquo modo Pisani detrimenta eo bello intulissent, Pisæ restituerentur: ut reip. auri libras mille octingentas Florentini darent annis duodecim expensæ nomine: multis capitibus ad speciem Pisanzæ rei meliorem in statum atque formam redigendæ, quàm antea fuisset, summæ iudicii additis; re autem, quibus ad pristinam seruitutis conditionem temporis momento Pisæ reciderent. Biduo post Hercules salutatis patribus; quorum nemo fuit, qui eum non inuitus & non mæsto uultu uiderit; uel etiam qui non de eo magnopere sit questus; quòd fidem, quam reip. dederat, tantis præsertim de rebus, non præstitisset; mediam per urbem uerbis contumacibus & sibilis à populo explosus domum rediit. Senatus Ferdinadum Herculis filium, & Bentiuolos patrem & filium, & Baliones, & Marcum Martinengium, quo exercitus præfecto Pisis usus fuerat; qui se omnes neque strenue, nec amanter eo bello gesserant; missos fecit. Guidum Vbaldum autem; qui ualitudine curata se ad patres salutandos inuisendosq; contulerat; præfectura equitum & stipendio confirmato in reip. fidem recepit. Aloisius Galliæ rex Ludouico bellum illaturus ex oorũ numero, quos consilere singulis de rebus consueuerat, legatos Venetos facit, ipse legatione ad Senatum mittit. ad bellum equites eius generis mille octingentos, quorum singuli more Gallico equites sex secum ducerent; militum numerum decem millium habere instituit. Triulitiũ suis exercitibus in Italia præficit. Veneti ubi fœdus cum rege ictum ab legatis intellexerunt: sacris in æde Marcia solenni ritu factis foro apparatissimo uerba fœderis in uulgus pronuntiare pro suggestu uoluerunt. ea dum pronuntiantur; uentus cohortus uexillũ reip. tẽpli turriculis implicuit uexilli parte abscissa.

quod

quod quidem postea ex euentu rerum portenti loco ciuitas habuit. neque multo post alios regi legatos Marcum Georgium, Benedictum Triuisanum Senatus creauit; prioribusq; legatis, cum hi ad regem peruenissent, domum est reditionis facultas data. Rex æstate media suis in Italiam copiis præmissis Lugdunum uenit. Senatus exercitu & ipse cõparato Melchionem Triuisanum, Marcum Antonium Maurocenum legatos exercitui sublegit. alteroq; ex duobus legatis, quos ad urbem rex miserat, unà cum illis ad exercitum reip. profecturo, ut rebus omnibus interesset, equus pro eius dignitate, ac tentorium, & ferrea corporis tegumenta cum auri libris duabus à Senatu dono data. Inter hæc Federicus rex Neapolis per suum legatum patribus significauit, uelle se equites quingentos Ludouici auxilio Mediolanum mittere. patres, neque eum illa copia Ludouico profuturum; cui longe firmioribus præsiidiis ad salutem opus esset; & se ea re inferri sibi magnam ab eo iniuriam existimatuos; regi rescribere legatum iusserunt. nullos plane homines maiora in Ludouicum beneficia contulisse, quàm se se: pro quibus ille rebus gratiam unà tantum semper re, maleficiis contumeliisq; alia super aliam inferendis, reip. retulisset. uenisse nunc tempus, ut Deos iratos habeat, quos sefellit: rectius itaque eum facturum, si quieuerit. pauloq; post Ludouicus ipse; si quo pacto Venetos placare posset; legatum ad Senatum misit. sed is cum Ferrariam appulisset; Hercules suum hominem ad patres cum Ludouici literis præmisit; petiitq;, ut Ludouici legato ad eos ueniendi potestatem facerent. in Ludouici literis erat scriptum; se magnis utilibusq; de rebus suo & Ascanii fratris sui nomine legatum ad eos mittere: petere à patribus, ut reciperetur, mandataq; cognoscerent. patres lectis literis Herculis internuntio iusserunt, uti statim urbe discederet: literasq; Ludouici legato regio legendas dederunt. Triultius; ad quem quidẽ regis duces duo cum equitum duobus millibus accesserant; in Ludouici regnum ingressus municipia complura partim ui cepit, partim ad deditiõnem compulit. deinde Nonium profectus; quod quidem municipium Ludouicus septingentis militibus intromissis communierrat; tormentis ad murum positis, atque uno tempore omnium

ferreis emissis pilis oppidanos ita terruit , ut confestim se dederent . milites in arcem recepti cum se ad propugnationem comparauissent : tantus Gallorum militum impetus, & tormentorum reliquarumq; rerum apparatus tam subitus tamq; ardens fuit ; ut quinque horarum spatio arcem expugnauerint ; militesq; Ludouici omnes ad unum interfecerint . quo successu ad celeritatem usus Triultius paucis diebus castella numero ad uiginti , Tortoranamq; oppidum cepit . his rebus cognitis Antonius Maria Seuerinas Galeatii frater , qui unà cum illo Alexandriae præerat ; Ticinum rediit : neq; ab oppidanis est receptus . Veneti ubi à Triultio belli factum initium cognouerunt ; exercitu equitum amplius septem millium , militum supra sex milliū coacto , Ollioq; flumine cum parte copiarum Liuiano duce trāsmissō , plura uno die municipia per deditiōem capiūt . reliquaq; ad priorem exercitus partem adiuncta parte , paruo temporis spatio uicis castellisq; , quæ cis Abduam flumen sunt , compluribus in deditiōem acceptis , Caruagium , quod est eius regionis caput , exercitum adducunt . legati ad oppidanos miserunt : si se oppugnari sine- rent , se se oppidum militibus tradituros . ea nocte nullum est responsum datum . itaque stationibus militum ad oppidi fossas dispositis legati , ut muros mane quaterent , se comparabant . oppidani autem prima luce ad legatos uenerunt , seq; eis dederunt arce excepta ; quæ ab ipsis non tenebatur : eamq; fuisse causam dixerunt , cur non se legatis euestigio permisissent ; quod arcem quoque tradere uoluissent . legatis introductis , missisq; ad præfectum arcis internuntiis , postridie eius diei arx deditur , legato Ludouici , qui in ea erat , militibusq; omnibus abeundi potestate impetrata oppidanis postulantibus . hoc idem Sonzinate fecerunt . sed arcis præfectus missō ad legatos internuntio uelle se arcem tradere sponte pollicitus ; quæ quidem esset tormentis rebusq; omnibus munitissima ; ab eis petiit , ut sibi ciuitatem & ius comitorum darēt . illi eius rei facultatem se habere nullam cum respondissent , literasq; ad Senatum daturōs recepissent : præfectus se in eo reip. fidei uelle permittere , ne qua propterea mora legatis fieret , liberaliter pronuntians , arcem tradidit . hisdem diebus parte altera Triultio Alexandriam tormentis oppugnante
Galeatius

Galeatius Ludouici gener, qui oppidum defendebat; cum paucis clam noctu egressus Mediolanum abiit. qua intellecta re complures eius equites militesq; oppido aufugerunt. itaque mane Galli ab oppidanis introducti oppidum capiunt. Placentini missis ad Triultium legatis, itemq; Ticinenses se se ei dederunt. Mediolani autem militibus Ludouici stipendium postulantibus; cum eos Ludouicus ad quæstorem suum reiecisset; ille uero moram interponere ei rei uellet: milites multis illatis uulneribus quæstorem propè interfecerunt. ciuitatis principes ueriti ne diriperentur; simul, quòd nouis rebus studebant; agrestes homines in oppidum adduxerunt; se seq; munierunt. quibus rebus cognitis Ludouicus incitatæ plebis studia omniumq; plane hominum in se inuidiam pertimescens, liberos & concubinam (nam uxor mortem obierat) & Ascanium Cardinalem fratrem, Federicumq; Seuerinatem item Cardinalem Galeatii fratrem oppido eductos Comum misit. oppidani ubi Ludouicum suis rebus diffidere ipsum intellexerunt; concilio ciuitatis coacto quatuor ex principibus legerunt, qui rebus omnibus præessent. ii ad Ludouicum profecti uelle se oppidum regi tradere dixerunt: eius autem rei causam ipsum dedisse, qui liberos & familiam emiserit. Ludouicus intellecta ciuitatis uoluntate, stipendio equitibus leuis armaturæ quingentis dato, postridie eius diei unà cum Galeatio genero equitibusq; paulo plus ducentis discessit: cum reliqui stipe accepta eius imperio se subtraxissent: arcemq; artificio atque immani mole murorum omnibusq; idoneis ad obsidionem sustinendam rebus, tum militum duobus millibus apprime communitam, Bernardino Curtio uni ex suis maxime intimis; cui supra cæteros confidebat; quemq; ipse à paruulo aluerat; commendauit: cum eam tradere Ascanio fratri custodiendam, qui se illi obtulerat, noluisset. Triultius quatriduo post à Mediolanensibus magna hominum gratulatione in oppidum receptus est: reliquaq; oppida, quæ supererant, ei se confestim dederunt. Venetis Cremonæ appropinquantibus ciuitas legatos obuiam misit, qui tempus ad deditionem peterent. quo tempore missis ad Triultium interpretibus ubi se principes ciuitatis in ea regni parte, quæ ad remp. ex fœdere spectabat, esse intellexerunt: omni

cum Senatu & sacerdotibus atque pontifice ad portas progressi legatos unà cum ducibus accersitos sub tentoriolo sacro in oppidum introduxerunt : postulantesq; ut tributis à Ludouico uel impositis nouis , uel aduētis acerbissime ueteribus ciuitatem leauerent ; impetrauerunt . erat in oppido arx perquam munita , difficilisq; captu , si qua alia . eam Petrus Antonius Battalio à Ludouico acceptam custodiebat . legati postridie eius diei , qui arcem reip. nomine ab illo peterent , miserunt . à præfecto interpretibus ultro citroq; missis ; cum ei libras auri ducentas quinquaginta legati partim dedissent , partim se daturos recepissent ; ciuitatem & ius comitiorum ipsi patriq; eius posterisq; eorum unà cum domo urbana , & fundo , & uilla in agro Veronensi Senatus permissu donauissent : arce sunt potiti . eodemq; ferè die Triultius auri libris item ducenties quinquagies Curtio numeratis , concessaq; Ludouici & Galleatii supellectili sane regia , quæ in ea erat , Mediolani arcem , de qua diximus , tenuit . ita is , cui fides ab se se data rata atque sancta nūquam fuisset ; neminem habuit suorum , qui ei fidem , quam dederat , cum id facere nullo negotio posset , tam duro eius tempore pauculos modo dies præstaret . Cremona in reip. potestatem redacta , magistratus , qui ius dicerent , Dominicus Triuisanus , Nicolaus Fuscarenus eò missi : oratoresq; adlecti duo ad priores alios , qui adhuc in urbe præstolabantur , Nicolaus Michaelis , Benedictus Iustinianus : Mediolanūq; unà omnes ire iussi ibi regem excepturi , eiq; reip. nomine nouo de regno gratulaturi . quos quidem postea rex , Mediolanum cum uenisset ; nam tum quidem esse in alpibus dicebatur ; perhonorifice tractauit , apud seq; habuit . eorum tres ; quorum in numero erat Antonius Lauredanus ; qui ex Gallia cum rege uenerat ; suo functi munere domum redierunt . petierat ab legatis reip. qui in Gallia transalpina fœdus cum rege percusserant ; Ludouicus Luxemburgius regis propinquus ; ut , cum ad urbem rediissent , sibi à patribus ciuitatem & ius comitiorum impetrarent . itaque eius postulatis intellectis ciuitas utrunque munus Ludouico est elargita . eadem liberalitas in Hannibalem Angusciolum , qui arcem Sonzinatium reip. legatis tradiderat ; & Marsilium eius fratrem collata : annuusq; insuper prouentus utrique dono additus .

Victor

ctor quoque Martinengius Brixianus unus ex principibus ciuitatis, Ioannesq; Maria eius frater ob eorum egregia in rep. officia ciuitatem & ius comitorum paucis post diebus sunt adepti. Ludouicus in Rhetos profectus, ut exercitum cogeret ad Gallos repellendos; id enim fama uulgauerat; Heluetiis Lepontiisq; tētatatis nihil efficere, quod ex usu esset, potuit. rex adhibitis legatis, qui Mediolani erant, omnibus, uelle se Federico regi bellum inferre pronuntiauit; ut regnum Neapolitanum, quod paulo antea Caroli fuisset, suam in potestatem redigeret. cui statim Hispaniæ regum legatus, ego uero, inquit, bellum tibi à meis regibus denuntio; si id aggredi statueris. non enim sunt passuri, ut propinquum suum regno quis eiiciat. rex de eo se cogitaturum respondit. deinde duos cum menses Mediolani fuisset; Genuensium ciuitatem certis conditionibus in fidem recepisset; Triulium; cui etiam Viguenum in Ticinensi agro, oppidum regis ædibus atque ad uenationes opportunum, dono dederat; una cū altero ex suis ducibus noui regni rebus omnibus præfecisset: in ulteriorem Galliam rediit.

PETRI BEMBI RERVM VENTARVM HISTORIAE
LIBER V.

VM hæc in Gallia citeriore geruntur: ad Baisætis nouos motus; qui exercitum & classem magno studio comparabat; Antonio Grimano præfecto classis declarato, uti profectioē maturaret, patres iusserunt. is ante quàm conscenderet: propterea quòd ab ciuibus tot superiorum defessis continētium bellorum muneribus lente ac morose tributa exigebantur; libras auri octoginta in remigum stipendia reip. mutuo dedit. alteras octoginta secum se laturum est pollicitus; quibus Corcyræ reliquisq; in locis ad classem constituēdam uteretur. constat, illis diebus in Apulia coruos uulturesq; tāta ex aere ui tantisq; agminibus inter se cō

R

flixisse: ut carri duodecim eorum cadaueribus explerentur: Corcyrenses cum uiderent in magnis parandæ classis difficultatibus propter temporis angustias reip. uersari: quòd Baiasetis classis uela iam facere dicebatur: polliciti sunt: si eis frumentum & tormenta subministrarentur, se se gripos sexaginta suis hominibus suaq; pecunia ornatos: quibus Antonius eo bello uti posset. quod quidem Corcyrensiu auxiliu oportune oblatum Senatus libentissime accipiēs numum aureum in singulos eorum, qui conscenderent, ad ea, quæ petierant Corcyrenses, etiam addidit. iamq; ab Hadertinorum magistratu literæ ad Senatum datæ certiores patres fecerunt, Turcas equites ad duo millia incursiones in eorum fines fecisse; magnūq; agrestiu hominum numerum abegisse; neque postea discessisse; sed ibidem confedissee. quæ res omnem dubitationem expulit, quò esset classe rex irrupturus, cum in fines reip. terrestres copias induxisset. nam cum nonnulli Rhodiis bellum esse illaturum etiam nunc arbitrabantur. lecti itaque legati duo, Franciscus Ciconia; qui in Aetolia & Achaia reip. oppidis præfset; Andreas Lauredanus, qui Corcyræ. tum Andreas Zancanius item legatus cum præsidio in Carnos missus: cum patres eo etiã ab latere Turcas impetum facturos comperissent. latum etiam, ut biremes complures ornarentur: quæ maris Hadriani præsidio essent contra biremes Turcarum: quas eloi fluminis hostio Aulonē deductas Senatus intellexerat: eisq; biremibus Augustinus Maripetrus præfectus datus cum trireme una, quam ipse conscenderet. ob eas res atq; bellum: quod quidem fore omnium, quæ ciuitas cum Turcis unquam gessisset, maximum & formidolosissimum uidebatur: aucta per Senatum urbis uectigalia sunt parte ex tertia; uini, panis, carnis portoriis tantummodo exceptis: atque, uti magistratus omnes urbani pro uincialesq; mediam stipèdiorum partem unius anni reip. remitterent, lex lata: cautum tamen, ne quadraginta uiralia iudicia ea lege tenerentur. lecti etiam uiri, qui censum ciuibus omnibus pro cuiusq; opibus decernerent ea conditione; ut is, quem decreuissent, reip. à quoque ciue census donaretur; si auri semunciam nō excederet: supra id mutuo erogaretur: neque tamen auri libras tres ullius ciuis census posset excedere. simul, quòd illis ipsis diebus

bus terrestres etiam equitatus & peditatus copias ex Gallorum regis fœdere Senatus contra Ludouicum cogere, atq; in Galliam mittere tenebatur: pecuniaq; erat uno tempore in classem atque in exercitum separatim subministranda: lex est lata; ut quæ ciuitates sub reip. imperio in continenti essent, iis literæ daretur: uellent pro suo in reip. studio tam difficili eius tēpore subsidii nomine pecuniam publice ad urbē mittere, sua cuique ciuitati dicta & constituta summa, Patauinis auri libris centum, Vicetinis octoginta, Veronensibus totidem, Brixianis centū uiginti, Bergomatibus quinquaginta quinque, Taurisanis quinquaginta, Crementibus uiginti, cæterisq; item infra hæc: quæ quidem ciuitates ut in rebus tā urgentibus lubentes atque alacriter suā quæque partem in ærarium contulerunt: Alexander etiam Pont. Max. omnium prouentuum, quibus sacerdotes in imperio reip. fruerentur, partem plus tertiam in id bellum Senatui concessit, Cardinaliū sacerdotiis exceptis. Iis administratis rebus, æstatis parte iam præterita, Baiasetis classis nauium omnis generis circiter ducentarum septuaginta, quo in numero erant biremes quadraginta, naues duæ onerariæ immensi magnitudine; freto egressa, Euboeamq; insulam præteruecta ad reip. in Achaia litora se conuertit: & exercitus maximis instructus copiis, cui præerat rex ipse, terrestri itinere eodem proficiscitur: cum rex, antequā Thessalonica discederet, ciues Venetos, qui Byzantii commorabatur, in uincula coniici mandauisset: in quibus erat Andreas Gritus de quo supra dictum est. is, quod ad magistratum, qui erat Nauacti, charitate patriæ iuuenilem animum stimulante literas notis conscriptas omnibus de rebus deq; regiis consiliis dederat, duriori conditione quàm reliqui omnes in custodia fuit: parumq; abfuit, quin interficeretur. Antonius magna diligentia omnibus ex reip. maritimis municipiis atque insulis classe celeriter coacta pulcherrimeq; instructa; quæ quidem erat triremium quadraginta sex, longarum nauium ex iis, quæ ad mercaturam proficiscuntur, decem septem, nauium onerariarum numero ad quadraginta, biremium & reliquarum item quadraginta; Methone ex anchoris, quid Turcæ facerent, circumspiciebat. pauloq; post è portu apud Acritā egressos appropinquare eos intelligens ad Spha-

ghiam insulam, quæ contra Methonem est, uela cum omnibus nauibus facit. Venetas cum esset nuntiatum, classem Thraciam ad ea reip. litora processisse, quibus in litoribus & portibus esset Veneta; neque esse dubium, quin sint congressuræ: supplicatio est à Senatu decreta: tum in sacrarum uirginum & sacerdotium collegia farina triticeæ sextaria trecenta dono data: atque auri libræ quinque remigibus senectute aut ualitudine affectis, qui aliquando stipendia in classibus reip. fecissent, per urbem distributæ. Antonius, constituto qua ex parte hostes, quotq; cum triremibus quisque legatorum aggredetur; quemq; locum præfecti nauium onerariarum maiorumq; longarum caperent; quot naues post reliquas, ut subsidio laborantibus essent, se continerent: media ipse in acie quatuor circum se triemes ducens; prouectusq; paululum in mare; cum naues Thraciæ non longe ab eo iter facerent, possetq; illas secundo uento aggredi; prælium tamen distulit. at Aloisius Marcellus nauium onerariarum præfectus, ut ei erat imperatum, paulisper se ad classem hostiû conuertit: quare animaduersa illi statim alia insulæ parte se in portum, qui Longus appellatur, receperunt. constat autem, illis diebus ita eos reip. classis nomê perhorruisse; ut multi se suis cum nauibus litori applicuerint; quo facilius, si classes congregarentur, terra fugam caperent. Antonius Methonem rediit. idq; cû bisterq; postea paucorum dierum spatio accidisset; ut & Turcæ portu egressi conspecta classe Veneta in eundem portum redierint, aut in proximum se intulerint; & Antonius, eductis nauibus ut confingeret, uisis hostibus, cum ei uisum non fuisset congregari, eos redire aut progredi sine impedimento permiserit: Turcæ audentiores facti, quod existimarent Antonium metu perculsum ea facere. pri die Idus sextiles se, ut iter facerent, explicabant. erant autem non longe à Methone litori, quam mari aperto, propiores. Antonius classe educta: quod superioribus fecerat diebus: ut, quemadmodum ab initio communi legatorum & præfectorum omnium cõsilio constituerat, in eos impetum faceret, se comparabat. atque eo ipso tempore Andreas Lauredanus Corcyræ magistratus aduenit gripos undecim & naues onerarias quatuor, in quibus erant milites plus mille, secum afferens. is ad Antonium recta profectus

ctus, uenisse se ad rēp. auxilio iuuandam proponit. petit, ut, quid se facere uelit, imperet. erat in Andrea magnus animus, magna uirtus, plurima belli & rerum maritimarum experientia. itaque illo uiso uniuersa classis clarum lætitiæ signum dedit: salutatusq; est plausu uocibusq; militaribus mirandū in modum. id an ægre tulerit Antonius: uenisse hominem; qui, si quid recte sit administratum, fauore uulgi atque beniuolentia eius rei omnem sibi laudem præripiat: explorati nihil habeo: multi quidem certe crediderunt, & testatum reliquerunt. sed illi nauem onerariam ex duabus magnis reip. nauibus, quas habebat, uti conscenderet, eiq; imperaret, permisit. Andreas cymba ad nauē statim uectus: neq; .n. temporis exiguitas longiorem moram dabat: in eam se se intulit. altera in naui magna reip. erat Albanus Armerius præfectus. is, ubi est imperatum, ut in hostes impetus fieret: quod sciebat de concilii sententia datum sibi negotium ab Antonio, ut nauem Thraciam alterutram ex duabus, de quibus supra dictum est, adoriretur, ad eam ex illis, quæ quidem erat uastior, contēdit: Lauredanus sua cum naui ad nauem hostium alteram appropereat. sed eā fuga comparata in mare sinistrorsum se proripuit. tum Lauredanus suam & ipse nauem in maiorem hostium nauem cōuertit. quam cum essent ambo consecuti: iniectis manibus ferreis eam religant. erant in nauē Thracia milites mille: qui se cōminus acriter fortiterq; defendebāt. id dum fit, ignis in nauē hostium iactus puppim succendit: qui extingui cum non posset; neq; nostris nauibus explicandi se ab illa facultas daretur; uento latus naues Venetas comprehendit. ita tres earum classium maximæ instructissimæq; naues conflagrauerunt. sed fuit quidem eorum, qui in nauē Thracia erant, longe casus, atque fors melior: propterea quod Turcæ reliqui ubi suam comburi nauem uiderunt; biremes nauiculasq; aliquot eō celeriter miserunt. eæ biremes atque nauiculæ, qui se in mare proiecerant milites; quod necesse erat fieri; eis auxilio fuerunt; omnesq; sustulerunt. nostri homines, quibus in tempore subsidium adesse non potuit, cæsi ab iis, qui suis uenerant auxilio, omnes interierunt, præter paucos ex utraque nauē; quos Thomas Duodus, qui in oneraria erat, suæ nauis scapha sublatos conseruauit, præterq; Albanum, quem

Turcæ inter suos è mari captum substulerunt . processerat eodem impetu atque ardore animi unà cum Albano cumq; Laudano nauis alia oneraria non ita magna, ut naues Thracias adoriretur . sed ea pilis ferreis ab hostium nauibus pugnae initio coniectis depressa suis cum militibus interiit . unus Vincentius Polanus triremem , cui præerat : erat autem exiis, quæ ad mercaturam instituuntur : in classem Thraciam magno animo intulit . is paruo temporis spatio circumscriptus ab hostium longis nauibus omnis generis compluribusq; cum se fortissime horas duas defendisset ; nauesq; hostium nonnullas tormentis perforauisset ; ipsos audacter in eius sæpe nauem conscendentes interfecisset ; aliquot ex suis amisisset : uulnerata parte plurima, coorto forte uento, uelisq; factis, se se hostibus eripuit . ex reliquis reip. nauibus nulla cõminus cõgressa, pilis tantum è longinquo emissis omnes in mare dexteram ad partem classe hostium relicta abierunt : ex quibus Aloisius Marcellus in nauem hostium onerariam incidens iniecta manu ferrea eam secum abduxit : longeq; ab reliquis nauibus captam atque direptam incendit . ibi Antonius animo turbatus ; ob eos euentus , quos tristes conspexerat , nihil præterea tentare ausus , se recepit . classis Thracia eodem ipso in loco se continuit : Veneti ad Prodonum insulam iactis anchoris constituerunt , cum tamen naues onerariæ complures maioresq; triremes propè omnes biduum ferè, antequam eò conuenirent , consumpsissent . Albanus postea Bizantium productus, dum ei rex uitam se concessurum dixisset , si Maumettum Turcarum deum deinceps coleret , negans id unquam se facturum in duas sectus partes magna constantiq; uoluntate mortem obiit . Petierat ab Aloisio Gallia rege iam à primo Baiasetis apparatu Rhodiorum magistratus classem , qua se tueri posset : propterea quòd eam ad insulam atque oppidum suas esse copias , suamq; classem Baiasetem illaturum multorum uocibus & nuntiis afferebatur . rex ne sui regni initio parum diligens ad reip. Christianæ partes munendas , atque tuendas uideretur : classem nauium duarum & uiginti in Gallia prouincia coactam ad Rhodios miserat . ea classis uti cum classe reip. se coniungeret ; quòd Rhodiis nauium nihil opus esset ; Senatus ab Rege libentissimo impetrauerat : qui etiam omnes

omnes suas opes , sequi ipsum per literas perq; legatos in id bellum reip. obtulisset . itaque dum Antonius eo loci est , nuntiat tur ei classem Gallicam Zacynthi esse. qua intellecta re ipse tota cum classe Zacynthum profectus cum illa se coniunxit ; ad quã quidem Rhodii & ipsi naues onerarias tres adiunxerant . classis interim Thracia inferius aliquanto ad eum locum , qui Torne- sium appellatur , se receperat : Antonius Galliꝫ eam aggredi cõ- muni consilio decreuerunt . itaque cum omnes , ut uidebantur , alacriter ad eam Zacyntho cõtendissent : animaduersum est Tur- cas classem ad litus accommodauisse sic ; ut ferè terram puppibus tangeret : proras nauium in mare conuertisse : ea re cognita An- tonius nauiculas onerarias sex minus ad bellum idoneas homi- nibus , tormentis , cæterisq; rebus ablatis ulua sicca implendas cu- rauit , puluere ad comprehendendum ignem idoneo interiecto ; quas incensas classi Thraciæ obiiceret . is dies ea in re consumi- tur . postero die mane iis nauibus triremes magnæ sexdecim An- tonii iussu ubi se in hostes promouerunt ; cū illi statim classis par- tem contra eas miserunt : quibus uisis Venetæ triremes se se con- tinent : Turcæ progressi nauiculas sex eas , quæ remulco longa- rum nauium processerant , ab iis relictas , qui attraxerant , capiunt . Veneti ea re commoti in illos se concitant : atque usque ad clas- sem inseguti aliquot eorum nauigia deprimunt : triremesq; tres & biremem unam cum hominibus capiunt . Biduo autem post , cum omnino aggredi classem Thraciã Antonius Galliꝫ statuis- sent : atque ad eam tam proxime accessissent ; ut tormentorum pilæ in hostes mitterentur nescio : quo fato paululum commora- ti redierunt , id quod à Gallis damnatum fuit . Demum eo triduo hostibus uela facientibus , ut sinum , qui proximus erat , caperent : Antonius classem explicuit : eosq; cõsecutus cū aggredi suo uen- to posset ; eodem iniquo fato , ut tunc quidem creditum fuit , se continuit : aliquot tamè naues longas hostium audacter progres- sas , quæ paulo ulterius ex Venetis processerant naues , facto in eas impetu ceperunt . quòd si reliquis eadem uis animo fuisset : hostes deleri facile potuissent . omnibus enim illis diebus ; qui- bus parte aliqua prælium commissum est ; cū plures naues Thra- cias militibus rebusq; omnibus instructas Veneti ceperint : nulla

tamen ex eorum nauibus cum hominibus est capta . quin etiam illud accidit . extrema erat nauis una oneraria Gallorum eo in re-
ditu ut sæpe fit , multo reliquis tardior : itemq; ex Venetis altera .
in eas præfectus classis Thraciæ magnam suarum nauium par-
tem conuertit ; ut plus triremes ac biremes triginta nauem Galli-
cam circumfisterent , Venetam plus uiginti : quæ tamen duæ cū
acriter diuq; oppugnarentur , præter pilas tormentorum , quas ho-
stes eiacularant , sagittarum uita in eas coniecta , ut mali , an-
temnæ , plutei , latera earum denique signorum modo sagittis cō-
stipatis fixa essent : complures hostium biremes & triremes de-
presserunt ; ut reliquæ magno accepto detrimento eas reliquerint .
Galli post hæc cū sibi nulla in re defuisse uideretur , cognosceretq;
fortunam omnibus nostrorum conatibus aduersari , Antonio
relictō abierunt . hostium classis Naupactum se cōtulit : eodemq;
antea rex cum magno exercitu erat profectus . is cum oppidum
terra mariq; uno tempore cinxisset : nullo à nostris auxilio allato ,
oppidani coacti deditioem faciunt . hæc ad urbem allata ciuiū
animos ; qui longe alium rerum exitum expectabant ; magno do-
lore affecerunt . cumq; uulgo legati , reliquiq; ; qui separatim aut
nauibus onerariis imperauerant , aut longis præfuerant ; homi-
num sermonibus carperentur , Antonius ante alios totius populi ,
quemadmodum imperatoribus , qui res minus feliciter tentaue-
rint , plerunq; solet accidere , maledictis lacerabatur , quod is tan-
tam , tamq; speratam , atque à diis immortalibus oblatam ac plane
traditam augendi imperii facultatem suis è manibus dimisisse ui-
deretur : si eam hostium classem Antonius iusto prælio superauis-
set , prout eum facere potuisse existimabant omnem Pelopone-
sum Græciæq; oram Euboeamq; insulam sub reip. imperium re-
digere illū nullo negotio potuisse : nunc cum omnia secus , quàm
sperauerant , euenisse intelligerent ; ac Lauredani & Armerii inte-
ritus memoriæ hæreret infixus ; omnes magno odio in eum fere-
bantur , acerbiusq; accusabant . his atq; talibus causis patres moti
legem in Decemuirum collegio tulerunt ; ut Antonio præfectus
classis sublegeretur ; qui statim conscenderet ; ipsi imperiū abroga-
retur : & quoniā Thomas Zenus , qui magni animi , magnæq; uir-
tutis esse uir ab omni plane ciuitate existimabatur ; fisco pecuniā
debebat ,

debebat; fisci autem debitoribus antiqua lege magistratus mandari nullus poterat: uti Thomæ Zeno ea lex fraudi ne esset, quominus ei nauium præfectura quælibet attribui per Senatū possit, in lege Decem uirum est additum. itaq; & Malchioni Triuifano, qui legatus bello Gallico Cremonam illis diebus per ditionem ceperat, maioribus comitiis classis est imperium delatū, & à Senatu præfectura longarum nauium maiorum decéseptem Zeno tradita magna cum potestate. lectiq; à principis collegio earum nauium præfecti tresdecim ueterum præfectorū loco. qui omnes statim profecti sunt cum militibus triginta quilibet. latum etiam de ueteribus; ut ob male gestam reip. ad urbem redirent, custodiæq; traderentur. datumq; Trium uiris ex aduocatis reip. negotium, ut eos in iudicia deducerent, quibus à iudiciis, qua meriti essent, pœna condemnarentur: idemq; postea de Antonio constitutum. lectus etiam per Senatum, qui Corcyræ magistratus esset, Lucas Quirinus cum militibus mille oppidi præsidio. is & Zenus sine mora sunt profecti. pauloq; post Malchio Cremona à Senatu accersitus uexillo reip. accepto conscendit; cum ei libras auri ducentas quinquaginta, quibus in classem uteretur, patres ex ærario dedissent. Zancanius mense Quintili in Carnos profectus, ut ab hostiū impetu, quos eopates uenturos intellexerant, reip. fines tueretur: ratione hominū, qui ferre arma poterant, earum regionum habita; quorum fuit numerus circiter centum uiginti millium; Græcis equitibus & leuis grauiorisq; armaturæ, Italis quāplurimis, peditibusq; coactis, munitissimo in castello apud Sontium flumen, quod Gradiscæ appellatur, paulo ante nostram ætatem publice exædificatum, multos est dies commoratus; dum ad eum ex Gallico exercitu auxilia conuenissent. Turcæ interea equites septem millia magno ac difficili itinere confecto per Iapidum & Liburnorum fines Sontio traiecto non longe à Gradiscis castris positus se continuerunt, eo consilio, ut, si Zancanius castello exiret, prælium cōmitteret. eorum dux ubi Zancanium extra munitiones non audere egredi animaduertit, duo millia equitum prædatum mittit: iubet, quoquo uersus incurfiones faciant: celeriterq; uti redeant, monet. equites planitiem nacti magnam atque apertam, agrestes

homines inopinantes ; quòd se ab illis tutos opposito reip. exercitu fore credebant ; capiunt , ui eos diripiunt , incendunt ; qui se defendere parant , interficiunt : in quibus fuerunt agrestes ducenti , qui Vicetia missi , ut ad Zancanium contenderent , in eos ex itinere inciderunt. ea re à proximis audita , usque eò fugere omnibus ex partibus contenderunt ; ut , cum duorum fluminum obiectu Plauis Silisq̄ ; hostes impedirentur ; quorum alterum nullo tēpore uado transiri potest ; alterum ita sæpe augetur , ut magnum etiam detrimentum uicinitatibus inferat ; ad urbis tamen æstuaris plerique nullo loco commorati peruenerint ; neque Taurisanorum modo , sed Patauinorum etiam magna multitudo timore se in oppida receperit. A` Foroiuliensium magistratu autem Græci equites , Italiq̄ ; qui sagittis utebantur , ex oppido emissi trecenti ; ut , si quā possent , hostibus nocerent ; partem nacti centum eorum occiderunt . quòd si Zancanius cum suis , quorum erat magnus numerus , in hostes impetum audacter fecisset : honestiorem res exitum habere potuisset . sed is pedem porta egredi adoriendi hostes causa nemini omnino homini ex suo exercitu permisit. Turcæ , qui excurrerāt , præda facta cum ad ducem redire uellent ; atq̄ ad Tillaueti fluminis ripas , quod ea nocte creuerat , peruenerunt : quo latum flumē traicere facilius possent , superioris ætatis , quos habebant captiuos , in ripa fluminis ad duo millia interfecerunt , reliquos traduxerunt , & præda onusti unā cum duce , quā uenerant , abierunt. Zancanius imperii male gesti accusatus , cum in Senatu à magistratibus defenderetur ; iiq̄ ; legem tulissent ; qua lege Zancanio imperium prorogabatur : Franciscus Bolanus Quadraginta uirum rerum capitalium magister legem tulit , ut is ad urbem è uestigio rediret , carceriq̄ ; se dederet : eamq̄ ; legem Senatus frequens , damnata altera , comprobauit . qua ex re Bolanus magnopere laudatus paulo post , quo die ciues sexaginta suffragiis comitialibus deliguntur qui annum in Senatu sint : (usu autē semper fit , ut omnes ciuitatis principes , & natu maiores ad id muneris deligantur) ipse nō unus modo ex eo numero fuit ; quod tamen ipsum ei ætati atq̄ ; ordini magnum & inusitatum uideri poterat ; sed pluribus etiam suffragiis , quàm cæteri complures , eū magistratum est adeptus : quod propè incredibile ante illum diem

diem fuisset . tantā eo tēpore imperator legati præfectiq; ob igna-
 uia opinione ciuitatis in se inuidiā excitauerant: amorē autē & be-
 niuolentiā conciliauerat fortitudo. nā & Antonius Lauredanus
 Andreæ Lauredani frater; & Aloisius Armerius, Albani fra-
 ter Armerii; magistratum sale procurando omnibus suffragiis
 sunt adepti: quem omnino per se se dignitatis, & ciuitatis gradu
 decennio post uterq; posse assequi ne sperauisset quidem. & Ia-
 cobo Polano, Vincentii Polani, eius de quo sermonem habui-
 mus, patri magno consensu locus datus est inter sexaginta ciues,
 qui quot annis Senatui adiici solent. itaq; Zancanius ad urbem
 rediens, custodiaq; traditus à Senatu, condemnatus est, ut Pata-
 uii annos quatuor exularet: neq; ei profuit, quòd Antonii & re-
 liquorum, qui remp. male gessisse dicebantur, necessarii & pro-
 pinqui ei fauerent, ut uel omnino absolueretur, uel leuissime con-
 demnaretur, quo patres huius exemplo iudicii placabiliores in se
 se fierent: quæ eos opinio fefellit. Naupacto Antonius amisso na-
 uibus longis maioribus, & onerariis compluribus abeundi fa-
 cultatem concessit. ea res molestissima fuit patribus; qui nuntio
 de Naupacti deditioe accepto per literas Antonio mādauerāt,
 ne classē diminueret. uisumq; est multis id Antonium non sa-
 tis bono consilio fecisse. ipse deinde Cæphallenem insulam ag-
 gressus, ubi nihil se proficere cognouit, Corcyram reliqua cum
 classe se recepit: ibi acceptis de Senatusconsulto imperioq; abro-
 gato literis, classe, pecunia, rationibusq; publicis legatis tradi-
 tis ad urbem rediit: cui præsto fuit Dominicus filius, uir philoso-
 phiæ studiis clarus, è Cardinalium insuper collegio, Roma ue-
 niēs, ut, si quid posset, apud ciuitatem sua pietate atque officio or-
 dinisq; amplissimi auctoritate patrem subleuaret. neque multo
 post tamen maioribus comitiis, causa in uinculis dicta; quòd
 Senatus lenitatem trium uiri, qui eum accusabant, ueriti rem ad
 multitudinem & iudicium totius nobilitatis deduxerant: exilio
 in Illyrici maris insulas Apforum & Crepsam damnatus exulatū
 abiit. Nicolaus Michaelis unus ex trium uiris magno fauore ci-
 uitatis eius locum ad ædis Marciaë procurationem suffectus te-
 nuit. His rebus ciuitate domi forisq; occupata; quoniam Alexan-
 der à Senatu atque ab Rege Galliaë impetrauerat, uti eorum uo-

luntate: aliquot in Flaminia oppida, quæ Romani iuris essent, Cæsari Borgiæ eius filio obtinenda cederentur: Cæsar sua cum manu, cumq; iis, quas ab rege altero cū duce Mediolani acceperat, copiis in Flaminiam est profectus. erat is antea, ut superioribus libris dictum est, in Cardinalium collegio: sed magistratu repudiato, uxorem in Gallia duxerat. ac primum quidem Forū Cornelii & Forum Liuii oppida ipsa castris ad muros positis tormentisq; adductis acri oppugnatione ad deditiōem compulit. arces uero eorum oppidorum; quod erant munitissimæ; uarios euentus habuerunt. altera enim complures dies obfessa conditiōnibus acceptis Cæsari anni exitu deditur: Foroliuiensium arcem autem, in qua erat Caterina ipsa, diu ac magnis oppugnatam, uiribus paulo post Cæsar muro tormentis deiecto militibus irrumptentibus multa cum suorum cæde tādē cepit: Caterina captiua facta. interea, ut suos & eorum fines Senatus, quos è Flaminia in fidem recepisset, ab Alexandro, atque ab Cæsare tantū exercitum habente, si quid aggredi, & conari uellent, tueretur; tria militum millia, duo equitum Liuiano duce Rauēnam misit, quos per oppida distribueret. simul legati duo, Franciscus Cappellus, Christophorus Maurus, alter Ariminum, alter Fauentiā profecti, qui eis oppidis reip. nomine præessent. Arce Foroliuiensium capta Cæsar cum Pisaurum uellet patribus permittentibus exercitum adducere: propter nouos Mediolani motus destitit. nam patres, cum ad urbem Ioannes Princeps Pisaurensium de Cæsaris in se uoluntate certior factus uenisset; oppidumq; uellet reip. tradere; modo ipsi aliquid in reip. finibus oppiduli, aut castelli Senatus daret, quo se alere & sustinere posset: consulto Senatu responderunt, nolle se ei præsidio esse, qui reip. obesse uoluisset. id autem propterea patres cōmemorauerant, quod Ludouici legatos ad Turcarum regem contra remp. missos Ioannem hospitio accepisse, nauibus rebus omnibus iuuisse, regisq; itē ad Ludouicum legatum naue Pisauri egressum domi suæ habuisse, clamq; ad illum misisse, tum ipsum singulis de rebus, quæ in urbe agerentur, literas ad Regem dedisse, antea cognouerant. sed Mediolani motus fuerant eiusmodi. Ludouicus copiis nō maximis in Rhetis comparatis, eorum factione, quos Galli irritauerant,

rant, quiq; res nouas moliebantur, magnopere adiutus, in fines se regni contulerat insequente anno inito. eius aduentu Triultius duxq; regius ex duobus alter uehementer; permoti atq; perturbati; quod ciuitatis defectionem timebant; copias regias, quæ cum Cæsare aberant, reuocauerunt, atque ad se celeriter reuerti iusserunt. itaq; Cæsar multo maiore sui exercitus parte ablata de Pisauero expugnando cogitationem in aliud tempus omisit, Romamq; se contulit. Ludouico ad recuperanda, quæ amiserat, cum exercitu reuertente, Senatus decreuit ut milites equitesq; reip. omnes in agrum Cremonensem è uestigio cõtenderent, ut Heluetiorum militum tria millia celeriter accerferentur: legatiq; ad bellum Petrus Marcellus, Christophorus Maurus lecti: ipse interea Ludouicus Corno per suos sine ui atque celeriter recepto: Galli enim, qui in eo erant, ueriti ne ab oppidanis atque ab hostibus intercluderentur, municipio relicto discesserant: Ascanium fratrem cum parte copiarum Mediolanum præmisit: quo appropinquante, ciues armis captis Triultium & Gallos eiecerunt, eiq; portas aperuerunt: biduoq; post ipse cum reliquo exercitu adueniens in urbem est receptus. His intellectis rebus Decem uiri legem tulerunt, uti ciuis probata uirtute Cremonam mitteretur, qui arci oppidi præset: missusq; est ipsorum suffragio lectus Nicolaus Priolus decemuiralis. missi etiam alii quatuor egregii nominis, qui totidem oppidorum in Cremonæ Abduæq; fluminis finibus arces custodirent. Mediolani Ludouicus paucos comoratus dies, dum à ciuibus humili subdolaq; oratione pecuniam corrogaret, Ticinum proficiscitur: neq; ullo in loco magnopere impeditus Gallos, qui se quotidie in ulteriorem regni partem recipiebant, insequens postremo Nouariam, quæ Triultius præsidis firmauerat, aggreditur: & quod erat à muralibus tormentis imparatior, crebris assaultibus premere oppidum insistit. simul ad illum Sequani equites sexcenti auxilio à Maximiliano missi adueniunt. iis ad summouendos hostes usus, & modo per insidias detrimento accepto, modo fuis hostibus illato, abductis demum à Triultio præsidis, quod diffidere oppidanis coeperat, neque iam commectus interclusis suppetebat: Nouariam se dedentem recipit. interea exercitus reip. Cremonam Abduæq; ad ripas cõfestim profectus,

Laudem Pompeii : quod iā oppidum Ludouici milites introduxerat : misso præsidio expulsisq; militibus regi retinuit . Placentiam nutantem per se atque labantem confirmauit . Triultius reuersis iis, qui cum Cæsare in Flaminiā ierant, Gallis, simul ab rege missis ad eum equitibus ex Gallia Transalpina, atque ab Heluetiis coactō exercitu non longe ab Nouaria contra Ludouicum castra posuit ; itineribusq; ne commeatus Ludouico supportari posset, propè interceptis, paulo post commisso prælio illum in oppidum repulit: posteroq; die, cum se fugæ dare decreuisset, omnium exercitu oppido egressum ueste pabulatoria & strigoso in equo inter milites se celantem, permittētibus Heluetiis perquisitum cepit. ea re cognita pars regni omnis, quæ defecerat, ad regem statim rediit . Ludouico capto Ascanius principesq; ciuitatis permulti ex iis, qui Ludouici rebus fauebant, una Mediolo aufugerunt Padum flumen uersus ; ut se in tutum reciperent. uerum ab Soncino Benzonio turmæ equitum reip. præfecto, qui id, quod re euenit, opinione existimans futurum itinera obseruabat ; in Cremonæ finibus intercepti sunt : Ascanius etiam Venetias adductus in comitii turricula publice obseruatus est . pauloq; post rege illum ab Senatu petente septus custodibus in Galliam transmisit ; quò antea Ludouicus perductus, custodiæq; traditus, ea in custodia aliquot postannos est mortuus . Ea æstate propterea quòd Gaspar Seuerinas reliquiq; fratres Roberti liberi bellum contra rep. gesserant : Senatusconsulto Citadella oppidum receptum : & bona eorum fisco sunt addicta . Sed Nau pacto amisso, ut docuimus, Aloisium Manentium, in decem uirum collegio scribam, Senatus Byzantium ad regem misit questum : quòd nulla laceffitus iniuria, pacem, quam paulo ante cū Zancanio legato firmauerat, bello terra mariq; illato uiolauisset ; postulatumq; ut mercatores Venetos, qui nihil deliquissent, quorum etiam aduentu eius portoria facta essent meliora ; quos belli initio in uincula coniecerat ; liberaret : Naupactum iniusto bello captum reip. restitueret : demum, si id nollet, pacem renouaret . id autem ea de causa sibi tentandum Senatus decreuerat, quòd ab nōnullis, qui plurimum apud regem poterant, spes ei proponebatur, fore, ut, si legatum mitteret, pax inter ipsos conciliaretur :

ciliaretur: tum quòd grauiſſimũ ciuitati fore intelligebat, ſi claſſis eo etiam anno eſſet comparanda contritis per tot bella nõ urbanis modo opibus, ſed etiam prouincialibus; rep. inſuper nihil proſpere contra illum moliente. nam cum Naupaçto ab hoſtibus expugnato Cæphallené inſulam capere primo Antonius, ut antea dictum eſt, deinde Zenus, poſtremo etiam Malchio claſſe adducta diuturna oppugnatione tẽtauiſſent: labor tamen omnis omnium irritus & inanis fuit. Manentius anni initio profectus Bizantium ubi peruenit, nihil eorum, quorum cauſa miſſus fuerat, impetrare potuit: rex enim ita reſpondit, pacem Veneti ſi uelint, Methonem, Coronem, Naupliam, quæ haberent in Peloponeſo oppida ſibi tradant; auriq; libras centum ſtipendii nomine ſingulis annis dependant: alia ſe conditione pacem cum rep. non facturum: itaque infecta re diſceſſit. ſed Manentio ab urbe profecto: quòd nuntii afferebãtur in Epiri finibus magnũ Turcarum equitum numerum cogi: Senatus ueritus eam manum ſuperioris anni præda impunitateq; alleçtã in Carnos finesq; reip. eſſe uenturam; Petrum Orium, Angelum Barotium legatos creauit, qui unã cum Foroiuliensũ magiſtratu earumq; rerum peritis regiones inuiſerent, & quibus in locis atq; itineribus operæpretium eſſet, munitiones inſtituendas curarent, quibus hoſtes repelli poſſent: Liuianumq; cum equitibus, quibus præerat, & Gurlinum Rauennatem, qui priores ordines gerebat, cum militibus duobus millibus legatis dedit. Petrus etiam Marcellus, alter ex duobus in Gallico exercitu legatis, iuſſus cum copiis in Carnos proficiſci. Turcæ tamen, propterea quòd Rex eorum ducem Bizantium euocauerat, ſe in Carnos non intulerunt. æſtate autem media, quòd eadem rurfus fama crebrioribus nuntiis percrebuerat, parari hoſtium exercitum, qui ſit in fines Reipublicæ impetum facturum, Nicolaus Vrſinus cũ magna copiarum parte cũq; Ioanne Baptiſta Caratio militum omnium Reipublicæ præfecto, Senatu iubente in Carnos eſt profectus, omnesq; eius regionis incolæ ſe, & ſua in oppida, & caſtellos contulerunt. hoſtes, uel quòd loca communita ſcirent eſſe: uel quòd iis in bellum Peloponeſiacum, de quo dicturi ſumus, uti rex uoluerit: ab incurſionibus in eam reip. partem ſe continuerunt. Manentius tãtum

ad urbem redierat ; cum patres Corcyrae insulae ueriti : propterea quod ea in potestate hostium redacta ; quae oppidum munitum & portus egregios haberet ; omnis Adriani maris nauigatio , & in Ionium reliquaque maria exitus magnopere impediabantur : Decemuirum lege Angelum Quirinum, Aloisium Decanalem cum militibus centum eo miserunt , qui duabus oppidi arcibus praessent : quae quidem arces quod promotoriolis inter duobus oppido coniunctis sunt impositae , spatiumque perangustum habent : multorum propugnatorum non indigent . nuntii deinde Aprili mense uenerunt , classem Thraciam , quae Naupacti ea hyeme fuisset , magno studio esse refectionem , aliamque in sinu Ambracio institutam classem deduci , ut se cum illa coniungeret : ipsum regem maximo cum exercitu breui in Peloponesum uenturum ; ut , quae oppida in pacis conditionibus a Manentio petierat , bello persequatur . iis rebus cognitis Senatus decreuit , uti naues longae decem ex iis , quae ad mercaturam instituuntur , onerariaeque ; magnae quatuor armarerentur : decemque iis qui imperaret , Iacobus Venerius datus ; singulis autem nauibus suis praefectus cuique ; auctaque iis stipendia , quo libentius proficiscerentur . missusque ad supplendam classem remigum opportunus numerus ; quem ex continenti Senatus conduxerat . iussi etiam praefecti militum uiginti bona cum manu , cumque iis rebus , quae idoneae ad munitiones faciendas essent , Methonem proficisci , pecunia in super in classis stipendium missa . Senatus etiam consultum factum , ut naues longae minores non paucae prioribus adderentur : biremesque complures confestim armarerentur , classique submitterentur . Malchio & ipse ; qui Corcyram uenerat , nauibus aliquot relictis ad Cephallenae insulae non tam quidem oppugnationem , quam ut in statione ibi essent , ne praesidium hostibus submitti posset ; recentioribus de classe Thracia , regioque exercitu nuntiis certior factus , uti a Creta milites & commeatus & tormenta Naupliam mitterentur , curam & diligentiam adhibuit . & quod Naupliam primum omnium uenturum regem multi existimabant : pars ab illo praefectorum militum est eo transmissa : commeatum etiam omnis generis Methonem misit . ipsi etiam oppidani ; qui frumenta in agris pabulaque omnia circum oppidum corruerant ; aedificia combusserant ,

rant, ne hostibus opportuna fierent: munitionem in portu magni operis effecerunt: aggeremq; in mari excitauerunt; quo ab aggere naues hostium arcerentur, ne ad muros propius accederent: aditumq; uni tantum nauis reliquerunt; quo se tueri facilius possent, quam si cum multis uno tempore nauibus eis esset propugnandum. Malchio deinde Zacynthum profectus classem eò conuenire iussit, nauium longarum & onerariarum circiter septuaginta: in quibus erant naues longæ magnæ sexdecim. Turcæ interea suam classem duobus locis comparatâ apud insulam Leucadiam coegerant magna reip. populorum querela: quod Malchio quiq; præerant legati, ne id per hostes fieri posset, minus prohibuissent: partem eius classis utralibet separatam ab altera parte atq; semotam superari ac deleri non maximo negotio potuisse: nunc eam coniunctam atque plenam nihil non aufuram, ad exitumq; perducturam. adiungebatur ad eas querelas etiam hoc, quod Malchio laborare aduersa ualitudine cœperat. Sed rex, contacta classe nauium omnis generis plus ducentarum uiginti, cum exercitu in Naupliæ fines est ingressus, missa equitum parte, qui ad oppidum accederent. cum iis oppidani equites congressi mille quingenti prælium secundissimum fecerunt: itaque Nauplia relicta rex Methonem uenit. præmissi autem ab eo Turcæ Pilon oppugnare sunt aggressi. quod quidē abest Methone millia passuum decem, loco edito impositum, portu adiecto. Ii, quod eo ipso tempore Contarenus legatus cum nauibus longis aliquot adueniens auxilium propugnatoribus attulerat; repulsi, spe castelli capiendi amissa, abeuntes cum reliquo se exercitu coniunxerunt. Inter hæc Malchio apud Caphallenem moritur: pauloq; post legatorum & præfectorum omnium suffragio Hieronymus Contarenus legatus Malchioni pro imperatore sufficitur; quo ad patres, quem præesse uelint, imperent. Rex Methonem omnium exercitu acerrime oppugnans magnam prooppidi murorum partem tormentis deiecerat. milites, qui priores ordines gerebant, à Senatu missi principesq; municipii ueriti non posse, se eam partem tueri, rebus omnibus & materia, quæ in eo erat ablata, atque in oppidum abducta, prooppidum reliquerunt. hostes ingressi maiore iam spe murum oppidi deicere labore nō in

T

termisso institerunt . Dum hæc ad oppidum geruntur : Contare-
nus omni cum classe Zacyntho proficiscitur , ut , si quâ posset , aut
afferret oppidanis auxiliû , aut classi hostium noceret : cuius clas-
sis naues onerariæ Sphagiam insulam circunuehebantur : reli-
quæ naues è Pili portu se promouebant , quas ubi Veneti è longin-
quo uiderunt : eas aggredi magno animo decreuerunt : itaq; tri-
bus effectis ex omni classe cornibus in hostes contéderunt : quo-
rum in uno naues erant longæ minores uniuersæ : in altero maio-
res continebantur : tertium cornu naues onerariæ conficiebant ,
atque hoc aperto mari , illud litori propius erat . naues triremes
magnæ medium satis idoneo inter utraq; spatio relicto classis lo-
cum obtinebant . hostes ubi contra se ueniri animaduertunt : na-
ues longas circiter centum in Venetos conuerterunt . Venerius
medio è cornu , cui præerat signo pugnæ dato omnium primus
impetum in hostes facit : trirememq; contra se uenientem unam
ex prioribus aggreditur : ex eaq; trireme magnus hostium nume-
rus tormentis est interfectus : ex reliquis triremibus magnis sex
& ipse cladem non paruam classi Thraciæ intulerunt , cõpluresq;
triemes depresserunt ; ex minoribus uiginti prælium commise-
runt : eoq; res est deducta , ut Turcæ , quemadmodum postea co-
gnitum est , litori naues impingere , fugamq; capere cogitarent .
reliquæ triemes congregari non sunt ausæ . obfuit autem plurimû
etiã fortuna ipsa ; quæ multum in bellis potest : quòd naues one-
rariæ tràquillitate magna oborta se mouere nõ potuerunt . Tur-
cæ utrunque conspicati , & naues onerarias uento silente detine-
ri , & longarum magnam partem à pugna conferenda deterreri :
animum sumpserunt : prælioq; redintegrato atq; ad noctem per-
ducto ; cum horas tres continenter pugnauissent ; ex Venetis tri-
remibus maioribus una depressa interiit ; altera interfectis quam
plurimis est capta : cum omnibus abeuntibus tamen sola totam
noctem impetum hostium sustinuisset . Contarenius proimpe-
rator , nauis sua perforata , atque aqua eam degrauante , in aliam se
contulit : Zacynthumq; , ut & illam & reliquas aliquid ex concur-
su passas incõmodi reficeret est profectus . interea cum de Mal-
chionis aduersa ualitudine Senatui esset nuntiatum : patres è ue-
stigio , ut ei classi imperator sublegeretur , decreuerunt : qui si
cum

cum saluum offendisset; reip. nomine horraretur, ut ad urbem rediret. idq; eo deliberatius fecerunt; quòd de Malchione quotidie, quæ non magnopere uellent, audiebant. itaque maioribus comitiis Benedictus Pisaurus magna cum potestate lectus, pecunia in stipendium largiter ei curata, die ab ea die tertia conscendit. Contarenus relictis nauibus auxilium & commeatum Methonem mittere cum decreuisset; ueritus ne oppidani omni subsidio desperato se se hostibus dederent; naues longas quinque omni ex classe delegit; atque in iis, quæ opportuna essent, imposuit. ante tamen optimum esse ratus oppidanos ea de re certiores facere, ut se ad frumentum atque arma reliquasq; res celeriter ex nauibus extrahendas compararent: hominem fortem, atque audacem cymba ei tradita cum remigibus decem eò misit. is per mediam hostium classem omnibus inspectantibus, quòd erat meridiei ferè tempus, celeritate adhibita peruolans mandata Contareni oppidanis pertulit: posteroq; die, qui dies erat ante diem quintum iduum sextilis, Contarenus nactus idoneam tempestatem Methonem uersus uela omnibus cum triremibus facit. hostes classe uisa, id, quod erat, rati, ad oppidi se portum opposuerunt. Contarenus præfectos cohortatus, ut magno animo ad oppidum contenderent, remq; suorum ciuium opis & uirtutis egentem subleuant: eos ab se dimisit. ex iis quatuor triremes, inter hostium naues elapsæ, se ad oppidum magna difficultate contulerunt. una quòd erat tardior, multis hostium nauibus iter impredientibus; cum reliquarum celeritatem se imitari posse diffideret; ad Contarenum rediit. oppidani nauibus auxiliariis conspectis, ut ea, quæ afferebantur, celeriter in oppidum asportarent, læti ad portum conuolauerunt. tantaq; fuit eius rei cura, ut ii etiam, qui muros alia ex oppidi parte cõtra hostium exercitum seruabant, cum festinari ab aliis uiderent, eodem & ipsi accurrerent; stationesq; relinquerent, sic, ut murus defensoribus spoliaretur. id ubi hostes ab exercitu conspexerunt: occasione rei bene gerendæ nõ omissa per ruinas murorum, quas tormenta fecerant, scalis positis nixi paucis defendentibus interfectis, se in oppidum intulerunt. oppidani præfecti; & milites præsidio & commeatu iam è nauibus abducto ea de re certiores facti hostibus medio in oppido occur-

T ij

rerunt: atque ibi prælio acerrime commisso cum diu fortiterq;
pugnaissent; ac magnum eorum numerum occidissent; demū
crescente hostium multitudine, plenis iam omnibus, & obsessis
uiis, circūsepti undique ac pressi propè omnes interfecti sunt unā
cum præfectis nauium, qui tunc uenerant, duobus, remigibusq;
permultis. ex municipibus ii: qui superfuerant, omni ex parte op-
pidum incenderunt: suaq; omnia & suos comburere uoluerunt:
ita oppidum ardens ac semicōbustum capitur: cum quidem Ve-
neti multam in noctem se defendissent. eo capto Rex Pilon du-
cem suum misit. is, ut fidē oppidanis faceret, Methonem in re-
gis potestatem uenisse, magistratū reip. qui Methone erat in uin-
culis adductum eis ostendit cum ciuibus Venetis nōnullis. qui-
bus uisis, ea conditione, ut neque libertatem neque quicquam ex
rebus suis amitterent, oppidum regi tradiderunt. at classis Vene-
ta cum Zacynthum reuerteretur, magna cohorta tempestate cur-
sum non tenuit: itaque nauibus omnibus disiectis nonnullæ lon-
ginquas insulas, Cretamq; usque delatae, uel amissis gubernacu-
lis uel malo infracto, uel dissutis contignationibus iactura facta
ægreq; se in tutum receperunt: triremis una impacta litori saluis
hominibus interiit. Coronē post hæc cum magna exercitus par-
te unus ex ducibus ab rege missus oppidanis proposuit, si se, ante
quā oppidum obsidione cingeretur, regi dederent; fore ut bo-
nis conditionibus uti possent: sin uim expectarent, omnes ad
unum interituros. quibus intellectis rebus Coronæ casu Metho-
nensium perterriti spretis præfectorum imperiis, qui se ad propu-
gnationem comparauerant; æquissimis conditionibus ducē in-
tromiserunt. Rex deinde Naupliam eadem qua Coronem celeri-
tate suo se imperio adiecturum existimans, exercitus partē in Nau-
pliorum fines induxit: missoq; ad oppidum cum suis equitibus
Paulo Contareno ciue Veneto egregia uirtute, Bernardi Conta-
reni, eius qui bello Neapolitano Epirotarum equitum præfectus
mortem obierat, fratre, qui Corone uxorem duxerat, illisq; in re-
gionibus erat notissimus; quemq; rex, ut ad id uteretur, Corone
in deditionem recepta habere secum uoluerat: iussit illum oppi-
danis suadere ut se regi dederent. is medio in sermone; quē cum
Naupliis, ad urbis muros, atque portā uocatis, ingressus fuerat;
equo

equo incitato equitibus imprudentibus se subripuit: atque in oppidum, uallo saltu equi superato, est receptus. oppidani primo cum Pauli hortatu ac studio, tū per se se plane paratissimi magno animo impetum hostium sustinuerunt: egressiſq; præterea per occasiones prælia nonnulla secundiora fecerunt. postea uero quā rex cum reliquo exercitu eō uenit: portas clauferunt, & munierunt; itaque inclusi magna se uirtute, atque constantia tuebātur. interim ex classe Thracia, quam rex Naupacto, ut terrorem hostibus incuteret, Naupliam ueterem cōuenire uniuersam uoluerat: naues triginta Eginam ad insulam missæ oppidum capiunt: relictisq; regio nomine qui præessent, Naupliam reuertuntur. hæc dum sic administrarentur: Benedictus Pisaurus Corcyram, deinde Zacynthum profectus dies ibi aliquot, antequam classis, quæ propter tempestatē aberrauerat, eō conueniret, se continuit. coacta classe nauium longarum maiorum duo de uiginti, minorum uiginti quinque, onerariarum plus uiginti; quam quidem paucorum dierum spatio magna cum diligentia, tum uero etiam seueritate adhibita remigibus, militibus, rebusq; omnibus ornatorem melioremq; reddiderat; ad hostium classem insequendam se se promouet eo animo; ut, si assequi posset, prælium committeret. sed Rex de illius ad Zacynthum aduētū certior factus suæ classis præfectis, ut domum redirent, Byzantiumq; se reciperent, imperauit. posteroq; die ipse; qui quidem non magnopere suis iā copiis confidebat: propterea quod neque paruam, neq; sane sperendam militum equitumq; partem eorum, qui Methonem obsedissent, eo in bello expugnationeq; amiserat: omni cum exercitu abiit. eodem tempore Pisaurus Naupliā speculatoriis præmissis nauibus classem Thraciam & exercitum abiisse certior factus, Eginam contendit; expositisq; militibus Turcas, qui præerant, interfecit eorum duce capto: atque insulam reip. restituit: Mitylenen deinde triremibus leuioribus accelerans, quò appullos hostes intellexerat, ferro, atque igni omnia demetens prædā, & quidem opulentam quam abegerat, remigibus & militibus cōcessit: posteroq; die Tenedum diripuit, incendit, classisq; hostium fugientis atque in Euripi angustias iam ingressæ reliquias affecutus, naues complures extremo in agmine cum hominibus

cepit : fixisq; utroque in litore non unis crucibus captos Europæ
atque Asiæ spectaculo recte suspendit , agros & uicos depopula-
tus , ut qui oras incolerēt magnopere perterrerētur . Samo Thra-
ciam ad insulam post hæc eadem celeritate adueniēs ; cum intel-
lexisset oppidanos ægerrime Turcarū imperium perpeti ; Aloisio
Decanali triremis præfecto ad oppidum missis eos libentissi-
mos in deditioem recepit : petentibusq; ciuē Venetum , qui præ-
esset ; pollicitus est se missurum . illi partem decimā suorum fru-
ctuum quotannis ei se daturos receperunt . deinde Caristo dire-
pta ad naues longas maiores onerariasq; rediens , Naupliam se
contulit ; municipibusq; & militibus collaudatis , stipendio , quos
oportuit , recreauit , & sua liberalitate subleuauit . iis confectis re-
bus discedens dum Coronas litora præteruehitur ; de Carolo Cō-
tarenō , qui magistratus reip. Pilo præfuerat , oppidumq; situ &
natura communitum hostibus nulla coactus ui obsidioneq; tradi-
derat ; in suæ nauis prora supplicium sumpsit . ibi cognoscit Hi-
spaniæ regum classem reip. auxilio missam Zacynthum uenisse . ii
enim Reges Aloisii Galliæ regis prædicatione permoti , qui re-
gnum Neapolitanum bello aggredi statuisset ; tum classe ab rege
Thracio comparata , ne insulam Siciliam sine præsidio relinque-
rent ; classem & ipsi confecerunt ; illoq; miserunt Consaluo Ferdi-
nando præfecto , qui bello Neapolitano dux eorum fuerat . eam
classem ut reges auxilio reip. uellent esse , posteaquam suis iam fi-
nibus nihil timerent ; Senatus ab iis impetrauerat ; Alexandro ad-
iuuante . ea erat nauium plus quinquaginta . quibus in nauibus mili-
tes imposuerant numero ad septem millia . cognito Consalui ad-
uentu Pisaurus Zacynthum ad illum uenit . quem quidem reip.
magnopere prodesse cupientem cum reperisset : rebus belli ratio-
nibusq; omnibus unā cum illo communicatis , ex ipsius , & reli-
quorum Hispanarum nauium præfectorum , quos Consaluis in
concilium adhibuerat , & legatorum sententia statuit ad Metho-
nem recuperandam unā proficisci . eam ad profectioem , atque
bellum quod res multæ materiæ indigebat cum ad castella , quæ
parare instituerant , excitanda ; tum ad nauium scaphas contegē-
das , quibus in primis uti decreuerant ; dato omnibus , qui aderāt ,
iureiurando , ne quis quid enuntiaret ; concilio dimisso Caphal-
lenem

lenem ad insulam, quæ syluis admodum abundabat, uterq; suam classem adduxit. Illis propè diebus cum ex Ioānis Crispi, de quo dictum est; qui Naxum insulā obtinebat; liberis is, qui natus erat maior, Mathei Lauredani filiam in matrimonium duxisset; Senatui placuit, ut magistratus reip. amplius eò nō mitteretur; Naxiiq; Ioannis filio iam adulto restituerentur; dum is paterni regni formam ne uellet imitari, Senatusq; liberalitate ad iustitiam & temperantiam uteretur. Interim autem dum ad Cæphallenē materia cæditur; & turres reliquaq;, quæ sane plurima eius belli administratio requirebat; per fabros cōficiuntur: ne reliqui milites tempus temere contererent; communi consilio statuerūt Cæphalenes oppidum aggredi; turpe futurum existimantes, si ab insula re non tentata discessissent: posse Turcas gloriari duabus classibus tam paratis atque tantis animum ad id capiendum defuisse. iis cōstitutis, rebus nauis una oneraria trium millium amphorarum Genuæ ab Aloisio rege Gallix auxilio reip. comparata Cæphallenem appellitur; ut Pisauro præsto esset. ad eius nauis præfectum, qui erat infirma ualitudine; Pisaurus legatos misit salutatum, actumq; regi gratias quòd in remp. liberalis tam opportuno tempore fuisset. præfectus expectare se se nauem alteram dixit; quæ item Genuæ instructa secum unā soluisset; tempestateq; acta cursum non tenuisset: earum nauium, & militum mille quingentorum, qui in illis erant, trium mensium stipendia regem subministrauisse; ea stipendia desinere ad diem duodecimum Calendarum Decembris. is autem dies, quo die illa dicebantur, erat ante diem sextum Iduum Nouembrium. eis si nauibus post eum diem uti uellent, ipsos stipendia præstare oportere. ad ea Pisaurus respondi iussit, se nisi de Senatus auctoritate nihil acturum; literasq; de eo ad Senatum daturum. præfectus ubi ei rei moram esse interpositam uidit; nactus idoneam tempestatem uela fecit; atque abiit. de nauis altera post illa nihil est auditum. Pisaurus interea Consaluisq; tormentis muralibus eductis, oppidi muros uerberare cōplures dies institerunt. nā quòd erat loco editiore, monti etiam pluribus à partibus prærupto oppidum impositum, ea res magna cum difficultate administrabatur. deinde suo cuiq; legatorum, & præfectorum nauium attribu

to munere; ut, quam quisque oppidi partem signo dato aggredere-
retur, irrumpereq; conaretur, antea cognosceret; statuerunt ex-
periri quantum in hostibus ad propugnationem animi uirtutisq;
inesset. erant autem, quemadmodum à profugis intellectum est,
milites oppidi præsidio trecenti. die oppugnationis dicta eiusmodi
tempestates fuerunt, ut res differri oportuerit. demum pluuiis
remittentibus, pilis ferreis frequentioribus eiacularis omnes se ad
muros contulerunt: conscendereq; scalis positis aggressi, hosti-
bus saxis sagittis omni missilium telorum genere acerrime se de-
fendentibus, oppidum capere non potuerunt. itaque nonnullis
interfectis, uulneratis compluribus, se in castra receperunt: quo-
rum ex numero fuere Hispani præfecti aliquot, Venetiq; ciues sex,
& Gurlinus uir egregia explorataq; uirtute: quem Pisaurus Nau-
plia obsessa plurimum oppidanis profuisse; & præclara multa op-
pido tuendo instituisse effecisseq; cognouerat; & secum abductum
militibus suis omnibus tum præfecerat. atque is magno nostro-
rum omnium, & Consalui dolore, qui ei largiter iam tribuebat,
paucis post diebus est mortuus. eo accepto detrimento, duces ual-
lum excitari usque eò, ut munitionem, quam hostes intra oppi-
dum deiecto muro fecerant, superaret, suis militibus mandaue-
runt. Dum hæc ad Caphallenem geruntur; Pilos per insidias ad
rèp. rediit. erat in Pisauri trireme miles signifer Demetrius qui-
dam Methonensis. is amicum Epirotam item militem in Pili præ-
sidio cum haberet: ad eum bis ter ue amicitie nomine ubi uenit;
hominem spe pollicitationibusq; impulit, sibi ut socius magni
facinoris uellet esse. re constituta ad Pisaurum reuertitur. Pisau-
rus ei milites quinquaginta ex omni classe deligendi potestatem
facit: eos ei milites attribuit. ille cum iis trireme impositus Pilon
noctu proficiscitur: expositusq; clam in Epirotæ domum oppidi
muro uicinam se atque milites occuluit, quoad die inlucescente
portæ oppidi aperirentur: apertis portis Demetrius cum suis in
oppidum irrumpit, & Turcas, qui oppidi erant præsidio, impar-
tos obruncat circiter quinquaginta, paucis elapsis; qui se muro
deiecerunt. ita oppidum recipitur. ad id Pisaurus triremes duas
cum militibus, & Hieronymo Pisano legato, qui præisset, oppi-
dumq; communiret; Venetoq; ciue Syluestro Trono, quem is
magistratum

magistratum ibi relinqueret, statim misit: nam quod erat portu egregio, reip. fore usui ad classes recipiendas & tuendas mirum in modum existimabatur. eo capto equites centum quinquaginta cum uxoribus & liberis Corone se Pilonè uestigio contulerunt, oppidumq; munierunt. sed iam uallo ad Caphallenem excitato, uti de superiore loco nostri in oppidum introspicerent; duces oppugnare, quibus à partibus poterant, uno tempore sunt adorti, eo uterq; animo, eaq; cura, ut, utrius plures essent eo in bello partes, non facile dignosceres; Consaluisq; ciuis esse Venetus & ipse uideretur. neque eius quidem milites ullo in munere à nostris se militibus relinqui sustinebant; homines duri parcoq; uictu asfueti, & cum audaci in primis uirtute, tum maxime habiles, qui oppidorum oppugnationibus adhiberentur. ea in aggressione Marcus Orius nauium onerariarum præfectus unà cum Hispano homine impigro; quem ei Consaluis muneris socium dederat; militesq; aliquot se in muro atque munitioibus primi omnium illatis signis ostenderunt. ea re hostes perterriti cedere, seq; recipere in arcem oppidi cum uellent; irrumpentibus omni ex parte reliquis cæsi captiq; sunt, præter paucos, qui se primo impetu in arcem intulerunt: qui tamen paulo post se Consaluo dederunt, cum Venetorum iram; quos & ipsi sapius elusissent, & rex eorum maximis incommodis affecisset; non iniuria pertimescerent. Caphallene in reip. ditionem anni exitu redacta, oppido Aloisius Salomonius, archi Ioannes Venerius, toti insulæ Franciscus Leo à Pisauero sunt præfecti dati in annos duos. arx etiam ut multo communitior fieret, institutum. missaq; Pilon nauis oneraria magna; qua in nauis Coronei, qui cum familiis eò uenerat, Caphallenem adueheretur. nam quod eam insulam propter bonitatem agrorum maxime esse feracem intelligebant; & illi, qui libere Pilo exire, atque agros colere hostibus Methonem obtinentibus non poterant; & multi præterea homines Turcas perosi eò ad incolendum è continenti commigrauerunt. quam quidem ad rem portus perampli perq; optimi facultas, quo nullus est eo toto mari ferè præstantior, magnum adiumentum afferebat. itaq; paruo temporis spatio à magna est aduenarum multitudine colicæpta; cum per biénium à classibus reip. uexata cultoribus infre-

quentior fuisset. illis diebus triremes duæ Naupliam à Pisaurō missæ, dum redeunt, biremes Thracias quatuor expugnauerunt; biremēq; unam Venetam, quam illi ad Eginam insulam ceperat, recuperauerunt. Consaluus, qui suam classem in aqua menses complures habuisset; magnamq; nauium partem inutilem ad nauigandum breui futuram uideret; Methones autem recuperandæ negotium Pisaurus in aliud tempus distulisset; quod Turcæ, Pilo amisso, eam militibus apprime communierant, diligentiusq; tuebantur: se reuersurum uere ineunte pollicitus, ad classem reficiendam primis anni diebus in Siciliam rediit. ante autem quâ proficisceretur; uini Cretici amphoræ quingentæ, casei libræ sexaginta millia ei dono à Pisaurō datæ. alia etiã ab urbe munera pretiosiora à Senatu mitti nunciatum: quæ ille Senatui gratias agens se non cupere præ se tulit: suorum enim regum in remp. beniuolentiæ causa uenisse: quibus satis omnibus pro muneribus esset par atque mutua Senatus in illos uoluntas & beniuolentia. Senatus tamen, postea quàm de Consalui abitu est ei nunciatum, legem tulit, uti Consaluo ciuitas cum iure comitiorum daretur; ciuisq; Venetus cum libris argenti fabrefacti ducentis sexaginta sex in Siciliam ad illum mitteretur, qui eum de rep. optime meritum diceret. lectusq; Gabriel Maurus, unus ex magistratibus, qui res maritimas in Senatu procurant; paulo post est profectus. Pisaurus cum sciret in sinu Ambracio naues longas complures; quas hostes fabricari curauissent, esse iam deductas: nauibus longis aliquot, onerariæq; una Cæphallenæ præsidio relictis, decimo Calendas Februarias sua cum classe triremium leuiorū quatuordecim, grauiorum octo, nauium onerariarum quatuor; reliquas enim missas fecerat; ad insulam Leucadiam est profectus. eius in insulæ portu, in quo nihil offendi poterat, ex omni triremium numero leuioribus lectis octo; atque in illas ex reliquis nauibus, quos uisum est, remigibus & militibus impositis; cum iis ad sinum Ambracium prouehitur, reliquis nauibus in portu relictis. is habet sinus aditum perangustum, quâ naues commeant, ut lapide manu iacto ferè traiciatur. reliqua latitudo uadis breuioribus impedita, nauigia triremesq; non recipit. in eius ore sinus, turris est communita ad arcendos, si qui ingredi ui experiantur. Pisaurus

rus citatis remigibus dum turrim præteruehitur, lactu ab ea tormentorum tribus aut quatuor militibus interfectis, ad triremes Thracias numero undecim rebus iam omnibus armamentisq; instructas processit. portus est in sinu Ambracio, in quem flumen, quod nunc appellatur Preuesa, influit. eo in portu naualia ad tuendum locum idoneo sunt castello proxima: aditus uero ad portum eiusmodi, ut singulæ tantum triremes ingredi possint. iis in nauibus fabricatæ naues Thraciæ tum in portu stationem habebat. eò ingressus Pisaurus, expositisq; militibus, hostes castello egressos, quiq; naues adseruabant, acerrime cum iis congressos fudit; incensisq; ædificiis præda etiam rerum ad armadas naues comparatarum ingenti facta, triremes hostium nouas omnes remulco e portu abduxit: duas ueteres, quæ semiplenæ aqua ad litus erant deligatæ, incendit; cum iis in rebus administrandis quadraginta ex suis præda cupidius allectos, temereq; procurrentes amisisset. abductas deinde lateri suarum nauium adglutinans, atque ad turrim conuersas trahens, reliquis omnibus incolumibus ad eos, quos in portu Leucadiæ reliquerat, rediit; Corcyràq; omnibus cum nauibus ad supplendam classem ante diem Calendarum Februar. uenit. ibi Hieronymo Contareno legato reperto, qui ex Leucadiæ litoribus ualetudinis, ut aiebat, causa nullo Pisauri permissu Corcyram discesserat; eum ignominia notauit; ut legatione præfecturisq; omnibus annos duos careret. eodem tempore, uti qui pro rep. mortem oppetiissent, inornati ne relinquerentur, in Senatu lex est lata: ut Gurlini Rauennatis, qui Cæphallenæ, Antonii Fabri, Pauli Epirotæ præfectorum militum, qui Methone interfecti fuerant, liberis, quoad uiuerent, pèsiones annuæ curarentur: ipsorum præterea filiabus sex dos sexquibra auri singulis constituta. neque multo post Aloisii Michaelis liberis, & Ioannis Maripetri fratribus; quos utrosq; triremium præfectos auxilio Methonensium à proimperatore missos ab hostibus interfectos dixeramus; arcis Mestrinæ, itemq; Patuinæ ad Medoaci in oppidum influxum præfecturas, alteris per annos quindecim, alteris, quoad eorum maior natu uiueret, & uni uirgini dotem ciuitas dono dedit. reliquis triremium præfectis, qui Methone capti eodem impetu fuerant, seq; pecunia redemerant; Alexan-

dro Gotio Corcyrensi, in ea insula magistratus; Nicolao Cucaro Hydruntino, in sua urbe item magistratus, & auri libra unciaeq; septem annuæ; Iacobo Balbo Parenfi, auri totidem libra unciaeq; item singulis omnium tributorum immunitas attributa, præmia insuper in complures uiuos, qui se fortiter atque amanter gesserant, ex Pisauri literis honorifice collata: dataq; lectis ad id magistratibus cura; ut Methonensium, quibus quidem aut parentes, aut fratres, aut liberi pro rep. interfecti fuissent, qui Venetias uenissent, causas cognoscerent; deq; eis ad patres referrent; ut pro cuiusq; incommodis, & iacturis à Senatu sarcirentur, aut omnino subleuantur. latum præterea de Naupliis, uti eis, bello confecto, immunitas per annos decé concederetur; domusq; eorum, quas ipsi dirui permisissent, ut oppidum communitius fieret; reip. pecunia restituerentur. Iis rebus domi, forisq; administratis Cæsar Alexandri filius, cui paulo ante à rep. petente patre cum iure comitorum ciuitas data fuerat; puellam ex Elisabetæ Metaurensium reginæ famulatu, ad Carratium reip. militibus præfectum, cui erat nuptui tradita, proficiscentem, medio inter Ariminum, Rauennamq; itinere: missis Cesena suis equitibus uirapuit, comitatu eius pulso, uulneratis compluribus. eius ille oppidi paucis ante mensibus regnū obtinuerat, Alexandro tradente, tum Pisauri atque Arimini rep. ægre illa quidem, quod ad Ariminū attinet, ac penè subinuita, sed tamen, ut perpetuis Alexandri postulatis, precibusq; satisfieret, unā cum Aloisio rege Galliæ, qui suas ei copias iterum dederat, annuente atq; permitte. ea erat puella miræ pulchritudinis. itaque amore incensus adolescens, cum pretio aut precibus assequi se se posse nihil uideret; sumptis à nouo regno animis ad uim faciendam se conuertit, & uirgine per scelus est potitus. ea re ad patres celeriter delata, Decemuirum decreto Aloisius Manentius est ad Cæsarem eo ipso die iussus contendere (is erat fori Cornelii) questum de iniuria tam insigni, quā resp. pro suis in eum beneficiis nihil meruisset; puellamq; repetitum. posteroq; die Aloisii regis legatus, re à patribus grauiter apud illum exostulantibus cognita, sua sponte ad Cæsarem iisdem cum mandatis est profectus, cum eā fraudem, atque iniuriam etiam ad suum regem, qui Cæsarem, ut
Flaminia

Flaminia potiretur, adiuuisset, existimaret pertinere. nihiloq; se-
 cius literæ sunt ad Alexandrum à Senatu datæ magna cum quere-
 la. sed neque Manentius, neque regis legatus quidquam apud
 eum ualuerunt: ne dum literæ ad patrem missæ proficerent. per-
 negauit enim ille suo iussu id fecisse, qui puellâ rapuissent; neq;
 se, qui essent, adhuc quidem comperisse: repertis autem raptoribus,
 cui quidem rei omnem esset diligentiam adhibiturus, se da-
 turum operam; ut & rex, & Senatus Venetus, & omnes homines
 intelligerët, quàm ægre tulerit suis in finibus id fuisse facinus atq;
 flagitium perpetratum: puellas sibi non deesse; quas habere facile
 possit; ne hac tanta cum reip. offensione, atq; inuidia, & suo cum
 probro per uim atque fraudem potiri concupierit. patres uerba
 sibi dari intelligentes, cum mittendis nuntiis, ac literis multos
 dies consumpsissent; quòd rebus belli ab ea cogitatione auoca-
 bantur; Carratium, qui ad eos questum uenerat, consolati, eius
 uindictam sceleris in aliud tempus distulerunt. Post hæc autem
 reip. legati, qui ad Vladislaum Pannoniæ regem anno superio-
 re missi fuerant, ut illum ad bellum in Turcas incitarent; fœdus
 cum rege aliquando tandem percusserunt. quo ex fœdere bellū
 regi Thracio inferre omnibus copiis Vladislaus iuebatur; res
 uero p. mille auri libras tribus pensionibus regi Pannoniæ mitte-
 re, quotannis tenebatur; quoad bellum esset confectum. ei fœ-
 deri feriendo Alexander & auctoritatem adhibuit suâ misso Ro-
 ma legato è Cardinalium collegio; & auri libras annuas quadrin-
 tas regi Pannoniæ per triennium pollicitus est se daturum. domi-
 uero inter hæc, ne ad bellum pecunia deesset, lex est lata, uti qui
 fundos atque agros in contineti possiderent pro quoque soli cul-
 ti iugero siliquas argenti septem in ærarium conferrent; semel
 quidem tantum præter Carnos, quorum se in fines Turcæ supe-
 riori anno intulissent. literæq; ad ciuitates datæ, quæ eas horta-
 rentur, tam duris reip. temporibus ne deessent, atque urbem la-
 borantem subleuarent. Pisaurus classe Corcyræ remigibus reli-
 quisq; rebus instaurata ad naues longas, quas Turcæ in Loi flu-
 minis ripis ædificauerant, atque in flumen deduxerant, capien-
 das, aut incendendas animum adiecit. itaque cum sciret eius flu-
 minis hostium adiri magnis à nauibus non posse alueo diffun-

dente se se magis, quàm demittente, nisi cum flumen ex imbribus creuisset: tametsi inuenta hostium nauigia satis alta aqua excipiebat, onerariarum & longarum nauium scaphas complures integri iussit. quibus in scaphis atque in biremibus duabus milites imposuit, Marcumq; Orium nauium onerariarum præfectum, qui se obtulerat, ei negotio præposuit. ipse Aulonam cum longis nauibus est aggressus; ut hostes occupatos ea in propugnatione distineret, ne suas peti naues existimarent. porro Turcæ uel de eare, ut sæpe fit, certiores facti; uel ipsimet propter recentem in sinu Ambracio nauium suarum iacturam idem in Loo flumine mententes; eas naues longius ab hostio in flumen introduxerant, passuū millia quatuordecim; atq; unā composuerant sic, ut pro-ras secundum cursum fluminis conuersas haberent; ipsæ, quòd remi nondum erāt impositi, inter se coniunctæ totum flumen caperent. ripas autem Turcæ tormentis communierant ad naues hostium repellendas. Orius, audacissime superato flumine, cum nauibus Thraciis appropinquauisset: eas magno militum præsidio fultas, atque instructas est conspicatus: tum missis in eum ex utraque ripa frequentibus tormentorum pilis, ad illas propius accedere non potuit. itaque omnem aditum frustra expertus, crescente hinc atque hinc hostium multitudine, scaphas retrahi imperat. redeuntibus Turcæ summis in ripis atq; ipso propè in flumine occurrerunt; nauiculamq; unam truncis ramisq; arborum, quos in flumen deiecerant, impeditam oppresserunt. ipse cum reliquis incolumibus ad hostium fluminis cum reuertisset; atque interim mare, quod uado sum late erat, magno coorto ueto se excitauisset; erumpere ausi mediis in uadis naufragium fecerunt. quorum pars interiit, atq; in his Hieronymus Maurocenus propinquius meus, nauis onerariæ bellicæ præfectus magno animo, magnaq; uirtute, reliqui pleriq; in littus eiectione, ab hostibus capti sunt; præter nauiculas pauculas; quæ tépestate superata se Dyrrhachium contulerunt; quò iam uenerat Pisaurus; eaq; illum de re certiozem fecerunt. Marcus Orius, & Vincentius Piscalicus, nauis item bellicæ præfectus, capti. ac fuit eorum, qui interierunt, & qui in manus hostium peruenerunt, numerus circiter trecenti. Pisauro Dyrrhachio digresso, Georgii Castriotæ Epirotæ hortatu&

tu, & Antonii Boni legati sponte se Alexiani dediderunt. est Alexium in Drino flumine, quod uado transiri non potest, insula triquetra, mare uno ab latere attingens, ab reliquis flumen, quod ipsa dirimit. eorum quodq; laterum tria millia passuum efficit: ipsa uallo circúmunita: quam ad insulá, capta ab rege Thracio Scodra, eorum locorum se se homines contulerunt, atque incolere cœperunt. ea Turcæ ad mercaturam utebantur; magnumq; frumenti numerum, quo montani late homines earum regionum alerentur, neque paruam salis copiam quotannis eò conuehebant. picis autem ceræq; ac mellis magnam uim eodem ab interioribus Illyrici finibus, atque ab Epiro importari solitá cocebant. iisq; reip. usui futurus locus uidebatur. Eo tempore Alexander triremes reip. uiginti pecunia sua sacraq; se armaturum pollicitus; quibus ciuitas bello Thracio uteretur; quindecim modo per suos ministros, ut instruerentur, diligentiam adhibuit; reliquas quinque Senatui armandas remisit: cum ei pecuniam sacram, quam homines imperio Veneto, ut criminibus, & maleficiis obnoxii, ob commissa post mortem apud inferos pœna liberarentur, ex Alexandri literis persoluerent, bello Thracio insumendam permisisset: quarum omnino uiginti nauium imperium legatus ab se se datus obtineret. is fuit Iacobus Pisaurus Episcopus Paphiorum ex Veneta nobilitate: qui etiam maiori earum nauium parti, quam Venetiis armandam curauit (nam reliquam in Flaminiaë maritimis municipiis Anconæ instruxerat) præfectos ciues sibi Venetos adlegit. pecuniæ uero sacræ summam libuit mihi huic loco adscribere: ut intelligi possit, quanta quâq; ardens eo tempore fuerit in hominum métibus religionis existimatio, & Deorum immortalium timor. porro in urbe auri libræ ducentæ nonaginta septem eo nomine sunt confectæ, Patauii una & sexaginta, Vicetiæ sexaginta quatuor & semilibra, Veronæ una & triginta, Brixiaë quadraginta octo, Bergomi ferè quadraginta quatuor, Cremonæ xii, Cremæ plus nouem, Taurisi uiginti quatuor, Feltriæ duodecim & semilibra, Ciuidali Carnico nouem, Utini quadraginta duæ. atque ut à claris urbibus ad tenuiora oppida descendamus, Fossa Clodia libras auri paulo minus octo facile contulit: Portus, quem Gruarium appellant,

ferè undecim : Colonia, qui quidem uicus est in Vicetinarum finibus, quatuor : itemq; supra quam quis crederet alia in continenti castella, uicq; : ut esset summa omnis auri libræ septies centies & nonies, eoq; amplius. Atq; illo ipso tempore Cæsar Alexandri filius diu pressam armis, atque acri obsidione Fauentiam, à qua patres Alexandri precibus legatum suum reuocauerant; certis conditionibus tandem cepit : Estoriq; puero ea lege se dedit, uti saluus sosesq; esset, fidem fregit : Romamq; adductum, atque in custodia complures menses adseruatum necauit. Per eos etiam dies Patauii Baptista Zenus è Cardinalium collegio moritur, grandi pecunia, argentiq; fabrefacti magno pondere testamenti tabulis suæ genti, & propinquis, & sacerdotium collegiis, & reip. relicto. abscondiderat is Roma ueniens aliquot ante annos auri libras ducentas sexaginta Anchonæ in ædis sacrae pariete. de eo Alexander à Senatu certior factus aurum abstulit. Zeno ad urbem delato funus amplissimum publice curatum. laudauit Angelus Gabriel. postea ei ex testamento Senatus in ædis Marcia porticu sepulcrum ex ære ponendum locauit. Interea in Achaia magnum incommodum publice est acceptum Pilo ab rege Thracio iterum capta. is enim cum eò & terrestri itinere equitum millia complura, & mari triremes quatuordecim, & biremulas quinque (sic enim naues eas appellant, quæ ferè semitremium loco sunt) Camali præfecto misisset; essentq; in Pili portu triremes reip. tres sine ulla statione, aut specula: eas Camales improviso aggressus, non magno negotio cepit. aliquot ex iis, qui in eis erant, fuga in scaphis elapsi ad triremes quinque maiores reip. quæ cum mercibus Beryto illo ipso tempore uenerant, erantq; in anchoris portui uicinæ, se contulerunt. eæ quinque eadem formidine usæ, cum terrori esse hostibus potuissent, uelis factis abierunt. quarum conspecta fuga, qui Pilo præerant, se se hostibus dederunt. earum triremium præfectis eo minus ignoscendum fuit; quòd paulo ante Cretæ cum essent; à Pisauro eis erat imperatum, ut se Pili expectarent. isq; postero die cum triremibus quindecim eò uenit. sed Camales, cum Pisauri classem è longinquo uenientem ii, qui in specula erant positi, conspexissent: id enim ne accideret, uerebatur, ut in Pisaurum,

rum, quem breui eò venturum à captiuis intellexerat, imprudens incideret: è uestigio triremes captas abducens, litusq; proximum legens, ei se uitabundus eripuit. Pisaurus deinde Corcyram adueniens, quòd audierat naues longas Turcas è Loo flumine, quæ in eo erant, breui educturos; triremes aliquot misit, quæ ostium fluminis adseruarent. ipse cum reliqua classe longarum nauium uiginti quinque in Achaiam reuehitur, atque in Coronas finibus magnum hominum numerum cum uxoribus & liberis suis in nauibus imposuit, quos Cæphallenem ad incolendum traduceret. paulo post Eginæ cum esset, intellexissetq; Megaræ & biremes fabricari, & frumenti magnam copiam esse: Aloisium Lauredanum legatum cum nauibus octo, si quid ex usu efficere posset, eò misit, is bireme una cum hominibus, altera uacua captis, expositis militibus, & equitibus Naupliis adhibitis, prælio cum Megarensibus commisso eos fudit: atque arcem, quæ à Thracibus defendebatur, magno impetu cepit: ac recte suspensis iis, qui oppugnationi superfuerant, quosq; cum biremi ceperat, frumentoq; omni abducto oppidum incensum, ac solo æquatum deleuit: ne impedimento Naupliis esset, quo minus eo ab latere quàm uellent libere uagari eis liceret. idem postea complures ad insulas, postremo ad Euboeam profectus, prædam, & quidem opulentam abegit: oppidaq; aliquot & castella multa incedit: ac magnum propugnatorum numerum interfecit, ingenti undiq; omni illo in mari terrore hostibus atque formidine incussa. quo quidem tempore captis ab se oppidis rex metuens, Coronem, Methonem, Pilon muris, & propugnaculis, reliquisq; rebus ad hostem repellendum idoneis, & militum præsidio apprime communiuit. Nauplii autem equites, cum hostes ad illos laceffendos in eorum propè suburbia irrupissent, egressi eos fuderunt: ex quibus ducenti quinquaginta interfecti atque capti, idem paulo post alii hostium equites Catarbeio duce aggressi, omnes à Naupliis capti sunt præter ducem, qui cum duobus equitibus aufugit. Reuerso Corcyram Pisauero, ut classem regis Galliarum, itemq; regis Lusitaniarum, de quibus proximo libro dicitur, expectaret: magistratus reip. qui Dyrrhachio præerat, morbo affectus, ut ualitudinem curaret, Olcinium se contulit cæli salubrioris gratia. eam oc-

casione nacti hostes, noctu Dyrrhachium furtim aggressi, scalis
ad murum positus se in oppidum intulerunt: interfectisq; paucis
somnia expergefactis oppido sunt potiti, sed ea æstate foris Pilo
atque Dyrrhachio amissis, nullo autem negotio, quod ma-
gnopere ex usu esset, confecto, domi Augustinus
Barbadius uita functus est de Mense Septem-
bri, cum annos XV. ciuitatis principa-
tum obtinuisset.

82

PETRI BEMBI RERVM VENE-
 TARVM HISTORIAE
 LIBER VI.

LIBVS iactatae incommodis ciuitati
 malum etiam inopinatum ab longinquis gen-
 tibus & regionibus exitit. Petri enim Pascali-
 ci apud Emanuelem Lusitaniae regē legati li-
 teris patres certiores facti sunt, regē illum per
 Mauritaniae Getuliaeque oceanum conuehēdis
 ex Arabia Indiaque mercibus itinera, suis tenta-
 ta saepe nauibus, demum explorata compertaque habuisse: nauesque
 aliquot eo missas pipere, & cinnamis, eiusmodique rebus onustas
 Olyssipponem reuertisse: itaque futurum, ut, eius rei facultate Hi-
 spanis hominibus tradita, nostri in posterum ciues parcius, angu-
 stiusque mercarentur, magnique illi prouentus, qui urbem opulen-
 tam reddidissent toti penē terrarum orbi rebus indicis tradendis,
 ciuitatem deficerent. eo nuntio patres accepto non paruam ani-
 mi aegritudinem contraxerunt, quam tamen compendiis alio-
 rum populorum solabantur. simul & illud cogitabant, amabile
 profecto esse nouas regiones alterumque propē acquiri orbem, gen-
 tesque abditas atque sepositas celebrari. ac postea quā hunc ad lo-
 cum meorum me commentariorum cursus perduxit: non alie-
 num esse arbitror; quod eius rei omnium, quas ulla aetas unquā
 ab hominibus effectas uidit, maximae, atque pulcherrimae, fue-
 rit initium; tum quae terrarum portio post id, quae ue gentes &
 quibus moribus sint repertae quantum suscepti operis ratio per-
 mittet, breuiter dicere. Erat Columbus homo Ligur ingenio per-
 acri, qui multas emensus regiones, multum maris, & oceani per-
 lustrauerat. is, ut est humanus animus nouarum rerum appetens,
 Ferdinando & Isabellae Hispaniae regibus proponit, edocetque,
 illud, quod omnis ferē antiquitas credidit, quinque esse caeli par-
 tes, quarum media caloribus, extremae duae frigoribus sic affician-
 tur, ut, quae sub illis sint totidem terrae plagae, incolae ab homini-
 bus nō possint, duae tantum inter eas sub eisdem positae caeli par-

tibus possint : inanem esse antiquorum hominum fabulam, & nul-
lis ueris rationibus fultam, & confirmatam descriptionem : im-
prouidum propè necesse esse haberi Deum, si ita mundum sit fa-
bricatus, ut longe maior terrarum pars propter nimiam intem-
periem hominibus uacua nullum ex se se usum præbeat : globum
esse terræ hunc eiusmodi, ut commeandi per omnes eius partes
facultas hominibus ne desit. cur sub media cœli conuersione de-
gi nõ possit, ubi diei calor cū noctis frigore pari dimisso utriusq;
moræ spatio temperetur? præsertim cum tam cito sol in alterutrâ
declinet partem : cumq; sub iis cœli conuersionibus, in quibus
nostro uertici propior longinquam sol moram trahit, tamen de-
gatur? argentes sub Septentrionalibus esse terras ; sed eas homi-
nibus non defici : sic sub australi terras esse frigiditas uertice, esse
animantium, atque hominum genus : quem oceanum scriptores
appellarint, cum non esse inertis magnitudinis, sed insulis atque
terrâ scaterere, quas homines inhabitent : itaque uigere atque in-
coli uniuersum globum, qui ubiq; sit uitalis auræ particeps. Hac
oratione apud reges habita petit, ut sibi liceat eorum opibus no-
uas insulas, noua litora quærere : spem se habere, non de fore ince-
ptis fortunam : ditionemq; ipsorum magnopere iri auctum, si
rem susceperint, confirmat. Ab regibus noua spe allectis sen-
tentia Columbi, quam quidem totum septennium reiecerant, ad
extremum comprobata; quam tamen multo antea Possidonii phi-
losophi Panetii discipuli primum, deinde etiam Auicennæ medi-
ci fuisse uideo, magni, & præclari uiri; anno ab urbe condita mil-
lesimo septuagesimo primo tribus cū nauibus Columbus ad in-
sulas Fortunatas, de quibus superioribus libris sermonem habui-
mus, quas Canarias appellant; profectus, atque ab iis tres & tri-
ginta totos dies occidentem sequutus solem, sex numero insulas
reperit; quarum sunt duæ ingentis magnitudinis; quibus in insu-
lis lusciniæ Nouembri mense canerent, homines nudi, ingenio
miti, lintribus ex uno ligno factis uterentur. frumentum hi ha-
bent, quod maicem appellant, multo, quàm nos, spica, & culmo
grandioribus, arundineisq; foliis, & plurimo ac rotundo grano,
quod spicæ infixum membrana pro aristis uestitur, quam quidē
maturescens reiiciat, animalium quadrupedum genera habent
per

perpauca, ex his canes pusillos, qui muti etiam sint, nec latrent: auium uero longe plurima, nostris tum grandiora, tum etiam minora, adeo ut auiculæ inueniantur, quæ singulæ suo cum nido uigesimam quartam unciz partem non exuperent: psitacorum magnam copiam, forma, & colore uariam. uellera sponte nascentia ex nemoribus atque montibus colligunt. sed ea cum uolunt candidiora melioraq; fieri, ipsi purgant atque apud domos suas ferunt. aurum, quod in fluminum arenis legunt, habent: ferrum non habent. itaque præduris atque acutis lapidibus & ad lintres cauandos, & ad reliquam materiam in usum domesticum formandam, aurumq; molliendum pro ferro utuntur. sed aurum cultus tantummodo gratia molliunt; idq; auribus, & naribus perforatis pendulum gerunt: neque enim numos nouerunt, neque stipis ullo genere utuntur. harum duarum insularum unius cum rege amicitia fœdereq; inuito Columbus duo de quadriginta ex suis apud illum relictis; qui mores & sermonem gentis addiscerent, seq; breui rediturum expectarent, decem ex insularibus secum ducens in Hispaniam rediit. hæc illorum itinerum origo, institutzq; ad incognitas orbis terrarum oras nauigationis initium hoc fuit. Anno autem insequente, ut pollicitus fuerat, Columbus cum nauibus decem septem, & militibus, & fabris, & commeatu omnis generis missu regum eodem rediens, cum se ad læuam uersus parumper perflexisset, quamplures ad insulas est delatus: quarum partem homines incolebant feri trucesq; qui puerorū & uirorum carnibus, quos aliis in insulis bello aut latrocinjis cepissent, uescebantur, à fœminis abstinebant, Canibales appellati. uicos hi habebāt uicenis aut tricenis domibus singulos; domusq; erāt omnes lignæ, ac rotunda forma, palmis & stipulis contextæ certarumq; arborum & arundinū foliis ad arcendos imbres. acere utebantur adeo temperato, ut Decembri mense auium aliæ nidos ponerent, aliæ pullos educarent suos. sed cum ad illam insulam, à qua reditum anno superiore apparauerat, Hispaniolamq; ipsam appellauerat, Columbus reuertisset: propter soli bonitatem magnitudinemq; insulæ, oppidum opportuno loco condere, ac terram colere cœpit. arbores frondibus nullo anni tempore spoliabantur, una aut altera exceptis, quarum Hispani, præter pinum,

palmamq; nobis cognitam uiderunt nullam. insulares duobus se è specubus terra proditos atque natos dicunt. Deos penates, quos appellant Zemes, colunt. eos plebs habet communes, suū uero ex regibus quilibet; eorumq; simulacra lana contexta in bellum profecturi capiti alligant; iuariq; se ab iis maiorem in modum putant. noctu uagari mortuos credunt; posseq; omnia humana membra sumere præter umbilicum. ab suis Zemibus eiusmodi responsa non multos ante annos accepisse illos constat: uenturam eò indutam uestibus gentem, quæ regionem subigeret, & ipsorum aboleret Deos. sed uicinæ huic insulæ hominibus alterius ex duabus, de quibus supra dictum est, insulis; quam quidem & propter magnitudinem Hispani terram esse continentem crediderunt; & hominum genere atque auri copia multum præstare cæteris intellexerunt; & Cubam appellari didicerunt: serpentes noua totius corporis specie ac forma præditi, sesqui pedis plerunq; longitudine, qui ex terra & ex aqua uiuunt, in lautioribus erant epulis. uerum enim uero & illi, & qui proximas obtinebant insulas; quarum magnus erat numerus; plerique auream ætatem agere; nullum agri modum noscere; nō iudicia, nō leges habere; non literis, non mercatura uti; non in posterum sed in dies uiuere. ac dum hæc conquiruntur, Ioannes Lusitaniæ rex per legatos apud Hispaniæ reges queritur, sua litora, suasq; regiones ab ipsis tentari: eas, quas reperissent, insulas ad se spectare; qui Hesperides habeat; & cuius maiores oceanum percurrere ante omnes alios sint ausi. contra Hispaniæ reges dicere: quæ non fuerint ullo ab homine ante parta, omnibus hominibus patere: se nulli esse iniurios; si ab cæteris ignorata, labore & studio acquisuerint suo. itaque magnis ex ea re obortis inter eos disceptationibus, ne controuersia eiusmodi ad bellum deducerentur, utrique se Alexandri Pont. Max. iudicio staturos spondent. Alexander tota re cognita statuit, ut à septentrionibus directa ducta in australem polum linea, quæ à Gorgonum insulis tercentena millia passus in occasum distaret, quæ pars orbis in oceano ad occidentem solem esset, ea Hispaniæ regibus cederet, quæ ad orientem spectaret, iuris Lusitani censeretur. ita orbis terrarum ab ea oceani ora in duas diuisus partes duobus regibus perquirendus,

&

& obtinendus est traditus. ad quã quidem certe rem magna uter-
 que diligentia cõsequendam se dedit. Sed Hispanis ulteriora ten-
 tantibus terra est obiecta continens paulo minus decies centena
 millia passuum ab Hispaniola protensa meridiem uersus : atque
 in ea populi sub rege bellum cum finitimis gerente occurrerunt:
 quorum fœminæ uirum passæ nullam partem corporis, præter
 muliebria, uirgines ne illam quidem tegebant. regem ii suum ho-
 noris gratia sublime in humeris ferunt. Tum alii deinde popu-
 li capillo promisso, & liberali aspectu, auro atque gemmis culti,
 uino ii utuntur albo nigroq; ex quibusdam confecto fructibus sa-
 pore delectabili. post hos item alii, qui certarum se herbarum co-
 loribus pullo & purpureo inficiunt; aspectuq; sunt in pugna eam
 ob rem tetriore ac horribiliore. Demum gens inuenta agilis ad-
 modum, & item nuda, genitalibus tantummodo cucurbitula uel
 marina testa inclusis. cadauera ibi regum & magnorum hominũ
 desiccata in domibus asseruantur; eaq; in honore magno habent.
 est etiam, ubi arida facta conterant, eoq; puluere in epulis & po-
 culis honoris causa utantur. Postremo autem ad meridiem auda-
 cius in dies iter flectentibus Hispanis cũ uertex se subducere no-
 ster cœpit; tum è regione alia quædam magnopere splendentium
 quatuor stellarum forma atque series extitit; quam esse australis
 uerticis faciem crediderunt. Visi post hæc homines nostris longe
 proceriores, & magno ad obeundas pugnas animo. tum flumen
 refertum insulis immani latitudine: patet enim amplius passuũ
 millia centum: & syluæ arborum, quæ materiam habent ad tin-
 gendas lanas idoneam; aliarumq; ita procerarum, ut eas uiginti
 hominum extremis se manibus contingentium capere comple-
 xus sæpe nequeat. siliquas hæc producant longitudine palma-
 ri, pollicæ crassiores, lanæ mollissimæ concisæq; plenas; quæ qui-
 dem ob tenuitatem, & breuitatem deduci in subtegmina fusis nõ
 possit; sed ad farcienda strata culcitræq; magnopere sit idonea.
 animal eæ syluæ nutriunt cuniculi magnitudine, gallinis infestis-
 simum: quod quidem fœmina loculum habet è pelle utero adne-
 xum, quasi uterum alterum, fœcundum uberibus, in quo catu-
 los secum gestat, emittitq; cum uult, itaque si animal noxium
 uidet, si uenatores adesse intelligit, loculo illos recipit; & inclu-

fos fugiens aufert. idq; tandiu facit; quoad catuli per se, & quæ sibi usui ad uictum sunt, quærere, & uitam tueri possint. In ea terrarum parte homines impuberes in omni ætate sunt propè uniuersi, neque ullos habent pilos. iidem magnopere natandi artem callent, tum mares tum fœminæ: eiq; rei ab paruulis insuescunt. filios ex sororibus sibi hæredes instituunt, quoniam non dubie suæ gentis sunt. mulieres adolescentes parere, seruire ducunt esse. itaque si prægnantes sunt, herba ad eam rem idonea abortum faciunt. cum uero ætatis flos exaruit, tum pariunt, ac proli student, sed quæ regio sunt sanguine, negare aliquid ulli uiro, qui ex nobili sit genere, in turpibus habent rebus. ferè semper cum rege mortuo uxor una, & altera sepeliri uult eo cum ornatu, què uiuens adamauit: tum serui etiam, & clientes. ita enim se cum illo apud superos tota tempora uicturos putant. nonnullæ gentes Deorum imagines filiorum suorum infantium spargunt sanguine. mitiores aliæ sacerdotes ita habent institutos, ut barbam, si quam habent, aut capillum neque tondeant, neque peccant totius uitæ tempore. quibusdam in locis propter paludes incolæ domos in arboribus ædificant, easq; inhabitant cum uxoribus & liberis. atque omnibus ferè in continentis regionibus aurum ex fluminibus colligunt, aut ex uicinis fluminibus locis, non magna tamen diligentia: neque enim numos cudunt: minutis plerunque cum terra globulis, sed sæpe etiam librali pondere, ac nonnunquam multo maioribus, gemmas uero maximeq; margaritas habent populi, qui Cubagæ, & Cumanæ, & Teraræ qui insulis (sic enim eas appellant) in septentrionem uersis paulù a media cœli conuersione declinantibus sunt proximi: ubi eas urinatores expiscantur, tanta cum mari assuetudine, ut semihoræ interdum spatium conchis margaritarum cõquirendis sub aqua se contineant. earum magna uis ab incolis regibus Hispanis tradita, nobilium fœminarum mundum facile auxit. atque ea quidem omnia ante hos plane annos, quibus hæc à nobis conscribi cepta sunt, contigerunt. nam quæ proxime gentes bello ab Hispanis sunt deuictæ; ex porro & uestiù cultu, & oppidorum nobilitate, & bellandi studio & hominù frequentia, & finium ac regnorum amplitudine reliquis earum regionum omnibus multum

tum præstant. quorum nonnulli solem & lunam, uti uirum, & uxorem colunt: neque impuberes plane sunt uenusta etiam forma, & probis moribus fœminæ, tum ornata gemmis præter cætera extremas quoque furas ad talos usque. auro autem sic abundant, ut parietes templorum, ac dômorum reges eo uestiant: & uasis ad uictum domesticum prope omnibus, uti nos ab ahæneis aut testaceis, sic illi aureis utantur. itaque uicti magno auri pondere Hispaniam referferunt. cum iis, quos superius diximus, populis Messicum Temistanæ regionis oppidum egregium in lacu falsæ aquæ situm, sub cancro ferè ad conuersionem positum, numerare nos oportet, cum plerisque non oppidis modo, sed etiã regionibus, ac magno terrarum spatio uectigale factum. quòd si, quas etiam terras ad australem uerticem positas Hispaniæ imperio adiecerint, æstimabitur: nullus propè antiquorum hominum labor eorum industriam æquauerit. Alia ex parte Lusitani, classe ab rege comparata, in austrum ab Hesperidibus conuersi, Africæq; promòtorio, quod Bonam spem appellant, traiecto, Ethiopici oceani se primum ostendentibus litoribus, ad continentem nigrorum hominum terram, quæ appellatur Cephala, naues appulerunt auro diuitem: quòd interiores eò important populi; ut res alias contra mercentur; nullo id pondere aut mensura, sed tantum frustis ex oculorum fide atque arbitrio permutantes; ut, qui accipiunt, sæpe lucrum centupli faciant: atque ibi arcem condiderunt. Deinde ad Mogambicem regionem delati, portu egregio, & aduenarum frequentia nobilem, arce item posita, eius sunt imperio potiti. labrum inferius hi sibi homines perforant: ossulaq; aut gemmas foraminibus appendunt cultus honestioris gratia. Quiloæ deinde regem bello deuictum expulerunt, eumq; tenuerunt. oppidani domus nostro more habent exadificatas, colore ipsi inter nigrum albumq; uestibus liberaliter induti. Aliis post hos relictis populis, mare rubrum ingressi, complures nigrorum item & bonorum hominum ac bello fortium ciuitates adierunt: qui natis statim fœminis naturam consuunt, quoad urinæ exitus ne impediatur: easq; cum adoleuerint, sic confutas in matrimonium collocant; ut sponsi prima cura sit conglutinatas atq; coalitas puellæ oras ferro interficindere: tanto in honore apud

homines barbaros est non ambigua ducendis uxoribus uirginitas . Ac Lusitanis mediam rubri maris partem transgressis Zides se oppidū obtulit amplo cum portu: ad quod quidem Indici populi suas merces conuehebant . eas Aegyptii ; qui eò loci mercaturæ causa quotannis conuenire consueuerunt ; Camelis imponebant , Alexandriamq; perferebant . quas quidem Veneti merces , stato anni tempore eam ad urbem adnauigantes , coemebant ; domumq; conuectas omnium gētium mercatoribus , ea se de causa uulgo petentibus , uenditantes , incredibili auri prouentu ciuitatem locupletabant suam . sed posteaquam ad eas regiones Lusitani uenerunt ; magna rerum commutatio est consequuta . quicquid enim ferè mercaturæ causa ex omnibus Arabiæ Indiæq; locis mare rubrum importabatur ; ipsi emere domumq; conuehere cœperunt . qua adductus necessitate rex Aegyptius anno ab urbe condita millesimo octogesimo Zidensium in portu , qui quidē in intimi eius maris sinu sunt , classem magno sumptu comparauit ; ut ab Indiæ maris nauigatione Lusitanos auerteret . sed ab illis ad Diū in hostio Indi fluminis oppidum uictus classe capta atque incensa rem inchoatam reliquit . Zidēs nullam postea , uel omnino modicam rerum indicarum aduectionem habuerunt . ita Aegyptios Venetosq; instituta antiquitus mercaturæ ratio , quæ intercipi nullo posse tempore uidebatur , aliò conuersa propè deseruit . neque hercule propterea Lusitani finem progrediendi fecerunt : sed ad complures Arabici , Persici , Indiciq; insulas oceani , atque ad innumeros continentis portus conuentusq; hominum profecti , syluis felicibus , odorum omni genere , ebore , argento , auro , gēmis beatos , se contulerunt : & Colocuetē , oppido propter affluentem earum rerū , quas imprimis quærebant atque adambabant , copiam maxime omnium opportuno , præliis secūdis factis , & munitionibus institutis in potestatem redactō , eas regiones tenuerunt : Tapobrancēq; insula multorum mensium itinere post tergum relicta ; quò nemo unquam penetrauit , sui regis signa audacissime felicissimeq; intulerunt . tametsi maiore omnino audacia , felicitate autem nunquam alias audita , si uixisset , Ernādus Maglaiānes Lusitanus fuit . qui , Hispaniæ regum opibus classe cōparata , uia initio in austrum se flectens , atque ultra mediam cœli conuersionem

conuersionem propter continentis terræ oras dextrorsum uelificans, magno spatio ad polum uersus peracto; ut illum longius altiore, quam nobis noster sit, eo in itinere habuerit; & freti, quod nunc Maglaianis appellant, angustiis trecentorum milliū passuum in longitudinem decursis; iterum ad medium cœli spatium se conuertit. deinde ad auroræ populos atque insulas odoratarum arborum plenas, quas Molucas appellant, medium cœli spatium peruenit; ibiq; pugnans interiit. postremo illius comitatus per Lusitanorum partis oceanum labore plurimo uniuersi orbis terrarum nauigatione triennio confecta in Hispaniam rediit. cumq; totius itineris enumeratis diebus rationem, quam in tabulis habebat, repetisset: uno sibi annos illos die longiores factos de dierum nominibus domi audiens reperit. qui demum anni: si se is ad orientem, domo profectus, conuertisset; ac contra solem usquequaque currens illud ipsum iter uniuersum confecisset: uno breuiore die redeunti sanè fuissent. semper enim tanto citius orienti soli occurrens, quanto plus itineris post se circumuectus reliquisset, cuncto demum totius terræ globo die uno prius solem sibi orientem, quam cum uix se dederat, profecto habuisset. Eodem ferè tempore, quo legati Pascalici literæ ad Senatum uenerunt; Aloisius rex Gallorum Tridenti per legatum suum Cardinalem Rotomagensem; cui Mediolano proficiscenti (illi enim urbi atque regno præerat) Georgium Cornelium Brixie magistratum reginæ Cypriæ fratrem Senatus legauit; pacem cum Maximiliano imperatore certis conditionibus fecerat: quarum illa erat maxima; ut is se regem Mediolani appellaret; ipse in corona, ex qua Maximilianus iure imperator dici posset, more institutoq; maiorum à Pontifice Max. Romæ tradenda, auctoritate opibusq; suis præsto ei esse teneretur. Cardinali per fines reipub. cum magno comitatu eunti & redeunti sumptus est publice factus. sed Barbadici; quem uita functum dixeramus; loco Leonardum Lauredanum plurimis necessitudinibus, & propinquitatibus atque affinitatibus fultum ciuitas sibi principem declarauit. Eo comitia primū habente, ædis Marcie procuratio; quo in magistratu Philippus Tronus, cuius pater Nicolaus annos sex ciuitatis principatū obtinuerat, illis ipsis die-

Y ij

*Leonardus Lauredanus Dux
Venetorum creat. ~*

bus erat mortuus ; Benedicto Pisauro classis præfecto magno fauore ciuitatis est delata . eiusdem uero ædis procurationem eam , ex qua Lauredanus summum locū inierat , Marinus Garzonius alteris comitiis est adeptus . classis interim Gallica itemq; Lusitana ; quas uterque rex , ut reip. auxilio essent , se se receperat missurum ; non uno tempore altera Corcyram , altera Zacynthum adueniunt . tametsi neutra omnino earum ulli reip. usui fuit . Galli enim priores apud Zacynthum cum essent , Pisauro non expectato , quem Auster uentus Corcyræ multos dies perincommode flans detinuerat ; Rhodū uersi profecti sunt . sed naues illas Aloisus ad Federicum regem Neapolis regno expellendum inita cū Hispaniæ regibus societate comparauerat . itaque pulso illo , ac diuisis regni regionibus ex fœdere ; ut Apulia Calabrisq; Consaluo eorum duci traditis reliqua omnia Aloisus obtinuerit ; classem , cuius præterea non magnopere indigebat , iuuandæ ad speciem reip. illò misit . Lusitani autem paulo post à Pisauro Corcyræ perliberaliter accepti ; cum ille ab eis petiisset , ut secum aut ad Dyrhachium recuperandum , aut ad insulam Leucadiam oppugnandam accederent ; neutro negotio suscepto ; quòd dicerent suum sibi regem mandauisse , ut contra classem Thraciam unà cum Veneta omnem belli fortunam experirentur , ab oppidis obsidendis aut omnino tentandis abstinere ; quo itinere uenerant , domum discesserunt . ea erat classis nauium onerariarum una de triginta : quarum quinque satis magnæ , reliquæ pusillæ : sed omnes magna tormentorum ui , & numero militum pulcherrime instructæ , tum opertis singularum tegumeto uersicolore puppibus , ut late aquam tentoria tangerent , fluctibusq; uerrerentur ; quoniã in nostris classibus id non fit , præterquam in nauibus longis ; neq; illo impendio , sed ad usum tantum ; inusitatam atque egregiam classis faciem præbuerunt . illis destituti patres classibus rogationem iusserunt ; ut triremes in Creta insula decem armarentur ; eisq; triremibus , quo libentius ciuitates imperata facerent , præfecti Cretenses imponerentur : itaque triremes ex naualibus , pecunia in stipèdium ex ærario est in Cretam missa . latum etiam ; ne quid intentatū patres relinquerent ; ut Franciscus Capellus , cui legatione apud Aloisium functo Dominicus Triuisanus , Hieronymus

nymus Donatus de regno Neapolitano sub eius imperium redacto gratulatum à Senatu missi successerant, ad Henricum Britanniae regem socium atque amicum reip. proficisceretur auxilium in Turcas postulatum. tametsi nuntii uenerant, Baiasetem à rege Pannoniae bello laceffitum suas uires eò conuertisse nauium aedificatione intermissa. nam è Pannonia literæ ad Senatum datae certiores patres fecerant, Turcas equites, cum Danubium flumen traiecissent, ut in fines hostiũ incursiones facerēt, à regio exercitu fusos duobus millibus interfectis reuertisse: tum transmisso ab eodem exercitu flumine Turcas duobus itineribus interclusos maleq; habitos partem suorum non spernendam, unà cū duce filioq; ducis amisisse. Pisaurus profectis Lusitanis, uti classe Gallica se coniungeret, omnem diligentiam adhibuit. itaque eademum ad Maleam nactus muneribus, & cōmeatu largiter præfecto classis missis ad Mitylenem expugnandam propè inuitus unà se contulit: cum Galli nihil ea de re antea cum illo communicauissent; neque, quid sui consilii esset, ab eo petiissent. nihilo tamen secius omnibus in rebus suam illi operam præstitit. itaque tormentis expositis Galli nostriq; oppidum aggressi muro deiecto, repulsis, atq; occisis propugnatoribus, magno impetu ipsum ceperunt. arcem oppidi autem, sine qua teneri oppidum nõ poterat, cum iã Veneti turri deiecta signa in muros intulissent; idēq; Ligures ex classe Gallica Venetis proximi fecissent; tamen capere non potuerunt: quòd duorum præfectorum interitu, quos hostes interfecerant, Galli perterriti se in castra receperunt. erant autem ex Armoricis finibus plerique, qui suorum ducum dicto audientes non fuerunt. eos se recipiētes cæteri omnes subsequenti oppugnationem reliquerunt. ita uictoria iam plane parta, si suum Galli munus obiissent, interpellata pedem retulit. accidit autem ab Thracibus ea in oppugnatione res permira, quæ uirtutem illorum atque animum ostenderet. nam cum tot nauibus oppidum obsideretur; tot hostium millia circumfusa ad muros stationes haberent: una in biremi, & tribus nauigiolis milites trecēti à Baiasetis filio è Magnesia, cui præerat, auxilio missi in arcem se inferre uelle non dubitauerunt. sed ab Gallis intercepti cum se fortissime defendissent; reliquis interfectis uiginti eorū Gal-

los elapsi, quò intenderant, tenuerunt, atque in arcé recepti sunt: præfectus classis ea spe deiectus Pisauro relicto discessit: tempestate turbidissima deprehensus ad Cytheram insulam, nauis iua elisa, ex hominibus quingentis, qui in ea erant, ipse perpauciq; , qui se in parte nauis fracta scopuloq; infixi continuerunt, euaserunt. nauis ex huius classe altera cum sexcentis hominibus interiiit. Pisaurus, multis diebus ad bellum gerendum idoneis Gallorum causa frustra consumptis, hyeme præcipiti se ad Melū insulā contulit. forte ibi Ericus Trax; qui piraticā multos annos exercuerat, plurimaq; damna Venetis hominibus intulerat; quò ex Africa ueniens naufragium ad insulam fecerat; captus à Meliis in custodia tum erat. id simul est Pisauro nuntiatum; Ericum ad se adduci imperauit; proptereaq; quò is aliquot ante annos ciuem Venetum Ambrosium Contarenum Francisci filium; cum quo mercaturæ societatem inierat; nihil ab eo metuentem cum eius nauis per insidias contra iurisiuradi religionem apud Thessalonicam à se captum igni excruciatum necauerat: uiuum comburi iussit. hæc dum foris administrantur: domi, quò pecunia publice deerat, Senatus decreuit; uti, quam ipse legem prius, deinde comitia huius belli initio iusserant, ut magistratus omnes prouinciales atque urbani mediam stipendiorum partem reip. remitterent, ea in annum unum prorogaretur. itaque primis anni diebus cum in Comitio Lauredanus, quiq; illi assident sex uiri, & quadraginta uirum magistri eam legem pronuntiauisent: Ioannes Antonius Minius, ciuis in dicendo satis audax, qui omnē suam ætatem; erat enim iam senex; causis agendis in priuatorū patrocinio consumpserat, eiusmodi concionem habuit. Nō ignoro ciues magnam me rem, & multorum inuidiæ propositam suscepisse; qui sim contra Senatus præiudicia, contra magistratuum uoluntatem pro uestris commodis & uestra incolumitate libere, quæ sentio, dicturus. neque dubito, quin me plerique arroganter facere existiment; quò ea, quæ patres conscripti iā pridem iusserunt, uosq; ipsi rata esse uoluitis, nunc patribus iterum iubentibus, ego unus, tanquam plus omnibus prouideam, improbaturus surrexerim. sed me præstat omnem inuidiæ aleā atque pericula subire; dum uos decipi, & reip. muneribus spoliari, quoad potero,

potero, non patiar. Legem hoc bello, quod cum rege Thracio gerimus, in Senatu latam, uestris sententiis sancitam, præteritis expletam mensibus prorogare patres decreuerunt: uti magistratus omnes, qui per nos creantur, mediam stipendii partem annum reipub. remittant. itaque Senatu approbante ad uos ueniunt; ut eam ratam & sanctam habeatis. quid est hoc aliud, quàm uelle, uos, qui liberos, qui uxores, qui domos familiasq; uestras, qui uos ipsos beneficio reip. magistratibus obeundis sustinetis; quando annum iam omnibus in difficultatibus confecistis, alterum nõ habere annum, unde inopiam leuare, & uitam tolerare uestram queatis? An, quoniam diuitibus ea lege parum iri nocitum uident; reliquos, qui re angusta utuntur, non respiciunt? est ne id alteros tanquam se ipsum diligere: quo uno mediusfidius præcepto omnis humana societas continetur? Ego uero ciues sic existimo: quòd contra hostes nihil prospere gerimus; aduersa uero multa & misera singulis diebus nuntiantur; hoc ex fonte manare: quòd ipsi internos non amamus; neque quisquam alteri cõsultum uult; nemo, qui opibus pollet, ei, qui debiliior est, prospicit. Dii profecto immortales, qui acta & cogitationes nostras perspiciunt, irati nobis infensiq; sunt: conatusq; nostros frustra suscipi, euanescereq; omnes sinunt: hostibus uirtutẽ, & consilia subministrant. Tria sunt omnino hac in urbe ciuium genera: unum locupletum atque potetium: aliud eorum, qui sunt dignitate opibusq; tenuissimis: mediæ inter hos fortunæ tertium. primum illud atque summum, propter potentiam in tributa sæpe nihil dat; propterea quòd nemo principes uiros cogere audet; qui plerunque in magistratibus sunt remq; p. administrant. à mediis, quæ imponuntur publice onera, multi magistratus exigunt, ab infimis plane uniuersi: nam ab iis minime resistitur. ita fit, ut qui rei minus habent, plus in ærarium conferant; illi, qui omnia possident, nihil tribuant, nisi cum libet: tanquam reliqui seruiant; ipsi regnent atque imperent. quòd si diuites, fisco quæ debent, etiam dependant: nihil sit necesse curarum, & laborum uestrorum obeundis magistratibus mercedem reip. condonari, ut in bellum pecunia suppeditet. ea summa omnis pro parte media tercentum auri libras nõ exuperat. locupletum & potentium re-

liqua si ratio subducatur, tantundem decies aut plus etiam conficiant. illa exigite, qui præpositi estis pecuniæ publicæ magistratus: neque uos fisco debentium auctoritas deterreat, ne quid facere contra ipsorum uoluntatem audeatis. abunde uobis aderit, quod quæritur: neque tenuiorum, sed bonorum tamen ciuium sudorem, aut potius sanguinem exugere cogemini. quid autem? non ne ciues illud etiam uos impellere ad legem repudiandam potest; quod multi magistratus, ut sit unde se, liberosque suos alant, non tam iustitiam in iurisdictionibus agitare, quam seruire quæstui, & studere lucro statuent; dum ea, quæ iniuria sibi erepta existimabunt, quo quo modo sarciant? Quamobrem omnia passim erunt uenalia; neque immerito; quoniam ita Senatus, & ciuitatis principes decreuerunt. animus mihi ciues eo anno tum, cum primo lex est lata, suadebat, ut eius lationi contradicerem. sed me Senatus auctoritas continuit; quod existimabam ea uestra incommoda annum tantum duratura; neque legem tam iniquam iri prorogatum uerebar. ita me meæ cogitationes fefellerunt. nunc eò res est perducta; ut in uestra manu atque sententiis tamen sit totius rei exitus. quod si uos legem iterum iusseritis: quid erit causæ, quare non aut eam optimates singulis annis ferant, aut uos, quod secundo probauistis, tertio etiam & quarto sanciat? ita res in exemplum cesserit. uos, cum rumor belli aliquis paulum excitabitur, statim plectemini. ea semper erit magistratibus opportuna erogandæ pecuniæ ratio: semper reip. beneficio spoliabimini; quod esse uestrum solidum, atque proprium debuerat. quare censeo ut legem reiiciatis; ne, uestra quæ sunt, ipsimet proiciatis; ne ue ullis ab hominibus ludibrio uobis libentibus habeamini. Hæc cum esset Minius concionatus, magna perturbatio comitium tenuit, quoad, quis ei responsurus esset, sciri potuit Lauredano Principe sua se e sella subleuante: qui stans dicere sic est exorsus. Valde me hodie ciues à mea de Ioanne Antonio Minio spe atque opinione deceptum fateor. qui, cum mihi heri esset dictum, contra legem, quam ferimus, uerba illum apud uos uelle facere: non credidi: neque enim persuadere mihi poteram, huiusce ciuitatis hominem quatuor & sexaginta annos natum, qui aliquando rempub. attigisset, tam æquam, tam etiam necessariam rogationem,

tionem, quam Senatus ipse frequens probauisset, esse impugnatum. quanquam fuere qui dicerent, quoniam Minius ad senectutem sine ulla dignitate peruenerit, semel tantum anno superiore in magistratu adolescentulis mandari solito fuerit, id illum cogitauisse; si causam tenuiorum ciuium suscepisset, qui stipendio munerum reip. fraudari se magnopere indignantur, fore, ut fauorem sibi atque suffragia illorum ad magistratus adipiscendos conciliaret. quod quidem ego, ut reliqua, falsum esse facile putauimus. uos, qui melius hæc cognoscitis; quid sibi is hoc suscepto negotio uoluerit, uobiscum reputate. tu uero Mini solus ne es omnium, qui, quo impliciti bello duos iam annos uersamur; quantas in eo impensas fecerimus, quantas facere necesse sit; quibus in difficultatibus cogendæ pecuniæ dies totos solliciti noctes insomnes conficiamus, ut hoc imperium ab hoste omnium acerrimo tueamur; nescias? remigum, militum præfectorum nauium nostrarum, quos innumeros alimus, stipendia immane auri pondus requirunt. in arcium, & oppidorum præsidiis multum pecuniæ infumitur. naualia urbana tot classibus exhausta magnæ æris singulis mensibus indigent; ut naues, ut tormeta, ut reliqua, quæ bello usui sunt, nostris imperatoribus subministrant. regi Pannoniæ, ut cum nostris hostibus bellum gerat; mille auri libræ ternis curationibus sunt ex fœdere quotannis dependendæ. his tot atque tantis impensis pecunia suppeditari qui potest? ciues enim nostri, tributis innumerabilibus persolutis, amplius, quod tribuunt, non habent. prouinciales, noua pecunia imperata, agrisque suis præter morem censui addictis, conqueruntur: neque quicquam, nisi coacti, fortunisque suis diuenditis, in ærarium conferunt. uectigalia reip. portoriisque propter bellum impeditis anguste redimuntur. mercatores nostri ad exterarum nationum, exteri ad nos mari commeare non permittuntur. itaque nisi nos, quorum maxime interest, quibus possumus rationibus reip. belli fluctibus iactatæ opem ferimus: quis omnino erit reliquorum hominum, qui ferat? omnes enim nobis alieniores sunt, quàm nos ipsi. numi autem nerui bellorum sunt: sine iis bellum gerere nulla natio potest. Nos quidem ciues, quos huic urbi atque imperio præesse uoluistis, reliquique magistratus, qui nobiscum una remp. administrant, hanc

inuiti legem, magnoq; nostro cum dolore ad uos ferimus: propterea quod urbes nostras ab hostibus capi, dirui, teneri, regiones uastari, populos dissipari, ciues nostros aut interfici, aut in seruitutem abduci multo peius est, quam hanc munerum mercedis portionem pro sua quęque parte reip. remittere. quę adhuc mala & acciderunt; & deinceps accidere necesse est; nisi bellum magno apparatu, magnis opibus gesserimus. opes autę hęc pecunia comparantur. Minius, qui uobis, ut legem repudietis, suadet; illa, suadet, ut perpetiamini; dum, ne pecunia comparari possit, nititur efficere. Ego uero huius sum animi, atque sententię, ut a fanorum & templorum aditis aurum atque argentum sacrum omne numis cudendis auferamus; quibus bellum commodius administrari possit: potius quam ea, quę commemorata sunt, perferamus, remq; pub. periclitari, atque hoc imperium proteri ab hoste impurissimo, deterrimoq; permittamus: idq; nos Diis ipsis libentissimis, quorum tēpla spoliabuntur, facturos puto. uerum adhuc quidem ad id nos descendere nulla res cogit; modo uos hoc, quod multo est æquius, quodq; uobis facere nulla religione impeditis licet, quod ordo amplissimus probauit, uestris hodie sententiis, uestra in patriam liberalitate pietateq; iubeatis. Nā quod Minius Deos nobis esse iratos commemorauit; mihi quidem dubium non est; quin, qui male, atque perperam agunt, si Deorum sibi iram pariant. itaque præfecti nostri, qui improbe rempub. gesserunt, partim interierunt, partim exilio ignominiaq; multati Deorum numen suis infensum rebus, dignitatibus, rationibus habuerunt. uos, si, quę decet, quę tēpus exigit, quę status reip. turbulentus, quę pecunię cogendę difficultas in præsentia postulat, statueritis: nihil ab Diis immortalibus timetote: prospera uobis omnia ab illis, secundaq; aduenient. Quid, quod uos iniustitię Minius insimulat; quos lege iussa in magistratibus obeundis iurisdictiones uestras ad quęstum conuersuros putat? coniecturam scilicet de aliorum moribus a se ipse capiens, qui linguam, atque ingenium, ex quo primū loqui cępit, usque ad hos annos, atque senium in lucro, & quęstu semper habuerit, atque opes sibi amplas ea tantum ratione compararit. quasi nesciat, qui natura boni sunt, magistratibus inuitis in rebus difficilibus meliores porro

porro fieri ; qui prauī , & mali , eos à triumuiris , uel qui ad urbem sunt , uel quos querelis populorum cognoscendis in prouincias mittitis , ad urbana iudicia deduci : quibus à iudiciis improbe factorum pœnas luant . ita fit , ut aut suo pte ingenio ciues duris in rebus afflictati tanquam in cote uirtutem subigant , & exacuant suam ; aut metu iudiciorum à maleficiis nullo non tempore aut rerum casu absterreantur . Ausus etiam tu quidem es Mini tria esse genera nostrorum ciuium dicere , locupletum , mediocrum , tenuiorum : atque hæc inter se dissidere ostendisti , dum à diuitibus in tributa nihil penditur , à reliquis onera omnia sufferuntur . regnare etiã illos dixisti , hos seruire , atque in ea ciuitate , quæ , ex quo nata est , libera & sui iuris semper fuit . id te nõ puduit in concione esse mentitum . hoc quidẽ , esse tria genera , nihil impedio . id enim omnibus in ciuitatibus accidere consueuit : neque aliter prope modum se habere hominum conuentus ullus atque societas potest . diuites uero nihil conferre , cæteros omnia , hoc falsum & iniuriosum est . nulli enim homini parcitur : omnes peræq; quod fisco debent , etiam soluunt : aut , si id per se non faciunt , ab iis , qui præsumt , facere coguntur . quære à fisci magistratibus rationes : subduci iube : reliqua ciuium inspice : nihil eorum reperies , quæ dixisti . an , quod bona locupletum minus hastæ subiiciuntur , mediocrum autẽ , & tenuiorũ quotidie ; propterea tu diuites conferre nihil existimas , reliquos omnino unos omnia ? male tu quidẽ urbis nostræ mores , & rerum conditionem dispicis , aut te dispicere simulauisti . diuites , quia soluendo sunt , sua distrahi nõ sinũt ; sed in ærarium sponte conferunt . quod cum reliqui non faciũt ; sæpe fit , ut eorum insulas , fundos , prædia magistratus ad licentes transferant . Sed quid illud tandem est , quod tu seruitutis & regni nomina in hanc remp . induxisti ? alteramq; ciuium partem in alterius inuidiam trahere his impuris uocibus excogitauisti ? an , qui ab urbe condita uni atque iidem semper fuimus , nunc ut diffideamus inter nos , ut secessiones facere incipiamus , tibi uni esse optabile & conducibile existimas ? id uis : id postulas : id efficere conaris . Vos appello magistri decemuirum , qui sederis , cui anti quitus magistratui ciues improbos coercendi omnis est potestas attributa . uos ab eo huius rei causam reposcite . bello , quod cum

Liguribus quartum gessimus, Italii populis atque in reip. temperatione constitutis, arario exinanito maiores nostri edixerunt, si quis reip. pecunia iuisset, eum se ciuitate & iure comitiorum muneraturos. itaque bello confecto eam ob causam triginta homines ad reip. admiserunt. ii totidem familias in nobilitatem intulerunt: quæ nostro iure, nostris muneribus, nostro imperio deinceps sunt usæ. nobis hoc tempore bellum cum barbaris nationibus, cum gente à nostra uitæ ratione, à nostris moribus alienissima, cum rege infestissimo ferocissimoque gerentibus, uos huius reip. alumnos, ut patriæ laboranti succurratis, eius pecuniæ, qua una cum magistratibus ab ipsa rep. donamini, mediam partem eidem reip. pigebit restituere? illi suam ciuitatem, nobilitatem, iura, imperia in exteros, propterea quod in ararium contulissent, libenter transfuderunt: uos uestrorum stipendiorum partem uestre patriæ, uestris aris, atque focis, uestris liberis cedere grauabimini? nam nunc quidem, ut uestri liberi ne seruiant, est à uobis cautio, atque curatio adhibenda. quis hoc in animum, nisi huius urbis, horum templorum, huius comitii atque curiæ hostis & euersor, posset inducere? inuentus tamen est Minius; qui hoc uobis suadere sit conatus. sed illum sua mens, suus animus, sui mores punient. uos autem ciues, uos inquam ciues; quos scio uestre ditionis atque imperii, quemadmodum semper estis participes, ita nunquam non amantes fuisse; ne desinite, quod semel libentissime fecistis, legem iterum uelle iubere; iterum pro uestra in patriam charitate hoc, quicquid est incommodi, alacri animo annum alterum sufferre, & perpeti; dum hæc reip. procella decedat; quæ longinqua esse, nisi me meus fallit animus, non potest. confirmate uestris sententiis illud, quod eorum, qui ad gubernacula reip. sunt positi, sententiis optimum esse factu uidetis. statuite hoc iudicio; quam cuique chara esse debeat suæ patriæ libertas; cum ipsi uestre libertatis causa uestra uitæ præsidia reip. condonetis. ostendite prouincialibus atque iis, qui uestris legibus parent; quid ipsi facere debeant; quando uos, qui cæteros cogere potestis, communis omnium utilitatis causa leges uobis unis detrimentosas imponitis. nemo erit hac in urbe, nemo in reliquis, ubi nomen Venetum uiget, qui non nos summis laudibus effe-

rat,

rat, atque omnibus regendis populis & gentibus dignos putet; cum intelliget, nihil uos muneris aliis præcipere, quin prius alterum tantum, eoque multo amplius, uobismet imperaueritis. Hac à Lauredano concione habita; ubi ille cõsedit, lex est ferri cœpta. erant omnino in comitio iudices mille quadringenti, quadraginta duo. ex iis mille octoginta octo legem probauerunt; trecenti quadraginta septem reiecerunt: quibus non liqueret, fuerunt septem. itaque magno consensu ciuitatis lege iussa, Lauredanum omnes laudare; bonum esse principem dicere; cui resp. curæ esset. postridie autem eius diei Minius ob concionem seditiosam à decem uiris condemnatus est; ut in Arba Illyrici insula, quoad uiueret, exularet, triginta auri libris ei, quicumque illum extra insulam captum magistratibus tradidisset, ex eius bonis constitutis: eique rei bona sunt pignori addicta: ipsi, ut laqueo uitam finiret, pœna addita. Illis diebus ignominie notam, qua Pisaurus in triremium præfectos quinque usus fuerat, patres in foro promulgari uoluerunt. ea nota erat eiusmodi. Dum classem Gallicam Pisaurus consequi cuperet; Paulus Nanus, Georgius Triuifianus, Marcus Antonius Decanalis, Nicolaus Barbadicus è colonia Cretensi, Petrus Capitellus Apulus, eius missu ad Maleam profecti; quod Galli esse illis in locis dicebantur; in biremes Thracias septem inciderunt; quæ nauem onerariam hominum Cretensium à se captam remulco trahebant. ea re animaduersa biremes aggredi communi consilio statuerunt. itaque incitatis remigibus ad illas contenderunt. sed cum eis appropinquassent; timore impediti remiges inhibuerunt; se sequi turpiter à congressu dimicationeque continuerunt. accidit autem paulo post; ut naues triemes aliquot è classe Gallica, quæ non longe aberat, idem conspicatæ biremes Thracias magno animo aggrederebantur. quæ quidem res auxit illorum dedecus: quod eos reip. hostes, quos propter formidinem ipsi dimiserant, Galli, quorum minus intererat, uirtute essent atque animi præsentia consequuti. ob eam imbecillitatem atque formidinem Pisaurus annos quinque à præfecturis omnibus illos remouit; stipendiaque ab iis emerita fisco addidit. Iisdem diebus Gabrielem Maurum, Andream Fosculum Senatus legatos creauit; qui Ferrariam proficiscerentur Lucre-

tia Borgiæ Alexandri filia; quam pater Alfonso Ateftino Herculis filio in matrimonium sponderat; Roma ad illum uenienti, & ipsi, foceroq; eis de nuptiis reip. nomine gratulatum. E' Pannonia uero crebriores allata literæ, Turcas pluribus locis fusos à regis ducibus occidione, & præda ingenti facta, Senatui attulerunt. neque tamen ob eas res classis curam ulla ex parte Baiasetes intermittebat. quam quidem curam cum magnopere ageretur; reficiq; naues ueteres suis ducibus mandauisset; atque id ei tardius negligentiusq; agi ab illis atque administrari uideretur: arcum sibi afferri & sagittas imperauit: quibus adductis stantem ante se illum ipsum ducem, qui priore apud se erat loco, indignabundus transfixit. restituerat idem rex paulo ante ad libertatem ciues Venetos: quos belli initio Byzantii in uincula coniectos in turri ad fretum seruandos miserat. ii se libris auri centum redemerunt. quorum è numero Andreas Grittus id: Mart. ad urbem rediit: eiq; est uniuersa ciuitas gratulata. attulit is ab Admete Baiasetis duce literas ad Senatum cum mandatis; ut, si bello, quod inter ipsos & Baiasetem uigebat, uellent finem imponere: mitterent Byzantium aliquem ad pacis condiciones tractandas: ei se adiutorem futurum. Interea Cæsarem Alexandri filium augendi regni cupiditas magnum in scelus, & prodicionem impulit. nam cum Guidi Vbaldi Metaurensium ducis regnum; quod unum ei deerat ad omnem Flaminiam obtinendam; propter mirificum populorum in illum amorem aggredi aperto bello non auderet; neque Venetos sibi permissuros, ut illum expelleret, arbitraretur; neque ullam haberet suscipiendi belli causam, Guido Vbaldo omnibus in patrem suum obsequiis, in se officiis beneuolentissimi coniunctissimiq; hominis plane functo: uelle se bellum Camertibus inferre simulauit; ut ad fines Urbinatium, quæ iter erat ei faciendum, sine Guidi Vbaldi suspicione tamquam alio tendens cum exercitu accederet. atque, ut bono se in illum esse animo fidem ei maiorem faceret, & suis cum opibus exueret, ne tueri se se posset communitior: à Guido Vbaldo, ut auxiliares ad id bellum copias cum tormentis muralibus ad se mitteret, pro amicitia iure per legatos postulauit. iis impetratis, atque missis, cum ad fines regni uenisset; repente in illos hostiliter irrupit: & magna celeritate

tate adhibita, quòd neminem obuium habebat, Vrbinum contendit: parumq; abfuit, quin Guidum ipsum Vbaldum caperet: sed is paucarum horarum beneficio in iumentis agricolarum, & ueste rustica, itineribus deuiis, quòd omnia nota loca per Cæsaris milites obfessa tenebantur, fugiens Rauennam se recepit: atque inde Mantuam est profectus: quã ad urbem paulo ante uxor eius Elisabeta Francisci Mantuanorum ducis soror pudicissima lectissimaq; se contulerat; cum officii causa Alexandri postulatu Lucretiæ Borgiæ ad maritum proficiscenti comes itineris fuisset: ea re permotis patribus, equites quingéti, pedites mille Rauennã sunt missi: ut cum iis copiis, quæ ibi erant, coniuncti, oppidi præsidium auerent; si quid à Cæsare consilii, cui fides haberi nulla poterat, contra remp. iniretur. Neque multo post Anna Candala, natione Aquitana, Aloisii regis Gallorum propinqua, ad Vladislaum Pannoniæ regem, cui erat nuptui per legatos tradita, proficiscens Venetias uenit cum magno utriusque regis comitatu. ei fines reip. ingressæ sumptus est publice atque largiter factus. ad urbem ubi fuit; omnia in illam liberalitatis, & beniuolentiæ officia profuse collata: ut, cum exacto mense discederet, Lauredano Principi dixerit; tum primum se reginam sibi ipsi uisam, cum apud illum fuit: postea uero quàm in Pannonia regiam exercere dignitatem cœpit; amica & beniuola reip. omnibus in rebus semper fuerit. Interim Aloisius rex domo discesserat, ut in Italiam se conferret, Neapolitano bello, quod cum Hispaniæ regibus propter finium controuersiam gerebat, auxilia comparaturus. eo Mediolani finibus appropinquante Senatus Bernardum Bembum patrem meū è prætura Veronensi, qua in prætura tunc erat, legatum misit; ut Aloisio reip. nomine saluere iusso de aduentu gratularetur. is regi ad Vegeuenum oppidum occurrit: estq; apud illum cômoratus, dum is Mediolani fuit. sed, rege in Liguriam profecto ad auxilia in regnum Neapolitanum mari transmittenda, Veronam rediit. Dum hæc domi administratur; à Pisauo apud Chryfopolim, atque in sinu Theffallonico depositis militibus damna sunt plurima illata, prædæq; ingétes factæ: tū in Aegæo captæ naues onerariæ duodecim, biremes undecim. atque is ad Maleam cum uenisset, naues triremes Rhodiorū tres,

onerarias duas , regis Gallorum triremes quattuor ad se missas reperit . neque multo post Iacobus Pisaurus Alexandri legatus suas triremes cum Pisauri classe coniunxit . erat autem uniuersæ classis nauium omnis generis numerus ad septuaginta . quibus cum nauibus de legatorum consilio ad insulam Leucadiam oppugnandam se conuertit . eò cum appropinquaret , Pontificis legatum præmisit , qui per uada eo ab latere , quod ad orienté spectat , oppidum aggredere . uadis autem ea parte insula maxime cingitur . is accelerans per diorictum in uada se se inferens , duodecim biremes , quæ ibi stationem habebant , eaq; maria percurrentes Venetorum nauibus infensissimæ diu fuerant , & tunc , ut aditu classem prohiberent , occurrebant , omnes fugauit , pauloq; post uacuas hominibus occupauit ; cum ii se se raptim in litus eiecissent : quos oppidani fugiètes receperunt . iis captis , quòd illis in uadis erat à continenti ad oppidum uia aquis tecta , sic , ut equites commeare ea possent ; ibi naues aliquot disposuit : quibus nauibus Thracum turmas equitum tres , qui per illam uiam , ut essent oppidanis auxilio , uicinis ex locis aduentabant , repulit : cū tamen antea munitionem pro tempore , quæ trásitum impediret , media in uia effecisset . ea Thraces munitione retardati , dum per rumpere conantur , tormétis se nauium uulnerandos præbuerūt : amissisq; per pluribus , duce eorum equo deiecto , nulla parte munitionis perrupta , unde uenerant redierunt . atque idem interea legatus suorum militum parté equitesq; omnes , quos in nauibus eam ad rem habebat , cum primo aduentu in terrá exposuisset , atq; ad oppidum contendere iussisset : illi itinere , quod quidem erat passuum millium quattuor , celeriter confecto , circumuecti audacissime pugnantes , eo ipso die pro oppidum capiunt . Pisaurus præfectus , quem mari reliquam classem uentis non secundis , qui eo die flauerant , circumducere oportuit , postero die ad oppidum oppugnandum se se contulit ; ac muros quater tormentis cœpit . erant in oppido milites Thraces quingenti ; qui se acerrime una cum oppidanis defendebant . ii cū magna tormentorum ui oppugnatione non intermissa premerentur ; septimo die deditiōne facere uoluerunt . is fuit dies ad diem tertium Calendarum Septembris . sed dūm inter se ea de re consulunt , militibus irrumpē
tibus

tibus oppidum capitur . ipsi atque oppidani captiui facti : præda
 omnis uiritim diuisa . hostes prima oppugnationis die Gabrie-
 lem Superantium triremis præfectū interfecerunt , capite pila fer-
 rea dissecto . eius frater Hieronymus , adolescens nullo reip. mu-
 nere antea functus , paucis post diebus , quàm id est Venetias alla-
 tum , magno comitorum fauore in Senatu adlectus est præteri-
 tis quamplurimis , qui & magistratus gesserant , & ætate longe
 præstabant . Patres ut primum ex Admetis literis in spem pacis ue-
 nerunt : propterea quod hyems suberat ; Pisauro mandarunt , ut
 triremibus uiginti apud se rerentis classem reliquam domum re-
 mitteret : atque ad regem Pannoniæ literas dederunt : quibus lite-
 ris , quid ab Admete habuissent , certiore illum fecerunt ; uelleq;
 se suum hominem Byzantium mittere significauerunt ; atque ab
 eo petierunt , ut & ipse suum hominem eodem mitteret ; quo ma-
 iore cum dignitate pax æquioribusq; conditionibus tractari , con-
 ficiq; posset . Vladislaus intellecta re patrum consilium probauit :
 facturumq; , quod uellent , de legato se recepit , illi Zachariam Fre-
 scum , Decemuirū scribam , ire Byzantiū iusserunt . Guidus Vbal-
 dus regno amisso ad Aloisium regem Galliæ Mediolanum se se
 conferens auxilia in Cæsarem postulatum ; ubi nihil in eo probi-
 tati , & innocentiae contra perfidiam , & crudelitatem esse præsidii
 cognouit ; cum uxore Venetias uenit . patres eum lubentes exce-
 perunt ; & domo pro illius dignitate publice tradita bono esse ani-
 mo iusserunt , qua ex domo paulo post ; cum Metaurense , Cæsa-
 ris artium præfectis , & militibus interfectis , oppidisq; aliquot
 receptis , eius imperio se subtraxissent ; suum in regnum facile re-
 diit : atque in eo ab Ursinæ gentis principibus adiutus , deuietis ho-
 stibus suam dignitatem aliquot menses obtinuit . ea rerum muta-
 tione plerique se populi reip. commendauerunt , orantes ut se in
 deditionem reciperet . Est in Ariminensium finibus mons excel-
 sus , duplici iugo , quò mare prospicit , præruptus : alia parte decli-
 uitatem habet late in occasum patentē , uinetis & segetibus ube-
 rem , illis in iugis duæ arces sunt summa in crepidine : quibus op-
 pidum subiacet , ciuitasq; montanorum hominum , qui temp. ad-
 ministrant , neque ulli regi seruiunt . crepidines Pinnae Marinae
 appellantur . ii & ipsi , ne ab Cæsare in seruitutē redigeretur , cū

magnopere timerent : Senatui eo tempore significauerunt , uelle se sub eius imperio esse : mitteret ad se aliquem reipub. nomine : se illius dicto audientes futuros , imperataq; facturos . sed neque hos , nec ceteros , qui se reipub. dedere cupiebant , patres recipientes censuerunt . Miserant inter hæc reges Hispaniæ ad Senatum Laurentium Suarem illum eundem , qui legatus eorū bello Gallico apud remp. fuerat . is clam itinere per Galliam confecto paucis ante Calend. Decembres diebus ad urbem uenit . atque illi auri libra singulis est mensibus in sumptum à Senatu cōstituta . in primis apud Lauredanum Principem & patres sermonibus Suares de Aloisio rege Gallorum questus , quod fœderi cū suis inito regibus non stetisset ; ut cui neque sua , neque aliena satis essent ; ab eius amicitia patres auertere modis omnibus est conatus , illū affirmans propterea Cæsaris rebus tanto studio fauisse , ut esset , qui reip. sinibus immineret , neque quiescere illam sineret . gaudere implicam esse bello Thracio ciuitatem . quam ad eos classem miserit ; ad speciem , non ad ullam reip. frugem misisse . id euentu patuisse : quod obfuerit potius , quam ulli usui fuerit . Hispaniæ regum uoluntatem omni tempore cum reip. uoluntate consensisse ; quoniam utrique fidem , & pietatem colerent . si se ii fœderibus una firment ; neminem nocere eis posse . hæc & his similia de Suare non semel à patribus audita , tametsi uera esse pleraq; cognoscerent ; illos tamen nō mouerunt , ut , quod ipsis cum Aloisio fœdus intercedebat , ulla ex parte uiolarent . tantum dicere ; se se Hispaniæ regum fidem , atque uirtutem , & propensum in remp. animum plurimi sane facere , semperq; facturos . cum Aloisio fœderis conditionibus se teneri : moleste ferre bellum inter ipsos exerceri potius , quam iugere pacem : si quid possent ad reconciliandam inter eos gratiam ; de eo si admoneantur , se non defuturos , amicissimorumq; hominum officio in utrunque functuros . Cū Vladislao autem Pannoniæ rege , de legati ad Baiasetem missione diem ex die ducente , propterea quod pace cum illo à Senatu inita , nisi nouæ sponiones intercederent , stipendiis reip. carentum ipsi erat ; ne res tanta differretur , legati reip. pacti sunt ; uti mille auri libræ , regi annis singulis ab Senatu bello Thracio dari solitæ , ad tercentum redigerentur , quoad Baiasetes uiueret ,
tribus

tribus item pensionibus persolueudas . Alexander cum uideret Guidum Vbaldum Vrsinæ gentis studiis regnum suum recuperauisse : orādo , territādo , magna pollicendo , eius familiæ principibus in suastraductis partes , fœdus cum illis percussit . simul ab Aloisio missis ad se auxiliis Cæsar , magnisq; copiis undiq; comparatis , Guidum Vbaldum ; quem quidem sine spe , sine opibus destitutum amici deseruerant ; iterum regno expulit : cū tamen ille munitissimum natura totius regni oppidum , misso ad id custodiendum Octauiano Fregosio , adolescente sororis suæ filio , cum militibus , & omnium rerum pro tempore copia , communitius factum obtineret . Vrbinatibus receptis ad Senogalliam oppugnandam Cæsar primis anni diebus recta profectus , ubi ciuibus sine mora se deditibus oppido est potitus , Vrsinæ gentis principes eos ipsos ; cum quibus paulo ante fœdus percusserat , quiq; secum unā uenerant ; omnes in uincula coniecit : eaq; de re Alexandrum patrem mira celeritate certiore fecit . ille statim Baptistā Vrsinū Cardinalem , qui fœderis auctor fuerat , magna apud suos auctoritate , nihil eiusmodi uerentem , ad se uocatum custodiæ tradidit : qua in custodia paucis post diebus est mortuus . coniectis ab Cæsare in uincula partim nocte proxima , reliquis in Senensium fines adductis , quò Cæsar cū exercitu contenderat , laqueo gula fracta . idem uitæ finis Venantio , & Octauiano adolescentulis , Camertium regis liberis , captis à Cæsare Pisauri datus . pater eorum regno amisso clam elapsus paulo post ad urbem uenit . ob eas Cæsaris actiones , qui cum Camertibus Ariminum etiam in suam ditionem redegerat , Senatus , uti suos fines magis communiaret , Liuianium Carracciolumq; cum equitibus , & militibus Rauennam misit . Guidus Vbaldus hostem fugiens cum se Pitilianum in Hetruriam contulisset ; diesq; complures ibi fuisset : Cæsare Pitilianum bello aggredi uelle dictitante , ut illum interciperet , magno cum periculo per Senarum & Florentinorum agrum in fines reip. atque ad urbem se recepit . cui à Senatu libra auri dono in sumptum singulis mensibus constituta . quoniam autem libido ea inter ciues creuerat , ut quamplurimi sacerdotia , quæ habere bonis artibus non poterant , Romæ coemerent ; qua in urbe eius rei consuetudo facultasq; ab Alexandro instituta la-

te palamq; inualuerat: Decemviri sanxerunt; si quis in posterum id faceret, eius bona fisco inferrentur, ipse ab urbe atque urbis finibus quâdiu uiueret exul esset. Neque multo post Ioannes Michael ciuis Venetus Cardinalis; qui Pauli secundi Pont. Max. sororis filius fuerat; Romæ ueneno interiit: quod ei Alexander à præfecto Michaelis epularum dari iussit, causa interficiendi hominem fuit aurum atque argentum; quod is habere existimabatur: quarum omnino rerum inexplebilis Alexandri animum cupiditas ad omnem iniquitatem, incendebat; uti filio pecuniam exercitibus alendis suppeditaret; quo is Itatorum principum regna occupare celerius posset se iam sene. minister ueneni haud multo post, Iulio Pont. Maximo re per indicium enunciata, in uincula coniectus, quæstione habita sui sceleris pœnas persoluit. Baiasetes interim indutiis cum Sophi Armeniæ rege initis, cum quo sibi atrox bellum intercedebat, ad bellum Venetum solutior factus animos, quos deiecerat, sumpsit: deq; pace cum repub. nihil se facturum dixit; nisi Veneti Leucadiam sibi insulam restituerent. patres de eo per Admetis ad Andream Grittum literas perq; nuntios certiores facti; ne diutius eo bello contererentur, pacem cum Baiasete fecerunt; Leucadiamq; insulam, cuius oppidum magna impensa Pisaurus longe firmius iam communitiusq; fecerat, Baiaseti restituendam curauerunt Pisauro domum reditione permissa. ea de pace uti Diis immortalibus gratiæ agerentur; atque auri libræ tres dono in sacerdotium collegia distribuerentur; Senatus censuit. & quoniam Baiasetes legatum suum una cum Zacharia domum redeunte ad urbem miserat, ut, quando ipse legato reip. iusiurandum dederat, fore de pace, uti pollicebatur, ita is dando item à Lauredano Principe iuriurando præsens adesset: Senatus Andream Grittum legauit, qui ad Baiasetem cum eodem legato reuerti properante proficisceretur. cui legato uestis aurea, & item serica cum ternis auri libris dono data. eadem est pax aliquot post menses à Baiasete cū Vladislao rege Pannoniæ inita. His rebus ita constitutis, ab Aloisio rege Galliæ missus ad Senatum legatus paucis ante Calendas Quintiles diebus postulauit; uti nouum suo cum rege patres fœdus sancirent. is fuit Ioannes Lascaris Byzãtius, græcis literis eruditus.

ditus . atque id ea de causa rex procurandum sibi , & contendendum statuerat , ut , quoniam Consalvus Hispani dux exercitus in Brutiis suum exercitum interfecto duce fuderat , fugauerat , regnumq; Neapolitanum propè omne sub regum suorum imperio redegerat ; renouato fœdere Veneri cum Hispaniæ regibus bellum unâ facere tenerentur . atque ut ad eam rem patres animum inducerent , amplissimæ ab Alóissio conditiones proponebantur . quas omnes Senatus respuit , ueteri se fœdere contentum dictitâs . Alexander ueneno , quod furtim dari Adriano Cardinali familiari suo iusserat , cuius in hortis unâ cum Cæsare filio cœnabat , per ministri imprudentiam epoto , quinto decimo Calendas Septembris excessit è uita . Cæsar eodē haustu penè absumptus difficilem in morbum incidit . qua in re Deorum immortalium mens & uoluntas uisa est magnopere affuisse : cum ii , qui plurimos & Romanæ reip. principes , & clientes suos , ut eorum opibus , & thesauris potirentur , ueneno necauerant , & tunc suum hospitem atque alumnum adiungi ad reliquos , necariq; mandaauerant , eo ipso in ministerio semet pro illo interficerent . Illis diebus Benedictus Pisaurus classis præfectus , uir egregia uirtute , cū se ad reditum compararet , ualetudine impeditus Corcyræ interiit . patres ob Alexandri mortem id , quod re euenit , existimantes fore , ut multa oppida malis artibus ab Cæsare capta eius imperium essent detrectatura ; præfectis aliquot Rauénam missis copiarum , quæ ibi erant , numerum duplicauerunt . pauloq; post Decéuiri Chrystophorum Maurum , unum ex quinque uiris , qui res bellicas in Senatu procurant , legatum creauerunt , atque in Flaminiam contendere iusserunt ; ut , si quod ex Cæsaris oppidis sponte reip. se dederet , ab eo reciperetur . cumq; complura iam Romanorum principum castella pagiq; eiectis aut interfectis Cæsaris ministris ad priores dominos rediissent ; Pisaurum , Ariminum , Camerinum , Senogallia , etiam Populonia , cuius regem Cæsar expulerat , oppidumq; ceperat , idem factura dicerentur : Guidus Vbaldus , & ipse suum ad regnum recuperandum à popularibus accersitus , triginta auri libris à Senatu mutuo acceptis uix se dedit ; eoq; adueniens omnibus ab oppidis magna gratulatione est receptus . Cæsar , non tam quod esset morbo implicitus ,

Anno Dñi. 1503. ~

quã propter Romanorum ciuium in se se odia uitæ suæ metuens, quicquid equitum, & militum habebat, in urbem introduxit. ea re accidit, quod accidere erat necesse, ut Cardinales, qui iã propè omnes conuenerant ad nouum Pont. legendũ; ne facere id possent, Cæsaris exercitus timore impedirentur. qua intellecta re Senatus literas ad eos dedit; si ita opus esse duceret, se celeriter omnes suas copias Romam missurũ; quibus facilius Romanæ reip. maiestatem, & suam dignitatem tueri, & quæ ex usu essent, administrare libere ac sine metu possent. Antonius etiam Iustinianus legatus coram idem est pollicitus Senatus reip. q̄ nomine. quod quidem illis tam suspecto tempore gratum ac peropportunum fuit. ea enim re permotus, ne in se reip. incitaret, Roma cum suis omnibus egressus copiis Cæsar Vaticanum sacro Senatui reliquit. interim à Guido Vbaldo nuntius ad Senatum uenit; se se regnum & salutem suam illi acceptam referre; cupere cum equitibus grauioris armaturæ centum, leuioris, qui sagittis uteretur, centum, & quinquaginta, stipendia reip. facere: milites se habere paratissimos numero ad duo millia, quibus sine stipendio mensem eoq̄; amplius Senatus uti possit: rogare, ut in eius fidem recipiatur. cognitis his postulatis, satis est ei omnibus in rebus ab Senatu factum, atque auri libræ centum annuæ in stipendium constitutæ. Cardinalium collegium, Cæsaris abitu liberum factum, Cardinalem Senensem Pont. Max. creauit, qui se Pium tertium appellari uoluit. huic ante mensis exitum uitiatæ tibiæ doloribus mortuo successit Iulius secundus Ligur: quem resp. Pontificem fieri maiorem in modum concupiuerat: eiq̄; rei omnem suã operam adhibuerat. sed Pio uita fruente Iacobus Venerius Rauennæ præfectus, Cesenam ab eius oppidi ciuibus accersitus, qui se reip. dedere uolebant, cũ militibus noctu se contulit, frustra, propterea quòd non ea, quæ inter ipsos conuenerat, sed nocte postera eo uenit. illi autem cum se superiori nocte ad illum recipiendum comparauissent, neque is se ostendisset; studium & diligentiam remiserunt. accidit autem ob eiusmodi moram, uti Cæsaris militibus res in suspensionem ueniret, qui ad portas & in muris stationes habuerunt. itaque Venerius infecta re Rauennam rediit. paucis post diebus Petri Remiri Hispani, qui Fori Liuii arcem munitissimam

minutissimam Cæsari custodiebat, nuntius Rauennam ad lega-
 tum uenit; si resp. eam arcem uelit, Remirum illam traditurum,
 modo ei liceat, quæ in arce sit suppellex Cæsaris, Rauennam at-
 que ad urbem asportare: tum ab Senatu præfecturâ habeat equi-
 tum quinquaginta, totq; in urbe insulas, quibus ex insulis dua-
 rum auri librarum fructus annuus ad se se redeat: ea intellecta re
 Senatusconsultum factum est, legato licere præfecto arcis fidem
 dare reip. nomine, fore quemadmodum uelle se ostendisset, ar-
 cemq; ab eo accipere, atque ea de causa Forum Liuii accedere,
 cum ea copia, quam ex usu esse reip. statuisset: ne ue quis eam rem
 enuntiaret, a senatoribus omnibus iusiurandum datum. deinde
 Romani interregni diebus cum Pandulphum Malatestam, qui
 Ariminum à Roberto patre traditum aliquot annos iniuste re-
 gnans obtinuerat, & ab Cæsare eiectus oppido fuerat, eo cû co-
 piis accedentem oppidani repulissent: Guidus Vbaldus per lega-
 tum suum Senatui significauit, Pandulphum cupere, ut, quoniã
 oppidani adduci non poterant, ut ei se se dederent, reip. autem
 imperium magnopere optarent, Senatus oppidum reciperet: spe-
 rare, sibi ab rep. non de fore uitæ pro dignitate traducendæ facul-
 tatem: itaque, si Senatus iubeat, ipsum eã rem curaturû; quo Ari-
 minenses magnopere confiderent. quamobrem Senatus censuit
 legato respondi oportere; si Guidus Vbaldus, uti Ariminû op-
 pidum reip. se dederet, suo studio, & auctoritate, quam cum illa
 ciuitate habeat, effecisset, eam rem Senatui grãtam fore. Postre-
 mo cum Guidus Vbaldus aliquot pagos & castella ex Ariminen-
 sium, & Cesenatium finibus ualde uel communita, uel propter
 agrorû bonitatem opportuna ui expugnauisset, & Senatui signi-
 ficauisset, ea se omnia reipub. traditurum, modo id se non nolle
 ostendat: alterum senatusconsultum factum est, ea recipi senatui
 placere. tum Fauentinis ciuibus aliquot, qui Rauennam ad lega-
 tum uenerant, reip. se se dedere cupientibus, idem uti legatus eis
 ostenderet, imperatum. & quoniã Arimini, Fauentia, Foriq; Cor-
 nelii arces munitissimæ singulatim à præfectis Cæsaris obtine-
 bantur, quorum pars reip. eas uendere cupiebat: latum, uti de cõdi-
 tionibus cum eorum nuntiis legatus ageret. Russium præterea in
 Fauentinorum, & Arcægelianum, ac Sauinianum in Ariminen-

siu finibus pagi frumentarii, & magna uterque fertilitate, itemq; castellum Urbinatibus finitimum summo in iugo, quod incolæ Montisflorem appellant, reipub. deduntur. Etiam Fauentiæ ager propè uniuersus unâ cum arce oppidi egregia legato cum copiis accedente in fidem recipitur. quo ferè die allatû est, Iulium Pont. Max. esse factum. itaque in urbe omnes magnopere lætari, oppido egregio ad reipub. imperium accedente, & Iulio Pontifice, in quem Senatus largiter omnia sua studia atque officia contulisset, lecto, ipse uero Iulius, cum ad eum gratulatum Antonius legatus accessisset, hominem hilariter complexus omnia se reip. debere profiteri: nihil esse, quod de se Senatus polliceri sibi non posset, eûq; ab legato sermo de Cæsare institutus esset; propterea quòd nonnullis ab hominibus prædicabatur, illum ab Iulio forum ac defensum iri; legato, uti nihil eiusmodi uereretur, fidè fecit, illud etiam se dixit cupere, ut, quæ Cæsar possideret in Flaminia oppida, ea illi eriperentur. quæ quidem certe oratio gratissima ciuitati fuit. Inter hæc Pandulphus, nonnullorum factione inter eos excitata, ab Ariminensibus recipitur. Florentini, quòd ægre ferrent Fauentiam in reip. potestatem uenire, copias miserant, quæ ciuium parti, qui secum sentiebant, auxilio essent, ut sibi potius, quam reip. se dederent. ea pars milites, & agrestes homines in oppidum introduxerat. ab iis reliqui perterrebantur, ne portas legato aperirent. itaque milites, quos Guidus Vbaldis Senatui pollicitus fuerat, legatus ab eo accersit: alios comparat, & delictum habet, tormenta adduci imperat. equites mittit, qui Florentinorum copias in montibus morètur, & repellant. Dum hæc foris administrantur, Senatus legatos creauit, qui Romam proficerentur Iulio Pont. Max. gratulatum ob propensam in illum reip. uoluntatem, octo: quod ante eam diem nunquam acciderat, ut tot legati ad Pontificem non Venetum mitterentur. Florentini, cum potiri Fauentia non possent, per Franciscum Soderinum ciuem suum, Cardinalem egerunt, ut is suspectam Iulio reip. faceret: omnes eius oppidi fines, arcemq; oppidi iâ in reip. potestate esse: oppidum etiam breui futurum: id illam, non tam ut ab Cæsare male parta extorqueantur, quàm ut sibi acquirat, contendere, & tantopere conari: quod semel Veneti ceperint, nunquam

nunquam eos reddere consueuisse : ipsum eam rem sero cognitum; cum iam ii rerum domini eius permissu fuerint. de eo Antonius legatus certior factus, ut Senarum purgaret, Iulium adiit, rogauitq; ne reip. calumniatoribus aures tribueret; quos non de fore sciebat. cumq; quod uisum fuit in eam sententiam dixisset: Iulius neque se quicquam credidisse iis, qui maledictis reip. infectati essent, respondit; neque in posterum crediturum: scire, se amari à Veneta ciuitate, eiusq; rei permulta habere indicia: & ipsum contra amore summo erga illam affici: gaudere etiam, cum quis se ob id non Ligurem, sed Venetum appelleret: quod quidem iam fieret ab iis, qui tantā ipsius & reip. coniunctionem, & inter ipsos beniuolentiam moleste admodum ferunt. sed quod ad Cæsaris regnum ditionemq; attinet: cupere se, ut quæ in Ro. reip. imperio ante illum erant oppida, eidem reip. restituantur. hoc sermone habito ab se legatum dimisit. Inter hæc Pandulphus ad urbem uenit. qui cum ueretur se se Ariminum propter ciuium infensam in se uoluntatem obtinere diutius nō posse, ad id, quod per Guidum Vbaldum paulo ante Senatui proposuerat, rediit, atque Ariminum reip. certis conditionibus tradidit, itaque Dominicum Maripetrum legatum, qui oppidum, & Vincentium Valerium, qui arcem reciperet, patres Ariminum miserunt. Pandulpho posterisq; eius Citadella oppidū in Patauinorum finibus, & paulo post ciuitas cum iure comitorū ipsi & Carolo fratri eius data. Pandulphus etiam in reip. militiā receptus; eiq; præfectura equitum attributa, uxori, & fratri Carolo quinque auri libræ annuæ utrique constitutæ: alteri ex liberis duobus sacerdotia liberiora promissa, quot petierat. ipsi datæ dono in præsentia auri libræ centum. ea de re per Antonium legatum Senatus Iulium certio rem facit. qui in eo perseuerat, ut uelle se ostendat, quæ fuerint Ro. reip. oppida, ei restitui. itaque petere à Senatu, ut auxilio suo atque opibus ad ea recuperanda se se iuuet. miserat ante illos dies Senatus alterum Fauentiam legatum Nicolaum Fuscarenum, ad oppidi oppugnationē maiore studio & celeritate procurandam, lente adhuc administratam existimans. iusserat etiam, ut Nicolaus copiarum reip. præfectus cum iis Fauentiam contēderet, is statim uizæ se dedit. sed antequam Rauennam perueni-

ret, muro tormentis percusso, legatisque proponentibus se oppidum ad prædam militibus duros, si ciues deditioem differant; ante diem tertiumdecimum Calendarum Decembrium Fauentia deditur. Venetias ubi de eo est allatum; Senatusconsultum fit, ne Iulii animus irriteretur, nihil oppidorum Cæsaris recipi amplius ab legatis oportere: satis in Arimino atque Fauentia reipub. factum. deinde legatorum alter iussus Ariminum se conferre honestandi oppidi causa. Iisdem diebus Andreas Gritus, quem Senatus ad regem Thracium miserat, pacis conditionibus aliquot in reip. utilitatem recognitis, ipsa recte firmata domum rediit. at cum paulo post Roma Antonii legati literis patres intellexissent, multorum sermonibus confirmari Iulii permissu Cæsarem ad suum in Flaminia regnum propediem reuersurum: proximo Senatusconsulto rescisso literæ sunt ad legatos ab Senatu datæ, ut, quicquid possent, de Cæsaris ditione reip. addere, capereque festinarent. ea re euenit, ut Meldulam in Ariminensi agro, & Tossinianum in Foro Corneliæsi, pagos muris arcibusque communitos, missi ab legatis equites ad reip. imperium lubetissimos adierint. Post hæc Angelus Episcopus Tiburtinus, qui Alexandri legatus aliquot annos apud reip. fuerat, eoque mortuo Romam redierat; iterum missu Iulii Venetias uenit eodem legati nomine. is primo aduentus sui die saluere ab Iulio Lauredanum Principem & patres iussit humanissimis amantissimisque uerbis: eisque gratias ingentes agere illud dixit, quod in se iuuando, ut Pont. Max. legeretur, multum operæ studiique contulissent: plurimumque ex ea se re debere Senatui, libenter profiteri; neque unquam eius officii memoriam abiecturum: amare insuper sua sponte Venetam ciuitatem, remque p. optimis utentem & institutis, & legibus: itaque omnia ei omni tempore tributurum, quæ ex dignitate sua tribui amicissimis hominibus possint. hoc sermone habito, appellatis suo nomine patribus, quibus cum priore legatione assueuerat, discedit, mandata reliqua, quæ longioris essent moræ, in aliam se differre diem pronuntians. ea dies ubi uenit; secreto apud illos, Decemuirum adhibitis magistris, proponit, uelle Iulium & petere, uti Ariminum & Fauentia, quæ interceperint, de Romana ditione oppida, ea ipsi restituantur: rogare etiam, ut ad reliqua recuperanda

cuperanda eum iuuent : decreuisse enim , ne ulla Cæsari turricula , cui imperet , relinquatur , sed omnia eò redeant , unde recesserunt . patres questi , non esse hoc illud , quod ob suam in Iulium pietatem & studium ab eo expectarent , rem ad Senatum deferunt . Senatus censuit , legato respondi oportere : quòd Ariminum & Fauentiam resp. ceperit , ea ab Cæsare homine importunissimo , crudelissimoq; cepisse , Iulio ipso , antequàm Pontifex Maximus fieret , hortante , facto autem permittente atque assentiente : eaq; oppida , uti à Vicariis obtineri solita , remp. modo sua fecisse , reliqua non attigisse : quæ si uoluisset , non fuisse difficile capere , atque retinere : eorum duorum oppidorum nomine se uicariam Romanæ reip. uelle esse : uti priores domini fuissent . quid in eo Iulius amitteret ? quare , ea sibi esse retinenda , statuisse . quod ad eum ad reliqua iuuandum attineret , suas omnes copias , atque opes polliceri : eis ille tanquam suis uteretur . hæc responsi lex . illud autem , hortatorem Iulium eius negotii fuisse , uerissima Senatus oratio fuit . nam cum apud Iulium Antonius legatus Pii Pontificis regno in eum sermonem esset ingressus , ut de Cæsaris iniustissima Flaminix possessione quereretur ; auctor reip. eius magnopere consilii Iulius fuerat . Iis de rebus sæpe ultro citroq; datis ad legatum Romam literis , & acceptis , Iulio à sententia non recedente , affirmante interdum potius , quoniã sibi ad bellum cum reip. gerendum uires non suppetarent , se à Christianis regibus auxilia contra eam imploraturum , quos sciret Romanæ reipub. opis eorum egenti nunquam defuisse ; Antonio autem legato ipsum illum ab eo nondum Pontifice habitum secum sermonem repetente , atque , ut eius reminisceretur , ab illo postulante : cuius omnino rei Iulius satis idoneam afferre excusationem non poterat : tantum inquebat , quæ non Pontifex dixerit , ea se expendere nõ oportuisse : annus ad exitum labitur . itaque prima insequentis anni die Antonius oratione apposita & leni Iuliũ satis hilarẽ aggressus familiariter petiit , ut , quoniã ea die clientibus atque amicis dari munera consueuissent , ipse dono reip. tam illi deditæ , tam affectæ atque amanti daret , ut Ariminum & Fauentiam eo libente obtineret , quo ipse uellet nomine . ad quæ subridens Iulius ita respondit , ageret ipse cum reip. ut Tossinianum , quod est

set in Fori Cornelii finibus , postremo captum ante omnia resti-
tueret : post id de Arimino atque Fauentia peteret : aliquid for-
tasse impetraturum . Hoc Iulii sermone ad Senatum Antonii li-
teris celeriter perlato , dum de eo patres consulunt , resq; alterca-
tione magistratuuum ex die in diem reicitur , Angelus legatus li-
teras Iulii patribus reddit : quibus literis omnem illis spem Iulius
adimit , aliter inter se remq; p. posse conuenire , quàm si ablata re-
stituantur . id ni fecerint , Deos se & homines in auxilium uoca-
turum , atque ad omnia descensurum minatur . tum uero patres
magnopere turbari : idq; se ab Angelo magis , quàm ab Iulio agno-
scere ; qui de Senatus in illum uoluntate perincómode sæpe scri-
pserit , cum moderatius atque sedatius agere debuisset ; Iuliiq;
animum , quem quidem cum iracundum per se , tum calumniis
maluolorum incitatu & succensum restingui bonis uerbis oport-
tebat , digna atque indigna congerens malis persuasionibus inflá-
mauisset . eoq; magis indignabantur , quòd omnia , quæ in Se-
nato secreto agitabantur , idem cognoscere modis omnibus nite-
batur ; dabatq; operam , ut ea quamprimum Iulius intelligeret ;
odiosasq; ad eum literas dabat . illud etiam patribus ad hanc mo-
lestiam accedebat , quòd Iulius suum hominẽ legatum ad Alois-
ium regem Gallia miserat questum de reip. iniuriis , auxiliaq;
contra illam postulatum . idemq; apud Maximilianum per ora-
toris ipsius scribam Iacobum Bannisium Roma missum fieri
procurariq; mādauerat , scriptis ad eum literis acerbioribus ea de
re , decimamq; fructuum ex sacerdotiis Germanicis , quam qui-
dem Maximilianus ab eo magno studio petierat , ultro illi defe-
rens , si se iuuerit . apud quem utrunque Senatus ab legatis reip.
facti excusationem afferri iussit : se Ariminum & Fauentiam non
ab Romanis Pontificibus , sed ab latrone omniũ teterrimo auer-
tisse ; alterum , ne à Florentina ciuitate , sibi propter recentem Pisa-
ni belli memoriam inimicissima , quæ eò suas copias miserat , in-
terciperetur ; alterum , permutatione oppidi cum eius regulo fa-
cta in reip. finibus : ea oppida ante Cæsarem per Vicarios obti-
neri consueuisse : si se illorum Vicarium fieri Senatus uelit , nihil
nouii petere : id pro eius plurimis in reipub. Christianam meritis
æquum esse ei tribui , quod sæpe aliis nihil merentibus sit datum :
neminem

neminem in Flaminia Vicarium, neque ad eam ipsam reliquaq;
 Romanæ dictionis oppida defendenda firmiorem, quàm Senatus
 fit, neque qui maiori illi usui, si res exigat, possit esse, hac Iuliū
 tempestate habiturum. quænam inuidia sit, quod temere cuili-
 bet, ac sine ullo usu condonatur, id & præteritis reip. promeri-
 tis, & spei futurorum, cum se occasio dederit, prouentuum & cō-
 modorum pernegari? ipsum præterea Iulium suasorem Senatui
 per legatum abripiendi ab Cæsare Flaminia extitisse: post id præ-
 ter illud, cuius ipse hortator fuit, nihil noui accidisse: ut nō tam
 Iulius habere causam, cur à sententia recedat, quàm quonam
 modo reip. noceat, quærere ac meditari uideatur: petere itaque
 temp. ab Aloisio quidem, ne fœderis religionem, quod ei cum
 Senatu est, propter Iulium tam iniuste se efferētem uiolet: à Ma-
 ximiliano autem, ut amicus reip. quæ finitima illi est, atque beni-
 uola semper fuit, bona in causâ malit esse, quàm Iulio; qui lon-
 ge ab eius regno abest, in periniqua, si fides inter homines atque
 constantia suum ius obtineant. qua accepta excusatione uterque
 à se reip. causam apud Iulium defensum iri liberaliter pollicitus,
 Senatum paulo quietiorem reddidit. Illis diebus, propterea quod
 Nicolao Ursino, qui Rauēnæ erat reipub. copiarum præfecturæ
 tempus explebatur, ob eius fidem atque constantiam, quod à
 compluribus ciuitatibus & regibus, ut ipsorum stipendia
 faceret, magnis pollicitationibus inuitatus tempub.
 deserere noluerat, per triennium imperatorium
 ei nomen cum stipēdio annuo auri libra-
 rum quingentarum Senatus
 dandum censuit.

PETRI BEMBI RERVM VENE-
TARVM HISTORIAE
LIBER VII.

F O D E M ferè tempore, quòd Vincentius Naldius Fauentinus, magna in oppidi finibus gratia, omne studium, & diligentia adhibuisset, ut Fauentia in deditionem, potestatemq; reip. redigeretur; ei militiae insignia cum veste aurea, auricq; librae uiginti sunt à patribus dono datae, tum quinque in annos singulos constituta pensionis nomine, immunitate omnium rerum, quam haeredes eius sequerentur, addita: primis quoque proximi ordines militum belli tempore promissi: eius etiam propinquis quatuor uictus annuus attributus. neque multo post eadem honestates, donaq; totidem, quot in Vincentium Senatus contulerat, in Dionysium item Naldium eius còsobrinum sunt collata. Aestate uero inita cum Guidus Vbaldus Iulii suasu Franciscum Mariam, sororis suae filium, cui fuerat pater Ioannes Iulii frater Senogalliam obtinens, adoptauisset: eam adoptionem Iulius, de collegii sententia, magno studio comprobauit, qua una quidem re suam in Venetos iracundiam iniustiore reddidit: cum uideri posset, quod illis iuris in Romanae reip. oppida tam obstinate pernegaret, suis facile propinquis tribuisse. Maximilianus autem, suscepti paulo ante reip. apud Iulium patrocinii plane iam immemor, duos legatos Venetias misit, qui Senatum hortarentur, uti Iulio Fauentiam atque Ariminum restitueret: eam in primis curam ad se spectare, suiq; esse muneris Romanae reipub. Pontificisq; rerum procuracionem: id si nolit, causam ad iudiciu remittat: se curaturum, ut item ab Iulio remittatur: quòd si se arbitrum uelint eius disceptationis facere, se non recusaturum, & pro rei aequitate sententiam laturum. iis legatis Lauredanus, consulto Senatu, cum omnes eius rei causas, quas quidem Maximiliano ciuitatis legati antea ostenderant, enumerauisset; unum modo respondit, reip. ius illis in oppidis, satis esse clarum atque
notum

notum per se se : itaque nolle patres id in ambiguum uertere . eo responso accepto , legatorum alter Romam discessit , altero apud Senatū relicto , eiq; sumptus publice factus , quoad apud patres fuit . Iulius interim arcem Foroliuianam , auri libris centum quinquaginta , quas ab Cæsare acceperat , Remiro præfecto traditis , unaq; oppidum obtinuit ; cum antea Cesenam & Cornelium Forum iisdem propè artibus suæ potestatis fecisset . præfectus arcis Foroliuianæ cum Cæsaris suppellectili Venetias uenit . Post hæc inter Aloisium Gallorum regem , & Maximilianum fœdera sunt firmata , cum de eo per legatos diu multumq; disceptauissent . quibus confectis Ioānem Lascarem Byzantium Aloisius iterum ad Senatum misit , qui diceret , hortari se se patres , ut aliquam cum Iulio inirent ad concordiam & consensionem uiam : qua inita unanimi omnes studio ea de bello Thracio cogitare possent , quæ iam pridem cogitanda atque agenda sunt : adderet & illud , sibi cum Maximiliano conuenisse , pacemq; & beniuolentiam inter ipsos esse constitutam ; non illam quidem , ut cuiuspiam nocerent , sed suarum utriusque rerum , & regnorum tuëdorum causa . patres , auri libra in sumptum mensibus singulis legato regio à quaëstoribus dari iussa , nihil se fecisse reliqui dixerunt orando , pollicendo , uti Iulium placarent : descendisse enim etiam ad illud ; tamen si Alexander Fauentiam , & reliqua oppida Cæsari libera , immuniãq; dederit , uelle tamen se stipendiarios Romanæ reipub. fieri , Fauentiæ Ariminiq; nomine : legem ipse stipendiorum diceret , nihil se recusaturos , auroq; Veneto recenter signato annis omnibus ea libenter persoluturos : neque quidquam tamen profecisse : cæterum lætari se , duorum tantorum regum animos ab odio exercendo ad pacem & beniuolentiam esse conuersos : uerum , propterea quòd in fœdere , quod reip. cum Aloisio intercedebat , caput unum erat eiusmodi , neutri sine alterius uoluntate fœdus ullum cum rege ullo facere licere ; scire patres cupere , cur de eo rex nihil antea Senatui significauisset . ad ea legatus cum aliquandiu siluisset , tandem se scire nihil respondit , nisi unum , ei fœderi tempus quatuor mensium esse præstitutum , quos uterque uelit , sibi socios , & fœderatos nominandi : itaque posse adhuc quidem regem ei fœderi inserere temp. qui legati tamen sermo

patrum animos , quibus quidem ea pax Senatu non appellato: confecta suspensionem haud parua afferebat, nihil lenit. Post hæc Decemviri certiores facti serui indicio , qui ab eo uapulauerat, Hieronymum Tronum, qui bello Thracio Naupacti arcem, qua reip. nomine custodiebat, hostibus tradiderat, eaq; ob rem exul aliquot annos fuerat, id, quod fecerat de tradenda arce, pretio accepto fecisse: Tronum ab exilio domum redeuntem in uincula coniecerunt; pauloq; post quaestione habita è superiore curia porticu, qua in foro est, inter rubri lapidis columnas recte suspenso carnifex gulam fregit. Atque ultimis ferè anni diebus Ioannes Pisaurum obtinés Mathei Teupoli filiam duxit uxorem, nuptiis in urbe per legatos institutis. tum literæ ex Hispania ad Senatum uenerunt, Isabellam Reginam Ferdinandi uxorem magno animo, excellentiq; uirtute fœminam, è uita excessisse: eiusq; generum Philippum Maximilianifilium, in Belgis regem, testamèti tabulis permagna Hispaniæ terræ parte auctum fuisse. quibus duabus de causis Vincentius Quirinus, uir in philosophiæ studiis clarus, ad Philippum legatus à Senatu lectus est, ut illi & de socrus morte reip. molestiam ostenderet, & de regni accessione gratularetur. pauloq; post Hercules Ferrariensium dux item moriens Alphonso filio regnum reliquit. erat in celeberrima urbis regione ad Riuumaltum domus reip. per ampla, qua antiquitus à Germanis mercatoribus incoli consueuerat. in eam illi cuiusq; modi res, quas quidem uendere cuperent, aduectas suis ab oppidis inferebant, & ciuitati emendas proponebant: quasq; in urbe ipsi coebebant, ut in Germaniam conueherent, eodem congerebant, quoad essent deportandæ. ea domus, ut erat mercium omnis generis plenissima, insequentis anni initio magna cum plurimorum honestorum hominum iactura conflagrauit. quam tamen domum illo ipso anno ciuitas à fundamentis, fornicibus inædificatam, ne ignis nocere posset, magnificentiore multo forma, comodioreq; restituit. Eiusdem initio anni Bartholomæo Liuiano; qui à rep. peracto stipendiorum tempore, patribus non permittentibus discesserat, ut illatas suæ in primis genti, reliquisq; Romanis principibus ab Alexandro, atque ab Cæsare cædes & uastitatem uindicaret; Hispaniæq; regum militiam fecerat; iterum recipi postu-

lanti

lanti præfectura equitum , cum stipendio annuo , librarum aur¹ centum quinquaginta est à Senatu data . cumq; Cesenæ , Forilivii , Foriq; Cornelii legati apud Iulium questi essent , se à Venetis magna agri parte spoliatos angustis uti finibus , atque inopia multarum rerum premi : Iulius per Guidum Vbaldum Antonio legato proposuit ; si Senatus eos fines sibi restituat , de Fauentia , atque Arimino se deinceps uerbum non facturum , rei q; p. oppida illa in omne tempus uti retineat , permissurum . ea Guidi Vbaldi oratione Antonii literis ad patres perlata , Senatus , ne cuipiam obstinator uideri posset , Antonio rescripsit ; si ei Iulius fidem faciat , ita fore , uti Guidus Vbaldus ei dixit , se fines illos restitutum , legatosq; quos creasset octo ad illum missurum ; suumq; in eum studium , & obseruantiam præstaturum . quo responso accepto , Iulius & Antonio de Arimino atque Fauentia liberaliter est pollicitus ; & magnam se ex eo uoluptatē cepisse apud suos familiares præfetur . Senatus de eo certior factus , oppidula decem numero cum eorum finibus uti Iulio restituerentur , censuit : in quibus Cesenæ portus , qui est in maris litore , Sauiianum , Tossinianum , Archangelianum fuere . iis Iulii internuntio , quæ ad id in Flaminiâ miserat , per legatos reip. restitutis Iulius rem ad collegium deduxit : laudatusq; ab omnibus , quod se ad concordiam cum Senatu dedisset , magnum sui consilii fructum tulit . unus Franciscus Soderinus Cardinalis , cum & ipse Iulium uerbis honorificis extulisset , addidit , eo se magis illū laudare , quod quemadmodum fines illos recuperauisset , ita etiam Ariminum ab eo atque Fauentiam breui recuperatum iri confidebat . legatio postea , de qua supra dictum est , Romam missa ab Iulio libentissimo recipitur . ii fuerunt Bernardus Bembus pater meus , Paulus Pisanus , Hieronymus Donatus , Nicolaus Foscarenus , Andreas Venerius , Andreas Grittus , Leonardus Mocenicus , cuius pater Ioannes Venetorum dux fuerat , & Dominicus Triuifanus templi Marci procurator . eius legationis Bernardus Bembus propter ætatem principem locū tenuit . Andreas Grittus & Nicolaus Foscarenus è sexuiris , qui principi assident , legationem inierunt . Antonio autem , cum diu Romæ in ea legatione fuisset , rei q; p. singulari suo studio atque prudentia magnopere satisf-

fecisset, domum est reditio permiffa . Atque hæc uere medio eū , quem diximus , euentum habuerunt. ætate uero inita, Alfonsus Ateftinus, ut Lauredanum Principem , & patres regni fui initio faluaret ; magno comitatu ad urbē uenit ; honorificeq; acceptus, & auri libra diebus fingulis in fumptum à Senatu donatus, graui cum patribus beniuolentiæ fœdere amicitiaq; arctiore constituta domum rediit. patres sub hæc de aduentu in Italiam Maximiliani, qui Romam uelle ire dictitabat, ut imperii insignia à Pontifice Maximo acciperet, sæpe confulti, eius legatorū postulati amice, & beneuole fuit polliciti. Decembri demum mense de confectis ab Aloifio Gallorum rege Ferdinandoq; inter fe fœderibus cognouerunt . quæ omnino res fufceptam ab illis iam antea de Aloiffi in fe fe animo fufpicionem facile auxit ; propterea quòd is nihil ante de ea quoque re Senatui fignificauiffet . Ferdinādus quidem per legatum fuum patribus oftendit : propter noua illa inita cum Gallorum rege fœdera nihil fe de uetere fua cum ipsis beniuolentia diminuere ; quam non retinere modo, atque alere, fed augere etiā studiis atque officiis in dies fingulos cuperet: nullos euentus eam fibi mentem erepturos . anno in fequente, ob nō nullos mare Aegæum, atque Ionium, demum etiam Adriaticum nauigantibus infestū reddentes pyratas, Senatus quamplurimas triremes non uno tempore armandas curauit : quibus à triremibus capti aliquot, latrociniorum pœnas reip. dederunt. Eo tempore TUNETIS regis legatus ad Senatum miffus equos miræ pernicitatis more punico ephippiatos quatuor, aquilasq; aucupio idoneas totidem, & canes uenaticos patribus dono attulit, petens, ut naues longas ad mercatum eò mitterent: uelle enim regem fuum amicitiam cum rep. inftituere. is legatus liberaliter acceptus, domumq; cum muneribus remiffus, optimā in regem ciuitatis uoluntatem reportauit . etiam NORIMBERGÊSES, ampla & florens atque in primis libera fuiq; iuris in Germania ciuitas, miffis ad urbem legatis exemplum Venetarum legum à patribus petiuerunt: uelleq; fe fe eis uti legibus oftenderunt . quod quidem illis Senatus frequens concessit . petente autem ab Senatu arroganter Baiafete rege, ut Alexium in Illyrico infulam bello Thracio captam fibi reftitueret, obftinatis eius atque affiduis postulationibus patres

tres uicti, ne is pacem, quam cum illo fecerant, si reiiceretur, frangeret; ab Alexio incolis omnibus emigrare iussis, aliisq; in locis collocatis, rebus asportatis, arce diruta eam inanem atque uacuum importuno regi relinquendam censuerunt. erat paucis ante id Senatusconsultum diebus Marcus Antonius Sabellicus, qui res Venetas conscripsit, ipsa in urbe mortuus: laudaueratq; illum Egnatius. quoniam uero ciuibus Venetis, qui tunc in Aegypto mercaturam exercebant, multa incommoda rex Alexandrinus intulerat, auctis præter morem Indicarum mercium pretiis, ipsorum bonis ui direptis, aliquot in uincula coniectis; Senatusq; ea de re per legatos apud regem questus fuerat: regis legatus ad Senatum uenit eius controuersia dirimendæ, atque componendæ gratia, Tanguardinus homo Hispanus, qui multos annos Alexandriæ fuisset. ei est sumptus de mercatorum pecuniis equis portionibus æstimatis datus. è Gallia etiam ab rege literæ Iulii literas ad Senatum datas attulerunt; quibus literis, quoad Iulius uiueret, Ariminum & Fauentiam retinendi reip. facultas dabatur. eas literas Iulius ad regem miserat, ut per illum Senatui redderentur, quo maior auctoritas intercederet; quod intelligebat, illarum scripto multo minus se præstare, quàm id erat, quod pactus cum rep. fuisset, legatoq; ipse Veneto suamet oratione confirmauisset. id ubi patres de legato regio intellexerunt, magna eos indignatio tenuit, ingrato animo esse Iulium prædicantes, nullaq; constantia, qui tantis receptis finibus, tot ad se missis una legatione ciuibus, quot nemini unquam externo, tam insignibus in illum ciuitate functa officiis, tamen nunc conditionibus à se uno positis non stet, nisi tenuissima ex parte, atque eius quidem partis rege internuntio, ut illius auctoritate res, quemadmodum quidem uult, minore negotio transigatur. eas ob regis literas coactò biduum Senatu decernitur, literas Iulianas non esse accipiendas. Ferdinandus interea rex classe Neapolim aduentabat, ut, quoniam ad Philippum generum omnis propè Hispaniæ nobilitas confluebat, atque ipsum pristina populorum gratia, dignitasq; apud eas nationes destituebant, id in regnum se conferret, cuius ille particeps non esset. eam ob ré patres Georgium Pisanum, Marcum Dandulum legatos creauerunt, qui Nea-

polim ad Ferdinandum proficiscerentur, de eius in Italiam aduē
tu gratulatum. atque is neque dū Neapolim attigerat, cum Phi-
lippus in Hispania, quò socru mortua mari è Belgio uenerat, pi-
uita interiit. ita sunt magna incepta spesq; ingentes unā cum
uita iuueni abruptæ. eā ob filii mortem Maximilianus pater suū
in aliud tempus Romanum iter distulit: quiq; iam præmissi ab eo
in alpibus Germani erant milites, domum reuocati redierunt. Ju-
lius autem, qui omnes suos conatus eò intenderat, ut oppidum
Bononiam in suam ditionem, atque imperium reuocaret; cuius
quidem oppidi regnum tametsi Romani iuris esset, à Ioanne ta-
men Bentiuolo obtinebatur; comparatis rebus omnibus, quæ ad
bellum usui essent, Roma cum exercitu & collegio in Flaminia
æstate iam confecta discesserat, ut illum oppido expelleret. quod
omnino longe facilius, quàm hominum opinio ferebat, propter
ingens ciuitatis in illum odium adductis in fines oppidi, quas &
ipse habebat, & ab rege Gallo acceperat, copiis mense octobri est
assectus. ea illi de re ab Dominico Pisano legato, qui Antonio
successerat, reip. nomine gratulatio est facta: tametsi ipse quo-
que Iulius suum tabellarium cū literis ad Senatum miserat, quæ
illum iis de rebus docerent. ultimis anni diebus, propterea quòd
sæpe fiebat, ut, qui impetrare magnam aut difficilem rem aliquā
à magistratibus cuperent, regum, & Pontificum Maximorum
legatis uterentur, qui eos principi patribusq; commendarent; in-
terdum etiam ipsorum regum principumq; ciuitatum ad urbem
uenientium patrociniō nitebantur, quorum auctoritati patres
propè negare nihil poterant: Senatusconsultum factum est: cui
quid à patribus impetrare sit necesse, is neque uirum principem,
neque legatum adhibeat, cuius commendatione apud eos niti
possit, pœna pro genere hominum iis, qui Senatusconsultum
neglexissent, constituta. Primis uero ineuntis anni diebus Petrus
Barotius Patauinorum Episcopus moritur, uir politicioribus lite-
ris & sacrarum ac multarum disciplinarum doctrina insignis, mo-
ribus, uitaq; sanctiore, quiq; subleuandis egestate pressis ciuibus
sacerdotii sui fructus omnes largiebatur, ut unius illius liberali-
tate non parua oppidanorum pars uiueret. itaque mortuo neque
numi neque suppellex pretiosa ulla inuenta, præter bibliothecā.
cas

eas ob res sepulcrum ei marmoreum in templo Patauino facien-
 dum publica pecunia, patres conscripti censuerunt. pauloq; post
 cum ciues plurimi Ligures emigrare domo, atque urbem uelle
 incolere se se patribus ostendissent, modo tuti publice fierent, si
 quid in Venetos Ligur quispiam deliquisset, sua bona ea re non
 teneri: Senatusconsultum factum est, quo eis ciuitas atque secu-
 ritas est data, nauigatione mercaturæ causa in orientem excepta.
 Sub idem tempus Aloisio Gallorum rege in Italiam properante,
 ut Genuensium ciuitati, quæ ab eo defecerat, se seq; in libertatē
 uindicauerat, bellum inferret; Dominicum Triuisanum, Pau-
 lum Pisanum Patauinorum magistratum Senatus legatos ad re-
 gem de aduentu gratulatum misit. ille autem recepta paucis die-
 bus Genua Mediolanum se contulit, ibiq; eum legati conuenie-
 runt. sed cum in Galliam transalpinam rediens apud Astam co-
 gnouisset Ferdinandum regem, qui Neapoli classe in Hispaniā
 reuertebatur, ex itinere Genuam appulisse, conuenireq; se cupe-
 re: ei præsto ad Sauonem oppidum fuit; magnoq; illum honore
 excipiens: cum unā, dies aliquot fuisset, Ferdinando abeunte ipse
 in Galliam profectus est; legati domum reuerterunt. eum ob
 Aloisii tam celerem in Italiam aduentum; cum illum, si inimico
 esset in temp. animo, non longinquitas itineris, non reges inter-
 positi, non denique alpes moraturæ uiderentur, quin, cum uellet,
 in citeriorem Galliam paruo negotio traiceret; tum etiam quod
 rumor increbuerat, Maximilianum in Italiam cogitare: ne resp.
 ad eiusmodi casus imparatior offendi posset, Senatusconsultum
 factum est; in Veronensium finibus eorum, qui arma ferre pos-
 sent, certus agrestium hominum numerus conscriberetur, qui
 rei militari assuefierent: iisq; immunitas reliquarum rerum dare-
 tur, quo paratiores ad obeunda belli munera essent, & cum uo-
 carentur ad signa, è uestigio conuenirent. ea militum ex agris de-
 inceps institutio ad reliquos reip. fines, ut est usus omnium rerū
 magister, breui permanauit. itaque nunc quidem cuiusque oppi-
 di uici, pagi; partem habent suorum, qui ei rei student, ut arma-
 ti, paratiq; sint, nullo ut interposito temporis spatio ad bellum
 prodire, rei; p. celerem nauare operam possint. hosq; omnes
 uno nomine milites pro ordinibus appellauerunt; Rex post hæc

Alexandrinus controuersis, quas habebat, cum rep. sine facto, ad iustitiam & æquitatem se se dedit. itaque triremes ad mercatum eò remissæ cum magistratu Veneto, qui Alexandria morâ traheret, cumq; legato regio, de quo supra dictum est; cui proficiscenti uestis aurea cum pretiosis pellibus, auriq; libræ decē sunt à Senatu dono datæ; comitatuq; eius omni indumenta honestiora tradita. Interim à Vincentio Quirino legato, quem ad Maximilianum patres miserant, acceptis sæpe literis significabatur; Maximilianum spreta, quam superiore anno fecerat cum rege Gallorum, pace, neglectisq; fœderibus, quibus illum non stetitse conquerebatur, de Germaniæ consilio statuisse, in Italiam cum exercitu accedere ad speciem, ut tuto Romam se conferret, re, ut Mediolani regno illum eiiceret. Senatus nouis equitatus & pedatus copiis munire remp. decreuit. itaque præfecti sunt equitū adlecti quāplures, in iis Vitellius Tifernas, & Guidus Vainus è Corneli Foro cum militibus sexcentis, equitibus quinquaginta ambo; Iacobusq; Siccus è Gallia Cisalpina, & Lucius Maluetius Bononiensis, cum turma equitum uterq; grauioris armaturæ centum, tum, ut milites numero ad decem millia conscriberentur, latum, qui sub tribunis, & centurionibus in castris uersarentur, quiq; per oppida præsidii causa disponderentur, ad quinque millia. equites etiam leuioris armaturæ tercentum quadraginta Nauplia & Zacyntho accersiti urbano in litore, quò appulerant, à magistratibus lustrati stipendio accepto se Taurisum contulerunt. his rebus confectis, Maximiliani legati tres ad urbem ueniunt postulatum: propterea quòd rex eorum iter haberet: nullum aliud; uti Romam, quò eundum illi erat, per fines reipub. regi exercituiq; regio itineris faciendi Senatus facultatem daret: recipere Maximilianum, fidemq; suam in eo interponere, se se sine maleficio, atque iniuria per eos fines iter facturum, exercitumq; ducturum. quòd si propter eam, quam haberet respub. cum rege Gallorum, amicitiam, Senatus id se minus recte posse facere existimet: monere patres Maximilianū, atque aperte profiteri, nullam esse in eo rege fidem, nullam constantiam: id se esse sæpenumero expertum: itaque rectius facturum Senatum, si nihil in illo sibi præsidii putet esse constitutum: se se patribus fœdera, quæ pepigerit,

pepigerit, uita sua diligentius seruaturum. ea re ad Senatum re-
 lata, cum plures sententiæ dicerentur; essentq; non nulli ex magi-
 stratibus & principibus ciuitatis, qui Maximiliano credi oportere
 contenderent: uicit tamen ea sententia, quæ, legatis in hunc
 modum uti responderetur, censuit: Si Maximilianus pacate sineq;
 exercitu uelit iter facere; remp. ei, quod peteret, libentissime
 concessuram; legatosq; missuram, qui illum exciperent, omnibusq;
 honoribus prosequerentur: sin cum exercitu proficiscatur; à pace,
 quam cum rege Gallo habeat, non posse discedere Senatum sine
 perfidiæ crimine: itaque nihil ei permissurum. atque his ipsis
 nondum ab urbe profectis legatis, Gallorum rex nouã legationem
 ad Senatum misit, mentem ac uoluntatem reipub. si Maximilianus
 ei bellũ inferat, sciscitatum. magno enim timore afficiebatur,
 propterea quòd fama uulgauerat, Germaniæ populos Maximiliano
 ingentes copias subministraturos; ne ab eo tanta in re tam unan-
 imi illarum nationum consensu patres perterriti deficerent, aliorum
 mores hominum, ut plerũque fit, suorum morum modio, atque
 consuetudine metiens. Senatus autẽ omnes reip. facultates
 legatis ad regem defendendum est pollicitus: quæq; Maximiliani
 legati à rep. petiissent, quod ad illa responsum habuissent,
 amico eis animo aperuit. Patres post hæc uenientẽ ad urbem
 Nicolaum Ursinum Imperatorem ab ipsis accersitum, ut cum eo,
 & Liuiano, & Carraciolo, qui utriusque iussu eorum uenerant,
 de bello consilium caperent, ei obuiam in nauis Bucentauro
 profecti ciuitate circumuecta exceperunt: insequentibusq;
 diebus, quibus in locis Maximiliano, quãq; ante diẽ copiarẽ
 reip. essent opponendæ, unã cum his constituerunt: eosq;
 è uestigio reuerti, & quam quisque partem reip. finium tuendam
 suscepisset, ad eam illum contendere iusserunt. certiores enim
 facti tractari arma in Maximiliani finibus, militesq; pluribus
 in locis cogi, nihil sibi reliqui ad exercitum comparandum,
 copiasq; partiendas fecerunt, ut in tempore occurri posset.
 Vbi Maximilianus de legatis suis cognouit, nolle Senatum ei
 armato per fines reip. iter dare; Vincentium Quirinum ab se
 dimisit. profectus ille cum in primis reip. finibus subsedisset,
 ne iniussu patrum propius accederet; Senatu permittente
 domum rediit. patres tametsi

Decembri appetente mense multis uerisimile non fieret Maximilianum alpes esse cum exercitu traiecturum, tamé Georgio Emo legato ab Senatu declarato, qui in fines Veronésium cum copiis accederet, eo se ab latere celeriter munire decreuerunt: præsertim quòd intelligebant, Germanorum militum certam iam manum aduétare, ut illis ex alpibus se demitteret. quæ quidem manus neque dum munitis itineribus, & saltibus facile traiecit, sine ullo tamen reipub. maleficio, pacatâq; in Mantuanorum se fines contulit. ii erant milites circiter mille ducenti. paucisq; post diebus cum nullo accepto in Italia stipendio domum redire statuisserunt; Emusq; interea legatus exercitu adducto itinera clausisset: ut reuerti eius uoluntate sibi liceret, ab eo petiuerunt. ille armis depositis iter facere iussit. sed cum iisdem in locis atque in Vicetiorum saltibus anno insequente inito Germani sæpenumero se ostendissent, ut in fines reip. irrumperent: omnino neque in eo perfecerunt quicquã ipsi: neque à Venetis ulla est res paulo illustrior gesta: neque oppidum quodpiam nobilius captum, aut cædes aut fuga hostium memorabilior facta: tametsi Aloisius rex, qui sæpe Senatum per legatos oratione magna confirmauerat, se se eum nunquam deserturum, ipsum etiam, si necesse sit, reip. auxilio uenturum, Triulcium cum copiis in castra Veneta misisset; & Senatus Andream Gritum legatum magna cum manu eodem accedere iussisset. nam cum duos uno tempore legatos Senatus creauisset, Gritum & Georgium Cornelium, ut alter in Rhetos, alter in Carnos proficisceretur: (inde enim etiam in reip. ditionem uelle perumpere Germanos literis nunciisq; afferebatur) iis uti sorte imperia partirentur, patres permiserunt. ita Gritto Rheti, Cornelio Carni prouincia obtigit. atque in Rhetis quidem hunc unum res euentum habuerunt, ut repressi, & repulsi sæpe hostes ex reip. ditione atque imperio nullum sibi iter patefecerint, nihil omnino ceperint, amiserint autem potius ultimis belli diebus montanum oppidulum Agrestam. at in Carnis, quâ nihilo secius Germani aditum in reip. fines tentauerant, Liuianus, qui exercitui præerat, & Cornelius legatus, rem sane publicam nauiter atque feliciter gesserunt. nam cum mense Februarii rumor increbuisse, hostium non paruum coactam in Carnis ma-

num

num eo ab latere bellum illaturam aduentare; Daniel Dandulus Feltriam à Senatu missus est rebus, quæ ex usu essent, procurandis, commeatuq; exercitui, qui eò uenturus erat, durissimo anni tempore locis impeditissimis subministrando. Gradiscas quoque castrum apud Sontium flumen arte atque opere communitum Iustinianus Maurocenus Senatu iubente iisdem cum mandatis est profectus. tum Cornelius & Liuianus Bassiano in alpium radicibus ad Medoaci ripam sito, quod ad oppidum multis è reip. finibus exercitum cogebant, iussi cum copiis ad Germanos reprimendos contendere. interim repentino hostiũ aduentu, qui per deuia asperaq; alpium iuga, præcipitesq; decliuitates ferratis pedibus iter confecerant, Centurionem cum militibus sexaginta Clusæ pagi angustias seruantem profugisse, Cadorasq; oppidulum ad flumen Plauim, quod ab Clusa quinque millia passuum abest, una cum arce, & Petro Ghisio prætore in hostium uenisse potestatem nuntiatur. ea intellecta re in castris Liuianus celeritate adhibita cum duobus familiaribus ad uicina hostibus loca sese contulit speculatum, relicto Cornelio, qui cum copiis paratioribus diurnis nocturnisq; itineribus subsequeretur. in urbe Donatus Legius à Senatu lectus est, qui Ciuidale Carnicum contenderet, daretq; operam ne quid incommodi resp. eo in oppido acciperet. in Foroiuliensibus autem Hieronymus Saornianus, de quo supra cõmemorauimus, uir egregia fide atq; uirtute, princepsq; ciuitatis, primo paucis cum equitibus è sua familia ad eos fines est profectus, quibus in finibus hostes impressionem fecerant; magnaq; celeriter auxilia reip. conuentura confirmans, earum regionum incolas labentes iam, ad imperataq; Maximiliani facienda pronos, in officio continuit. deinde coactis hominum duobus millibus quingentis, equitatu etiam addito, iter impeditissimum faciebat, ut contra hostes cum legato exercituq; reip. illa cum manu se coniungeret. Dum hæc agitarentur, Lucas Renaldius Maximiliani legatus ad Senatum uenit illud idem postulatam, de quo antea sæpe rex egerat, iter Romam per fines reip. repetens: regem suum propterea uelle armatum incedere, quod se tutum ab suis hostibus aliter fore non confidebat: reipub. nihil ab eo nocitum iri, omnibus illum modis confirmaturum, uel Se

natus obsides ei daret, nociturum esse illi neminem: hoc si præstet, sine armis regem iturum. Ad hæc Lauredanus respondit: scire regem, quam propensa semper fuerit reipub. erga Federicum imperatorem patrem suum seq; ipsum uoluntas: quo magis indignum esse, bellum ab eo inferri nõ unis reipub. sinibus, prædas abigi, castella expugnari. de eo se maximopere conqueri, deosq; testes adhibere, non esse ita de rege meritam remp. sed rem se ad Senatum relaturum, deq; eius sententia respõsurum. nam quòd à Cornelio literæ uenerant, confidere Liuianum, propeq; recipere, hostes sibi pœnas cito duros; patres respondendi Maximiliani legato tempus interponere uolebant, dum à Carnis aliquid confecti afferretur. legato autem socii sunt atque custodes dati, ne quis eum alloqui posset, cui patres id non permisissent. Liuianus adductis ad se militibus mille octingentis, quorum erat dux Petrus Montius, uir magna uirtute; equitibusq; leuis armaturæ ex Epiro propè ducentis, quibus præerant Palæologus & Busichius; tum ex iis, qui sagittis utebantur, alteris ferè totidem; grauiorisq; armaturæ ex ipsius & reliquorum turmis paulo plus ducentis; Saorniani literis ac nuntiis de locorum situ, de hostium numero, deq; belli rationibus admonitus, qui quidem iam aduentabat, atque ab altera montis parte in trium pontiũ loco Germanos obseruare, eisq; occurrere statuerat; prima luce hostes aggredi constituit. is erat Martii Calendarum dies, sed propterea quòd nix ea nocte plurima ceciderat, prælium in aliam reiectum est diem: quod quidem secundissimum postridie fuit. nam cum Germani, redeundi domum itineribus præseptis ad se ueniri certiores facti, ne intercluderentur, Venetos aggredi uiamq; ferro sibi ipsi aperire statuissent, atque in editiorem proximæ uallis partem cum impedimentis, & tormentis se collegissent numero ad duo millia quingenti, ut è loco superiore in Venetos subeuntes impetum facerent: (erant autem è Maximiliani comitatu, quãplurimis centurionibus uiris fortibus interiectis) ipse acie instructa per niues rectà progressus prælium audacissime commisit: eosq; primo fortiter pugnantes, post impedimentis exutos, tormentisq; abreptis, desperatis rebus non magnopere resistentes concidit, præter illos, qui proiectis armis pacem suppliciter petiuerunt.

pauci

pauci fuga in montes elapsi, ab Epirotis equitibus eūdem casum subierunt; capitaq; sunt eorum in castra relata, pro quibus singulis Liuianus pecuniam pollicitus interfectoꝝ fuerat. ex Venetis desiderati sunt sanè pauci. nocte ea quæ secuta est, exercitui ad quietem data, Liuianus ad Germanos, qui arcem Cadorarum custodiebant, amplius sexaginta misit, imperans uti arcem traderent. ii trium dierum spatium ad eam rem sibi dari petiuerunt. Liuianus eorum postulatione reiecta ad arcem expugnandam est profectus. quam cum diem totum omni missilium genere, tormentisq; in aduerso iugo positis continenter oppugnauisset; magnaq; propugnatorum partem interfecisset, muro etiam propugnaculi subrupto: reliqui postridie deditioem fecerunt. in ea oppugnatione Carolus Malatesta adolescens, saxo ab arce percussus, cum nonnullis uiris fortibus interiit, captiui, qui arcem tradiderant, unà cum prioribus dedititiis, omnes quingenti armis cæterisq; rebus exuti Liuiani permissu domum redierunt. Harum rerum primis in urbe nuntiis acceptis, idem est responsum legato Maximiliani à Senatu datum, quod superioribus legatis patres antea dederant: neque quicquam cum illo de cæde Germanorum communicatum. ac, ne quid ei redeunti ab armatis in Rhetico noceretur, comites sunt ducesq; itineris per fines reip. attributi. Vbi ex literis Cornelii legati de prælio, deq; arcis expugnatione singula ordine ciuitas intellexit; Liuianiq; & consilium, & celeritas, & uirtus laudari uocibus omnium cœpit: patres, ut & illius animū alacriorem in posterum ad belli munia redderent, honorum insignibus, & magnitudine præmiorum excitatum, & reliquorum uoluntates accenderent ad bene de rep. promerendum, cum uiderent fortes industriosq; uiros ab ea fieri plurimi; præfecturā omnium reip. copiarum Liuiano detulerunt. ea est amplissima post imperatoris nomen dignitas, quæ pro eorum meritis ab Senatu militaribus uiris tribui consueuit. auctusq; est equitū illius numerus, qui erat sexcentorum, ad integrum mille. auctum quoque stipendium ab auri libris centum quinquaginta ad tercentenas libras, tum decem in præsentia dono datæ cum iis tormentis bellicis, quæ hostes è Germania secum attulerant, quæq; ipse ob rei bene gestæ memoriam à patribus sibi dari cupere in sermonibus

cum legato habitis ostenderat: Caroli autem Malatestæ uxori ac duobus liberis infantibus illa ipsa pensio annua, qua is uiuens à rep. donatus fruebatur, in uictum tradita. deinde cum patribus nunciatum esset, à Maximiliano copias in Carnis comparari, tū incursiones in reip. ditionem à Goritanis fieri, quod est oppidū in monte ultra Sontium flumen situm: Senatusconsultum factū est, ut milites ter mille celeriter conscriberentur, atque ad legatum mitterentur. cæterum quòd erant plerique magistratus, qui bellum inferri Maximiliano censebant oportere, atque in eius fines exercitum introduci uolebant, Dominicus Maurocenus templi Marci procurator, uir re atque cognomine sapiens, ætate ualde proclinata, erat enim annos natus nonaginta, patres monere, ac rogare cœpit, ne id fieri permitterent: Germaniæ ciuitates, quæ liberæ suiq; iuris essent, ægre ferre à Maximiliano arma contra rep. exerceri, cum pace frui possit: eas easdem, si ei bellum inferatur, moleste id laturas, neque passuras sui regis nomē dignitatemq; conuelli ac proteri: non magnas esse ab illo iniurias in rep. illatas, de iis tamen deorum immortalium benignitate pœnas ipsum reip. dedisse, omnem illam in Carnis manum concisam deletamq; esse, Cadoras Clusamq; recepta, in Rhetis nihil amissum, neque ullam contumeliam acceptam: quòd si eo contenti, inquit, erimus, magnum nos fructum continentiæ luros, Germaniæ totius beniuolentiam: quæ quidem certe Germania com meatibus asportadis, mercibusq; recipiendis, & rerum plurimarum communicatione ita est coniuncta nobiscum & sociata, ut magni inde prouentus in rep. portorii nomine, magnæ priuatim utilitates in omne genus ciuium inferantur. laudabile profecto esse hostes bello superare, propagare imperii fines: multo autē laudabilius seipso continere ac uincere, iustitiæ, moderationis, grauitatis opinionem apud omnes homines auxillateq; promouisse. bellorum euentus à fortuna plerunque administrari, quæ fluxa atque incerta sit: prudentiæ consilia stabilem habere exitum, semperq; plus proficere constantia & maturitate, quā illa impetu usum ex se se præbuerint. Hæc cum senex sapiens dixisset, ardor ille magistratuum ab bellum gerendum parumper restinctus est, itaque nihil latum, nisi uti ea de re patres amplius consulerentur,

consulerentur. Alfonsus post hæc Ferrariensium dux ad urbem familiariter se contulit patribus purgatum, quod suspectus eis fuerat literas nuntiosq; ad Maximilianum misisse societatem in- eundi, seq; cum illo coniungendi causa, confirmans nihil se un- quam eiusmodi cogitauisse; cupere autem & statuisse, unâ cum rep. omnem fortunam experiri; neque ullo tempore à Senatus auctoritate uelle recedere. Patres eam orationem auribus liben- tissimis acceperunt: collaudatumq; , atque ut omnia summæ be- niuolentiæ officia à Senatu expectaret, confirmatum, domum re- miserunt. Interim nulla in Rhetico belli cessatione à Maximilia- no fieri cognita, in Carnis milites non unis in locis cogi rumore nuntiisq; afferentibus, Senatus suam in illum lenitatem frustra adhibitam sentiens, pridie nonarum Aprilium constituit; uti bellum omnibus à partibus Maximiliani finibus inferretur. ita- que non legatis modo Gritto & Cornelio id Senatusconsultum celeriter est missum: sed omnino etiam Hieronymo Contareno, qui cum classe aliquot triremium legatus in Istris tunc erat, lite- ræ sunt à Senatu datæ; uti maritima Maximiliani oppida, quâ uellet, aggredi capereq; conaretur: se alias paucis diebus triremes ad illum missurum. Senatusconsulto ad Cornelium perlato, uo- luntateq; ciuitatis Liuiano reliquisq; principibus declarata, ma- gnum iis studiû, magna omni exercitui alacritas innata est belli gerendi. quam ob rem tormentis muralibus adductis, quod op- pidum Cormonse citra Sontium flumen natura atque arte com- munitum, monti enim impositum muro præalto cingebatur, op- portunum hostibus receptum dabat, omnibus ad id copiis ac- cesserunt; magnaq; ui aggressi, deiecta muri parte, celeriter cepe- runt. quod cum diriperetur, Cornelius mulieres omnes uno in templo compulsas ab iniuria militum defendit: suppellectilemq; sacram ipsis ab adytis abreptam fanis, & sacerdotibus restituit. inde ad arcem expugnâdam eodem impetu cum perrexissent, ac tormētis quaterere cœpissent; à propugnatoribus deditio est facta. ea intellecta re tria se castella sponte legato dediderunt. Portus autem Naonis ciuitas legatos de deditioe ad Senatû misit. eos legatos liberali oratione patres prosequuti ad Cornelium reiece- runt, ut cū illo agerent, cui ea omnia mandauerat Senatus. Cor-

nelius, cum ad illum legati uenissent, oppidum in fidem deditio nemq; accepit. eodem tempore Lucas Renaldius à Maximiliano ad urbem remissus cum tabellis regis manu subscriptis patres adiit: quibus in tabellis certas Maximilianus indutiarum conditiones reip. proponebat. quarum erat una, ut annuas secum indutias Senatus faceret, quo tempore de suis cum Gallorum rege controuersis in cõmuni Germaniæ concilio disceptari & cognosci posset. eas patres indutias legato se se paratos esse facere dixerunt, dum eadem indutiarum conditione fœderati reip. includantur: neque enim sine iis quicquam posse conficere Senatum. Renaldius his cum mandatis tãtum discesserat, cum, maioribus comitiis haberi cœptis, literæ nuntiq; à Cornelio uenerunt, qui dicerent: posteaquam ponte, quem hostes resciderant, in Sontio flumine celeriter confecto, exercituq; traducto, Goritianos duabus maximis uno die impressionibus Liuianus oppugnauisset, qua in oppugnatione centum milites amississet, uelletq; postero die acrius uehementiusq; idem facere, oppidanos perterritos se se ei dedidisse. eæ literæ, antequã suffragia inirentur, comitiis recitatae sunt: magnaq; ab iis gratulatio patribus est facta. erat in oppido arx, quam milites ducenti custodiebant. ii cum puluere ad tormenta exercenda carerent, neque se arcem tueri posse sine iis confiderent; pro eis armamentis reliquoq; comætu libras auri quadraginta sibi datum iri fide accepta, quattiduo intermisso arcem tradiderunt. ante quos quidem dies Belgradũ facta deditio legati præfectum introduxit; itemq; Vipaum, admodum elegans & ipsum oppidulum; quod abest ab Goritia millia passuum uiginti lapidas uersus. Contarenus quatuor triribus Tergestinos magno animo aggressus, quarum erant duæ mediæ inter bellicas generis atque eas trirèmes quibus ad mercaturam ciuitas utitur, quas Nothas appellabant; muros tormentis deiicere instituit, qua parte mari oppidum alluitur. ea tormenta eiusmodi tum erant, ut ex ære tota confecta pedes uicenos binos in longitudinem protenderentur; acclinataq; in priore nauis parte sic, ut cauda malo proxima ore proram contingerent, pilã ferream librarum centum, si nihil impediret, bis mille atque octingentorum passuum spatium impellebant: itaque muris uicina uehementi

uehementi eos impetu concutiebant . id tormenti genus basiliū
 appellabatur : neque sustineri propter pondus , nisi à magnis tri-
 remibus , aut à nothis poterat : duasq; in partes diuisum , ut tracta-
 ri facilius posset , collectione inter se mutua circūuolutum ita in-
 trorsus conglutinabatur , ut esse unum , & continens uideretur ,
 nihilq; aeris per spiras admitteret . ea instituta oppugnatione Dui-
 num maritimum castellum deditur : quatuorq; triremes eiusdē,
 quo priores , generis missæ à patribus Contareni classem duplica-
 uerunt : Senatusq; ad Cornelium scripsit , si ei è repub. esse uide-
 retur , cum exercitu ad Tergeste oppugnādum accederet . Corne-
 lius ea de re Liuianum consuluit : ille Contareni conatus terrestri-
 bus adiuuandos esse copiis magnopere existimans , cum tormen-
 tis muralibus , quæ mari deportanda curauerat , celeriter eo ue-
 nit ; atque ad Contarenum primum omnium nauicula perlatus ,
 belli consiliis cum illo communicatis , ad muros oppidi omnibus
 à terræ partibus demoliendos rediit . Inter hæc , propterea quòd
 Aloisius Gallix rex ualde se cupere ostenderat , ut in eodē , quod
 secum & cum rep. fœdus intercedebat , Ferdinandus rex Hispani-
 nix particeps esset ; nouaq; cum illo societas , iisdem tamen legi-
 bus , institueretur : res agitari cœpta hanc difficultatem habuit , ut,
 quoniam Senatui longum atque impeditum uidebatur id , quod
 in priore fœdere erat , se nullam pacis conditionem , quæ ple-
 runque in paruis temporum momentis existeret , posse à suis ho-
 stibus accipere , nisi prius , dum eant in Hispaniam tabellarii , dūq;
 redeant expectarit , caput illud patres ita refici censebant oportere ,
 uti qui pacem facere uellet , sociorum modo nomina infere-
 ret fœderi scribendo ; ne multorum dierum itinere literis mitten-
 dis , & responsis præstolandis occasionem pacis amitteret . uerū
 tamen , ut id regum uoluntate fieret , tempus intermitti placuit , dū
 id sciri posset . itaque fœderis confectio in alium reiecta est diē .
 Contareni classe aucta , ad quem etiam naues duas tectas patres
 miserant , quæ muris se subiicere auderent ; iis ab eo latere oppi-
 di maiore multo impetu percussis , ædificiisq; nonnullis intra urbē
 dirutis ; Liuianus parte altera perforatis deiectisq; oppidi mœni-
 bus tormentorum impulsione non intermissa , Tergestinos ad
 deditonem compulerunt . itaque pridie Non. Maias unā cum ar-

ce oppidum receptum est nulla conditione interposita, nisi ut militibus, qui oppidum atque arcem custodierant, recedere armatis liceret. oppidani, ne diriperentur, libris auri centum quinquaginta exercitui persolvendis se suaq; omnia redemerunt, Liuiano & legatis procurantibus, quibus erat oppidum nobile diripi permolestum. eius rei literæ lætitia & gratulatione ciuitatem impleuerunt. Liuianus, Cornelius, Contarenus omnium ordinum studiis certatim laudati, quòd tantam rem tam celeriter confecissent, magnam sunt ex eo uirtutis, atque industriæ gloriam consequuti. atque iis statim literæ à Senatu datæ sunt, in eam cogitatione incumbere, ut Pisinum, Flumenq; Maximiliani oppida, sub reip. imperium redigerentur. quorum alterum mediterraneum est, ab estq; à litore millia passuum XVI. multoq; maximam inter Istros habet auctoritatem: Flumen ad mare positum plurimarum rerum copiam subministrat, estq; illis gentibus & regionibus opportunissimum. prætor etiam Tergestinis declaratus Franciscus Capellus; arcis præfectus, Aloisius Zanes; Vipao, qui utrunque munus exerceret, Marcus Antonius Erizus; qui Duino, Nicolaus Balbus; qui Cormonsi, Troianus Bonus; paulo post ad magistratus obeundos in prouinciam abierunt; cum antea Dominicum Gritum, qui arcem custodiret, Senatus Goritiam misisset. nam oppido Iustinianus Maurocenus à legato datus præerat. Senatus consulto accepto cum Pisinum, quod est in monte tribus à partibus ualde præcipiti situm, Contarenus classarios suos, & Liuiani equitatus peditatusq; magnam partem cum tormentis adduceret: castello Treuisa, quod est in uia quinque millia passuum à Pisisno, seq; magno animo ad defensionem comparauerat, uicincto, atque direpto; omnes celeriter ad Pisinenses oppugnandos contenderunt: tormentisq; prima uesperis positis eam muri partem, quæ una ex quatuor adiri poterat, uelle deiicere cœperunt. id cum mane postero die acrius continentiusq; fecissent; ac portæ turrim propè aperuissent: oppidani una salutis conditione impetrata deditorem fecerunt. in eius oppidi finibus castella erant decemseptem: quorum sexdecim sub reip. ditionem sunt redacta. at cum Vipaum indiligentius custoditum hostes recuperauissent; præfectumq; cepissent: Vipaenses postea, missis eò militibus,

tibus ; iterum capti ac direpti sunt . præsidio Pisinensibus relicto Contarenus ad Fanatici sinus insulas se contulit ; atque ex Apso-ro Crespa Vedio reliquisq; plus mille armatis hominibus naues longas conscendere iussis ad Flumen oppugnandum rediit : cūq; mille passus ab oppido abesset , qui oppidanos uti se dederēt postularēt misit : si se cingi ab exercitu sinerent , quem postridie affuturum confirmabat , non fore liberam se dedendi potestatem . id cum illi magnopere timerent , pacti ne quid ex suis rebus amitterent , eo die Contarenum intromiserunt . ea confecta re , quod erat oppidum mediterraneum illis in finibus nō postremæ apud Istros auctoritatis Postoina , Cornelius & Liuianus eò exercitum conuerterunt , atque ad uicinos ei oppido pagos equites leuis armaturæ plus ducentos præmiserunt . illi præda passim abacta nullis è Postoina exire ausis , cuius ad muros incursionem fecerant , in uico se se proximo receperunt . ibi cum noctu armis positis sine uigiliis quiescere se dedissent , hostes Postoina silentio emissi equites circiter centum quinquaginta , quorum erant Duces Bernardinus Rainicher oppidi præfectus , & Chrystophorus Friapanes homo ferox acerq; , eos inopinātes aggressi partim interfecerunt , partim ceperunt : paucos in fugam coniectos noctis umbra occultuit . ea re nūtiata Liuianus maiore hostium numerū ueritus unā cum legato Goritiā exercitum reduxit . hostibus eo successu elatis , castellisq; omnibus , quæ circum se amiserant , nisi ad se redirent , bellum & direptionē denuntiantibus , magnus est ab iis concursus ad legatum factus , orantibus uti se tueretur , neque diripi , propterea quod se reip. deditissent , sineret . quam ob rem nō paruo armatorum hominum numero in Foroiuliensibus celeriter imperato , atque ad se adducto , Cornelius ad Postoinam oppugnandam est profectus . eo itinere nondum confecto , iidem illi hostes Postoina egressi , ad Premium municipium , quod est in Tergestinatorum finibus , animati , armatiq; , id ut caperent , atque diriperent , accesserunt . quod cum se magno animo defenderet ; forte fortuna ignis tormentorum puluere succenso omnem locum , atque arcē , qua ex arce propugnabatur , ita corripuit , itaq; fœdauit , ut Ludouicus Contarenus præfectus , Hieronymusq; Saornianus , qui omnibus illis in rebus totoq; bello egregiam

operam reip. nauauerat, Premiumq; tunc propè unus defendebat; ne comburerentur, aut fumo necarentur, se se hostibus dederint. legato post hæc & Liuiano Postoinam cum pleno exercitu accedentibus, tormétisq; positis, ubi ea murum quaterere cœperunt; Rainicher præfectus, ne diriperetur, se atque oppidum tradidit. cui statim comites dati, qui illum abeuntem in tuto sisterent. Dum hæc in Istris geruntur; Pauli Licstenii suasu, prudentis in primis hominis, & recti, ac temperati uiri, qui magna erat apud Maximilianum regem gratia, atque ab eo impetrauerat, ut se ad pacem cum rep. conuerteret, Tridentinorum Episcopus Senatum per literas certiolem facit, cupere Maximilianum indutias cum rep. facere. quòd si nunc eadem est ei mens, quæ paulo antea fuit; mittat aliquem, qui cum ipse regis nomine agere, quæ tractanda erunt, possit. Senatus ea intellecta re Zachariam Contarenum legauit, qui eò dandis indutiis proficisceretur. Contarenus cum in Rhetos uenisset, cū Episcopo, tribusq; uiris principibus, quibus omnino quatuor eam rem mandauerat Maximiliani iussu Licstenius, in regis, & reip. finium loco medio colloquutus, causam satis quidem perplexam, atque difficilem Gritti legati consiliis explicuit, ut uellent illi trium annorū indutias cum rep. facere cūq; eius fœderatis Galliæ Hispaniæq; regibus, atque iis, qui in Italia focii aut ipsius, aut illorum regum essent. nam cum transalpinis uti facerent, adduci nullo modo potuerunt. id cum Senatus cognouisset; adhibitis regum legatis quæsiuit, num id illis caput placeret. quibus annuentibus, facultate sic conficiendi per literas celeriter ei missa Contarenus octauo Idus Iunias indutiis triennialibus cum rege factis scribendo affuit reip. nomine. quod quidem gratissimum Senatui fuit: qui pacem, quàm bellum, & onerum uacationem dari ciuibus, quàm ab iis tributa exigere quotidie, malebat. tum illud etiam uerebatur, ne, si Maximiliani oppida capi, ac diripi sentiens frenum Germania momordisset, tam forti nationi, tantæq; multitudini resisti ab se se, & illarum gentium ferocissimarum bellum resp. defendere, sustinereq; non posset. Erant in Rhetico exercitu Ioannes Iacobus Triultius, ut supra dictū est, & Giufredus Carolus consiliariorum Mediolanensium magister, quem præfectus regius Mediolano

Mediolano miserat rogatus ab Senatu, ut aliquem regis sui nomine in Rhetis uellet conficiendis induitiis adesse. uterque eas in duties fieri, nisi prius ea de re ab rege literæ uenissent, noluerat, atque in eo perseuerauerat. itaque fœderi scribendo neuter eorum affuit. Triulcius postridie eius diei cum suo comitatu Mediolanum abiit. ei Grittus legatus per omnes reip. fines patrum iussu comes fuit, Nonis autem Iuniis, qui dies postridie quam induitiæ firmarentur fuit; cum Aloisius rex in fœdere, cum Ferdinando rege, cumq; rep. sanciendo id pertinaciter caput inseri uoluerit: se non admonito nullâ omnino pacem fieri posse: uti societas ea lege firmaretur, fœdusq; conficeretur, Senatus tandem censuit. pauloq; post, quoniam induitiis in Rhetico firmatis, Postoinam in Istris oppidum Cornelius legatus ceperat; uti oppidum Postoina Maximiliano restitueretur, idem Senatus petentibus Germanis iussit: interim milites equitesq; e Rhetis, & Carnis in hiberna sunt deducti; oppidaq; capta præsiidiis communita; muri eorum, quos tormenta deiecerant, atque arces in meliorem multo formâ uti reficerentur, cura præfectis tradita. quorum omnium ratione habita, oppidorum fines cētum millia passuum in longitudinem patere, Cornelius legatus in Senatu dixit. post quem redeuntem ad urbem Liuianum in Bucentauro naui Lauredanus & patres exceperunt. pauloq; post & Portus Naonis oppidum, & ius comitorum ei posterisq; eius sunt ob remp. bene gestam dono data. Cornelius etiam illum lautioribus in epulis cum principibus ciuitatis, & fœminarum nobilissimarum choro diem unū domi suæ habuit. Cognitis Aloisius rex induitiis uehementer perturbatus questusq; est cum legato reip. Antonio Condolmerio, non se id ab ea meruisse, ut responso ab se non expectato ullas cum Maximiliano Senatus inducias faceret: nihil ad se, in Italia fœderatos aut amicos illis induitiis esse inclusos, pertinere: unum Menapiorum ducem Maximiliani potentia non obiici se tantummodo uoluisse: id ereptum sibi esse ab rep. a qua iuuari in primis debuerit: sibi tamen auri libras esse paratas decies millies: iis illi auxilio se futurum; neque passurū, ut fœderatorum suorum iniuria opprimi ab ullo possit. ea oratione iracundia suæ impetu apud legatum pronuntiata, cum se id

fecisse pœnituisset, ad tranquillitatem se conuersum postea simulauit, mitioresq; sermones habuit, præsertim cum Antonius legatus reip. factum excusauisset: Senatum id respexisse, ne Maximilianus indutiarum tempore Mediolani res perturbare, atque ei molestiam id ob regnum inferre posset: neque cum illo remp. ulla alia, nisi Italarum rerum causa, esse coniunctam. quid enim ei cum transalpinis? sed qui iam antea non amico in rempub. animo esset, eiusq; secundis rebus magnopere inuideret, facile eam ob rem succensus clam ad malas cogitationes se se dedit: tamen suo chyrographo se indutias comprobaturum Antonio legato confirmauisset. Iisdem ferè diebus, quibus ea intellecta sunt, Hieronymi Donati, Petri Marcelli magistratuum Cretensium literis patres cognouerunt tantos terræmotus ea in insula fuisse, ut magna ædium & fanorum pars corruerit: ipsorum domos in oppido Candia, tum reliquorum propè omnes, quas modo tremor solo non æquauerit, ea uitia fecisse, ut lapsuræ iam iamq; uideantur: mortuos sub ruinis ad eam diem esse repertos circiter quadringentos, in quibus sint ex coloniarum nobilitate non pauci: arcem in Lyctiis deiectam esse: omnes patresfamilias cum uxoribus & liberis sub dio degere, eius rei periculo perterritos. Huic ingenti malo reip. illud etiam est incommodum adiectum, quod Contarenus cognomine Camalis, triremium & ipse reip. præfectus, dum è Corcyra domum reuerteretur, duabus ex sua classe nauibus, quarum in una erat ipse, tempestate disiectis, atque in Picensi elisis litore, unà cum XL. hominibus periit. itemq; Carratius, militum reip. præfectus, homo impiger egregiaq; uirtute, in agro Veronensi equo insidens ab homine ciue suo, de quo nihil uerebatur, interfectus est gladio renibus infixo. de sicario, quem Mantuanorum dux suis in finibus captum magistratui Veronensium tradiderat, pœna sumpta. is, dum ea de re quæstio haberetur, se propterea Carratium occidisse, quod sibi olim male dixerit, magistratui confirmauit. tanta est homini in hominem tamq; diuturna paruula sæpe de re suscepta iracundiæ uis & indignatio. Sub hæc ætatis exitu, quoniã magistratibus comitiis maioribus creandis leges iubent, ut ii, quibus id sorte munus obtigerit, ut nomen alicuius ciuis ad honores publicos suffragiis prouehendi palam

palam ederent, optimum quæque ciuem renuntient, ac nonnulli, diuites ex ciuibus qui essent, non nihil donarent eis, qui illos ad suffragia legissent, quo prouiores ad eos in posterum renuntiandos fierent: legem decemuiri tulerunt: qui ciui cuiquam, qui eum ad suffragia legisset, uti magistratus crearetur, pecuniâ aut quid aliud ob eam rem dederit, donauerit, qua in insula decemuiris placebit, exul esto: eo relicto loco captus, foedior in urbis carcere uitam producito, ac relinquito: eam pœnam minorem, nisi omnibus ad unum suffragiis, collegium ne facito: qui facere uolet, ei decem auri libræ multa esto. Paucisq; post diebus Maximiliani regis consiliarius Ioannes Raublerius, nullo comitatu, secreto ad urbem uenit, Zachariamq; Contarenum adiit, seq; ad illum ab rege missum ostendit, petens, ut, quemadmodum is indutiis conficiendis paulo ante operam dedisset, ita nunc eadē opera uellet efficere, ut aliqua pacis tractatio regem inter, atque temp. iniretur. Contarenus, quæ secum regius interpres communicauisset, Senatui exposuit. Senatus Paulum Pisanum legit, qui, quæ Raublerius afferret, ab eo Senatus nomine cognosceret. nã Contarenus re exposita Cremonam prætor statim abierat. cum itaque Raublerius cum Pisano ageret, confirmauit uelle regem pacem cum Rep. facere: utq; ea fieret, multis rationibus conatus est suadere. ei Pisanus ostendit, salua fide reipub. cui cum Aloisio rege firma pax esset, id confici non posse: contraq; suadebat eam concordiam, pacemq; ineundam esse, quæ Christianis omnibus communis esset. denique cum Raublerius sibi à patribus responderi peteret, Senatus paucis respondit, illum quidem libenti lætoq; animo exceptum fuisse, tum regis sui causa, quem resp. unice diligeret, atque obseruaret, quemadmodum etiã cunctos illius maiores amauerat, colueratq; , tum ob proprias hominis uirtutes, uerum longe magis ob eam rem, ob quam in primis missus fuerat, ut scilicet de pace, concordiaq; ageretur, quam resp. magis cæteris omnibus rebus semper coluerat, atque hoc tempore multo libentius amplecteretur, si modo omni ex parte ea firma, perpetuaq; constitueretur: id quod facile euenire posse sperabat: nanque exploratum ei erat, Aloisii, itemq; Ferdinandi, Galliar, Hispaniarumq; regum, sibi sociorum animos pronos ad

pacem esse: quamobrem eum hortari, ut regi suo huiusmodi pacem persuaderet, quæ Christianis rebus securitatem dignitatemque esset allatura, regi uero ludem, & gloriam sempiternam: tempus maxime ad id opportunum esse: ad eam pacem tractandam omni opera studioque remp. paratam esse, modo compertum sit illam communi regum omnium consensu probari: tunc uero constituere, qua ratione, quo ne loco, aut quibus arbitris ea tractanda sit, haud magnum negocium futurum. hunc Raublerii aduentum responsumque eidem redditum mādatum fuit Condulmerio reip. legato ut Aloisio regi declararet, eademque cum Albione Ferdinandi apud regem legato communicaret: quæ omnia etiam utriusque regis legatis Venetiis agentibus initio declarata fuerant. censuit enim Senatus se legibus amicitiae, foederisque, quod cum iis regibus percusserat, teneri, ut ea faceret. illa quoque ratio huc accedebat, ut scilicet regum animos ad tuendam pacem magis firmos Senatus redderet. Interim, è Flaminia Petrus Landus Fauentiae magistratus Senatui significauit, Franciscum Mariam Metaurensium ducem Iulii Pontificis Max. copias proximis in finibus coegisse lustrandi exercitum, ut aiebat, causa: itemque Florentinos mandauisse; uti sub eorum ditione quilibet paterfamilias, aut omnino quæque domus hominem unum armatum legato ipsorum mitteret certum ad locum, ubi essent milites recedendi: neque, cur id fieret, proponebatur: itaque darent patres operam, ut Fauentia communior fieret, ne quid incommodi resp. si quid Iulius contra eam moliatur, accipiat. patres iis acceptis nuntiis pecuniam ad milites legendos Petro Lando celeriter mittere, Lactantiumque Bergomatem, qui se Carnico Istricoque bello fortiter, atque amanter gesserat, omnibus militibus, quos ibi esse resp. iuberet, præponendum censuerunt. equites quoque utriusque armaturæ non pauci cum præfectis Fauentiam è uestigio contendere sunt iussi. non me piget inter hæc eiusdem temporis rem dignam propter nouitatem, quæ legentibus nota sit, scribere. na uis Gallica dum in oceano iter non longe à Britannia faceret, nauiculam ex mediis abscissis uiminibus arborumque libro solido connectis ædificatam cepit: in qua homines erant septem mediocri statura, colore subobsuro, lato, & patente uultu, cicatriceque
una

una uiolacea signato . hi uestem habebant è piscium corio , maculis eam uariantibus . coronam è culmo pictam septem quasi auriculis intextam gerebant . carne uescebantur cruda , sanguinèq; uti nos uinum bibebant . eorum sermo intelligi non poterat . ex iis sex mortem obierunt : unus adolescens in Aulercos , ubi rex erat , uiuus est perductus . Aloisius rex , cupidus imperii sui fines in Italia propagare ; intelligensq; id se consequi non posse , nisi prius sibi Maximilianum adiungeret ; quo cum dissidebat ; neque , quibus illum artibus multis infensum ueteribus recentibusq; iniuriis sibi amicum facere posset , omnia cogitans reperiebat : iis rebus ab legato cognitis , quæ patres à Raublerio acceperant ; ratusq; eã optimam esse occasionem Maximiliani animum sibi conciliãdi , ad eum legatos misit , qui , ut illum in remp. accenderent , ei declararent , se quidem ab legato reip. edoctum fuisse omnibus de rebus , quas Raublerius ad eam attulisset , omniaq; consilia sibi patefacta : ex quibus Maximilianus , quantum huiuscemodi hominibus credendum esset , qui illum tam aperte despicerent , ac , quo erga eum animo iidem essent , facile cognoscere posset . totumq; hoc factum rex ex animi sui libidine composuit , auxitq; . neque ipsum cogitatio fefellit . nam ubi ea Maximilianus ab rege excepit , iis omnibus fidem plane adhibés , perinde ac si uera fuissent , magnopere exarsit , atque animum , quem in remp. beneuolum ad eam diem semper habuerat , his rebus commotus ad Aloisium transtulit . id cum Aloisius cognouisset ; magnis illum pollicitationibus , atque illecebris quotidie captum fouens , agere cum Iulio Pont. Max. & cum Ferdinando rege cœpit , quos quidem oppidorum , quæ resp. ex eorum ditione in Flaminia , atque Apulia obtinebat , recuperandorum cupiditate alterum magnopere teneri sciebat , alterum pro animi sui motu , ac propensione duci uehementer existimabat (nam Ferdinandus ipse nullam eius rei ostensionem fecerat) uti secum & cum Maximiliano contra Venetos fœdere inuito bellum sumerent . quanquam sunt , qui affirmant , agitatam de eo ab Aloisio multo antea cum utroque fuisse , & cum Ferdinando quidem eo maxime tēpore , quo ei Neapoli classe in Hispaniam redeunti Aloisius in Liguria obuiam se obtulit , diesq; aliquot cum illo fuit . utcunque autem illud ceci-

derit . ea re ab neutro repudiata, Alberto Pio, homine uastro, callidoq; , & qui Carpis oppido circumpadano eiectus , quod hæreditario iure ad se spectare dictitabat , ad Aloisium regem auxilii petendi causa se contulerat , Gallicas partes fouente , ac magnopere adnitente , propterea quòd , si res ad exitum perduceretur , se se domum rediturum confidebat ; inter eos omnes fœdus est percussum ultimis octobris diebus apud Cameracum Belgarum oppidum : quo in oppido Margarita Maximiliani filia , quam Carolus Gallorum rex repudiauera , cælebs eas nationes regebat , eiq; rei omne studium adhibuerat . tametsi non paruam etiam operam in eo nauauerat Georgius Ambosius Cardinalis Rotomagensis Aloisii legatus : qui , quòd Romæ comitiis Pontificalibus Alexandri sexti morte præteritus eam repulsam reipub. acceptam referebat , eximio erat in illam odio : & Nicolaus Frisius ; homo Germanus , Italis imbutus moribus , Maximiliano per familiaris : qui ad utrosque non semel uentitauerat cum mandatis ; fœderiq; demum feriendo affuit Maximiliani nomine . fœderis lex præter cætera fuit ; uti omnes uno tempore reipub. bellum inferrent : quo si Veneti bello uicti essent ; quæ ab iis ultra Veronæ urbis fines ditione tenebantur , Gallorum regi cederent : Verona , quæq; ab ea usque ad mare Adriaticum pertingunt , Maximiliano : Flaminia oppida , quæ reip. tunc essent , Iulius , Apuliæ Ferdinandus obtineret . tanta uero fuit Gallorum regis cura , ne quid eorum , quæ in concilio statuissent , enuntiaretur ; ut diu nihil certi resciri potuerit ; Aloisiusq; ipse Antonio reip. legato ab eo societatis iure quærenti ecquodnam Cameraci fœdus percussisset , affirmans dixerit , se amicum reipub. esse , neque quicquam fieri contra illius dignitatem permisisset ; Antoniusq; Senatui scripserit , nihil omnino actum , quod reipub. nocere posset , fidem sibi regem suam non semel interposuisse . erat Mediolani reipub. nomine Ioannes Iacobus Caroldius Senatus scriba : cui fidem regii ministri sæpe fecerant , dum in concilium ab legatis iretur , deq; ea re sermo frequens esset , regem omnino nunquam ab rep. dissensurum , omnibusq; rebus charius reipub. amicitiam semper habiturum : scire enim eam coniunctionem magno sibi & usui , & ornamento esse . is , quòd Giufredum Carolum,

rolum de quo supra commemorauimus, confecto statim fœdere inter, suos gloriantem dixisse intellexerat, se se breui sui ciuis mortem cumulate uindicaturum, deq; iis, qui eum interfecissent, pœnas sumpturum, Carminiolâ Venetorum imperatorem aorum nostrorum memoria publice ab iis ob prodicionem capite mulctatum eo inuolucro uerborum designantem: utrique enim eadem tellus patria fuit: id, quod erat ratus, Senatui primus omnium per literas denuntiauit, eo ab fœdere sibi caueret; habere se, contra remp. fuisse ictum, indicia. sed confecto, ut dictum est, fœdere, Iulius tametsi cupiditate ferebatur Arimino Fauentiaq; potiundi; quia tamen & Gallorum regem magnæ per se potentia multo maiorem suo permissu fieri nolebat, & cum illam nationem, tum Germaniæ populos in possessionem Italiæ uenire, optimaq; eius partis atque populosissimæ dominos fieri sibi reliquisq; Italis detrimentosum existimabat futurum, ut ab illis Venetos opprimi sineret, adduci propè non poterat. itaque cum uideret ab Aloisio exercitum reliquaq; ad bellum idonea per hiemem magno studio comparari, ut primo pabuli tempore alpes traiceret; seq; ab eo per legatos perq; literas sollicitari animaduertit, ut suas & ipse copias paratas haberet ad reip. fines eodem tempore à Flaminia latere infestandos atque in eius ditionem irrumpendum, ne sui colligendi aut omnino resistendi reipub. facultas daretur: Constantino Cominato Epirotæ non postremæ apud Maximilianum auctoritatis, qui Romæ tunc erat, quoq; ipse familiarissime utebatur, mandauit, ut in occulto Ioânem Baduarium reip. apud se legatum alloqueretur: quæq; ab eo dici uellet, ei ostendit. Constantinus, qui à Gallis regno pulsus, quod quidè aliquot ante annis uxorio nomine in Salassis obtinuerat, magno illos odio prosequabatur, adhibita diligentia noctu amotis arbitris legatum alloquitur, atque omnia Aloisii regis consilia ei aperit, quæq; reipub. impendeant proponit. addit, si Senatus Ariminum atque Fauentiam restituere Iulio uelit; propterea quod is reipub. uastitatem non æquo animo ferat, confidere se se ab eo impetraturum, ut unâ cum Maximiliano à Gallis desciscat; detq; operâ ne quid ab illis reip. noceri possit. legatus Constantino collaudato, quod tanta secum de re sermonem habuerit; nihil sibi spei

esse reliquum dixit posse se ad id perducere Senatum: sed quæ ab eo cognouerit, uti ad Decemuirum magistros quam celerrime perferantur, securaturum pollicetur. Decemuiro, qui iam de fœderis conditionibus aliunde cognouerant, neque oppida illa ab se dimittere ullam ob causam in animum induxerāt; nihil omnino ad legatum, qui ad eos literas dederat, iis de rebus rescripserunt; sed ad Maximilianū, de quo porro ad eos afferebatur posse illum adhuc quidem ab amicitia Aloisii regis abstrahi (nondum enim eam rem ob uetus erga illum odium, plurimasq; odii causas in eius animo coaluisse) Ioannem Petrū Stellā Senatus scribam, qui alias ad Maximilianum uentitauerat, eratq; illi admodum familiaris, secreto miserunt, ut illum quibuscunque posset modis Senatu reconciliaret. is cū ob nimium conficiendæ rei studium immatura festinatione se apud Maximiliani familiares patefecisset sic, ut eius aduentus Aloisii regis legatis, qui apud Maximilianum erant, celari non potuerit; nulli reip. usui fuit. Leonardus quoque Vicetinus, ex nobili Portorum gente, uir & clari in bonarum artium disciplina nominis, & reipub. amantissimus, magnis itineribus summa hieme ad amicos suos Maximiliani familiares, qui se ei obtulerant, à Senatu missus, ut per illos regis animum leniret, nihil profuit. Decemuiro enim certas pacis conditiones, quæ ab illis proponebantur, quòd ex reipub. dignitate non essent, re inter ipsos agitata respuerunt. Quin etiam illud accidit. nam quòd erant Romæ duo reip. legati, Ioānes, de quo dixi, Baduarius homo lenissimis omnino moribus, & Georgius Pisanus morosi admodum ingenii; cum Iulio Cétum cellas petente Pisanus in comitatu fuit, Baduario Romæ ob ualitudinem relicto. ibi cum Iulium tranquillo mari nauicula exhilaratum, qua una ille re magnopere delectabatur, Pisanus de eo ipso reipub. in Flaminia negotio alloqueretur: quin tu, inquit Iulius, non cū Senatu tuo agis, ut is aliquem ex suis ciuibus mihi proponat, cui ego Ariminum, Fauentiamq; dem Romanæ reip. nomine obtinenda; stipendiariumq; illum meum faciam. ita & habebitis re uos à me oppida illa, & ego ad speciem non amifero. ad què quidem Iulii sermonem Pisanus respondisse dicitur: non conluisse remp. quempiam ex sua ciuitate regem facere. tumq; nihil de ea

de ea re ad Senatum scripsit: neque quicquam cum collega postea communicauit suo. ita siue casu, siue fortuna, siue deorum immortalium uoluntate, qui reip. florentem opibus, egregiam & illustrem fama, pollentem auctoritate, in finitimorum regum inuidiam adduxerint; ut ex aduersis eius rebus animos hominū erudirent, quæ ciuitas quodq; imperium annos plus mille octoginta semper creuerit, posse id unius diei spatio uehemēter conteri, ac debilitari. Patres pacis spe deposita ad bellum propulsandum ingenti animo se conuerterunt. itaque uti equites grauioris armaturæ supplerentur numero ad decem millia, leuioris ad tria millia quingenti, quorum essent ab Epiro duo millia, militesq; ad millia tresdecim conscriberentur, Senatus statim iussit. tum ut ei quoque rei prospiceretur, si quid reges mari molirentur, naues triremes quindecim, quarum essent nothæ quatuor, ut in urbe Cretaq; insula armarentur, classiq; reliquæ coniungerentur, latum. missus quoque ab Decemuiris ad regem britannæ, Andreas Baduarius, qui multos annos ea in insula fuerat, linguāq; illam callebat, ut eum reip. amicum faceret. interim & Lascaris Gallorum regis legatus, patribus ualere iussis ab urbe in Galliam discessit ultimis Ianuarii diebus: & Antonio legato reip. uti domum reuerteretur, regii in Gallia interpretes edixerunt; cum ei prius torquem aureum dono regis nomine attulissent. Antonius autem non egere se inimici regis muneribus pronuntians, torque repudiato uia se dedit. Carolus etiam Mediolano dimissus cū Triultium discedens salutauisset: ille uero, pudet me, inquit, Caroli huius belli, quod parari uideo. nam iniustū est. nulla enim in re uiolatam à uobis Gallorum societatem possumus dicere. nam quod rex de indutiis queritur, id quidem nihil est: Senatus enim illi ob res modo Italas tenebatur: reliquis in rebus erat liber. paucis autem post diebus cum parum esse superioribus Senatusconsultis prouisum exercitu comparando patribus uideretur, additum ad illa est; uti equitum leuis armaturæ mille, militum quina millia aduenarum nationum scriberentur, sagittariiq; è Creta insula mille, ex Acrocerauniis alteri mille cuiusque modi armorum accerferentur. quodq; Genuæ atque prouintia portibus naues innumerarum amphorarum quatuor, triremesq;

non paucas armari ab rege patres intellexerunt : naues triremes duodecim , quarum essent nothæ duæ , prioribus addendas censuerunt . latum etiam , ut Cremonæ arx ad sustinendos hostium impetus longe munitior fieret . itaque mille operæ ei rei à magistratibus addictæ opus ante inceptum bellum perfecerunt . reliqua etiam eorum finium oppida castellaq; , quibus id usui esset , communitiora fieri , magna cura , atque impendio cœpta sunt . ea dum Nicolaus imperator inuiseret ; Bergomumq; adire , quod postremum erat , die dicta statuisset : re per exploratores Mediolani præfecto nuntiata , noctu eius equites ducenti cum militibus totidem , quos singuli singulos suis in equis imposuerat , Abdua flumine traiecto , se in sylvas abdiderunt , ut imperatorem , qui nihil eiusmodi ueritus cum paucis itineri se dederat , de uia interciperent . quorum de insidiis cum esset Bergomum per agricolas earum regionum magistratibus nuntiatum : tabellarii nūtiq; citatis ad imperatorem equis missi ab iis , paruo illi spatio ex hostium manibus erepto salutis , & incolumitati fuerunt . Iis rebus foris administratis , domi claro ac sereno die urbanis in naualibus , dum puluerē ad tormenta exercenda confectum in arculas ligneas operæ infarciunt , ictu mallei fauilla emicuit . ea ingentem eius pulueris aceruum comprehendit : disiectisq; immani cum fragore , ac tonitru , terræq; motu eius conclauis , in quo asseruabatur , parietibus , & tecto , ut lateres , tegulas , asseres , tigna q; ipsa longo per aera tractu uolantia ignis uis atque impetus in diuersa tulerit ; fumo , & caligine urbem totam puncto temporis integens ciuitatem perterrefecit : Senatusq; , qui habebatur , miraculo exterritus in forum frequens descendit . eo igni & cadentibus passim iis ; quæ sublime ierant , fragmentis ex fabrum collegio quæ plurimi , magisterq; ipse fabrum , & honesti homines aliquot interierunt : habitaq; pro ostento res fuit . Regis sub hæc Ferdinandi legatus patres adiit : regem suum eo se fœdere , quod ictum Cameraci esset , uno modo capite , quo sit bellum Thracibus inferendum , cum Aloisio rege coniunxisse : uelle enim , quod cum rep. fœdus habeat , in eo amantissime permanere : cupere autem , propterea quod fiat certior ab Aloisio arma in remp. parari , scire à patribus , quænam sit eius rei causa : demum , quicquid aut
opibus,

opibus, aut beniuolentia ualeat, id omni reip. polliceri. eiusmodi; item sermonem ipse in Hispania rex cum reip. legato Francisco Cornelio habuit, ut Senatus ea, quæ multis auctoribus aliunde cognouisset, de Ferdinandi ab se alienatione, falsa esse crederet. ita sunt prona hominum ad fallendum ingenia, non quorumlibet modo, sed regū quoque. Vbi patres de insidiis imperatori factis in agro Bergomati ab Gallis equitibus intellexerunt; ea re belli factum initium rati, duos ad id legatos legerunt, illos ipsos, qui paulo ante bellum Rheticum Carnicumq; administrauerant, Andream Gritum, Georgium Cornelium. atque is, antequam proficisceretur, maioribus comitiis templi Marci procurator lectus est Dominici Mauroceni, qui mortem obierat, de quo supra commemorauimus, loco. erat Cornelius annorū quinquagintaquinque. neque post Franciscum Foscarum, qui dux Venetorum fuerat, quenquam minorem natu illum magistratum esse adeptum constabat. adeo uni senectuti eo creando ferè semper honos fuit. præfectus quoque à Senatu lectus est Epirotis equitibus Iustinianus Maurocenus: quæque ad eam diem in nobilitatem aditum nunquā habuerat, Vicentio Valerio tormentorum cura tradita. Proficiscentibus autem ab urbe legatis, quæstor est exercitui Paulus Nanus declaratus. quoniam uero magistratus regii edictum Mediolani proposuerant, ut cum eius urbis ciues, tum uero etiam Ligures, aut omnino Galli, qui in ditione reip. e o temporis moram traherent, uiginti dierum spatio domum reuerteretur; id qui non fecisset, mors ei pœna esset, eiusq; bona publicarentur; qua ex re fiebat, ut per plurimi, qui uel mercaturam faciebant, uel plebeias artes exercebant, domiciliaq; in urbe habebant, emigrare cogerentur: legem contra patres iusserunt; qui ea de causa urbem reliquisset, qui ue illum nauicula euexisset, aut comes itineris fuisset, eius bona fisco inferretur, aliquandoq; captus annum in carcere teterrimo conficeret. ea pœna proposita, omnes, quibus quidem aut insulæ, aut fundi, aut omnino res aliqua familiaris esset, emigrare ueriti restiterunt. iis rebus bellicisq; apparatibus, & Maximiliani cum Aloisio rege noua ex fœdere coniunctione, Germani mercatores, qui in urbe erant, permoti concilio coacto à patribus petierunt, uti

se tutos, si quid reip. ab suo rege accidat, uelint esse. quod quidē illis patres libentissimi concesserunt: amplissimaq; iis facultas est omnia, uti consueuerant, in tota reip. ditione liberrime agendi tradita. Comitibus deinde maioribus præfectus est classis Angelus Triuisianus declaratus, iussusq; à Senatu quamprimum conscendere. nam præter eas naues, quæ à Gallorum rege armabantur, Ferdinandum quoque regem parare classem, quâ in Siciliam & Tarentum mitteret, reip. apud illum legatus ad Senatum scripsit. tametsi eius legatus patribus fidem faceret, Africanarum rerum causa eas opes comparari: nihil omnino esse, quod eo ab rege sibi uerendum existimarent, qui esset reip. amantissimus. ea res, & quod Iulius exercitum & ipse in Flaminia ex Etruria, & Umbria, & Piceno cogebat; & Galli magna manu alpes iam traiecerant; longe maiore autem unâ cum rege in dies traiecturi dicebantur; & Maximilianum omnes homines idem per se facturum existimabant: misceri enim & tractari arma ex Germania rumor attulerat: Senatum sollicitum fecerat, quoniam pacto unus tot tantorumq; hostium impetus terra mariq; sustineret: præsertim cum Iulius Roma, suisq; omnibus ab oppidis, & finibus manum ullam ad reip. stipendia uenire non permetteret edictis durioribus interpositis: ut, qua ex parte plurimi se duces reip. obtulerant, multumq; copiarum secum adducturos se receperant, resq; p. magno eos usui, sibi futuros confidebat, ab ea illâ parte spes omnis, atque opinio destituerit. quæ cū ita se haberent; præstare patribus uisum est; uti ad Senatum de restituenda Iulio Fauentia referretur, si forte illū eo munere auertere ab incepto possent. uerum Georgio Emo rem uehementer refellente nihil latum. Legatis Brixiam Cremonamq; profectis tēpli Marcii altera procuratio, quo in magistratu Marcus Antonius Maurocenus mortem obierat, Andreæ Gritto comitibus maioribus est delata, ut eo munere ad bene de rep. promerendum rebus tam dubiis accenderetur, Andrea Venerio ciue prudente, publiciq; iuris retinente octo suffragiis præterito: qui eo anno patribus auctor fuerat, uti, Aloisii regis societate, suspecta illa quidem ac plane dubia, repudiata, cum Maximiliano, magnopere id efflagitante, se coniungerent. Petrum interim Landum Fauentiæ magistratu decedentem

decedentem in Flaminia legatum Senatus iussit esse . is Ariminū profectus detecta prodicione ab Iulio instituta , qua eius militibus noctu oppidi portam tradi conuenerat , de proditore pœnas sumpsit . Miserant ad Heluetios superioribus diebus patres Hieronymum Saornianū societatis instituendæ causa . atque is quatuor eorum pagis persuaferat uti se cum rep. coniungeret : fidēq; ab iis acceperat , si per decennium ducentæ quinquaginta auri libræ annis singulis à Senatu eis dentur , se cum rep. futuros , atque in Galliam transalpinam è uestigio contra regem erupturos . ea intellecta re , uti ita fieret , à Senatu lex est lata . duo sub hæc nuntii Venetias allati magno timore pro belli initio ciuitatem afferunt . quorum alter , Franciscum Mantuanorum principē Casale municipium in Padi fluminis ripa sibi finitimum collecto equitatu , & peditatu repentino impetu cepisse , patres certiores faciebat : ab altero Gallorum magnas copias Abdua traiccto Treuium oppidū aggressas , cū illis obuiā , qui in oppido erāt , equites , & milites exissent , omnem illam manum fudisse , ex militibus non paruum numerum interfecisse ; Paulum Memium prætorē , & Iustinianum Maurocenum unā cum filio , præfectosq; tres captiuos fecisse , atque oppidanos ad deditionem cōpulisse , confirmabatur . equites tamen Epirotas ducentos , quibus Maurocenus præerat , reliquis fuis , fugatisq; conglobatos per mediam hostium aciem se se incolumes in tutum recepisse , neque eos lacessere ex hostibus ausum quenquam fuisse , idem nuntius adiecerat . regis etiam Gallorum præco ad urbem uenit , ut bellum reip. indiceret . ab eo patres , semotis aliis , ne ciuitas re noua permoueretur , se adiri uoluerunt . itaq; porta deuia in uestibulo curiæ admissus ueste liliis aureis intertexta se se induit : tum curiā ingressus antepatrum subsellium stans , Bellum , inquit , Lauredane Venetorū dux , cæteri q; huius urbis ciues , Ludouicus Gallorum rex indicare me uobis iussit tanquam infidis hominibus , Pontificisq; Max. & reliquorum regum oppida per uim perq; iniuriam capta possidentibus , omniumq; omnia dolo malo sub uestram dittonem rapere , atque redigere festinantibus . ipse ad uos armatus ea repetiturus uenit . ad hæc Lauredanus patrum medius sua in sella sedens ita respondit : res hæc p. Galle , quam adiisti , nihil iniuste

possidet : nam iure agit , neque fidem cuiquam fallit . quam certe fidem nisi ualde plus iusto regi ipsi seruauissemus tuo ; ille uero ubi pedem in suo poneret , in Italia non haberet . sed præstat nos uel cum periculo esse , qui semper fuimus , dum Aloisius æque arrogantiã , atque perfidiam polleat . bellum , quod denuntias , propulsaturi cum diis immortalibus sumus : quos ille uindices habiturus est , aut hic , aut apud manes rupti per scelus fœderis . Hoc responso accepto est dimissus : ac , ne quis eum uiolaret , quos itineris comites à reip. magistratibus adueniens habuerat , iidem sunt reducere atque in regis finibus sistere illū iussi . Brixiani , ubi de captis oppidis , & præfectis nuntiatum est , concilio ciuitatis coacto milites sex mille sua pecunia legere decreuerunt , atque ad legatos mittere . cuiusq; unus ex iis Aloisius Auogarius , sexcentos milites se celeriter cōfecturum , magistratibus est pollicitus , eosq; sine ullo reip. impendio menses quatuor in exercitu habiturum . quod quidem Brixianæ ciuitatis factum plenum fidei , atque beniuolentiæ postea Veronenses æmulati quinquaginta auri libras exigi ab se se , atque in milites ad exercitum mittendos stipendii nomine distribui concilio coacto statuerunt . Galli eo successu cohortati inter se Caruagium capere aggressi , ubi oppidanos quiq; oppidum custodiebāt milites apertis exire ad prælium portis magno cum clamore ingentiq; tubarum sono è propinquo uiderunt : ueste atque argento temere ubi confederant , relicto se se fugæ mandauerunt . domi autem patribus pecunia in bellum eroganda sollicitis , præter tributa alia de hoc quoque Senatus consultum factum est , & quidem solito fieri superioribus in bellis altero tanto grauius , uti à magistratibus urbanis sex mensium stipendia integra reip. remittantur : reliquorū uero compèdiorū , quæ omnino ex iurisdictione ipsa uel ex portoriis fraudatis , uel quacunque alia ex re ad eos redeunt , media pars in ærarium inferatur , quadraginta uiralibus iudiciis exceptis , quibus unis media stipendiorum pars maneat , propterea quòd aliunde nihil lucrantur : magistratus autem prouinciales , & arcium præfecti , intra sinum Phanaticum qui sunt , mediam stipendiorū partem reip. remittant , reliquis in rebus eadem , qua urbani , lege teneantur . horum autem magistratuum urbanorum , & prouincialium omnium

nium iuris interpretes, & scribæ, ministriq; mediam & ipsi cum stipendiorum partem, tum compendiorum tribuant reip. Veronæ, Brixia, Bergomi, Cremæ, Cremonæq; atque Flaminia magistratibus ite exceptis, & iis, qui ultra sinum Phanaticum sunt missi, qui omnes quartam modo partem earum utrarumque rerum conferant: satis enim magna alteris incommoda bellum esse ipsum allaturum, alteris iter longum & impeditum iam attulisse; ne aliis etiam oneribus ferendis æque, ac cæteri, afflicentur. eam legem, uti dictum est, cum Senatus iussisset, maiora quoque comitia tri-duo posthabita pari studio iusserunt. latum est etiam, uti exules illatæ fortuito mortis causa, qui unâ cum quatuor bello idoneis hominibus militiam reip. menses quatuor sua pecunia fecerint, ab exilio reuocentur. legatus deinde Bergomatibus est datus Marinus Georgius, Ariminensibus Aloisius Armerius, qui eis in oppidis administrando bello præsent. interim cum à Petro Lando patres certiores facti essent, ab Iulianis copiis incursiones in reip. fines fieri, abigiq; prædas, & agrestes homines uulgo interfici, uel captos in uinculis adduci: eadé est in Iulii finibus patranda exercitui reip. à Senatu facultas tradita: Laurentiusq; Sagredus præfectus classis in Flaminia, Piceniq; litoribus suis cû nauibus Ariminum contendere est iussus. cumq; hostium numerus in Cremonæ finibus Abduæq; ripis uehementer aueretur; castellaq; ad eos, & pagi aliquot defecissent: uti naues aliæ aduerso Padi flumine in Galliam mitterentur, aliæ in lacu Benaco armarentur, lex est lata: præfectiq; alteri classi Sebastianus Maurus, alteri Zacharias Lauredanus dati. Gaspar etiam Seuerinas, qui Cesenæ erat, seq; reip. obtulerat, & Antonellus Neapolitanus cum turmis equitum ad reip. militiam sunt conscripti. atque hic quidem, quod erat plane diues, confectis in urbe testamenti tabulis templi Marcii procuratores ex asse sibi hæredes instituit, atque ad bellum profectus est. Leonardus etiam Pratus, è Lupis Apulia oppido, ex societate Rhodiorum militum, se ad remp. contulit, homo & gentis nobilitate, & rei militaris sciétia clarus: cui paulo post, ut uirtuti eius honos haberetur, equites leuis armaturæ centum quinquaginta, reliquorumq; omnium eiusdem modi equitum præfecturam Senatus tradidit. is quoque Leonardus, cum ad ur-

bem quinquaginta auri libras domo secum attulisset: patribus dixit, tanto se auro in præsentia non egere: decemq; ex ea summa suos in usus retentis libris, reliquas quadraginta eis obtulit, atque à curia in diuersorium abiens statim misit. tam prona in alieno homine, atque aduena liberalitas cum beniuolentia in remp. extitit. Venienti autem ad urbem Hannibali Bentiuolo, patribusq; pollicenti, si fauore suo uelint, opibusq; sibi præsto esse, breui se unà cum fratribus, & suorum factione Bononiã ab Iulio auersurum, magnamq; illi plagam, quã nihil timeat, inusturum: Senatusconsulto sunt omnia, uti petierat, permissa: literæq; ad præfectos in Flaminiam datæ, rem omni studio iuuarent: atque ipsi equites quingenti, Hermeti fratri eius milites sunt bis mille cum pecunia pro re, quam parabant, traditi. equiti etiã Vulpio è Corneliis foro, ob seditiones ciuitate eiecto, equitum grauis armaturæ turma data; Herculiq; Tiberto Cesenæ item exuli milites quingenti, spe nouandarum rerum suo in oppido ab utroque; quibus reuocatus motibus Iulius, suisq; rebus timens ab incepto bello desisteret. inter hæc binas auri libras sacris uirginibus patres dono dari à quæstoribus curauerunt, ut preces diis immortalibus tam duro tempore pro rep. facerent: perq; omnia urbis templa sacerdotes à Pontifice iussi numina, quorum sub tutela Venetum imperium est, uotis supplicibus, & solenni ritu placare. uerum enim uero cum belli facies quotidie formidolosior fieret; èq; Gallia transalpina operæ fabriq; magno numero Mediolanum, Laudemq; Pompeii aduenissent; pontesq; tres diuersis locis in Abdua flumine ab hostibus instituerentur; regèq; ipsum multo maxima cum manu paucis diebus affuturũ, fama, nuntiiq; uulgauissent; atque à Flaminiz latere Iulii exercitus modo Ariminum, modo Fauentiam inuasurus magnopere urgeret; ob ingètes autem tot tamq; præsentibus in rebus factas impensas pecunia remp. deficeret; quod profecto malum omnium maximum plerisque uidebatur: coacto Senatu Lauredanus dux auri libras decem mutuose daturũ reip. pollicitus, ciues reliquos, quibus non deesse facultatẽ sciebat, idem pro se quisque uti facerët, est cohortatus. itaque eo die posteroq; plurimæ auri libræ mutuo in ararium collatæ eo metu ciuitatem liberauerunt. Tauriso deinde

inde reliquisq; ditionis Venetæ locis urbe excepta restitutus est ab exilio Iacobus Collaltus: cuius exilii damnatus ob necem patris fuerat: dum is in exercitu reip. quemadmodum quidem patribus se obtulerat facturum, cum turma equitum centum menses quatuor sua pecunia militiam faciat. erat tunc in sermone ciuitatis haud modico Fauentia: quo in oppido detecta proditio fuerat Frâncisci Brixiani equitum turmæ præfecti, deq; eo pœna sumpta: oppidi enim portam noctu Iulianis se militibus aperiturum cum eorum interprete pepigerat: atque insigne Iulianum cum quercu aurea, & coronis, quod in muris mane poneret, ab eo traditum domi suæ custodiebat. illi autem, patefacta re, in fauentiæ se fines intulerunt; ut oppidum montanum Brisigelim, cui ciuitas propter optimum genus militum ex eo educi solitum magnopere cōfidebat, expugnarent. iamq; Tartarum Centurionem reip. qui Brisigelim cum tribus cohortibus præsidii causa se cōferebat, insidiis positis interceperant: pauloq; post cum oppidum tormentis cinxissent, eo sunt potiti, prætores, quæq; cum eo erat copia, & Ioanne Paulo Manfronio equitum præfecto magna uirtute, qui tuendi oppidi causa eò cum paucis equitibus per medios hostes sese inferens uenerat, in arcem se recipientibus. quos tamen omnes multis oppugnatos præliis; arce etiam deiecta, captiuos fecerunt: & Fauentia frustra tentata in Rauennæ fines ad Russium oppidulum oppugnandum se contulerunt. eas ob res ciuitate perturbata cum lentius tributa exigenterentur: Senatus censuit, ut, qui iure comitorum præditi die sibi præstituta in ærarium non intulissent, eorum nomina comitiis maioribus recitarentur; ut ab uniuersa ciuitate cognosci posset, qui ciues non amantes patriæ essent: quod si ob eam contumeliam alia præstituta die non inferrent; tum uero à Senatu atque à collegiis secretioribus; demum ab omnibus reip. muneribus arceantur; eorum loco alii subrogentur; ipsi ad ferenda suffragia ne admittantur. hæc tum fuit nobilitati pœna multiplex constituta: plebi uero id unum, ut in ærarium non inferens, à publicis & ipsa muneribus amoueat: quæ cum plurima quidem sunt, tum certe etiam perutilia, ut magna pars ciuium ea se re alat perliberaliter. eam legē maiora comitia primum habita cōprobauerunt, acerbitate tem-

porum ciuium animos frangente , ut , quod alias non tulissent , neque unquam latum antea meminissent : tum quidem non perferrent modo impositum patienter , sed ipsi quoque sibi met imponerent perferendum. Lege lata Bergamo literæ uenerunt : hostes in oppidi finibus Medelaci castellum magna ui oppugnatū cepisse : omnes qui in eo erant interfecisse : non mulieribus , non infantibus pepercisse : ut ciuitas perterrefacta tuendi oppidi auxilium à legatis petat. interim magna ex parte collecto ab imperatore , Liuianoq; reip. in Gallia exercitu , ad quem quidem equites Epirotæ per plures modo allati se contulerant , magnaq; ui optimorum tormentorum à Valerio adducta ; cum de Abdua flumine transeundo sententiæ ab iis , atque ab legatis , & reliquis præfectis dicerentur ; Liuianus autem magnopere transitum probaret : multum enim , si transeant , posse ipsos proficere nondum collectis hostibus , rege non præsentis , populis adhuc in ambiguo utram sequi partem præstet , constitutis , audacia & celeritate plurima confici ; cum sua hostibus consilia impediuntur , ipsis animi augeantur : sed reliquis eam rem non probantibus , quod fines reip. hostibus direptioni , si & ipsi Abduam trāsissent , essent relinquendi : Liuianus ad legatos conuersus , Agite , inquit , si cunctari hic uolumus , scribite ad Senatum , decies millies auri libras paratas habeat , quibus producere bellum possit . qua de contentione Senatus certior ab legatis factus , petentibus ut quid fieri malit , imperet , literas ad illos dat , eā se rem imperatori Liuianoq; permittere , qui rebus omnibus intersint : & moram se & fluminis traiectum ita probaturos , uti ipsum alterutrum è reip. commo suscepertint. interim Iulius , qui Vrsinæ gentis duces , ne ad reip. militiam accederent , partim minis , uti supra demonstratum est , edictisq; terruerat , partim per filiam suam Felicem , quæ Iohanni Iordano eius familiæ principi nupserat , precibus & fœmineis consiliis ab itinere instituto reuocauerat ; stipendiaq; sibi ab reip. legatis Romæ curata ne restituerent , interdixerat data eis uenia iure illa retinendi , fideiq; præstandæ religione sublata : præter quod exercitum in fines reip. introduxisset , ad illud etiam pertinaciter descendit , ut Lauredano principi , Senatuiq; omni Veneto , & ciuibus singulis aqua , & igni interdiceret ; eiusq; rei literas omnibus hominibus

hominibus uulgandas proponeret maledictorum, & execrationum plenas; nisi die præstituta, non Fauentiam modo atque Ariminum, sed Rauennam quoque, Ceruiamq; sibi tradiderint: quæ quidem oppida centum ferme annos in reipub. imperio fuerant: neque ullus ea Pontifex Max. in dubium reuocauerat, quin iure à rep. possiderentur. Qua intellecta re, ne plebs eiusmodi literis, plus quàm tempora & reip. difficultates postularent, permoueretur, Senatus cauit, ne reciperentur, neue, qui afferrent, admitterentur. appellauit etiam de eo futurum concilium, missis Romã affixisq; in templorũ foribus publicæ expostulationis literis: missis etiam Pannoniam ad Thomam Cardinalem Strigoniensem: nã ei propter Patriarchatum Cõstantinopolitanum, cui præerat, unã cum tribus Episcopis concilium cogendi ius potestasq; antiquitus erat attributa. Has ob res & belli Gallici pericula supplicatio decreta est; auriq; tantundem, uti paulo ante, sacris uirginibus publice datum placandi Deum causa. Patres interea certiores facti edictum Neapoli propositum fuisse, ne quis ad reip. stipendia se conferret, cogi uero exercitum à Prorege, qui cum in Apuliam ad reip. oppida expugnanda cõtenderet; expectari autem ab eo Roma milites quingentos; quos Legatus apud Iulium Regius in urbe conscripserit: reliqua omnia esse iam parata, ut uix se se det: adhibito legato apud se item regio, ea, quæ non ambiguis auctoribus intellexerant, exposuerunt: questiq; sunt, non esse hoc illud, quod sæpe reipub. sit pollicitus. ille uero confidenter pernegare: rogareq; patres, ne quid eiusmodi crederent: agi à Prorege illa omnia muniendi regni causa, propter Gallorum in Italiam aduentum, non autem ut reip. bellum inferat, suis cum regibus fœdere atque beniuolentia coniunctissimæ. quæ tametsi patres, quorsum dicerentur, haud obscure cognoscerent: dissimulanda tamen sibi esse statuerunt, dum de belli exitu cum rege Galliarum sciri posset, at cum aliquando de Abdua flumine non transeundo, nisi prius quæ oppida & castella Galli iam ceperant, ab ipsis expugnarentur, ne post se hostes relinquerent, inter duces Venetos conuenisset: aliquot ex iis paruo negotio castellis receptis Treuium se cum exercitu contulerunt: quod oppidum equites, militesq; ex optimo Gallorum genere bis mille custodiebant, muroq;

tormentis celeriter deiecto hostes ad deditiōem compulerunt, nulla conditione interposita, nisi ut iis, equis detractis, rebusq; reliquis abreptis, cæteris sacramento ab ipsis dato eo se anno bellū reip. non facturos, abeundi facultas permetteretur: duces captiui tam diu essent, quoad eorum, quos ex Venetis eo in oppido Galli cepissent, cum his permutatio fieret. ab ea oppugnatione uti Venetos repellerent, Galli magno numero uicinis ex locis coacti ad eorum quidem castra uenerant: manus autem conferre non sunt ausi: ut penè in eorum conspectu oppidum captum sit: quod quidem Liuiani permissu statim direptum atque incensum est. qua in direptione mulieres, uirginesq; propè omnes à militibus uim passæ, ac uiolatæ oppidi casum inhonestiore reddiderunt, eo negotio confecto Hispaniæ regū legatus Lauredanū patresq; gratulatum adiit, scire se affirmans suos reges magnā ex eo uoluptatē percepturos. pauloq; post Mantuani ducis equites quatercenti, milites sexcenti Alexio duce ad castellum Casaboldum, quod ab est ab Asula oppido in Brixianorum finibus millia passuum quatuor, cum tormentis, id ut caperent, improuisi accesserunt. pagani, qui in eo erant, armis captis fortiter se defendere cœperunt: simul ad Federicum Contarenum à Decem uiris legatum Asulæ præesse iussu miserunt, auxilium imploratum. Federicus confestim quingentibus militibus, quos habebat fortes uiros, ut eò contenderent, petentibusq; opem ferrent, imperauit. ii celeriter itinere confecto prælium cum Mantuanis commiserunt, eorumq; partem interfecerunt, partem ceperunt: reliquis in fugam cōiectis, tormentisq; abductis, nullo ex suis desiderio, uulneratis perpaucis læti Asulam ad Federicum reuertunt. ea clades Mantuæ nuntiata magnos luctus excitauit. erant enim in ea manu honesti ciues permulti: quorum pars maior interierant. Veneti, quod Treuio capto oppidum militibus diripiendum tradiderant, haud leuem ex ea re iacturam fecerunt. plurimi enim milites Tribunis & Centurionibus relictis cū præda uulgo domum profugerunt: ut magna illos perturbatio tenerit. eo incommodo ad regem ab exploratoribus perlato, qui Mediolanum Calendis Maii uenerat, pauloq; antea ex oppidi, & suorum deditiōe grauiter cōmotus, quo utiliter belli consilia uerteret,

teret, non reperiebat; omnibus suis coactis copiis Cassianum uenit, ut, cum uellet, flumen traiceret. habebat autem lectissimorum equitum millia quindecim, quibus duces clari nominis præerant; militum triginta. eorum pars Heluetii, Vascones reliqui erant. ad hæc omnem ferè totius Galliarum nobilitatem sibi stipendiariam secum ducēbat. postremo quicumque in Gallia citeriore aut princeps suæ ciuitatis, aut ampla familia natus, aut magnis opibus, aut omnino aliquo apud suos loco esset, eos omnes nominatim euocauerat. quæ duæ quidem res ad reliquum equitatum adiectæ, & numerum, & robur, & certe faciem, ac splendorem exercitus maiorem in modum adaugebant. Venetus erat exercitus equitum grauiorum millium sex, leuiorum quatuor, militum trium & triginta. tametsi neque dum omnino omnes nostræ in castra copiarum uenerant. nam & Lucius Bononiensis, & Leonardus Apulius præfectus leuiorum equitum reip. suis cum turmis, qui quidem erant Brixiarum à magistratibus retenti, ut eos fines tuerentur, in quos Mantuanorum dux inuasurus putabatur, & equites Epirotarum per plures, tum demum appulsis ad urbana litora nauibus egressi, & milites non pauci, quos Brixianorum ciuitas cogebat, expectabatur. aberat etiam ex legatis Cornelius: qui paulo antea calculo & urinæ uitio uitæ suæ diffidens Brixiam se contulerat. erat autem is exercitus, qui conuenerat, ita florens etiam sine iis, ita instructus, & animo, ut uidebatur, paratus ad decertandum cum ut remp. defenderet, tum uero etiam, ut quam Italiæ partem Galli occupauerant, in libertatem uindicaret (id enim propè palam profitebantur, eiusmodiq; uoces eorum creberrime ab hostibus exaudiebantur) ut nullo tempore aut meliores, paucis equitum ductoribus exceptis, aut omnino ampliores copias respub. suis in exercitibus habuerit. & nisi duces illis defuissent: nihil omnino uidebatur eorum aut claram uictoriam, aut pacem honorificam fuisse interpellaturum. constat enim, Aloisium regem, ubi is propè se hostium exercitus habuit, atque ex captiuis & numerum & alacritatem copiarum ad pugnandum cognouit, suis ducibus dixisse, nunquam se tantas Venetorum opes atque copias existimauisse: haud sibi tum sui exercitus uictoriam satis exploratam esse: fœdus se cum Maximiliano reliquisq; regibus ad Ve-

netos eodem tempore opprimendos fecisse: decreuisse, si ita illis uideatur, non decertare, atque ad legatos Venetos mittere, qui nuntiet: posteaquam reliqui fœderati nihil in commune conferant, ut se ad bellum iuuent; uelle sibi remp. amicam esse, cumq; ea fœdus renouare potius, quam congregari: uerum ab suis ducebus suasum, ut ea de re prolixius sibi esse cogitandum statueret: loco esse propter flumen eiusmodi, ut elici inuitus ad pugnandum non possit: semper Venetos eum nuntium libenti animo accepturos: rem in alium diem distulisse. hæc ab illis, qui concilio interfuerant, patres postea cognouerunt. Cassianum est oppidum in Abduæ fluminis ripa loco paulo editiore: pontemq; habet ante portam ad fluminis traiectionem plane cõmodum. trans flumen locus est ad semicirculi propè formam, quamuis magnarum copiarum capax. eum omnem locum aqua fluminis in altitudinem pedum sex, in latitudinem circiter uiginti, à superiore parte deriuata, inq; flumen rediens claudit cõmunitq; arboribus etiam impedita, ut introspecti non facile possit. Cassiani rex biduo confecto, cuius bidui tempore Mantuanorum dux ab eo accersitus cū equitibus quingentis ad illū uenerat, flumen magno silentio exercitum traiecit, atque in eo, quem diximus, loco castra posuit. inter quæ & nostrorum castra planities tria passuum millia patebat. in ea planitie parua utrinq; ab equitibus prælia fiebant. quibus in rebus ob Epirotarum celeritatem atque uirtutem Galli, quam Veneti, sæpius interficiebantur, & capiebantur, aut omnino repellentur. uerum, propterea quòd Galli tormentis in Cassiani arce positis illam planitiem longe lateq; uerberabant, nostri non modo ad hostium castra propius accedere prohibebantur, sed neque, num rex flumen traiecisset, plane cognouerant. his ita constitutis rebus regi nuntiatum Reuolutam oppidum suis ab castris abesse millia passuum paulo plus trium: in eo esse hostium milites ad tercentum: perfacile capi posse, si eò celeriter se conferat. itaq; de media nocte castris cum exercitu egressus se se itineri secundū flumen dedit. Liuianus, qui neque dum etiam sciebat, Gallos Abduam traiecisse, ab exploratoribus certior factus, ex tumultu strepituq; carrorum, quem exaudierant, Gallos loco se mouisse, atque iter secundum flumē facere; cum equitibus leuissimis quatercentis

tercentis sub lucem castris est profectus, ut, quid hostes agerent, cognosceret, & si citra flumen essent, moraretur, dum reliquus exercitus accederet. caligo uero ita densa eo mane campis incubuit, ut Liuianus, qui citatus ferebatur, temere in Gallorum incideret agmen, eosque tum demum & Gallos esse, & flumen transisse cognosceret. sed illos laceffere tantis in tenebris non ausus, propere ad Reuolutanos, quò regem iturum suspicabatur, misit, qui diceret, si ad se hostes accederent, parumper sustineret, se se omni cum exercitu confestim affuturum, auxiliumque eis allaturum. his datis mandatis ad imperatorè recurrit: motisque statim castris, aciebusque dispositis, ad Reuolutanos, si fieri posset, tuendos exercitui dux fuit. sed ea in re quòd moram interposuerat, nulli usui cum fuisset: Galli enim confecto interim itinere, tormentisque ad muros positis paruo tēporis spatio deditione municipium ceperant: nostri castra quingentos prope hostes passus suo loco posuerunt: ibique diem alterum uterque exercitus continuit. postero die autem, qui dies fuit pridie Nonas Maias, rex, ut Pandinum municipium item caperet, bene mane secundum flumen acie disposita iter facere cœpit ea spe, ut, si Cremonæ appropinquare, ad oppidique muros se ostēdere cum exercitu posset, non nihil confideret se se oppidum, ciuibustradentibus, quorum uoluntates antea cognouerat, in suam potestatem redacturum. qua in re sua illum spes atque opinio fefellisset, si Veneti se continuissent, neque prælium commisissent. erant enim loco editiore, ac ferè medio regionum earum: quo ex loco omnibus eorum oppidis, ne quid aggredi contra reip. uoluntatem auderent, una tanti exercitus fama facile prospiciebatur, quamcunque se in partem rex incitauisset. quem si, ut facillimum factu erat, paucos modo dies elusissent; propterea quòd laborare com meatu cœperat; qui ad eius exercitum, Abdua flumine interposito, tū Epirotis equitibus omnia diripientibus, atque in castra reip. trahentibus: magna difficultate afferebatur: ipsa necessitas flumen iterum traicere, Laudemque Pompeii aut Mediolanum nulla re confecta illum reuerti coegisset. quem rerum exitum metuens Triultius, homo iam senex, atque in rebus bellicis exercitatus, regi auctor fuerat, ne Abduam exercitum traduceret. cumque nihil profuis-

h

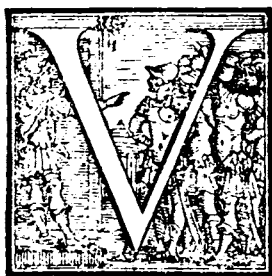
set, Galliꝫ; transire flumen iam inciperent: inter suos uideo inquit hodie Triulcius Venetos Italiæ dominos nobis imperium tradentibus fore. Alia ex parte imperator senex & ipse, multaꝫ; rerum experientia in bellis eruditus, eundem res euentum habituras tum existimans, modis omnibus, ut à pugna se abstineret, Liuianum, quem ardere cõmittendi prælii studio cognouerat, hortabatur: Gallos inopia coactos sua sponte breui se in suos fines recepturos: confectum bellum, & uictoriam sine sanguine partam dictitans. itaq; cum esset nuntiatum, hostes loco se mouisse; Liuianusq; eorum se consilia sua celeritate anteuenturum imperatori recepisset; petiissetq; ab eo, ut, cum ipse ad illum mitteret, cum reliquo exercitu subsequi maturaret: minime, inquit imperator, me accersieris, nisi tam longinquis hostibus, ut congregari non possint. hoc unum mi fili, ne ue te animi magni tui confidentia ulterius, quàm oportet, prouehat, etiam atque etiam abs te peto. si enim gladiis reconditis uincimus, quid nos attinet belli fortunam periclitari? hæc imperator idcirco dixerat, quòd non multum equitatu confidebat: quo in equitatu nõnullos esse præfectos, qui Gallicis partibus occulte fauerent, non obscure cognouerat: eosq; pugnam detrectaturos, si esset confligendum, maiorem in modum uerebatur. tum Gallorum naturam eiusmodi esse sciebat, ut primo impetu sustineri ægre possent; multaꝫ; recentes conficerent, quæ spatio interposito non essent præstaturi: fieri enim illis omnia in dies duriora, ac difficiliora, quòd moram ferre nequeant. sed profecto longe aliter res, quàm ipse existimauerat, cecidit, propter Liuiani cum eo disceptationum, atque inuidiæ suscepta pridem semina: qui non superiorem modo sibi illum esse, sed ne exaquari quidem imperio ac dignitate patiebatur, sumptis ab iis rebus animis, quas anno superiore in Carnis, atque in Istris gesserat. itaq; spreto prudentiore consilio Liuianus, tum longissime abiisse hostes confirmans, imperatorem ad insequendum incendit: non cunctando; neque sedendo reip. consuli, quæ se suaq; omnia ipsorum fidei commiserit: frustra tantum confectum exercitum, tantos thesauros insumptos, si ante ipsorum oculos imperii municipia nullo defendente capiuntur: suum hoc esse dedecus, non reip. His uocibus impulsus
Nicolaus

Nicolaus castra moueri, & signa tolli imperat, suoq; loco relicto in demissiores, atque impeditiores campos exercitum instructum producit. quatuor nostrorum erant acies equitum militumq; numero ferè pares: quæ ita iam processerant, ut prior ab extrema, cui Liuianus præerat, tria millia passuum abesset. rex de eo certior factus, cum esset inter utrosq; fossa ab incolis ad deriuandas aquas confecta in longum porrecta terræ spatium, alta, lataq; ut traici ab alterutris sine magno discrimine non posset: ad extremam eius partē agmen sistit, atque ab itinere continet eò usque, ut tres nostrorum acies suum exercitum prætergressas sciret esse. tum agmen & tormenta retorqueri, atque in ultimam nostrorū aciem impetum fieri imperat: aciemq; pleniorē suam, cui magnopere confidebat, in impeditos atque inopinantes immittit. Veneti primum omnium frequentes ab Gallis missas tormentorum pilas exceperunt: interfectisq; non paucis, in quibus fuere legati comites aliquot, qui ante ipsum disiecti eius modo sanguine os non resperferunt. ut temporis exiguitas patiebatur, conuersi quantum poterant pugnaverunt. sed quod erat magna eorum pars ex proordinibus, neque multum rei militaris usum habebat; facile omnes interfecti fugatiq; sunt. erant autem numero ad millia quatuor. apud hos ea in acie cum esset Petrus Montius, de quo supra dictum est, cum militibus, qui sub eo merebant, mille, is hostium impetum excipiens, cum fortissime, & quantum humana uis poterat, pugnauisset, magnumq; hostium numerum interfecisset, reliqui fessi uulneribus iam cederent, sub missis ab rege multis optimorum militibus millibus, qui præliū restituerunt, cum octingentis suorum in media hostium acie cōfossus occubuit. erant apud illum Saccocius Spoletinus cum septingentis militibus, Citolusq; Perusinus cum ferè totidem, uiri & ipsi magna excellentiq; uirtute. horum alter interfectus est: Citolus multis uulneribus acceptis in hostium potestaté uenit. ex reliquis, ea in acie qui erant, militibus perpauci Gallorum impressionem paulisper sustinuerunt. Liuianus pugnae initio, prælium commissum conspicatus, alio ab latere cum sua turma in hostes se iniecit: atque ab ipsis, equo defesso, ut in recentē se inferret, cū desiluisset, uulnere sub oculis accepto captus est.

captiꝫ, qui cum illo prælium inierant, fortes uiri, & claro loco
nati sane plurimi. apud quos Francus Burgius equitum sagitta-
riorum turmæ præfectus acriter pugnās occubuit. reliquus equi-
tatus cum præfectorum prodicione, tum timore pugnandi nulli
omnino reip. usui fuit: neque ulla ex tribus aciebus, quæ anteces-
serant, pugnāti quartæ auxilium attulit. ita paruo temporis spa-
tio Galli, quos quidem magna hostium exercitus formidine affe-
ctos paulo ante ualde pœnituerat bellum reip. intulisse, quos ti-
muerant, in fugam coniecerunt: nemo enim ex omni reip.
copia, fusis fugatisq; iis, se continuit: ingentiq; optimo-
rum tormentorum ui, quam Vincentius Vale-
rius præfectus ministriq; incustoditam
mediis in campis fugientes prædæ
hostium reliquerant,
sunt potiti.

123

PETRI BEMBI RERV M VENE-
TARVM HISTORIAE
LIBER VIII.

VI nuntii, literæq; de ea re ad Senatum uenere, tantus repente dolor omnes tenuit, nunquam ut alias patres maiorem animo ægritudinem contraxisse ciuitas meminerit: fereq; omnes tam inexpectatum reip. casum grauius dolebant. nam ex Liuiani literis, qui eos bono animo esse iusserat, & læta, prosperaq; multa non semel fuerat pollicitus, uictoriam de Gallis propè certa spe animo conceperant: quam si essent consecuti, neque Iulium, qui in ipsos noua interdicti forma usus fuerat, neque omnino quenquam timuissent. nunc se uictos, exercitumq; reipub. fufum, & profligatum esse, grauiissime ferebant: & reflantem patriæ fortunam, & difficultates, in quas incidere posset resp. animo uolutabant. quanquam aliis super alias acceptis literis, neq; Imperatorem, neque legatos cum multo maiore exercitus parte prælio interfuisse cognouissent. tamen quòd eisdem quoque literis admonebantur, omnium mentes timore prosternatas iacere, peditesq; in primis, qui retineri non poterant, quin uulgo dilaberentur, seq; à signis subtraherent: difficile omnino uidebatur reip. oppida uel à uictore rege, uel à Iulio posse defendere. erat in templi Marcii procuratorum collegio Paulus Barbus, ciuis sane prudens, diuq; multa cum laude in rep. uersatus. is, quòd erat senio confectus, à publicis muneribus abstinēs domi suæ aliquot se menses continuerat. huic Lauredanus princeps misit, qui cladem exercitus nuntiaret, & Senatum cogi diceret, ipsumq; adesse, si posset, hortaretur. quod ubi senex audiuit, uestem Senatoriam poposcit; atque ita in curiam membris tementibus se se trahens, orationem, quam tempora poscebant, habuit, uenisse in Senatum se se corpore infirmo, nullis uiribus, ut eam sententiam diceret, quā præsens rerum status pateretur: quotum enim quæque esse, qui in tanta tam repente offusa urbi caligine possit, quid fieri

expediat, recte dispicere? grauem esse reip. casum, illius opes fractas debilitatasq; esse: exterorum auxilia unde peti possint, non uideri: uerum, esse Deos immortales, quos ruptis fœderibus hostes uiolauerunt; eosq; neque arma hominũ uereri, neque posse decipi ab iis, qui nos in necessitudine ac fide illorum requiescentes, plurimisq; nostris maximis atque perpetuis beniuolentiæ officiis constantiaq; fretos prodiderunt: eos tanti sceleris uindices futuros, rei; pub. auxilium laturos, se confidere. hæc ille cū dixisset; ad ea, quæ essent procuranda atque statuenda, oratione conuertit. quod idem multi magistratus fecerunt. pluribus igitur dictis sententiis, ut in tā dubiis rebus cuiq; aliquid fore usui succurrebat; primum omnium pecunia legatis, qui se ex fuga apud Brixiam receperant, ad exercitum instaurandum decreta est. nam Cornelius ex morbo paulisper recreatus, dum in castra se referret, clade audita unā cum fugientibus eò redierat. tametsi eis è stipendio ante prælium exercitui dato non minimum pecuniæ supererat. deinde ad Dominicum Grimanum, & Marcum Cornelium Georgii legati filium; qui utrique in Cardinalium collegio Romæ tunc erant; datæ literæ; uti Iulio ea, quæ ipsemet petierat edicto suo, ex reip. ditione oppida intra eos, quos præstituerat, dies iri ei traditum Senatus nomine pollicerentur: rogarent, ne remp. conteri à barbaris exercitibus permetteret: quam si unam pessundabunt; tutum illum reliquosq; deinceps Romanos Pontifices ipsa in urbe non futuros: id quàm sæpe alias experta Roma sit, nescire porro neminem: decere ipsum, qui in Italiæ præclara parte natus cœlum hauserit, reliquos Italos tueri potius, quàm exterarum nationum plusq; nimio per se appetentium uires opesq;, quibus uastitatem Italiæ inferant, augere. latum etiā, ut Antonius Iustinianus; qui Cremam legatus à Senatu lectus proficiscebatur; ad Maximilianum recta contenderet; & cū illo, si posset, pacem quantum uis duris conditionibus faceret: Tergesteq; oppidum, & Portum Naonis, reliquaq; municipia, quæ resp. ex eius ditione superiore anno ceperat, Senatum ei paratum esse restituere, ac quæ oppida ex Romanorum imperatorũ ditione in Carnis, & Gallia, & Venetia resp. possideret, ea se omnia illi tanquā accepta relaturum nuntiaret: nisi enim ab altero eorũ aliquid

quid auxilii afferatur aduersus Gallorum audaciam, atque impetum, nullum satis firmum obicem futurum esse uerebantur. Demum lecti legati ad exercitum duo priorum legatorum loco Georgius Emus, Paulus Capellus, legationibus renuntiatis propter alios magistratus, quos obibant, ex quibus magistratibus ad alia munera inuitos euocari non licebat, magnam Senatus, magnam totius ciuitatis inuidiam subierunt. neque eorum loco quisquã sublectus postea fuit; quòd iam de priorum legatorum diligentia, quæ Senatus uellet, nuntiarentur. rogatio tantum in X uirum collegio lata, ne cui deinceps ulli ullam ob causam aduersis reip. rebus cuiquam sibi delato muneri reiiciendi facultas sit. lecti post hæc legati duo Petrus Duodus, Chrystophorus Maurus; quorum qui plura suffragia tulisset, Brixia, Verona alter præesset. horum prior clare Senatu audiente pronuntiauit; se id uehementer cupisse, ut suam reipub. tam tristi eius tempore nauare operam posset; quando lætiora non dabantur: itaq; legationem libentissime obiturum. Maurus autem ante Lauredani subselliũ progressus patribus dixit, post Deum immortalem suam se uitã reip. deuouisse: ea, uti uellet, uteretur: læto se illam animo patriæ, à qua acceperit, redditurum. quorum oratio ab omnibus laudata, multorum Senatorum patriæ charitate implente dulcedine animos, lacrymas elicuit. atque ii statim profecti sunt. Dionisio autem Naldio, qui prælio interfuerat, cuiusq; centuriones militesq; per plures & capti à Gallis & interfecti fuerant, ipse fortiter pugnans repulsis hostibus se receperat, omnium reip. militum præfectura est à Senatu tradita. Auxere patrum dolorem inter hæc è Flaminia nuntii: Ioannem Græcum, hominem impigrũ, & spectata fide, equitum sagittariorum turmæ præfectum, cum ea, quæ Rauennæ erat, manu hostes aggressum, ut eos ab obsidione Russii auerteret; quod abest municipium ab Rauenna passuũ millia XV. diuq; ab Iulianis oppugnabatur; equi lapsu captum fuisse; eoq; ab hostibus ad murum oppidi producto Russianos unã cum prætore se se illis dedisse: eorum exercitum iam iamq; ad Rauennam oppugnandam affuturum. eiusmodiq; nuntiis aliis è Rhetis nuntii successere, qui dicerent, manus illis in locis & Maximiliani finibus cogi: tormenta Tridentum afferri: commea-

tus comportari : certam esse famam, bellum inferri à Maximiliano reip. ex Carnis item & Tergeste patres certiores fiebant, milites ad octo millia in alpibus propè conscriptos esse; qui reipub. ditionem aggrediantur. ex castris quoque ab legatis literæ afferebantur, regem Carauagio esse potitum; Iacobumq; Siccum eius oppidi municipem, equitum reip. præfectum, eò cum suo equitatu contendisse, regi q; sponte se atque illos tradidisse: nullum uicinatorum municipiorum exercitum Gallorum expectare: omnes illas regiones in timore magno esse: Brixianos, qui antea & fidè, & audaciam reip. præstabant, timere suis rebus & diffidere cœpisse, quòd scirent prætores suos uxores, & liberos, & suppellectilem domesticam ad urbem misisse: quæ res uehementer reprehendebatur: itaq; se se in difficultate plurima uersari rerum omnium. milites enim uel imperia recusare, uel accepto largiter stipendio tamen perfugere: tormenta eis deesse, quibus oppidum tueri possint, si rex eò ueniat: quamobrem uereri, ne Veronam se recipere cogantur. Sed quod ad Carauagianos attinet; eam re postea intellectum est ita cecidisse. nam quòd oppidani, ne diriperentur, statuerant regem, qui cum exercitu aderat, recipi ab ipsis oportere: Ludouicus Michael arcis oppidi præfectus, qui se celeriter & militibus & comœatu communi erat, prætoze in arcem recepto se ab Gallis magno animo defendebat. Galli cum triduum tormentis innumerabilibus arcem continenter uerberauissent; neque multum profecissent: accidit, ut ignis in cellam, qua tormentorum puluis asseruabatur, temere illatus omnem illam defendendæ arcis facultatem præfecto puncto téporis ademerit. qua re milites perterriti se atque arcem & præfectum & prætozem regi dederunt: ipsisq; est ea tantum conditione interposita salus data. ciues autem ii Veneti duo iussi se ad mortem comparare, à sacerdote Fránciscino precibus regi suppliciter adhibitis, (nam ei cum rege in Gallia familiaritas interceserat) uitam modo non amiserunt; atque in Galliam captiui missi sunt, in custodiaq; diu habiti. Patuini cum uiderent remp. omnibus à partibus premi; concilio ciuitatis conuocato rogationem tulerunt, ut quingentæ auri libræ confestim exigentur, atque ad urbem mitterentur; omniaq; se facturos ad eam iuuandam, quæ imperarentur,

tur, quæ ue ipsi per se cognoscerent profectura, legati statim legendi patribus renuntiarent. quæ res sane grata illis fuit; nõ tam quidem, quòd ea magnopere leuarentur, quàm propterea, quòd exemplo aliis ciuitatibus esse poterant amanter se in remp. gerendi. at cum ad urbem uenisset Gasparis Seuerinatis scriba; exposuissetq; patribus, magna illum difficultate propter Iulii edictum ad uicinos Cremonæ oppidi fines se se unum in ueste pastorali contulisse: nam suos equites secum adducere nequaquã potuisse: quæsissetq; quid illum facere patres uellent: responderunt; uti, quantum posset, ipsorum ad exercitum suum aduentum maturaret: statutum enim sibi esse, Liuiani equites ei tradere. ille uero sprete reip. conditione ad regem Gallix postea se contulit rogatum, uti se Maximiliano commendaret; peteretq; ab illo, ut in Citadellæ principatum, quem pater suus obtinuerat, se restitueret: scire enim, nihil illi Maximilianum negaturum. Ferrariæ uero prodominus Aloisius Mula patribus significauit, clade exercitus reip. cognita, magnæ uoluptatis signa ciues illos misisse; plebemq; omnem uocibus procacioribus & tympanorum sonis lætam atque hilarem per oppidum cucurrisse: Alfonso autem ducem, quem ipse adierit, nolle se tutum sua in urbe præstare; propterea quòd dicat incitatae plebis studia non posse contineri: itaque illi, ut discederet, suasisse: redire postea posse, cū belliferuor, & interdicti Iuliani acerbitas atque iniuria resederit. quibus rebus cognitis, Mula Senatusconsulto reuocatus medio è magistratu decedens domum rediit. Iamq; regi omnibus ferè populis se deditibus; quòd à reip. copiis nullum eis præsidium afferebatur; Senatus iussit, uti milites ad decem millia, quo celerius fieri posset, conscriberentur; quorum tribuni centurionesq; partim à magistratibus in ciuitate, reliqui in castris legerentur: equites ad tria millia utriusque armaturæ conficerentur. ea postea res quòd nullum propè habitura exitum in tanta rerum omnium perturbatione uidebatur: nam neque in urbe, qui uellent dare nomina, reperiebantur: imperatoris autem & legatorum iussa uulgo despiciebantur: pleraque omnia priuatim administrabantur: patres ueriti breui fore, ut omnis Italiæ continentis pars, quam tenerent ipsi, à rep. deficeret: ad urbem tuendam, & com meatibus

classibusq; muniendâ animum adiecerunt . confirmauit hoc eorū consilium cum Brixianorum ciuitas; quæ copias reip. intra oppidum recipere noluerat, quòd diceret nolle se ab exercitibus conteri; satis sibi ipsos præsidio futuros: tum quòd intelligebant classem à Ferdinando rege in Sicilia Calabrisq; esse comparatam, qua ab classe frumenti ad urbem conuersiones facile prohiberi posse uidebant, nisi resp. maiores ad resistendum opes obiecisset. itaq; latum, ut classi supplementum adderetur; ut essent omnes ad triremes quinquaginta . ab annonæ quoque magistratu edicta sunt proposita; quibus frumenta facilius omnibus à locis ad urbem comportarentur. literæq; ad Cyprios datæ, ut, quatum maximum posent, frumenti numerum nauibus imponerent: nauesq; per plures ad eos missæ; ne nauigiorum indigentia conuersiones tardarentur: imperatumq;, ut quæ ab insula naues sale onustæ iam soluisent, ubicunque essent, eius salis iacturam facerent, & in Cyprum reuerterentur, frumentoq; complerentur . missæ etiam in Epirum cum mercatoribus, pretiaq; iis, qui adduxissent, ampliora lege facta. latum etiam, ut, quæ leges prohiberent, ne aduenarum nauibus frumenta reliquiq; commeatus Venetias afferrentur, quo ciuium naues maiora lucra facerent; eæ leges abrogarentur, dum de bello decernatur, liceretq; quibuscunque hominibus suis cum nauibus commeatum causa ad urbem sine anchorario accedere . Iisdem diebus Ferdinandi legatus patribus exposuit, regis se literis in Hispaniam reuocari . qua de re coacto Senatu lex est lata auertendi ab inferendo reip. bello eius regis causa; ut legato Lauredanus princeps diceret; Senatui placere; quæ haberet in Apulia resp. oppida, regi oblatum iri: patres missuros, qui ea, cum uolet rex, eius ministris tradat. his cum mandatis legatus postero die abiit. Alfonsi etiam legatus salutatis patribus domum rediit . his permoti rebus patres, & quòd exercitu redintegrando omnia eos deficiebât; neque multum in Nicolao imperatore spei repositum diminutis eius copiis ad remp. tuendam habebant; rogationem iusserunt; ut certus homo ad Prosperum Columnam mitteretur: is in finibus regni Neapolitani tunc erat: qui ei nuntiaret; si reip. uelit præsto esse; Senatum ei nomē imperatorium cum stipendio auri librarum sexcentarum singulis

annis daturum: modo is equites mille ducentos secum adducat. rogare, uti & conditione acciperet, & protectione, quantum posset, maturaret. Interim rex à Brixianis intra mœnia recipitur: arcibusq; duabus, quas ij dolo à præfectis interceperat, suos ministros præficit. Sebastianus Iustinianus prætor, quod in oppidanos magna continentia & moderatione usus fuerat, cum unà cum reliquis magistratibus captivus factus esset, publica civitatis cõmendatione à Rege libertati restitutus Gallorum comitatu in castra ad Legatos sese contulit. Cremenses quidem cum oppidum haberent munitissimum, iam ante hos omnes Sonzini Benzonii eorum municipis turmæq; equitum reip. præfecti suasu in Gallorũ partes transierant. nam cum in clade exercitus Gritus legatus, qui eò se recipere cogitauerat, Benzonium Cremam præcurrere iussisset, civitatiq; nuntiare bono animo ut esset; se iam iamq; affuturum, eiq; præsidio futurum: ille ad ciues suos aduolans, uti portas legato clauderent, neq; illum neq; quenquam Venetum intromitterent, oratione sua dedecoris perfidiæq; plena: & auctoritate, qua pollebat, perfecit. quibus intellectis rebus Imperator Legatiq; Pischeriæ, municipio in Mintii fluminis ripa, ubi è Benaco exit, posito, equitibus levis armaturæ trecētis militibus nongentis ex itinere præsidio relictis Veronã se recipiunt; castrisq; in campo, qui appellatur Martius, ad muros oppidi positus rerum exitum expectare cõstituunt. omnes equitũ ad quina millia milites mille quingentos redacti. nam quod rex edictum uulgauerat, omnes ex Gallia, quam ipse ceperat, qui reipub. militiam facerent, nisi ad suam quisque patriam X dierum spatio rediissent, eorum se bona publicaturum, atq; ipsos hostium loco habiturum: præter cætera plurimi eam ob rem etiam Legatis permittentibus discesserant. eorum aduentu sollicita civitas, ut plebs ad exercitum iuuandum pronior fieret, portorium frumento molédo exigere uetuit, quoad bellum esset confectum. Ad id ut Senatus uoluntas accederet, cum eadem civitas per Legatos petiisset: patres in eius gratiam portorium in omne tempus sustulerunt. Iisdem diebus templorum aliquot urbanorum sacerdotes edicti Iuliani metu, quo ijs omnibus aqua & igni interdicebatur, nisi è ditione reipub. recederent; atque in primis Georgiani; quorum est celeberr-

rimum in insula è regione comitij fanum ; cum suppellectili aurea argenteaq; Ferrariam, atq; in Mantuanum agrum profugerunt : ut urbs eo genere hominum penè destitueretur, ciuitasq; in primis rei diuinæ assueta magnam ex eo molestiã caperet. Antonii etiam Iustiniani literæ ex alpibus datæ Senatū certiozem fecerunt, Tridenti Episcopum se audire noluisse; quòd diceret, ab aqua & igni interdictorum sermonem atq; aditum esse defugiendum. itaque paucis post diebus cum nihil impetrare potuisset; Senatus permissu domum redijt. Miserant in Flaminiam patres Ioannem Iacobum Carolium; uti Rauenam urbem, & Ceruam, & Ariminum, & Fauentia arcem (nam oppidani se dederant) reliquaq; Venetæ ditionis in Flaminia municipia abductis tormentis, receptisq; ijs, quos bello captiuos hostes fecerant, Senatus auctoritate Iulij ministris traderet. Ij cum, fide scripto data se se & tormenta asportari permissuros, & captiuis libertatem donaturos, & præter hæc, quod erat primum atque maximum, uti è uestigio interdictum antiquaretur, curaturos, oppida ipsa recepissent: in nullo eorum, quæ pepigerant, perstiterunt, retentis tormentis, & captiuis Romam missis non ijs modo, qui bello capti fuerant; sed illis quoque, qui præfecti oppidorum atque arcium illa ipsa pacate tradiderat, ciuibus Venetis undecim; quos in ipso negotio circumuentos in uincula coniecerant; & interdicto non rescisso. ea Iulij fides, ea pietas in supplices fuit, atque omnino in illos eosdem, qui paulo antea Romæ, ut is Pontifex Maxi. fieret, omnes suas opes, omnem auctoritatem, gratiam, studia publice contulissent. Non absimili iniuria Alfonsus Ferrariensium dux Rodigianos apud Padum flumen positos; quod oppidum bello Ferrariensi Veneti ceperant, atque ex pacis fœdere postea tenuerant; parua manu eò adducta in ditionem recepit. qua intellecta re, Antonio Bragadeno prætori; qui se in oppidi arcem intulerat; patres per literas mandauerunt, ut tormentis abductis arcem duoq; reliqua eius regionis municipia Alfonso restitueret. sed is, antequam eæ ad eum literæ perferrentur, captus ab hostibus unà cū arce, Ferrariamq; perductus, paucis post mensibus in custodia interiit. Itemq; ad Sebastianum Maurum, qui cum decem & septem nauibus in Athesim missus fuerat, lite-

ræ sunt à Senatu datæ , ut in tutum se reciperet . is cum àb agrico-
 lis in reditu ab utraque ripa omni telorum genere premeretur ; ac
 propter siccitates contractiore aqua minus se subducere celeriter
 posset ; eiectis aliquot in flumen tormétis grauioribus , incitatisq̃
 remigibus Bebiam redijt . At in superiore Padi fluminis ripa Cre-
 monenses Gallis equitibus & militibus in oppidū admissis se se
 regi tradiderunt . eoq̃ biduo nuntius ad Senatum uenit , Pische-
 riam municipium rege oppugnante captū : milites oppidanosq̃
 ad unum cæsos : Andream Ripam arcis præfectum reſte ad arbo-
 rem exanimatum fuiſſe . ea re audita Zacharias Lauredanus in
 Benaco præfectus ; ſimul quòd omnia eius lacus municipia par-
 tim ad regem , partim ad Maximilianum deficiebant ; trireme &
 bireme , quibus præerat , incenſis unà cum ſuis omnibus hoſtibus
 aduentantibus ſe ſubripuit . Patres ob hæc perſpecta difficultate,
 quidquam in Gallia atque in Rhetis oppidorum retinendi ; le-
 gatis mandarunt , ut in agrum Patauinum exercitum reducerent :
 Veronenſibusq̃ permiferunt ; ſi Maximilianus ad eos mitteret ,
 qui uti ſe dederent poſtulareret ; ne recuſarent . Cumq̃ Taurifani tu-
 multu ciuitatis & plebis excitato , plerisq̃ non idem ſentientibus ,
 per legatos , quid ſe uellent patres facere , à Senatu petiiſſent : id
 unum quod còducere ſibi ipſi exiſtimarent , legatis reſponderūt .
 ſcripſere etiam ad ſuos in Carnis atque Iſtris magiſtratus ; ut quæ
 oppida ſuperiore anno è Maximiliani ditione reſpub . ceperat ,
 ea omnia , armamentis com meatibusq̃ publicis abductis , regiis
 petentibus miniſtris reſtituerent . poſtremo ; quòd ab ea cogita-
 tione non longiſſime aberant , ut urbi quoque ipſi timendum pu-
 tarent , docti à præſentibus rebus , quantam reip . diuturnitas & in-
 crementum in ſe unos omnium regum inuidiã atque odium con-
 citauiffet : X uiri duodecim legerunt ciues dignitate præditos ,
 qui uada urbana atque littora adhibitis eius rei peritis homini-
 bus diligenter inſpicerent ; ut aditus , ſi qui eſſent apertiores , ca-
 ſtellis munirentur . Tum auctus operarum publicarum numerus :
 iuſſumq̃ ut omnes inſulas & domos uicorum magiſtri perluftra-
 rent : quantaq̃ eſſet in urbe aduenarum multitudo , quanta armo-
 rum priuatim ab his comparatio , cognoſcerent . edictumq̃ pœ-
 na capitis propoſitum , ne quis armatus incederet . uigiliãq̃ no-

ctu uicatim & præfecti cū militibus dispositi ; ne quis temere tumultus exoriri posset . etiam lex lata ; ut triremes octo urbis præsidio armarentur . missusq; multo maximus frumenti numerus ab annonæ magistratu ad molas farinarias in Taurisanos fines domi molitus adseruandus : ne , si cæ ab hostibus molæ interciperentur , ciuitas farinæ inopia laboraret . molæq; aliquot , quas naues sustinebant , è Pado Athesiq; ad urbem perductæ : cogitatūq; ut molæ aliæ , quas uertere uentus quiret , in suburbanis insulis fabricarentur : puteiq; per plures in portus littore foderentur ; ut , si à fluminibus aqua propter hostes circumfusos peti non posset ; iis puteis ciuitas uteretur . missi etiam publice lecti ciues ad arborem in Medoaci ripis cædendam , atque ad urbem deuehendam : ut materia ciuibus ad munitiones in propugnatione suppeteret ; & hostibus ad oppugnandam , uel obsidendam urbem deficeret . Dum hæc domi administrantur ; Vicetini cum intellexissent Veronæ se urbem Maximiliano dedisse ; omniaq; in alpibus castella , & municipia eius ciuitatis præiudicium secuta idem fecisse : neque à Senatu impedirentur ; quo minus consilium pro tempore & pro necessitate caperent : ad Leonardum Trissinum ciuem suum ; quem Veneti exulem fecerant ; quiq; à Maximiliano præmissus in eorum fines se intulerat ; miserunt ; se paratos esse deditionem facere . cumq; is ad oppidum paucis cum militibus accessisset ; certis conditionibus interpositis se se regi dederunt . Patauini autem ; quorum erant nonnulli ciues , qui rebus nouis magnopere studebant ; coactis inter se priuatim conciliis eidem se regi dedere statuerunt . itaque magistratibus primum quidem nolle se exercitum , qui aduentabat , intra mœnia recipere denuntiauerunt : portasq; ipsi eiectis , qui in statione erant , tenuerunt . deinde , ut abirent domum , neque plebis impetum expectarent , eos monuerunt . postremo agrestes homines armatos in oppidum introduxerunt ; ut illi Senatu primo iubente , post etiam nolente discedere cogerentur . quamobrem patrum iussu exercitus Patauiu prætergressus , & ponte in Medoaco decem millia passuum supra eum locum , ubi munitione ad naues transportandas à maris aqua flumen discluditur , nauibus imposito traductus atque ad Mestre municipium progressus ibi castris positus substitit . Patauini ad

Leonardum Trissinum missis interpretibus ei Patavium cum honesto comitatu uenienti se tradiderunt, imperataq; fecerunt. Interea cum Roma literæ ab Grimano, & Cornelio patribus signifi-
cauissent: nisi nouam legationem ad Iulium misissent, nihil spei esse illum à sua in remp. pertinacia recessurum: Senatus sex legatos creauit ex principibus ciuitatis Dominicū Triuisanum, Leonardum Mocenicum, Paulum Pisanum, Hieronymum Donatum, Paulum Capellum, Aloisium Maripetrum; qui Romam proficiscerentur; ab Iulioq; peterent, ut ea, quæ reipub. polliciti eius ministri fuerant, repræsenteret. quibus de rebus nonnulli ex ciuibus dolore affecti in eos, qui Senatum regebant, uoces plenas querelarum priuatim iaciebant, fortasse non percipientes huiusmodi decreta bonis rationibus facta esse, ac ne populi, qui Reipu. parerent, eorumq; urbes, & regiones hostium prædæ exposita essent, quorum uiribus impetuiq; eo tempore cedere è re omnium esse uidebatur: lætiorēq; fortunam expectandam: ea flante, recipi tunc posse, quæ uitandarum populationum causa defereretur, quemadmodum Diis bene fauentibus euenisse postea compertum est. hi igitur, qui non satis probe rem intelligerent, querelas graues, amarasq; aduersus eos, qui ciuitatem regebant, spargere, non adeo timide rempub. administrari oportuisse, non tot egregia oppida tradi hostibus ita facile debuisse: neque enim maiores nostros tantis impensis, tot exercitibus, tantis suis laboribus, & sanguine, tot annorum longinquitate ea imperio adiecisse, ut paucis post diebus sponte amitterentur: errare qui mitiores futuros hostes crederent, propterea quòd Resp. tam facilis in illos fuerit, ut quæ nulla certa cum spe, maximisq; sumptibus bello agere statuerant, pacate ab iis propeq; nictu oculi sint confecta: augeri potius ea re eorum audaciam, quòd debilio rem multo ad resistendum armis Rempublicam offenderint, quàm putarant: itaque inuitari eos iam, alliciq; tanta confecti belli celeritate ad maiora appetenda; id effectum esse huiusmodi decretis formidine plenis, ut uereri amplius, & peiora præteritis timere nunc cogantur. quòd si regi Gallorum propter exercitum uictorem cedendum fuit: quanquam si maiorum pristina uirtus in uiuētium ciuium animis resedisset, nō is tam propitios habuis-

set sanè Deos : quid attinuit , uel Maximiliano nullos exercitus
contra Rempub. mittenti tot oppida ultro dedisse ? uel Iulii exer-
citus , antequam ille pactis sterisset , reip. oppida in Flaminia , fir-
mata munitionibus , propugnatoribusq; , recepisse ? nunc etiam
legatos esse ad illum Romam mittendos , ut & ab rep. suppliciter
adiri se permittat , & interdictum abrogare uelit . hæc , & his simi-
lia cum iactarentur , una Mathei Priol sententia , quam in Sena-
tu dixerat , à prudentioribus repetebatur , atque iis opponebatur .
ea erat eiusmodi . quemadmodum gubernatores boni atque in-
dustrii solent ; qui cum uim tempestatis ferre nequeunt , naufra-
giiq; periculum propter mercium , quas in nauis habent , pondus
grauitatemq; imminet , iacturam partis earum faciunt , ut , nauis è
fluctibus emergente , ipsam reliquasq; res , & uitã unã suam tuean-
tur : sic in reip. turbulentis his temporibus fuisse faciendum ; ut ,
quando eius exercitus fortunæ magis turbine quàm telis hominũ
disiecto , populi municipiaq; omnia , quibus præsidia mitti non po-
terant , arma hostium timerent , dederent ipsi per se patres , trade-
rentq; illis ea , quæ captui essent propiora atq; opportuniora ; ut ea
re illorũ cursum atque impetũ sisterent , potius quàm frustra suas
uires iam infractas opponentes , tamen illa ipsa unã cum libertate
imperii amitteret . inter hos sermones & querelas legati a Foro iu-
liensibus ad Senatum uenerunt auxilium rogatum , quo se tueri ,
si quid hostes moliretur , & bellum propulsare possent : uelle enim
omnes à reip. imperio non recedere . ad quos Epirotarum equi-
tum turmam militesq; ab exercitu legati patrum iussu statim mi-
serunt . idem Iustinopolitanis postulantibus milites trecenti sunt
ad eos missi , equitesq; centum quinquaginta , qui illis diebus ab
Epiro uenerant . Requie exercitui ad Mestre municipium data , li-
bras auri septingentas à Quæstoribus urbanis Senatus legatis cu-
rari iussit : utq; ii recognito copiarũ omnium numero , stipendioq;
eis dato , quas esse idoneas ad bellum gerendum , & uirtute ac fi-
de præditas cognoscerent , eas omnes retinerent , reliquas dimit-
terent , imperauit . triremes quoque uti quatuor in Illyrico ar-
marentur ; cura est à magistratibus adhibita , Crepsa uidelicet ,
Aschritio , Iadera , Pharo . itaque & naues uacue cum arma-
mentis , & stipendiũ , & præfecti eò ab urbe missi . at in naualibus
nulla

nulla cessatio fiebat. materia undiq; conuecta importabatur. triremes nouæ biremesq; instruebantur: ueteres reficiebantur: nauigia humilia uiginti tormentis per uada ferendis ædificabantur: cratesq; ex malis nauium contexebantur: scaphæ cum festucis ad palos in æstuariis figendos, qui munitiones sustinerent, accelerabantur: ipsa ex ære fusili tormenta magno numero, armamenta omnis generis, tela omnia parabantur: fabri, qui suppeterent, ex urbis officinis priuatisq; naualibus accersebantur: etiam machinationes ad molas frumentarias uertendas inchoatæ plurimæ perficiebantur. in his agendis ab omnibus diligenter administrabantur: ut ne festis quidem diebus quicquam eorum intermitterent. Bassiano Maximiliani interpretibus tradito, Scala in alpihus castellum, quod Federicus Michael præfectus timore animi incustoditum reliquerat, Regis insignia sustulit. quod ubi Feltrini cognouerunt: prætore ipsorum Federico Mauroceno item profecto, ne diriperentur, idem fecerunt. Senatus certior factus Taurisanorum ciuitatem præter paucos, qui Maximiliani partes sequebantur; in officio cum rep. uelle esse; literas ad eos dedit; quibus literis immunitas omnium rerum annos quindecim ciuitati dabatur; portoriumq; frumento molendo remouebatur. iis rebus cognitis ciues plebsq; omnis in primis magna uoluptate affecti ad propugnandum summo se studio confirmauerunt. quam eorum uoluntatem Petrus Duodus legatus; quem Senatus Verona Vicetiaq; abeuntem eò miserat; magnopere auxit, tabulis, in quibus fisci rationes & ciuium reliqua erant scripta, publice abolitæ, atque in foro plebe aspectante igni absumptis. pauloq; post milites quingenti ab exercitu Senatus iussu ad eos præsidio missi, cupidissimis omnibus in oppidum recepti sunt. quod autem etiã Ciuidale Belunianum Maximiliano nolle se tradere perseuerabat; cumq; rep. omnes casus experiri statuerat: Senatus consultum factum est; uti Epirotæ equites ducenti Paulo Contareno præfecto Ciuidale mitterentur. non tanta in rep. cuius stipendia faciebat, uirtute ac fide Pandulfus Malatesta est usus: qui non salutatis legatis Cittadellam profectus in partes Maximiliani se se transtulit. Alfonsus autem Ferrariensium dux Ateste municipio, à quo antiquitus originem ducebat, quodq; abest Patauio

passuum millia quindecim ; in suam potestatem redacto , omnibus probris rempub. afficere est aggressus , eius insignibus è foro aliisque locis fœde abreptis , & fundis domibusq; Venetorum ciuium sub hasta positis . idem tamen haud ita multo post ; quod ab Gallis suo ipse regno timuisset ; eiusq; rei suspicio sermonesq; non in finorum hominum in uulgus emanauerant : quas sui milites domos Venetorum ciuium Rodigii atque Ateste diripuerant , atque diruerant ; eæ uti publice restituerentur , imperauit : literasq; à domesticis suis dari ad amicos , quos in urbe habebant , uoluit : quibus literis certiores eos facerent ; Alfosum ducem , quæ in Venetos hostiliter egisset , timore Gallorum coactum atq; inuitum fecisse : animo autem esse in remp. uti semper fuerit , amico ; deq; aduersis eius rebus molestiam capere : quod sciret , detrimenta reip. in uniuersam esse Italiam atque in omnes bonos breui recasura . Miserat ad regem Galliarum Senatus unum ex iis , qui captiui ab exercitu reip. Caruagio recuperato facti , Venetiasq; perducti fuerant ; ut cum rege ageret ; ut , si uellet suos omnes dimitti , unum Liuianum restitueret . is ab rege tum redierat cum mandatis eiusmodi ; ut certos ciues Venetos , & Tribunos , ac præfectos ex captiuorum , quos habebat , numero pro suis se dimissurum rex diceret ; de Liuiano nullam se conditionem accepturum confirmaret . aiebat is etiam , in eo , quem secum rex habuerat , sermone regem sibi dixisse , singularem in prælio Venetorum militum fuisse uirtutem : quam si equites præstitissent ; pelli se , atque superari paruo negotio potuisse : aut etiam , si à pugna Veneti paucos se dies continuissent , futurum fuisse , ut ipse non sine ignominia Mediolanum recederet : magno enim timore multo maximam sui exercitus partem perculsam à dimicatione abhorruisse . Citulus quoque Perusinus tribunus militum ab iis , qui eum in pugna multis uulneribus penè confectum ceperant , numis traditis dimissus secundo Padi flumine ad urbem uenit . quem quidem patres omni studio curari mandauerunt : neque dum enim uulnera coaluerant . huius de prælio sermo apud Lauredanum habitus cum sermone Galli congruebat : Gallos pugnae initio fugam se se dare decreuisse : idq; futurum sine dubio fuisse , non modo si Veneti equites , uti debuerant , depugnauissent ; sed omnino etiam , si se

si se loco non mouissent: eorum temere fuga cœpta fieri, hostes e- tentos se confirmauisse; atque ita non tam ulla sua uirtute, quàm ingenti equitatus Veneti formidine atque perfidia uicisse. at Se- natus ea, quam supra commemorauimus, de captiuis accepta conditione, quos habebat ex Gallis, regi restituit: atq; ille, quos pollicitus fuerat, ex Venetis missos fecit: in quibus Naldius, Braccius, Vitellius fuerant. patres interea cum statuissent reipu. exercitum esse omni cura atq; impensa retinendum; & quòd eius missis ad Taurisanos, & Belunienfes præsiidiis decreuerat, esse re- ponendum: centurionibus non paucis; qui post prælium è Gal- lia, quiq; post restituta Iulio oppida è Flaminia redierant; uti no- uos milites conscriberent, mandauerunt. uerum enim uero, pro- pterea quòd magna ciuium parte in tributa non conferente pecu- nia eos deficiebat; X uirum decreto decem ciues lecti sunt; qui exigendæ pecuniæ omni cum potestate atque imperio præessent: eosq; qui maiori eorum parti soluendo esse latis suffragiis cen- ferentur, modis omnibus cogerent ad stipem conferendam: in re- liquos mitius quidem agerent; aliquid omnino tamen etiam ab iis consequerentur, atque ii peracto magistratu, qui quidem esset annuus; quo tempore Senatoriam dignitatem exercere eis lice- ret; annum alterum in Senatu essent. eaq; re pecuniæ postea exi- gendæ ratio patribus aliquanto faciliior atque explicatior fuit. Ro- gauerant illis diebus demississime Antonii Grimani exulis liberi Bernardum Bembum patrem meum, Marinum Iustinianum, Aloisium Gradonicum triumuiros ex aduocatis reip. uellent ob reliqua totius patris sui uitæ in reip. officia & studia eum ciuita- ti aliquando tandem restituere: ut, qui esset iam conclamata sene- ctute, in patria saltem sepeliri sua posset. quam quidem rem ad- iuuabant Dominici Cardinalis adhibitæ Iulio pro repu. assiduæ diligentissimæq; preces: tametsi adhuc quidem propter naturæ illius illiberalitatem atque inclemētiam parum profuissent. tum perturbatis atq; adeo tātopere inclinatis ciuitatis rebus ad lenita- tem dari se se, profecto æquissimū magistratibus uidebatur. itaq; triumuiris legem maioribus comitiis ferentibus ante diem deci- mum quintum calendarum Quintilium Antonius ab exilio fre- quētibus sententiis reuocatus, reiq; pup. restitutus paucos post dies

Roma, ubi aliquot annos fuerat, domum rediit: cum illum patres etiam nunc absentem in VI uirum, qui remp. in Senatu procurant, collegium pluribus quam cæteros suffragiis adoptauissent. de legatis à Senatu lectis, qui ad se uenirent, & nuntium Iulius læto animo accepisse præ se tulit: & literas de ea re ad Aloisium, & Maximilianum statim dedit: quibus literis eos certiores faciebat, uelle se remp. in eam, quæ ante bellum secum intercedebat, necessitudinẽ beniuolentiamq; recipere. id autem ea de causa scire eos uoluit; ne quid amplius contra illam cogitarent; sibi ipse suisq; rebus, si ii remp. oppressissent, posse idem accidere nõ temere existimans. quòd si id minus erat extimescendum: omnino se coactum iri imperata eorum facere, subactis deletisq; Venetis, pro explorato ducebat. Senatui autem per Dominicum & Marcum Cardinales significauit; ubi legati Romam uenissent, se interdictum remoturum. quam ob rem à Senatu iussi sunt naues triremes quamprimum conscendere, Anconamq; proficisci, ut Flaminiam euitarent, quam respu. turpiter amiserat. At apud Mestre Cornelius legatus certior factus in Taurisanis ciuibus esse non nullos, qui tum quoque nouis rebus studerent; eò cum quingentis equitibus Epirotis profectus duodecim eorum in uinacula coniectos ad X. uirum collegium misit: munireq; oppidum instituit. pauloq; post ex tribus legatis, qui erant in exercitu, Gritto, Cornelio, Mauro, Cornelius à Senatu reuocatus domum rediit. Concupiuerat Aloisius rex Maximilianum regem alloqui; ut illum in remp. accenderet. ualde enim deliberatum ei erat, quidquid esset reliqui ex reipub. ditione in continente, urbemq; ipsam, si res procederet, capere. id autem sine Maximiliani uoluntate quibus posset modis, quibus artibus consequi, non uidebat. itaq; ut hoc illi persuadere coram posset; suum interpretem Cardinalem Rotomagensem Tridentum ad illum misit; qui ab eo peteret, ut de magnis utriusque rebus colloqui secum uellet. tempus & locum ipse diceret: se, qua die, quoq; loco uellet congregi, ad illum uenturum. Maximilianus; qui neque hominem amaret, & maiorem ac potentiolem nollet fieri; satisq; haberet, quæ resp. superiore anno ditionis suæ oppida ceperat, sibi restitui, & se præter hæc Verona, Vicetia, Patauio esse potitum: cum,
quam

quam ob rem colloquium peteretur, haud dubie cognosceret; factis quibusdam abeundi causis, colloquio euitato interius in regnum se recepit: perq; suum legatum questus apud Aloisium est, pagos non nullos & municipia in Veronæ finibus, quæ ad se spectarent, illum occupauisse. quibus intellectis rebus Aloisius, Pischeria, quam munire cœperat, discedens in Brixianos fines rediit. Cremonæ interim arx militum, qui in ea erant, scelere atque perfidia Gallis deditur, Aloisio Mula, Zacharia Contarino urbis prætoribus, Sebastiano Maripetro quæstore, qui in eâ se receperant; Marco Lauredano, Andrea Dandulo arcis præfectis in prædam hostibus traditis, Mediolanumq; abductis. quæ sanè res magno dolori ciuitati fuit. nemo enim uerebatur, quin omnem Gallorum impetum & obsidionem, si modo uiri essent, quamdiutissime sustinere potuissent. ea capta rex Cremonam se contulit. Illis diebus quòd uenerant Bassianum milites è Germania quatuor mille: id autem est oppidum in Medoaci ripa sub alpium iugis; abestq; Patauio passuum millia uiginti quatuor: Maurus legatus cum parte exercitus in Taurisanos fines profectus ea loca tutiora, & quietiora reddidit. Aloisius Cremonæ dies paucos moratus, cum ibi Triultium oppidi præsidio reliquisset; Galeatium Palauicinum Brixiam, Antonium Mariam eius fratrem Bergomum, Palitiæ principem Cremam mississet; Mediolanum redijt. Iulius Aloisio profecto, exercituq; eius prope dimisso, nihil iam grauius ab illo metuens, neque Maximilianum per se se magnum quidquam atq; arduum contra remp. ausurum existimans; per Dominicum Grimmanum suadere Senatui cœpit, ut Taurisum, & Forum Iulii; quæ duo quidem oppida ex fœdere, quod is cum Aloisio percusserat, ad illum spectarent; pacate ac lubentes ei traderent, potiusquam bello atque inuiti paulo post amitterét tamen. id an propterea sit aggressus, quòd cuperet nihil reip. reliqui in continenti esse, ne uires ad illa recuperanda, quæ ipse ex eius ditione in Flaminia ceperat, redintegrare posset; an ut Italiæ cladibus ea re finis imponeretur, quo facilius bellum in Thracas, perdiu illud quidem cogitatum, atque adeo sermonibus agitatam, unanimi omnium regum consensu opibusq; sumi posset; quod unum præ se ferebat: quia nobis nihil liquet, in ambiguo

relinquimus . sed omnino patribus molestissima ea Iulii suasio fuit : qui sæpius iam , qua uia eorum oppidorum , quæ Maximiliano se dediderant , recuperari aliquod posset ; quã ut ex iis , quæ haberent in continente reliqua , quicquam ei traderent , cogitabant . itaque legatis ; qui Anconam classe appulsa iter Romam pedibus faciebant ; scripserunt : darent operam , cum ad urbem essent , mandataq; reip. confecissent ; ut ab ea cogitatione Iulium abducerent . Ioannes interim Baduarius , Georgius Pisanus ; qui legati Romæ fuerant ; domum redierunt . patres cum ab Gritto intellexissent , propter Maximiliani milites , qui Bassianum uenerant , aliosq; permultos , qui pluribus in alpium municipiis ciuitatibusq; , cogebantur ; atque ipsum in primis Maximilianum ; quem cum exercitu Feltriæ appropinquare nuntii uenerant ; tutius futurum , si copiæ reipu. Taurisum ducerentur : ita uti fieret , censuerunt . præmissiq; Taurisum sunt uirtute & fide præditi ac probati patribus uiri è plebe tres cum suis quisque militibus ; qui tribus oppidi portis præessent ; easq; ad omnes casus custodirét . Ad Castellum nouum autem ; quod est in alpihus supra Taurisanos fines in regione Querio appellata , natura & artificio communitum ; milites Germani cum uenissent , & tormentis murum quatere cœpissent ; atq; Andreas Rimundius præfectus , qui eum locum sibi tuendum à Senatu sumpserat , turpiter se fugæ mandauisset ; castello sunt potiti . Maximilianus Feltriam uenit . ea re ad Maurum legatum per ciues Patuinos amicos reip. confestim delata ; qui illi magnum esse Germanorum militum cum rege numerum significauerant ; Maurus nocte intempesta omni cum ea manu , quam habebat , ad imperatorem , qui Mestre non dum abierat , se recepit : castellumq; Fracum , quo in municipio erat Maurus , regi se è uestigio tradidit . his interiectis diebus dato ab omnibus iure iurando se in fide atque officio cum repu. futuros , exercitus Mestre eductus , Taurisumq; perductus est . quò tubicen Maximiliani uenerat , petens ut regi se oppidani traderét ; nisi diripi atque interfici mallent . ei consulto Senatu ab legatis est respõsum datum ; uelle se oppidum tueri reip. atque in eo ciues omnes consensisse : neque direptionis aut mortis metu absterreri posse , ne fidem præstent , quam semel pepigerunt : uirtuti nullã uim fieri : nullum incuti

cuti timorem iis, qui honeste occumbere, quàm turpiter uiuere satius atq; prius putant. iisdem legatis deinde certioribus factis hostium copias ad Citadellam conuenire: ut in illas impetum faceret, Grittus Tauriso cum Leonardo Apulo cumq; Epirotis equitibus ad uicina ei municipio loca se se contulit. Andreas interim Fusculus; qui Byzantii reip. negotia procurabat; patres facit per literas certiores; clade reip. cognita Regem Thracium sibi ostendisse, magnam se ex ea re molestiam accepisse: questum etiam apud illum fuisse, quod non secum de hostium consiliis apparatusq; communicarit, atq; auxilium in tempore petierit: quod quoniam factum non sit; suas nunc opes terra mariq; amico se animo atque beniuolo reipub. polliceri: petere, ut id quamprimum Lauredano principi significet. uix ex literæ in Senatu recitatae sunt; cum ab legatis Roma item literæ perferuntur: in quibus erat scriptum: ubi ipsi ad urbem appropinquauissent; misisse Iulium, qui diceret, uelle se eos Romam noctu ingredi sine ulla obuiam itione ciuitatis; neque ei sacra ministrari, quoad se conuenerint: ipsum autem Iulium statim se Hostiam contulisse, ut illi interim in contemptu & squallore diutius manerent: cum autem is ad urbem aliquot post dies rediisset; uno ex legatis Hieronymo Donato ad se uocato ostendisse; placere sibi, uti fœderis, quod Cameraci percussus sit, capita omnia impleantur: si Taurisum Forumq; Iulii resp. Maximiliano tradiderit: si iuri, quod in Ferrariæ urbis dominatu, quodq; in sinu Adriatico habeat, portorii ab omnibus, qui eo mari nauigent, Venetiis soluendi renuntiarit: si sacerdotia non modo prouincialia, sed etiam urbana Pontificibus max. remiserit, ipsa nullam eorum partem tributis exigendis interceperit: si se in ipsum deliquisse falsa fuerit; eiusq; rei ueniam subiectissime petierit: tum se interdictum remoturum: eorum si quid facere Senatus recusarit; suas se copias Maximiliano traditurum; regemq; Gallia idem facturum; ut is remp. opprimat. adiuuisse autem eam rem totam eiusdem regis Gallia magnopere legatos: qui ab Iulio diligentissime petierant; ne ad se legatos Venetos admitteret; ne ue interdictum aboleret, aut remp. subleuari pateretur: ita enim illum reliquis Italis principibus, & regū cæterorum omnium animis & cupiditatibus ar-

bitratu suo moderaturum, si reip. non frenum modo, sed etiam uincula iniecisset. his recitatis literis nullus ordo in Senatu fuit, qui non Iulium omnibus probris, & maledictis fuerit profecutus: nemo, qui non se ipse magnopere damnauerit, quod legem de legatis ad illum mittendis suo suffragio comprobarit: ea lege sex ciuitatis principes reliquis ciuibus, qui captiui contra fas, contra pactiones, contra fidem datam Romæ sint, adiectos in reip. ludibrium, Iulij iracundiæ traditos: itaque omnes magistratus ira indignationeq; ardere: reliquos fremere, atque in illos inuehi: ne minem profecto scire iam, quid agi, quid tentari oporteat. unus Laurentius Lauredanus, Leonardi principis filius, clara uoce, cur non, inquit, ad regem Thracium, qui nobis se se obtulit, legatos statim mittimus auxilium contra istum non Pontificem max. sed carnificem omni crudelitate præditum imploratū? Hac à plerisq; sententia probata, nonnullis mitius & temperatius agendū statuentibus, neque sine consiliorum reperto, iussis patribus ea in re diligenter cogitare quid præstaret, Senatus dimittitur. at in Carnis oppido Sacilio ab hostibus, qui primo id impetu ceperant, ciuitate eos expellente recuperato, Ioannes Vitturius ciuis egregia uirtute à patribus statim præsidio cum militibus & equitibus est illò missus. ab Gritto etiam legato Franciscus Beraldus Patauinus equitum reipub. centum quinquaginta præfectus, qui ad hostes perfugerat, aliiq; item præfecti equitum tres, quorum erat unus Busichii Epirotæ fratris filius, capti ad urbem in custodia perducuntur. nam cum Epirotæ propè trecenti ab legato præmissi hostibus, qui Cittadella exierant, appropinquauissent: fuga simulata in apertos ante uillam Cornelianam campos & planitiæ eos pertraxerunt. tum repente conuersis equis, impetuq; in illos facto, quinquaginta ex iis interfecerunt: sexaginta captiuos fecerunt. duces reliqui Mercurius Bua, Ranerius Saxeta, Pandulfus Malatesta fugere perseverantes se in tutum receperunt. his rebus agitatis, propterea quod ab amicis reip. patres cognouerant, Maximilianum cupere; ut Senatus ciuem aliqué ad se mitteret, qui cum agere de cūmunibus utriusque rebus posset: Aloisium Mocenicum, unum ex quinque uiris Senatu regēdo legerunt, qui ad illum proficisceretur. literæ quoque ad eos, qui creandi Romanorum

norum imperatorem ius habent; tum ad liberas Germaniæ ciuitates datæ sunt: quibus literis Senatus petebat; ne Maximilianum fœuire contra rempub. quæ in illum tam liberalis fuisset, ulterius permitterent. neque tamen propter hæc intermittebant patres in eam cogitationem incumbere; ut Patauium, quod planè oppidum ante oculos esset ciuitatis, improuiso magis & repentino in cursu, quàm aperto bello recuperarent. accendebat eorum animos illorum magnopere auaritia, qui Patauium regebant: quòd nulli Venetorum ciuium, qui in eo agro fundos possessionesq; habebant, qui quidem erant plurimi, fructus suos euehendi facultas ab iis permittebatur. sed ipsi eos inter se pro libidine distrahebant. multæ in oppido insulæ, domusq;, quas iure & more maiorum priuatim Veneti ab oppidanis emerant, aut ipsi ædificauerant, ab illis direptæ possidebantur. multa prædia uillæq; alienissimis hominibus uulgo donabantur. itaque patres antequam ad alia descenderent, Franciscum Capellum, quem quidem uirum Leonardus Trissinus, de quo supra commemorauimus, quòd in legatione Gallica aliquot ante annos in eius comitatu adolescens fuerat, locumq; apud illum penè filii obtinuerat, magno cultu prosequeretur; Patauium miserunt ad speciem; ut legatus ad Maximilianum proficisceretur; re, ut Leonardum conueniret, eiq; polliceretur; si Patauium reip. restituat, exilii se legem rescissuros: tum ei, liberis, posterisq; ius ciuitatem, & eius comitorum, & Cittadellam municipium, quod Pandulfus Malatesta prodicione amiserat, cumq; iis præfecturam ipsi equitum ducentorum remp. dono daturam. Capellus Patauium subuectus, dum oppidum ingreditur, cognitus ab iis, qui portam custodiebant, ab oppidanisq; retentus alloqui Trissinum secreto non potuit. cumq; se apud eos legationis iure defendere; suffragiis egerunt, num illum interficere, quòd Patauium furtim uenisset; an domum remittere deberent, quòd legati munere fungeretur. octo erant ex nobilitate ciues, octo ex plebe, qui suffragium ferebant. septem ex iis Capellum condénauerunt, nouem absoluerunt. ita in magno uitæ periculo à fortuna uersatus, tantuloq; discrimine sententiarum ab eadem seruatus, multis ab ciuibus pro eius dignitate ac nomine ad oppidi portam, qua uenerat, flumenq; perductus con-

scendit, ad urbemq; rediit. patres eo consilio depulsi ad aliam se cogitationem conuerterunt. nam quòd erant eo in oppido ciues duo Centurionis reip. fratres; quibus ambobus cum portæ oppidi præfecto summa necessitudo intercedebat: petiit ab iis per occultos internuntios Centurio; darent operam, ut ea porta legato reipub. aperiretur. re complures dies agitata cum demùm inter ipsos conuenisset: Aloisius Molinus **Q**uinque uir Senatu regendo patribus proposuit, tantas hostium iniurias ulterius non esse perferendas: sperare se se atque confidere; si Patauium exercitus de improviso mittatur; ciuibus iis portam tradentibus, qui se reipub. obtulerunt, oppidum capi facile posse: neque enim satis esse communitum: itaque ad Grittum legatum scribi oportere; ut eam rem quamprimum suscipiat. ad ea Lauredanus princeps, uideri sibi periculosum, respondit, Aloisio rege Galliarum reip. neruis ac sanguini magnopere imminente; Iulio Pont. max. ad ciuitatis perniciem atque interitum omnia moliente; Maximiliano mediis in imperii finibus uisceribusq; crassante; Ferdinando Hispaniarum rege, quasi quarto scriptis tabulis hærede, in possessiones reip. se inferente; Patauium uelle recipere: quam quidem paulo ante urbem unà cum aliis plerisque oppidis & municipiis, ut huius belli tempestatem à suo capite auerteret, Senatus Maximiliano, tanquam de manu, tradidit: ualde enim se timere, id si fit, ne hostes reip. qui ea Senatus liberalitate uicti nihil ultra propè cogitant, magnam redintegrandi belli causam se habere statuentes iterum in remp. uniuersi conuertantur; neque Patauium modo breui recipiant; sed reliquam imperii partem, quæ in continente est, etiam suam faciant: nam uires ad eos repellendos reip. suppeditaturas, neminem tam stultum esse, qui sperare audeat: neq; esse credendum; qui pares illis integri non fuerint, fractos ac debilitatos superiores fore: ciuium priuatim iacturam, qui fructus suorum prædiorum in agro Patauino amittat, tantam non esse; ut remp. periclitari malint; si amantes patriæ sint: quòd si alia mens eorum est; non esse in ciuium habèdos loco; qui remp. sua potiore charioremq; non habeant: maiores ipsorum opes suas maritimis auxisse rebus, atque imperium longe lateq; ea tantum ratione promouisse: si ad illum unum maris exercen-

di

di morem atque consuetudinem redeundum sit; bene cum ipsis fortunam agere, omnes recte sentientes existimatu-
 ros: quod quæ artes imperio constituendo profuerunt; eisdem etiam usquequa-
 que uel crescat propageturq; artibus imperium, uel optime tutis-
 simeq; retineatur: cum ea ita se habeant; tamen Taurisum Fo-
 rumq; Iulii adhuc quidem in reip. ditione contineri: ea ne amit-
 tantur, magis prouidendum ipsis esse, quam ut aliquid acquiratur:
 id autem facile fieri moderatione; si iis contenti sint: neminem enim iam reipu. magnopere inuidere illam partem. quod si
 Patavium receperint; uerendum in primis esse: dicat ne, an si-
 leat? sed non silebit, quæ præuisa omnibus multumq; cogitata de-
 bent esse: ne, cū fines in continente reliquos amiserint, urbs quo-
 que ipsa parens alrixq; ciuitatis, de qua paulo ante ipsi nō obscu-
 re timuerint, in hostium suorum potestatem, quod Dii omen ob-
 ruant, redigatur: sæpe enim accidisse; ut qui nimia pertinacia in
 iis, quibus carerent, appetendis rebus essent, etiam earum, quas
 habebant, quibusq; pacate frui poterant, amissione plecterentur,
 suarq; eos intemperantiæ uehementer pœniteret. Hac oratione ab
 Lauredano habita, pleriq; magistratus in eius facile sententiam
 abierunt. pauci cum Molino, rei bene gerendæ occasionem non
 esse amittendam, perseuerauerunt. non nulli tam dubia in re, quid
 probarent & eligerent, prope ipsimet se nescire fatebantur. itaq;
 magna inter eos altercatione orta, cū finis rei nullus reperiretur;
 Molinus ad Senatum conuersus eiusmodi orationem habuit:
 Non tam se quidem ea re angere, ac dolore confici, quod hoc tem-
 pore fortuna, quæ plerunq; res humanas administrat, plures po-
 tentioresq; quam unquam antea hostes in rempublicam armaue-
 rit: fato enim id, necessitateq; accidisse, itaque moderate esse fe-
 rendum: quam propterea quod ipsa sibi respublica desit, quodq;
 ex iis, qui eam regunt, non nulli sint, qui dum immodico terro-
 re opprimuntur, plus detrimenti ciuitati important, quam ij, qui
 ei bellum intulerunt. quid autem se potissimum commemorare,
 ac conqueri? quatuor ne Flaminiae oppida communita Iulii duci-
 bus aperire porras iussa interdicto non rescisso? ciues ne per plu-
 res eorum, atque arcium præfectos proditos, atq; abductos in ser-
 uitudinem? sex ne legatos principes ciuitatis ultro Romam missos

in dedecus Reipublicæ? an uero Apuliæ optimam, fertilissimâq; partem Ferdinando, antequam de ea uerbum faceret, condonata? an Vicetiam, atque Patauium, præclaras, nobilissimasq; urbes, Maximiliano non petenti, nihil armorum paranti traditas, & inculcatas? nam quod Taurisum retentum sit, id uirtute factum, atque constantia eius oppidi ciuium; qui soli fermè, & destituti, ob eorum tamen in Rempub. studium manere in fide, atque officio uoluerunt. ego uero, inquit, o patres, qui tantopere formidatis, ad uos nunctantum orationem me conuertere operæpretium est. maris quidem artes, atque studia deserenda nobis esse non existimo, sed omni studio, diligentiaq; percolenda, dum ne id imperium, quod in continente maiores nostri suis laboribus, suo nobis sanguine pepererunt, nostrorum animorum debilitate amittamus, quod quidem certe malum semel nostro uitio si contractum est, an nunc etiam à nobis, cum ex parte corrigi potest, negligatur? ac obloquendi occasio hac ratione omnibus hominibus facile præstetur; non tam fortunæ ui, atq; impetu nos, quam nostra ipsorum imbecillitate uictos esse? at etiam additis, ciuium priuatim damna tanti non esse, ut ea de causa Respublica in periculum adducatur. quod si unâ cum priuatis rebus salua esse potest publica, non ne ad id multo iustius accendimini, quam si rei quidem publicæ saluti esse ualeamus, priuatæ nequeamus? præsertim cum priuatæ nostrorum ciuium opes maxime ad rempu. pertineât, quæ suorum ciuium pecunia maxima ex parte bella regere, & sustinere consueuit. atq; hoc eo libentius dico, quod nulla mihi prædia in Patauino agro sunt, ne quisquam meis me commodis ductum existimet ad legem ferendam, ut Patauium recipiatur. Res me publica impellit, quæ mihi est mea uita carior: ad quam unam cum meorum ciuium commoda, atque utilitates adiungantur, quid est, quod aut me, aut quenquam ciuem bonum, atque industrium deterrere à suo suffragio probanda lege debeat? superest pars illa plena formidinis: ut negotio capessendo desistamus: ne, si ea re hostes nostros irritauerimus, illi inter se ad reliqua nostræ ditionis adorienda iterum parati, atq; animati conueniant: quasi aut facillimum eis sit, tantos exercitus comparare, atque cogere; aut ex regia dignitate uideatur esse, Aloisium, qui
suum

suum in regnum se recipit, statim in Italiã recurrere, ut Maximiliano præsto sit: aut ignoremus Ferdinandũ nostris potitum oppidis, ne unum quidem numum ulterius in bellum insumpturum; aut Maximilianus abundare thesauris consueuerit ad copias contrahendas, qui duorum mensium spatio pauculas cohortes propè nudas ad Veronam, Vicetiam, Patauium tuendum uix, ægreq; miserit; aut Iulius, quo demissius atque abiectius cum illo agimus, eò non maiores sumat in nos spiritus, duriosem seq;, atque implacabiliorem multo præbeat. quòd si intelliget Patauium receptum, nobisq; pristinam inesse uirtutem, ac uim sentiet: non despiciet tam arroganter eos, quos obesse sibi posse aliquando uerebitur. at etiam ueremini, hæc ne urbs parens nostra in hostium nostrorum potestatem redigatur. quid, uos quæso, interest, urbs ne ipsa in potestate sit hostium, an eius incolæ, ac ciues quiq; illam regimus omnia, quæ hostes nostri uelint, atque optent, statuamus? optabile illis est Patauium nõ recipi, ut eo ipsi oppido unà cum reliquis pacate frui possint. optabile etiam est ut Taurisum, Iuliiq; forum, tractumq; hunc Venetiæ, qui nobis reliquus est ipsis, ut alia multa tam præclara dedimus, etiam tradamus. uos eis morem gerere uultis. hoc ne hæc urbem seruire nõ est? hoc non est eam suorum hostium esse factam? non est libertatem reipub. quæ unà cum huius urbis parietibus semper creuit, quam maiores nostri nobis integram, atque intactam reliquerunt, prorsus, atque omnino perdidisse? Si maiores iidem nostri ab ea cæli regione, in qua beatissimi sempiternam uitam agunt, hic existant, atq; ad uos conuerfi eiusmodi sermonem habeant: nos urbem uobis dedimus cum liberam, tum eo situ, & natura loci, ut nisi ipsi uobis desitis, nemo cogere uos possit: cur quæ hostes uestri optant, facere didicistis homines maxime omnium, qui hodie sub cælo degunt, liberi? cur imperium pulcherrimum, quod uobis constituimus, tam formidolose regitis? cur Patauium male ab hostibus custoditum, quod penè uestris sub oculis est, uosq; appellat, atque obtestatur, non recipitis? quid illis obsecro respondeatis? primum scilicet, uni uos seruisse tempori; quodq; tempus postularit, id fecisse. iam istud uobis omnes concedimus: tempori enim hostium perpulchre inseruitum est: de hac urbe

autem timere uos , ne amittatur , dicere non audebitis : neq; opinor tam timide in Senatu locuti essetis , nedum etiam apud illos ipsos maiores uestros optimos , fortissimosq; uiros , qui sciunt urbem hanc capi non posse , eiusmodi proferre quicquam audeatis : reposcent enim statim uos , repetentq; à uobis parta grauibus uerbis : quodq; tam pusillo animo fueritis , conquerentur , qui , ne hoc imperii domicilium uestris ab hostibus tueri possent , pertimueritis . sed de eo plura me dicere minime necesse esse arbitror : urbs enim pro se ipsa satis loquitur ; quæ obsessa uadis undiq; neque à iustis classibus , neque à terrestribus exercitibus adiri se permittit . itaque ad uos omnes reuertar patres : tota enim hæc uestra causa est . nam propterea quod imperio retinendo timidiore nos , quàm par erat , præstitimus , æquum est nunc in recuperando acres , atque fortes esse , ut eam infamiam , quam formidine contraximus , animi robore , atque præstantia deleamus . Alosium regem copiis dimissis Galliam ulterioré petere , certiores facti sumus . Maximiliano quàm prompta sint , quæ in bellum requiruntur , sanè cognoscimus . Julius in alios quàm sit largus , quàm munificus , satis , superq; exploratum nobis est . quàm hinc longe absit Ferdinandus , etiam uidemus . qui tamen ipsi si uelint , si festinent bellum nobis facere : ut Patauium recuperent , æstas abierit : ita hyemis beneficio res in annum alterú differetur . quid uultis amplius ? quam occasionem aptiorem , opportuniorem à diis immortalibus postulatis ? quod tempus ad hanc rem paratius , atque accommodatius esse potest ? quanquam quæ similtates , odiiq; semina in illorum regum animis iam dudum insita radices altas habent , quæ fortunæ , ac rerum humanarum uices sunt , sperandum nobis est , neque illos amplius conuenturos , & nos breui magnam reliquorum oppidorum partem facile recuperaturos . ita enim cum his ciuitatibus , ac populis , quos à nobis habuerunt , hostes se nostri gerunt , nihil ut malint iam , quàm illorum iugum suis à ceruicibus excutere , nostramq; in se beneuolentiam , indulgentiamq; requirant est . autem prudentiæ uestræ patres , hæc , si deorum beneficia sunt , qui nobis ea , quæ fœderatorum nostrorum scelere , perfidiaq; amisimus , reddere statuerint , siue temporis , quod illorum dominatum in satietatem , atque inuidiam subiectorum

iectorum populorum uerterit, planè nō despicere: semel, aut iterū
 homines, ad regendū imperium natos, maximis in rebus timide
 lapsos esse, humanum fortasse sit, ueniāq; non indignum: usque
 quaq; autem sine causa eosdem illos omnia uereri, neque dignū
 uenia est, nec excusatione: ad interitum enim tendit qui id agit.
 satis obdormiuimus Reipublicæ: satis longos dies in pauore, iner-
 tiaq; iacuimus: expergiscamur iam, timoremq; hunc nostrum,
 nocturnum, atque umbratilem, aliquando tandem exuamus. co-
 pias, quantis opus est, habemus proximas atq; paratissimas. agre-
 stes homines uniuersi nobis fauent; nos expectant; morari con-
 queruntur. oppidani etiā accersunt nos; rogantq; ne sui obliuifca-
 mur; ne ue se barbaros perpeti dominos addiscere seruitutis lon-
 ginitate cogamus. Patauiu uero ipsum eiusmodi est; ut, si rece-
 ptū semel sit, amitti amplius propè non possit: cū & custodire ipsi
 illud municipium, tanquam domum suam quilibet, ob propin-
 quitatem facillime queamus; & ob reip. utilitates, quas ex eo per-
 cipere consueuit, & facti laudem atque gloriam maxime debea-
 mus; & propter priuata ciuium commoda, fructuumq; copiam,
 & uillarum amœnitates, magis ut uelimus, adducamur honestis-
 sime. unum Patres moneo: ut ne tempus ullum rei gerendæ in-
 terponatur: ne, si parumper distulerimus, hostes se interim mu-
 niant; atque ab iis conatus nostri omnes retundantur. nihil est in
 bello celeritate conducibilius, nihil omnino uictoriarum efficiē-
 tius. ea & qui utuntur alacriores facit; quòd in hostes impar-
 tos impetum se facturos uident: & hostes ipsos imbelles reddit;
 propterea quòd sæpe imprudentes nec opinantes offenduntur;
 ut arma capiendi, seq; defendendi tempus facultatemq; non ha-
 beant. postremum est; ut Deos omnes orem, teq; in primis Mar-
 ce urbis huius parens & conseruator: cuius templum inauratum
 atque augustum ante curiam maiores nostri antiquitus ædificaue-
 runt, omniq; pietate semper coluerunt, quodq; nunc per sancte
 ipsi adimus atque incolimus quotidie: ut, si ipsi hanc mihi men-
 tem dederunt, ut legem ad uos ferrem Patauium recipi è rep. esse:
 neque enim aliunde recta hominibus consilia, quàm à Diis im-
 mortalibus ueniunt; & uoseam Patres conscripti uestris suffra-
 giis hoc uespero fanciatis: & ipsi mihi, & uobis, ac ciuitati, & reipu.

totum negotium faustum, felix, fortunatum uelint esse. Hac oratione habita; cum non nulli magistratus ad Molini se sententiã adiunxissent; lex est perlata, ut ad Patauium recipiendum Gritus legatus è uestigio contenderet: datumq; omnibus iusiurandũ, nequid eius quis enuntiaret. De ea re perlatis statim ad Gritum Senatus literis, ille cum equitibus mille, militibus item mille Tauriso profectus medio itinere ad Nouale municipium se cõtinuit. eodemq; die X uiri cimbas suas cũ armatis hominibus ad omnia itinera diligenter custodiẽda miserunt; ne quis Patauium eius rei nuntius ab urbe mitti posset. postero die autẽ; qui fuit dies decimus sextus Calẽdarum sextilis: noctu reliquo itinere confecto, legatus ante lucem propè oppidũ substiit. interim carri aliquot frumento imposito, quos legatus ad id pręparauerat, cum bubulcis ante portam se contulerunt: atque, ut sibi aperiretur, paulisper expectauerunt. apertis portis, quę ad priorem Medoaci fluminis alueum sunt; quo tum alueo naues permeabant; ac demisso ponte, & carris in transmissu cõmorantibus; legati pedites leuissimi adueniunt; portamq; capiunt. pauloq; post legatus cum reliquo agmine in oppidum irrumpit: profectusq; ad interiorem oppidi portam; qua murus item alter postremo longe altior atque solidior unã cum altero Medoaci alueo tanquam circino circumductus urbem reliquam tuebatur; ea refracta ad forum omnes magno cum clamore ac tubarum sono recta contendunt. quibus obuiam progressa gens Parmẽsis: id erat fratrum illorum ac Centurionis familię nomen; quę se ad hoc ea nocte comparauerat: armata cum legato læta, atq; hilaris se coniunxit. eo tumultu excitus Brunorus Saregius Veronensis, clara gente natus; qui stipendia Maximiliani faciebat, eoq; biduo Patauium uenerat; cum turma equitum ducentorum Venetos, qui forum iam omnesq; uias atque aditus obsederant, repellere aggressus amissis per plurimis ex suis abiis capitur. Germani quoque milites, ad prætorium qui erant, cum præfectis regiis eodem accurrerunt. sed commisso prælio repulsi se in arcem oppidi fugientes intulerunt. oppidani magna pars se legato, qui eorum prætor summa cum laude paulo antea fuerat, gratulantes dederunt. ita paruo temporis spatio Patauium recipitur eo ipso die, quo primo captum fuerat,

fuerat anni ab urbe condita nongentesimi octogesimi secundi: cum binos & quadragenos dies in Maximiliani partibus fuisset. miserant ea nocte X. uiri magnam armatorum hominum manum cum ex plebe urbana, & naualibus; quorum omnes prope operas eduxerunt unà cum eorum præfecto Nicolao Pascali-
 co, qui eas regeret; tum ex suburbanis municipiis, Torcellio, Maiorbio, Buriano, Muriano euocatam suis cum nauiculis: ut Medoaco flumine superato Patauium legato auxilium ferentes mane accederent. ii celeritate adhibita, turri etiam, quæ instrata pago flumini adiacet, expugnata: is abest pagus à Patauio millia passuum quinque: à qua remulco subuehi Germanis militibus, qui in ea erant, lapides & tela conicientibus non permittebantur; progressi, in oppidumq; recepti unà cum legati militibus ludæorum fœneratorum domos ualde quidem plenas, quarum erat magnus numerus, uniuersas spoliauerunt. à quibus digressi non nullas etiam eorum ciuium, qui reipu. aduersissimi fuerant, uitæ inquilinorum parcentes diripuerunt. uerum edicto legati proposito, ut prædandi finis fieret; & luminibus singulis in domibus è fenestris tota nocte ardere iussis; ne tenebræ licentiam peccandi adderent; stationibusq; in foro atque ad portas dispositis; ipso etiam legato cum militibus oppidum perambulante; non tamen quorundam Venetorum ciuium, qui spe prædæ priuati Patauium uenerant, audacia comprimi potuit, quin cum armatis direptiones exercerent, atque in legati milites, à quibus prohibebantur, impetum facerēt. ea de re ab legato ad Decemuiros datis literis, quod statuere ipse in ciues Venetos non auderet; Hieronymum Quirinum magistrum suum, Marinum Maurocenum triumuirum ex aduocatis reipub. X uiri Patauium celeriter miserunt. hi retentis nonnullis atque in uincula coniectis tumultum sedauerunt. proximo uero die tormentis ad arcem oppidi positis, & magna circumfusa armatorum multitudine, demum parte propugnaculi deiecta, dum de deditioe hostes agunt, milites superatis per ruinas muris arcem capiunt: in qua captiui facti Leonardus Trissinus præfectus uulnere in capite accepto, & Manfredus Facinus, uir egregia uirtute; qui complura stipendia, multisq; in exercitibus reipub. magna cum laude meruerat:

& Germani uiri fortes & claro loco nati sex, ciuesq; Patauui tres:
iiq; omnes patrum iussu sunt ad urbem missi, Facino excepto:
quem Gritus legatus cum magnopere diligeret; liberali-
ter appellatum castigatumq;, quod cum tot annos rei
pub. militiam fecisset, tam duro eius tempo-
re in hostium numero esse uoluisset,
nullo accepto incommodo
statim dimiserat.

138

PETRI BEMBI RERVM VENE-
TARVM HISTORIAE
LIBER IX.

DATAVIO recepto, Monsilice, Ateste, ple-
raque alia agri Patauini municipia paruo ne-
gotio ad remp. redierunt. Maximilianus, qui
Marosticæ tunc erat, (id est municipium in pri-
mis alpium iugis; abestq; Patauio millia pas-
suum uiginti quatuor) ueritus ne interciperetur,
è uestigio Tridentum abiit. Senatus sex
ex plebe homines fide præditos à patribus legendos censuit; qui
sex Patauii portas custodirent cum triginta militibus quilibet,
et quòd magnum rusticorum hominum studium in rempub. ex-
titerat; eos immunes annos quinque iussit esse, fisci reliquis etiam
remissis. Dum hæc decernerentur; à Maximiliano literæ ad Se-
natum uenerunt, pridie quàm Patauium reciperetur datæ: qui-
bus literis rex petebat, ut Aloisium Mocenicum ad se Marosticæ
patres mitterent. Aloisius patrum iussu postero die Taurisum
profectus: quòd rumor attulerat, Maximilianum suos se in fines
recepisse; præmisso tabellario, qui, ubi rex esset, quoq; se ueni-
re uellet, fiscitaretur; alteris regis literis certior factus est, nolle
amplius Maximilianum cum eo colloqui. itaque Taurisi pau-
cos moratus dies, à Senatu reuocatus domum rediit. Gaspar etiã
Seuerinas; de quo supra dictum est; ab incolis in oppidum Ci-
tadellam introductus, dum se ad Maximilianum Pandulfus Ma-
latesta contulisset, missis ad urbem internuntiis Senatui se obtu-
lit: neque tamen est receptus ob leuitatem atque inconstantiam;
qua nimia usus fuerat. Serrauallium interea, Castellumq; Fracum
recipiuntur, pulsus ab altero non sine cæde prope quingentis Maxi-
miliani militibus, in altero omnibus ad unum interfectis. erant
autem ex Hispania milites centum quinquaginta. & sunt oppida
Patauio in septentriones uersus. a meridie fere autem Monta-
nianum in Patauinis finibus, & Lemniacum; quod est ad Atesim
flumen in agro Veronensi; eiectis hostibus reipu. insignia sustule-

m ii

runt. equitatusq; ab Alfonso Ferraria emissus; ut eius oppidis præsidio esset; à militibus reip. & agricolarum manu dissectus interfectusq; est eorum duce capto, ad urbemq; misso. Lemniacum potente ciuitate per legatos ab imperio Veronensium, in quo erat, liberum à Senatu factum est: permissumq; iis, ut à magistratibus ab urbe ad se mittendis regerentur. Prætor quoque, qui ius Patavinis diceret, comitiis maioribus creatus est Petrus Balbus ciuis prudentia moderationeq; insignis: qui haud multo antea illum ipsum magistratum obierat. Iulius Pont. max. cognitis magnam molestiam reip. prosperis rebus, Dominico Grimano, Hieronymo Donato ad se uocatis animi ægritudinem dissimulans ostendit cupere se, ut Taurisum forumq; Iulii resp. ne amitteret: seq; eius rei auctorem apud Maximilianum fore pollicetur: atq; ad sacra legatos reliquos, qui domi detinebantur, admitti imperat. ac tum quidem ex Pannonia Guidotii Senatus scribæ, qui reipub. negotia procurabat, literis patres certiores facti sunt; Aloisium regem Galliarum, Iuliumq; Pont. max. omni studio apud Pannoniarum regem egisse; ut is reipub. bellum inferret: perfacile esse, propterea quòd respub. omnes suas opes amisisset, essetq; ad extremum redacta casum, eius oppidis omnibus, quæ in Istris atq; in Illyrico essent, illum potiri: regem tamen aures eorum hortationibus non adhibuisse; neque quicquam contra remp. aggredi aut statueret uoluisse. Interim, quòd Maximiliani copiarum augebantur; eratq; Vicetiarum eius præfectus Cōstantinus Cominatus, de quo superioribus libris sermonem habuimus; qui manus cogere dicebatur: Senatus iussit; ut Citolus & Lactantius suorum militum numerum & ipsi auget: ut essent utriusque ad octingentos. Lutioq; Maluetio Bononiensi equitum cataphractorum centum præfecto auctus numerus ad CL. cum liberali stipendio. auctusq; Meleagro Foroliuiensi, Tadeoq; Vulpio Forocorneliensi; qui se amanter fortiterq; gesserant. Alexandro Bigolino autem uni ex Patavinis ciuibus; qui in Citadella obsidenda hostibusq; uexandis cum agricolarum manu egregiam operam nauauerat, uti equites leuis armaturæ centum, milites ducentos conficeret, cura data; & stipendium à Senatu missum. Lancilloto etiam Soncinio patri liberisq; sex Patavinis item ciuibus, qui in partibus reipub. constantissime

sime semper fuerant, fundi aliquot eorum, qui à rep. defecerant, dono permiffi. tum Saccardo uni ex iis equitum cataphractorum centum, & eorum, qui sagittis uterentur, uiginti præfectura tradita. et quoniam cum Prospero Columna confici nihil potuit: Populæ dominum, qui in Brutiis tunc erat, cum equitibus cataphractis trecentenis Senatus cōduxit libris auri uicenis & trecentenis annuis. qui tamen postea, Ferdinando rege id ei nō permitte, domi se continuit. Centuriones etiam & præfecti equitum; qui ad urbem se conferebant, ut stipendia reip. facerent; per plures à Senatu sunt recepti: iussiq; ut se quamprimum cohortibus turmisq; confirmarent; Patauiumq; proficiscerētur. Inter hæc Ciuidale Belunianū ad remp. rediit. id cum Feltrini cognouissent; & ipsi sponte idem fecerunt. quod quidem etiam in Noricis aliquot populi ciuitatesq; imitatae se ad remp. pari studio retulerunt. at Maurus legatus; qui, ut Citadellam interciperet, eò cum copiis properauerat; req; frustra dies aliquot tentata, quòd oppidum à magna Hispanorum militum manu defendebatur, Taurisum redierat; præsidio ad oppidum tuendum relicto cum Imperatore & reliquo exercitu Senatus iussu se Patauium cōtulit. Magnæ enim manus hostium pluribus in locis ad eam urbem obsidendam comparabantur: Maximilianumq; ipsum eò breui uenturum fama uulgauerat. eas ob res pedites quatuor mille ex plebe urbana sunt conscripti; quos Patauium patres mitterent. ex Patauiio ciues permulti, quorum fides atque animus suspectus erat patribus, ad urbem nominatim euocati: iussiq; inde, quoad de bello decernatur, non recedere. idem post dies aliquot de Taurisanis ciuibus non nullis imperatum. Hieronymusq; Saornianus, qui iam antea patrum missu ad Heluetios profectus eos ad remp. iuuandum propè armauerat; sed clade exercitus nuntiat impetrare ab illis nihil postea potuit; quiq; tum ad urbem redierat: in Carnos patriamq; suam à Senatu missus est; ut illis in finibus legatis reip. præsto esset. ad quos etiam equitatum patres miserant: quòd hostes eo quoq; ab latere impetum facturi dicebantur. Atq; ii paucis post diebus ad Ciuidale Carnicum oppugnandum sunt profecti. tribusq; præliis frustra oppidum aggressi, Ioan nem Paulum Gradenicum in Foroiulienfibus legatum, qui eò

uenerat, ut ab obsidendo municipio illos auerteret, uulnere illa
 to repulerunt, Tiberto è Purliliarum principibus equitum leuis
 armaturæ ducentorum præfecto, bene merito de rep. homine, &
 Camillo Malfacto Patauino totidem militum Centurione cum
 plerisque uiris fortibus interfectis; è uestigioq; abierunt. nam dum
 ii ab oppido digressi in Gradonicum imperum faciunt; oppidani
 egressi hostium tormenta clauis ferreis confixerant; ut eis uti eo
 tempore non possent. quibus abeuntibus Portunaonéses ad Gra
 donicum miserunt; seq; reip. reddiderunt. ex Benaci autem ripa
 uallibusq; homines quingenti sponte, ut reipu. opem ferrent, se
 Patauium intulerunt. quos Grittus legatus liberaliter appellatos;
 stipendioq; dato Taurisum, cuius agrum hostes depopulabatur,
 earum regionum auxilio statim misit. quò etiam Maurus legatus
 cum equitibus mille ea de causa redierat. Maximiliani uero ma
 nus, pluribus ex finibus coactæ, fugatis in alpibus reip. copiis pri
 mo Castellum nouum, deinde Feltriã recuperauerunt: prædaq;
 ingenti facta atq; abducta oppidum incēderunt. eo incendio tur
 ris portæ oppidi imminens concidit: qua in turri carmen solido
 in lapide legebatur antiquitate mira præditum. is lapis igne ab
 sumptus haud paruo ciuitatis desiderio interiit. carmen erat
 eiusmodi.

Feltria perpetuo niuium damnata rigori,
 Forte mihi posthac non adeunda, uale.

Supra carmen Iulii Cæsaris nomen erat inscriptum. Cretensisibus
 ubi de Gallorum uictoria deq; defectione oppidorum est allatū:
 magno ex ea re mœrore affecti domi se uniuersi plures dies con
 tinuerunt: scriptisq; ad illos à præfecto classis literis, uti uellent
 ad Cyprum insulam firmandam, ne quis eam uicinorum regum
 aggredi audeat, tam afflictis reipu. rebus præsto esse; ex se se li
 bras auri centum sexaginta ad triremes, gripos, reliquasq; naues
 armandas, atque in Cyprum celeriter mittendas curauerunt. In
 ter has iactationes alternosq; fluctus reip. Franciscus Mantuano
 rum dux à Maximiliani ducibus stipendio Veronæ accepto; quod
 quidem illi à ciuitate nullo more perq; uim exegerant; cum equi
 tibus sexcentis octauo Iduum Sextilium se se Mantuã referebat.
 ea de re Grittus legatus ab amicis reipu. antea certior factus Lu
 cium

cium Bononiensem cum equitibus sexcentis, ex quibus erat Epirotæ ducenti, & Citolum Perusinum cum militibus octingentis transuerso itinere Lemniacum præmisit. qui eò eiusdem diei sole abeunte cum uenissent: missis, qui uias custodirent; ne quis ad Franciscum nuncius afferretur; ante solis ortum se interius in fines Veronensium ad pagum, quo in pago erat dux, magnis itineribus contēderunt: impetuq; facto illum seminudum; ut se repente expergefactus domo eiecerat, atq; in milii segetem abdiderat; agricolarum indicio repertum ceperunt unà cum suo comitatu omni, interfectis iis, qui se defendere institerunt; & equorum peregriorum magno numero, & maiore stipendii parte ad libras auri octoginta, argentiq; in mensam affabre cælati graui pondere: statimq; cum præda captiuisq; reliquis Patauium adduxerunt. præda inter omnes diuisa. ipse Venetias perductus, atque in Comitii turricula custoditus, haud minimæ ciuitati lætitiæ ex inopinato fuit. neque multo post Hieronymo Pompeio Veronensi; qui cū equitibus leuioribus stipendia reip. faciebat; quòd is à fratribus, qui Veronæ erant, de Mantuanorum ducis abitu cognouerat, legatoq; indicauerat; equites grauis armaturæ à Senatu additi. agricolisq; qui illum latitantem reipub. militibus ostendissent, immunitas pensioq; annua, quas posteriores eorum sequerentur, dono data. ipsi ueste liberaliter induti: auriq; libra itneri domum inter eos diuisa. Deinde cum Pompeius ipse ad urbem uenisset: uti ei fratribusq; eius quinque auri libræ sex singulis annis curarentur; castellumq; Lasium, cuius in finibus prædia eorum erant, dono eis daretur; X uiri sanxerunt. Marco etiam Ariminensi Centurioni reip. Lemniaci qui erat; ad eamq; rem conficiendam & studio & diligentia usus fuerat; duæ auri libræ pensionis nomine annis item singulis, quoad uiueret, cōstitutæ: auctusq; militum numerus ad alteros totidem. latum etiam, ut ei Centurioni ciui Patauino; cuius fratres legato oppidi portam aperuerant; ex eorum bonis, qui hostes reip. fuissent, prouentus annuus attribueretur; quo se liberaliter familiamq; suā aleret. idem munus ex Taurisanorum reip. hostium bonis, domusq; percommoda in oppido, atque immunitas onerum omnium, quam posteriores eius sequerentur, Marco Pelliciaro ciui Taurisano, cuius uirtu

te ac fide ciuitas in officio erga remp. se continuerat; utq; ipse in
sua ciuitatis Senatum extra ordinem legeretur; datum. atque ad
hæc Senatus consulta illud quoque patribus frequentissimis est
additum; cuiuscunque rebus atque fortunis damnum aliquod ab
hostibus aut illatum iam sit, aut deinceps inferatur; remp. spon-
dere, ac polliceri, se se ei bello confecto æquis factis æstimationi-
bus omne detrimentum sarcituram. cuius rei edictum publice
Patauii propositum ubi est ab hominibus auditum; Senatusq; in
suos ea pietas & liberalitas cognita: tantus subito ciues plebeinq;
omnem atque ipsum etiam exercitum beneuolentiæ in remp. sen-
sus atque lætitia tenuit; ut magna alacritas oppidi defendēdi om-
nium sit animis innata; omnesq; ad omnia pericula subeūda mul-
to audentiores & paratiores fierent. Maximiliani copiæ, reliquis
municipiis eo ab latere captis, ad Vicū Aggeris profectæ; qui ab
est Patauio uicus duo millia passuum, à Medoacoq; flumine inter-
secatur; pontem, qui in uico est, occupauerunt; atque ex iis non
nulli equites usque ad oppidi portam cucurrerunt; repulsiq; sunt
à reipu. militibus; qui in porta stationem habebant. est ad Medoa-
cum sex mille ab oppido passus; quæ flumen diuiditur; parsq; flu-
minis altera recto cursu Venetias uersus, altera pars Patauium
circum interq; uecta ambæ ad Stratam uicum se coniungunt, atq;
in unum redeunt; arx antiquitus instituta: ne repentinis hostes in-
cursionibus illam fluminis partem, quæ Patauiū tendit, deriuare
in alteram possent. quod quidem nō difficile factu est, nisi arx im-
pediat: propterea quod ea fluminis pars, quod multo breuiorem
cursum habet, trabibus in flumine infixis, ac mole lapidea inter
trabes excitata retinetur; quoad per triū fermè cubitorum rimam
peruiam quæ uisa est aquæ pars delabatur; reliqua sustineatur
ad Patauium irrigandum. ea si moles non sit; omnis fluminis uis
in breuiorem alueum, qui demissior est, se se fundat: neq; pars
aquæ ulla Patauium perueniat. is locus pagusq; Limen appella-
tur. ad arcem itaq; liminis capiendam omnis hostium exercitus,
ad quem iam Maximilianus uenerat, paucos se post dies contu-
lit. erant in arce milites CL. ii; quod arx satis communita non
esset; dum, quid agant, consulunt; hostes intrōmissi eos propè om-
nes interfecerunt. arce capta Maximiliani milites mercede pro-
posita

posita molem interscindere aggressi cum partem eius deiecissent; flumenq; pro ea portione auerteretur; constaretq; omnibus, si pergerent deicere, totum flumen ea descensurum: Maximilianus operas ab incepto reuocauit; imperauitq; ne quis molem ulterius deiceret. neque tamen quisquam scire potuit, quam ob rem Maximilianus id iussisset. ita ea fluminis pars, quæ Patauium defluebat, nunquam postea defluere uniuersa desiit. cæterum cum uiddissent Bachilionem etiam flumen, quod in agro Vicetino ortū habet, quinque millia à Patauio passuum ad pagum, qui Longare appellatur, diuidi; eiusq; partem Ateste, partem Patauium deferri: uti hæc quoque pars Ateste deflueret, eam intercipere sunt conati: ne qua Veneti eius fluminis aqua ad Patauium tuendum uti possent. sed ab equitibus reip. sæpe uexati, sæpe com meatibus interceptis, sæpe captis non gregalibus modo ex ipsis magno numero, sed præfectis quoque; incepto destiterunt. inter captos Manfredus Facinus fuit: qui spreto iureiurando, quod legato Gritto dederat, iterum cum hostibus se coniunxit. ei est obperjurium Patauii laqueo gula fracta. hostes post hæc, quod erat eo fere ab latere municipium Monsilice; quod abest Patauio decem millia passuum; monti præcelso adiacens; in cuius summo uertice est arx; quæ muro ab utraque parte ducto cum oppido coniungitur: cum Ateste, quod nemo defendebat, antea cepissent; se Monsilice contulerunt: oppidumq; magno impetu aggressi ceperunt singulari Hispanorum militum uirtute; qui ad arcem per montis crepidines repserant; elusis reipu. qui in ea erant, militibus præfectisq; arcem posse capi non uerentibus. ii enim cum ad priorem eius partem, quâ tormentis antea perforauerant, se ostendissent; per posterioris angulū, qui nudus à propugnatoribus relictus fuerat, pauci se in murum improuisi intulerunt; deq; muro in arcem deiecerunt. ad quas reliqui conuolantes perterritis omnibus magna cæde facta arcem tenuerunt: oppidumq; diripuerunt: Danielemq; Maurum, & Petrum Gradonicum; quorum alter Atestinis prætor fuerat; captoq; municipiū fugiens Monsilice se intulerat; alter ibi magistratus erat; captiuos fecerunt. eo successu fretus Beraldius Patauinus, qui stipendia Maximiliani faciebat, Montanianum municipium cum militibus accedens,

uti se dederent , oppidanos est hortatus . ii uelle se imperata face-
re simulantes Beraldium cum iis , quos uisum est , equitibus intro-
miserunt ; portæq; rete ferreo repente demisso ipsum uulneraue-
runt ; captiuumq; cum plerisq; fecerunt : reliquos interfecerunt .
Galassium quoque Pium in Patauinis montibus cum sua equi-
tum turma & Maximiliani militibus iter facientem agrestes ho-
mines congressi occiderunt . equites XX. & milites LX. capti-
ui facti . Nicolao imperatori , quod eius stipendiorum cum rep-
renouandorum tempus appeteba, teadem est in annum potestas
dilata : decemq; auri libræ singulis mensibus in uictum à Senatu
constitutæ . Maximilianus , qui tormenta graui ære permulta ad
muros Patauinos uerberandos domo ad se comportari imperaue-
rat : dum ea per alpes magna difficultate conuehuntur ; modo ad
hanc , modo ad illam suburbani agri partem exercitum circumtu-
lit ; ne frustra tempus terere uideretur ; uel etiam , ut plerique cre-
diderunt , ne cognoscere Veneti possent , quo ab latere ille quate-
re oppidum uellet : ut , dum omnia latera omnesq; muri partes mu-
nitionibus firmandas sibi esse intelligunt ; pro oppidi magnitudi-
ne neminem unam diligenter muniant . ea res ; quod flumina om-
nibus à regionibus agrum interfecant , pontesq; sæpe erant reficiē-
di ; magnam difficultatem atque moram afferebat . simul equites
Epirotæ ; quorum erat cum magnus in oppido numerus , tum uir-
tus atque industria singularis ; improuisis incursionibus neq; die
neque nocte ullam hostibus quietem relinquebant : quotidieq;
cum præda cumq; captiuis in oppidum reuertebantur . unum fuit
magno usui , quod plurima eo tempore ad Maximilianum auxi-
lia conuenerunt . nam & Aloisius rex duce homine impigro , qui
Palitiæ principatum obtinebat ; & Iulius Pont. Max. & Alfonsus
Ferrariensium dux magnos equitatus & peditatus ad illum mise-
runt . his præerant ab Iulio Ludouicus Picus ; qui bello Mirandu-
lam fratris oppidum occupauerat : ab Alfonso Hippolitus eius
frater ; qui erat in Cardinalium collegio ; magna animi ostenta-
tione uir , magna sui confidentia , bellicarum rerum non ignarus .
uenerant eodem præter hos omnes fere Itali aliarumq; nationum
principes suis expulsi regnis cum ea copia , quam cogere maiore
potuerunt : præfecti Centurionesq; cum turmis cumq; militibus
sua

sua etiam sponte plerique . ex Germania uero Galliaq; Maximilianus ingentes copias adduxerat cum ex omnibus prope regionibus, tum uero ex Sequanis optimum & plenissimum equitatum: ut uniuersum eius exercitum octogies millies hominum numerū supergressum opinio tenuerit. ad quem quidem Veneti sustinendum nihil non curæ diligentiaq; iam pridem adhibuerant. nam et fat magnam bonorum militum manum ad se confluentium, & equitatum utriusque armaturæ, quanto opus erat, Patauium intulerunt; eisq; tribunos & præfectos fortissimos lectissimosq; homines dederunt: & omnes fere naualium urbanorū operas, quas antea oppido recuperando eorum magistratus Patauium subue-xerat, iterum eò redire uoluerunt, permanereq; , quoad oppidū defendi opus esset. præter hos sagittariorum è plebe urbana, atque ab Epiro Græciaq; plurimis cohortibus euocatis dato stipendio idem uti facerent mandauerunt: ut essent milites omnes numero ad millia quatuordecim; equites cataphracti ad sexcentos; Epirotæ ad septingentos; qui sagittis uterentur, ad quingentos. ex nobilitate quoque primarii adolescentes permulti reipu. hortatu se in oppidum inferre non dubitauerunt cum suo armatorum comitatu singuli: ut plerique Senatorum & magistratuum liberi ea obsidione, quos oportuit, militiæ labores & ærumnas forti animo pertulerint. Lauredanus quidem dux princepsq; ciuitatis duos ibi filios & ipse in armis habuit. quos per plures item ex nobilitate ciues comitati haud paruum cliētium militumq; numerum secum adduxerunt. ad priores etiam legatos Gritum Maurumq; , tertiu legatum Ioannem Paulum Gradonicum, cui ex uulnere ad Ciuidale Belunianum in uitæ periculum adducto Fraciscus Capellus legatus successerat, patres addiderunt; qui labores & uigilias inter se partirentur. postremo tormenta omnis generis, arma omnia, uectium, ligonum, reliquiq; ad terram fodiendā instrumenti uim ingentem; cumq; iis frumenti magnum numerum, cæterosq; abunde commeatus ad inopiam leuandam Patauium importari curauerunt. quibus rebus omnibus accessit, ut, quoniam agrestes homines, quod essent reip. amantissimi, passim ab hostibus diripiebantur, uulgoq; in uinculis atque in omni supplicio detinebantur, ut plerique uitam cruciatibus amitterent; non paruus

eorum numerus, ut tuti esse possent, se in oppidum intulerit : qui munitionibus instituendis magno reip. usui ad celeritatem fuit . illa quoque non postrema patres cura cogitatioq; tenuit : propterea quòd existimabant ea bina flumina ; quæ Patauium inferuntur , de quibus supra dictum est ; esse hostes primo quoque tempore auersuros : ne tanta hominum multitudo farina deficeretur ; uti molæ frumentariæ , quas iumenta uerterent , omnibus in oppidi regionibus & uicis ædificarentur . nam plurimæ , antiquitus in oppido quæ erant , aqua subtracta ulli esse usui non poterant : demum , quòd omni ab oppidi latere omnesq; ad portas erant pro oppida in agrum porrecta longo pleraque tractu longisq; uis ; quorù partem Patauini Venetiq; ciues animi causa magno sumptu exædificauerant ; cum sacris ædibus ac fanis ea pro oppida , ne hosti receptacula munitionesq; præberent , legati dirui mandauerant . sed ea res parua erat ex parte confecta : cum Maximilianus singula oppidi latera quinque fluminum alueis transmissis circù uectus , urbis situ undique perspecto uno in loco omnes suas copias continere , ut à captiuis cognitum est , oppidumq; aggredi collectis uiribus statuerat . quod ubi patres intellexerunt : alios decem ex nobilitate ciues Patauium miserunt , qui cum obæratibus & clientibus suis fide præstantibus ad omnia obeunda munera legis præsto essent . iis oppidum ingressis ratio inita est , qui numerus nobilium ad obsidionem sustinendam se Patauium intulerit : ii fuerunt centum septuaginta sex : quiq; item ex plebe optimorù ciuium : sed is exiguus fuit . iidem patres , quòd ægerrime ferebāt ab Alfonso Hippolytum fratrem magna cum manu ad Maximilianum auxilio missum ; omnemq; ei commeatum ab illius finibus , omnes ad tormenta exercenda res Ferraria subministratas ; triremes quinque à Tergestinis , quos obsidebant , euocatas , atque è naualibus nauigiola perplura educta , atque adornata fossam Clodianam progredi iusserunt : ut Pado subuecti in Alfonsi fines impetum facerent . progressis , quoniã Maximilianum omnem suam copiam , omnes opes , Patauium ut caperet , breui explicaturum constabat : Senatus ad earum præfectum Hieronymum Contarenum misit ; ut Patauium legis auxilio cum classariis cõtenderet . atque is statim nauiculas conscendens , flumenq; Me-

doacum

doacum , ubi in mare influit , ingressus , eo festinanter superato armatos homines quingentos ; ex quibus erant sagittarii Cretenles plerique ; ex sua classe in oppidum intulit . Iisdem diebus Petrus Pascalicus à Senatu lectus est , qui ad regem Pannoniæ in fœdere , quo cum rep. plures annos fuerat , continendum proficisceretur , ualde enim illum & Iulius , & Aloisius , uti supra demonstrauimus , & cum iis unà Maximilianus per internuntios , perq; literas hortabantur atque obtestabantur ; ut bellum inferret reip. in Foroiuliensibus autem , & in Carnis ab hostibus , qui Goritia reliquisq; Maximiliani ex finibus earum regionum coacti reipub. ditionem inuaserant , nihil est cessatum : pluraq; oppida & castella cum incursionibus & uicorum incendiis , tum castris & tormentis positis sunt ab iis tentata : non nulla capta & diruta : molestiq; sæpe nuntii ad urbem in Patavinum bellum suspensam & occupatam præfectorum & legatorum literis allati graues tumultus , & querelas excitauerunt . quibus in rebus præclara Hieronymi Saorniani uirtus fuit : qui suorum clientium & agrestium ac montanorum hominum manu omnes fere hostium impressiones atque impetus audacissime sustinuit . itaque postea pridie calendarum Octobrium ; quo die antiqua consuetudine ciues sexaginta maioribus comitiis creantur , qui annum in Senatu sint ; eum is honorem est adeptus , atque ita quidem adeptus , ut omnes ciues principesq; ciuitatis suffragiorum numero uicerit . quæ res antea nunquam acciderat : ut cuius maiores domicilium extra urbem semper habuissent , ipse in urbem suis modo temporibus ac per occasiones uentitaret , in Senatum legeretur . ut autem pluribus etiam suffragiis , quàm ullus alius , eam rem consequeretur : id uero magno pere mirum omnibus atque inauditum fuit . sed eam ipsam comitiorum & ciuitatis in illum beneuolentiã paulo post ea res etiã auxit ; quòd is Castellū Nouum , egregium in Carnis municipiū , peropportune ab hostibus custoditum magno animo aggressus , tormentis celeriter prolatis muroq; uerberato ad ditionem nulla neque rerum neque salutis conditione interposita compulit . Erat Fori Iulii æger Franciscus Capellus legatus : neque exercere se poterat . quod ubi patres cognouerunt ; Aloisium Delphinum ei legatum è uestigio submiserunt . aucta uero paulo post suspi-

cione Patauio magnopere communito Maximilianum suas copias ad Taurisum obsidendum uelle conuertere : patres Aloisium Mocenicum magna cum potestate legatum eò miserunt : oppidumq; rebus omnibus munire decreuerunt . quod cū esset difficilius , exhausta & pecunia & militibus & plebe ad bellū idonea ciuitate : magnam ea res perturbationē afferebat . quam tamen subleuabat , patres certiores esse factos , aquā Silis fluminis , quod non longe ab oppido multis fontibus largiter ex terra exit , posse munitionibus adeo sustineri ; ut quingentos eoq; amplius circa oppidū passus maiori ex parte ager sub aqua redigatur ; ne hostibus ad murū accedendi facultas sit : easq; munitiones propè confectas esse . Maximilianus autē , siue id nunquā in animū induxerit : siue desperarit posse ad exitum perducī : exercitus sui partem ad eam agri Patauini regionem , quæ ad Fossam Clodiā mareq; pertingit , fertilissimam scilicet pecorisq; plenissimam ; quod sua illò reliquarum regionum homines armenta contulerāt ; prædatum misit . qua ex re tanta agrestium multitudo cum coniugibus ac liberis , cūq; ea , quam subito abripere secumq; ferre supellectilem potuerunt , missis ad eos publice nauiculis fuga se in urbem contulit : loca ut publica omnia porticusq; ac fana & priuatæ domus plurimæ ea turba complerentur . iis Senatus reip. pecunia comitum dari iussit ; quoad hostium discessu liberum illis reuertī domum fuit . post hæc ad Medoaci munitionem , quæ cimbæ ad urbem transmittuntur , omnesq; ad illud uadum urbanorum latus hostes plurimas incursiones multis & illatis & acceptis detrimentis cum fecissent : castra quàm proxime potuerunt ad muros Patauios à Septentrionibus posuerunt , & tormentis oppidū quater uerberareq; cœperunt . tametsi à militibus reip. haud parua cum clade repulsi sæpe fuerint . Maximilianus ipse in templo Cartusiano ; quod templum oppidani non diruerant ; medio fere castrorum spatio confedit . erat ab ea regione portæ oppidi proxima turris terrea muro coniuncta , sed in agrū exporrecta , quantum eius spatium in latitudinem patebat , pedes propè quatercētum : quam magna celeritate ac diligentia imperator legatiq; excitari mandauerant : ut esset toti ei lateri contra hostium exercitum munitio ad eorum impetus repellendos : ad eamq; conficiendam

dam non agrestes modo homines militesq; reip. operam nauauerant; sed ciues etiam ex nobilitate Veneti, atque ipsius Lauretani Principis liberi suis terram manibus conuexerant. ei turri Citolus Perusinus cum militibus mille præpositus Gallos atq; Germanos ex hostium copiis aditum incurfionibus aggressibusq; tentantes sæpe reiecerat. quod ægre passus Maximilianus, Hispanis militibus ad se uocatis, magnis propositis præmiis eos incendit; ut aggredi capereq; munitionem uellent. erant autem milites ii ex omni numero uirtutis opinione facile principes. qui re magno animo suscepta quinque signis ad munitionem se audacissime contulerunt. reliquæ copix in armis non longe ab illis se continebant eius rei finem opperientes; si negotium ab Hispanis perficeretur, se se in oppidum confestim illaturæ. Citolus suos silentio adhibito intra munitionem uersari iubet: resq; ad ignem celeriter comprehendendum idoneas in uallo disposuit: atque in illos, qui scalis positos nemine repellente omnibus à partibus se in munitionem inferebant, ubi constitere, ignem succendit: à quo plurimi correpti sunt. reliquos acerrime inuadit: omnesq; interficit, deiicitq;. simul tormentis in proximos emissis eos fugæ dat: ut se ad Maximilianum magna clade accepta retulerint. etiam Lactantius egredi ausus usque ad hostium munitiones accessit: cædeq; facta, & tormētis hostium confixis, puluereq; ad ea exercenda partim succenso partim abducto, nullo ex suis desiderato, in oppidum rediit. is euentus rerum certam propè spem inclusis attulit, nihil regem in ea obsidione profecturum. at legati, quòd stipe, quam darent exercitui, plures dies caruerant: nam propter hostium excursiones suspectaq; omnibus à regionibus itinera nihil afferri poterat: missis tandem ad Senatum internuntiis, quo id pacto fieret, constituerunt. itaque Senatus aurum in stipendia ad Medoaci hostium, quod est ad Fossam Clodiam quinque milia passuum, in decemuirum nauiculis misit. ibi equites Epirotæ ex oppido noctu emissi trecenti eam stipem acceperunt, atque inter se ita diuiserunt, ut, qui uelocioribus equis uterentur, eorum quisque eius pecuniæ partem ferret: ut, si hostes in reditu eos adorirentur, reliqui prælium committerent, impetumq; sustinerent; si se fuga hostibus eriperent, atque in oppidum contendere per-

seuerarent . Epirotas autem equites Lutius Bononiensis cū equi-
tibus grauioris armaturæ ducentis paucis est post horis subsequu-
tus ; ut cum illis reuertentibus se coniungeret . atque ut hostes , si
se adorirentur , eluderet : duos magnopere ualentes mulos saccu-
lis arenæ plenis ad speciem atque similitudinē pecuniæ dorso im-
positis medio in agmine secum duxit , qui quidem muli magno
ei usui fuerunt . hostes enim per exploratores de ea equitum reip-
profectione certiores facti , medio fere in itinere ingenti equitatu
circunfuso ita se undiq; in nostros redeuntes intulerunt : ut iis ,
qui stipendium ferebant , facultas fugiendi non daretur ; sed om-
nes peræq; se se defendere , manusq; conserere cogerētur . uerum
enimvero ubi illos in mulis sacculos hostes medio in prælio uide-
runt : eam illam esse prædam , quā petebant , rati , magna se pars
ad eos capiendos conuertit ; ut reliquis minus negotii ad se defen-
dendos relinqueretur . Epirotæ autem ; qui cum mulis erant , ne-
que numos ferebant ; ut hostes longissime ab reliquis abducerēt,
quemadmodum Lutius initio constituerat ; fugæ se sinistrorsum
per campos unà cum illis raptim dederunt . quos quidem hostes
plura passuum millia consequuti , tanta celeritate uti tamen non
potuerunt , ut eos assequerentur : quoad emissus oppido ab lega-
tis id futurum opinantibus equitatus recentissimus saluti atque
præsidio illis fuit . Lutius ea de re atque consilio magnam ab lega-
tis atque ab omnibus laudem , optimum sui laboris fructum , tu-
lit . milites deinde Hispani L X . ex Maximiliani exercitu perfu-
gæ in oppidum à legatis recepti sunt : stipendiumq; eis datum . die-
bus autem insequētibus non semel eam , de qua supra dictum est ,
turrim Maximiliani milites omnium gentium aggressi ; præter
quam quod Citolum uulnerauerunt , eundem reliquis in rebus
euentum habuerunt , quem Hispani ante habuerant . & murus
oppidi eo ab latere diu multumq; uerberatus , tamen longissimo
spatio conciderat , tamen & hostibus ipsa eiusmodi ruina ascen-
sum impediēbat , & oppidani eodem tempore intra murum fos-
sam & uallum efficiebant : quibus rebus muro ipso longe tutior
ab iis defendendi se se ratio institutioq; comparabatur . uni tamē
tormentorū generi adhiberi remedium non potuit , ne urbi nocer-
et . quod quidem erat eiusmodi , ut pilam lapideam sesqui pe-
dis

dis crassitudine in sublime ad fastigii speciem magno cœli tractu propelleret. ea intra oppidum pila ex alto cadens domorum tecta contignationesq; perforabat, lateq; uastabat cum eorum, qui suberant, interitu; ruinaq; inopinantibus afferebat. sæpius tamen accidit, ut in uias atque in fora & aperta ædium eæ pilæ, quæ in tecta cœtusq; hominum deciderent. quas ad res omnes Maximilianus illud etiam addidit, ut literas sagittis alligatas intra oppidum mitteret: quibus literis oppidanos hortabatur, ut à rep. deficerent; plurima eis atque ingentia pollicitus, si ita fecissent. sed cum ea quoque re nihil proficeret; singulis autem diebus plurimi ex eius exercitu uel tormentis interficerentur, uel ab Epirotis equitibus caperentur; commeatusq; interciperentur; timeret etiam, propterea quòd perpetua serenitate usus fuerat, si pluuiæ, ut plerunq; accidit, cum per diu cœlum siccum fuit, magnis tempestatibus deciderent, fore, ut relinquere tormenta Patauio decedens cogeretur, quæ reportari impeditis itineribus non possent; ita fuit breui tempore imbris cadentibus lutosæ omnes circa oppidum uia: ad diem sextum Nonarum octobrium sublati castris Medoacum ad Vicum Aggeris traiecit; pontemq; rescidit. deinde itinere lentissimo Viceriam se contulit; atque à ciuitate honorificentissime receptus, manere tamen in oppido noluit. at Alfonsi copiarum cum domum uersus cum impedimentis iter facerent: equites leuissimi Patauio emissi impressione in eos ad castellum Bouolentiam, quod abest Patauio passuum millia duodecim, cædeq; facta, milites ex iis centum equites sexaginta centurionemq; ipsum, qui castellum custodiebat, & præfectum equitum captiuos fecerunt. Alfonsi frater uix ægreq; fuga se hostibus eripuit. castelloq; capto, magno frumenti numero, magno multarum rerum commeatu, tormentisq; triginta cum iumentis curribusq; sunt potiti. iisq; Patauium adductis frumentum omne, ut esset agrestibus hominibus inopiæ leuamen, ibidem dereliquerunt. Ioannes Græcus ab Iulio dimissus uulnere leuissimo accepto eam rem confecerat. Hippolytus Montanianum, ut eo in loco reliquum euentum rerum operiretur, se contulit. Discessu in urbe Maximiliani cognito ob agrestium in rep. fidem Senatus iussit; ut annum totum nemo ex iis, qui deberet, à creditoribus

ad soluendum cogi posset. agrestesq; , in urbe qui erant , triduo reuerti domum iussi . hostibus progressis animaduersum est eos sub terra tabernacula habuisse ; ut tormentorum ex oppido uerberationes euitarent : cuniculosq; per plures , ut occulte muro appropinquarent , effecisse . tellus ipsa odore tetro infecta , sanguinem necemq; redolens , cadaueraq; omnibus in locis iacentia horridum spectaculum halitumq; toto ab eo oppidi latere ac regione multos dies præbuerunt . Senatus ubi cognouit templum Cartusianum , cuius diruendi facultatem legati non habuerant , magno usui Maximiliano fuisse ; firmæq; ei munitionis & castelli instar præbuisse : arborumq; magnam uim sæpe hostes reip. militibus occultauisse ; sæpe à tormentorum ictibus defendisse : legem sciuit ; ut à portis mœnibusq; mille & quingentos circa Patauium passus quoquo uersus ædificia omnia eorum domini solo æquarent : arboresq; cuiusq; generis succiderent : lateres , tegulas , marmora , ferramenta , materiã aridam uiridemq; , quò uellent , as portarent : qui id intra dies præstitutos non fecisset ; illius eiusmodi fisco omnia cessura . maxime enim uolint ; ea ut planities spatiumq; ab omni re , quæ umbrã faceret , essetq; solida ac resistens , nudum uacuumq; permaneret : ne Patauium ullo cum hostium cõmodo aut præsidio amplius obsideri posset , eaq; postea lex ad hoc usque tempus sancta inuiolataq; semper fuit . eodem tempore , quòd hostes in Liburnis reip. fines longe lateq; uastabant ; Raspumq; municipium ceperat : rogatio est in Senatu lata ; ut Aloisius Delphinus in Foroiuliensibus legatus cum Epirotis equitibus & manu reliqua eò celeriter contenderet . interim Angelus Triuifanus ab Illyrico ad Istros classem triremium quindecim , cui præerat , à Senatu iussus contulit : Flumenq; municipiũ ; quod superiore anno captum resp. Maximiliano restituerat ; audacissime aggressus , interfectis repulsisq; propugnatoribus , & scalis ad murum positis paucarum horarum spatio cepit . milites remigesq; illati cæde facta oppidum diripuerunt . qua in direptione cum uiddissent reip. insignia , quæ in foro posita fuerant , fœde diruta deletaq; ab oppidanis fuisse : indignatione perciti oppidum incenderunt . idem de arce , cuius præfectus eodem se die dedit , animum ad ulciscendum ardore neque dum sedato fecerunt . Iisdẽ diebus

diebus cum ad urbem Hieronymus Saornianus uenisset, in Senatu cum reliquis, qui eo munere fungebantur, affuit: nam (ut supra diximus) senator suffragiis declaratus fuerat. accidit autē, ut eo ipso tempore eum magistratum à Senatu creari necesse esset, qui magistratus rationes, tabulasq; militares conficit, quibus in tabulis nomina eorum, qui stipendia reip. faciunt, continentur; exercitibusq; conscribendis, aut omnino recensendis, probat, reicitq; quos uult; quem Collateralem appellant Veneti: creaturq; perpetuus: quas ob res magna est is apud exercitum auctoritate, magnoq; apud remp. in honore, & nomine. eum magistratum cum legere patres uellent; omnia fere Senatorum suffragia Saornianum renuntiauerunt, hominis honori, dignitatiq; fauentium: qui Senatui parens ad exercitum munere obeundo Patauium est profectus. At in Tergestinarum finibus noctu manus hostium; quæ prædatum oppido exierat; interfecta est à reip. militibus, & capta. pauci sylvarum & noctis auxilio se occultauerunt; cladisq; nuntium oppidanis attulerunt. cognita interim cum Maximiliani mora medio inter Vicetiam Veronamq; itinere, tum Hippolyti ad Montanianum oppidum cum suis copiis sessione; legati Lemniaco ueriti; quod inter utrosque fere erat; milites, quos oportuit, eò miserunt; oppidumq; munierunt. id Hippolytus intelligens linguam non continuit: questusq; est graui addito ad querelam maledicto; eius rei, quam se breui posse consequi confidebat, euentum sibi è manibus ereptum fuisse. ea hominis in remp. maledicentia Senatus cognita, Alfonsiq; studium obsidendo Patauio adhibitum repetens, ad illam cogitationem rediit; ut utriusque plena odii facta atque consilia quâprimùm uindicanda omnibus sibi esse modis statueret. itaq; literæ secreto ad Angelum præfectum classis datæ: Fossam Clodiã classem celeriter adduceret: atque uti nauigia minora Pado flumine subuehenda in naualibus confestim ædificarentur, præfectis eorum imperatum, ad simulationem Tergestinis obsidendis. utq; is sermo in uulgus efferretur; ne cognito reip. consilio suos fines Alfonsus præmuniret; patres curauerunt. tametsi Angelus; propterea quod ad Raspum recuperandum Delphinus legatus & Franciscus Pascalicus equitum Epirotarum præfectus cum suorum manu & clas-

fiariis eo se tempore conferebant; quod quidem paulo post primo impetu ceperunt; tardior ad eam rem fuit. Maximilianus missis ad Gasparem Seuerinatem; quem Vicetiae oppidi praesidio reliquerat; militibus Germanis tribus millibus, Veronam adiit. pauloq; post, cum paucis equitibus se Tridentum contulit: ad quem uxor eius eodem uenerat. de ea re Senatus per exploratores certior factus, simul reip. amicorum literis admonitus, Vicetinos ob Maximiliani praefectorum quotidianas direptiones; quas quidem propterea, quod nulla eis ab rege stipendia persoluebantur, in oppidanos exercebant; ita esse animatos, ut, si ad eos exercitus reip. mittatur, fore, ut eum in oppidum recipiant: pluribus biduo dictis sententiis, uti legati ad Vicetiam recuperandam omni cum exercitu proficiscerentur; tandem censuit. quodq; ad eas res, quae parabantur, magno auri pondere respu. indigebat: legem sciuit; quam postea maiora comitia probauerunt; uti magistratus omnes sine ulla stipe rei; p. impensa sex a Calend. Nouembribus menses obirentur. nam tributa quidem exigi amplius prope non poterant, excussa prorsus iam tot in aerarium collationibus, tot priuatim dispendiis ciuitate. constabat enim subductis rationibus undecies millies in id bellum auri libras reimp. insumpsisse: multumq; per se se ciuium plurimos obsidione Patauina sustinenda, multum suorum fructuum direptionibus, & propinquorum, quos captiuos hostes fecerant, redemptionibus amisisse. Imperator legatiq; Senatus uoluntate intellecta, recensito exercitu, qui erat, praeter equites, militum octo millium, Citolo, qui ex uulnere nondum conualuerat, & Lutio & Ioanne Graeco oppidi praesidio relictis, Patauio exierunt; atque ad Camisanum Vicum in Vicetinis finibus castra posuerunt. cum quibus Tauriso profectus Petrus Marcellus legatus milites mille, equites Epirotas centum quinquaginta, copiasq; alias coniuaxerat. postero die omnes ad eam oppidi portam, qua Patauium aditur, se ostenderunt: & quod murus eo ab latere uetustate dirutus prope intermittebat; fossae aqua, quae pluuiis creuerat, magna difficultate superata, paucis Germanis defendentibus Naldius cum suis militibus se in prooppidum iniecit: Gasparemq; Seuerinatem; qui, ut Venetos repelleret, cum turma equitum eo properauerat; praelio commisso,

commisso, disiectis primo impetu quamplurimis militibus, interfectis perpaucis tandē in oppidum repulit. Naldiiq; peregre-
 gia ea in re uirtus fuit. alio ab latere Lactantius muro tormen-
 tis perforato, atque immissis per foramina militibus magnum ti-
 morem Germanis propugnantibus iniecerat. quæ quidem præ-
 lia nox diremit. & nisi diem totum ingentes pluuiæ uias omnes
 fœdauissent, fossas oppleuissent; difficilioremq; militibus pu-
 gnandi rationem, & murum uerberandi tormētariis effecissent:
 urbs eo die capi facile poterat. Naldius tamen & Lactātius cum
 suis cohortibus ab iis, ubi pugnauerant, locis eam noctem non
 discesserunt: portasq; oppidi atque fossas obsiderunt. erat unus
 intus ciuis Guidus nomine, qui, dū ea sic agerētur, magno reip.
 amore incensus tribus cum liberis aliquotq; amicis suis prooppi-
 di portam, quæ Berga appellatur, cepit: missoq; ad Venetos, qui
 rem significaret, pollicereturq; eis se portam illam traditurum,
 armatus ut eos exciperet expectabat. legati equites Epirotas; quin-
 quaginta eō miserunt; qui rē cognoscerent, ad seq; reuerterentur.
 Guidus è summa turri uisis equitibus, magna uoce appellare eos
 cœpit; ualuasq; aperuit. illi se intromiserunt: paulumq; progressi
 milites Germanos offenderunt, qui facto in eos impetu extra op-
 pidum, quā uenerant, uniuersos repulerunt. portaq; capta; cum
 Guidus reliquiq; de superiore loco se defenderent; neque Ger-
 mani expugnare illos possent; dato ab eis iureiurādo nihil sibi
 nocituros Germanos; se se eis dediderunt. statimq; omnes ad unū
 contra fidei religionem partim ab illis interfecti sunt: partim se è
 turri præcipitauerunt, atque ita interierunt. ea nocte à Germanis
 concilio ciuitatis coacto; cum illi nihil præsidii ab animi fortitu-
 dine peterent; timore autem propè omnia trepidationeq; admi-
 nistrarentur; eorum uoluntate legati tres è ciuitate ad Imp. & le-
 gatos missi oppidum se reip. tradituros pacti sunt, ea conditione
 interposita; ut, quibus antea legibus sub reipu. imperio Vicetini
 fuissent, eisdem etiam deinceps uterentur: Maximilianiq; mili-
 tibus nullum ab exercitu detrimentum inferretur: liberumq; illis
 esset suis cum rebus proficisci. his firmatis conditionibus Hiero-
 nymus Saornianus præfectiq; aliquot cum parte exercitus tempe-
 ratiore mane in oppidum recepti sunt. reliquus exercitus est in-

gredi prohibitus; ne urbem nobilem opulentamq; diriperet. hostes eodē die Germani milites quatuor mille quadringenti, optime armis instructi, ipsi & ætate & corporibus spectari maxime & timeri digni, & nisi animus eorum ducibus defuisset, ad eam urbem tuendam præclare idonei, equitesq; LX. cum tormentis & impedimentis & magno fœminarum & calorum numero abierunt; Gasparq; Seuerinas cum equitibus paucis, atque ii cū Veronam petere uellent; Bassianum iter facere sunt iussi. postremi equites Iuliani CXX. qui unà cum reliquis imperata Maximiliani faciebant; oppido egressi Ferrariam profecti sunt. quibus emissis omnibus imperator & legati se in oppidum intulerunt: quos ciuitas incredibili lætitia excepit: ut propè ab interitu erepti esse omnes uiderentur. Senatus iis de rebus certior factus, cum legati ad eum scripssissent imperatori esse in animo ad Montaniam reliquaq; eo ab latere municipia, quæ ab hostibus tenebantur, exercitum ducere; eo consilio improbato literas ad eos dedit: uictoriæ ipsorum ad magnas res conficiendas cursum leuioribus iis occupationibus non esse interpellandum: nec fortunæ reipit. afflanti, & præsto ei esse properanti, moram afferri oportere: itaq; ad Veronam recipiendam statim contenderent: fore enim, si eò celeriter se conferrent; ut hostes imparati offendantur; ciuitasq; & amico per se in remp. animo, & hostium durissimis imperiis lacessita, oppido non communito, primo aggressu se se dedat, uti Vicetina fecerit. atque ut exemplo eius reliquæ ciuitates optimã de rep. spem caperent; Vicetiæ atque agri eius finiumq; incolis quinque annos omnium rerum atque onerum leuatio est permiffa: utq; ii, qui debent, annum ad soluendum cogi nequeant, ei legi additum. Aloisio etiam Porto, è Vicetina nobilitate fortis ac præstantis animi adolescenti, ob eius in remp. studium ad equos leuis armaturæ, quos ei Senatus antea dederat, alteri totidē sunt ab eodem Senatu additi. etiam, ut legati edictum proponerent: si ciues, qui in hostium partibus fuissent, intra dies XV. Vicetiã redierint, ueniam illis à Senatu datum iri, præter paucos, quorū nomina recitata sunt: patres sanxerunt. Chrystophoroq; Mauro legato, ne Vicetia; reliquis tribus, ne ab exercitu discederent, mandauerunt. Interim Angelus præfectus classis, qui Fossam Clodiam

Clodiam triremes duodecim adduxerat tribus in Istria relictis, Senatus permisso ad urbem uenit: patresq; monuit: Pado flumine classem subuehi sine magno periculo non posse, munitionibus in ripa, ut ferebatur, ab Alfonso institutis; aqua propter siccitates exigua; nullo exercitu, qui à terra classi præsidio sit: præstare autem, eas omnes, quas haberent, copias Veronam magna cum rei bene gerendæ spe ac tuto mitti, quam incerto euentu earum ullâ partem in Ferrariæ finibus periclitari, esse Pisaurum, esse Anconam: quæ ipse oppida; si Senatus uelit; posse capere non diffidat: habere enim se ab eorum nonnullis ciuibus internuntios, qui totum munus ciuitates concitandi, reiq; p. se dedédi sibi deposcât; modo ipse classem reip. ad illa oppida ex inopinato afferat, esse Fanum, Senogalliamq;: quas diripere atque incendere nullum negotium sit. quòd si à Romanæ reip. municipiis abstinendum sibi esse patres statuunt: posse se in Apuliam paucis horis ex Illyrico traicere: ibi materiam sibi non defore; neque etiam fortunam Diis uolentibus defuturam reip. iniurias à Ferdinando rege illatas ulciscendi. hoc sermone apud decemuirum magistris habito Angelus ad classem rediit. decemuiri paulo post reliquis repudiatis rebus classis in Alfonsi fines profectioe differri è re. esse, legem iusserunt. alia deinde lex ab eisdem decemuiris iussa: ut eorum Taurisanorum & Patauinorum & Vicetianorum ciuium; qui hostes reip. fuissent; bonorum possessiones reip. nomine caperentur. duumuiriq; ad eam rem Ioannes Cornelius, Antonius Condolmerius; qui ambo ex quinqueuiris Senatu regendo erant; lecti: quibus binæ centesimæ ex iis, quæ fisco addixissent, cederent. classis itineri mora à decemuiris adhibita senatoribus sermonem dedit, querentibus, tot Alfonsi contra rempu. plena odii scelerumq; facta non uindicari: frustra triremes classemq; ex Istris euocatam, frustra classem alterâ biremium & paruum nauigiorum ad Padum Atesimq; flumina facilius enauiganda iam esse comparatam: tantum pecuniæ temere impesum, si decemuiri profectioem impediunt. quibus illi uocibus permoti rem senatui permiserunt. Senatus pluribus dictis sententiis literas ad magistratus Patauinos dedit: Fossam Clodiam ad præfectum classis milites quingentos statim mitterent. Angeloq; man-

dauit ; ut iis in naues receptis militibus hostio Carbonaria Padū ingrederetur : prædas abigeret : regiones , quas posset , ab utraq; ripa popularetur . posteroq; die in foro edictum publice propositum , qui uellent ad diripiendos Ferrarienses suis priuatim nauibus cimbrisq; proficisci , per remp. licere ; dum præfecto classis dicto audientes sint : quam quisque prædam faceret , suam fore . ea remagnus plebis numerus suis in nauigiolis se ad classem contulit . Dum hæc administrantur ; imperator legatiq; Veronam cum exercitu uadentes Suauium , municipium in plano ad primam alpium decliuitatem ita positum , ut arx in iugo sit , præmisso equitatu & Gradonico legato receperunt interfectis hostium militibus non paucis ; qui à Maximiliani præfectis Verona , ut in arcem inferrent , mittebantur . cumq; Veronæ appropinquarent ; equitatum præmiserunt ; ut ad portas se ostenderet ; si quis in oppido tumultus per amicos reip. fieret . iis ad portas perequitatibus , nemine se commouente , equites Sequani centum egressi , prælio leuissimo cōmisso se in oppidum receperunt . ex quibus captus unus legatis renuntiauit esse in oppido militum tria millia , atque ex iis Hispanos plurimos , equitum alteros totidem ; ex quibus erant Galli quingenti ; quos amissa Vicetia præfecti regū Brixia euocauerant . quibus rebus cognitis imperator ueritus , ne , si eius copiarum oppido circumfunderentur , aliquod incommodum acciperet ; substitit ; neque ausus est ulterius progredi . quod quidem imperatoris consiliū ab Gritto & Marcello legatis atque ab Lutio , qui ad eos Patauio uenerat , probabatur : tametsi Gradonicus legatus & Naldius audendum & conandum esse dicerent ; oppidumq; obsideri , & muros uerberari oportere contenderent . inter quos cum minus conuenire potuisset : scriptis ab legatis ad Senatum de ea controuersia literis , quid ab eo iuberentur , expectare constituerunt . Senatus legatis respondit : imperatori se totam rem permittere : confidere se se , quod è repub. sit , illum facturum . atque interim , quoniam ab Lemniaco milites equitesq; reip. cum agrestium manu ab ea regione , quæ trans Atesim est , ad Veronæ muros iussu imperatoris se conferebant : ipse quoque suo ab latere partem exercitus ad oppidum misit : ut hostes duobus à lateribus peti se intelligerent ; ciuitasq; ea re magis magisq; permoueretur .
acciditq; ,

acciditq; , ut utrique sæpius cum hostibus congressu non paucos ex iis caperent , plures etiam interficerent , præliisq; secundissimis se reciperent . neque tamen is , qui futurus putabatur , oppidanorum motus fuit : neque ciuitas parte ab ulla deditiois uocem aut indicium protulit . eas obres relicto ad Suauium præsidio Epirotis adiectis equitibus , qui quotidie ad Veronæ portas currerēt , & pabuli , cuius magnopere hostes indigebant , copiam eis fieri prohiberent ; imperator ad Montanianum recipiendum cum reliquo exercitu profectus , qui oppidum reipub. nomine peterent , mane adueniens præmisit . præfectus Alfonso tueri se illud uelle cum respondisset : tormentis statim positus muri partem Veneti celeriter deiecerunt . qua re oppidani permoti deditioem facere uolentes , modo ipsi militesq; suis cum rebus tuti ab exercitu essent , recepti non sunt . itaque postridie direptionem atque interitum ueriti , se se nulla conditione interposita dediderunt . erant in oppido Alfonsi milites equitesq; septingenti : qui omnes armis equis exuti sunt . Augustinus Villa præfectus in custodia habitus ; ut cum eo Federici Vendramini ; qui propinquus legato Gritto erat ; atque in municipio eorum finium Abatia , cui præerat , paulo antea captus Ferrariæ custodiebatur ; permutatio fieret . postero die Atestini ad remp. redierunt . quos Rodigienses cum plerisque earum regionum municipiis imitati idem fecerunt . Monfice dein , missis eò Patauinis è uicinatibus agrestium hominum aliquot millibus ; qui paruo equitum militumq; interiecto numero magni exercitus speciem præbuerunt ; atque oppidanis , qui illos in acie adentes de superiore loco prospectabant , ea re perterritis ; se reipub. dedit . in alpium quoque iugis Marosticani , finitimiq; his in plano positi Bassianenses Germanis eiectis militibus , tum maxime campestres Citadellani missis ad præfectos Patauinos internuntiis rei se p. lubentissimi dediderunt . eorum finium pagis octo ; propterea quòd præstanti studio in rempub. fuissent ; eadem munerum leuatio , quam Senatus Vicetinis dederat , atque securitas tradita . laxior etiam custodia conditio Leonardo Trissino , Brunoro , Saregio , reliquisq; Maximiliani præfectis , in urbe captiui qui erāt , ob regias literas ad Senatū scriptas est à decemuiris permissa . Angelus interim classis præfectus

subuectis Pado nauibus utranque fluminis ripam proximaq; ripis loca populabatur . prædæ undiq; abigebantur . quæ a sportari minus poterant , corruppebantur . ædificia uillæq; ; quarum magna erat & peregregia illis in finibus copia ; quoquo uersus incendebantur . quod ubi senatui est allatum ; literas ad Angelum dedit : ædificia incendi non oportere : quas uellet , atque unde uellet , prædas ageret : à uillis atque tectis comburendis abstineret . ingès autem uastitas iam illata eas literas inutiliores reddidit . In urbe Patauinis ciuibus , qui erant in custodia , quatuor , Alberto Trapolino , Bertucio Bagarotio , Iacobo Leoni , Ludouico Comiti ; propterea quòd in sexdecemuirum collegium à sua ciuitate adlecti , nullo unquam laceffiti maleficio , nulla iniuria pellecti hostiliter se in remp. gesserant ; Calendis est Decèbris in foro decemuirum lege laqueo gula fracta , & bona fisco addicta . quæ quidem res , quod fere semper in urbium , & regnorum conuersionibus fieri consueuit , ut plerique in nouorum dominorù gratiam se prioribus dominis aduersarios præbeant , à multis habita est aliquanto acerbior , & ab huiusmodi temporibus aliena : nãq; multi eius supplicii exemplo fortasse perterriti , ad reip. nomen , atque ad deditionem effecti sunt duriores . Ioannes Franciscus Mussatius item Patauinus eadem lege decemuirum condemnatus est ; ut in Creta insula , quoad uiueret , exularet . qui tamen quadriennio post ab exilio reuocatus est , patriæq; redditus . Angelus cum ad eum uicum ; quod abest Ferraria quinq; millia passuum ; ad quem naues , quæ à uadis Venetis ueniunt , appellantur ; superato flumine classem adduxisset : hostes magna cū manu obuiam progressi duas ab aggeribus triremes ; quarum erat una , qua ipse uehebatur ; tormētis perforauerunt ; remigesq; aliquot interfecerunt . qua necessitate adductus præfectus ; quòd hostibus noceri propè non poterat : nam ripæ agger ad fluminis incrementa antiquitus institutus eos tuebatur ; ne uulnerari è nauibus sagittarum aut fistularum & tormentorum iactu possent : ad Vicum Poleseliam in ea Padi ripa situm , quæ Rodigium spectat , rediēs munitionem in altera fluminis ripa celeriter excitauit : qua hostes , si aduentarent , repellerentur ; neu classi nocerent . uix effecta munitione hostes , ut eam caperent , se non semel circumfuderunt .

derunt . postremo eam firmioribus copiis adorti ; cum propè in aggeremunitionis uersarentur ; Hercules Cantelmus , Sigismundi Neapolitani claro loco nati filius , magnæ spei adolescens , cum se audacissime in propugnantes incitauisset : equi lapsu humi fusus à remigibus interfectus est . cuius in oculis amicæ manu scriptæ sunt repertæ literæ : quibus illa multis precibus ab adolescente petebat ; ne cum Venetis prælio contenderet . eoq; die Gradonicus legatus ab exercitu cum equitibus & militibus octingentis Senatus iussu classi auxilio ad alteram fluminis se ripam contulit . Ciuidale interim Carnicum in alpibus , Feltriæq; arx , dein Scalamunicipium natura & artificio communitum , itineri , quo Germania magnopere aditur , adiacens , à reip. copiis est capta . erant in eius arce milites Germani octoginta . neque enim fere plures capere locus exiguus poterat : qui se fortissime defendebant . in quos cum à reip. militibus tormenta exercebantur : pilæ , quas emitterent , ipsos defecerunt . eamq; ob rem differri oppugnationem necessitas cogebat . atque unus ex agrestibus , qui aderant , desiderari pilas sentiens , ad præfectos accurrens , ego uobis , inquit , opportune pilas dabo : ad proximumq; ei loco tumulum eos duxit : quo à tumulo pilæ ferreæ triginta tegebantur ; quas hostes abscondiderant . haud facile dictu est , quantum in bello fortuna possit . nam ut casustulit ; ut is agrestis , qui sciret eas ibi pilas esse , illo temporis puncto eodem uenerit ; quæq; dicerentur , audierit : ita casu magno factum est ; ut pilæ hostium tormentis reip. ita conuenirent ; ut ad id confectæ uiderentur : infartæq; iis , & eiaculatæ perfererint ; ut arx eo die caperetur cum Germanorum omnium interitu , præter eorum præfectum : qui ad urbem uiuus est perductus . quæ quidem paulo post senatus arcem magnis munitionibus tutiorem reddidit . atque est eodem in itinere ter mille passus ante Scalam mons saxeus præcellus maximeq; directus ad perpendicularum uizæ imminens : in cuius superiore parte ipso in saxo specus cum perennis aquæ fonte natura factum homines concinnauerunt : arcemq; paruam ex eo effecerunt . ea omnino arx adiri pedibus non potest . fune autem demisso cum lignea sedecula singuli homines rota desuper uertente attolluntur : ac quicquid aliarum rerum inferendum est , eodem uno subleuatur , atq;

in arcem importatur modo. ei arci inter montem flumenq̄, quod arctam atque angustam uallem dirimit, subest ea, de qua dixi, perexigua sane uia: qua commeare iis, qui in arce sunt, inuitis licet nulli: propterea quòd saxis modo ab ea deuolutis quoslibet obrui, atque interfici nullum negotium est. ea quoque arx, quam Couolum appellant, eorum deditione, qui illam custodiebant, ad remp. rediit. in Istris etiam præda celebris ab Epirotis est equitibus & cædes hostium facta. Germanis autem, qui urbem incolabant, à Senatu petentibus; ut, quoniam Maximilianus permiserat; ut, qui uellent ex eius ditone urbem adire mercaturæ causa, eis liceret; patres item concederent, eos tuto uenire posse: fides est ei reipublicæ interposita: itineraq̄, quæ toto bello clausa fuerant, patefieri cœpta sunt cupidissimis omnibus. Marcus Antonius Contarenus cognomine Camalis, quem senatus paruis nauigiolis præfecerat, patrum iussu ab Angeli classe profectus Cymacium inter duo Padi hostia Varenum & Caprariam, oppidum magnopere piscatorium, diripuit: ædificiaq̄; plurima incendit: quæ Alfonso non parua clades fuit: quòd ex eius oppidi septis calamo reticulato uadis triginta millia in circuitu passuum eo ipso fere tēpore ingēs uis pisciū biduo triduo ue maxime pluuio capta, & sale iniecto reposita, magnis redimi pretiis portoriisq̄; cōsueuit. Angelus cum nauibus triremibus ad latitudinem fluminis dispositis pontem iniecisset; quo Gradonici equites transportarentur ad incursiones exercendas, hostesq̄; qui munitionem copiis omnibus aggressi sæpe fuerant, sustinendos: postea, ne triremes impedirentur, quo minus ad gerendum bellum presto essent, eūdem minoribus in nauibus pontē imposuit: traiectoq̄; leuissimo equitatu omnem illam oram fuga terroreq̄; impleuit: quoad hostes missis ab Iulio Ferrariam equitibus Ludouico Pio præfecto, quem Verona euocauerat; atque ab Aloisii regis ministris Brixia item equitibus & militibus quamplurimis, exercitum duodecim millium armatorum confecerunt. ac Ludouicus quidem una cum Hippolyto ad classem ripamq̄; fluminis audacissimo se inferens interfectus est, capite media cum galea pila ferrea casu in eum cadente perfracto. deinde, quòd hostes in munitione capienda frustrabantur: Alfonso infra eum locum duo millia passuum

passuum munitionem & ipse in ripa facere instituit; qua in reditu impedire classem posset tormentisq; deprimere. quod ubi Senatui est allatum: literas ad Angelum dedit: si ei uideretur, classem reduceret; ne confecta hostium munitione periclitaretur: id unum in primis curaret; ut classem, quam à ciuitate accepisset, saluam sospitemq; reip. restitueret. ad quas ille literas ita rescripsit: si classem reduxisset, fore; ut omnem illam oram, quæ cis Padum est, hostium exercitui diripiendam relinqueret: itaq; id se tum facturum, cum illa munita esse loca cognouisset. eodém tempore, quò ad patres uenerat Bulfardus Germanus; qui ad urbem uentitare consueuerat; ad speciem, ut eis se offerret ad pacem inter regem remq; p. tractandam; re, à Maximiliano eius rei cupidissimo clam missus: decem uiri legatos duos creauerunt; qui cum Bulfardo ad regem statim proficiscerentur; Ioannem Cornelium quinqueuirum Senatu regendo, Aloisium Mocenicum; qui Feltriæ atque in alpibus legatus tunc erat. egerant autem cum rege ciuitates Germaniæ liberæ; ut pacem cum rep. faceret: quarum quidem fere omnium municipes non pauci in urbe mercaturam exercere consueuerant; ægreq; ea re carebant. Paulus quoque Licestenius, cuius erat multo maxima apud regem auctoritas, uti antea demõstrauimus, pacis ei auctor semper fuerat. uxor insuper regia idem cupere maximopere uidebatur. præter hæc Enricus Britaniæ rex ab Iulio & Aloisio & Maximiliano per literas diligentissime scriptas petierat; ne cum Veneta ciuitate bellum exercerent: quæ si nusquam existeret; construi tamen omnibus ab hominibus ad publicam orbis terrarum utilitatem atque ornamentum profecto debuisset. idem quoque multo etiã accuratius legatus regis, Romæ qui erat, ad Iulium detulerat. quibus rebus cognitis spes Senatum tenuit, breui fore, ut sibi cū Maximiliano conueniret. atque illis quidem diebus Baldassari Scipioni Senensi; qui Liuiano propter uirtutem maxime charus fuerat; equitum grauis armaturæ L. præfectura est à Senatu tradita. Bonifacioq; Sonzinio; qui se amanter pro repu. Parauino bello gesserat; auri libra anni singulis immunitasq; rerum omniū ei liberisq; posterisq; eius; tum ut ipse liberiq; extra ordinem in Senatum legerentur; dono datum. Padus interim aucto Galli-

cis repentinis imbribus flumine , ut summas plane ripas adæqua-
ret ; pontem , qui minoribus erat nauibus impositus , aquarum
uiolentia disiecit . Angelus , traiectu ne careret , triremes , uti an-
tea fecerat , contra cursum fluminis iterum firmavit ; quæ pontē
sustinerent . hostes autem , ubi uiderunt fluminis incremento tri-
remes alte sublatas pulcherrime tormentorum pilis obiici : pri-
ma nocte magna cum manu Ferraria egressi ad ripam contende-
runt : tormentisq̃ plurimis adductis naues impeditas uerberare
exaggerare ictibus creberrimis cœperunt : neque prius destiterunt ;
quā classe penē uniuersa perforata & disiecta Angelus , qui som-
no expergefactus suo se lectulo eiecerat , cum signo aureo , ne ho-
stes eo potirentur , publicisq̃ literis ; tum ductores reliqui cymbis
nauium excepti fuga salutem peterent . remiges se flumini omni-
bus è nauibus dederunt : aduersamq̃ ad ripam delati magna pars
ad Gradonicum se receperunt . una triremis primo aduentu per
remos , qui aggerem contingebant , ab hostibus ad ripam attra-
cta cum hominibus non paucis est capta . ipsi omnes interfecti .
altera succensa est . ex omni classe triremes duæ nauigiaq̃ minora
aliquot secundo se flumine demiserunt ; ad finesq̃ reip. nullo ac-
cepto detrimento redierunt . tres depressæ interierunt . munitio-
ne cum plurimorum remigum & militum interitu hostes potiti .
triremes nouem Ferrariam sunt perductæ . Ea clade patres cog-
nita è uestigio literas dederunt cum ad Gradonicum legatum : si ho-
stes Padum traicerent , interiorē Atesis fluminis ripam inter-
scinderet , ne Rodigium possent accedere ; ipse se in tutum cum
iis , quas haberet , copiis reciperet : tū ad legatos Gritum & Mar-
cellum ; qui erant in exercitu ad municipium Leonicænorum ; ut
aliquid copiarum auxilio ad Gradonicum mitterent ; quo se fa-
cilius finesq̃ illos ab hostibus uictoribus tueri posset . Scripsere
etiam ad Fossæ Clodiæ magistratum : cymbas iuberet Padum in-
gredi ; quæ fugientes reciperent ; & si qui se in syluas aut paludes
abdidissent , perquisitos repertosq̃ subleuarent . Datæ insuper ad
Ioannem Maurum literæ ; qui in Istris cum triremibus , quas ap-
pellant nothas , tribus , legitimis duabus relictus fuerat ; ut ad Pa-
di hostia contenderet ; cumq̃ Marco Antonio Contareno , qui
triremem suam nauigiolaq̃ non pauca incolumia conseruarat , se
coniungeret .

coniuugeret. Senatu postea eodem die coacto ad classem redintegrandam multoq; ampliozem instituendam, latum; ut in Creta triremes octo, Corcyrae duae, in Dalmatis sex, in urbe quatuordecim confestim armarentur; atque ex his duarum remiges postridie, aliarum duarum perendie conscriberentur. Angelus inter haec ad urbem rediit: clademq; illam non tam uere ac explore, quam ut ipsi minus dedecoris afferebat, patribus exposuit, quem tamen eius sermonem pleriq; ex earum, quae perierant, triremium praefectis ad urbem & ipsi redeuntes audacter refellerunt: probraq; omnia in illum iaci coepta: nihil in eo consilii, nihil prudentiae, nihil omnino prouidentiae; crudelitatis, auaritiae, arrogantiae plurimum semper fuisse: triremes ponte implicari minime omnium debuisse: si paulum supra eum, in quo erat, locum ripae, aggerem deiecisset; flumen ipsum, quod tam alte creuerat, suamet illuione & munitione & classem tutam ab hostibus puncto temporis redditurum, regionemq; illam pulcherrimam & fertilissimam longe lateq; uastaturum & foedaturum fuisse. quae nae autem aptior atque faciliore reip. morem gerendi occasio dari ei a fortuna potuisset, quam quod est illi ea fluminis tam uasti magnitudine exuperantiaq; subministratum? ita illum, quae e reip. non erant, effecisse: quae usui & dignitati magnopere fuissent; quae securitatem classi attulissent; quae hostium cogitationes & conatus omnes frustraissent; praetermississe: unum modo magna semper diligetia curauisse; ut cymbas praeda onustas singulis diebus domum mitteret. his cum uocibus penes omnium, qui in ea classe fuerant, & cladi superfuerant, Angelus palam accusaretur: Senatus frequens rogationem iussit; uti de ea re triumuiro ex aduocatis reip. quaerent: quod reperissent, intra dies XV. ad Senatum referrent, atque is ea poena, quam Senatus probauisset, plecteretur; atque ut proximis comitiis praefectus classis eius loco legeretur, etiam perlatum. lectusq; est Antonius Tro-nus templi Marcii procurator: quo praefecturam respuente, quod non esset rebus maritimis assuetus, comitia Petrum Balbum Patauii magistratum sublegerunt. qui quidem Balbus antequam Patauius decederet, hominem ex plebe, qui filia pro concubina utebatur; ipsamq; filiam, scelere per indicium delato, compreh-

di iussit : fassosq; securi ambos percussit , igne patris cadaueri etiã supposito. Ad hæc, ut aliquando Iulii iracundiã finis fieret , Senatus sæpe consultus , sæpe amplius consuli iussus tandem censuit; ut legati reipub. Romæ qui erant , tabulis ab Iulio traditis , quibus indignissimæ conditiones reip. imponebantur , scribendo ad essent , ut iuri scilicet , quod in sinu Adriatico antiquitus respub. obtinuerat , ab omnibus , qui eo mari nauigent , exigendi , pro eorum tantum nauigiis , qui Romani Pontificis imperio subessent , & eo mari nauigarent , quodq; in Ferrariæ dominatu , quã aliquando in suam potestatem redegisset, permultos annos haberat , quodq; ullo nũquam tempore in Flaminia oppidis ei fuisset, reip. nomine cederent : eamq; contra rem Romanam fecisse faterentur ; ueniamq; suppliciter peterent . ea res quod ui fiebat, Senatui nulla libere decernendi potestate relicta, tot regibus hostibus , tot reipu. oppidis bello captis , retentis ab Iulio in urbe sex legatis summa dignitate & nobilitate ciuibus , tum illis , qui è Flaminia in uinculis ad illum sunt perducti , ipsius interdicto , cui tamen iam pridem paruerant satisq; fecerant , etiam nunc urgente : minus molesta patribus fuit ; minusq; ei rei, ne fieret , obstiterunt ; illud animis atque sermonibus diu multumq; repetētibus ; ui atque iniuria coactis ab hominibus quod fit , pro infecto haberi consueuissē : itaq; & naturæ , & gentium , & ciuili iure , & legibus omnium populorum esse constitutum . unũ autem se se consequi , ut Iulius inimicum in rempub. animum deponeret, neque amplius eius hostibus auxilio uellet esse : quod quidem se facturum pollicebatur : magno sibi adiumento ad reliquum bellum conficiendum fore arbitrabantur . atque his rebus agitatis, annus finem habuit .

153.

PETRI BEMBI RERVM VENE-
TARVM HISTORIAE
LIBER X.

A NNO insequente inito hostes Verona egressi; ut in pagos plerosque, qui exercitum reip. receperant, rebusq; omnibus iuuerant, iracundiam exercerent suam; atque inde pabuli copiam aliquam in oppidum importarent: cum quinque millia passuum processissent; ad aquæ Martinianæ pontem substiterunt: ut nostris, qui re per exploratores cognita ad illos repellendos contēdebāt, fluminis transitum impedirent. erat autem præmissus ad eam re ab Imperatore legatisq; Leonardus Apulus cum expeditis militibus & equitibus quamplurimis. is ubi pugna ante pontem magno animo commissa tamen traicere hostibus, ut se priores in ponte constipauerant, angustias defendentibus se non posse uidit: equites Epirotas triginta ad superiorem fluminis partē longo circuitu, ne ab hostibus conspicerentur, cum reliquis mandatis misit. illi itinere celeriter confecto, repertis in primo colle uadis flumen transierunt. eodemq; & circuitu & celeritate usi, magno clamore sublato repente in hostes à tergo impetum fecerunt. qui noua re perturbati; cum reliquum adesse exercitum crederent, & prælio ancipiti sibi esse decertandum existimarent; atque ii, qui à fronte nostros sustinebant, sibi ueriti sæpe respicerent, pugnamq; interim remitterent; nostri ardentius instarent: relicto ponte omnes se in fugam coniecerunt. ea in fuga per plures interfecti sunt: capti equites cataphracti L. ex leuioribus circiter ducenti, præfectiq; clari nominis sex, ad urbēq; missi, & signa quatuor relata. Saornianus post hæc ad urbem rediit: magistratūq; repudiato aliis in rebus maiori se reip. fore usui est pollicitus. Erat tum in urbe Philippus Vladislai regis Pannoniæ legatus: qui à rep. superiorum pensionum reliqua sibi dari postulabat. ei Senatus, quòd pecunia propter quotidianos belli sumptus dependi minus posset, excusatione interposita, gemmas, purpuram, te-

lasq; cæteras fericas , laneasq; pro summa librarum auri trecenta-
rum dari iussit . pauloq; post eodem legato petente ad reliquas res
quadraginta sunt auri libræ numero additæ : ipsi libræ quatuor
dono curatæ . ad Enricum etiam Britannia regem adolescentem
Senatus legatum creauit Franciscum Capellum , honoris illius &
beniuolentiæ institutæ causa . Hatriani , quod est oppidum inter
Padi hostia : prædæ nomine ab Angelo præfecto classis sub reip.
imperium redacti , cum ab Alfonso ut ad se redirent , sollicitaren-
tur : legatos ad urbem miserunt , uelle se ab repub. non recedere .
itaque & qui sibi ius diceret reip. nomine , & armatas naues , qui-
bus se defendere ab Alfonsi contumeliis possent , suppliciter pe-
tere . Quãobrem Senatusconsultum factum est , Hatrianos de-
fendi oportere , senatui uideri . igitur & prætor eis datus Leonar-
dus Bembus , & naues armatæ decem ad eos missæ : quibus præ-
sidiis postea usi in fide , atque officio permanserunt : tametsi Alfon-
sus antequam auxilia conuenirent , illos , pagosq; aliquot demissio-
res in Padi ripa , Venetisq; sinibus male habuerit . at hostes iterum
Verona egressi , multosq; uicos depopulati , interfectis propè in-
colis omnibus , partem suorum , quos nostri obuiam progressi
aut occiderant , aut captiuos fecerant , amiserunt . Tertio autem
ob pabuli inopiam idem ausi multo maiore accepta clade , Alexio
tamen Bua turmæ Epirotarum præfecto , ob equi lassitudinem ab
ipsis capto se in oppidum receperunt . quibus in rebus omnibus
imperatoris maxime studium uigilantiaq; extitit . itaque febricu-
la tentatus accersitis Patauio medicis , tamen conualescere non po-
tuit : crescenteq; ui morbi cum se breui morituum cognosceret ;
adhibitis legatis exercitum Lucio Bononiensi commendauit , at-
que ipsum , & præfectos reliquos grauissimis amantissimisq; uer-
bis monuit ; ut suam fidem & beniuolentiam reip. præstarét : quæ
si perierit ; uirtus omnis Italorum animorum , resq; ipsa militaris ,
quam adhuc quidem ipsi uni sustinuisent , unà cum illa perierit .
Quis enim inquit uos alet , prouehet , ad exercitus regendos uo-
cabit ; hac terrarum parte in regum barbarorum potestatem reda-
cta ? hæc atque his plura cum dixisset , paulo post mortem obiit
apud Leonicenos septem & sexaginta annos natus ; molestaq; ea
magnopere ciuitati exercituiq; mors fuit . cadauer ad urbem de-
latum

latum funere amplissimo & concelebratissimo atrata ciuitas extulit. imperatore mortuo, Ianes Fregosius Ligur eius equitibus regendis præficitur : quibus tamen etiam uiuo illo præesse consueuerat. Leonardusq; Apulus ob uirtutem, atque in reip. studium stipendio à Senatu auctus est, duobusq; fratris eius liberis pensiones annuæ dono datæ : eamq; profecto legem sententiis omnibus patres conscripti probauerunt : ut non modo nulla reiecerit ; sed etiam ne una quidem, cui non liqueret, in loculis resederit : quæ res penè pro miraculo est habita. fuit quidem certe singulare, ac peregrinum omnium ordinum, totiusq; ciuitatis in Leonardum studii atque beniuolentiæ indicium. Vbaldo deinde Gallorum internuntius Mediolano ad urbem uenit, pollicitusq; est præfectorum regionum nomine : si Gallos, qui essent in custodia urbana, Senatus restituat : ipsos ciues quosque Venetos unà cū præfectis reip. qui Mediolani custodirentur, missos facturos. itaque quatuordecim Gallis Vbaldo traditis, Brixiamq; missis, ipsi Iustinianum Maurocenum, Aloisium Bonum, Petrum Gradonicū, Franciscum Memmiū, ciuesq; alios, quos habebant, hominesq; militares tres Vincentium Naldium, & Vitellium, & Braccium libertati restituerunt. atque ut scribendo sæpius ad Maximiliani exercitum, qui Veronæ erat, redeatur. Hispani ex eo milites, hominum scilicet natura, & moribus multo callidius ac sapientius Gallis, atque Germanis hominibus genus, cum uiderent Venetos castris ponendis oppido propiores esse factos : nam à Leonicanis aliquot passuum millia Veronam uersus se contulerant : simul eos breui ad murum atque portas accessuros, urbemq; obsessuros uererentur : ut quid quæq; domus, atque familia uoluntatis in reip. haberet, si possent fallendo cognoscerent : nocte intempesta per oppidum, cum magno armorum sonitu incitati, cucurrerunt ; nomenq; Marcium, quod est insigne reip. sæpe in cursu clamauerunt. quo exaudito à plerisq; illos esse Venetos, credentibus, qui se in oppidum intulissent, eadem nominis acclamatione est responsum datum ; salutatioq; ueluti mutua facta. illi eas domos, unde uoces ueniebant, atramento signauerūt ; posteroq; die repetitis notis omnes ad unam diripuerūt. quibus rebus consequuti sunt : ut & reliquis amicis reip. timor iniiceretur, ne quid

ultra facere aut dicere auderent, & ipsi præda illa pro stipendio, quod non persoluebatur, ad se sustinendos uterentur. erant in urbana perliberali custodia, uti supra demonstratum est, cum Patavii, tum in Istris capti Germani regis præfecti sex: salutabanturque quotidie ab amicis & familiaribus suis propè ut liberi. eorum quinque noctu, custodibus in cœna occupatis, tenui perrupto muro ad aquam se nullo strepitu contulerunt: cymbaque ad biremem clam à suis comparatam uecti in ea Tergeste perfugerunt. uni ut fugeret persuaderi non potuit: ne fidem, quã unã cum reliquis reip. dederat se non abiturum, falleret. Post hæc triumviri; quorum erat è collegio Bernardus Bèbus pater meus; confecta quaestione Angelum Triuisanum; qui classem turpiter amiserat; ad totius ciuitatis iudicium maiora comitia detulerunt, ea lege per ipsa comitia prius rescissa; quam Senatus, ut ad se referrent, iusserat: tabellisque eorum recitatis; qui permulti contra eum testimonium dixerant; causaque dies aliquot agitata, condemnare tamen illum primis sententiis non potuerunt: propterea quòd ab reliquis ciuibus; qui eo bello improbe remp. gesserant; qui quidem erant plerique; atque ab eorum propinquis & necessariis magnopere laboratum est, ne condemnaretur, ueritis, si ille pœnas dedisset, ne ad ipsos etiam eiusmodi iudicia descenderent. quæ sanè res bonis omnibus magnam molestiam attulit: quòd Angelo absoluto nihil amplius in rep. seuerè, nihil omnino ex dignitate posse agi propè constaret. postremo uero cum triumuirum actionibus diligentioribus, tũ eiusmodi bonorum querelis permota concio triènum ab urbe urbisque finibus esse Angelum exulem iussit. at ne classi redintegrandæ; quam in rem patres incubuerant; milites aut remiges deessent: lex est in Senatu lata: ut exules maritimis ab oppidis atque insulis reip. ob homicidium qui essent facti; si pace cum mortui propinquis inita menses sex in classe reip. sua impensa operam nauauerint, aut ad id uicariũ dederint, restituerentur, exceptis iis, qui hominem constituto occidissent. Alfonsus uero classis reip. clade non contentus copias, quas confecerat, traiecto Pado ad fines Rodigianos uexandos ac depopulandos misit. eæ copiae in pago Alfonsi finium postremo se se uallo munierunt, & paruo præsidio ad uallum relicto instructæ;

structæ; ut, quod intenderant, etiam perficerent; progrediebantur. Gradonicus Legatus, Rodigii quierat, ea de re ab exploratoribus certior factus, ante lucem cum equitatu, & peditatu oppido egressus Epirotas aliquot præmisit; qui hostes uelle aggredi simularent; lenteq; reuertentes eò traherent, ut æquo loco præliū committi posset. hostes Epirotis uisis in eos impetum fecerunt. illi, ut erat eis imperatum, paulatim recedentes in nostri agminis conspectum eos perduxerunt. legatus cohortatus suos pugnae signum dedit. neque hostes sibi defuerunt. concursus est ab utrisque ita acriter; ut pugna diu anceps, atque ambigua fuerit. tandem hostes fessi repelluntur; seq; ad pagum munitionesq; suas recipiunt. nostri hostium regressu incitatiores facti cum aliquandiu ante uallum pugnauissent; munitionem perfregerunt; eosq; in fugam omnibus a partibus dederunt. quos Epirotæ confectati plerosque interfecerunt: equites utriusque armaturæ circiter nonaginta cum eorum præfecto captiuos fecerunt. capti quoque sunt eodem tempore in Veronensium finibus Sequani equites non sanè pauci: cum tamen illi etiam Epirotas duodecim temere à reliquis digressos quodam in pago dormiētes interceptissent. captusq; paulo post unā cum uiginti ex eius turma præfectus equitum Gallorum Clea; qui Maximiliani auxilio Veronam uenerat: ad urbemq; missus. Iulius autem Pont. Max. ubi à rep. omnibus suis postulatis satis esse factum cognouit: Legatis; qui quidem erant quinque: nam Pisanus paulo ante morbo implicatus mortem obierat: ad sacra, quæ se præsentē fiebant, atque ad pedis osculum admissis magna populi Romani frequentia interdicitum abrogauit: deq; eo literas ad omnes reges dedit. quibus rebus cognitis supplicatio à patribus est indicta: gratiæq; diis immortalibus omnibus in templis actæ. paucisq; post diebus Hieronymo Donato apud Iulium manere iusso, qui legationem exerceret; cæteri legati pedibus Anconam profecti, reliquo itinere in longis nauibus, quas patres ad eos subleuandos eò miserant, confecto domum redierunt. diebusq; æque post paucis ciues ii Veneti; qui belli initio in Flaminia contra fidem datam capti, atque in Romanos fines perducti eo tum loci custodiebantur; ab Iulio sunt dimissi. dimissi quoque ab Ioanne Iacobo

Triultio, liberalitatis in reip. nomine, ciues item Veneti tres; qui tribus Galliaë municipiis præfuerant, Mediolaniq; in custodia illos menses totos fuerant, Ioannes Grimanus, Alexander Georgius, Philippus Calbus: atque usque in urbem ab eius ministro perducti. Aloisius Mocenicus, Ioannes Cornelius legati ad pacem cum Maximiliano tractandam missi, uti superiore libro demonstratum est, atque in alpes profecti, regiis internuntiis, qui ad eos uenerant, reipub. datis muneribus. ea erant uini Cretici pretiosioris, ceræ albæ ad tenebras expellendas; fructuum in Aegypto conditorum ad regias epulas omnis propè generis non parua copia: sermonem cum iis complures dies habuerunt, non unisq; in locis unâ fuerunt. neque tamé pax iniri potuit; cum illi omnia, quæ in Maximiliani potestate proxime fuerant, à Senatu peterét. Senatus nihil eorum, quæ ante bellum obtinebat, uellet amittere: dependere quidem Maximiliano aliquam pecuniæ uim se obligasset: si de reliquis fœderis capitibus, quæ proponebantur, conuenire inter ipsos potuisset: sed obstinatione, duritiq; ambarum partium factum est, ut infectis rebus ab utrisq; domum discederetur. ita ea multorum dierum tractatio & mora, quæ suspensos atque sollicitos patrum animos habuerat; postremo ad nihilum rediit. Interim, quod Lauretanos, qui est pagus in Padi fluminis deriuatione, Alfonsi copiæ incenderant, Senatusconsultum factum est, ut eius pagi homines Fossam Clodiam ad incolendum se reciperét; atque ab oppidanis rebus omnibus iuuarétur: quasq; antea onerum & tributorum immunitates domi obtinebant, eisdé immunitatibus eis frui Fossæ quoque Clodiæ liceret. itemq; alterum; uti Belunienses, & Pagenses annum unum immunes essent, neque ad soluendum creditoribus cogi possent. idem Senatus cum uideret multo maximam esse in urbe copiam eorum ex plebe ciuium, qui aliquo reip. munere fungerentur: quo in munere aut stipendii mēstrui, aut quotidiani quæstus nomine lucrum facerent: ut ii quoque aliquid, neque id tamen sine compendio tam angusta pecuniæ publicæ procuratione in ærarium conferrent, rogationem iussit: qui è plebe ciuis munus perpetuum à rep. obtineret: si decuplum stipis annuæ, aut si ea non sit, lucri summam, de qua apud magistratū constet, reip. intra

intra dies quindecim curauerit : id omnino munus ipso mortuo
 aut filius , aut nepos , aut frater eius sequatur : aut is , quencunque
 sibi ipse eius muneris hæredem instituerit . quibus autem sua sint
 ad tempus munera : iis octuplam stipem ærario inferentibus ea
 uiuis munera eripi non possint , illis exceptis muneribus , quæ à
 Senatus , templiq; Marcii procuratorum scribis , & ministris obire-
 tur . ea tamen octupli summa liberalitate patrum paulo post lege
 ad quincuplum rediit . ab Decemuiris quoque , ut etiam nobili-
 tas sui æris aliquantum sponte reip. tribueret : alia est rogatio pau-
 lo post iussa , qui è nobilitate ciuis triginta annos natus libras auri
 uicenas mutuo reip. dedisset : quemq; ciuem maior pars Decem-
 uirum probauisset , ei ciui annum in Senatu esse , adempta suffra-
 gii ferendi potestate licere . huius autè mutui Decemuiri eã esse
 conditionem uoluerunt : ut pars pecuniæ media in ærarium no-
 uissimum ei , qui dedisset , accepta referretur . altera parte media,
 si quid is onerum , tributorum uel nomine in posterum publice de-
 biturus esset ; ex eo tantundem potestas ei fieret dissoluendi . pau-
 loq; post , ne horum ciuium numerus denos excederet ; iidè De-
 cemuiris sanxerunt . Dum hæc domi administrantur : consilio Ve-
 ronam per insidias capiendi ab legatis cõplures dies agitato , cer-
 torum oppidi ciuium suasu ; qui per suos interpretes clam ad Si-
 gismundum Caballum necessarium suum egregium , atque aman-
 tem reipu. ciuem : qui se pro patria exercebat , belliq; munera &
 præfecturas obibat , Patauium missos , res quemadmodum per-
 fici posset , eis ostenderant : ambo prima nocte ad pagum Marti-
 nianum exercitum adduxerunt , quingentosq; milites ex omni co-
 pia lectos ad arcem , quæ ab ea oppidi parte cum mœnibus erat
 coniuncta , non nimis communitam miserunt : qua fore in urbè
 traiectũ cognouerant . illi per duas propugnaculi intromissi por-
 tas : eas Benedictus Peregrinus multa arte , diligentiaq; ferreis ad-
 eam rem confectis Vicetiæ malleis , uectibusq; aperuerat , ad mu-
 rum oppidi scalas , quas secum attulerant , posuerunt ; ut eo supe-
 rato ad portam , ad quam conuenerant , accederent ; interfectisq;
 custodibus , atque apertis ualuibus exercitum admitterent . Eæ scalæ
 cum essent breuiores , quam muri altitudo requirebat : ad eiuſ-
 modi eius rei subsidium comparandum ; ut alteram alteri alliga-

rent, atque ita longiores eas facerent; se dederunt. in eo dū sunt: signa in oppido ei loco proxima casu concinere cœperunt. illi ueriti aduētum ipsorum militibus Germanis tribus millibus palam factum esse, qui eam oppidi partem custodiebant, relictis scalis extra propugnacula celeriter se, quā uenerant, receperunt: deinde ad exercitum; qui non longe aberat, ut se in oppidum inferret; re infecta magno cum dolore omnium atque molestia redierunt. hostium præfecti haud ita multo post de plerisque ciuibus; quos fuisse eius rei conscios non tam quidem reperissent, quā essent suspicati; grauiores pœnas sumpserunt. peregrinus unā cum nostris militibus oppido fugiens ad legatos se contulerat. cui Senatus ob facti audaciam atque in remp. studium pensionē annuam, quam posteri eius sequerentur, paulo post dono constituit. eadem in illorum, quos hostes interfecerant, liberos reip. pietas extitit. erat domi lex decemuiralis: nemo ut ciuis; cuius aut filius aut frater aut fratris filius sacerdotium haberet; cum de rebus, quæ ad Pont. Max. atque ad remp. pertinerent, ageretur; in Senatu esse posset. quam quidem legem eo consilio patres iusserant: ne; qui suo compendio propter sacerdotiorum adipiscendorum cupiditatem in consulendo duci poterat, ut plus Romanis rebus, quā suæ ciuitati faueret; ei aut sententiam dicere, aut suffragium ferre in Senatu liceret. eam tum legem decemuiri antiquari uoluerunt. non enim arbitrabantur quenquam esse ciuē posse; qui tam duris reip. temporibus alieniori uoluntate suæ patriæ commoda, quā Pont. Max. à quo tā insignite læsus esset, in Senatu administraret. itaque & Antonius Grimanus & Georgius Cornelius, reliquiq; sacerdotum propinqui, cum ad Senatum ex literis Roma ab Donato missis est relatum, deinceps affuerunt. quæ quidem literæ magnam in Julio ambiguitatē consiliorum, magnamq; uoluntatis hæsitationem ostendebant. modo enim de rep. honorificentissime amicissimeq; loquebatur; seq; ei adiutorem ad ea recuperanda, quæ in Rhetis Galliaq; amiserat, fore pollicebatur. Gallorum modo regem se uereri ostendebat: quem quidem propediem in Italiam rediturum pro explorato ducebat. A Maximiliano quoque suum legatum propè amplius non admitti, inimicumq; sibi illum ex amico esse factum; quod

quòd interdictum in répu. se nolente rescidisset, conquerebatur. easq; ob res uti resp. quibus posset conditionibus cum Maximiliano pacem faceret, senatui erat auctor: præsertim posteaquam inter Aloisium & Enricum Britanniaë regem; qui dissidere putabantur; quod quidem certe dissidiũ animorumq; disiunctio morari Aloisium & retinere, ne itineri se se daret, una omnino poterat; fœdus esse ictum & concelebratum cognouit. itaque interdum neque cui confideret; neque quò conuerteret cogitationes suas; neque quem susciperet tuendum; neque quid omnino aut faceret, aut plane diceret, reperiebat. quibus rebus cognitis Senatus, cui quidem omnia penè deficiebant, Iulium tamen per legatum est hortatus, bono animo ut esset: non facturum, quæ ab eo iactabantur, Aloisium: cuius omnes planè populi ab alpium traiectu & bello in Italia gerendo magnopere abhorrent: Maximilianum quidem & pecuniæ inopia, & aliena Germanarum ciuitatum à bello contra rep. uoluntate, & aliarum rerum implicationibus perfacile ad pacis cogitationem descensurum: Enricum uero, cur nocere Venetis cogitet, nullam habere porrò causam: cuius & maritimæ ciuitates necessitudinem quasi quandam antiquitus cum nostris hominibus institutã colant, plurimiq; faciant; & portoria à nauibus reip. quæ mercaturæ causa eò uentitant, etiam augeantur: se se autem & exercitum non spernendum iam habere; & classem satis magnam propediem habituros: easq; omnes opes non illi minus, quam reip. præsto, cum uellet, futuras: quamobrem confideret; cum tam bonam causam suscepisset, ut rep. scelere perfidorum hominum proditam ac uiolatam tueretur; Deos profecto immortales, quorum ipse in terris maiestatem obtineret, sibi non defuturos. eiusmodi cum literis labantem Iulii animum atque consilia Senatus confirmauisset: legem sciuit: ut quingenti armaturæ grauioris equites, militũ quatuor millia celeriter conficerentur; atque ad eas, quas haberet, copias adderentur. id autem non tam iussit spe, quam aleret, ut res ad exitum perducì posset: (nam neque unde is tum numerus accerferetur, ei constabat: neque pecunia in stipendium planè suppetebat) quàm ut eius rei sermo nuntiiq; ad Iuliũ allati deiectas illius cogitationes & timoris plenas erigerent; exercitumq; reip.

quem quidem & Veronæ recuperandæ difficultate, & Gallicarum rerum fama; quas rumor latius atque inflatius attulerat; tardior rem ac suspiciosioré factum sciebat; literæ de eo ad legatos datæ ad pristinam belli gerendi alacritatē studiumq; reuocarent. quod sanè accidit. Epirotæ enim equites ubi de augendo exercitu nuntium acceperunt; Atesi flumine traiecto hostium equites centum captiuos fecerunt: milites alteros totidem nemine suorum desiderato interfecerunt. aliæ deinde literæ ad Donatum datæ: ut; quoniam is ad Senatum scripserat, Iulio placere, ut bello, quod resp. cum Alfonso exercebat, finis imponeretur: ei diceret; Senatum de eo id, quod uellet, esse facturum. quo responso accepto Iulius suum hominem Ferrariam misit eius rei causa: neque tamen Alfonso persuasit, uti bello desisteret. nam quoniam exploratum ei erat, Aloisium regem ad Lemniacum oppidum, quod à Maximiliano libris auri CL. emerat, capiendum omnes suas quamprimum copias missurum; quo capto ipse quoque Rodigium posse capere spem non ambiguum fouebat: arma deponere noluit. Senatus autem pluribus & literis & nuntiis certior factus Aloisii præfectos magnis equitatus & peditatus copiis coactis in fines reip. impetum breui facturos: Lemniaco ueritus præter milites sexcentos sub egregiis centurionibus, ciues etiam Venetos è nobilitate quatuor cum militibus quinquaginta è plebe urbana singulos, commeatumq; omnis generis, & res ad tormēta exercenda ignemq; in fossis atque aggeribus ex inopinato excitandum idoneas, & sagittarum magnum numerum eò misit. Vanissa præterea ex Dalmatis homo fortis cum turma lectissimorū equitum octoginta, maiore quàm consueuerat stipendio, ab Senatu accersitus eodem se contulit. ad Gradonicum quoque legatū auxilia ab exercitu submissa: ne, si Alfonso ad Rodigianos oppugnandos, dum reliquus exercitus à Gallis alios reip. fines tueretur, suas copias adduceret, imparatior offendi posset. classi demum paucarum triremium, quæ erat Fossæ Clodiæ, naues breuiore permultæ urbanis è suburbiis eductæ atque adornatæ uti adderentur, quæ in Alfonso fines se inferret, eiusq; copias distineret; latum. ad Vitellium uero; quem captiuum permutatione facta, uti supra demonstratum est, Galli restituerant; Capinumq;
eius

eius propinquum, Pauli illius, quem Florentini Pisano bello imperatorē habuerant, securiq; percusserant, filiū; quibus utrisque Senatus præfecturam equitum grauioris armaturæ C L, paulo antea dederat; atque illi eos equites in Tifernatibus municipibus suis iam confecerant; mari Fossam Clodiam deportandos, naues in Flaminiam missæ: quibusq; etiam milites quingentos ipsorum in finibus quamprimum conscribendi ad exercitumq; adducendi, cura tradita. eandem antea curam Citolo patres dederāt; ut è Perusiæ finibus mille octingentos milites educeret. isq; iam numerus aduentare dicebatur. turmis insuper in exercitu reip. plerisque redintegrandis, quæ quidē erant magnopere deminutæ; stipendium à quæstoribus curatum. pensioq; annua; quam Senatus ultra stipendiorum nomen Citolo dederat, ut ea, quoad uiueret, frueretur; etiam auctā. quas ad res atque sumptus quo fisci debitoribus facilius solutio fieret: Senatus iusserat: ut qui ex iis aurum aut argentum cœlatum; quod plerisque sibi cōparant, aut à maioribus comparatum domi habent; ad Duumuiros numis cudendis intra dies XXV. attulissent; id eis aurum argentum ue cum lucro partis decimæ acceptum referretur: qui Duūuiris neque aurum neque argentum dedissent; neque pecuniam numeratam curauissent; eorum bona, etiā si fidei cōmissa essent, uendi per magistratus oportere, iis exceptis bonis, quæ dotium nomine mulieribus deberentur, easq; uenditiones ratas & firmas haberi oportere, neque ullis posse legibus infirmari, Senatusconsulto additum. pauloq; post: quod patribus constabat ciues plerosque ex iis, quibus ampla res esset, adduci tamen non posse, ut in ærarium conferrent; quod nulla suæ patriæ charitate, nullo reip. amore tenerentur: Decemuiros suis ministris mandauerunt, ut illos prius ea de re admonitos, si post dies octo nihil contulissent; captos in carcerem contruderent: quod si se occultauissent, ab eorum domibus rem familiarem abriperent, magistratibusq; traderent distrahendam. quæ duæ quidem res uti publice iuberentur; ante id tempus nunquam acciderat. Vicetina quidem ciuitas, reip. difficultatibus permota, sponte sua uicenas auri libras dono in ærarium contulit. quoniam autem & legati non semel ad Senatum scripserant, egere imperatoris reip. exercitum: sine

eo , qui summæ rei præsit , omnes indiligentiores & dissolutiores quotidie fieri , & ipsi per se patres singulis horis ea de re admonebantur : sæpe cum essent inter se magistratus colloquuti ; magna eos ambiguitas hæsitatioq; diu tenuit . nã quod ex præfectis reip. plures parem ferè honoris locum obtinebant ; existimabant patres , in potiore adipiscendo loco alterum sibi præferri neminem eorum satis æquo animo laturum . Tum illud accedebat ; quòd ipsimet patres , quis nam illorum esset reliquis antefendus , non dispiciebant . de externis cum quærrent ; plerique in eam sententiam conueniebant ; ut Franciscus Mantuanorum princeps , què habebant in custodia , ei muneri maxime omnium esse præficiendus uideretur : quod profecto munus & alias apud ipsos gessisset , & nunc eo libentius eoq; diligentius ab illo suscipi atque administrari oporteret ; quòd ex ipso carcere atque custodia ad tam amplam dignitatem atque imperium patrum munere ac liberalitate uocaretur . uerum propterea quòd annis etiam superioribus ad illud ipsum munus à Senatu reuocatus , uti tum à nobis demonstratum est , stipendio etiam accepto à rep. defecerat ; atque ad Maximiliani militiam auctore & consuasore Ludouico Sfortia uxoris suæ sororis uiro se contulerat : idcirco , nisi senatui satisficeret se fidem reip. præstaturum , omnes unà magistratus committendum ei esse non putabant . id ut sciri ab eo posset ; Lauredanus patresq; eum ad se se cum honesto senatorum comitatu è custodia uenire uoluerunt : amicissimeq; appellato suam ei mentem aperuerunt ; Senatusq; consultum ea de re factum ostenderunt . ad quem ille sermonem inopinata lætitia commotus atque illachrymans , magnas patribus gratias cum egisset ; confirmauit filium se suum Federicum natu maiorem suæ fidei obsidem reip. daturum : uxoriq; scripturum , ut eum ad legatos è uestigio mitteret . quod cum patribus probaretur ; Ludouicum Firmium familiarem suum cum mandatis ad uxorem misit . illa uero parere uiro noluit , neque filiũ ab se dimittere . Alfonsi enim soror Gallicis rebus magnopere fauebat : quibus fore impedimento , si uir imperium à rep. oblatum accepisset , pro explorato ducebat . ita ea res exitum non habuit . quamobrem cum patres iterum de eo eligèdo , qui exercitui præfset , consulerentur ; magistratusq; nonnulli Lucio , nonnulli

nulli Gritto legato imperium deferrent : neutra lege suffragiis probata Senatus est dimissus. quod ubi Grittus rescivit : patribus literas dedit : non esse e' repu. se , qui non magnum in re militari usum haberet , tot fortibus & claris bello uiris , qui in eius exercitu essent , præfici : neque id eos æquo animo laturos : itaque alia omnia cogitarent : se se nolle imperium cū inuidiosum , tum suis maius uiribus accipere . Vanissa interim ; quē Lemniacum profectum dixeramus ; cum suis equitibus aliisq; per paucis , qui sagittis utebantur , mane prædatum oppido egressus in Veronæ finibus hostium Gallorum equites grauis armaturæ plus centum , leuioris non plurimos , milites quatercentum nactus , manum cum illis conseruit . id dum fit ; hostes unum ex eius famulis captum nullo more iugulauerunt . quod Vanissa ubi uidit ; suos cohortatus , uti eam necem uindicarent , ita acriter pugnauit , itaq; eum sui acriter pugnantem imitari studuerunt ; ut paruo temporis spatio globum hostium uniuersum disiecerint ; ex iis ceperint plus ducentos : quibus omnibus ceruices absciderunt , nemine suorum , præter illum unum , desiderato . ea res magnum illi nomē apud omnem exercitum hostesq; ipsos attulit . Alfonsus interea coactis cum militibus , tum nauiculis , atque in eis tormentis leuioribus impositis , Venetos , qui minorum in Rhodigianis finibus fluminum ripas custodiebant , depulit . pauloq; post , cū Gradonicus nihil non ab hostibus ueritus Rhodigio relicto se in tuta retulisset ; oppidum uacuum recepit . tantusq; fuit eius rei terror ; cum Galli magna cum manu aduentare dicerentur : ut neq; auxilia submissa ullo in loco consistere , neque Grittus legatus confidere , in quibus erat , castris auderet ; omnesq; omnibus à partibus se se Patauium Vicetiamq; uersus nullis hostiū insequentibus tamen reciperent . deliberatum est etiam domi ; ut Patauiū muniretur ; tormentaq; ac farinas & uinum Creticum magistratus eò mitterent , ciuesq; in primis Venetos decem , qui urbem custodirent . tum , ut reliqui commeatus pabuliq; copia in oppidum importaretur , cura adhibita . datæ quoque à Senatu literæ in Epirum ad suos magistratus ; ut Thraces equites , quos possent , reip. stipendio conscriberent , Iaderamq; mitterent ad urbē trāsuehendos : id enim regionum ministrorum uoluntate fieri poterat .

latum etiam ; ut lex de mercede magistratuum reip. condonanda in sex menses prorogaretur . iussus etiam Ioannes Franciscus Polanus ; qui longis nauibus in Istris non segnem operam reip. nauabat ; ut Fossam Clodiam ad præfectum se classis è uestigio reciperet . quibus intellectis rebus Zoilus Detricus , ex Iaderensi ciuitate , amantiſſimus reip. uir , aurum , quod in suos usus domo attulerat , patribus principiꝫ dono dedit . Grittus cum exercitu Vicetiam ueniens : ad quem ciuitatis magistratus cum armatorum ex plebe atque agris decem millibus iter faciebat ; ut ei opem ferret , ne ab hostibus cladem aliquam acciperet ; magni enim de eorumores afferebantur : cum uellet extra murum castra ponere , ne oneri oppidanis eſſet ; à ciuibus omnia perpeti reipub. cauſa ſe ſe uelle pronuntiantibus , atque ab illo , uti copias omnes introduceret , maiorem in modum poſtulantibus , noctu hilariter in oppidum eſt receptus . poſtridieꝫ eius diei abiens medio fere inter Patauium Vicetiamꝫ ; itinere conſedit : ut utrique urbi , ſi neceſſitas urgeret , auxilio eſſe poſſet . patres ; ut Vicetinae ciuitatis plena fidei ac beniuolentiaꝫ officia tanti facere , quanti par erat , uideretur ; per literas ſibi gratum id fuiſſe oſtenderunt ; ſeꝫ memores eius rei fore in poſterum confirmauerunt . deinde ; cum de Gradonico deꝫ Marcello legatis non commodi ſermones iactarentur ; eorum loco eſt ab iis legatus lectus Paulus Capellus : qui ſe , cum uellent patres , proſecturum eſt pollicitus . paucisꝫ poſt diebus duo ſunt ſublegati reliquis legatis lecti , Federicus Contarenius , Ioannes Diedus : quorum alter ſenatui paruic , proſectusꝫ eſt : Ioannes excuſatione ualeitudinis adhibita domi remaſit . eius eſt loco paulo poſt Sigismundus Caballus ſublectus . at Galli Triultio & Palitia & Magiſtro magno ducibus audito noſtrorum reſeſſu , miſſis Montanianum paucis equitibus deditione oppidum capiunt , itemque Ateſte , tum Coloniam & Leonicaenos . cum uero è Carnis nuntii ueniſſent , omnes eo ab latere hoſtium regiones in armis eſſe , cogiꝫ milites plerisque in locis : Foroiuſienses ad Senatum miſerunt , uelle ciuitatem ſua ſtipe equites ducentos alere : rogare Senatum , ut Epirotas alteros totidem iis adiungat ; quibus ſe ſuosꝫ fines tueantur : uelle omnes magno animo ſuam fidem omni cum uitæ periculo patribus & reip. præſtare . atque

re. atque ita ut fieret, Senatus censuit. etiam in Illyrico apud Spalathram incursiones & prædæ factæ, abductiq; pueri & mulieres haud paruo numero. Vicetini destituti ab exercitu, qui se ad Medoacum receperat, cum suis rebus uulgo ad urbem confugiebāt: à quibus cum publicani uini portorium exigere; lata rogatio est; ut sine portorio rerum alendi se causa importandarum Vicetini reciperentur. pauloq; post domus noua Germanorum mercatorum societati publice exædificata, quam inhabitarent, eistradita. Gallorum duces ad Marcum Marcellum Monsilicensem magistratum miserunt, qui oppidum peterent. ea intellecta re Gritus legatus cum equitibus leuissimis Monsilice contendit: firmatoq; præsiidiis oppido præter eos, qui ex plebe urbana tum uenerant, sua in castra rediit. Citolumq; Perusinum cum militibus octingentis Senatu approbante Taurisum misit; qui optime merita ciuitati præsidio esset. eo enim etiam ab latere hostes impetum facturos rumor attulerat. Interim missus Lemniacum Baptista Doctus, uir fortis, cum stipe; ne, si oppidum obsideretur, pecunia defensoribus introclusis persoluenda deficeret; ab hostibus in itinere deprehensus uix ægreq; fuga se ab illis eripuit: infestaq; re cum numis ad legatos rediit. Post hæc cum Iulius Pont. Max. Franciscum Gonzagam Mantuanorum principem, captiuum senatui commendauisset: patres in eius gratiam legem sciuerunt: ut, si uxor Ludouicum filium Bononiam misisset; Franciscus & libertati restitueretur; & reip. exercitibus præficeretur, imperatorq; crearetur: modo Iulius puerum ad urbem postea mitteret: quod quidem se receperat facturum. Vicetini; ad quos legatorum & exercitus discessu Galli duces miserant; qui & oppidum & quingentas ab iis auri libras peterent; concilio coacto, curatisq; è uestigio libris auri quinquaginta, alteris totidem pollicitis, se se eis dederunt, militibus per pluribus receptis; quos illi Verona euocauerant. eorum exercitus in oppidi agrum se conferens ad Barbaranum in collibus uicum castra posuit. Est in Vicetinis montibus Patauium uersus concameratio, antiquitus effodiendis ad ædificationes lapidibus facta, ingentis magnitudinis; ut terna milia passuum introrsus pertineat. in eam perfugii causa; quod os angustum habet, atque id unum tantum, ut facile defendi posse

uideatur; hostibus appropinquantibus eorum finium incolæ cū uxoribus & liberis & ætate confectis prope ad sex mille se abdiderunt. eos cum expugnare Galli non possent; tametsi perfractis & deiectis obicibus se intulissent: loco enim perobsuro, & uiarum flexionibus cum ambiguis tum innumerabilibus, aqua etiã, quæ in eo specu stagni instar est, muniebantur: plurima stipula interne succensa magnum eorum numerum fumo cameras implente interfecerunt. At in Carnis Aloisius Delphinus legatus cum intellexisset præmissos hostium antecursores centum è Montis Falconis planitie prædas agere: suis militibus sequi se iussis cum equitibus leuissimis quinquaginta itinere celeriter confecto illos, qui se in insidiis non magna in sylua occultauerant, aggressus partem eorum interfecit, partem cepit. reliqui uulneribus acceptis fuga se ad suos retulerunt. legatus Sontio flumine traiecto hostes; qui fuga suorum & cæde audita magna cum manu ad illum interceptum contendebant; è ripa sagittis & pilis ferreis à fluminis transitu prohibuit: indeq; se cum suis omnibus incolu mibus Gradiscas recepit. In Patauinis autem finibus, quòd hostium equites aduentare nuntiatum est; præmissi à Gritto legato equites leuissimi in eos uenientes, qui quidem erant sexcenti, impetu facto non paucos interfecerunt, centum captiuos fecerunt. Duces eorum Ludouicus & Federicus Gonzaga fratres, qui Bozolum oppidum in Mantuæ finibus obtinebant, se à uictoribus equorum pernicitate uix ægreq; subriperunt. alio ab latere Vanissa Citadella, quod ad oppidum Lemniaco uenerat, non semel egressus Germanorum manum ex alpibus demissam, ut incursiones faceret, binis cladibus disiecit interfectis per plurimos. inter hæc paulum lætitiæ habentia magnam patribus molestiam attulit, Lemniacum captum. nam quod est ipsum in dextra Atesis ripa sic, ut magna ex parte flumine abluatur: Galli altera in ripa castello, quod è regione Lemniaci est, capto ingenti tormentorum ui dies aliquot oppidum uerberauerunt. id cum parum profuisset: ratibus flumen traiecerunt: tribusq; à partibus tormentis positis murum labore continenti deicere institerunt: ut ii, qui erant in oppido atque in arce magistratus præfectiq;, timore non magnopere necessario perculsi oppidum primum deinde arcem se seq;

se seq; dederent. oppidani direpti; milites armis spoliati & dimissi: ipsi uni cum magistris tormentorum sunt captiui facti. Eodẽ ferẽ tempore Iulius certior factus Cardinalem Rotomagensem in Gallia mortem obiisse, incredibili lætitia est affectus. illo enim uiuo hostem magna auctoritate nunquã sibi defuturum sciebat. quam quidem lætitiã cum legato Veneto de cõmunibus agens rebus haud obscure præ se tulit: gratulatusq; ei est, nihil omnino commodius, nihil amicius de Cardinalis in rempu. animo plane sentiens. is auri libras ter mille signatæ pecuniæ testamento legauerat: quas omnino Iulius ea de causa, quòd legari iure non potuerint, sibi dari postulauit: frustratusq; ea postulatione est: nihil enim profecit. ciues autem è nobilitate Veneta quatuor, & Ioannes Iacobus Caroldius Senatus scriba; qui captiui in Flaminia superiore anno facti in Romani agri arce custodiebantur; à Iulio dimissi ad urbem redierunt. Ioannesq; Paulus Māfronius ab hostibus est ad Grittum missus, Bonuicini Galli, quem captiuum nostri fecerant, tum ad Gallos item missi loco. cui Senatus paulo post equitum cataphractorum cõtum quinquaginta stipendiũ constituit cum librarũ auri sex pensione annua præter illud. eius quoque filio stipediũ in equites sagittarios L X. datum. Iulius ægre ferens Gallos in reip. locis prospere uersari, & cum uicinis ei regibus pollere; legato reipu. proposuit; se cum Heluetiis fœdus initurum; ut sex eorũ millia à Belinzonæ oppidi finibus regi bellum inferant; quo ille suas copias reuocare Mediolanum cogatur: modo Senatus partem mediam stipendiorum persoluat: eaq; confecta re suas ei copias attribuat ad Ferrariam capiendam. Senatus ad hæc legato scripsit; Iulio stipendium ad tertiam Heluetiorum partem polliceatur: quo si contētus non erit; etiam ad mediam descendat; ut ei plane satisfiat. de altera uero postulatione, cum Galli abierint, facturum Senatum, quæ iusserit. postea uero nolentibus Heluetiis tam parua manu domo exire; petentibusq; ut X. eorum millia saltem Iulius conduceret: inter ipsos ut octona millia scriberentur, lex est inita. ex uniuerso stipendio Donatus legatus pactus cum Iulio est; ut à Senatu triginta auri libræ mensibus singulis penderentur: numiq; Romam per chyrographa missi. Vanissa Thracēsq; cum præfectis turmisq; leuio

rum equitum plerisque cōtra Germanos Vicetia egressos agrūq; populantes à Gritto iussi contendere , cæteris , cum nullis occurrissent , reuertentibus , longius progressi eosq; consequuti commisso prælio C C. ex iis interfecerunt , & prædam , quam abigebant , earum rerum dominis restituerunt . duobusq; post diebus idem prope facinus & ausi sunt , & perfecerunt , C L. ex hostibus interfectis , captis non paucis . tamen eodem tempore aliis etiam in Venetorum finium locis cædes hostium à nostris equitibus factæ nuntiabantur . Nuntiatum est etiam in Pharo Illyrici insula ob primorum quorundam iuuenum in agrestes mulieres audacè incontinentiam plebem ad arma incitatam nonnullos ex nobilitate interfecisse : alios oppido expulisse : parem se se nobilibus in regenda ciuitate fieri esseq; uoluisse : eos tamen animorum plebis motus Hieronymi Contareni classis præfecti ; qui eò peropportune se contulit ; edictis seuerioribus interpositis ad pristinam concordiam redactos fuisse : magnumq; eo in oppido exortum bellū eius hominis aduentum sedauisse . Nuntiatum, quoque, in Creta insula triremes septem instructas Corcyram breui uenturas : earum uni Hieronymum Georgium è colonia Cretensi præfectum sua pecunia remiges & milites imposuisse : cuius pater plurima in remp. officia bellis superioribus contulerit . ei non multo post ob hæc ipsa in rempub. studia Senatusconsulto permissum est , ut quotiescunque uoluerit triremi præesse , liceat priori semper loco ; immunem præterea tributorum illum posterosq; eius esse fructuum suarum possessionum causa . tū ut militiæ insignia ei dentur , cum ad urbem uenerit , eadem lege patres statuerunt : literasq; iis de rebus ad magistratus Cretenses dederunt testes perpetuas Senatus in illum uoluntatis . Miserant paulo ante Ferrariam decemuirum magistri Petrum Vampum è plebe hominem : qui se obtulerat classem ex Venetis nauibus in flumine oppidi mœnia præterlabente custoditam succensurum . sed illum socii facinoris indicio proditum Ferrarienses interfecerunt . ea re ad decem uiros delata tribus Vampi filiabus paruulis uictus est annuus è publica collegii pecunia cum domo , quam inhabitarent , dono datus , & dos , cum adoleuerint , singulis auri sesquilibra constituta . mulieri etiam uiduæ Corcyrensi ; cuius uir in Fluminis oppidi Istrici

di Iſtrici oppugnatione interfectus fuerat; pecunia in uictum annum dari ab eius inſula quaſtoribus imperata. Sub hæc Lauretius e gente Urſinorum; qui Cere oppidum obtinebat; mutatis iumentis Roma ad urbem uenit: patribusq; ſalutatis ſe ſe obtulit eorum militiam facturum: dixitq; id ſibi Iulium uti faceret permiſſiſſe: ſuum comitatum equitum centum breui affuturum: qua uellent conditione ſe uterentur: nihil ipſum ſibi præcipuum petere, nihil recuſare. qua quidem oratione libentiſſimè audita, omnibus illum laudibus cumulatim patres exceperunt: atque, uti ad exercitum ſe conferret, ab eo petierunt; quod exiſtimarent ſuo illum conſilio legatis uſui magnopere futurum interea, dum ſui equites adueniunt, & quoniam ſine armis uenerat: ex comitii armamentario legendi ſibi arma poteſtatem ei fecerunt: quod externo ante id tempus contigerat nulli. His ita conſtitutis rebus: quod ſuſpicio patres tenuit; propterea quod in Patauio muniendo nihil non curæ diligentiaq; adhibuiſſent; foſſas purgauiſſent; muros propugnaculaq; firmauiſſent, omnis generis commearum, magnam tormentorum uim importari mandauuiſſent, molas frumentarias per plures, quæ ſine aqua uſur eſſent, ædificari curauuiſſent, ciues e nobilitate, uti ſuperiore anno fecerant, portis & moenibus & foro præpoſuiſſent; fore, uti Patauio relicto hoſtes ad Tauriſum obſidendum accederent; quod minus in ea oppugnatione ſe laboris conſiderent habituros: Senatus cenſuit, ut milites quatuor mille conſeſtim undecunq; ſcriberentur: atque iis patrum collegium legeret qui præſent, Chiræumq; Burgium in primis: quem ſibi unum a Manfronio commendatum, atque omnibus ornatum uirtutis induſtriaq; laudibus illis dieb. cohorti eſſe præponendum ſtatuuiſſent. Federicus Contarenus ſublegatus, Citadellæ qui erat, cum Epirotis CC. egreſſus hoſtium Gallorum turmam, quæ prædatum ad Medoaci ripas uenerat, diſiecit: atque ex illis quinquaginta cum eorum præfecto captiuos fecit. Germani etiam, cum ad Cluſæ fines in primis alpibus ueniſſent, Hieronymi Saoruiani aduentu perterriti conſeſtim receſſerunt. hoſtium autem uniuerſo exercitu Citadellam uerſus accedente, Vaniffaq; & Thracibus, qui ſe illi obuiam longius prouexerant, ab eo cum cæde repulſis, Contarenus ſublegatus & Alexander

Bigolinus oppidi retinendi spe deposita, praesidiis abductis Patauium sunt profecti. pauloq; post, cum Galli propius Venetos ad Limen se castellum contulissent, pontesq; duos in Medoaco facere coepissent, ut exercitum reip. aggredi commodius possent: legati consilio praefectorum coacto non esse Gallos expectandos stauerunt: seq; benemane Quarto Calendas Iulias omni-cu exercitu Patauium intulerunt. quos magna agrestium hominum multitudo cum uxoribus & liberis subsequuta in oppidum recepta est, ciuibusq; dispersita, apud quos esset, proq; cuiusque facultatibus aleretur. uerum enim uero cum paulo post hostium exercitus Bassianum uersus se promouisset: Senatus iterum Taurisoueritus, Ioannem Diedum ex Veneta nobilitate uirum fortem militaribusq; rebus assuetum, qui Pataui erat, eo legatum miserunt: ut una cum Mocenico belli rebus praeset. qui quidem Ioannes eo reiecto stipendio, quod ei patres muneri obeundo decreuerant, sua impesa reipub. laboranti operam se daturum proficiscens est pollicitus. militesq; item quingenti, equites leuissimi CC. a legatis Pataui Taurisum missi. erant autem in hostium exercitu Galli equites grauioris armaturae mille CC. leuioris aliquanto plures: Germani fere alteri totidem, ex aequo tamen inter se numero: milites in utrisque circiter undecim millia: sed ex iis Germanorum duplo fere maior, quam Gallorum numerus erat: praeterq; hos Alfonso Ferrariensium princeps cum equitibus CC. is exercitus depopulatis reip. agris illorum finium, Castellum Nonum, quod est in alpibus, profectus, paucis defendentibus oppidum cepit, diripuit, incendit, ut nihil ex eo neq; domorum, neque templorum, uno fano excepto, non ardens dirutumq; sit relictum. idem post Feltria passa est in maiorem sui partem, ut a priore uastitate superfuera, aut ciues eam restituerant. Ciuidale quoque Belunianum paruo negotio captum, cum ciuitas oppidum, uti Feltria acciderat, incendi nollet. itemq; Scala nam qui eam defendebant, primis tormentorum pilis in eos iactis & centurione interfecto deditionem fecerunt. eodem tempore in Iustinopolitanorum finibus milites reip. circiter quadringentique equitesq; aliquot insidiis ab hostibus dispositis capti ad septuaginta, interfecti ad X. poenas imprudentiae dederunt. Inter

ter has bellicorum euentuum audiciones Caterina Cornelia; quæ
 Cyprii regis uxor fuerat; de qua in horum comediariorum prior
 libro scripsimus; Sexto Nonas Iulias stomachi uitio in urbe
 mortem obiit, annum agens quartum & quinquagesimum: eia-
 ra; est à patribus magna frequentia ciuitatis è Cassiani ad Apo-
 stolorum forum ponte nauibus imposito; quo ad minuendum
 nix spatium aqua, quam Canalem magnum appellant, transmit-
 tenda duceretur; atque ab Andrea Nauerio laudata. eoq; po-
 stea in fano Georgius Cornelius frater templi Marci procurator
 sepulcrum marmoreum cum ædicula sorori optime de se meri-
 tæ faciendum curauit. Interim quoniã Iulii postulatione, ut clas-
 sis reip. ad Genuam à Gallis auertendam in mare superum uela
 facere iuberetur, ab Decemuiris, qui eam dies aliquot suo in col-
 legio continuerant; superiore desinente mense ad Senatum pro-
 lata, Senatusconsultum factum fuerat, triremes duodecim, & bi-
 remem unam, quæ Corcyræ essent; Centum cellas celeriter mit-
 ti oportere; quæ Iulio præsto essent: alterum Senatusconsultum
 factum est; dandas esse Iulio literas; quibus certior fieret, naues
 triremes maiores duas ex iis, quas nothas appellant, & minorem
 unam; quæ ad urbem sint; Senatui armari confestim iussisse; ut
 Centum cellas classi priori submitterentur, hæc ea re à patribus
 fiebant; ut Iulianimum, quem experti fuerant & superbum &
 perferocem esse, his officiis deliniam procliuorem haberent ad
 bellum Gallis & Alfonso inferendum, quæ quidem ei gratissima
 acciderunt. sed cum uideret classis aduentum tardiorẽ expecta-
 tione sua esse: moræ impatiens legato reipub. accersito dixit, sta-
 tuisse se tribus cum longis nauibus Genuam aggredi: misisse Viã
 regiam Marcum Antonium Columnam: missurum cras Octa-
 uianum Fregosium, Francisci Mariæ Metaurensium Ducis fra-
 tris sui filii consobrinum, magna adolescentem uirtute, magna
 inter ciues suos auctoritate propter factiones, quas maiores sui
 uetusto more ciuitatis exercuerant: qui quoniã quartana esset
 implicitus; petere à Senatu; ut & ipse Ianem Fregosium conse-
 stim eodem mittat; ut una cum illo rem iuuet, quibus de rebus
 patres acceptis à legato literis Iani Patauio euocato Iulii petiti-
 onem ostenderunt, atque is patribus hortantib. libenti animo sta-

tim conscendens Rauennam est profectus : ut inde pedibus mutatis iumentis Viam regiam contenderet. Sub hoc equites Hispani gratioris armaturæ quatercenti Vicetiae appropinquauerant; ut cum hostibus reip. se coniungerent. tametsi Iulius Donato legato pollicitus fuisset, id illos non facturös e ita sibi cum Ferdinandi regis legato conuenisse : à quo publice illis ipsis diebus tributi nomine pro regni Neapolitani permissione equum album acceperat : quem quidem ea conditione sublata non fuisset accepturus. Idem Iulius Troilo Sabello petenti, ut eius uoluntate ad reip. stipendia facienda conferre se se posset, libenti animo permisit. Lecabuas interea Epirota triginta equitum præfectus, Patavii qui erat, ab agrestibus admonitus, citra Medoacum, quem magna hostium exercitus pars traiecerat, certo in pago equites Germanos fere centum diuertisse; indiligenterq; ibi & incustodite uersari: eo profectus, atque illos improviso aggressus; cum unum ex eius turma temere progressum hostes interfecissent; ipse reliquiq; tam acriter in illos impetum fecerunt, ut quadraginta ex eis interfectis, quindecim captis, equis abductis, se Pataviũ cum præda uictor receperit. Patres, quibus Iulius non semel auctor fuisset, ut Franciscum Mantuanorum principem missum facerent, demum etiam ut ad se se mitterent: se illum rectorum, & in officio contenturum: atque ita Mantuam in Gallorum partibus non futuram: Donato legato scripserunt, se se Iulio obtemperaturos, atque illum in trireme Ariminum missuros. tametsi, propterea quod d imperatoris magnopere indigebat reipub. exercitus, cogitauerat Senatus illum suis copiis præficere. itaque Franciscus postridie custodia eductus, atque inter patres per forũ ad aquam perductus, una cum Bartholomeo Contareno, Daniele Vendramino, quos ei principis collegium comites & curatores dederat Ariminum usque, conscendens est profectus. Equites, quibus Ianes Fregosius præerat; qui quidem erant ii, quos stipendiarios habuerat Nicolaus imperator, Senatusconsulto attributi sunt Laurentio, qui Cere obtinebat, usque ad Ianis ad urbem reditum: suusq; ipsi equitum centum quinquaginta grauis armaturæ constitutus numerus cum auri libra in uictum mensibus singulis. Pauloq; Manfronio eiusdem generis equitum auctus numerus

merus ad centum . quodq; hostium exercitus una cum equitibus Hispanis , de quibus supra diximus , Patauium appropinquauerat ; ut omnes crederent eum ad oppidi moenia uenturum : neque de erat suspitio ab amicis reip. ad legatos delata ; ex iis , qui Patauium custodiebant , nonnullos cum hostibus consensisse ; oppidiq; portam eis tradituros : eodem Senatusconsulto iussum ; ut praeter Citolum Perusinum cum sua cohorte , equites peditesq; uniuersi , qui Taurisi essent , & tormentorum magistri sine mora Patauium proficiscerentur . utq; legatis pecunia suppeteret ; praeter eas , quas superioribus diebus saepe miserant , centum auri librae à ciuibus mutuo acceptae sunt ad illos missae . eo in tumultu quod Angelus Triuisanus ; qui ob classem in Pado amissam in exilium missus fuerat ; reipu. est pollicitus , se Patauium cum militibus centum quinquaginta iturum ; eiq; urbi praesidio mensem totum sua impensa futurum , si restituatur : lex est in comitio perlata , ea illum conditione ab exilio reuocari reip. placere . atque is intra biduum eo cum militum numero se in oppidum intulit . Philippum quoque Maurocenum ; quem quidem ob uulneratum ab eo Robertum Maurocenum consobrinum suum XL. uiri in carcerem coniecerant ; auri libris X . in aerarium illatis Decem uiri libertati & ciuitati restituerunt . hostes cum dies aliquot de aduentu suo Patauium suspensum tenuissent ; Monsilice sunt profecti : tormentisq; positis oppidum uerberare occaeperunt : murosq; duabus à partibus deiecerunt . interim Epirotae XX. Patauium emissi omnemq; agrum percurrentes , Sonzinum Benzonium , qui se ad hostium exercitum Verona conferebat , quorum erat rei frumentariae procurator , in itinere ceperunt non longe à Montaniano cum equitibus paucis & iumentis sarcinariis plerisque , & captum Patauium adduxerunt . quem quidem hominem , propterea quod , cum ciuitate & iure comitiorum maioribus suis tradito frueretur , & praeterea stipendia reip. faceret plane senatui carissimus , anno superiore in clade exercitus Cremam à legato missus id oppidum Gallis hostibus tradiderat ; posteaq; semper bellum reip. fecerat ; legati laqueo gula fracta uetusto in proditores exemplo pedibus suspendi mandauerunt . Stanio Clementi Epirotae & tribus eius equitibus , qui Sonzinum ceperant , pensiones sunt annuae om-

nibus suffragiis à Senatu dono datæ : ipsi uni & militiæ insignia ,
& uestis aurea superaddita . Constantinus Arenites Epirota Ma-
ximiliano Iulioq; charus ab Iulio ad Maximilianum missus , ut il-
lum reip. placaret , pacemq; ac fœdus inter eos conficeret ; Roma
Venetias uenit ea in triremi , quæ Franciscum Mantuanorum prin-
cipem Ariminum adduxerat : Lauredanoq; & patribus salutatis ,
atque ab iis liberaliter acceptus , auriq; libris quatuor & equo per
egregio donatus , Taurisum atque inde in alpes contendit . Dio-
nysius Naldius Fauentinus militum reip. præfectus uir fortis cõ-
plures dies febribus non remittentibus uexatus , atque ad urbem
delatus , morbo cedens periit . cadauer in æde Gemellorum apud
imperatoris Nicolai cadauer positum . domus fundiq; à repu. illi ,
quoad uiueret , dono dati , ut ad eius filiam , quam unam puellam
reliquerat , transirent , Senatus censuit . Dionysii milites Vincen-
tio Naldio eius consobrino sunt traditi : ut , quod erant plerique
Fauentini , facilius ab illo regerentur . Inter hæc Monsilice ab ho-
stibus capitur . ea in re Palitiæ Galli opera egregia fuit . is enim
pedes in primis cum suis per eam muri partem , quam tormenta
deiecerant , irrumpens occasionem reliquis dedit , ut omnes unà
propugnatoribus deiectis in oppidum se inferrent . Hispani ab
alia muri diruti parte idem & ipsi fecerunt . neque se à Gallis uir-
tute superari permiserunt . tormenta eiusmodi rotis erant im-
posita ; ut ab extrema parte ad terram prona fieri , à priore in fastigiũ
erigi nullo negotio possent ad pilas in sublime eiiciendas . ea sic
aptata usui magnopere fuerunt . cædes est ab hostibus ingens at-
que indiscrete facta . tametsi etiam ex ipsis ceciderunt non sanè
pauci . arx usque ad noctem defensa est . Sebastianum Naugeriũ
oppidi præfectum , ab Hispano captum milite ignaro quis nam
esset ; cum ei pollicitus fuisset auri libram , uti se redimeret , datu-
rum ; Vascones eam rem improbantes interfecerunt . arcis item
præfectus cum centurionibus & militibus permultis interiit . ho-
stium exercitus timore agrestes eorum finium ad millia duode-
cim Fossam Clodiam profugerunt : quibus ea ciuitas , uti pote-
rat , è publica pecunia in uictum est elargita . Ioannes Sfortia , qui
Pisaurum obtinebat , illis diebus suo in oppido mortuus filium
reliquit : quem Iunipera Mathei Teupoli ciuis Veneti filia uxor
sex

sex menses ante patris mortem pepererat. Galeatius frater nothus ex eius testamento regnum administrandum iniit: literasq; ad Senatum ea de re dedit. hostes cōmeatus inopia prope coacti Monsilice abierunt Montanianum & Lemniacum uersus: abeuntesq; arcem incenderunt. id incendium ab iis, qui Patauii erant, facile conspectum eorum abitus indiciū fuit. Monsilice capto; quod Iulius missis in Ferrariensium fines suis copiis aliquot castella iā ceperat; Alfonso cum Gallis equitibus CCC. præter suos, & Hispanis militibus non plurimis, & suis cum tormentis domum rediit ad bellum Iulianum propulsandum. & Chiriacus Burgius cum sexcentis militibus ex Apennini iugis uallibusq; ad reipub. stipendia se se conferens Fossam Clodiam uenerat. patres sæpe consulti quis nam esset ad copiarum reip. imperium præfectis reliquis antefendus; sententiāq; legatorum ea de re per literas nō semel cognita; Lucium Bononiensem declarauerunt, exercituiq; præfecerunt: cui libras auri duas in uictum singulis mēsis præter eam stipem, quam antea Senatus ei constituerat, addiderunt. lecti postea sunt à principis collegio, qui ei uexillum & sceptrum, eius imperii insignia, Patauium afferrēt, Laurētius Orius, Petrus Maurocenus, ambo ex quinque uiris adolescentioribus; qui rebus bellicis maritimis in Senatu tractandis præficiuntur. literas etiam patres Romam ad legatum dederunt; quibus à Iulio petebant; ut Ioanni Paulo Balioni Perusino, permitteret; ut eius uoluntate reip. stipendia facere posset. idq; sunt facillime consequuti. paucisq; post diebus Martini Burgii & Philippi Græci cēturionum, qui Monsilice interfecti fuerant, liberis & ii sunt fundi dono dati, quos Senatus eorum antea patribus dederat; & militum numerus cum stipendio attributus. atque in comitio Michael Naugerius Sebastiani Naugerii item interfecti pater in filii mortis solatium omnibus suffragiis triumuir prouētibus reip. procurandis est declaratus. lex etiam perlata; quam quidē menses aliquot antea Senatus censuerat: ut sexuiri sale procurando ad quatuor redigerentur. isq; postea numerus magistratuum in eo collegio fuit. Iamq; ad nihilum conatus Iuliani reciderant in Genuensium ciuitate à Gallorum dominatione uendicāda: cum se illi, antequam & reip. classis & terrestres Iulii non magnæ co-

piæ ad eos fines accederet, & classe & militibus peropportune munissent. ea in re tentanda Ioannes Franciscus Polanus triremis reipu. præfectus pila ferrea percussus interiit. neque non tamen Hieronymi Côtareni præfecti classis industria omnibus in rebus diligens, quantum esse potuit, fuit. itaque infecta re Marcum Antonium Columnam & Fregosios & maiorem militum partem suis in nauibus recipiens Centum cellas rediit. indeq; ad urbem pedibus Iulii uocatu se se contulit. atque ab eo liberaliter acceptus, epulisq; adhibitus, & stipe ad panem remigum donatus auri libris duabus, iussus est classem, & militum manum longe numerosiore ad rem iterum tentandam propediè conficere: suaq; illi Iulius consilia patefecit. atque ad naues longas maiores reip. de quibus supradictum est, celeriter accersendas tabellarium cū literis Corcyram misit. Eo fere tēpore Vladislaus Pannoniæ rex Ludouici Gallorum regis & Maximiliani assiduis hortationibus petitionibusq; permotus in suorum principum concilium Petro Pascalico legato reip. adhibito proposuit; statuisse se bellū reip. inferre; nisi Dalmatas suos quondam populos sibi restituat: nolle se ulterius ea ditione, quæ maiorum suorum fuerit, carere: si resp. sua uoluntate eam tradat, se illi amicum futurum: sin bellum malit, cito eam cognituram, quam præstet pacate restituere, quod retineri bello non possit. legatus, cum uellet pro Senatu uerba facere, rei q; p. causam tueri: ab illis est prohibitus. itaque, quod unum in sua esset potestate; se de eo patres certiores facturum dixit: tempus petere, ut, quid ad ea respondeant, sciri possit. eo concilio dimisso, fuere nonnulli ex iis ipsis, qui in concilio fuerant, qui secreto ad legatum detulerunt; bono animo esset: bellum regem facere non posse; quòd numi non suppetent: satisfactum ea denuntiatione cum regibus petentibus, tum principibus aliquot Pannonicis; quos suæ ipsorum cupiditates impellebant, ut bellum suaderent: sed re nullum fore bellum. quod ita esse postea euentu ipso patuit. Hostium autē; qui Monsilice abierant, pars Vicietiam profecti tormenta, quæ priore aduentu in oppidum intulerant, ibiq; reliquerant, abstulerunt. Germani Vasconesq; , quos adibant pagos uillasq;, incendiorum uastitate plerunq; fœdatas relinquebāt. Galli cum uellent à reliquo

liquo exercitu recedere Mediolanum uersus, ab rege literas acceperunt: quibus in literis iuebantur, duos etiã menses cum Germanis belli fortunam experiri. Ciues Veneti; qui missu patrum Patanii portis & mœnibus præfuerant; à legatis sunt dimissi. ex iis Angelus Quirinus legatorum ad patres literis laudatus; quod magna diligentia cum eo comitatu, quem adduxerat, in sua tuenda porta esset usus, sine ulla præterea stipe reip. quam reliqui omnes accepissent, sed impensa unius sua; ad Lauredanum Principem & ad patrum collegium domum rediēs cum se, ut mos erat, contulisset; suæ in rep. liberalitatis & uirtutis fructum tulit, ipsorum & totius ciuitatis in se se beniuolentiam. Citadella, Bassianum, Asulum, post hostium abitum non magno sunt negotio recepta; Marostica etiam, sed difficiliter aliquanto, arce tormētis expugnata. capti; in ea Germani milites cum eorum centurione non pauci, & inermes omnes dimissi. capti & Taurisani rebelles aliquot, atque à Mocenico legato, qui aderat, supplicio affecti. Interim Troilus Sabellus ex Romanis principibus reip. militiam facturus ad urbem uenit; cum in itinere equites septuaginta reliquisset. eum patres liberaliter exceperunt. iidem patres Ioanni Beltramio Hispano mercatori sanè industrio; qui ob Iulianas interminationes Ferrariam ab urbe se contulerat; petenti, ut tutum se liberosq; suos faceret ab iis tributis, quæ sunt ab ipsis ante eum diem in ærarium inferri iussa, ita se in urbem reuersurum, neque postea discessurum: libenter annuerunt: literasq; ad illum eius rei obsides dederunt. Iulius autem magnopere in Alfonsum incensus, expugnatis oppidis nonnullis ab eius copiarum imperatore adolescente, Francisco Maria Metaurensium duce, & Ioanne Paulo Balione equitum præfecto in primis ab Rauenna Fauentiaq; finibus, à Senatu petiit; ut suos equites leuissimos & ipse ab alio finium latere in eius regnum prædabundos immitteret. atque ipse primum Romæ in Cardinalium collegio edictum in Alfonsum promulgauit: in quo rebellem illum in se se Romanamq; rep. sæpe appellabat. deinde id edictum & in ualuis templorum Romæ affigi, & Bononiæ in foro recitari, perq; orbem terrarum uulgatis impressione tabulis omnibus in urbibus atque locis proponi atque appendi mandauit. præter

hæc augendo eo, quem in illius fines induxerat, exercitu duo alia Heluetiorum millia stipendio ad eos misso per suos internuntios accersuit. minis etiam & maledictis Aloisium Gallorum regem omnibus in sermonibus quotidie insectabatur, onerabatque perfidiæ in Christi uicarios nota; quorum ipse tutelam & propugnationem clarissimo uocabulo præ se ferret; perterrere illum uolens; ne ulterius Alfonso tueretur: missaque ad illum auxilia sua reuocaret. quibus de rebus Aloisius certior factus animum propè induxerat, ut se ab Alfonso defendendo abstineret: præsertim quòd eius uxor Anna regina, optima, sanctissimaque femina; quæ prægnans tunc erat; magnopere uirum quotidianis precibus obtestabatur; ne arma in Romanum Pont. exerceret: existimare se se, uentrem, quem ferebat, aliter prospere se non gestaturam. uehementissime autem rex cupiebat, prolem, quam adhuc nullam habebat, ex ea suscipere. alienandæ uero ab Aloisio Genuensium ciuitatis cogitationem Iulius non modo non abiecerat non prospero euentu rerum deterritus, sed etiam auxerat ardentior repulsa irritatorque factus. itaque ad naues duas onerarias maximas conducendas atque armandas & ad classem reliquam addendas Neapolim misit. Heluetiosque priore à se stipendio in regis fines impulsos ad Genuam expugnandam esse adducendos cogitauit. quas ad res id ei etiam animos addiderat: quòd plerosque ex iis, qui Romæ erant sacerdotes magnis thesauris præditi, ea æstate mors abstulerat. quibus thesauris iure ad se redeuntibus ditior factus fortunam ipsam fauere suis rebus cogitationibusque dictitabat, planeque gloriabatur. Senatus autem; uti Iulio satisfaceret; naues triremes duas & biremes aliaque nauigia perplura armari, Marcoque Antonio Contareno, qui ad Fosfam Clodiam cum trireme una erat, mitti oportere legem sciuit: quam ille classem Pado flumine in Alfonso fines induceret. edictumque in foro proponi iussit: qui prædam uellent in Alfonso finibus facere; per remp. licere: dum ab incendiis prorsus abstineant. quamobrem ducentæ fere priuatorum hominum nauiculæ paulo post se ad præfectos reip. in Pado contulerunt. Vincetium etiam Guidotium scribam suum Bononiam misit; ut apud Cardinalem Papiensem; qui amplissima cum potestate ei urbi & toti

& toti Flaminia rebusq; in bellum administrandis præerat; reip. nomine esset. ita enim Iulius petierat. eodé tēpore ab legatis Patavio Senatus iussu equites leuiores CC. cum militibus CCC. Leonardo Apulo & Meleagro Foroliuensi ducibus in Rodigianos fines missi: & triemes nothæ duæ atque una leuioris generis; cui Franciscus Cornelius Georgii filius præerat; Hostiam appulerunt: deindeq; cum reliqua se classe Centum cellis coniunxerunt. & Hieronymus Contarenus, uexillo cum clauibus & corona triplici ab Iulio cupide ad se misso; ut ea sui etiam iuris esse classis uideretur; una cum uexillo reip. patribus permittentibus deinceps est usus cum fœderis præfecti nomine. Francumq; Ghibertum unum ex iis, qui ærarii Romani causas administrant; quem Iulius præfecti socium esse uoluit, ut ita maxime ei classi suam auctoritatem impartiret; apud se sua in triemi habuit. cum Ghibertum cum Iulio in collegio Cardinalium ad id munus publice loqueret: ad Gallos Italia expellendos, remq; Venetam iuuandam, se se legere palàm dixit. post hæc ad Contarenum misit; ut classem Hostiam adduceret. quam cum diligenter inspexisset, ampliterq; probauisset: uini Corsi carros sexdecim, boues sexdecim: tot enim erant naues: hircos genitalibus defectis bis totidem: panis cum semel cocti tum bis cocti magnum numerum ei dono in classem misit: cumq; ea classe postridie sua in triemi Centum cellas est profectus. eo deinde Viterbium petente Contarenus suos remiges sociosq; cum tentari ualitudine uideret: per Senensium portus; qui eo in tractu maris sunt, quosq; ultro ciuitas ob ueterem in reimp. beniuolentiam ei obtulerat; classem circumduxit: iamq; ab Iulii exercitu arce Lugiana ui expugnata, Vasconibusq; ducentis, qui in ea erant, interfectis, Mutina oppidum; ne postea grauiora perpeti cogeretur; eius se ministris, qui illo copias conuerterant, certis conditionibus interpositis tradidit. & Marcus Antonius Contarenus, ut erat ei à Senatu imperatum, Pado subuectus Rodigianos ad deditiōem cōpulit. Mocenicus quoque legatus; qui se cum Citolo Perusino & equitibus leuioribus per plurimis in alpes intulerat, ut Ciuidale Belunianum expugneret: quæ ciuitas in Maximiliani partibus obstinate Ioanne Diedo altero legato antea cū copiis eò misso se continuera: muro tor-

mentis perforato , cum se milites uellent intromittere , nulla spe oppidanis reliqua se tuendi ; ne urbs honesta diriperetur , Citolo adiuuante illos continuit ; & pacate oppido est potitus . post hæc & qui in Alfonsi fines se intulerant reip. præfecti , omnia fere earum regionum oppida castellaq; in suam potestatem redegerant . & Iulianæ item copiarum captis municipiis , eo ab latere quæ erant , magna ex parte , Ferrariam , cui urbi appropinquauerant , iam iamq; irrumpere se posse confidebant . Grittus uero & Capellus legati Senatus permissu Patauio cum exercitu egressi non Vicetiâ modo reliquaq; finium eorum municipia nullo negotio receperunt : sed hostes etiam ; qui se in Veronæ finibus nostros ueriti aquarum deriuatione atque aggeribus communierant ; ad uicina eis loca motis castris in oppidum compulerunt . quo in itinere præmissi equites leuissimi , ut illos lacefferet , non semel & prædam & cædem fecerunt ; & captiuos abduxerunt . Patres interim Laurentium Ceretanum omnibus suis militibus præfecerunt , & Naldio Fauentino pensionem annuam librarum auri quinque , quoad uiueret , persolui mandauerunt : dum hæc administrarentur : Cum Ioanne Francisco Gambarâ homine inter ciuitatis Brixianæ principes claro , qui anno superiore turmæ equitum reip. præfectus ob simultatem , quâ cum uno ex Lauredanis ciuibus Venetis grauius ab eo offensus exercebat , in clade exercitus ad Gallos hostes sua cum turma transierat ; atque ab rege stipendio accepto in eius exercitu postea contra remp. semper fuerat ; Cardinalis Papiensis per suos internuntios clam ad eum missos egit ; ut dare operam uellet efficereq; , sua ut ciuitas ad rempu. rediret . ille autem ; cui quidem Gallorum imperii ualde iam pertesum esset ; ita se rem facturum est pollicitus ; si respu. eum sibi apud se gratiæ locum , quem habebat ante cladem , restituat . ea de re Cardinalis Iulium certiozem facit . Iulius per Donatum legatum à Senatu postulat ; ut suam fidem Ioanni Francisco det ; fore uti ipsemet constituisset , si reip. Brixiam tradiderit : addiditq; habere se etiâ , qui sint Parmam sibi oppidum iisdem artibus tradituri : itaque sperare se se breui Gallos Italia eiecturum . Donati literæ iis de rebus ad Senatum perlatæ magnâ in spem belli celeriter conficiendi patres erexerunt . itaque Senatusconsultum factum est : de Ioanne Francisco

lco

sco Gambarà ita fore, uti ipse constituisset, si Brixiam reip. resti-
 tuat: suam ei fidem Iulius interponeret: Senatus illam omnibus
 numeris seruaturum: magno silentio imperato, ne quid eius sci-
 ri posset. iidem patres Iulio permittente literas ad Franciscum
 Mantuanorum principem dederunt: uelle se imperium reip. co-
 piarum ei tradere: mitteret ad urbem suam hominem, qui cum
 res transigi possit. Triultius inter hæc Brixia Mediolanum pro-
 ficiscens propter Heluetiorum in Gallici regis fines impressione,
 tormenta, ibi quæ erant, secum ut ferrentur imperauit. Helue-
 tii autem; cum ad Abduæ fluminis è lacu Lario exitum Galli eis
 occurrissent; binis eos cladibus affecerant. legati reip. non lon-
 ge à Verona, qui erant certiores facti hostes in timore esse, neque
 satis sibi confidere: cum non longius ab eorum castris passuum
 sex aut septem millibus abessent; singulis centurionibus & equi-
 tum præfectis appellatis, interrogatisq; uellent ne atque auderent
 cum hostibus conflare; atque ab omnibus responso alacriter
 dato, nihil se malle, quàm pugnare, atque ab ipsis periculum de
 sua uirtute fieri: communi consensu statuerunt illos aggredi. ita-
 que præmissis equitibus leuioribus sexcentis, qui hostes mora-
 rentur: castra enim iam mouerant: subsequi ipsi omni cum exer-
 citu cœperunt. equites suam operam legatis præstiterunt. quod
 si illi etiam in eo, quod constituerant, perstitissent: bellum con-
 fici eo die profecto poterat. fuis enim fugatisq; iis: quod erat
 sane per facile (nam propter Gallorum abitum; qui partim Ferra-
 riam, partim Mediolanum recesserant; ad non magnum redacti
 erant numerum) neque Verona, neque Brixia, neque reliquo-
 rum oppidum ullum in hostium manere partibus perseverauis-
 set. uerum enim uero fortuna; quæ reipub. inuidere non desie-
 rat; Lucii, qui exercitum regebat, animum secordia infecit: ut
 ille sæpe suos in itinere aliam atque aliam ob causam inanem qui-
 dem atque futilem remorando tempus teruerit; dum hostes se in
 oppidum reciperent. quos tamen iidem equites consecrati tan-
 tum eis formidinis iniecerunt; ut, qui intrauerant, portæ pontem
 erigentes uiginti quatuor ex suis oppido excluserint: quos nostri
 captiuos fecerunt: Epirotamq; unum, qui se cum hostibus inie-
 cerat, amiserunt. Domi autem Enrico Britannia regi per literas

petenti, ut arcuum millia quadraginta ex urbe asportare suis hominibus liceret; & si id contra leges erat; Senatus tamen ob ueterem cum rege beniuolentiam de media eius numeri parte permisit: atque ut cum pacatæ rei memoria huic X. meorum commentariorum libro finis imponatur: Decemuiros cum uiderent in magistratibus, qui remp. in Senatu procurant, nullum discrimen collegarum fieri: legem sciuerunt: nemini esse in eis magistratibus licere; cui esse in illis magistratibus, quos comitia declarant, propter propinquitates affinitatesq; non liceat.

142

PETRI BEMBI RERVM VENE-
TARVM HISTORIAE
LIBER XI.

LVLIVS à Centumcellis per Aureliam profiscens, Genuensium ciuitatis à Gallorum imperio auertendæ cupiditate in dies magis magisq; ardens, Corytum profectus est, ibiq; in litore cum præfecto classis Venetæ Contareno, quâ quidem classem illò adduci iusserat, hilariter pransus, classiariis fere uniuersis se aduentibus mira facilitate ad pedis osculum admissis, & militibus quatercentum in triremes impositis, iterum ei, ut celeriter in Liguriã contenderet, imperauit: qui confestim Populoniã se contulit. quoniam autem triremes Venetæ in Aegeo mari nauem magnam Genuensium mercibus onustam ceperant: per Donatum legatum, perq; suas literas à Senatu petiit; ut eam nauem Genuensibus restitueret; eo illos munere lenire cupiens. patres seruatam apud Coryrenses nauem omnibus cum mercibus Genuensium internuntio tradi mãdauerunt. iidem patres, quòd Lucii timore atque ignauia hostibus elapsis pulcherrimam Veronæ capiendæ occasione turpiter amiserant, indignabundi de Iulii consilio, qui Romam redierat, Franciscum Mantuanorum principem suarum copiarũ omnium imperatorem faciunt, eodem fere Senatusconsulto, quo antea quam honorificentissimo fecerant. is, cum imperium non modo libentissime, sed etiam hilariter, ut uidebatur, accepisset, deq; eo immortales gratias senatui egisset, seq; ad exercitum atque ad legatos breui iturum recepisset; dum equites cogere, dum comparare se se per literas perq; suos interpretes ad urbem sæpe missos certiores patres, facit dum etiam contra priorem animi sui alacritatem Senatusconsulto non contentus duriores reip. conditiones interponit, pedem Mantua nusquam protulit. interim Troilo Sabello, de quo supra dictũ est, equites grauioris armaturæ centum, leuioris qui sagittis uterentur alteri totidem à Senatu traditi: Thracisq; hominis, qui equites leuissimos ducentos in Epiro pa-

u

ratos habebat, oblatio accepta ut reipu. militiam facerent, auri se-
muncia ipsis singulis in menses singulos, eorum præfectis uncia
cum sextante in stipendium constituta : iussiq; quamprimū con-
scendere. In Foroiuliensibus autem cum hostes cogi, ut in eos im-
petum facerent, undequaq; dicerentur : Ioannes Viturius, uir ma-
gni animi, qui in Saciliensibus magistratum gerebat, ad illos lega-
tus est à Senatu missus . Iulius iterum Roma per Flaminiam pro-
fectus à Spoleto in dexteram flectens ad templum Lauretanum
se contulit; ibiq; in uirginis ædicula sacris à semet peractis, Anco-
nam uenit, ut Bononiam ad bellum, quod cum Alfonso gerebat,
administrādū procederet . Legati Veneti & Lucius præfectus in
campis Martinianis recenso exercitu, tormentisq; à Lactantio, qui
eorum curam gerebat, ad Veronæ muros positus, eos deiciere op-
pidi capiendi spe adoriuntur. id cum dies aliquot fecissent, par-
temq; non paruam diruissent: quòd mons difficultatem magnam
dabat, aggredi omnibus copiis atque irrumpere non sunt ausi; cū
id facere debuissent. milites enim & audebant quæ proponeban-
tur; & quæ imperabantur, obibant magno animo. sed inerat in Lu-
cio incredibilis omnium rerum, etiam non magnopere timenda-
rum, suspensio animi, & cordis gelidus quidam pauor ; qui eum
retinebat, ne quid egregium atque altum auderet . quem tamen
timorem uerbis & prudentiæ simulatione tegebat : ut nō facile ap-
pareret, utrum timidior, an prudentior esset. in ea oppugnatione
dum tempus terunt, hostes ex oppido prima luce repente egressi
ad tormenta configenda, quæ indiligenter custodiebantur, con-
uolauerunt . nam Lactantius pridie eius diei pilæ iactu in fœmo-
re percussus curando uulnere Patauium se perferri uoluerat: par-
uoq; negotio repulsis qui aderant, quod intenderant assequeban-
tur : cum Citolus, clamore fugientiū audito, è tentorio ita, ut erat,
sine galea cū suorum paucis accurrens, repellereq; illos aggres-
sus, in medium eorum agmen imprudens se iniecit; atque ibi uul-
nere in capite accepto tellure prostratus confossusq; interiit . ita
Veneti duos longe reliquis præstantiores præfectos militum ui-
ros, quorum uirtuti legati exercitusq; omnis summopere confide-
bant, bidui spatio amiserunt. Lactantius enim suo ex uulnere pau-
cis post diebus est mortuus. Citolo interfecto eius milites ad uin-
dictam

dictam incitatiores facti, accurrente reliquorum globo hostes à tormentis repulerunt, interfectis circiter quadraginta & quæstore Germanorum militum, captis ad quinquaginta cum præfectis tribus: quorum ex numero Fraciscus Maldonatus Hispanus fuit: qui quidem Venetias est perductus. rebus ita se habentibus cum nihil proficere muris Veronæ uerberandis legati se cognoscerent; & Galli equites peditesq; qui auxilio inclusis à Mediolani præfecto mittebantur, iam ad Benaci lacus deriuationem Minciumq; peruenissent; atque à Germania appropinquare manus à Maximiliano iussæ dicerentur: tormentis præmissis ad pagum Martinianum exercitum reducunt. oppido obsidione liberato, milites Hispani & Germani, in eo qui erant, octingenti in Pantænæ uallis urbi proximæ in colas, propterea quòd amice nostros omnibus rebus iuuerant, eam iniuriam uindicatum egressi se inferebant. qua intellecta re equites trecenti Ioanne Græco duce ad illos sustinendos propere à legatis missi, eos omnes fuderunt fugatos usque ad montis Feliciani cacumen insequuti partem interfece- runt, partem captiuos adduxerunt circiter ducentos. in Ligustico uero mari iisdem fere diebus non longe ab Genua classis Iulii & reip. triremium XV. classisq; Gallica magnarum nauium & triremium XXV. propiores factæ, atque in suas utraq; acies conspectis hostibus distributæ, cum eiaculandis tormentorum pilis duarum horarum spatio se laceffere perseuerauissent, coorto uèto abductæ in diuersa abierunt: & quòd oppidum magnæ Gallorum introductæ copix tutissimum reddiderant, Contareus omni commeatu consumpto infectis rebus Populoniã rediit: triremesq; duæ nothæ ab Senatu è Corcyra ad Contarenum missæ cum eius se classe coniunxerunt. tum quæ nauiculæ urbanæ in Iulii gratiam Pado subuectæ Alfonsi ab eius exercitu alio ab latere uapulantis damna atque molestias adaugebāt, earum partem Alfonsus ipse, cum equitibus Gallis Italisq; sexcentis, militibus duobus millibus traiecto repente flumine, uacuam hominibus (fugæ enim se se dederant) cepit. reliquas ipsi Veneti, ne hostes illis potirentur, incéderant. Atrianos etiã itemq; Rhodigianos reliquaq; eorum locorum municipia fugatis magistratibus recepit Leonardus Apulus: cæteri q; equites elusis locorum cognitione & celeri-

tate sua hostibus Montanianum se contulerunt. Senatus non nihil ab Alfonso, quem ipsa hostiū uel fortuna uel indiligentia tuebatur, atque ab Gallis metuens, legatis collaudatis, quòd Verona exercitum abduxissent, uti tormenta Patauium mitterent, imperauit. iamq; in Leonicænos se exercitus receperat, cum intellecta propter Alfonsi prosperas res Leonardi Apuli & reliquorū equitum fuga Gritus legatus cum equitatu Montanianum profectus & incolas illorum finium omnes, & municipes ipsos, quos inopinatus hostium timor incesserat, opportuno aduentu atque auxilio confirmauit. Patres ut amissæ in Pado classiculæ damna dedecusq; sarcirent, nauiculas centum biremesq; aliquot celeriter armari, & earum nomine latissimo præfectū in Pado flumine: quod nunquam antea factum meminerant: id enim nominis ad illum usque diem bella tantum in mari exercenda sibi uendicauerant: creati statuerunt: lectusq; Ioannes Maurus egregia uirtute nauiter ad suum munus obeundum se dedit. Audita Venetorum equitum & magistratuum fuga, Gallici equites & milites, Lemniaci quierant, Atesi traiecto ut cum Alfonsianis se coniūgerent, atque in perturbatos impetum facerent, Montanianum cum tormentis muralibus duobus oppidi capiendi spe se conferebant. ea re per agricolas opportune cognita missi confestim ab legatis præfecti equitum tres bona cum manu medio fere in itinere hostibus aduentantibus occurrunt: eodemq; temporis puncto cum longe maxima suorum parte pugnam ineunt: & reliquis, ut pontem, qui non longe aberat, eratq; hostibus in reditu trāseundus, rescindant, ad intercludendum eis abitum si superarentur, imperant. ab iis ponte rescisso hostes ab reliquis intercepti cum se trium propè horarum spatio acriter fortiterq; defendissent, demum superantur; atque in fugam uersi transitu pontis impedito omnes ad unū uel cæsi uel capti sunt, equites optimi nominis C L. pedites primorum ordinum CCCC. & capti omnes Venetias perducti custodiaq; traditi centum & decem. eius cladis fama celeriter percrebrescente, municipia, quæ Veneti amiserant, propè omnia recepta sunt: ut amplius triduo in hostium potestate non fuerint. Iisdem diebus Episcopus Moloponitanorum Iulii legatus ad urbē uenit: ut apud patres moram traheret, communemq; rem eius nomine

nomine auctoritateq; iuaret. ipse Iulius Bononiam sacris præeuntibus introierat. eo magnopere adnitente, qui Ludouicum Francisci Mantuanorum principis filium obsidis loco apud se habebat; post plerasque interpositas à patre satis quidem duras atque illiberales & stipèdiorum & reliquarum rerum conditiones; quæ eius animum ab uxore deprauatum ostendebant; tandem alterum Senatusconsultum factum est: quo per quinquennium idem imperium est ei traditum cum stipèdio librarum auri quingentarum in annos singulos: dum ipse equites grauioris armaturæ tercentum quinquaginta, leuioris centum, milites ducentos belli tempore paratos habeat: resq; publica omnia eius ditionis incommoda omnibus ab hostibus se præstaturam pollicebatur. pauloq; post illius familiari Vico Patauino homini; quo is pluries iisdem de rebus internuntio apud patres usus fuerat; equites leuis armaturæ centum attributi. ob Citoli Lactantiique interitum milites non pauci ex illorum ordinibus nulla abeundi facultate sibi permessa sigillatim ab exercitu discedebant. quod quidem factum nonnulli reliquorum, tribunorum & centurionum milites imitabantur. quamobrem edictum est ab legatis propositum; ut qui non missi abitum parauissent; omnibus in reip. locis caperentur, & armis exuerentur, ignominiaq; notarentur. ea res ei licentiæ opportunum remedium fuit. cæterum cum ex alpibus certis auctoribus afferretur Germanorum manus comparari, ut reip. municipia in primis iugis inuaderent; quibus captis ac direptis in planitiem descenderent: Sigismundus Caballus est ad ea loca cum copiis ab legatis contendere iussus præfecti nomine. Franciscus imperator Bononiam ad Iulium profectus hilariter ab illo exceptus est, imperatorq; Ro. etiam reip. dictus. Galli, qui ad Minicium uenerant, uti supradictum est, ad Alfonso, ut ei auxilio contra Iulium essent, se contulerunt. legati, ut Iulio satisficeret, equites grauiores ducentos & quinquaginta, leuiores fere totidem, milites bis mille in Alfonso fines intromiserant: Maurusq; classis præfectus cum nauigiolis plurimis & biremibus aliquot, cumq; triremibus tribus, quæ ab Istris & Dalmatis ad illum uenerant, Padum flumen ingredi damnis Alfonso inferendis est à Senatu iussus. Inter has belli cogitationes rei etiam pacatæ, quæ malum

in exemplum inuerecundiæ ciuium impudentiæq; uertebatur; patres animum adhibuerunt. nam cum in creandis magistratibus ambitus eo anno magnopere uiguisset; ut præfandis ciuibus, qui suffragia in comitio daturi essent, à candidatis & candidatorum propinquis clientibusq; nullus modus fieret, nulla eos modestia contineret: lex est in Decemuirum collegio perlata: qui deinceps ciuis ciuem rogauerit, ut sibi aut alicui suorum in dâdo suffragio fautor sit; is ad ullum magistratum, aut omnino reip. in comitio munus X. annos ne admittatur; et si in magistratu fuerit, ab eo reiciatur: cui autem rogari se contigerit, is rogatoris nomen ad Decemuiros deferat: id si non fecerit, quinque annos eandem multam subeat. ita magnæ ciuium molestiæ à patribus obuiam est itum. iussi etiam sunt Dominicus Triuisanus templi Marci procurator, Leonardus Mocenicus, legati ad Iulium à Senatu pridè lecti, ut statim conscenderent, Rauennamq; proficiscerentur, ut Bononiam se conferrent. literæ post hæc ad legatos Gritum & Capellum datæ, uti alter eorum cum exercitus parte in fines Rhodigianos atque ad Padi ripas accederet, ut quantum posset Alfonso noceret. ita factum à Paulo est, cum id illi muneris sorte ducta obtigisset. Maurus classis præfectus cū triremibus tribus Padi ostium, qui Vatrenus appellatur, ad triemes ex Venetorū classe iam pridem capta duas, quas Alfonso suis hominibus armauerat, ibiq; continebat, atque iis, qui itinerum causa mare illud exercebant, multa damna intulerat, capiendas aut omnino repellendas est ingressus, frustra: illi enim siue admoniti, seu etiam casu ad superiora se se fluminis iam receperant. Senatus interim ad pecuniam belli rebus subministrandam, cuius magnopere indigebat, mediam unius censi partem ciuibus imposuit, certis conditionibus, quo facilius ea ipsa pars exigeretur, adhibitis. Paulus autè legatus cum se Figariolum in Padi ripa castellum, quod supra Ferrariâ est millia passuū XII. cum exercitu contulisset, tormētis posititis dirutaq; porta Alfonsi milites, in eo qui erant, paucarum horarum spatio ad deditionem cōpulit: alterumq; item in fluminis ripa è regione castellum fugatis hostibus cepit: iisq; captis equites leuissimos flumen traiecit; qui celeritate usi & preda abigerunt, & agrum illum omnem fuga terroreq; impleuerunt. Diuersa quoque

quoque à belli parte Ioannes Delphinus Feltriæ magistratus cum
 iis, quas habebat, copiis & agricularum manu complures in alpi-
 bus hostium pagos repente aggressus in regione, quæ Tesinus ap-
 pellatur, eos plane omnes, qui quidem erant rebus plurimis & ad
 com meatum & ad mercaturam exercendam refertissimi, interfe-
 ctis aut fugatis incolis incendit, omniq; uastitate regionem fœda-
 uit: ut damna atque incendia, quæ in Feltrinis intulerant, prope ex
 equo uindicaret. in Istris quoque non nihil incommodi per illos
 dies & acceptum & illatum est. Sed ut ad Padum flumen reuer-
 tamur, Paulus legatus pontem in eo facere cum uellet ad exerci-
 tum traiciendum, ut se cum Iulii exercitu coniungeret; quod qui-
 dem ut faceret, Iulius ab eo per literas diligentissime petierat; ab
 uxore Francisci impeditus, quæ naues retinebat, destitit. quingen-
 tos tamen equites leuissimos cum præfecto eorum Federico Con-
 tareno traiecto in nauibus flumine obuiam imperatori misit, ut
 Mantuam redire tutius posset. Galli enim hostes haud longissi-
 me aberant: quos etiam una cum Alfonso eò uéturos, impetumq;
 in se facturos, non unis literis nuntiisq; cognouerat. Maurus sub
 hæc à Paulo admonitus reip. interesse ut ad se se cum minorum
 nauigiorum classe quãcitissime accederet, quatuor nauibus Atria-
 ni municipii, ubi tunc erat, auxilio relictis, cum nauigiis reipub.
 L. reliquis priuatorum hominum propè C C. superato flumine,
 nullo ab hostibus, qui in ripis se ostendebant, ut eum impedirét,
 detriméto accepto, ad illum se contulit, animum alacritatèq; exer-
 citui, qui timere multa & cauere cogebatur, aduétu suo spe om-
 nium celeriore afferens. paucisq; post horis cum nuntii Paulo ue-
 nissent, Franciscum imperatorem unà cum Federico Contareno
 ad uicum Sermenem, qui est in Padi ripa Figariolo proximus,
 suos se in fines retulisse, ad illum profectus communicatis de bel-
 lo inter se consiliis sua in castra rediit. ille Mantuam, ut suos equi-
 tes militesq; cogeret, multa pollicitus, multa spe concipiens, ut in-
 quiebat, se recepit. attulerat imperator secundas Iulii literas lega-
 to, quas in itinere acceperat: quibus ab eo Iulius multo impensius
 petebat, ut copias reip. traiecto celeriter flumine cum suis copiis
 coniungeret. Gallos enim hostes magna cum manu, quam omni-
 bus è locis euocauerát, suum in exercitum uelle impetum facere;

quæq; ipse de Alfonsi oppidis ceperat, expugnare decreuisse, non obscure cognouerat. legatus eas literas ad Senatum misit, petens, ut iuberent patres, quid se uellent facere: nihil enim tantis de reb. Senatu non consulto se ausurum, interea tamen quæ ad traiciendum opus sint comparaturū, & curaturum ut si ipsi iusserint nulla traiectui mora interponatur. patres non his modo à Paulo sed etiam à Hieronymo Donato & Triuisano ac Mocenico, qui iam Bononiam se contulerant acceptis eadem de re literis: Senatu coacto Iulio satisfieri oportere legem sciuerunt: Senatusq; consulto Bononiam ad legatos misso, ut transitum maturaret Paulo mandauerunt. ad Gritum etiam literas dederunt, ut ad Paulum augedis eius copiis equites grauiores ex suis centū, leuiores C C. confestim mitteret. pecunia etiam à Senatorum nōnullis mutuo, quæ Mantuam in stipendium imperatori mitteretur, patribus est tradita. tum ab iisdem patribus frumenti staria ducēta in sanctiores monachorum societates dispartiēda dono data, ut in eo rerum discrimine Deo opt. maximo pro Iulio proq; rep. preces facerēt. Paulus dum conficiendo ponti se se dat, eundem Federicum cum equitibus septingētis propere Bononiam præmisit Iulii auxilio, seq; cum exercitu confestim subsequuturum & breui affuturum confirmauit. Donatus enim & reliqui legati duo certiore illum fecerant, omni à Gallis arte procurari, ut cum Iulio fœdus ineāt auertendi eum à reipu. tuendis rebus causa. Imperatore interea moras omnes interponente, ut, quod primum atque maximum Paulo promiserat se ad eum celeriter uenturum, id non ambigue differret, ac nulli omnino usui Iulio aut reipu. uelle esse uideretur statuisse: patres de eo admoniti consulto Senatu Franciscum Cappellum eius familiarem ac necessarium, qui erat in Senatu, illa ipsa hora contendere ad imperatorem iusserunt, monereq; illum ne ulterius expectari se se tam oportuno atque etiam tam necessario reip. tempore patiatur: publicam omnium salutem in eo positam, ipse se ad exercitum statim si conferet, munusq; obierit, ac fidem præstiterit suam. Franciscus nondum dimisso Senatu apertis sibi uni foribus Mantuam est profectus. Dū hæc administrantur, Galli castella quædam in Alfonsi finibus ab Iulianis capta acriter aggressi recipiunt: incursionibusq; in Bononiensem agrū atque usque

usque ad oppidum factis magnum timorem Iulio incutiunt, ut iam, quid se præstet facere, plane nõ dispiciat. augebat eum timorem, quòd Bentiuoli Gallis adiuncti Bononiensium ciuium factionem excitatum iri haud ambigue putabantur; ut & ad portas, & ipso in oppido Iulius hostes uno tempore esse habiturus uideretur. qui quidem quoniam febribus aliquot iam dies tentabatur, nullam prope legatis Venetis se adeundi facultatem dabat. tametsi etiam à Francisco Alidosio Cardinali, qui Iulii nomine ciuitatem regebat, & Gallis maximopere fauebat, studium per cubicularios adhibebatur, ne alloqui illum possent. Ponte cõfecto, & parato ad traiciendum exercitu, Maurus classis præfectus, cum eodem Padi alueo, quo uenerat, reditum sibi ab Alfonso tormentis in ripa fluminis non uno in loco collocatis aut omnino interclusum, aut plurimis maximisq; periculis propositum uideret; superato reliquo usque ad Castellum Nouum flumine, traductisq; ripa nauibus, ac per cãpos aquæ plenos ob intersectas Atesis ad Lemniacum à Gallis ripas decem millibus passuum confectis, classem ducentarum nauium in Atesim ad Caudam uicum incolumem perduxit. deinde prono flumine ad fossiones Philistinas se se recepit. aliquot ex ea classe naues, quæ quòd maiores erant aliis, ripa traicere non potuerant, Mincium se in flumen, deinde Mantuam contulerunt. expectauerat Paulus legatus per eos dies imperatorem, qui iam iamq; se affuturum pollicitus fuerat, ut una traiecto flumine quò uellet Iulius proficisceretur. ille uero causis moræ post causas non ita caute interpositis, quin falso quæsitæ agnoscerentur, neque se in uiam dabat, neque suos equites militesq; ad illum mittebat, neque uero etiam Franciscus ab Senatu ad eum excitandum missus quicquam proficiebat. quamobrem ne à patribus reprehendi posset mandata reip. tanta de re tam angusto tempore differens, pridie Calend. Nouembrium Paulus Padum exercitum traduxit. uno tempore ea de re Iulius nuntios accepit, & Fabricius Columna, uir egregiæ uirtutis, quem Ferdinandus Hispaniæ Rex cum trecentis equitibus ex Neapolitanis finibus ad Iulium mittebat ut ei auxilio in Ferrariensi bello esset, cum expeditionibus ad illum uenit, reliquis bidui post se interuallo in itinere relictis. quæ duæ res ita Iulii animum exhilarauerunt, ut febris eum con-

tinuo reliquerit. itaque confirmator factus edictum proposuit: quo edicto Gallorum præfecto, qui magister magnus appellabatur, reliquisq; Gallis igni & aqua sacris conceptis uerbis interdicebatur, si deinceps Alfonsi causam ulla ex parte tuerentur. idq; impressis publice tabulis uulgari iussit. Imperator domi sedens, Paulum legatum traicere admonitus, in seculo equo cum suorum paucis ad Stellatam uicum, ubi se ille continuerat totius exercitus traiectum operiens, ad eum uenit, atque una Mutinam uersus diem unum omnes processerunt. ea uero nocte, quæ est diem illud subsequuta, ab uxore per literas ut aiebat certior factus, Gallos, qui Veronæ erant, in eius agrum populationem & cædes fecisse, ædificia combussisse, prædas abegisse, Paulo conueto ad sua tuenda redire se domum uelle ei denuntiauit. atque ita, cum legati preces, & Iulii atque reip. maximorum erga se promeritorum commemoratio, & sui nota nominis, quæ quidem notam atque calumniam accepto ab utroque stipendio, eorum causam tali tempore deferens, erat magnam indelebilemq; subiturus, nihil apud ipsum ualissent; Mantuam rediit. Erat Brixia in Ioannis Francisci Gambæ equitatu honesta cõditione Petrus Longena, eius oppidi ciuis, qui indignans se arma ferre contra eam ditionem, sub qua natus altusq; annos triginta uixerat, coacto equitum idem sentientium numero, ex oppido profectus Mõtanium ad Gritum uenit, ut militiam reip. faceret, orans obtestansq; se recipi. de eo Gritti literis certiores patres facti, Petrum Longenam recipiendum, & præfecturam LX. leuiorum equitum ei dandam censuerunt. In comitio uero postridie eius diei Marco Venerio, qui pridem uulneribus in expugnatione Monsilicensi acceptis usum propè manu amiserat, scribæ munus in prætura Foroiuliensi per quatuor magistratum tempora dono datum, ut se alere familiamq; suam posset. filiis autem Ludouici Michaelis, quem Carauagianæ arcis custodem Galli captiuum fecerant, atque in Galliam miserant, in trimibus reip. balistarum loca Decem, nobilibus adolescentibus dari solita, ad eorum matrem seq; ipsos sustinendos item dono attributa. Inter hæc Senatus certior factus Hispanos equites, qui Veronæ erant, à Ferdinando Neapolim reuerti iussos ab oppido tuendo discessisse, literas ad legatum Gritum dedit, ut cum iis quas habebat

bebat copiis Veronam contenderet: confidere se, si id celeriter fa-
 ciat, posse ab eo urbem propè uacuum recipi, præsertim si edictum
 proposuerit, nullius ciuis in remp. iniurias Senatum uindicaturum,
 ciuitatemq; immunem omnium onerum iubere esse, si ad rep. re-
 deat. quibus acceptis mandatis legatus, tametsi parum spei aleret
 rem eum exitum habituram tam exiguo copiarum numero (ca-
 taphracti enim equites amplius quatercentis, milites amplius qua-
 tuor millibus non erant) idq; ipsum senatui rescripserit; tamen ac-
 citis quamplurimis è uicinis locis operibus, & tormentis Patauium
 afferri imperatis, se ad iter comparabat. De maritimis autè rebus
 ut ratio haberetur, impensisq; reip. modus fieret, Senatusconsultum
 factum est, ut Maurus classis in Pado flumine præfectus priuatorum
 hominum nauiculas, quibus non magnopere indigebat, mis-
 sas faceret, triremesq; quas habebat leues retineret, Hieronymusq;
 Contarenus classis in mari supero legatus, qui Genua sæpius ten-
 tata, quod ab Gallis hostibus largiter erat communita, nihil profe-
 cerat, ut Iulii missu Corcyram se reciperet, retentisq; apud se qua-
 tuor quas uellet triremibus reliquas ad urbem redire permetteret.
 interim ab Iulii rei; pub. exercitu Saxolum in Mutnensi agro ad
 Seriam flumen castellum arce atque opere communitum tormen-
 tis positum, cum à quatercentis propugnatoribus Gallis defendere-
 tur, ardore militum per muros irrumpentium celeriter est captum.
 Ioannes etiam Delphinus Feltrinae magistratus in magnam hostium
 manum eum alpium tractum depopulantem impetu acriter fa-
 cto maiorem eorum partem cecidit, reliquos omnes fugauit: spe-
 cusq; illud montanum, de quo antea dictum est, quod Couolum
 appellant, compulsis timore ad deditionem iis, qui in illo erant,
 recepit. qua intellecta re, ut ciuitati optime de rep. merita, omnia
 perpeffa ab hostibus damna, patres grati essent, omnium tributo-
 rum immunitas ea pecunia excepta, quæ ab illa in principis sala-
 rium quotannis ad urbem mittitur, municipio Feltrinorum est
 ab Senatu dono data. ab Ioanne quoque Viturio in Carnis ho-
 stes quatercenti è Goritia egressi Sontiumq; flumè transgressi om-
 nia uastantes ita cæsi fugatiq; sunt, ut eorum plurimi timore se in
 flumen præcipitauerint. ea in re Aloisii Porti Vicetini equitum le-
 uiorum turmae præfecti uirtus plurima extitit. Redierat Mantua

per eos dies ad urbem Franciscus Capellus, retuleratq; patribus; nullam esse in imperatore rei bene gerendæ uoluntatem, nullam fidem: uxoris artibus eius animum delinitum Alfonso illius fratri cupere omnia, neque Iulium neque rempublicâ præ illo quicquam facere: fauere etiam Gallis plurimum. Gritto ad Veronam iterum obsidendam profecto, eæ sunt tempestates consequitæ, ut recedere, seq; ad Suauium municipium recipere, ut equites, & milites sub tectis contineret, sit coactus. demum intelligens Veronam communitiorem esse factam Montanianum exercitum reduxit. quare cognita iussus à Senatu est, equites quingentos, milites octingetos ad Rhodigianos reliquaq; circa Padû eius regionis municipia tuenda & custodienda mitteret, Iuliani exercitus Franciscus Maria imperatore & Fabritio Colûna reliquisq; ducibus, qui erant Mutinæ, se non explicantibus, Paulus legatus ad oppidum Cócordiam fossis atque aggeribus communitum suis cum copiis accedens, tormentisq; eo uesperis collocatis, & uerberatis prima luce muris, paucarum id horarum spatio contra spem omnium cepit. tanta tamq; præsens militum uirtus fuit. propugnatores, qui ab oppugnatione superfuerant, in arcem repulsi sine mora se legato dederunt. atque ante eos dies in urbe puer è plebe natus est cum duobus capitibus quatuorq; humeris & manibus, tum fœmoribus atque pedibus quatuor: ut duo esse pueri una conglutinati uiderentur, si corpus reliquum duplex habuisset. habebat autem unum tantum cum renibus unis tergoreq; reliquo pectus: uixitq; sesqui horam, ut Christianæ aquæ ablutione non caruerit. & Nicolao Triuisano tépli Marcii procuratore mortuo Antonius Grimanus, quem ciuitas ab exilio reuocauerat, magno omnium ordinum fauore in eius locum suffectus est. atque illa quidem in procuratione eo erat tempore Antonius, cum est exul factus. itaque bis eam dignitatem est adeptus: quod nemini antea contigerat. annusq; cum iis fere comitiis finem habuit. Prima uero ineuntis anni die, quòd Galli, qui ad Carpos municipium se receperant, in Sætix fluminis ripa, quòd auctum imbribus transiri uado non poterat, singulis se se horis ostendebant, atque à nostris, qui trans flumen eam regionem tenebant, ita uulgo conspiciebantur, ut etiam colloquia ex utraque ripa inter se haberent, Paulus legatus

tus

tus noctu ponte celeriter in nauiculis confecto, suarum copiarum partem cum Troilo Sabelto bene mane flumen traiecit, atque in primum Gallorum agmen, quod ad flumen ueniebat, impetu facto eos fudit fugauitque; interfectis captisque non paucis. eo timore perculsis reliquis nocte intempesta uniuersi Rhegium Lepidi uersus abierunt. Iulius suos duces nihil omnino amater, nihil ex re agere cum uideret; omnes autem moras omnia impedimenta ei bello interponere illos non ambigue cognosceret: unum Capellum eiusque fidem atque animum summis laudis prosequens, statuit se ad exercitum conferre, ut Mirandulam oppidum munitissimum praesens oppugnaret: quo capto facilius posse se Ferrariam obsidere, suaque ditionis eam facere confidebat. tametsi illud etiam cogitauerat Iulius, cum Ferrariae appropinquauisset, se Hippolitum Cardinalem Alfonsi fratrem ad colloquium euocaturum, qui fratrem hortaretur, uti bello fine imponeret, ne damna ultima perpeti cogeretur: se ei, si uellet, Ferrariam habere permissurum: Mutina modo sibi Regioque Lepidi cederet: quorum tamen oppidorum alterum se iam suum fecisse. quam quidem cogationem suam Iulius reip. legatis aperuerat. illi ad Decemuiros literas ea de re dederant. patres consulto Decemuirum collegio eam Iulii moderationem prouumque; ad pacis studia animum maximopere laudauerant rescriptis ad legatos literis, easque literas legati Iulio recitauerant. sed Iulius, uti dictum est, quanquam hyems durissima, ingrueret, lutosissimaeque essent uiae, & nix largiter cecidisset, ad uicina tamen Mirandulae aedificia & agricolarum casas lectica uectus se contulit. cumque suis ducibus parum confideret, belli munera per se se perque Paulum legatum plerumque administrabat. nam omnino Franciscus Maria, siue quod Alfonsi sororis filiam in matrimonium duxerat, ut nouae affinitatis studiis adolescens uiginti annos natus traheretur; siue quod ita ei suaderet suus animus; neque bellum probabat; neque suas in eo partes suamque diligentiam patriuo praestabat: ut quaecunque faceret, ea omnino lente atque inuitus facere uideretur: si quid autem operae Venetos egregie nauasse intelligebat, id aegre illum molesteque ferre omnes plane homines cognoscerent. Iulio itaque imperante, ut tormenta cum a suis tum a legato Veneto ad muros oppidi deiiciendos colloca-

rentur: quod quidem magna cum difficultate fieri erat necesse; cū propterea quod oppidani è propugnaculis, & turri maxime communita, suis item tormentis appropinquare muro neminem permittebant; tum quod nix duos fere pedes in altitudinē creuerat: legatus uirtute militum difficultatibus superatis, celeritate usus uerberare muros senis tormētis cœpit, cū Iuliani neque post triduum unam in eos pilam misissent. muris igitur oppidi ita deiectis, ut, qui in eo erant, equites septuaginta, milites trecēti tueri oppidum se se posse non confiderent, præsertim cum omnis fossæ aqua frigore conglaciauisset, mulier uidua Ioannis Iacobi Triultii filia, quæ Ludouici Pici, de cuius morte superioribus commētariis diximus, uxor fuerat, quæ oppido præerat reliquiq; præfecti ad diē duodecimum Calend. Februarii conditionibus interpositis se atque oppidum Iulio dederunt. Iulius, quod oppidi porta ruinis clausa deiectusq; pons fuerat, per muralem scalam in oppidū est receptus. is mulctæ nomine oppidanis, uti auri libras sexaginta soluerent, imperauit. præfecti & centuriones qui erant, iis captiuis esse iussis, reliquis missis, mulieri ad patrem abeundi potestatem fecit: paucosq; ibi dies commoratus, dum exercitum lustraret, stipendiaq; persolueret; Mirandulæ imperium Ioanni Francisco Pico, quod oppidum pater testamēto ei reliquerat; Mutinæ, Maximiliani internuntio eam ob rem ad se misso tradidit. eius enim oppidi, & Rhegii Lepidi ius imperatoris esse Romanorū intelligebat. idq; propterea minus grauate fecit, ut eo exemplo Maximilianus etiam Rhegium sibi à Gallis, qui in eo erant, tradi postulare: ut, quoniam illos Maximiliano morem minime gesturos confidebat, Maximilianus eam ob rem Gallorum amicitiam repudiaret, & cum ipso se coniungeret. iis constitutis rebus Ferrariam uersus tormenta perferri exercitusq; procedere imperauit. quæ cum Senatus futura intellexisset, in Iulii gratiam classe nauicularum è suburbiis, & biremium & aliorum nauigiorum è naualibus urbanis celeriter instructa, cum ea cumq; iis, quæ ad Fossam Clodiam erant, triremibus Maurum iterum ingredi Padum iubet, qui pontem & naues, quæ eum sustinerent, catenis coniungendas secum adduceret ad copias & equitatum traiciendum. Grittus etiam Senatus iussu una cum Lucio ad Padi ripameas, quas

quas habebat copias duxit, militibus paucis & equitibus Montani-
 niani relictis. interea cum Senatus decreuisset, ut triremes octo
 in Creta insula, Zacynthi una, Cephallænæ altera, duæ in Dalma-
 tis Iadera & Ascruio, decem & octo in urbe armarentur, omnes nu-
 mero ad triginta, quarum decem essent ex iis, quæ nothæ appellā-
 tur, nothis quidem est præfectus lectus idem Maurus, qui classi
 in Pado exercendæ imperabat: reliquæ sunt triremes singulatim
 iis ciuibus, qui se Decemuiris obtulerant, dari iussæ. iamq; Iulii &
 reipu. copix ad Finale municipium & Creuacorium uicum eaq;
 loca se continebant: & Gallorum duces Triultius, atque is, qui ma-
 gnus magister appellabatur, euocatis Verona & Lemniaco auxi-
 liis ad Padum processerant conferendi manus causa, ut ipse affe-
 rebat rumor. itaque & Iulius suorum militum numerum celeri-
 ter auxit, & Veneti se cõmunitiores quibus opibus poterant red-
 diderunt. neque tamen ea diligentia opus fuit, hostes enim nul-
 lo facinore aut gesto aut têtato se se Carpos Rhegiũq; retulerunt:
 Mutinamq; de improviso aggressi, ut eam suam facerent, à Mar-
 co Antonio Columna, quem Iulius cum quingentis militibus eõ
 miserat, ut oppidum Maximiliano tueretur, facile repulsi sunt. ue-
 rum enim uero iis agitatæ rebus Iulius, id quod existimauerat, ut
 capto Mirandula municipio aditus sibi ad Ferrariam oppugnan-
 dam eo ab latere patefieret, cum in dies singulos plus rem difficul-
 tatis habere animaduertisset, cogitare cœpit, si ab Rauænæ finibus
 in Ferrariæ sem agrum suas copias introduceret, castellumq; quod
 est in Padi ripa, quod Bastia appellatur, expugnaret se facilius
 bellum posse conficere, præsertim reip. classe duorum exercituum
 impressiones adiuuante: quam quidem classem audierat Volanæ
 ostium ingressam Alfonso biremes duas cepisse, cum eas Mau-
 rus præfectus per tresdecim millium passuum iter contra cursum
 fluminis celeritate suorum remigum assequutus fuisset, nauemq;
 onerariam aduenarum mercatorum, quam biremes illæ in mari
 expugnatam in ostium fluminis attraxerāt, recuperauisse. itaque
 moræ impatiēs (erat autem inexplebilis etiam animi, & alias sem-
 per ex aliis res atque incepta temere plerunque aggredientis) co-
 gitata perficendi spe, cum in reditu paucos dies Bononiæ fuisset,
 Rauennā proficiscitur, magno suarum copiarum & comitatus la-

bore, difficillimo anni tempore, impeditissimis uiis . nam reipub. copiarum in illis, in quibus erant, locis fere se omnes continuerunt. sed aliter res, atque ipse sibi finxerat, cecidit. ubi enim Iulii copiarum (erant autem equites grauiores sexcenti, leuiores quingenti, milites quater mille) castello appropinquauerunt; Alfonsus, qui se ad id comparauerat, eas fudit interfectis captisque non paucis . neque profuit, quod Maurus classem reip. plus quam centum diuersi generis nauigiorum proxime castellum adduxisset, nonnullosque ex Alfonsi equitatu tormentorum pilis interfecisset . qui quidem Maurus postea, cum intellexisset ex amicorum reip. literis, non unis in riparum inferiorum locis Alfonsum sua tormenta disponi mandauisse, ut classi noceret, sine ulla ostensione ad fluminis ostium rediit . hac re intellecta Galli, apud Rhegium qui erat, iterum Carpos uenerunt, flumemque Setiam factis pontibus iterum traiecerunt, ut reip. copias aggrederetur. quod tamen facere neque tum quidem sunt ausi. qua in re cognosci potuit, sane iustas Pauli legati querelas fuisse, cum dolenter saepe diceret Iulianos duces uincere noluisse. si enim secum, ut ipse cupiebat, eisque proponebat, coniuncti ad hostes persequendos se comparauissent: profecto Galli deleri una pugna potuissent. quo facinore confecto, Ferrariam capere Iulio non magnopere difficile fuisset, quacunque is a parte cum utroque exercitu in eius se fines intulisset . nunc se relictum, qui unus neque integris copiis Gallorum impetum exciperet praefectos enim equitum tres una cum Iulii ducibus eum miserat, unde repulsi ab Alfonso cum detrimento ignominiaque fuerunt: pauloque abfuit, quin etiam caperetur. sed Galli nulla molestia Paulo adhibita, cum ad Padum se contulissent, submissis Alfonso secundo flumine auxiliis militum non plurimorum, unde discesserant redierunt: magnusque eorum magister Rhegii febribus confectus mortem obiit, cum ab Iulio ueniam totius suae uitae criminum missis ad eum internuntiis impetrauisset. itaque unus eorum ductor atque imperator Triultius deinceps fuit . atque illis ipsis diebus Marinus Georgius, multae philosophiae uir, quem legatum apud Bergomates agentem in clade exercitus anno superiore Galli captiuum fecerant, atque in Galliam perduxerant, in custodiaque una cum Liuiano habuerat, fide illis data intra sex menses uel pecuniam

cuniam quam petebant, ut eum liberum facerent, se eis misurū; uel in Galliam atque in custodiā reuersurum; Venetias uenit. Vannissa Thrax equites septuaginta secum ducēs, ab exercitu Pauli legati missu profectus, ut, quid hostes molirentur, circumspiceret; cum eorum militibus quamplurimis, in quos incidit, congressus, interfectis plus centum triginta, quos captiuos fecerat, Francisco Mariæ imperatori dono misit. ea dum administrantur: ad diem septimum Calēdarum Aprilium in urbe terra tremuit motu tam uehementi, ut Senatu, qui habebatur, ante ulla latam legē præter morem dimisso patres ruina tectorum intercipi metuentes tumultuose se foras truderent. cadebant autem è summis curiæ templiq; Marcii parietibus pinnae ac signa marmorea, quæ in iis antiquitus posita prominebant: turresq; templorum nutare cacuminibus & commoueri prospiciebātur: & æs Campanum in plerisq; earum, maximeq; in ea turri, quæ in foro est, sponte insonuit: pleræq; etiam uitium fecerunt. & aqua urbanis in alueis alte excitata contremuit: innumeraq; fumi receptacula; quæ supra ædiū culmina tubo atque calathō attolluntur; quassu diuulsa in uias ipsaq; in tecta corruerunt: domusq; non una cum incolentium interitu, parietes uero domorum & fanorum frequentes ruinam traxerūt: mulieresq; prægnātes permultæ timore perterrefactæ abortum fecerunt, mortuæq; sunt. unum iuuit, quod is non longinquus terræ tremor fuit. atque eas ob res, quæ acciderant, postridie eius diei Deo optimo maximo supplicationes omnibus in urbis regionibus dies tres fieri, & ne quid præter panem & aquam ad uescendū omnes puberes sumerent, ab Antonio Contareno Patriarcha Venetorum consultis patribus indictum. pauloq; post eundem propè terre motum cum eisdem fere prodigiis Patauii, Taurisi, Fori Iulii, nonnullisq; aliis in reip. oppidis & finibus fuisse, magistratus eorum patribus significauerunt. sed nihil æque eis molestum per eos dies fuit; nihil tam ægre uniuersa ciuitas audiuit, quàm id, quod Pauli legati literæ attulerunt; Leonardum Apulum, cū ad hostes Gallos, quos paucos esse audierat, repellēdos ad uicum Belaerē cum quadraginta equitibus processisset, interfectum ab illis fuisse, magno scilicet fide, magno animo & uirtute hominē, atque in primis Veneti nominis amātissimum. cuius postea cada

uer ad urbē delatū marmoreo in sepulcro reip. impensa exædifi-
cato in æde Gemellorū Senatus condi iussit. Franciscus reip. co-
piarum imperator, cum fictis pro tēpore causis Mantuæ se ad eum
diē continuisset, calūniā à Senatu atq; omnibus ab hominibus ue-
ritus ad Iulium uelle se conferre palām fecit; profectusq; Coregiū
quod municipium abest Mantua passuum millia circiter triginta,
ibi se aduersa ualitudine correptum simulans domum rediit. inte-
rim, quoniā Paulus clare ad Senatum scripserat, nihil se cōfide-
boni à reip. exercitu posse confici, Iulii ducibus in contraria om-
nia obstinate nitētibus ne Alfonso domo expellatur: Senatus ad
eum rescripsit, omnem curā adhiberet ne pugnare cogeretur: pro
explorato. n. sibi esse, si manus conferat, illos eum media in pugna
deserturos. itaque Paulus cum per se se, tum à Senatu admonitus
operam dabat, ut neque timoris indicium sui hostibus proderet,
neque uniuersum exercitum periculis obiiceret. quamobrem in
minutis & quotidianis expeditionibus cum Gallis, qui ad Padi ri-
pam uenerant, sæpe congressus non semel eos fudit, fugauit; supe-
riorq; manu semper, inferior nunquam fuit. tātum Paulum Man-
fronium Galli hostes cum X. equitibus captiuum fecerunt, ne-
que à Gritto quidem legato eodem tempore hostes non male ha-
biti. quas quidem pugnas referre nihil necesse esse duximus. Ve-
nerat autem antea Bononiam Mattheus Lancus Curcensium Epi-
scopus ex Germania magno comitatu, homo arrogantia & elatio-
ne insignis, à Maximiliano missus, ut cum Iulio de fœdere cum
Venetis ineundo ageret. qui paucos ibi dies moratus, cum nimis
duras pacis condiciones attulisset, infectis rebus in Germaniam re-
diit. Senatus quoque censuerat dignitatis & existimationis apud
Iulium reliquosq; reges retinendæ causa, ut equites grauis ar-
maturæ, quos habebat, ad duum millium numerum auerentur,
militum sex millia ueteribus addenda conscriberentur. paucisq;
post diebus ei Senatusconsulto alterū fuerat Senatusconsultum
additū, ut ex Epiro equites mille leuissimi accerferentur. uti etiā
magnum arcuum numerum amphorasq; uini Cretici quingentas
Petrus Pisaurus, cui cum rege Britannix necessitudo mercaturæ
exercendæ causa intercedebat, ad illū mitteret, fuerat à Senatu per-
missum Mauro autem classis præfecto aduersa ualitudine labo-
ranti

ranti Andreas Bondimerius sublectus est, sexq; triremes in Creta insula armari iussæ. cumq; Iulius Heluetiorum militum sexmilliū numerū conducere statuisset, qui in Mediolani fines contra Gallos impetum facerent; uelletq; ut tertiam eorum stipēdiorum partem resp. impenderet: Iulius de eo à Senatu laudatus, & conditio libenter accepta. & lex de media mercedum parte à magistratibus reip. remittenda, quæ tempus sex mensium expleuerat, in alteros sex menses prorogata. ad hæc Cōcordiæ municipium, quod à Iulianis indiligenter custodiebatur, facile ab hostibus receptum est. captum autem à legato Gritto propugnaculū natura & opere cōmunitum in paludibus positum Crucula Léniaco uicinum missis noctu militibus in nauiculis cum tormentis, præsidiumq; impostum. In urbe uni ex nobilitate ciui Gaspari Valerio, quod hominem Rocchum nomine, tabellariorum reipu. præfectum, Taurisi interfecerat, Decemuirum iudicio medio in foro ceruices sunt abscissæ. Iis ita administratis rebus, Galli hostes ab exulibus Bentiuolis adiuti, qui factionis suæ montanorum hominum magnū numerum excitauerant, ex inopinato Bononiam contenderunt: cuius portas eiusdem factionis ciues furtim eis aperituros conuenerat. itaque timore perterritus Iuliani dux exercitus Franciscus Maria reliquiq; duces, præripere se se hostibus statuentes, relictis tormentis impedimentisq; omnibus constipati ipsi fugā capiunt, & ad Paulum legatum mittunt, qui hæc ei nuntiet atque illum idem facere suadeat: nullum aliud relictum subsidium: in eo uno positam esse salutem, si hostes præcesserint. Paulus, qui de hostium aduentu tam inopinato nihil dum audierat, querēs in fraudem ab Iulianis se proiectum, quod spatium colligendi recipiendiq; se se sibi non dederint, cum suis omnibus subsequi Iulianos celeriter cœpit, relictis iis, quæ imitari eandem celeritatem non poterant. & quoniam Bentiuolos oppidani iam introduxerant expulso Alidosio Cardinali, qui per aliam se oppidi portam eiecerat; Iuliani autem ad Bononiæ muros accesserant, ut iis circumactis in fines Forocornelianos se reciperent, quod nullam aliam habebant itineris faciendi rationem: idem ipse quoque sua cum manu Paulus facit: eiq; accidit quod Iulianis, qui eum antecesserant, non acciderat. illac enim contendenti armatorum hominum

montana incolentium plures manus occurrerunt: à quibus disiecti, ut quisque potuit fuga capta se eripere sunt conati. ita tormentis impedimentisque amissis, militibus magna ex parte uel captis uel diffugientibus, interfectis nonnullis, equitatu non frequentati, se in tutum receperunt. hac intellecta fuga patres ad Grittum legatum, qui Lemniaco capiendo animum adiecerat, eratque eò cum exercitu profecturus, literas statim dederunt: quoniam ad Bononiam male gesta resp. sit, à Lemniaco aggrediendo abstineat, eoque Padi ripis & regionibus tormenta Patauium abduci curet: & si quid Galli moliretur, ne intercipi ab illis possit, se recipiat. etiam magistratibus Patauinis & Taurisanis mandauerunt, munitiones eorum oppidorum, quas instituisent, perficere maturarent. pauloque postea re non contenti legatum, qui munitionibus procurandis Patauii praesesset, reliquasque res ad oppidi praesidium curaret, Christophorum Maurum legerunt, qui statim proficisceretur. militesque quot potuerant in urbe conscriptos eodem miserunt uerentes ne Galli fuga exercitus reip. sublatis Padum traicerent, atque in eius oppidi fines irrumperent; si quid de eo capièdo & sua celeritate, & reip. indiligètia possent efficere, tetaturi. Legato uero Donato Senatusconsultum est missum, quo Iulium patres hortabantur, ne propter recentia exercituum detrimenta animo perturbaretur, remp. ei nunquam defuturam, omnem fortunam libentissime cum illo subituram, urbicas prouincialesque opes animos denique ciuium omnium promptos paratosque ei polliceri. quo Senatusconsulto accepto Iulius lætari se plurimum constantia rei pub. respondit, firmioremque multo & alacriorem aduersis rebus contra Gallos se se factum confirmauit. eo fere tempore res à patribus non semel antea agitari coepta finem habuit. nam, ut eorum ciuium Patauinorum, qui improbi & contumaces fuissent, bona & possessiones inter illos centuriones, quos amanter fortiterque in obsidione Patauina reipub. nauasse operam constiterat, uel si ipsi mortui essent in eorum liberos & propinquos partirentur, Senatus censuit. Venerat Rauennam ad Iulium pulsus Bononia, uti dictum est, Alidosius Cardinalis: atque, ut ea, quæ acciderant, nulla sua culpa cecidisse illi ostenderet, multa de imperatore tanquam rerum bellicarum propter adolescentiam imperito questus apud
cum

eum est; atque, ut erat sermone satis accommodato ad fallendum, omnes eius oppidi amissi causas, quarum ille propè omnium auctor fuerat, in unum illum deriuauit. cōstat enim Alidosium omne studium adhibuisse, ut, quæ ab imperatore procurabantur, ea illi omnia in contrariam partem cederet, neque ullum ad exitum perducerentur. oderat enim adolescentem nō tam eius uitio, quā suo: cupidoq; illum ingens inceserat, sui ut fratres, quos esse fortes uiros prædicabat, magno in honore apud Iulium essent, bellicisq; rebus præficrentur, & auctoritate potentiaq; pollerent quarum rerum illo prospere imperante spem habere nullam poterat. itaque ut in patrum eum inuidiā adduceret, ea præsertim in re, qua nullam se unquam aptiorem, & commodiorem habiturum confidebat, criminationibus subdole confictis est adortus. quod quidem ei apud hominem turbulentum, planeq; iracundum, cui erat ipse antiqua consuetudine & quotidiano uictu per familiaris, facile factu fuit. quamobrem cum paulo postea imperator, qui de calumnia sibi ab Alidosio apud patrum cōflata de Iulii familiaribus amicis suis pleraq; intellexerat, se ad Iulium purgandi sui causa contulisset: Iulius furore percitus uerba in eum doloris contumeliæq; plena temere effudit, neque audire illum uoluit submisse ut patrum responderet se comparantem, atque à conspectu suo indignissime repulit. adolescens contumeliam tam insignem Alidosio acceptam referens, magnum facinus facere in animum induxit suum. itaque à patrum cubiculo discedens cum septem aut octo, quos habebat secum, ex suis familiaribus, ad diuersorium Alidosianum pedibus recta contendit: atque ipsum domo egressum media in uia frequenti comitatu, septumq; militibus plurimis, & equitibus armatis plus sexaginta, una cum sororis suæ uiro Guido Vaina illorum equitum præfecto se ad Iulium conferentem cōspicatus, ubi Alidosii uicinus fuit, quasi eū alloquuturus à uia latere ad illum inter arma omnium declinauit, mulæq; ephippiis, qua is uectus incedebat, leua manu admota, educto dextera gladio hominem transuerberauit. quod factum eius comites intuentes gladiis eductis & ipsi idem fecerunt. ita illum pluribus confossum uulneribus sui à freno milites mulæ detractum in eam domum, cuius ante fores erant, humeris intulerunt. qui quidem

paulo post seipſe ſæpius accuſans egit animam, turpis & flagitioſa
uitæ uir, cui nulla fides, nulla religio, nihil tutum, nihil pudicum,
nihil unquam ſanctum fuit. imperator gladio recondito, eo quo
uenerat paſſu pacate ſuum ad hoſpitem rediens, in ſeſſis equis, e-
greſſusq̄; oppido ad Metaurenſes ſe ſuos retulit. Paulus legatus
cum iis, quas ſecum habuit, copiis, cumq̄; illis, quæ cladis initio
per diuerſa ab hoſtibus & inuia montium fuga capta ſe ſe illis eri-
puerant, atque ad eum uenerât, in Ceſenatium uicum ad mare ſe
contulit; ut in naues militibus & equitibus impoſitis in fines Pa-
tauinos ſe atque illos ſiſteret. quod ubi patres cognouerunt, nau-
gia plus centum ex urbe & ſuburbanis & Fossa Clodia triremesq̄;
ſeptem maiores è naualibus eductas paucis pro re adminiſtranti-
bus ad uicum Ceſenatium miſerunt ea de cauſa. dum uero hæc
procurantur, milites propè uniuerſi, qui diſiecti apud Bononiã
à Bentiuolorum factione uel capti fuerant, ſingulatim ad Paulum
inermes uenerunt, centurionesq̄; illorum militum omnes, quo-
rum nonnullos interfectos fuiſſe rumor attulerat. eos Paulus, ut
ad ſe nauigia appellebant, impoſitos ad Albanum montem mitte-
bat. is eſt locus in primis Patauinorum à Fossa Clodia finibus. ip-
ſe autem Paulus, uniuerſo exercitu præmiſſo, triremem inſtructio-
nem è claſſe Bondimeriana ad ſe præter alias miſſam conſcendit;
& me, qui caſu tunc ad eundem uicum Urbino ueneram, ut Bè-
bum patrem meum aduerſa ualitudine Patauii laborantem inui-
ferem, lætiſſima unius diei nauigatione Fossam Clodiam ſecum
uexit. is fuit dies ad octauum Calend. Iulias: Paulus ad patres
ſe contulit; atque ab iis miſſionem poſtulans, ea non impetrata ad
Leonicænos, ubi erat Grittus, eſt profectus. patres exercitu refici-
do conſulentes, Mariano Prato, Leonardi illius, quæ Galli hoſtes
interfecerant, fratris filio, tribunatum quingétorum militum con-
ceſſerunt: atque, ut eum numerum quâprimùm cõficeret, ad Grit-
tumq̄; legatum adduceret, mandauerunt. erant Veronæ milites
Hiſpani mille. ii oppido egreſſi ad Grittum miſerunt: quoniam
nullius tunc hominum ſtipèdia mereant, ſi legatus uelit ſe ad illũ
uenturos, ſtipendiaq̄; reip. facturos. ea de re patres admoniti, co-
acto Senatu cum plures ſententiæ dicerentur, ea uicit, quæ non
eſſe eis confiſendum cenſuit. itaque non ſunt recepti. Iulius
Romam

Romam rediens in itinere edictum in Bononienses protulit; ni ad se remq; p. Romanam reuertantur, se se eos ab aqua & igni, à factorum communionem, à conuictu hominum diris imprecationibus arcere. cumq; post eos dies acta è nubibus grando solito maior atque frequentior omnes terræ fructus, qui in agris erant, per X. millia passuum circa oppidum abstulisset: uulgi suspitio tenuit, edicti Iuliani causa eã cõflatã uastitatem cœlo missam ceci disse. eo tempore è Pãnonia literæ uenerunt: in conuentu regio, qui postremus Budæ indictus fuerat, statutum fuisse, à reip. fœdere discedi non oportere. in Carnis quidẽ hostes ad Vtinum incursionem fecisse, uicosq; tres apud oppidum incendisse, patres certiores facti, Aloisio Mocenico legato Foroiuliensibus à Senatu lecto, uti statim proficisceretur, mādauerunt. Nōdũ erat Romæ Iulius: cum nouem numero Cardinales; quorum erat princeps Bernardinus Cardinalis sanctæ Crucis, homo Hispanus; literas ad illum Mediolano dederūt. quibus literis eum certiores faciebāt: quoniã ipse tot annos, ex quo summus Pont. esset, contra maiorum decreta generale concilium ad rēp. Christianam iuuandã cogere distulisset, se cõmunem causam obire agereq; statuisse. itaque illum, ut Pisis se ante diem Calend. Septembris concilio agendo sisteret, monebāt. Ne ue Iulius eas literas inficiari posset se accepisse quod nemo esset tam audax, qui ei se allaturum ullo præmio polliceretur, in foribus templorum Parmæ atque Placentiæ, tum uero etiã Arimini eas præfigi curauerunt. quod quidem Iulio permolestũ sanè fuit; præsertim cum illi eis in literis testarentur habere se consiliorum suorum adiutores Galliarum & Hispaniarum reges Ludouicum & Ferdinandum. tametsi spem aleret Iulius, auctoritate potentiæ suæ uel in terminando uel hortando uel pollicendo aliquos ex eo conuentu in suam uoluntatem se abstracturum, eamq; coniunctionem diuulsurum, ipso eorum Principe homine uento fissimo parum prudentiæ tantam ad rem, reliquorum nonnullis parum auctoritatis afferentibus. qua effecta re nihil ab aliis posse confici eorum, quæ sperauerant, confidebat. sed omnino post illud tempus plenior solito curarum & cogitationum Iulius fuit. In Carnis cum hostes sat magno equitum & militum numero ex Goritians finibus ad Cremonse oppidũ accessissent, ut illud, si pos-

sent, caperent; prædas autem abigerent, damnaq; incolis & uastitatem inferrent. Ioannes Viturius legatus obuiam illis factus prælium acriter magnoq; animo iniit, ipse manu promptus ac paratus, ut quiuis alius. itaque eos fudit interfectis captisq; per plurimis. erat cum illo Aloisius Portus, de quo supra dictum est, ualidorum & pulcherrimorum membrorum excellentisq; uirtutis atque inuicti plane animi adolescens. is cum se medios in hostes audacissime intulisset; eosq; iam in fugam coniecisset; ab uno ex illis in collo apud tenentes uulnere tam tenui accepto, ut uix pellem gladius perforarit; omnibus tamen membris captus ab equo statim decidit, sublatusq; à suis per manusq; seruatus prorsus immobilis per plures menses fuit. cæterum exercere se postea in armis nequiuit unquam. qui profecto casus cladem illam hostium Viturio, à quo Portus propter uirtutem amabatur sanè plurimum, odiosam in primis & lacrimabilem reddidit. Interim domi patres ob ærarii inopiam in magna curandæ pecuniæ difficultate uersabantur. quamobrem ubi dies comitorum uenit, sedentibus in curiæ subselliis ciuibus, principis & reip. nomine scribarum magister sic est eos alloquutus: Putare se se neminem in curia esse, quæ ærarii angustia hoc tempore lateant: neminem, qui non uideat, quam ad ea recuperanda, quæ indigne amissa sunt, pecuniæ resp. indigeat: ea ut suppeditari ad impensas belli possit, omnia excoGITATA à patribus esse, nihil relictum inexploratum, nihil intentatum superesse, præter unum, ut qui fisco debent ciues ii soluant, atque in ærarium quod debent conferant: id si fiat, super futuram pecuniam magistratibus palam esse: si non fiat, rem ipsam p. in prædam hostibus & direptionem uenturam: non esse ab ullo iã ulterius ambigendum, utrum eligere malint: fortunam ipsam eis hodie proponere; uel eam portionem, qua reip. tenentur, sua ipsos manu ei tribuere; uel hostibus inuitos omnia: nihil enim uictis superesse, quod non in uictorum potestate sit: ex altero parua suarum rerum parte ipsos defecturos: ex altero prædia, fundos, insulas, domos, uxores, liberos; quibus nihil in uita carius, nihil esse dulcius potest; lares, templa, libertatem reip. communicationem imperii; cælum denique hoc, auramq; ipsam, qua uiuunt, ipsos in periculum adducturos: maiores ipsorum hanc
eis

eis patriam suo sanguine peperisse ; eos autē paruo suo incommodo tueri eam nolle ; neque deos neque homines probaturos : nihil esse miserius seruitute : itaque dura eis omnia perpetienda potius esse , quā seruiendum : Leonardum Ducem ipsorum magistratusq̄; uniuersos , qui hanc reip. procurant , rogare obtestariq̄; eos per ea , quæ unicuique iocundissima suauissimaq̄; sunt ; ut , qui fisco debent , quamprimum in ærarium inferant : ut ope auxilioq̄; eorum nixa respu. subleuare se erigereq̄; tandem possit : ne in timore amittēdi omnia perpetuo uersentur. hoc sermone habito , ad magistratus creandos se ciues conuerterunt . Sigismundus Caballus ; qui legatus extraordinarius in exercitu reip. q̄; locis fuerat ; facultate à Senatu sibi permissa domum rediens , in sermone , quem ad patres habuit , multa de Lucii copiarum reipub. præfecti timore formidineq̄; animi in consiliis capiendis , plura de tarditate negligentiaq̄; in maturandis & perficiendis , actione plane libera & seuera dixit : quæ quidem propè omnia patres , ipsi per se se præterita repetentes , maiori cum dolore , quā adhibendis ei malo remediis agnouerunt . tametsi haud multo post eos dies ; cum ea inter ipsos opinio percrebuisset , perniciosum esse , reip. copiis hominem imperare & semper timidum , & nunquam diligentem ; eoq̄; maxime , quòd Lucii præfecturæ tempus explebatur ; cœptum est à magistratibus agi de alio in eius locum eligēdo ; cui se tutius ciuitas in belli rebus tradi & permitti possit . itaque Senatu coacto aliqui ex illis Laurentium Ceretanum , qui militibus reip. præerat : aliqui Marcum Antonium Columnam , qui Iulii stipendia merebat : aliiq̄; Gasparem Seuerinatem ; Mantuæ qui erat , certioresq̄; patres fecerat , libentissime suam se operam reip. nauaturum : esse præficiendum censebat . Laurentii uirtutē egregiam eleuabat Gallicus , qui appellatur , morbus ; à quo interdum impediēbatur , ne exercere se , quantum opus erat , posset . Seuerinatem cum nō nihil adiuuaret inimicus in Gallos animus : à quibus Veronæ cum esset , custodiæ traditus per inuidiam fuerat : alia multa premebant . Marco Antonio Columnæ adolescentia erat aduersaria . neque tamen defuerunt ; qui tunc quoque , uti alias , Gritto legato id imperium esse dandum existimarent : quòd ea res neminem ex reip. præfectis ledebat . cæ sententiæ cum nō

semel in Senatu dictæ essent ; à Ioanne Medice Cardinali literæ Romæ datæ patribus proposuerunt : si suis copiis præficere Ioan- nem Paulum Balionem uelint Perusinæ ciuitatis principem , ma- gno in re militari nomine ; se curaturum , ut is internuntios ad urbem suos mittat ; quibus cum agere , quæ agenda erunt , patres possint . quæ intellecta res magistratuum controuersiam diremit : pluresq̃ in eam sententiam , quàm in ullam aliam ierunt ; ut Ba- lioni præfecturam traderent . ipse uero Lucius hæc uel præuidens futura , uel facta de amicis suis cognoscens , literas ad patres de- dit : senem se factû , minusq̃ iâ ad belli munera & labores obeun- dos idoneum , quàm antea fuerit : itaque cupere artem desinere , si per eos liceat ; atque ad quietem se uitamq̃ reliquam dare : pe- tere , ut liceat . quam quidem eius petitionem patres opportune oblatam libentes acceperunt ; honorificoq̃ respõso missum eum fecerunt . milites Epirotæ quingenti ; Veronæ qui erant , ab exer- cituq̃ reip. profugerant ; stipendiis apud hostes fraudati , cõmea- tum egentes , omnia perpeffi mala , impetrata uenia ad Gritum redierunt . Ferdinandus Hispaniæ rex ægre ferens Cardinales eos , de quibus supra dictum est , in illa concilii Pisis agendi mis- sa ad Iulium denuntiatione nomen suum adscripsisse , cum se ab illo adiuuari præ se tulissent : Iulio per legatum suum confirma- uit , nullam se ad id uoluntatis suæ partem adhibuisse ; nulla om- nino se in re cum illis consensisse : quòd si Iulius eum in primis , qui Hispanus esset , dignitate illa & sacerdotiis , quæ in suo regno habet , spoliauerit , priuatumq̃ reddiderit ; sibi eum rem gratissi- mam esse facturum ; & suum illi mendacium eam , quam debeat , mercedem allaturum : uti autem Bononiam recipiat ; omnes suas copias ; quas fore propediem satis multas , exploratum sibi esse ; Iulio se daturum polliceri . quæ legati oratio gratissima Iulio fuit . interim Ioanni Paulo Balioni omnium reip. copiarum præfectu- ra per annos tres cum equitibus grauioribus ducentis , leuioribus quinquaginta , militibusq̃ centum , atque iis unis belli tantum tẽ- pore ; cumq̃ eorum omnium stipendio ; tum ad ipsius mensam li- bris auri triginta annis singulis à Senatu traditi . Tadeo Vulpio Forocorneliensi ; quòd ad Bononiam in exercitus fuga unus om- nium præclare se gesserit ; Bentiuolorumq̃ amicos porta oppidi
exire

exire properantes, uti agmen prætereuntium aggredierentur, magno animo reprimens in oppidum reuerti compulerit; numerus equitum grauioris armaturæ, quem habebat, est à patribus auctus ad CL. eiusq; fratri equites leuiores L. attributi. Venerat ad urbem in ueste plebeia tenuiq; comitatu Marcus Heluetius Sedunorum Episcopus; quem Iulius in Cardinalium collegium cooptauerat; homo magni animi, Gallis inimicus atque aduersarius maxime. causa ueniendi fuit; ut Iulii pecuniam ibi acciperet libras auri ad ducentas militibus Heluetiis sex mille conscribendis, qui eius stipendia facerent. moratusq; in diuersorio, quod patres ei parauerant, dum sibi numi curarentur, per Lauredani Principis domum salutatis semel patribus Pisaurum in triremi, quam ei patres dederant, se contulit, numis per suos domum missis; inde Romam ad Iulium est profectus. atque is tantum abierat: cum ad urbem item uenit homo reipub. amicus Maximiliani regis familiaris; ut patres certiores faceret: si legatum ad Maximilianum secreto miserint; qui eum roget, uti cum ciuitate fœdus ineat, honestasq; ei conditiones proponat; Maximilianum cum rep. consensurum. ea intellecta re patres Senatu coacto Antonium Iustinianum legerunt, qui statim ad Maximilianum proficisceretur, cum fœderis ferendi potestate, si conditiones non respuerit. inter quas erat, ut, si is Veronam reipub. restituat, Antonius polliceatur rempub. ei daturam aliquam pecuniæ uim. atq; res ut bene reip. uerteret, omnibus in templis dies tres supplicatio decreta est. Antonius tacite profectus Feltriam ubi uenit, literas sibi obuiam missas accepit, quibus ei Maximilianus suis in locis atque oppidis dies octo commorandi potestatem faciebat. eis literis non contentus Antonius, quod tam breui temporis spatio Maximilianum conuenire, remq; tantam perficere posse se non confidebat, alias longioris moræ literas sibi mitti postulauit, easq; in castello Butistano, quod est in extremis reipub. sinibus, se expectaturum confirmauit. Antonio itaque Butistani eas literas expectante, hostes, qui Veronæ erant, à Maximiliano atque ab rege Galliæ haud parua manu aucti, commeatu & tormentis per Atesim flumen ad eos in ratibus Tridento missis oppido egressi, ut exercitum reipub. aggredierentur, ad Gritum, qui non longe

aberat, contenderunt; congressiſq; cum Veneti propter paucitatem premerentur, eos repulerunt, ducentosq; ex equitibus captiuos fecerunt, interfectis per plurimos, & Suauium ac Leonicanos ceperunt. Grittus cum reliquis, qui quidem fortiffime pugnauerant, in Ateſtinorum ſe fines recepit, fuerat hoſtium numerus equitum grauis armaturæ ſeptingentorum, leuis mille quingentorum, militum circiter ſeptem millium cum Vaſconum, tum Germanorum, ad quos gregariorum magna multitudo acceſſerat: quibus omnibus Palitia Gallus homo non obſcuri inter ſuos nominis præerat. Eius prælii nuntio accepto non mediocris timor patres inceſſit, ne eo ſucceſſu hoſtes ſublato Patauium improuiſo ſe conferrent, quod uacuum deſenſoribus ſciebant eſſe, ut de eo capiendo, ſi quid poſſent, experirentur. augebant eum timorem literæ à magiſtratibus alpinis ad eos datæ, Maximilianum Tridentum ueniſſe: rumoremq; ſatis conſtanti uagari, illum propediem in fines reipu. Tauriſum uerſus impetum facturum. quas ob res legatum, qui Tauriſi rebus belli præſeſſet, Ioannem Paulum Gradonicum patres legerunt: & militum quina millia undecunq; celeriter conſcribenda eſſe ſanxerunt: atque uti è nobilitate ciues uiginti Patauium, X. Tauriſum mitterentur ad eas urbes cuſtodiendas cum X. militibus ſinguli, totidemq; è plebe urbana cum tribus qui portis eorum oppidorum adſiſterent, Senatus conſulto addiderunt: Grittumq; exercitum ſine mora Patauium adducere iuſſerunt: ſcripiſſe enim Iuſtiniano, ut, ſi quipiam cognoſceret, quod impedimento eſſet, quò minus conueniret inter Maximilianum, atque rempublicam, quamprimum poſſit, ipſe operam daret, ut, quicquid id eſſet, omnibus modis è medio proſus tolleretur. quoniam autem Principis, & eius collegii iuſſu edictum propoſitum fuerat, ne cui, qui fiſco deberet, frumenta poſſeſſionum ſuarum in urbem aduehere, niſi ipſis permittentibus liceret: ne ea res aduectiones moraretur, altero edicto facultas in urbem aduehendi ciuibus omnibus eſt data, quòdq; ſunt in Sili flumine molæ frumentariæ per plures, quibus ciuitas utitur; eas qui cuſtodirent, armatos homines in nauiculis XXIII. uti ſuburbia, quæ à Septentrionibus ſunt, mitterent; Senatus iuſſit, æque inter ea, quæ quatuor ſunt, diuiſo nauicularum

rum numero, cum Muriani Torceliiq; magistratibus; qui eis præ essent: panisq; classicus omnibus cum uiginti dierum stipendio publice datus: quorum dierum spatio quid hostes molirentur, sciri posse patres existimauerant. Exercitu Patauium adducto, militibusq; mille, in Rhodigianis finibus qui erant, quos patres euocauerant, eodem introductis; magna est hominum fuga ex agris cum Patauium tum etiam Taurisum facta: ut omnes uiaë carorum, pueros mulieres & impedimenta domestica cõuentium, implerentur. quem timorem augebat; quòd afferebatur; quoniã hostes Leonicænis captis maiorem oppidanorum partem unã cū mulieribus & infantibus interfecerant, oppidumq; & uicos aliquot incenderant; eos omnibus in reip. locis idem esse facturos. itaque Bassiani Asuliiq; magistratus relictis municipiis, quibus præerant, nullis eos hostibus impellentibus, sed sola earum rerum auditione perterriti, Taurisum profugerunt. missus autem eò Laurentius Ceretanus præfectiq; alii cum militibus & equitibus leuissimis fractos iam ciuium & reliquorum animos confirmauerunt. qui unã cum Gradonico legato, ut oppidum redderēt communitius, animum intenderunt; magnumq; agricolarum numerum, qui in oppidum confugerant, nacti, celeriter eius, quod intenderant, non paruam partem effecerunt. frumenta, quæ in agris erant, in oppidum comportari mandauerunt. præterea, ut in urbe maior numerus reperiretur eorum, qui è nobilitate, qui uè plebe Patauium, aut Taurisum accederent; utq; ad id faciendum eo promptiores essent; præter Bartholomeum Mustium, qui iam se se patribus obtulerat cum armatis hominibus XXX. duos menses in utro uellent oppido sua impensa reip. operam nauaturum, & Sabam hominem è plebe, qui cum decem; ac propterea magnopere laudabantur: proposita fuerunt præmia, tam iis, qui è nobilitate, quã iis, qui è plebe, pro sua quibusque conditione, qui ad tutanda ea oppida ire uellent. hostes interea uacuum hominibus Vicetiam; quòd propè uniuersa ciuitas fuga Patauium atque ad urbem se contulerat; facile ceperunt: Pandulfusq; Malatesta Citadellã, ab illis eò cum equitibus quadringentis propinquo eius misso. eas ob res patrum iussu sacerdotum & sacrarũ uirginum collegiis tercenta staria frumenti dono data; ut preces

Diis immortalibus pro repub. facerent. atque ut pecunia quibus posset modis exigeretur, lex antea perlata, nunquam autem palam proposita, quod asperior duriorque esse patribus uidebatur, in Senatu lecta est. ea erat eiusmodi: qui senatores fisco deberent, decem dierum spatio in ararium conferrent: qui id non fecerit, à Senatu excludatur, aliusque in eius locum sublegatur. & alia item eiusmodi: qui in ararium pecuniam inferret, ea illi accepta una cum decima à quaestoribus referatur: qua is pecunia quæ ipse, quæ ue quis alius portoria ullis urbanis magistratibus debiturus in posterum sit, soluere, acceptumque ac relatum facere possit. etiam à Decemuiris, prædia reip. fundique aliquot in Cypro insula ut uenirent, eaque statim ad urbem pecunia traiceretur, latum. sed eam legem, quæ de iis, qui fisco debent, à Senatu eiciendis loquebatur, paulo post etiam ad omnes alios magistratus cum urbanos tum provinciales extensam atque amplificatam maiora comitia probauerunt. itaque per plures magni uiri à rebus publicis tractandis eiectione in priuatorum numero sunt habiti. Lucius moleste ferens se à Senatu missum fuisse: tamen uelle quiescere ipsemet patribus significauisset: querelisque ea de re legatorum aures quoti die obtundens, id perfecit, ut Senatus, ne in illum ingratus esse ulli hominum uideri posset, pristinum ei locum restituerit: quo in loco tamen parum temporis esset futurus, Ioanne Paulo Balione breui ad exercitum uenturo, cui parere Lucium oporteat. tamen si ad exercitum Balio nunquam uenisset, non tamen irrita ea Senatus opinio fuisset, non multum scilicet temporis in sua præfectura futurum Lucium. paucos enim post dies in febriculam incidens, ea in horas grauiore facta mortem obiit. Romæ autem accito ad se se reip. legato Iulius, qui cum erant Hispaniæ Britannique regum legati, ei proposuit, se cum illorum legatorum regibus cumque rep. foedus inire statuisse: quo ex foedere Galliarum regi bellum eodem tempore omnes facerent, ei bello Ferdinandum confirmare equitum grauioris armaturæ mille ducentorum, leuioris mille, militum tresdecim millium numerum se præstaturum: totidem item Enricum: quibus copiis bellum à suis finibus in Galliarum fines inferat: ipsum autem suum exercitum bene plenum paratumque in commune allaturum: idem ut Veneti se facturos

facturos polliceantur; non tam hortari, quàm confidere, nulla eos in re desiderari suum munus atque officium permissuros: neque enim ullius sociorum tam referre id bellum fieri, quàm reipublicæ: itaque iubere ipsi, ut ea senatui perscribat, petatq; ab eo syngrapham, qua pro eius parte fœdus confici, & conscribi possit. eum Iulii sermonem uterque regum legatus Donato comprobavit. quibus rebus cognitis, ex Donati literis Senatus omnibus suffragiis syngrapham fieri, atque ad illum mitti iussit. monuerant Grittus Paulusq; legati Senatum: quoniam equites grauis armaturæ uulgo conquerebantur, eo, quo merebant, stipendio non posse se se equosq; suos alere tam duro tempore, tam frequenti omnis commeatus propter fugam agricolarum inopia, tantisq; laboribus perferendis: optimum factu esse, si stipendia illorum patres auxerint: ut lætioribus animis suam reip. operam uberioriq; cum fructu nauent. quamobrem eis Senatus & stipendiorum summam auxit ad auri libram in annos singulos; quæ prius erat quinta parte minor: & duorum mensium stipendia repræsentari à quæstoribus imperauit. quòd autem pecunia publice defecerat, à ciuibus ditioribus, quòd opus esset, mutuo petere patres constituerunt. utq; cæteri eo exemplo mouerentur; dux ipse Lauredanus libras auri decem eo nomine in ærarium primus contulit. id reliquorum ciuium per plures imitati & ipsi pro suis facultatibus idem fecerunt: ut esset omnis ea pecunia libras auri ad ducentas, eoq; amplius. Scripserant patres ad Balionem; ut è Perusii Spoletiq; finibus pedites bis mille conscriberet; secumq; adduceret: pecuniamq; ad eam rem suis internuntiis dederant. itaque ad eos reliquosq; illius milites & equites & comitatum aduehendum triremes nothas tres uacuas paucis administrantibus, aliaq; nauigia ad eam rem accommodata patres in Flaminiam miserunt ad uicum, qui appellatur Catholica: eisq; nauigiis euntibus & redeuntibus Bondimerium Padanæ classis præfectum esse præsidio iusserunt: ne quid eis Alфонsus in itinere noceret. Gradonicus in Taurisanis legatus de Laurentii & Vitellii multæ uirtutis hominum consilio, ut oppidum communiret, magnam curam & diligentiam adhibebat: muros reficiebat: è turribus, quæ in iis erant ueteri consuetudine altiores, quàm præsens rei militaris ra-

tio postulabat; superiorem partem detrahebat: fossas latiores & profundiores faciebat: aggerem construebat: extra oppidū per quingentos passus tecta diruebat: arbores succidebat; ut nihil aut prospectui, aut eiaculandis tormentorum pilis obesset. aqua Silis fluminis; quod flumen oppidum interfluit; ut in oppido sustineri posset; quæ hostibus accedentibus effunderetur ad omnē circa oppidum regionem submergendam; alios è lateribus solidissimos cum ostiis lapideis plurimis, ad quamuis uim aquæ breui euomendam, concamerationesq; sub mœnibus perq; aggerē firmissimas exadificabat. quod opus magna impensa postea perfectum expletumq; eiusmodi nunc quidē est; ut neque pulchrius & elegantius, neque aptius atque accommodatius quicquā ullū ad oppidum muniendum & tuendum aliis in locis fere conspiciatur. hostes autem; quorum erat numerus prope uiginti millium; ulterius per Vicetinos fines progressi, incendiisq; omnia fœdantes, Camisanumq; maxime, totius agri plenissimum uicum, ut incendia usque Patauium prospiceretur; Bassianum oppidum ceperunt, diripuerunt: uirgines uiolauerunt. è quibus tamē equites Epirotæ reip. extremum agmen aggressi triginta captiuos Patauium, unde uenerāt, intulerunt. in iis Hieronymus Posterla, Mediolanensis ciuis, homo satis diues fuit. Interea Iustinianus; quem ad Maximilianum fœderis ineundi causa missum à Senatu dixeramus; cum regiis procuratoribus colloquutus, cum ii se ad illū non semel contulissent; spretisq; quas afferebat conditionibus eū tandem missum fecissent; demum etiam reuocauissent; neque tamen conuenire inter ipsum atque illos posset; à Senatu reuocatus ad urbem rediit. Ac domi quidem magistratibus comitia habentibus, Bartholomeoq; Mustio; qui amanter Patauium profectus tuendo oppido cum triginta militibus sua impensa, uti supra dictum est, reipu. operam dabat; senatore tanta ciuium uoluntate declarato; ut multo ipse maiore suffragiorum numero, quàm ullus ex suis competitoribus, id muneris adeptus esset: tamen magna illorum pars in eo magistratu sæpius fuerint; quæ res maxime aduersaria solet esse iis, qui idem petunt: Lauredanus Dux ad ciues conuersus eiusmodi sermonem habuit: Lætari se plurimū; quod ipsi fauore suo atque beneuolentia eos in primis ciues prosequantur

sequantur, suffragiaq; sua iis honestandis conferant; qui communi commodo inseruiunt; seq; pro patria periculis obiciunt; & impendia rei familiaris erecto animo sustinent. itaque, inquit, non omnino Deos immortales iratos nobis esse atque aduersos puto: cum hanc uobis mentem datam atque hunc ab illis sensum uideam; ut, qui amore patriæ in labores, in discrimina se se dant, maxime dignos uestris muneribus existimetis; atque illis, qui minus id faciunt, præferendos uestris sententiis iudicatis. Gratulorq; Mustio; quem hoc honore amplificauistis: quo quidem gauisurum eum puto in illis suis laboribus longe magis; quam si omnibus commodis affluens plurimis in uoluptatibus uersaretur, summaq; uitæ securitate frueretur. hoc est enim uere uiuere, prodesse patriæ, defendere remp. tueri ciues suos, uitam sine libertate minimi facere, etiam præferre mortem seruituti. hæc qui secum reputat, qui sentit: ille mihi præstans & magnus ciuis uidetur; ille dignus, in quem unum à sua ciuitate omnia studia, omnes honestates conferantur. hæc uos ciues, mea mihi uita chariores, dies atque noctes cogitare oportet: ut Mustio similes, cum usus erit, patriæ laboranti succurratis. quod si feceritis: & illa beneficiorum & laborum uestrorum memor omnes suas dignitates in uos profundet: & ipsi non ab ea modo; quod tamen ciui egregio & amanti patriæ satis esse plane debet; sed etiã omnibus ab hominibus laudabimini. nam qui acta ciuitatis nostræ conscribunt; uestra nomina suis libris inserent. ita uirtutes & benefacta uestra legentur; aliis narrabuntur; per ora gentium & sæculorum peruagabuntur: nomenq; uestrum æternitati commendabitur. Hac oratione à Lauredano habita per plures ciues ipsi & magistratibus se paratos obtulerunt, neque rei familiaris, neque uitæ suæ parcere, ut salutis publicæ pro uirili sua opem atque præsidium afferant. ita comitia dimissa.

A a

PETRI BEMBI RERVM VENE
TARVM HISTORIAE
LIBER XII.

O tempore in Istris incommodum acceptū est, fugatis equitibus & militibus reipub. cum legato eius regionis Andrea Suriano à Christophoro Friapane; qui se in insidiis occultauerat; prædaq; facta. quas ob res paulo post Suriano à ciuibus male audiente Sebastianus Iustinianus à Senatu lectus est: qui legatus Istris regendis eò se statim conferat: cum antea regendis Dalmatis lectus fuisset. Ab hostibus uero Gallis Germanisq; Asulum & Marostica facile capta. qui cum in planitie populationes facerent; Epirotis reip. extremum illorum agmen carpentibus plurimos ex suis non semel amiserunt. quod quidem detrimentum sarcitum cum scœnore est, Vasconibus mille quingentis aucto eorum exercitu. A Fossæ autem Clodiæ municipibus classicula celeriter coacta, fugatis Alfonso nauibus, perplura ab eis capta optimis mercibus onusta nauigia recepta sunt in Vatrei ostio, atque ad urbem & ipsum ad forum magnis acclamationibus & tubarum ac timpanorum strepitu & tiliarum sonis, tanquam in triumphum, ducta. Auctis uero admodum febribus, quibus iterum tentari cœperat Iulius, ut se moriturum crederet: Francisco Mariæ fratris sui filio, quod Alidosium Cardinalem interfecerit, ne crimini esset, decreuit; scriptisq; id literis est testatus. Pisaurumq; oppidū regendum & obtinendum ei tradidit; quod hæredes eius sequerentur; stipendio leuissimo in annos singulos dari Romanis Pontificibus imperato: filiaq; suæ Felici liberas auri centum uiginti, totidemq; Francisco Mariæ, alterosq; totidem Nicolao Ruuero sororis suæ filio dono dedit. Exierant Vicetia hostium equites grauis armaturæ centum, leuioris fere ducenti, milites Vascones quatercentum Verona profecti; ut Marosticam se conferrent. id cum ab agricola Federicus Contarenus cognouisset: qui Parauio egressus cum equitibus leuioribus quingentis; ut hostibus si qua posset,

posset, noceret; eandem regionem uersus se conferebat: cum tertia suorum equitum parte, quò illos iter facturos arbitrabatur, se conuertit. reliquas duas partes diuersis itineribus, si hostes reperire possent, misit cum mandatis; ut, qui priores hostium agmen conspicarètur, id celeriter reliquis significandum curarent. accidit autem; ut ipse in eos prior incideret. itaque una cū Guido Rangonio magni animi adolescente sine mora cōgressus parum abfuit, quin ab eis caperetur. Rangonius quidem ab equo deiectus in manus hostium uenit. quorum impetum Federicus temperanter sustinens eos morabatur; dum reliqui, ad quos accersendos miserat, accederent. id dum per horæ spatium fit: reliqui adueniunt. tum redintegrato simul prælio, cum diu atque acriter utrique pugnauissent; hostes superantur: seq; fugæ mandantes; quòd equitum nostrorum celeritatem effugere non poterant; milites conciduntur: reliqui omnes ad unum capiuntur cum iumentis sarcinariis permultis; quæ supellectilem magni pretii ad Palitiam reliquosq; duces afferebant; cumq; mulierum turba, quæ agmen sequebantur. Rangonius equitem, qui eum ceperat, à se captiuum factum in equi sui postremo dorso Patauium in reditu ingrediens adduxit. erat autem hora noctis fere tertia: ut multis luminibus allatis utrunque agmen uictores simul & uicti non ingratum spectaculum Paulo Legato, qui in porta aderat, & oppidanis dederint. Gritum Legatum ob aduersam ualitudinem senatu permittente Patauio sui ad urbem detulerunt; & Bondimerium è Fossa Clodia eadem de causa item sui. Lucio mortuo dum Balio ad exercitum uenit; Bernardinū Braccium, egregia fide hominem, pro præfecto copiarum reipublice senatus esse iussit: quæ res præfectis reliquis exercituiq; omni gratissima sane fuit. eiq; in præsentia datæ libræ auri decem in stipendium: quinque autem in menses singulos ad uictum institutæ. Meleagro etiam Foroliuensi; quoad Ioannes Græcus, qui longinquo morbo detinebatur, conualesceret; eius equites regendi dati una cum aliis leuioribus quinquaginta qui Lucii fuerant. ex centum autem grauis armaturæ, qui fuerant eiusdem Lucii, Guido Rangonio septuaginta quinque; reliqui Tatheo Vulpio distributi. atque inter hæc Theodorus Paleolo-

gus, homo reipu. amantissimus, Zacyntho rediens equos quinquaginta leuissimos ad urbem secum duxit. cuius ab insulæ prætura Ioannes Barbadicus, Triumuir ad magistratum prouincialium furta criminaq; cognoscenda, Hieronymū Bernardum eiecerat pecunijs omnibus, quas nullo iure abstulerat, restituit; ipso ad urbem se sisti iusso; Stephanoq; Capello Propratore in insula instituto: eam enim illi potestatem Decemuiri dederant. hostes cum frequentes populationes in alpibus fecissent; Belunium cepissent; castella multa & uicos diripuissent: cum carris quāplurimis, qui nauculas ad pontes sustinendos binas singuli, quiq; ipsos pontes disclusos atque in partes plurimas seiunctos ferebant, Plauim flumen uersus se contulerunt. quorum discessu cognito Federicus Contarenus Ianesq; Fregosius, Patauio ad castellum Francum procurrentes, porta succensa municipium capiunt una cum præfecto, quem hostes ibi reliquerant ad cōmeatum procurandū, & eius equitibus aliquot militibusq; triginta, cumq; iis qui panem exercitui conficiebāt: quorum erat non paruus numerus: farinæq; carros aliquot abstulerunt, frumentiq; aliquantū modū: ut Epirotæ fere omnes oneratos admodū ea præda equos suos in reditu habuerint. Taurisi autem Legatus præfectiq;, quòd hostes ad se uenturos intellexerant, eam diligentiam perficiendis munitionibus adhibuerunt: ut non ipsi modo reliquiq; ciues Veneti & Taurisani, ex nobilioribus; sed ipsæ etiam mulieres singulis diebus plures horas terra suis manibus fodienda & conuehenda laborem forti animo subierint. posito in nauculis ad Plauim ponte Germani flumen transierunt. Galli traicere noluerunt, uerentes, ne Germani, cum suæ terræ finibus appropinquauissent, cupiditate domum redeundi, & quòd eis stipendia fere nō persoluebātur, se relinquerent. erat autem Gallorum numerus prope uiginti millium; Germanorum duodecim millium, præter equites utriusque armaturæ circiter octingentos: quorū grauiores more ipsorum duos ad summum singuli, sæpe etiam unum tantum equum habebant. Germani igitur Sacilium profecti, oppido defensoribus uacuo facile potiti sunt: atque ibi comœatu, quo antea caruerant, exercitum refecerunt. eo capto municipio magnus est omnibus illis populis iniectus timor; ne ab iis ferro atque

atque igni ob innatam genti feritatem & crudelitatem uastarentur. qua re cognita, fortunæ fauore usi, & sua paulisper remissa uulgo sæuendi consuetudine, non multis diebus eam omnem regionem in suam potestatem redegerunt. Ea tempestate ne pecunia patres deficeret; propterea quod rerum fisco cedentium Triumuium magnum suis in libris publice debentium ciuium numerum habebant; Senatus legem sciuit: ut iidem Triumuium bona ciuium fisco debentium omnia; quæ sui iuris fecissent, facturi ue essent; ipsi in foro licerentur: licentibus partem eorum bonorum tertiam fisci nouissimi pecunia uel sua, uel aliorum, cuius essent creditores, emere liceret; si pro reliquis duabus partibus numerato persoluissent: eaq; bona ita distracta si redimere priores domini uoluerint; intra dies octo eo modo, quo empta erunt, possint: si noluerint, eæ emptiones nullum postea præiudicium patiantur; sed firmæ solidæq; sint tota tempora. At in Carnis Germani etiam Couoli arcem: quæ quidem nulla ui expugnari poterat; uti antea dictum est: qui in ea erant, se deditibus, ceperunt. quo accepto nuntio Aloisius Gradonicus Utini magistratus, magni sane; sed parum muniti oppidi, relictis prædæ hostium magni pretii tormentis ex eo discessit. dein Portus Gruarius, pauloq; post Mota ad Liuentiam flumen municipium, & nō longe ab eo flumine Vdertium captum. quoniam uero earum regionum fere omnium, quæ citra Plauim sunt, agricolæ se in ultimas Taurisanorum collium syluas abdiderant; Galli magna cum manu eò profecti, atque introrsus patefactis uuis, non paruum eorum partem conciderunt; magnamq; armentorum pecorumq; uim, quam illi secum adduxerant, abstulerunt: mulieresq; eorum ætate ac forma non spernenda tenuerunt. Alia autem ex parte à Germanis Sacilium Carnicum est captum. ea re audita patres, ut Gradiscas communirent, curam adhibuerunt, missis eò celeriter equitibus, & quos in urbe conscripserant, militibus cum centurionibus & præfectis. quæ tamen cura nihil illis profuit. positis enim ad castelli muros castris cum Germani tormentis, quæ nec multa nec magni ponderis habebant, eos quaterere cœpissent; qui in eo erant, sese hostibus dederunt; cum defendere municipium paruo negotio potuissent. fouebantur

autem Germani à plurimis Foro Iulianis ciuibus , atque ab Antonio Saorniano quidē maxime, uno ex Vtini principibus & nobilitate & opibus & reipu . paulo ante gratia imprimis claro , qui nulla unquam laceffitius iniuria ad Maximiliani duces profugerat ; eosq̄ rebus omnibus iuuabat ; auctorq̄ illis fuerat , ut se Gradiscas conferrent . nisi tamen iniuriam accepisse illum est existimandum : quòd paucos ante menses coactis agrestibus hominibus clientibus suis magnam in ciuitate cædem fecerat, trucidatis plerisque honestissimis ciuibus aduersariis suis, eorumq̄ ædificiis incendio absumptis : ut neque ius, neque pudor, neque timor reipu . neque magistratus, qui aderat, reuerentia continere illum potuerint, quod tamen eius consilium apud consobrinum suum Hieronymum Saornianum tanti non fuit ; ut eum ab officio atque ab amore reipu . abduceret . nam cum ille suum in castellum ; quòd in Osopio monte est loco alto atque edito uia , qua Germania plurimū aditur, imminens ; quodq̄ pridem has ad res magna sua impensa exædificauerat ; se contulisset ; ducesq̄ Maximiliani ad eum misissent , uti se dederet ; eiq̄ necem & incendium exemplaq̄ ultima interminati essent ; nisi paruisset : spretis eorum minis se ad defensionem forti & constanti animo comparauit : literasq̄ ad senatum ea de re dedit ; pollicitusq̄ est patribus , nihil se indignum suis maioribus, nihil à reipu . erga se charitate alienum , nihil Antonii rebus simile commissurum, quibus acceptis litteris patres Ioanni Viturio, Taurisi qui erat, mandauerunt ; ut Osopium è uestigio cum quadringentis equitibus contenderet Hieronymo auxilium laturus . cumq̄ dies comitorum senatoribus sexaginta creandis uenisset ; Hieronymus Saornianus pluribus suffragiis , quàm ullus alius , est senator renuntiatus : tantum ciuitati in tam turbidis reip . temporibus optimus in illam Hieronymi animus gratus et iocundus fuit. Iidem patres cum fisco debentes tot in eos latis legibus non tamen in ærarium conferrent : ad eas leges , de quibus in superiore libro dictum est , aliam etiam in senatu legem sciuerunt , quæ paulo post maioribus in comitiis est perlata : qui magistratus uel sint , uel futuri sint ; afferant singuli reipu . scribis fidem quatuor magistratum scripto confirmatam , Triumuirum scilicet , qui prouen-

tibus

tibus reip. præfunt; quiq; res fisco cedentes administrant; & qui regni Cyprii Triumviri appellantur; & item Quinquevirū sale reipu. procurando; se, quod debeant, persoluisse: qui non attulerit; is magistratum reip. neque obire, neque adire ullum possit: qui autem ex iis magistratibus fidem fecerit, aliquem ciuem soluisse, qui non soluerit: is magistratus mulctæ nomine ciuis illius omne debitum reipu. persoluat: scriba uero; qui tabellam confecerit; à suo munere obeundo expellatur. neque tamen ea lege satis esse factum Decemviri existimantes, pleniore coacto collegio sanxerunt; ut fisci debitores detinerentur, custodiaq; traderentur: à qua nequirent liberari, quoad soluerent: tabellamq; cum centum eorum nominibus suis ministris dederūt, iubentes, ut quemlibet eorum caperent. Inter hæc Legati, Patauii qui erant, Paulus & Christophorus certiores facti, Mediolano Brixiaq; hostiū equitatum optimi generis ad Suauium municipium uenisse numero ad quatercetos cum præfectis octo; ut ad Palitiam se conferrent: equites & milites Guido Rangonio duce miserunt; qui eos, si possent, interciperent. ii celeriter Suauium profecti, cum ante lucem ad oppidi se portas tacite contulissent: partem militum collem, in quo est arx, ascendere iusserunt; ut se in arcem inferrent. missi elusis, qui arcem custodiebant, militibus, cum se & ipsi custodire illam dicerent; scalis, quas secum attulerant, positis muros conscenderunt: interfectisq; qui primi se opposuerant, arcem tenuerunt; nomenq; Marcium conclamauerunt. iis exauditis uocibus præfecti hostium armis captis equisq; infessis; cum portas obsideri à Venetis intelligerent; facto ex equitibus grauis armaturæ, quos habebant quinquaginta, priore agmine, cæteris omnibus subsequenter condensi aperta oppidi porta eruptionem facere contenderunt: omnesq; ad unum capti sunt, Patauiumq; perducti. ex præfectis fuere Continus Melzius Galeatii Mariæ, qui dux Mediolanensium fuerat, filius nothus; Sebastianusq; Atestinus Alfonsi Ferrariensis ducis patruelis frater; aliiq; claro loco nati quatuor. Melzius aduersa ualitudine conflictatus in itinere interiit. Eodem fere tempore à Gallorum hostium equitibus uado in Lipientia flumine inuento, incursiones sunt usque ad littus, quod maius appellatur, & uicina tribus

portibus littora; qui portus à Septentrionibus prope ad urbis
æstuarium pertinent; omnia prædantibus armenta; abigentibus;
factæ. atque ii redire ea cum præda uolentes; quod flumen im-
bribus creuerat, traicere non potuerunt. ea re à patribus intelle-
cta, missi cum cymbis bellicis è plebe urbana, qui illos interci-
perent, celeritate non magnopere usi eos in castra reuertisse intel-
lexerunt, quatuor equitibus in flumine amissis. Petrus etiam Du-
reus non multo ante à rege Hispaniæ ad Maximilianum Lega-
tus pacis cum patribus ineundæ causa missus; cum apud illum
dies aliquot fuisset; Venetias uenit: hortatus; patres est, ut in-
dutias cum Maximiliano facerent: quarum indutiarum tempo-
re pax tractari commode confici; inter ipsos posset. Senatus lit-
teras Romam ad Legatum dedit: qui de eo Iulium certiosem fa-
ceret; eum; ad fœdus, de quo pridem agebatur, conficiendum
omni studio & diligentia hortaretur: quod quidem fœdus im-
pediri ulla indutiarum tractatione nolebant. iidem patres san-
xerunt; ut quæ oppida, quæ ue arces captæ ab hostibus fuissent;
earum magistratus, & præfecti, qui eas tradidissent, qui ue pro-
fugissent; in urbe se ad carcerem sisterent; ut de eis iudicium fie-
ri posset. ex iis pridie Non. Octobris uiginti duo numero in pu-
blicas custodias profecti sunt, adhibito suo præde quilibet, è cu-
stodia se non abiturum. Romæ autem paucos post dies Legato
procurante fœdus ab Iulio & Ferdinando & Venetis percussum
est: quo fœdere Ferdinandus mittere ad Iulium uigesimum die-
rum spatio tenebatur equites grauis armaturæ mille ac ducentos,
leuioris mille, militum decem millia: & si mari opus erit bellum
facere, triremes undecim: quam quidem militum & equitum
manum in regno Neapolitano iam prope paratam habebat: in-
quorum stipendia Iulius quadringentas auri libras in menses sin-
gulos daret, duorum mensium stipendio in præsentia Neapolim
misso, eius stipis uniuersæ mediam partem se persoluturos Ve-
neti receperunt, classem; suam Iulio, cum uellet, daturus. fœ-
deris socium sese fieri cupere Henricus Britanniarum rex, Ferdinan-
di gener per Legatum suum; qui Romæ erat, & tractando fœde-
ri interfuerat; magnopere ostendebat: eius; tantummodo syn-
grapha, qua id confieri posset, expectabatur: eam; postea per-
lata,

lata fœderi & ipse se addixit. causa fœderis proposita est; ut, quæ Iulius Gallis eius hostes adiuuantibus amiserat, recuperarentur. Ferdinandus enim uideri se propter Venetos ulla ex parte id fecisse noluerat; ne Maximilianum offenderet, cui se amicum profitebatur. uerum ipse Iulius per suas literas Venetis separatim est pollicitus; quicquid oppidorum & ditionis eorum fuisset, si recipiatur; id se ut reipu. restituatur, effecturum. posteroq; die eius belli Legatum Ioannem Medicem Cardinalem creauit. Patres Andream Gritum, qui ex morbo in urbe conuauerat, iterum Legatum legerunt, & Patauium reuerti iusserunt. cum autè Daniel Barbadicus & Laurentius Priolus lecti à patribus Quinquaginti rebus maritimis in Senatu procurandis ætatem probare non potuissent; pauciq; eis menses legitimi temporis deessent; datis mutuo reipu. senis auri libris ad magistratum obeundum sunt admissi. Atque in Istris, quidem cum earum regionū hostes Christophoro Friapane duce aliquot oppidula reipub. cepissent; uiginti quinque equites Mugianā ad mare oppidum cum tubis & timpanis miserunt; qui illud Maximiliani nomine à ciuibus peterent. illi se tueri uelle urbē reip. responderunt. magistratus autem Venetus, ibi qui erat, quā equitibus in reditu erat transeundum, Bombizam Mugianum fortè hominem cum bireme atque nauicula breuiore itinere misit; qui spatio celeriter confecto, nauis profiliens cum reuertentibus congressus maiorem eorum partem cecidit. posteroq; die Friapanes cum militibus quinque millibus, equitibus nongentis ab ea parte, qua salinæ sunt, castris positis, muros tormentis muralibus deuicere aggressus, eos, qui solidissimi non erant, facile aperuit sic, ut ingredi se se posse confideret. ac ciues uniuersi una cum mulieribus eo in loco aggere intra mœnia celeriter excitato, se munierunt. interim Andreas Citranus, equitum Epirotarum præfectus, Iustino poli adueniens alia ex parte in oppidum se intulit, auxilioq; Mugianis fuit. hostes labore oppugnationis frustra suscepto, interfectis ex eorum exercitu non paucis, uulneratis per plurimis; in quibus Friapanes ipse & magistratus Tergestinus fuerunt; discedere sunt coacti. ea in oppugnatione Bombizæ uirtus magni usus suis ciuibus fuit. Cum hæc in Istris gererentur; Galli & Ger

mani ad Taurisum obsidendum profecti, non longe ab oppido modo hac, modo illac castris positis, quod ab hostibus ex muro tormentorum pilis interficiebantur, urbem aggredi non sunt ausi: sed Silium flumen nauiculis, quas secum in carris ferebant, traicientes; quod non satis res illis frumentaria suppetebat; prædas undequaque abigebant eo facilius; quod agricolæ tametsi iussi non semel edicto præfectorum fuissent, ut sua in tutum exportarent; id tamen facere magna ex parte neglexerant. itaque late atque ad loca longinquiora uagabantur; uerum sæpius non impune. nostri enim equites Epirotæ aliquam eorum manum asséquuti cædes faciebant: prædas auferiebant: commeatum, qui eis superioribus è regionibus afferebatur, intercipiebant. quamobrem diebus pluribus in ea cogitatione consumptis, ad extremum desperantes oppidum rebus prope omnibus ad sustinendam obsidionem communitum capi posse, abierunt, ut se Vicetiam reciperent: cum paulo antea ob aduersam ualeitudinem Ioannes Franciscus Gambarà Brixianus ex principibus ciuitatis, de quo superioribus libris diximus, in Colle Alto mortem obiisset. Gritus cum stipendio exercitui dando Patauium est profectus. quod quidem Balio è Fossa Clodia, aduectis ad continentem per æstuaria suis equitibus & militibus, urbe ac patribus, ne tempus tereret, ad dexteram relictis, breuiore itinere paulo post & ipse se contulit; duobus à magistratibus, qui res bellicas in senatu procurant, Antonio Iustiniano, Andrea Triuisano; quos patres ad illum honoris causa miserant; eò perductus. quoniam uero litteræ Roma uenerant, Hieronimum Donatum Legatum maximis iliatis doloribus ita iam confectum esse, ut spes prope nulla eius uitæ sit relicta; Franciscum Foscarum, qui Prætor Patauinis fuerat, senatus ei sublegauit; qui celeriter, si Donatus mortem obierit, proficiscatur. cum autem fœderis, de quo supra dictum est, in urbe recitandi dies aduenisset: quem quidem diem propter imbres & non serenas tempestates eo usque patres distulerant: à Lauredano duce & principibus ciuitatis, ac omni senatu, diuinis auditis in æde Marcia sermonibus, ea celebritas in foro est facta; is parietum eius ornatus; is sacrorum collegiorum; is omnium ordinum omnis ætatis conuentus & perambulatio

latio fuit; ea uis argenti atque auri fabrefacti & gemmatorum monumentorum per manus hominum atque ipsis in canistris & corbibus circumducta: ut mirum sane fuerit in tam exaustra bellis & tributorum collationibus ciuitate tantam honestorum & ornatissimorum hominum frequentiam, tantos thesauros, tantas opes extitisse. in ea celebritate ubi Lauredanus in forum uenit; capita fœderis, è saxo edictorum clara uoce à præcone pronuntiata, magnis populis acclamationibus exceperat. Hostes Tauriso profecti cum ad Plauim flumen iter flexissent; ut commeatus, qui Corneliano erat mittendus, obuiam fierent, ne à Venetis intercipi posset: eo demum à Ioanne Gonzaga Francisci fratre, qui Corneliani eius rei procurandæ causa restiterat, in carris centum adducto, in fines Patauinorum reuerterunt, ædificia, quæ adire poterant, Venetorum ciuium, quorum erat celebris neque paruus numerus, plerunque comburentes: & Medoaco flumine traiecto, Vicetiam prope hominibus uacua, deinde Veronam non sine crebris detrimentis ob equitum reip. eos insequentium audaciam se receperunt, domum reditione à Germanorum parte plurima ex itinere Veronaq; suscepta. profectis hostibus, Cornelianum, Serauallium, Vdertium, Mota sponte ad remp. redierunt: idemq; factura Sacilium & Ciuidale nuntiabantur. Portus autem Gruarii municipes Nicolao Vendramino, qui Tisanæ eius regionis uico in agris suis erat, accersito, ut prætorem in oppido ageret, magistratum Germanorum captiuum fecerunt, atque ad urbem miserunt. neque tamen non à militibus Germanis duobus millibus, qui repente in Carnis extiterunt, plura reip. loca infestabantur. Inter hæc, ut belli sumptibus pecunia suppeteret, patres legem sciuerunt; ut mediis domorum fructibus, qui ex locationibus proueniunt, æquam partem inquilini omnes in ærarium inferrent; exceptis iis, qui hoc bello ab hostibus reip. domo sua pulsati se ad urbem recepissent; atque iis, quorum fructus decimam uncix partem non excederent. aliam etiã legem iidem patres sanxerunt: ut in proximo senatu ad naualia rectius atque commodius procuranda nouus magistratus legeretur; qui adesse in principis & patrum collegio, legesq; ferre in senatu posset, lectusq; est Antonius Tronius tem-

pli Marcii procurator . itemq; ut Romam litteræ ad Legati scribam mitterentur ; ut , si Legatus mortem obiisset , ipse ab Iulio senatus nomine sacerdotium aliquod uni ex Legati liberis impetraret : quo munere demortui familia sat grauis , neque uictu abundans fulciretur . ipse autem Legatus iam obierat . At in proximis comitiis cum Cypro insula regenda magistratus crearetur , qui reipu . locum teneret ; Gradonicus Taurisi Legatus , & bellū diligenter administrans , eum magistratum magno fauore ciuitatis obtinuit : quanquam eius competitores , ut illum eundem consequerentur , salutando prehensandoq; ei rei multos dies operam dedissent : id quod Gradonicus absens , & in castris facere nequiuerat . uerum illum tot labores pro repub . perpeffi commendatum apud omnes reddebat . Post hæc senatui placuit ; ut Gradonicus præfectiq; equitum prope omnes ad recuperanda ea , quæ respu . in Carnis amiserat , se conferrent . itaque pridie Nonas Nouembris Tauriso cum tormentis profecti sunt . postridieq; eius diei senatus hortatu Hieronymus Saornianus , in urbe qui erat , reliquiq; illorum oppidorum ciues amici reipu . in Carnos ad Legatum iuuandum reuerterunt . Nicolaus autem Bolanus ; qui , Maximiliano magna manu Butistanium , quod est in Istris , obsidente , eius municipii arcem , cui præfectus erat , militibus se deditibus amiserat ; in urbem rediit , ut se ad carcerem sisteret . eorum autem ciuium , qui propter eiusmodi causas carceri se tradiderant , eo tempore per plures à iudicibus absoluti sunt , atque ad rempub . admissi . Ab Epirotis uero equitibus quadraginta prope Veronam homo Sequanus omniū Maximiliani equitum præfectus , quem Rosæ dominum appellabāt , interceptus , cum se magno animo defendisset , uulnere in facie accepto , cum non paucis equitibus captus , Patauiumq; perductus est . quem quidem Legati honorifice exceptum Venetias miserunt : eumq; postea è custodia in patrum collegium à duobus magistratibus adductum , atque ad principis latus sedentem Lauredanus ipse reliquiq; patres bono animo esse iussum , amantissimis sunt uerbis prosequuti : Vicetiaq; ad rempub . rediit . uerum cum annonæ caritas in urbe atque in reliquis reipu . oppidis magnopere creuisset : X . uiri legem sciuerunt ; quicumque se receperit

recepit ex maris Adriani à læua regionibus, atq; ab Epiro, Acarnania, Aetolia frumenti aliquem numerum ad urbem aduecturum, ei in singula frumenti staria uiginti solidos remp. dono daturam, atque, ut is tertiam uniuersi frumenti partem uenundare in omni sua extra urbem ditioe possit, permissuram. à senatu etiam undecim Ciuidalis Beluniani ciuibus, qui se amanter pro rep. gesserant, uiginti quinque agri iugera in Portus Gruarii finibus dono singulis data sunt: quæ iugera hæredes ipsorum sequantur. A Rhodigianis autem oratores Patauium ad legatos missi uenerunt; qui dicerent; omnes Alfonsi equites & milites Padum traiecisse, eaq; loca reliquisse: itaque redire se ad remp. cupere: rogare, ut, qui præsit, in oppidum mittant. quamobrem Valerius Marcellus; quem patres magistratum Rhodigianis antea creauerant, eratq; tunc Patauii; Legatorum iussu eò se contulit. Romæ uero ante diem nonum Calendarum Nouembris in publico Cardinalium collegio Iulius Hispanis duobus & Gallis totidem, qui concilium Pisanum coegerant, Cardinalatum, quo in ordine erant, abrogauit. In urbe prætor est Vicetinis Franciscus Falerius datus. & qui plerisque municipiis paucorum dierum spatio sponte se reip. reddentibus præessent, lecti: & qui antea lecti erant, ad suos magistratus obeundos ire iussi. Vtinumq; receptum est. Octauianus autem Fregosius magnæ uirtutis adolescens, qui cum Balione uenerat, & Ianes ex eadem familia; de quo sæpe dictum est, Iulii rogatu, Ianuensium statum renouare magnopere cupientis, senatu concedente Romæ ad illum profecti sunt. Troilus uero Sabellus ob auaritiam (suorum enim equitum stipendia fraudabat; eaq; de causa nihil illis negabat: atque illi indigna omnia patrare non uerebantur) cum sui muneris tēpus expleuisset; à senatu est dimissus. atque ob pecuniæ indigentiam omnes pensiones solutionesq; à rep. fieri solitæ ab Idibus Nouembris usque ad Calendas Martias ab eodē senatu suspensæ ac retetæ sunt. Quoniã autē propter res ad usum & mercaturam ciuium non recte ab Aegyptiis administratas, ad Alexandrinorum regem, quem Soldanum appellabant, erat mittendus, qui ciuitatis causam reip. nomine tueretur: patres legem sciuerunt, ut legatus ad id munus crearetur obeundū etiam exiis, qui

in magistratu essent; eiq; è cōmuni mercatorum pecunia auri libræ X. in præsentia darentur; salarii uero nomine in menses singulos ternæ libræ cum nauigiõrũ, quæ illum adducerent, & reduceret, mercedibus. atque ita Petrum Balbum, quem quidem antea rei maritimæ imperatorem comitia creauerant, statim legerunt. à Balbo legatione non suscepta; quod quidem facere unis imperatoribus licebat; Dominico Triuisano templi Marcii procuratori eam curam mandauerunt, Redierat in fines reip. Christophorus Friapanes, de quo paulo antea diximus, ad eosdem Mugianos uexandos. quod ubi Andreæ Ciurano renuntiatum est, qui non longissime aberat: cum suis ad illum contendit: cōmissõq; prælio Friapanem medio in agmine conspicatus in illum se intulit. non respuit congressum Friapanes. itaque cum uterque alterum sæpius stricto gladio petiisset: Ciuranus tandem hostis faciem mediam lato uulnere sautiauit; atque illum in fugam conuertit, eo diffugiente maior pars agminis dilapsa: reliqui aut interfecti, aut capti. Ciurani egregia eo die uirtus fuit. Gradonico in Carnis ad Cremonse municipium profecto; missisq; ad oppidanos internuntiis cū mandatis; nisi, antequam exercitus se ad muros conferat, deditioem fecerint, eos se omnes eorumq; omnia in prædam militibus concessurum: illi minas ueriti sine ullis conditionibus se legato tradiderunt. Venerant secreto ad ostium Lauredani principis Germani duo, à Matheo Episcopo Curcensium missi: qui eius nomine petierunt, ut ei liceret per fines reip. iter facere, triemesq; habere, quibus se in Flaminiam traiciat: uelle enim Romam ad Iulium accedere tractandarum rerum inter Maximilianum Venetosq; causa. atque ii quæ postulauerant, à senatu impetrauerunt. Sub hæc Andream Triuisanum, qui Vtini magistratus reip. locum teneret, cum senatorum prærogatiua maiora comitia creauerunt. pauloq; post Albertus Pius Maximiliani legatus Venetias uenit, petens à patribus, ut quatuor ciues, binos ex Decemuirum, binos ex senatorum ordine, in Germaniam mitterent; qui obsidum loco essent; ut Matheus Episcopus Curcensium tuto se reip. posset cōmittere; nauesq; triemes quatuor paratas ei traderent, quæ illum Anconam adducerent sub Maximiliani signis, aut, si id ipsi negaretur, sub Iulii. iis de rebus consulto

19-

sulto senatu dare obsides non placuit: ne reip. dignitas; cuius fides nullo tempore ullis principibus defuisset; minueretur. reliqua facile concessa. quod cum Pius intellexisset; de eo literas ad Maximilianum dedit: atque in urbe, quid is rescriberet, operiri se se uelle dixit. Etiam Thomæ Strigontensi Cardinali bene de re pub. merito ex Pannonia Romam proficiscenti triremis, qua in triremi Anconam adueheretur, tradita: missusq; ad illum Vincentius Guidottus Senatus scriba cum muneribus reip. nomine salutandi eum causa. post hæc Hieronimi Saorniani perceleri ad urbem aduentu patres certiores facti sunt, reip. exercitum Clusam & Venzonium cepisse. isq; illos multis de rebus admonens statim ad exercitum rediit. Alia ex parte à Maximiliani copiis Cadoræ captæ atque incensæ sunt. in urbe autè à Senatu decima cum medio censu ciuibus imposita. Atque illis diebus Augustinus Maurocenus Heluetiorum interpretes itinere deuios propter Gallorum suspiciones, qui loca omnia custodiebant, ad patres missus, eis proposuit; statuisset Heluetios ab Italia Gallos expellere: itaque uelle eos primum omnium Venetis auxilio esse; ut postea coniunctis opibus illos facilius eiiciant: modo ipsius à reip. commeatus, tormenta, & equites quingenti tribuantur: eas tantum res satis Heluetiis ad bellum gerendum futuras: ipsos ad hoc iam signum illud explicuisse; sub quo Carolus Sequanorū ducem uicerant, atque interfecerant ante annos paulo minus quinquaginta. quod signum nunquam postea explicuerant Heluetii. cumq; dies esset maiorem in modum pluuus, aperto in æde sacra signo serenitas mira illuxit: quod quidem illi optimum in omen acceperunt, omnia ipsis e sententia successura. is etiam, quod in familia eius nominis esset, quod maxime celebre apud Venetos est, amicum esse reip. cupereq; illi omnia se ostendit. itaque eum patres liberaliter exceperunt. consulto deinde Senatu, omnibus ad unum suffragiis, quod raro fieri assolent, oblata Heluetiorum accepta; & quæ petierat, eis promissa. Interim Iulio magnopere hortante; ut, quæ petierant Albertus Mathei Episcopi nomine, ea illi concederentur; senatus consultum factum est; uti de quatuor obsidibus in Germaniam mittendis, totidemq; triremibus Matheo dandis, omni ex parte Al-

berti postulationi satisfaceret. neque tamen obsides sunt missi, Alberto ipso non multos post dies ex Maximiliani literis apud patres pronuntiante; quoniam is Romæ per Iulium perq; suos internuntios agere, quæ agenda erant, cum rep. statuerat; non opus esse ut mitterentur. Gradonico autem legato in Carnis non sat prospere bellum administrante, cum ob durum & intractabile anni tempus, brumâ enim appetierat, niuosis præsertim & frigidioribus in locis: tum uero propter stipendia non in tēpore persoluta, & commeatus inopiam; quem direptis oppidis & uastatis agris plerunque ab urbe subuehi & expectari oportebat: à mari autem per continentem eò usque omnia ob boum & iumentorum infrequentiam tarde & difficulter afferebantur. Grittus legatus cum ea, quam habebat, manu senatus iussu Feltriam uenerat. itaque cum Gradonicus suo exercitu Gradiscas oppidū cinxisset; tormentisq; positis parū proficeret: senatus statuit, ut Grittus eò accederet, suasq; copias cum illius copiis coniungeret. neque tamen ea re Gradiscæ capi ab illis potuerunt, utriusque militibus & equitibus & præfectorum plurimis à tanto se labore subtrahētib; his rebus senatui palam factis; quod Heluetii in fines Mediolanensium iam irruperant, castellaq; non nullâ ceperant; senatus literas ad Grittum dedit: si se paucorum dierum spatio in Gradiscis capiendis nihil profecturum esse intelligit; Vicetiam suis cum copiis redeat; ut Heluetiis auxilio possit esse. dum eæ literæ perferuntur; legati ambo Vipulzanum & Martinianum & Florianum castella in collibus posita, acriter cum Maximiliani militibus, qui ea tuebantur, atque ad prælium exierant, congressi, fuga eorum & cæde factâ ceperunt, quodq; ab iis reip. populi magnopere uexabantur: oppidanos diripuerunt; ædificiaq; in agris incenderunt. hostes quoque illi, qui erant Cadoris, duorum exercituum coniunctione perterriti, iis relictis in alpium se interiora receperunt. eius uero loci homines, qui supererant, internuntiis ad patres missis, qui se regerent, ab eis petierunt: uel leq; sese arcem incensam reficere reip. sunt polliciti. Gritto Vicetiam reuertente Ioannes Græcus equitum sagittariorum præfectus reiq; pub. amantiſſimus, homo iam senex, suo in lectulo ea in urbe mortem obiit. eius equites C. L. Meleagro Foroliuensi cum

cum omnium equitum leuiorum præfectura à senatu traditi. miserat Venetias Ioannes Cardona Neapoli Prorex Ferdinandi regis iussu Ioannem Baptistam Spinellum, Cariati, ut aiebant, comitem, internuntium suum: ut optimum Proregis ad remp. iuuandâ Gallosq; oppugnandos animum Lauredano principi & patribus ostenderet: eosq; ad pacem cum Maximiliano conficiendam hortaretur: adderetq; , si id fecerint; omnia eis prospere uentura, se se confidere, patres hominem eo libentius exceperunt; quod is alias etiam annis superioribus Ferdinandi legatus ad ipsos fuerat. is se manere in urbe uelle dixit. patres ei domû paratam publice tribuerunt. Iisdem diebus milites Hispani numero ad nouê milia Iulio ab rege suo traditi, cum ad Bastiam Alfonsi castellum ad Padi ripam, de quo superius diximus, apprime communitum se contulissent; tormentis eam uerberare, quam proxime poterât, cœperunt. deinde adhibitis ante se cratibus, quæ eos tegerent, ne noceri eis posset; terra effossa per eam demissiores & tutiores facti etiam propius pluribus à partibus accesserant. tertio demum die ad fossas & murum perducti multis uulneribus & illatis & acceptis, scalisq; positis eum perforauerunt sic; ut in eo, qui erat latissimus, tanquam concameratiunculam efficerent: atque in eam tormentorum puluerem iniecerunt; cameramq; plenam pulueris concluderunt, paruo relicto foramine, per quod ignis succendi posset: seq; à muro parumper retrahentibus, cum uisum est igne immisso camera cum muri parte decemq; hominibus, qui in eo erant, in sublime ita est disiecta; ut homines speciem uolantium præberent. neque tamen reliqui propugnationem intermiserunt; fortissimeq; se defendebant: qui etiam ab Alfonsianis altera ex Padi ripa duobusq; terreis propugnaculis tormentis muralibus non parum iuuabantur, uerum Hispani per plurimis adductis scalis, sesqui horæ spatio in arcem se intulerunt. Alfonsi milites, qui erant circiter centum, interfecti omnes sunt cum eorum centurione Vestitello. Ex Hispanis item centum in ea oppugnatione occubuerant. tertioq; ab ea re die anni finis fuit. neque tamen diu ab Hispanis id castellum retentum est. Ianuario enim mense fere medio Alfonsus eò cum tormentis se conferens, magnaq; ui aggressus arcem expugnauit: atque Hispanos, qui in ea

erant, C. C. omnes interfecit. Scripserat magistris Decemuirum Aloisius Auogarius Brixianus è principibus ciuitatis, si exercitum patres Brixiam mitterent; se urbis portam noctu ei aperiturum; per quam se uniuersus intromitteret, urbemq; caperet libentissimis oppidanis prope omnibus; quibus iam magnopere pigeret arrogantia contumaciaq; Gallorum: quos perferre ulterius nequeant. ea res in Decemuirum collegio plures dies agitata; demum ab ipsis ad senatum est delata; ut de ea patres statuerent, accipienda ne Aloisii oblatio esset, an reiicienda. pluribus igitur dictis sententiis in utranque partem, atque à Lauredano duce in primis; qui, ne ea tunc reciperetur, censebat; Senatus iussit, eam recipi è rep. esse: Aloisiumq; magnopere laudari oportere, qui se tantam rem curaturum reip. obtulerit, dato iureiurando senatoribus singulis, ne quid eius rei quis efferret. itaq; patres Gritum legatum de eo certiore fecerunt cum mandatis, uti Brixiam se quamprimum cum exercitu conferant, quam ad portam, quam uel ante horam ipsi cum Aloisio conuenerit: certosq; Gritto internuntios, quibus uteretur, dederunt. Gradonico legato saepe id à patribus postulanti domum reditio tandem est permissa. eiusq; loco paucos post dies Ioannes Viturius sublectus. Gritus acceptis à senatu literis, cum equitibus grauioris & leuioris armaturae tribus millibus ex omni exercitu lectis, cumq; militibus, quot uisum est, in equitum dorso impositis, Brixiam noctu profectus oppidum ingredi non potuit, detecta Aloisii oblatione; quam unius ex coniuratis uxor ad arcis praefectum amore eius pellecta detulerat. Aloisius, ne à Gallis interciperetur, oppido egressus magnum hominum numerum in illos excitauit, qui nonnullos regios ministros ex ipsorum municipiis, quibus praerant, in fugam se se dare coegerunt. patres ea spe deiecti, de pacis cum Maximiliano ineunda conditionibus Romae apud Iulium constituendis, cum plures sententias in senatu dixissent; ea tandem placuit; ut induciae per Foscarum legatum peterentur, quoad pax confieri posset. Vanissa, de quo saepe dictum est, multae uirtutis homo, cum Polizam Dalmatarum oppidum suam in patriam rediisset: seditione concitata interfectus est à suis ciuibus. Gaspar autem Seuerinas, suis rebus suaq; dignitati omnibus à partibus atque adeo à principibus

principibus & regibus parum fidens, se Venetias contulit; ut in ea urbe degeret; cuius ciuitate & iure comitorum pater eius una cum liberis posterisque donatus fuerat. eum Vicetini ciues aliquot, in urbe qui erant, suis opibus iuuerunt: amice enim atque moderate in ciuitatem, cum pro Maximiliano ibi esset, se gesserat. Auogarius ob detectam coniurationem non deterritus, multa ex proximis municipiis & finibus hominum millia iam excitauerat ad Gallos expellendos. qua re moti Amphiani, arcem natura & artificio communitam, ut atque astu occisis Gallis, qui in ea erant, in suam potestatem redegerunt; eamque se reip. seruaturos Aloisio significauerunt. Benaci lacus populi fere omnes expulsis Gallis se reip. dederunt. his auditionibus concitati reliqui in Callo- rum nomen magno ardore uoluntatum & arma capiebant, & se Aloisio permittebant. ea re senatui nuntiata, patres alteras ad Gritum literas dederunt, uti Aloisii & aliorum plena fidei & beniuolentiae incepta, quibus posset modis, aleret: atque ad urbis muros una cum illis exercitum adduceret: quo ipsius & illorum praesentia freti oppidani pulchrum aliquod facinus facere aggredierentur, portasque aperirent: tam pronos in rempub. Aloisii & eorum populorum animos non esse negligentia & desidia reprimendos. his allatis ad Gritum literis; tametsi interea animorum ille ardor eorum hominum, qui cum Aloisio erant, paulatim refrixisset: Galli enim praefecti ciues aliquot, quos fauere rebus Venetis existimabant, cum custodibus Mediolanum miserant: minusque multi iam essent, qui se paratos ostenderent ad omne subeundum discrimen, ut Brixia capi posset: tentandum tamen sibi & enitendum legatus existimauit, ut senatui satisfaceret; a quo etiam reprehendi se, ac timoris argui non obscure intelligebat. itaque Aloisio ad se uocato, constitutoque quid quenque facere oporteret, quarto Nonas Februarias exercitum nocte ad oppidum duxit: tribusque a partibus copiis aequae distributis cum tormentis non magni ponderis (neque enim habebat grauiora) portas deitcere aggreditur. id cum plures horas omnes acies magno impetu fecissent: ea disiecta primum porta, ad quam se Aloisius contulerat, ipse quique cum eo erant milites, sub lucem se in oppidum iniecerunt. pauloque post legatus reliquit; altera aperta porta sub-

sequuti, magna lætitia & gratulatione ab oppidanis excepti sunt. Galli se in arcem, quæ summo in monte est, pluribus eorum interfectis, fugientes contulerunt: quibuscum eodem se recepit Alda ea, quæ Ioannis Francisci Gambaræ uxor fuerat, suis cum liberis, & Marcus Martinengius homo infensus reip. Eo tempore Anna Gallorum regis uxor puerum peperit; qui primis diebus est mortuus. Brixia statim capta, Gritus per literas à Senatu petit; ut sibi tormenta magni ponderis mitti confestim imperaret: sine quibus expugnari arx non poterat: qua in arce erant equites Galli circiter ducenti; qui suos equos ob celeritatem fugæ in oppido prædæ hostium reliquerant; milites trecenti. Senatus ex eisdem Gritti literis duos legatos, alterum, qui Brixiam regeret, Antonium Iustinianum; alterum, qui in exercitu esset, Paulum Capellum creauit: legemq; sciuit, ut quinque militum millia undecunq; conscriberentur, ad prioresq; adderentur; ut bellum confici facilius atque celerius posset. Dum hæc administrarentur, Roma literæ uenerunt; uelle Iulium, ut Senatus cum Maximiliano pacem faceret iis conditionibus; quas legato dari iusserat: quæ nisi pax suum finem quamprimum habeat; se cum reliquis contra rep. consensurum, aperte profiteri. eæ autem conditiones multo erant duriores, quam, quæ paulo antea proponebantur. non enim Veronam relinquere sibi Maximilianus tantum petebat, sed Vicetiam etiam tradi suis cum finibus. de Foro Iulienis uero & Ciuidale & Feltria, ut Iulii iudicium esset, cui ea dari æquum esset, postulabat. tum ut suis populis, qui aliquid eo bello amisissent, ablata restituerentur, statuebat. demum, quas auri libras tercentenas pro Patauio & Tauriso reipub. concedendis ei esse dandas prope conuenerat eius rationis ac ponderis, ut nouem uncia libram conficerent; eæ ut singulæ duodecim unciarum esse libræ intelligerentur; reliquis conditionibus addiderat. his igitur conditionibus uti pacem patres firment, Iulii & Ferdinandi legatis, atque Alberto Pio Maximiliani legato, qui & ipse literas de ea re acceperat, magnopere petentibus, responderunt patres, se de iis Senatam consulturos. tamen si Brixia recepta tam iniquas eum esse condiciones accepturum non credebant. neque Iulium ipsum, cum id intellexisset,

in

in sententia existimabant permansurum . atque ii , antequam Senatum cogere , à Gritto certiores facti sunt ; non omnes modo Brixiae fines ad rempublicam rediisse ; sed Bergomates quoque Gallos ex oppido eiecisse , & uexilla reipub. erexisse ; oppidiq; arcem , quam milites CC L. tuebantur , deditioe recepisse : missisq; ad eum internuntiis petiisse ; ut ad se mitteret , qui praeset : eum se uti de caelo missum excepturos ; atque ipsum ad illos Federicum Contarenum una cum Petro Longena misisse . Cremam quoque idem fuisse facturam ; nisi Galli milites bis mille Mediolano euocatos magna celeritate in oppidum introduxissent ; per pluresq; eius oppidi ciues obsidum nomine Mediolanum abduxissent . Galli Bergamo eieciti , se in arcem , quae extra moenia est summo in monte , receperunt . quibus intellectis rebus patres Senatu coacto Dominicum Contarenum legerunt ; qui statim Bergomum legatus accederet : Gaspariq; Seuerinati ; cui XX. auri libras annuas se in uictum daturus polliciti sunt ; ut se in castra conferret , mandauerunt . & quod pecunia eos defecerat , legem tulerunt , ut mutuo à patribus sumeretur . atque ita Laure dano Principe auri libras X. pollicente , aliisq; plurimis pro suis opibus quolibet , paucarum horarum spatio satis est publicis necessitatibus factum . etiam , propterea quod à Ioanne Medice Cardinali , quem Iulius legatum suis in castris ad Bononiam esse iusserat , admonebantur ; ut aliquem ex suis ciuibus legatum ad Cardonam Proregem Neapolitanorum , in eisdem castris qui erat , mitterent ; ut , quae opus esset , diligentius inter eos tractarentur : Marinus Georgius est ab illis ad id muneris lectus : qui legatione suscepta paucos post dies uiae se dedit . Interim praefectus Mediolanensium Fois , magni & praestantis animi adolescens , Mediolano cum equitibus Gallici generis septingentis , militibus quinque millibus incredibili celeritate niuosis lutosissimisq; itineribus Bononiam profectus ita se tacite in oppidum intulit ; ut Hispanos , qui ad fossas castris & tormensis positae stationes habebant , eratq; singulis prope horis in oppidum , quod muro ea parte nudaerant , irrupturi ; eius aduentus unum diem plane latuerit . quo die , ut requiem exercitui daret , mouere se non potuit . postridie eius diei praefecti Iuliani casu ab agricola , qui Gallos in uia uiderat ,

de eo certiores facti obsidione soluta tormentisq; abductis abierunt, seq; in tutum contulerunt. Iulius permoleste ferens recipiendæ Bononiæ partem iam prope à se uictoriam Gallos interpellauisse, oppidumq; tam illustre sibi ab illis tanquam è manu atque sinu ereptum inconsolabiliter dolens, homo natura sua in iram atque ardorem animi pronus maxime; ubi de recepta ab exercitu Veneto Brixia nuntium accepit; incredibilem uoluptatem cepit: uocatoq; confestim ad se, ut erat intempesta nox, legato reip. gratulatus ei est amantissime, ut præ gaudio lachrimas non continuerit: horasq; illum prope duas in lectulo iacens lætus hilarisq; secum tenuit. cuius quidem uoluptatis signa publice postea dedit accensis in Vaticano atque in Adriani arce luminibus cum tormentorum strepitu binis iis noctibus, quæ sunt eū nuntium subsequutæ. Auxilio Bononiensibus allato, Foium ad Brixiam recuperandam se conuertit eo celerius; quòd pontem Pado flumine traiciendo, quem ad Stellatam castellum in Alfonfi finibus magna diligentia fieri iusserat, esse factum, atque in nauibus impositum cognouit. itaque eadem celeritate, qua uenerat, rediens, eo ponte Pado transmissio, in Veronensium finibus ad Villam Francam reip. copias, quæ cum Balione erant, fudit Guido Rangonio cum pluribus capto: & recta Brixiam contendens, oppidumq; circumuectus, copiis eorum finium, quæ in monte arci uicino uenientibus se opposuerant, reiectis in arcem ab inclusis magna gratulatione est receptus. Gritus; qui sæpe id ipsum ueritus per literas à patribus tormenta grauiora diligentissime petierat; ut, antequam auxilia conuenirent, capere arcem posset: ubi Foium esse in illa cognouit; spe retinendi oppidi suū apud animum plane deposita, plurimum questus, quòd, quæ ad rei bellicæ usum petierat, in tempore allata non fuissent, curam tamen, & laborem atque audaciam defendendi non remisit. itaque existimans postero die Foium in oppidum descensurū: ne quis in fuga spem ullam poneret, occludi portas oppidi imperauit, dispositis militibus, qui eas nemini aperiri permitterent. tum milites Fauentinos, quibus plurimum confidebat, circiter quingentos, cæterarumq; nationum alios item quingentos ad priorem arci portam, qua est in urbem exitus, constituit: ut in uenientes impetum

petum facerent, exitumq; prohiberent, equites uero grauis armaturæ ad hostes excipiendos, si in oppidum irrumperent; leuioris Epirotasq; maxime, ut ubi oporteret præliarentur, disposuit; præfectum eorum Federicum Contarenum, qui eo ipso die cū equitibus tercentis Bergamo redierat, cohortatus; ut in libera maxime omnium ciuitate se esse natum meminisset; libertatemq; patriam, quam Galli sibi esse obterendam proposuerant, quantum posset, tueretur. reliquisq; item & præfectis & tribunis ac centurionibus, quid cuique defendendum esset, separatim mandauit. Vix ea Grittus constituerat; cum mane Fois ex equitibus quos habebat probatioris equis detractis acie quingentorum confecta, eos tota armatos corpora, galeisq; obsignatis, semilanceas in manibus longi lati q; ferri habentes aperta porta priores emisit. quibus Fauentini, ut eis erat imperatum, magna se uirtute opposuerunt: maioreq; eorum parte interfecta reliquos repulerunt. in hos milites bis mille Vascones subsequuti, impressionem fecerunt, interfectisq; non sine ipsorum cæde quamplurimis in oppidū proruperunt. pugnatum est acriter reliquis à reip. militibus, ab equitibus & præfectis horas aliquot ita; ut de uiarum spatiis paulum hostibus cederent. uerum aperta ui ab Epirotis equitibus oppidi porta, per plurimisq; eorum diffugientibus; ubi id ab hostium equitibus; qui in arcem propter loci angustiam recepti non fuerant, atque armati non longe aderant; est animaduersum: ipsi in oppidum irruerunt, magnoq; suis auxilio fuerunt. itaque urgente hostium multitudine undiq; cædes est ingens in omnes facta. Cótareus ipse prælians interficitur cum præfectis Epirotis duobus Frassina & Basta: Grittus & Antonius Iustinianus, qui paucos ante dies Brixiam legatus uenerat, & præfecti Itali plurimi captiui facti. prælium à secunda diei hora usque ad uesperam protractū. urbs magna ex parte direpta. matres familias & puellæ suis in domibus ante parentum & maritorum ora, quos in uinacula hostes coniecerant, passim uiolatæ. uirgines sacræ è templis atque aris & Deorum imaginibus, quas amplexabantur, abstractæ, ad libidinemq; abductæ. atque ea quidem scelera Germani milites maxime omnium patrabant. Vascones minus impii: Galli tolerabiliores fuerunt. Aloisio Auogatio, quem op-

pido exeuntem hostes ceperant, biduo post medio in foro ceruices sunt abscissæ. eius rei nuntio patres accepto magnopere commoti sunt, quòd iam nihil prospere ab ipsis tentari, agi ue posse uideretur: plurimumq; cõquerebantur, quòd in perducendis tormentis ad legatum Grittum minus diligenter actum esset; eam unam ob causam omnes omnium labores magno cum reipu. detrimento irritos, & opulentum, ac præclarum oppidum hostibus prædæ, ac direptioni traditum. eidem patres ad copias redintegrandas, quibus modis poterant, animum intenderunt: additumq; ad reliqua Senatusconsulta, uti in Creta insula militum bina millia, qui sagittis uti scirent, conscriberentur, Venetiasq; celeriter mitterentur: nauesq; longe maiores ad equites Epirotas quamplurimos ad urbem conuehendos pararentur. etiam libræ auri ducentæ, quas Proregi Neapolitano, & Hispanis ducibus dari conuenerat, Rauennam illis sunt diebus missæ, & quibus oportebat, datæ. milites interea equitesq; ; qui Brixia non fuerant, uel oppido effugerant; se Vicetiam contulerunt: eodemq; , qui ab hostibus se redemerant, spoliati atque inermes se se passim referebant. Grittus & Iustinianus Mediolanum sunt ad ducti. Dominico Busichio equitum Epirotarum præfecto, qui Brixia effugerat, uti domum redire posset, permissum: mediaq; stipendiorum, quæ à rep. merebat, pars tribus eius filiabus post mortem patris condonata: quatuorq; Epirotis equitibus; in Gallico exercitu qui erant, curamq; adhibuerant ne Busichius à Gallicis captiuus fieret; pensio annua singulis, quoad uiuerent, impetrata: duobusq; Frassinæ Epirotarum item equitum præfecti liberis pensio ipsius tradita. idem in tres Bastæ fratres seruatum, paucosq; post dies Federici Cõtareni sorori dotis nomine auri libræ quindecim è reipub. pecunia constitutæ. ciuibus autem Brixianis aliquot; qui amissis suis rebus omnibus ad urbem uenerant, Iacominioq; Tropiano eiusq; filio à patribus pecunia in uictum subministrata. is Iacominus suæ uallis homines egregio studio atque animo ad remp. tuendam euocabat. Ludouico etiam Cocaio, qui ut Benaci lacus oppida se reipub. dederent, studium & laborem contulerat; pensio annua liberaliter instituta; eiusq; filio magistratus reip. ex iis, qui à præfectis ciuitatum eliguntur, quem is uellet,

let, dono datus. Petro quoque Finio Bergomati; qui ad Aloisium Auogarium sæpe uentitauerat, interpretesq; apud illum de Brixia reip. restituenda fidus atque diligens fuerat; octo scribarum tempora apud totidem Castri Fráchi magistratus paulo post à patribus adsignata. curatores interea duo ad munitiones perficiendas atque amplificandas Aloisius Barbarus Patauium, Bartholomeus Mustius Taurisum cum stipendio missi. maioribusq; comitiis lex est perlata; uti bini Patauii præfecti, qui creãdi erãt, annui, & prærogatiuis primum senatorum suffragiis, deinde comitialibus legerentur: estq; Aloisius Emus secundæ dignitatis magistratus ea lege lectus. Legatis post hæc Heluetiorum duodecim ad urbem uenientibus, ut cum Iulio & Ferdinando & patribus ad bellum contra Gallos se coniungerent, ciues è nobilitate, qui eos exciperent, obuiam missi. ipsi liberali reipu. hospitio accepti, & uictus datus. Iulius Brixiam à Gallis recuperatam intelligens; uti patres cum Maximiliano fœdus facerent, non modo consulendo & suadendo; sed minis etiam atque obnuntiationibus contendebat. Tabellarius interim reip. qui apud Gallos erat in custodia, libertati restitutus Mediolano ad patres uenit afferens Iacobum sibi Triultium Gritto adhibito mandauisse, patribus diceret, si uellent, se cum rege curaturum, uti fœdus cum repub. faceret, ea conditione, ut Verona reliquaq; intra Atesim flumen oppida reip. cederent. ea erat conditio conscripta in quadam pagina ex Gallia, ut uidebatur, ab rege ad Triultium missa: ineratq; in ea caput etiam eiusmodi, regem præter ea redditurum patribus Flaminiaæ atque Apulia oppida, quæ reip. fuissent: ipsum enim, si unos Venetos coniunctos secum habeat, Iulium & reges reliquos non magni æstimaturum, aut omnino reueriturum. uerum linea super inducta illud ipsum oblitterauerat caput, ita tamen, ut legi facile posset. patres Senatu uocato eam rem per literas legato Foscaro significauerunt, atque, uti uni Iulio notam faceret, mandauerunt: de fœdere autem cum Maximiliano ineundo, quod ad Vicetiam pertineret, uelle patres Iulii iudicio se se permittere: in reliquis capitibus ita fieret, uti Iulius & Maximilianus uoluissent. altero autem Senatusconsulto Vicetiam Maximiliano dari patres censuerunt cum ea pecunia, qua de conuenerat, non ta-

men antea, quàm Maximilianus bellum Aloisio intulisset. postremo, propterea quòd in fœdere tractando magna rerum difficultas proponebatur; omnibus placuit, uti spatium à bello uacuum intercederet, quo in tempore pax còmodius confici atque ad exitum perduci posset. itaque octauo Id Apr. inter Maximilianum Venerosq; decem mensium concelebratæ indutiæ sunt Romæ ab utrorumque legatis, Iulio eis suam auctoritatem adhibente, qui scribentibus affuit, ea conditione interposita, uti à patribus quadringentæ auri libræ Maximiliano duabus pensionibus soluedæ curarentur. quas quidem postea indutias adiectis ad eam pecuniam centum auri libris, ut essent omnes quingentæ; Maximilianus confirmavit. Post hæc Marcus Cardinalis Sedunus ad urbem Roma rediens à Lauredano Principe & patribus in Bucentauro naui usque ad Clementis fanum, quod in uadis est, obuiam euntibus est exceptus. cum eo & patribus colloquuti Heluetiorum legati duodecim non semel cum fuissent; constituto quantùm pecuniæ in stipendium esset Heluetiis à rep. persoluendum, eadem scilicet portione librarum auri octoginta, ad quam reliqui singuli tenerentur, ternis auri libris ad iter à rep. donati domum reuertentur. neque multo post Iulii & Ferdinandi regis Hispaniæ & Aloisii Galliæ regis exercitus propinquiores facti, cum se dies aliquot munitis castris tenuissent; Galli ad Rauennam oppugnandam se contulerunt. erat in ea Marcus Antonius Columna Iulii nomine cum militibus mille quingentis, equitibus trecentis; seq; forti ac præstanti animo defendebat, & cladem hostibus ex muro inferebat. Neapolitanus autem prorex oppido ueritus, ut Gallos ex eo auerteret, non longe ab eorum copiis suas copias adduxit. Galli relicta oppugnatione se ad pugnam celeriter comparauerunt. itaque eo ipso die mane, qui fuit dies percelebris ad diem tertium Iduum Aprilium uterque exercitus animo æque magno ac parato ad dimicandum inter se conflixerunt. pugnatum est horis plus sex incredibili uirtute. qua in pugna militum & equitum millia supra decem & octo interfecta sunt, pari fere utrorumque numero, fortuna dispari. Iulii enim & Hispanorum copiæ fusæ fugatæq; : Galli locum tenuerunt. captiui ab Gallis facti Fabritius Columna, eiusq; Gener Alfonsus Aualus Aterni dominus, Petrus

trus Nauarrus Cantaber, & Ioannes Medices Cardinalis Iulii legatus, aliiq; clari uiri non pauci; & signa complura ablata, & tormenta capta. eo in certamine Alfonsi Ferrariensium ducis, cum tormentis exercendis, tum acie sua è transuerso in hostem ducenda, uirtus egregia, & uictoriæ magna ex parte conficiens fuit. dux Gallorum Fois cum se in militum Hispanorum globum, qui supererat, audacissime intulisset; cæsus ab illis unâ cum pluribus clari nominis ducibus eum suo exercitui diem lugubrè magis, quàm lætum aut ulla gratulatione celebrari dignum reddidit. postero die Galli; conditione adhibita, ut Columnæ suis cum copiis Rauenna exeundi potestas fieret, neque oppidanis noceretur; oppido potiti sunt: quod quidem intromissi conditione non seruata fœde crudeliterq; diripuerunt: arcem autem oppidi capere non potuerunt, iis, qui in ea erant, fidem Iulio uelle se præstare dictitantibus. Patres; qui eo tempore per Vicentium Naldium in Flaminia milites mille sua pecunia confecerant; ut ea cum manu Iulii oppida, quantum posset, tueretur, ei mandauerunt. is Fauentiam propter cladem Hispanorum nuntantem se contulit; atque oppidum opportuno præsidio communiuit. Prorex ipse, qui Anconæ post fugam primum constitit, suas ut copias ad signa reuocaret, omnem curam & diligentiam adhibuit. certior enim factus maiorem ex suis, & potiolem multo partem in prælio Gallos amisisse; in spem uenerat, adhibitis Heluetiis posse illos Italia expelli; si uniuersi celeriter munus obierint, & uirtutem gnauiter exercuerint suam, quod ubi patres intellexerunt; eum solari & erigere, omniaq; auxilia ei polliceri non dubitauerunt. Ioannem Antonium Dandulum etiam à Senatu lectum cum auri libris CXX. ex superiore stipendio reliquis, quas tamen ipse in fugam uersus iure belli amiserat, ad illum miserunt iuuandi & excitandi hominis causa. quam quidem rem legatus apud Venetos Ferdinandi imitatus se ad illum cum pecunia contulit. Cimbæ interim duæ in naualibus confectæ atque instructæ, quæ propter uelocitatem irundines appellabantur, in Rauennæ portu nauiculam Alfonsi longam remigum quadraginta captam à se interfectis ex illis plerisque, nauesq; duas mercibus & occiforum in pugna spoliis onustas item unâ

captas ad fori marginem Alfonsi signa per aquam trahentes duxerunt. Iulius ut regem Galliarum deliniret, eiusque cogitationes & incepta, si qua contra se agerent, ea spe susteret; Senatu Cardinalium uocato proposuit, uelle se foedus cum illo facere: capitamque foederis; in quibus inerat, ut ei rex Bononiam restitueret; quaeque in Flaminia ad Padum flumen oppida pertinerent, ipsi cederent: in reliquis se se regi satis liberaliter permittebat: per eos, qui rebus Gallicis Cardinales fauebant, conscripta & obsignata ad illum misit. pauloque post uocatis ad se legatis Ferdinandi & reipublicae dixit; ne propter ea quae fecisset pertubarentur; ne uel se priore contra Gallos uoluntate ulla ex parte mutatum crederent: inuitum enim ad id descendisse fallendi & consopendi regis causa. quibus intellectis rebus patres sciuerunt, Iulio scribi oportere; si cum Aloisio foedus facere statuerit; se non recusare; dum in eo rempublicae includat, sociamque foederis efficiat. Guidum Rangonium post haec, qui est Gallorum custodia se redemerat, ad urbem uenientem patres amanter exceperunt; & praefectum equitum grauis armaturae fecerunt. eiusque fratri Ioanni Francisco, qui cum eo uenerat, equitum leuiorum praefectura item tradita. Romae ad diem tertium Nonarum Maii concilium celebrari coeptum est ab Iulio in templo Lateranensi magna sacerdotum frequentia: precesque Deo opt. Max. ut uota hominum rite nuncuparentur, factae. Marco Cardinali Seduno, Venetiis qui erat, ad suos abeunti argentum in mensam dono a patribus datum. cum Enrico autem rege Britanniae foedus a sociis atque a reipublica initum. XV. Calend. Iunias in urbe celebratum est. concupiuit enim rex petiitque se in eo recipi. Illis diebus Iulius Vitellius Tifernatium Episcopus; qui conditionibus acceptis Rauennae arcem Gallis obsidentibus tradiderat; eò cum copiis ad expugnandam illam rediens traditis conditionibus recepit. oppidani cladis suae contra ius contra fas acceptae memores, quatuor Gallorum praefectos, in arce qui fuerant, fide non seruata uiuos sepelierunt ceruicibus supra terram extantibus. Iulii & Ferdinandi legati, itemque duo ciuitatis magistratus, Leonardus Mocenicus, Nicolaus Bernardus Heluetiis se ad bellum contra Gallos comparantibus ex urbe profecti cum auri libris CXX. ad illos se contulerunt cohortandi

hortandi & iuandi eos causa . ii se Veronam Maximiliani præfectis libentissimis intulerant . Antonius Saornianus ; qui Utini , uti supra dictum est , cæde ciuium secum dissidentium ingenti facta rempub. cuius erat è nobilitate ciuis , deseruerat , atque ad hostes profugerat , omniaq; ingrati & malefici hominis studia contra illam exercuerat ; ab inimicis suis in Maximiliani finibus trucidatus , dignam tot sceleribus mortem obiit . Ferdinandus clade suarum copiarum , quæ cum Gallis apud Rauennam depugnaverant , intellecta , literas ad Iulium dedit ; ne propter eam rem animo perturbaretur : suum exercitum bene plenum ad Pyreneos in Galliam quamprimum irrupturum unà cum Britannico exercitu ; qui modo expectabatur : mittere autem se in Italiam Consaluum Ferdinandum suarum copiarum ducem : eumq; esse quinto Idus Maias profecturum : uenturum etiam se se ipsum , si oporteat , non obscure confirmabat . Iulius ea spe fretus de Cardinalium sententia binas literas scribi iussit : quarum alteris Cardinali Medici eius legato , qui à Gallis in custodia seruabatur , permittebat ; uti omnes homines , qui ab eo delictorum suorum ueniam peterent , etiam si hostes Ro. reipub. fuissent ; expiare posset ; dum ii parere Pontifici Maximo suum in animum induxissent . alteris à Rege Galliarum petebat , ut eundem legatum liberum suiq; iuris uellet esse . id ni faceret ; eum se igni & aqua interdicturum , regniq; dignitate multaturum , minabatur . Antonius Sorianus legatus ad Regem Pannoniarum à Senatu lectus illis diebus uia se dedit . Patrum iussu in omnibus sacerdotum & sacrarum uirginum collegiis preces factæ sunt pro reipub. nostro & Heluetiorum exercitu contra Gallos in Veronæ finibus se coniungente : qui quidem Heluetii circiter decem & octo millia militum numerum conficiebant . Veneti Valegium & Pischeriam primis aggressibus cum cepissent ; Benaci lacus oppida omnia sponte ad rempub. redierunt . Cremonenses exercitibus eo tendentibus sibi ueriti quadringentis auri libris Cardinali Seduno pollicitis conditione adhibita ne oppidum ingrederentur , se ei dediderunt . eius interpretes rei Iulii legatus , itemq; Venetorum scriba , equitum & militum qui Collateralis appellatur , fuerunt : quos oppidani ad colloquium intromiserant . Carauagium subinde atque Soncinium

Cardinali se Seduno tradiderunt . is eis & Cremonæ suos milites præposuit , atque id quidem arroganter & barbare ; cum Venetis tradere debuisset . Iulius enim pollicitus fuerat primis in sermonibus ea de re habitis , idq̄ suis ad Senatum scriptis literis confirmauerat ; ut , quicquid eo bello caperetur , quod quidem reipub. fuisset , reipub. ministris traderetur . reliqua earum regionum oppida , quæ ad Abduam flumen sunt , se se reipub. dederunt . itemq̄ Bergomates suis cum finibus . Bentiuoli , Bononiæ qui erant , exercitum Iulii , qui eò properabat , metuentes , oppidanis se se dedere uolentibus , Ferrariam profecti sunt cum suarum partium ciuibus non paucis . atque illi paulo post Iulii se interpretibus tradiderunt . Albertus Pius interea Maximilianum legatus Romam profectus est . Ioannes item Baduarius ad Ferdinandum regem reipub. legatus uia se dedit . appropinquante ad Italiam Matheo Episcopo Curcensi magnæ apud Maximilianum auctoritatis uiro , uti Romam se conferret ; patres Petrum Landum legatum ad illum miserunt honoris illius & societatis exitinere causa . post hæc Ticinenses repulsis ter hostibus eorumq̄ tormentis potiti , itemq̄ Mediolanenses se se Iulio & foederatis permiserunt ; cum hi libris auri sexcentis , illi quadringentis sui oppidi direptionem redemissent . quod quidem factum Laudis Pompeiæ ciues imitati tercentenas , Parmenses atque Placentini ducentenas polliciti Heluetiorum auaritiam subterfugere non dubitauerunt . Comum etiam post hos interfectis iis , qui suis in finibus erant , Gallis idem fecerunt : itemq̄ Tortonenfes & Alexandrini . omnibus autem iis in rebus malus in rempublicam Seduni animus fuit ; qui ut Venetis legatis & exercitui timorem incuteret , ne petere , quæ eis debebantur , auderent ; omnibus in Cremonæ Cremæq̄ & Laudis Pompeiæ finibus , aut comburi aut retineri naues uniuersas imperauit : ne esset , unde illi pontes facere , atque in tuta reuerti possent . qua quidem ille re maximam sibi omnibus ab hominibus inuidiam excitauit . Dum hæc agerentur ; Ioannes Medices Cardinalis amici hominis Blasii Criuelli opera , Mediolano fugiens Mantuam se contulit : interpretesq̄ ab adolescente rege Thracio Sultano Selino literas ad patres attulit : quibus ille literis Senatum certiores faciebat ,

bat, patrem suum sponte sibi regnum tradidisse: itaque uelle se cum repub. eam, in qua diu pater suus fuerat, beniuolentiam & necessitudinem exercere. quæ quidem tamen resaliter se habebat, atque ille scripserat. ui enim atque armis patrem coegerat, ut se regem institueret. Ianes Fregosius Iulii rogatu reiq; pub. permissu in Ligures profectus, atque à Genuensibus eorum oppido præpositus literas ea de re ad Iulium dedit: quibus ille magnopere gauisus, lætitiæ suæ urbanis ignibus & tormentorum strepitu protulit; idemq; uti Veneti facerent; triremesq; ipsorum tres, quæ erant in Apulia, Genuam celeriter mitterent ad arces eius oppidi duas, quæ à Gallis tenebantur, facilius expugnandas, à legato Foscaro petiit: quod quidem ei patres libenter concesserunt: Ianisq; filio Alexandro puero equitum grauis armaturæ quinquaginta turmam per Vicarium regendam dederunt. Idem Iulius triremes item septem Regis Ferdinandi, quæ in portu Neapolitano erant, ad eandem rem conficiendam ab eius legato Hieronymo Vicco petierat. quibus omnibus necdum Genuam appulsis altera ex arcibus tormentis positis deditioem fecit. Galli petente Maximiliano, ut ei Lemniacum traderent; quod quidem nullo iure possidebant, erat enim in Veronæ finibus, satis ei facere uoluerunt; atque ministris eius tradito Mantuanum se in agrum receperunt. Alfonsus Ferrariensium dux Romam profectus, cum ab Iulio Cardinalibus publice adhibitis petiisset, ut sibi, cui aqua & igni interdictum ab eo fuerat, propterea quod in bello contra illum cum Gallis fuisset, suppliciter postulanti, & commissa confitenti, ignosceret; ab eo absolutus, atque ad pedis osculum est admissus. is cum intellexisset, Iulium post hæc tacite curam adhibuisse, ut se caperet: Fabritii Columnæ; qui in clade ad Rauennam se captiuum eius fecerat, cumq; ipso Romam uenerat; tum ope tum consilio aufugiens in eius se fines contulit. deinde in Apuliam contendens; quod itinera terrestria intercludi sibi ab Iulio facile posse sciebat; mare Adriaticum ad Illyricum traiecit: ut eo inde iterum traiecto, per Padi fluminis ostia domum reuerteretur. In urbe autem Decemviri fœminam meretricem; quæ in Deos maledicta coniecerat, & se fuga subriperat; exulem ea conditione fecerunt;

ut, si ullo in imperii loco caperetur, ceruices ei abscinderentur; ipsa igni combureretur. Fossæq; Clodiæ ciuis, qui tres suas filias uirgines uitiauerat, à prætorè concrematus dignam commissi pœnam persoluit. Julius Heluetios rebus bene gestis in Cardinalium collegio Romanæ reipub. defensores appellauit: atque uti eo nomine omnibus ab hominibus appellarentur, censuit. Galli eo tempore Brixia emissi equites quatercentum, milites mille; ut è uicinis oppido locis prædas abigerent, atque in oppidum importarent; cum agricolas plerosq; unà cum mulieribus atque infantibus interfecissent; tumultu hominum à tergo excitato, copiisq; Venetis se in reditu opponentibus, capti & interfecti magna ex parte, ac præda quam fecerant amissa, reliqui se in oppidum fugientes uix ægreq; intulerunt. Laurentio Cereano, qui ad patres se contulerat suarum rerum causa, auctus equitum & stipendiorum numerus. Auctus item Vitellio & eius fratri: pensionesq; annuæ Ioanni Brandolino, & Marco Castellatio, & Saccardo Sonzino pro cuiusq; rebus bene gestis à Senatu traditæ. Lex est etiam perlata; ut ex Lepontiis milites bis mille celeriter conscriberentur, reliquisq; adderentur: ut essent omnes numero ad decem millia. iusserant enim patres ut reipub. legati ad Brixiam recuperandam accederent, certiores à nonnullis eius urbis ciuibus facti, non posse se ulterius Gallorum imperium perpeti: se se reipub. si exercitum eò miserit, oppidum sine mora tradituros. quamobrem ut pleniore cum exercitu proficiscerentur; militum numerum esse augendum statuerunt. Iulius etiam, sua se inexplebili nouarum dominationum cupiditate ad omnia difficilia impellente, propterea quòd Alfonso ab erat, posse se Ferrariam capere eo puncto temporis confidebat: itaque scriptis ad ducem Metaurensium literis, ut se cum exercitu celeriter eò conferret; à Senatu petiit, quibus posset nauibus in Padum flumen immissis sua consilia iuuaret. id à patribus cum esset diligenter procuratum; Alfonsoq; copiæ, quæ in oppido erant, de eo certiores factæ se ad defensionem comparauissent, & Pado traiecto etiã Rhodigium de improviso cepissent; conatus omnes Iulii ad nihilum redierunt. legati autem reipub. cum se ad Brixiam contulissent, tormentaq; ad muros uerberandos

dos aptauissent ; Gallis , qui noua iam auxilia intromiserant , se acerrime defendentibus nihilo minus irritus eorum apparatus futurus uidebatur . Interim Cardinale Medice libertati restituto Proregi Neapolitano itemq; Iulio cupiditas est iniecta Florentinæ reipub. statum ordinesq; commutandi . ut ut enim se tunc ea ciuitas regebat ; omnibus in bellis Gallorum partium studiosissima semper fuerat . id autem nulla re alia melius se consequuturos existimabant ; quàm , si Medicum familiam ab exilio restituerent . itaque eâ rem tentare omnibus suis copiis , Cardinale accersito , & Bernardo Bibiena Cardinalis familiari Iulii missu singula tractante , statuerunt . tribusq; itineribus susceptis , ut comectus facilius suppetere , per Appennini iuga magna rerum omnium difficultate ad Pratum oppidum ; quod est in plano , abestq; Florentia millia passuum decem ; Prorex & Iulii ministri accesserunt . quod quidem plane oppidum tamen esset & militum numero , & tormentis apprime communitum ; se se tamen defendere non potuit . itaque captum & direptum est diues sane municipium , & rebus omnibus etiam ad commodiorem & deliciarioré uictum opportunis plenum . Florentinæ ciuitas ea re perterrita ducesum suum Petrum Soderinum inimicum Medicibus hominem , à reipub. administratione remouit ex octo , qui urbem unâ cum illo regebant , sex eum condemnantibus ; domumq; amici eius ciuis Pauli Victorii ægre propter motum plebis deduxit . parum enim abfuit ; quin ab aduersariis eius factionis hominibus interficeretur . missisq; ad Ioannem Cardinalem & Iulianum eius fratrem internuntiis , ut urbem ingrederentur non permisit modo , sed etiam concupiuit . itaque magna totius ciuitatis frequentia & gratulatione Calendis Septembribus urbem ingressi , domusæ recepti sunt . Interim Iulius Cardinalibus adhibitis aqua & igni Regi Galliarum interdixit , datis ea dere literis , nisi se à Pisano concilio abdicarit . Tum Benedicto Cribello , eiusdem Regis in Crema oppido Tribuno militum , ab iis , qui reipub. fauebant , delinito , muneribusq; plurimis unâ cum ciuitate oblatis oppidum Veneti receperunt : Cribellumq; è nobilitate ciuem creauerunt , & domum Parauinam fundumq; peramplum cum uilla egregia ei dono dederunt ; & Tribunum militum fecerunt . Op-

E c

pidi autem præfectum Nicolaum Pisaurum renuntiauerunt, & Cremam miserunt: isq; ibi paucos post menses est mortuus. Iulio autem postulante Senatus censuit; ut & classis, & tormentorum opportunus numerus, & numi militibus duobus millibus in Flaminia conscribendis ad Ferrariense bellum, quò ipse uellet, mitterentur. eaq; paulo post Rauennam, quò se Franciscus Maria Iulii copiarum imperator contulerat, sunt missa. qui quidem Iulius Prospero Columnæ, ut se in Galliam Cisalpinam traiceret, cumq; Hispano exercitu coniungeret, id magnopere cupienti, ad Gallos ex Italia expellendos, potestatem fecit. Et Franciscus Donatus, uti Florentiæ legatum reipub. ageret, à Senatu lectus. Patauinorum & Taurisanorum rebellium uxoribus & filiabus numi, quibus se se alerent, à Decemuirum collegio dono dati. Eodem fere tempore Galliæ Regis exercitus ab Hispaniæ Regis exercitu in Aquitania male habitus magnum suorum numerum desiderauit. Miserat Memphim ante eos dies Senatus Dominicum Triuisanum templi Marcii procuratorem ad Laferaphum Regem Aegyptiorum rebus, quæ ad mercaturam exercendam pertinebant, procurandis legatum: quæ omnino res maiorem in modum Regionum magistratuum & ministrorū iniuria lapsæ ingentem iacturam Venetis ciuibus; qui eò proficiscebantur, ibiq; morabantur; inferebant. Rex cum audisset tantum ad se hominem Senatus Veneti missu uenire: illustri suorū obuiam itione & omni honorum genere illum excepit in hortorum suorum electissimorum porticu amplissima: cuius ad singulas columnas appensæ Luscinia cantus exercebant suos; & aquæ fontium non unis à partibus decurrentes propè auiculis non illepide concinebant. itaque & loci amœnitate ac specie, & Regis oratione perliberali eo hilariter factò legationis suæ initio, plures ibi dies Triuisanus commoratus, renouato ex reipub. dignitate antiquiore fœdere, datis & acceptis muneribus, cum Regis ad Senatum honorificentissime scriptis literis eius rei testibus domum rediit. Antonius etiam Iustinianus captus ab hostibus in Brixia prætura, atque in Galliam perductus, datis pecuniis, quas poposcerat, iisdem fere diebus suos se ad lares recepit; cum prius eum Senatus in Quinqueuirum collegium, qui bellares eo in ordine

dine procurant, cooptauisset. Annus interim finem suum habuit. insequente autem inito, Neapolis Prorex Medicibus in Florentiæ dominationem restituitis, & Prati oppidi direptione, & plurimis auri libris dono acceptis communitior factus; cum intelligeret Venetorum exercitum in Brixia recuperanda magnopere laborare, nec tamen satis proficere, Gallis, qui in ea erant, se se acriter defendentibus; ut ea quoque à parte, si quid posset, lucraretur homo alieni appetentissimus; in agrum Brixianum suas copias adduxit: ibiq; modo pollicendo nihil se reipub. nociturum; modo fallendo, legatisq; Venetis suos interpretes mittendo; qui monerent, ut cum Maximiliano pacem facerent potius, quam, quæ illius essent, ei præripere contenderent; se in urbem intulit: & oppidum antea direptum, & omni exitum dignitate, radicitus depopulatus, si quid erat reliqui, abstulit: atque, ut Galli domum reuenterentur, secumq; prædam, quam ingentem capto oppido fecerant, asportarent; potestatem eis fecit. Veneti capiendi oppidi spe deposita, tormenta, quibus muros urbis uerberabant, abstulerunt. Et iam Ioannes Medices Cardinalis & Iulianus eius frater de successu rerum suarum literas ad Senatum dederant; seq; & fortunas suas omnes reipub. obtulerant. itaque resp. quæ amico semper animo in illos fuerat; in ciuitatem & nobilitatem eos & Laurentium eorum fratris filium more maiorum intulit, missis ad eos Florentiam de ea re literis. pauloq; post & Prosper Columna suæ factionis princeps cum equitatu & peditatu ad Proregem se se contulit: & Senatus ciues quatuor; qui Cremæ portas, quoad opus esset, custodirent; deinde municipiis quatuor in uicinis Cremæ locis, quæ ad rempublicam redierant, eius nomine præessent; creauit. Tum arcem Bergomatium extra urbem summo in monte positam, quam Capellam appellabant; eius præfectus homo Gallus reipub. internuntiis tradidit. Senatus cum intellexisset numos, qui in bella infumebantur, non omnino recte administrari; ciues duos magnæ auctoritatis uiros, Hieronymum Quirinum, Petrum Capellum, qui eis præessent, creauit. deinde Petrum Pascalicum, qui legatum Genuæ ageret, renuntiauit. erat autem eo in oppido dux & princeps recentior ciuitatis Ianes Fregosius amantissimus reipublicæ

Post hæc Matheus Curcensium Episcopus Maximiliani interpres Romam uenit : atque à Iulio suam in domum in Vaticano est exceptus . pauloq; post Maximiliani Hispaniæq; Regis & reipub. legatis adhibitis eiusmodi se fœdus uelle Iulius facere pronuntiauit : ut Verona Vicetiaq; Maximiliano cedrent . Pro Patauio autem & Tauriso , quæ iam Veneti obtinebant ; ut ea oppida retinere iure possent ; tercentas auri libras tributi nomine Maximiliano quotannis penderent : semel autem pro totius rei ac tabularum confectioe bis mille & quingentas . De iis uero , quæ in Carnis essent , oppidis Iulii iudicium esset , rei ne publicæ an Maximiliano tradenda iure essent . Reliquo fœdere Maximilianus & Hispaniæ rex abolere Pisanum concilium ; omnemq; suam auctoritatem atque opes Iulio tradere ad Ferrariam capiendam tenebantur . quæ duæ quidem causæ Iulii animum uehementer exagitabant . nam & concilii contra se initi mirum in modum timore commouebatur : & cupiditate , ut Ferrariam in potestatem suam redigeret , nihil culpæ , nihil sceleris , nihil flagitii prætermittebat . itaque Venetos ; qui in illum tot officia contulerant ; tantum pecuniæ , ut ad omnes eius nutus præsto essent , animis libentissimis impenderant ; nulla fide nulla pietate fultus non deseruerat modo eo conficiendo fœdere ; sed plane etiam in prædam hostium , sanguinem & omnem succum reipub. suggere cupientium , proiiciebat . quamobrem reipub. legati ad Iulium conuersi ; non esse hoc illud ; quod ab eo expectabatur ; conquesti sunt : male , quod iniuste amiserant , eo pacto recuperari : sed se confidere Dei optimi Maximi auxilium reipub. non defuturum . demum ubi Iulius ira percitus fœderis capita scribi iussisset ; ne scribendo adessent , abierunt : quæ tamen postea capita scripta , & confecta sunt . id cum esset Venetias allatum ; literæ à Senatu datæ sunt ad legatos ; ne posthac his tractandis rebus interessent . Ioannes Medices Cardinalis , Iuliano fratre ciuitate regenda Florentiæ relicto , se Bononiam ad legationem suam contulit . arcisq; Brixie custos homo Gallus Regis sui iussu eam Hispanis ducibus inuitus tradidit . Iulius autem , Episcopo Curcensium in Cardinalium collegium adscito , quartum Lateranensi uocato concilio affuit . quo in concilio adesse Curcensis ; nisi prius literæ , quibus

bus aqua & igni Venetis interdiceretur, sibi essent traditæ; noluit. Roma deinde profectus est: cumq; in Galliam citeriorem uenisset; Maximiliani Sfortiæ Ludouici filii, qui se Mediolanum inferebat, socius comesq; itineris fuit. eo ingressu peracto Hispani Tretium, in Abduæ ripa oppidum commeatu, pecunia, rebusq; omnibus munitissimum, quod à Gallis tenebatur, ui & immani tormentorum uerberatione captum diripuerunt. Iulius interim Maximiliani obsequio amicior ei factus; qui suas copias Ferraria statim auocauerat; ut ei satisfaceret, Staphilæum Romani fori litium ministrum Venetias misit patres hortatum, ut fœderis conditiones acciperent. tamen iam non nihil pœnitentia ducebatur, se in eos tam durum tamq; illiberalem fuisse. quod mehercule cum improbari maximorum hominum sermonibus intellexisset; qui dicerent, tam rem occasionem Venetis daturam, ut se cum Gallis coniungerent; eosq; in Italiam adduceret, quos ab Italia expellere Iulius in primis nitetur: in dies singulos eius rei mœrore magis magisq; distractus neque cibum, neq; somnum capere poterat. itaq; febris tentari cœptus est. qua in febris cum Pisauri oppidum Metaurensum duci fratris sui filio tradidisset: & Cardinalium collegio urbem remq; publicam Christianam commendauisset; undecimo Calendas Martias mortem obiit. Senatus Cardinalium collegio literas dedit orans obtestansq; eos; ut in eligendo Pontifice totius orbis beneficio confulerent: suasq; opes omnes & exercitus ad eos iuuandos est pollicitus. qui cum se in conclaue more maiorum intulissent; Bernardi Bibienæ amabilissimi hominis magna ex parte studio, consiliis, & prensationibus diligentioribus permoti, Ioannem Medicem, annos natum triginta septem, Pontificem Maximum creauerunt. isq; prius, quam è conclaui exiret, me, & Iacobum Sadoletum, qui Romæ tunc eram, sibi ab epistolis adsciuit.

Anno dñi. 1513.

REGISTRVM,
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ

abcdefghijklmnopqrstxyz

Aa Bb Cc Dd Ee

E R R A T A.

Pagina 4. uerſi. I 9. uictoria, uictoria.
 9. uerſi. 3. terram. Cypriam. punctum eſt expungendū.
 10. Verſi. 7. ſuppelleſtili, ſupelleſtili. p. ſolo.
     V. 10. Paleologo, Palæologo, per æ.
     V. 13. prætoſarum, pretioſarum.
     V. 17. Meotis, Mæotis.
     V. 6. a fine, induſia, induciæ.
     V. 17. diſtione, ditione.
 16. V. 18. poſſe, poſſet.
 16. V. 13. at regni, ad regni.
 18. V. 5. recuſarum, recuſaturum.
 18. V. 20. Bartholomeo, Bartholomæo.
     V. 5. a fine pyratas, piratas.
 19. V. 23. obiecto, Obiecto.
 21. V. 20. ſuis ducibus, ſuis cum ducibus.
 22. V. 11. a fine, Neapolitana. deſt, arce.
 A ter. V. 8. militumq̃.
     30. V. 9. a fine Gaeta, Caleta.
     V. 5. a fine, Entimelum, Intemelum. I. Albiū.
         Intemelum nunc ulpimilia.
     33. V. ultimo, Enaria, Aenaria, cum Plinio.
 37. V. 9. Hydruntum, mallem Hydruntem.
     39. ob, ab.
 Eadem. ad finē. Ludouicus, ſc̃i. ſine cōmate legendū.
     42. producere, perducere.
 Eadem. V. 4. cohorta, coorta.
     V. 7. Teani, Theani.
     46. V. 30. cedere te. dele, te.
     V. ultimo, uelint ſi Decūtri. ſi Decūtri uelint.
     49. naues, uacat.
     54. V. 17. collegijs ſententijs, collegij ſententijs.
     58. V. 7. ocſſime, ocſſime.
     59. quorum, quarum.
     59. V. 15. tum præfectis, cum præf.
     61. V. 11. exploratu, exploratum.
     62. V. 2. exitum, exitum.
     63. V. 3. a fine, Nonium, Nouium.
     66. quo in numero erant etc. deſſe t̃tremes 70.
     67. V. 13. a ſi. Bizantium, Byzantium.
     68. ſequi, ſeq̃. ijs nauibus, ijs cum nauibus.
     69. cum illi. dele, cum.

69. mitterentur neſcio. quo. mitterentur. neſcio quo.
 69. V. 4. a fine, committeret, committerent.
 71. V. 13. Corno, Como.
 73. V. 21. Pilon. Pylon.
 75. V. 10. Eginam, Arginam.
 75. V. 3. Samo Thraciam, Samothraciam.
     V. 9. Caristo, Caryſto.
 78. V. 4. auri totidem, an itidem.
 84. V. penultimo geſtant, geſtat.
 84. V. 24. maximaq̃, maximeq̃.
     V. 4. a fine, cepta ſunt, cepta ſunt.
 85. V. 6. ab ahenis, ahentis.
 80. V. 17. homines imperio, homines in imp.
     V. 17. Ethiopici, Aethioptici.
 86. V. 10. Rhodum uerſi. Rhodum uerſus.
     V. 9. Trax, Thrax.
 89. V. 11. aditis, adytis.
     90. V. 8. mediocrum, mediocritum.
     95. V. 25. Chryſtophorum, Chriſtophorum.
     96. V. ultimo, Arcangelianum, Archangelianum.
 109. V. 2. Fanatici ſinus, Phanatici ſinus.
 110. V. 10. chyrographo, chirographo.
 111. V. 3. ludem, laudem.
 115. V. 1. id omni, id omne.
 119. V. 11. miſſis etiam Pannoniam, uidetur deſſe
     prepoſitio, in.
 119. V. 22. quingentibus, quingentis.
     V. 23. fortes uires, fortes uiros.
 124. V. 22. Dyonifio, Dionyſio.
 130. V. primo, etentos, retentos. V. 8. quod, quod.
     V. ultimo, reſtitutus, reſtitutus.
 132. V. 3. a fine, cummunibus, communibus.
 133. V. 23. poſterisq̃; ius ciuitatem & eius comitorū,
     poſterisq̃; eius ciuitatē, & ius comitorū.
 138. V. 9. a fine, Luſio, Lucio.
 140. V. primo, erat, erant. V. 16. Veroniensī, Veroneſi.
 141. V. 4. a ſi. captoq̃; municipiū, captoq̃; municipio
 141. V. 9. appeteba, eadem, appetebat, eadem.
     V. 6. a fine, Hippolitus, Hippolytus.
 143. V. 10. a fine, ad muros Pataulos, ad muros Patam
     uinos.

VENETIIS, APVD ALDI
 FILIOS. M. D. LI.

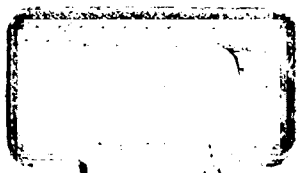
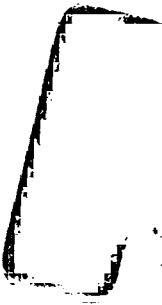

Handwritten marks and characters, possibly bleed-through from the reverse side of the page.